

V
B J
C

DYKCYONARZYK GEOGRAFICZNY,

CZYLI

OPISANIE

KROLESTW, PROWINCYI, MIAST, BISKUPSTW, XIĘSTW, HRABSTW, MARGRABSTW, PORTOW, FORTEC y innych mieyſc znacznieyſzych w czterech częściach świata.

Z WYRAZENIEM

W ktorym Królestwie, Prowincyi, Krainie iakie ſię mieyſce znayduie, do ktorego Państwa należy, nad ktorą rzeką, odnogą, gorą lub morzem ieſt położone, odległości iego w milach Francuzkich co do mieyſc obcych, a w Polſkich co do kraiu naſzego od mieyſc w pobliżkości głównieyſzych, z ich długością i ſzerokością Geograficzną podług Mapp nayleprzych nieopuſzczaiąc coby o iakim mieyſcu pamiętnieyſzego widzieć było można.

PO ANGIEŁSKU NAPISANY

PRZEZ

PANA ECHARDA

Z trzynaſtey Edycyi Angielſkiey na Francuzki język przełożony powiękſzony i poprawiony przez K. VOSGIEN.

Nakoniec z oſmey Francuzkiey Edycyi w Polſkim wydany języku, z dodatkiem zaſzłych odmian i umieſzczeniem wielu Miaſt i Prowincy Polſkich.

I

W WARSZAWIE.
w Drukarni PIOTRA DUFOUR Drukarza J. K. Mci.

M. DCC. LXXXII.

NAYIAŚNIEYSZY KROLU

PANIE MOY MIŁOSCIWY

W tym czasie, gdy Narod cały usiłuie ponowić radośne uczucia z okoliczności Rocznicy Koronacyi Waszey Krolewskiey Mości Pana Mego Miłościwego, za naywiększe to dla siebie poczytuie szczęście, że mogę się zbliżyć do Tronu W. K. Mci P. M. M. dla złożenia 3. Tomow Dykcyonarza Geograficznego, na Oyczysty ięzyk przełożonego: Przyięcie łaskawe od W. K. M. P. M.

M. dzieła tego nayszczęśliwszą uczyni Epochę życia moiego, ile że ta Księga umieszczona będzie między użyteczne y przeznaczone dla Edukacyi Narodowey Pisma.

Jestem z niedorownaną gorliwością
i z głębokim uszanowaniem.

NAYJASNIEYSZY KROLU
PANIE MOY MIŁOSCIWY
W. K. M. P. M. MIŁOSCIWEGO.

wierny Poddany.
P. Dufour
Przysięgły w Głowney Szkole Paryzkiey Drukarz W. K. Mci.

DONIESIENIE DRUKARZA.

Maiące bydź położone na czele Pierwszego Tomu zaraz po tytule.

Znayduie się w Polszcze bardzo wiele dobrych Traktatow Elementarnych o Geografii. Dzieło Jmci Xiędza Wyrwicza, iest bez żadney sprzeczki naylepsze w tey materyi. Ale do tych czas niedostawało Dykcyonarza Geograficznego. Ten był koniecznie potrzebny w tym wieku, w ktorym rząd zatrudnia się Edukacyą, a czytanie ksiąg iest naycelnieyszą zabawą znakomitych Osob. Uczeń ledwie tylko wychodzi z dziecinnego wieku, iuż nabywa książek, przerzuca karty Geograficzne, y czyta Gazety. Dzieło więc to staie mu się nieodbicie potrzebnym, dla zrozumienia Historyi y Nowin Politycznych.

Przedsięwziąłem więc wydać trzy Tomy, ktore dziś wychodzą z pod prassy, moim kosztem własnym wydrukowane, znacznych potrzebowały wydatkow. Jednakże do wydania ich bardziey mi było powodem gorliwość y wdzięczność dla oświeconego Narodu, niżeli podła chęć zysku, ktora bywa powszechnie pobudką ludzi w znakomitych ich przedsięwzięciach. Cena pomierna ustanowiona dla Prenumeratorow iest naypewnieyszym dowodem bezzyskowności moiey. Ta baczność z moiey strony iest tylko słabym hołdem moiey wdzięczności dla Krola dobroczynnego Obrońcy Nauk y Kunsztow, ktory raczył pozwolić Dzieło to wydać zaszczycone swoim Jmieniem; y dla Prześwietney Kommissyi Edukacyi Narodowey, ktora raczyła prenumerować na pewną liczbę Exemplarzow, iako też y Korpus Krolewski Kadetow y znaczna liczba znakomitych Osob z Korony y W. X. Litt.

Sława Autora, ktory mi nadesłał Manuskrypt tego Dzieła, Autora znakomitego w Rzepltey Literackiey przez wie-

ła dobrych pism, z pochwałą Kommissyi Edukacyiney ułożonych, zaręcza za dokładnością wyszukań y przyczynionych artykułow, ktoremi powiększył to Dzieło przydatkami opisania mieysc odległych od Francyi, a graniczących z Polską, a nadewszystko z przydaniem tego wszystkiego, co się ściąga do wiadomości tego obszernego Państwa, dla ktorego mieszkańcow, y dla dobra y użytku Publicznego poświęcam moie trudy y prace.

Nie należy nam z tym wszystkim rozumieć że trudna praca Autorow niemoże iuż bydź wydoskonalona y ulepszona, zwłaszcza że 13. Edycya Angielska, a osma Francuzka, prawie w czwartey części przyczynione, w edycyi ninieyszey ieszcze niemiały zupełney dokładności. Ale możemy sobie obiecywać że rozsądne y oświecone Publicum, zechce dopełnić niektore błędy, y opuszczenia spostrzeżone, zważaiąc na wielkość pracy Autora, y niepodobieństwo uniknienia iakichkolwiek niedokładności. Poważam się niektore tu przełożyć uwagi.

1mo. Niemożna było czynić opisu Polski tylko podług Geografow dawnych lub teraźnieyszych; iako też podług powieści Osob żyiących, ktore raczyły dać niektore uwiadomienia.

2do. Mile Polskie niemogły bydź rzetelnie ustanowione, ale że niemasz dokładnego ich rozmiaru y że nie są rowne po wszystkich mieyscach, a bardziey wymiar ich zawisł od mniemania pospolitego, podług mieysc mniey lub więcey od siebie odległych. Stryikowski ktory wiele zwiedził Kraiu, często się omylił, oznaczaiąc odległość iednego mieysca od drugiego. Niemożna więc żądać po Autorze, ktory tylko innych w tey mierze wypisuie, ani też od Geografa tey samey dokładności, ktorey Geometra przestrzegać może.

3tio. Mile Geograficzne niezawsze się zgadzaią z milami pospolitemi. Rachuią się tu z iednego Miasta do drugiego, y dla tego są mnieysze w okolicach ludnych, a dłuższe w mieyscach nieosiadłych. Rozmaitość mil czyni rożnicę odległości, a ztąd Kraiopisarzowi wynika wiele trudności, a

to ſamo ſtaie ſię dla niego ſłuſzną obroną, w razie obwinienia go, o nieiaką niedokładność w tey mierze.

4to. Gdyby ſię znalazło że iaka ſzczegulność opuſzczona lub odmieniona, względem Polſki, trudno o to obwiniać Autora, bo czy można, aby ieden człowiek mogł mieć dokładną wiadomość Państwa tak obſzernego. Drukarz także od wſzelkiego w tey mierze zarzutu niedbalſtwa ieſt wolny, ponieważ ogłoſił kilkakrotnie w Gazetach donieſienie y rozdał na 3000. Proſpektow po całym Kroleſtwie, końcem obwieſzczenia Dzieła tego, a bardziey końcem upraſzania Obywatelow tego Kroleſtwa, aby mu raczyli dać potrzebne uwiadomienia, dla udzielenia ich Autorowi. Z żalem to doznać muſiał: że wſzyſtkie oſtrożności iego były w tey mierze niepożyteczne, y że nikt mu niechciał udzielić obiaśnienia, lub wiadomości iakich ſzczegulnych, wyiąwſzy dwoch czyli trzech gorliwych y znakomitych Patriotow, ktorzy znaią użytek tego Dzieła, y potrzebę przyłączenia ſię do doſkonałości iego, raczyli niektore nadeſłać Artykuły, wſzyſtkie inne odmiany y przyczynienia, należą ſię ſzczegulnie pracowitości y ſtarunkom Autora. Sądzić będzie Powſzechność ieżeli dopełnił chwalebnie na ſię wziętego obowiązku.

Chcąc Dzieło to użytecznieyſze uczynić, przydałem w końcu 3go. Tomu nazwiſka mieyſc łacińſkie, przy ktorych ſię znayduią nazwiſka ich Polſkie, dla ułatwienia pracy dla młodych Oſob, ktorzy maiąc przed ſobą lub Mappę Geograficzną, łacińſką lub kſiążkę w tym Języku, ktorego dawnego Autora, będą mogli zaraz znaleść oznaczenie mieyſca iakich w Polſkim Języku. Co wprzod iednak nim porządkiem abecadłowym ułożyłem ten Słownik, radziłem ſię ludzi uczonych, ktorzy pochwalili ten zamyſł, y za ich zdaniem do ſkutku go przywiodłem. Autor przyłączył także mały ſuplement porządkiem abecadłowym ktory ſię znayduie na końcu 3go. Tomu, z przydatkiem omyłek znacznieyſzych, ktore nieſpoſtrzeżono, przy korektach.

Jeżeliby ſię łaſkawey Powſzechności podobało dać mi iakie oſtrzeżenia lub donieſienia w czaſie przyſzłym, końcem

**

udoskonalenia, lub pomnożenia Dzieła tego, zechcę tym okazać wdzięczność moią: że zebrawszy te wszystkie nadesłane mi wiadomienia, wydam iak nayprędzey supplement, niemaiąc inszey chęci, iak tylko wydoskonalić to Dzieło równie przyiemne iak pożyteczne Narodowi.

TABELLA ABREWIACYI.

Afr.	Afryka, Afrykańſki.
Akad.	Akademia.
Amer.	Ameryka Amerykańſki.
Angl.	Anglia, Angielſki.
Arcybis.	Arcybiſkup, Arcybiſkupſtwo.
Atlan.	Atlantycki.
Auſtr.	Auſtrya, Auſtryacki.
Az.	Azya, Azyatycki.
Barb.	Barbarya.
Bar.	Baronia.
Bawar.	Bawarya, Bawarſki.
Bened.	Benedyktyńſki.
Biſk.	Biſkupſtwo, Biſkup.
Brand.	Brandeburſki
Ceſar. Ceſ.	Ceſarz, Ceſarſtwo, Ceſarſki.
Cyr.	Cyrkuł.
Cyſt.	Cyſterſki.
Dep.	Deputat.
Diec.	Diecezya.
Diſtr.	Diſtrykt.
dł.	długości, długa.
dob.	dobyty.
Elek.	Elektorſtwo.
Eur.	Europa, Europeyſki.
Fami.	Familia.
Fland.	Flandrya.
Floren.	Florencya, Florenczykowie.
Fort.	Forteca.
Fr. Franc.	Francya, Francuz, Francuzki.
fund.	Fundowany.
Gen.	Generał.
gr.	graniczy.
Handl.	handlowny.
Hiſzp.	Hiſzpania, Hiſzpani.
Hol.	Hollandya, Holendrowie.
Hr.	Hrabia Hrabſtwo.
Jez.	Jezioro.
Im.	Imienia.
Kated.	Katedralny.
Krol.	Kroleſtwo.
Łac.	Łaciński.
Liw.	Liwrow.
M.	Miaſto.
M. S.	Miaſto Stołeczne.
m.	miaſteczko.
m.	mila.
Margr.	Margrabſtwo.
nal.	należy.
nar.	narodzenie.
Niem.	Niemcy, Niemiecki.
niż.	niżſzy.
Ob.	Obacz.
Obr.	Obronny.
Opac.	Opactwo.
Pan.	panowanie.
panu.	panuiący.
Parl.	Parlament.
połd.	południe, południowy.
połn.	połnoc, połnocny.
Pol.	Polſki.
Port.	Portugalia, Portugalczyk.
Pow.	Powiat.
Prow.	Prowincya.
Proteſt.	Proteſtantſki.
r.	Roku.
Rezyd.	Rezydencya.
rz.	rzeka.
Rzplta.	Rzeczpoſpolita.
S.	Swięty.
ſł.	ſławny.
ſprzy.	ſprzymierzony.
ſtoł.	ſtołeczne.
Suffr.	Suffragan.
ſz.	ſzerokości.
Szwe.	Szwecya.
Szway.	Szwaycarya, Szwaycarowie.
tyt.	tytułem.
w.	wſchod.
W.	Wielki.
Woi.	Woiewodztwo.
wyż.	wyżſzy.
X.	Xiążę, Xięſtwo.
z.	zachod.
znacz.	znaczny.

UWIADOMIENIE.

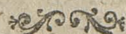
AUtor tego Dzieła w Angielſkim ięzyku JPan *Echard*, doſyć ieſt znaiomy przez wydaną od ſiebie Hiſtoryą Rzymſką i inne Dzieła przednie, a zważaiąc ieſzcze, że ten Dykcyonarz w Anglii 13 razy raz po raz drukować muſiano, łatwo przekonanym bydź można o dobroci i doſkonałości iego.

Nie z mnieyſzym upodobaniem to Dzieło z 13 edycyi Angielſkiey na Francuzki ięzyk przetłomaczone przez X. *Voſgien* Kanonika de Vaucouleur, przyięte zoſtało, ponieważ od Roku 1763. do 1779. 8 razy przedrukowane było, z ktorey to oſtatniey edycyi znacznie poprawioney i powiękſzoney, te ninieyſze dwa Tomy ſą tłomaczone.

Tłumacz Polſki, ktory od dawnego iuż czaſu ziednał ſobie wielką ſławę, częścią przez uczone ſwoię dzieła, częścią tłumaczeniem kſiąg użytecznych i ſprawowaniem Urzędu, na ktorym zoſtaie, nie był tylko wiernym przekładaczem oryginału, lecz dodał to wſzyſtko, coby Oyczyźnie bydź mogło użyteczne, opiſuiąc dokładnie bardzo wiele Miaſt Polſkich i Prowincyi (umieſzcziwſzy ie w porządku alfabetycznym) ktore mniey wiadome Autorowi Cudzoziemſkiemu, iako nie intereſsuiące opuſzczone lub fałſzywie opiſane były. Nie przepomniał i zaſzłych odmian w Ameryce, Polſzcze, Niemczech, &c. Takowe tedy dzieło ſłużące wſzelkiego wieku oſobom, nie może bydź inaczey, iak dobrze przyięte w Kraiu nauki kochaiącym.

Jeżeli bowiem w ktorym wieku, to w ninieyſzym zaiſte, ktory większym oświeceniem nad inne czaſy zaſzczyca ſię, wątpić nie można, iż Kraiopiſarſtwa wiadomość iedną ieſt z naypożyteczznieyſzych nauk w pożyciu ludzkim, a tym powſzechnieyſzą, im więcey powabow w ſobie z ciekawości ſamey zawiera. Stała ſię więc Geografia nieuchronnie potrzebną w edukacyi młodzi, a w dalſzym wieku nie można w niey nie bydź biegłym, aby nie ściągnąć na ſię nieumieiętności cechę. Z tego powodu gdy panowanie ſzczęśliwe Mądrego Augusta wniosło lepſze światło nauk do Kraiu naſzego, dały ſię też nam widzieć rożne w tey mierze kſiążki. I na tych iuż przeſtać możnaby było, gdyby iako w ſobie doſyć ſą pożyteczne, tak w częſtey bardzo potrzebie dopadkowego użycia ſłużyć mogły, a nieſpoſobności utrzymania w pamięci obſzerney i pełney imion ſzczegulnych wiadomości wygadzały. Czytamy Hiſtorye, Gazety, Woiaże, Romanſy lub w innym rodzaiu kſiążki, znayduiemy w nich niewiadome nam, lub przepomniane mieyſc nazwiſka, ktorych ſzukanie w Geograficznych kſiążkach zbyt trudne a niekiedy bezſkuteczne, albo czytane bez ich wiadomości mało zrozumiałe i niepożyteczne być muſi; ktorą trudność Geografia kſztałtem ſłownika ułożona zupełnie ułatwia.

Zwierzchność Edukacyą publiczną chwalebnie i troſkliwie zatrudniaiąca ſię, wiele Oſob naypierwſzey Dyſtynkcyi i edukuiący młodzież Dzieło to tym ſamym approbowali, gdy na nie prenumerowali.

DYKCYONARZYK GEOGRAFICZNY.

A.

AA, *Agnio*, rz. we Fr. maiąca początek przy Renty, płynie pod *S. Omer*, tu zaczyna być żeglowną, i wpada w Ocean blisko *Gravelines*.

AA, rz. w Semigallii, ktora się składa z zbiegu rzek Memli i Muszy, płynie pod Bowsk, wpada w Dzwinę przy iey uyściu.

AA, rz. w kant. Lucerny, łączy się z Aarą przy Wildeku; iest rzek innych tego im. 4 w Szwaycarach, 3 w Holl. 5 w Westfalii, ale nie są znaczne.

AACH, lub ACHS, *Aquagrani*, m. Niem. z zamkiem w Cyr. Szwabii, przy źrzodle rz. Aachy, nal. do Domu Austr. iest o *m*. 5 od Szafuzy.

AACHEN, ob. Akwizgran.

AADA, czyli AA, rz. w Brabancyi Hol. płynie pod Helmont, wpada w Mozę.

AAHUS, lub AHAUS, *Aahusium*, m. w Westfalii, z dobrym zamkiem, nad rz. Aą, nal. do Bisk: Monasterskiego; *m*. 3 od Kesfeldu.

AALEN, ob. Alen.

AAR, lub AHR, *Abrinca* rz. Niem. w Hr. *Blankenheim*, wpada w Ren naprzeciw Lintzu.

AAR, *Arola*, rz. w Szwaycarach, początek ma z gory Grimsel, płynie pod Bernę, Soloturnę, przy Koblentzu, łączy się z Renem, Mostow iest na niey 29, niesie niekiedy piasek złoty.

AARBURG, ob. Arberg.

AARON, wyspa, ob. S. Malo.

AARWANGEN, m. w Kant. Berneńskim, nad Aarą, od Arbergi *m*. 8.

AAS, *Aasa*, Forteca Norwegii w Prow. Aggerhuskiey, ma port dobry przy uyściu rz. Lindals. Toż nazwisko iest pewney w Bearnie Krynicy skuteczney przeciw oparzelinom.

ABACH, lub ABBACH, *Abacum*, m. Niem. w Bawaryi z zamkiem, nal. do Domu Aust. przez traktat r. 1778. po śmierci ostatniego Elektora Bawarskiego. Ma wody mineralne zdrowe, leży nad Dunaiem, o *m*. 4. od Ratyzbony. Dł. 29. 40. sz. 48. 52.

ABAD, znaczy mieszkanie. Jest zakończenie pospolite nazwisk miast w Indostanie.

ABAKOA, *Abacoa*, wyspa Amer. iedna z Lukayskich, nal. do

Anglikow, dł. ma *m.* 18 ſz. 7.

ABANO, *Aponus*, m. Rzpl. Weneckiey, znayduią ſię tu Sł. u dawnych dwa źrzodła wod ciepłych. Oyczyzna Piotra z Abano, i podobno T. Liwiuſzą. Od Padwy *m.* 12 na połud.

ABANWIWAR, *Abanvivariensis Comitatus*, Hr Węgier wyż. w ktorym M. S. Koſzyce.

ABARANER, m. w Armenii wielkiey pod pan. Tureckim, nad rz. Allingeną.

ABASCYA, kraina Georgii w Azyi, gran. z Kaukazem i morzem czarnym. Jeſt i rz. tamże tego im. o ktorey mniemaią, iż ta ieſt, co u dawnych: *Glaucus*.

ABAWA, rz. w Kurlandyi, płynie pod Gandau, i wpada w Windawę.

ABBEVILLE, *Abbatis-Villa*, m. Fr. w Pikardyi, ludne; należało dawniey do Opac. S. Rykiera. R. 1666. założone w nim ſą rękodzieła ſukienne. Jeſt Oyczyzną Allegrina Kard. Brietego Jezuity, Sanſona, Hekieta. Leży nad ſommą od Paryża na poł. *m.* 38. od Kaletu *m.* 22. dł. 19. 29. ſz. 50. 7.

ABECOUR, Opac. Fr. w Diec. Karnuteńſkiey, czyni 5000. liwr. Ma ſł. wody mineralne, pomocne na rumatyzm.

ABENAQUIS, ob. Abnakowie.

ABENSBERG, *Aventinum*, *Abuſina*, m. w cyr. Bawaryi, nad rz. Abenſt, o *m.* 5. od Ratyzbony. Tu ſię rodził Jan z Awentynu.

ABERDEN, *Aberdonia*, m. nadm. Szkocyi polnocney, doſyć wielkie i handlowne. Ma wody miner. moſt piękny nad rz. Deą, i Ak. ktorą Barklay i Moryſſon zaſzczycili. Od Edimburga, na połn. *m.* 31. dł. 16. ſz. 57. 23.

ABERGAWENNY, m. Ang. w Hr. *Monmouth*, ſł. przez ſwe flanelle. Jeſt to naypierwſza Baronia w Anglii. Od Monmouthu *m.* 6.

ABERNETY, lub ABERNDORN, *Abernethum*, m. Szkockie, w Prow. *Perth*, nad rz. Tayą, o *m.* 12. od Edymburga.

ABERYSTWITH, Aberyſtyw, m. Angiel. w X. Wallii, przy uyiściu rz. Iſtwith, *m.* 57. na połn. ku w. od Londynu; od Kardyganu *m.* 8.

ABESKUNA, wyſpa Azyi na morzu Kaſpiyſkim, o 3. *m.* od Aſterabadu.

ABEX, *Abecis-ora*, kray Afryki, nad brzegiem zachodnim morza czerwonego na połud. Egyptu. Więkſzą część tego kraiu Turcy poſiadaią, a dawniey czynił prow. Troglotydę.

ABIAD, m. Afr. w brzegu *Abex*, ſławne handlem bawełny, kości ſłoniowey, i zioł drogich. *m.* 65. na połn. od Suakemy.

ABIAGRASSO, ob. Biagraſſo.

ABINGDON, lub ABENDON, m. Ang. w prow. *Barckshire*, wyſyła Dep. na Parl. Jeſt nad Tamizą, *m.* 14. od Londynu.

ABISCAS, Abiſkowie, *Abiſci*, narod Amer. połud. na wſchod Peru między rz. Yetau, i Amutamai.

ABISSYNIA, kray wielki i krol. Afr. dł. *m.* 400. a ſz. na *m.* 280. leży przy morzu czerwonym, między Nubyą i Nigrycyą. Pełne ieſt gór i ſkał, na ktorych wierzchu znayduią ſię krynice, ziemie zdolne do uprawy, drzewa i paſtwiſka, w powietrzu łagodnym, gdy za to w rowninach upały panuią. Deſzcz tu nie pada kroplami, ale lać ſię zwykł, a śniegu ani znaią. Grunt żyzny, trzy razy na rok niekiedy zniwo przynoſi. W mieyſcach utemperowanych paſtwiſka ſię zawſze zielenieią. Rodzi żyto, proſo, ſenes, i inne nieznane nam zioła. Zwane ziele *Aſſazoa* uſypia wężow i zmiie. Procz wielorakiego bydła, owce tu tak ſą wielkie, iż ich ogon do 40. funtow waży, a woły tak ogromne, że rog wołu 5. garcy wody bierze w ſiebie. Abiſſyńczykowie ſą ſłuszni, ſkładu ciała przyſtoynego, cerę maią bru-

natno-oliwkową; są mocni, pracowici. Bielsi z nich są płodem mieszaniny z Europeyczykami. Obyczaie ich dzikie, mało znaią chałup, naywięcey pod namiotami mieszkaią, tak, iako ich Cesarz, ktorego zowią *Wielki Negus*. Jedzą z skorup, każdy sobie chleb piecze, nakształt dużych, iżby mogły cały stoł zakryć, a cienkich plackow, ten łamią, i iedząc modą iest wielki mlask czynić. Zacnieysi nigdy sobie potraw do gęby nie podaią, ale im ie słudzy do ust wkładaią. Mięso iedzą surowe. Rząd Despotyczny, Religia Mahometańska z Żydowską, i Chrześciańską. Sami nie zowią się Abissyńczykami, ale Agassienami, to iest wolnemi. Całe Ces. dzieli się na rożne Prow. ich ięzykiem *Manghest*; te składaią się z Stw. czyli *Shumet*. Po zburzeniu Axumy nie ma miasta stoł. ani innych, tylko wioski. Trzeźwość i odmienianie powietrza, czyni ich zdrowemi i długo żyiącemi.

ABLAIA, pow. Tartaryi wiel. zostaiący pod protekcyą Rossyi, od Tobolskoi na połd. *m.* 200.

ABLANCOURT, wieś Fr. w Szampanii, ktorey był panem ſſ. Perrot *Ablancourt*, i w niey umarł r. 1664.

ABNAKOWIE, narod Amer. półn. w Kanadzie. Lud gnuśny, ktory nigdy się nie dał przywieść do uprawy roli.

ABO, *Aboa*, m. s. Finlandyi z Bisk. Chrystyna krol. Szwedzka założyła tu Ak. r. 1640. Jest nad morzem, ma port dobry przy odnodze Botnickiey, o *m.* 50. przez morze od Sztokholmu odległe.

ABOERA, m. Afr. w Gwinei, obfite w kruszec złoty.

ABOIS, ob. Athbois.

ABRAMBOA, m. i kraina ludna Afr. w brzegu złotym nad Woltą. dł. 18. sz. 7.

ABRANTES, m. Portug. w Estremadurze nad prawym brzegiem Tagu, między Portalegrą i Leyrią.

ABROBANIA, *Autariarium*, m. w X. Siedmiogrodzkim, *m.* 11. od Kolosvaru.

ABROLHOS, szkopuły niebespieczne żegluiącym, o *m.* 20. od brzegu Brezylii, blisko wyspy S. Barbary. Inne są na południe Kapu zielonego. Nazwisko to nadane iest wielu szkopułom, z Łac. *Aperi oculos*.

ABRUZZO, *Aprutium*, prow. Krol. Neapol. Kray żyzny w zboże, ryż, owoce, a nadewszystko szafran. Lasy ma pełne zwierzyny. Rz. *Pescara* dzieli go na dwie rowne części, z ktorych iedna dalszą, a druga bliższą się zowie. Procz Apenninu są tu dwie góry wysokie *Monte Caballo* i *Monte Maiello*. Ta zawsze wierzch ma śniegiem okryty.

ABUTIGA, *Abydus*, mieysce w Egypcie blisko Nilu, o 65. *m.* na połud. od Kairu, w ktorym nayobficiey rodzi się mak czarny, z ktorego naylepsze *opium* robią.

ABUIO, iedna z wysp Filipińskich w Indyach wsch: między *Mindanao*, i *Lucon*, na ktorey Hiszpani maią swą fortecę.

ACARAI, zwana także *la Nativité*, okolica w Amer. połud. w Parakway osadzona od Jezuitow r. 1624.

ACEI, op. Cyster. we Fr. czyni 6000. liwr. *m.* 3. od Gray.

ACERENZA, ob. Cirenza.

ACERNO, m. w Kr. Neapol. z Bisk. o 5. *m.* na półn. od Salerny.

ACHAM, ob. Azem.

ACHEM, m. s. Krol. tego im. na wyspie Sumatrze ku półn. Kray ten obfituie w zwierzęta, drzewa, zioła, i owoce nieznane Europ. Lud iest zabobonny, religii Mahometańskiey; Anglicy, Hol. Dun. i Chińczykowie ztąd wywożą dostatek złota, za ryż, ktorym tu mieszkańcy pospolicie żyią. Złodzieystwa śmiercią karać nie zwykli, tylko ucinaniem po części członkow, podług powtorzonych razow. Krol mieszka w obronnym zamku wśrzod miasta. Achemczykowie są dobrzy woiownicy. Miasto leży w rowninie, dł.

313. 30. ſz. 5.

ACERRA, m. piękne w Kr. Neapol. z Biſk. leży nad rz. Agno, *m.* 2. od Neapolu.

ACHONRY, *Achada*, m. Irlandyi nad iez. Allyn, w Hr. Letrymſkim, *m.* 3. od Letrymu.

ACHYR, m. z zamkiem w Ukrainie Moſkiewſkiey nad Worſklą *m.* 50. na połd. od Kiiowa.

ACKEN, lub ACHEN, *Acona*, m. dawne w cyr. Saxonii w X. Magdeburſkim nad Elbą z zamkiem, *m.* 2. na z. Deſſau.

ACQS, ob Ax.

ACQUA-PENDENTE, *Aqula*, m. Wł. w ſtanie Papiezkim, w Pow. Orwietańſkim, z Biſk. Oyczyzna Hier. Fabryciego, i Grzeg. Letego. *m.* 23. na połn. od Rzymu.

ACQUARIA, m. w X. Modeny, bliſko rz. Sulteny, ma wody lekarſkie. od Modeny *m.* 7.

ACQUI, *Aquæ Statiellæ*, m. z Biſk. w X. Monferratu. Łaźnie ma zdrowe, i lubo woda w źrzodłach, wre zawſze, zioła w nich iednak czerſtwo roſną i zachowuią ſię. Hiſzp. wzieli byli go r. 1745. odebrali Piemontanie 1746. P. *Maillebois* go odzyſkał, ale fortyfikacye zburzywſzy, odſtąpił go. Jerzy Merula ztąd był rodem. Leży nad Bormią *m.* 7. od Aſti. dł. 26. ſz. 44. 40.

ACRA, *Acco*, *Ptolomais*, m. z Biſk. w Paleſtynie pod Pan. Tureckim. Wſławione podczas Krucyat przez oblężenia częſte, ktore wytrzymało, tak od Chrześcian, iako i Saracenow. Dla położenia Akry wygodnego handlowi założone tu ſą kupieckie domy. Leży o *m.* 8. od Tyru, 15. od Jeruzalem.

ADA, m. w Natolii nad Sangarą, *m.* 14. na w. od Nikomedyi.

ADAMOWA gora, *Adam's-Pic*, lub *Pic-d'Adam*, na wyſpie Ceylan, ieſt gora wyſoka na mil. 2. prawie. Wſtępuiąc na nią wpoł znayduie ſię iezioro na obſzerney rowninie bardzo głębokie, z niego wypływaią 3. rzeki naywiękſze w Ceylanie. Aby wyniść na wierzch, zaczepiaią tu żelaza, i tak po nich wdzierać ſię na gorę zwykli. Wierzch ſam ieſt piękną rowniną, rozciągłą na 200. krokow. Mieſzkańcy mniemaią, iż tu Adam ſtworzony.

ADANA, m. piękne i dawne w Anatolii, w powietrzu na podziw łagodnym, nad rz. Chokweną.

ADAOUWIE, czyli QUAQUA, narod Afr. w Gwinei właściwey, ktorego Krol. zowią Sakoo, ieſt to naypolerownieyſzy lud z Gwineyczykow, maiący za fundamentalne prawo, aby każdy w tey kondycyi zoſtawał, w ktorey ſię urodził.

ADDA, *Aduas*, rz. w Szwayc. i Włoſzech, wypływa z gory Braulio, i płynąc przez Hr. Bormieńſkie, Watelinę, przez iez. Kome, wpada w rz. *Po.*

ADEL, *Azania*, Krol. Afr. zwane także Zeilańſkie, na brzegu połud. przeſmyku Babel-Mandel. Kray żyżny dla rzek wielu, lubo deſzcz tu nigdy nie pada. Obfituie w zboże, kadzidło rożne, owce wielkie, ktorych ogon waży na 25. funtow, pieprz, i proſo. Krol bywa Mahometanin.

ADELHOLTZ, wieś w cyr. Bawaryi z grodem, ſł. i uczęſzczana dla cieplic. Od Traunſtein *m.* 4.

ADELBERG, m. Niem. w X. Wirtemberſkim, dawniey Opactwo, *m.* 2. od Schorndorffu.

ADEN, m. Az. w Arabii ſzczęśl. nad Oceanem z portem, do ktorego częſto zawiiaią okręty orientalne. Miaſto opaſane gorami, na ktorych 5. lub 6. fortec znayduie ſię. Soliman Baſza dobył go r. 1359. i wydarł Arabom, ale ie potym Turcy wrocić przymuſzeni byli. Jeſt wiele innych mieyſc tego im. Adem ieſt o *m.* 10. na połd. od Alochy. dł. 63. ſz. 13.

ADENBURG, *Brannesia*, m. Niem. w X. Bergeńſkim o 7. *m.* na połnoc od Bonny.

ADERBIIAN, Prow. Perſka.

gran. na połn. z Armenią, na z. z Kurdyſtanem, na połd. z Irak Agemi. Jeſt wielka, i w gruncie dobrym.

ADERBORCH, ob. Oderberg.

ADERBORN, m. Niem. nad Odrą od Szczecina *m.* 4.

ADERNO, *Adranum*, m. Sycylii w Prow. di-Demona, przy Etnie, *m.* 8. na z. od Katany.

ADIA, lub AGGA, m. Afr. w w Gwinei z ſtrony Fantynu. Holl. tu r. 1624. poſtawili fortecę, ktorą im 1664. wydarli Anglicy. Od Anemabo ieſt na wyſtrzelenie z armaty.

ADIAZZO, lub AJACCIO, *Urcinium*, piękne m. Wł. z zamkiem w Korſyce, z Biſk. i dobrym portem. Jeſt ludne, leży nad odnogą tego im. w położeniu miłym, w gruncie rodzącym wino obficie. Od Korty *m.* 11. dł. 26. 28. ſz. 41. 54.

ADIGA, *Athefis*, rz. we Włoſzech, wypływa z Alpow, wpada w Golfo Weneckie.

ADLERSBERG, *Poſtoina*, m. z zamkiem, w X. Karnioli, w ktorym ſię daią widzieć lochy podziemne, ktorych końca nie znaleziono ieſzcze, o *m.* 6. na połn. od Tryeſtu.

ADMONT, m. z Opac. bogatym, w X. Styryi nad rz. Enſą, *m.* 10. na połn. od Judenburga.

ADOM, kraina Afr. ktora graniczy z brzegiem złotym Gwinei. Jeſt żyżna, i obfita w kruſzce złote. Rządzi ſię krztałtem Rpltey.

ADRA, *Abdara*, m. Hiſz. nadm. i obronne z zamkiem w Grenadzie, *m.* 5. od Almeryi. Są i inne miaſta tego im.

ADRETS, Bar. Fr. w Delfinacie, *m.* 5. na w. od Gracyanopolu.

ADRIA, dawne m. Wł. z Biſk. od niego odnoga morſka Adryatycką nazwana, leży o 11. *m.* na połd. od Wenecyi.

ADRYANOPOL, *Adrinopolis*, ſławne m. Turcyi Europ. w Romanii, z ArcyB. zoſtaiącym pod Patryarchą Carogrodzkim. Amurat I. r. 1362. wydarł go Ceſ. Greckim. Sułtani często to odwiedzaią Miaſto. Leży w położeniu weſołym nad Maryſą, *m.* 45. na z. od Caragrodu. dł. 44. 15. ſz. 41. 45.

AELT, Opac. Niem. niżey Waſſerburga nad Inną w Bawaryi.

AEGERI, AETNA, &c. ob. Egeri, Etna, &c.

AERDIN, lub ERDING, m. Bawaryi niż. *m.* 7. od Landshuta, ſł. obfitością dobrego zboża.

AERSCHOT, m. w Brabancyi z tit. X. wzięte było od Franc. 1746. nad Demerą *m.* 4. od Maliny.

AFFENTHAL, w cyr. Szwabii, ſławna dolina winami przedniemi.

AFRYKA, port i m. w Krol. Tunetańſkim, ktore od Draguty korſarza wzięte, od Jędrzeia Doryi mu odebrane, a od Karola V. 1551. zniſzczone było.

AFRYKA, iedna z 4. części świata, ieſt wielką połwyſpą, iednym tylko międzymorzem Suez z lądem Azyi ſtykaiącą ſię, oblaną morzem śrzodziemnym, Oceanem, i morzem czerwonym. Więkſza część Afryki ſłońca upałom podlega, przeto w śrzodku oſobliwie dla piaſkow rozpalaiących ſię od gorąca, niedoſtatku wody, i mnoſtwa gadu ieſt niemieſzkaną prawie. Brzegi iednak Afryki ſą żyżne, obfituią w zioła, owoce naydelikatnieyſze, kruſzce drogie, zwierza rożne. Rzeki ſą w niey znacznieyſze Nil i Niger. Z narodow Afrykańſkich iedne mieſzkaią po wſiach i miaſtach, inne pod namiotami, inne ſą tylko błąkaiące ſię. Mahometanie i Poganie w naywiękſzey tu ſą liczbie, Chrześcian nie wiele, i mało tu poſiadaią. Odkrycie Afryki około Kapu dobrey nadziei winno ſię Portug.

Geografowie ią dzielą na 9 części. Egipt, Barbaryą, Gwineę, Kongo, Kafreryą, Abiſſynią, Nubią, Nigrycią, i Wyſpy.

AGADES, Krol. i m. Afr. w Nigrycyi, hołduiące Kr. Tombutańſkiemu. Ztąd naylepſzy ſenes i man-

na wychodzi.

AGATA, *Agathopolis*, m. w Krol. Neapol. z Bisk. leży między Kapuą i Benewentem, o *m.* 4. od nich, od Neapolu 8.

AGAY, *Agathennæ-portus*, mały port Fr. w Prowancyi, *m.* 2. od Freius.

AGDA, *Agatha*, m. Fr. ludne, w Langwedocyi niż. z Bisk. i pow. Tu Zbor r. 506. był miany. Jest w okolicy naybogatszey we Fr. ktorą handel wełny przedniey, iedwabiu, i potażu bogaci. Od Narbonny, *m.* 7. dł. 21. 8. sz. 43. 18.

AGEN, *Aginum*, m. Fr. dawne, bogate, i piękne w Akwitanii z Bisk. r. 1584. było w sławney lidze, ale r. 1591. poddało się Krolowi. Powiat Agineński od tego miasta bierze nazwisko. Oyczyzną iest Jozefa Skaligera. Od Burdegali *m.* 30. dł. 18. 15. sz. 46.

AGERENTHAL, dolina Walezyi wyż. w Szwaycarach, zkąd wypływa rz. Elen.

AGGER, rz. Niem. w Westfalii, ktora płynie przez X. Bergeńskie, wpada w Ren.

AGGERHUS, Prow. Norwegii, nazwana od zamku tego im. ktory iest naprzeciw i o milę od Anslo. Jest gorzysta, i nie mieszkana tylko w dolinach.

AGHUANOWIE, narod mieszkaiący w Kanhar, Prowincyi.

AGINCOURT, ob. Azincourt.

AGMAT, lub AGMET, m. Afr. w Prow. i nad rz. tego im. w Krol. Marokańskim. Powietrze ma czyste, a grunt urodzayny, *m.* 8. od Maroko.

AGMONDESHAM, m. Ang. w Hr. Buckingham, wysyła 2. Dep. na Parl. *m.* 11. na połn. od Londynu.

AGNADEL, wieś X. Medyolanu, w Pow. Kremoneńskim, sł. dwoma potyczkami, iedną 1509. w ktorey Ludwik XII. zbił Wenetow, drugą 1705. gdzie X. Vendome Xięcia Eugeniusza poraził. Ostatnia zwana iest potyczką Kassaneńską. Od Cassanu *m.* 2. od Medyolanu *m.* 8.

AGNANIA, ob. Anagni.

AGNANO, *Anienus-lacus*, iez. Krol. Neapol. w ziemi Labour. Znayduią się blisko tego im. cieplice.

AGNETSIN, *Agnetinum*, m. w X. Siedmiogrodzkim, nad rz. Hospachą, *m.* 4. od Hermenstadtu.

AGNONE, m. Krol. Neapol. w Abruzzo, *m.* 4. od Molisy.

AGOBEL, m. Afr. małe ale obronne w Kr. Marokańskim, blisko Tednestu.

AGOSTA, m. w Sycylii z wybornym portem, ale ktore r. 1693. trzęsieniem ziemi zruynowane zostało. *m.* 6. od Syrakuzy.

AGOUT, rz. Fr. ktora wpada w Tarnę o *m.* 1. od Rabenstens. Jest tego im. włość obszerna w Prowancyi.

AGRA, m. s. Krolestwa, lub Prow. zwaney od niektorych Indostanem, w stanach wielkiego Mogołu w Azyi. Miasto iest obszerne, budowane w poł. mieśiąca, w koło ledwie przez dzień na koniu może bydź obiechane, otoczone murem kamiennym i fossą na sto stop szeroką. Jest rezyd. pierwey zawsze, a teraz niekiedy Cesarzow Mogolskich, ktorych tu Pałać niezmierney iest wielkości. W Saraiu Cesar. na 1000. lub więcey znayduie się niewiast. Łaźni w tym mieście iest 800. Godne tu podziwienia Mausoleum Tadgemehali żony iednego Ces. budowane przez lat 20. Indych Agreyski iest przednieyszy i droższy nad inne. Leży nad rz. Gemeną. dł. 96. 26. sz. 26. 43.

AGREDA, m. Hiszp. w Kastylii starey, o *m.* 3. na połd. od Tarakory, sł. iż iest oyczyzną Maryi d'Agreda. Inne iest m. tego im. w Ameryce w Krol. Popaiańskim.

S. AGREVE, *S. Agrypana*, m. Fr. *m.* 7. od Tournon.

AGRIA, *Abieta*, po Niem. *Eger*, m. obronne w Węgrzech wyższych z Bisk. i zamkiem mocnym, zwanym *Erlaut*. Turcy r. 1552. obległszy to miasto z 70000. woyska, odstąpić musieli straciwszy dnia iednego

dnego

dnego 8000. lubo Garnizon Węgierſki nie ſkładał ſię tylko z 2000. Niewiaſty natenczas Węgierſkie, wielką pokazały odwagę. Mahomet III. r. 1596. dobył był Agryi, ale r. 1687. i 1715. odebrana była od Ceſarza, i odtąd do niego należy. Od Budy na połn. *m.* 15. od Koſzyc 22. dł 37. 47. ſz. 47. 42.

AGRIGAN, iedna z Wyſp Maryańſkich, ma w około mil bliſko 16.

AGSPACH, m. w cyr. Auſtryackim nad Dunaiem, *m.* 7. na z. od Wiednia.

AGUAS, *Agwanie*, narod znaczny Amer. połud. nad rzeką Amazonow, w krainie nayżyźnieyſzey i nayludnieyſzey. Lud tu ieſt oświeceńſzy i obyczaynieyſzy nad innych Amer. Dzieciom, iak tylko ſię urodzą, ściſkaią między dwiema deſkami głowę, chcąc aby miały twarz płaſką; bo to maią za ozdobę urody.

AGUATULCO, lub AQUATULCO, *Agwatulko*, m. i port Amer. w Hiſzpanii nowey, zdobyte od Franciſzka Draka Anglika 1578. i znowu od Tom. Shandiſcha 1587. Port ma wielki i uczęſzczany, ponieważ tu ſtawaią okręty, ktore z Europy i nowey Hiſzp. wiozą towary do Peru. Leży nad morzem połud. od Mexyku na połud. *m.* 140. dł. 279. ſz. 15. 10.

AGWILA, lub AGLE, m. Afr. w Kr. Fezańſkim, w Prow. Habar, nad Ergwilą, o *m.* 5. na połud. od Miquenezu. Pełno tu ieſt lwów, ale tak płochych, iż przed dziecięciem uciekaią, zkąd przyſłowie w Afryce uroſło, wyrzucaiąc komu tchorzowſtwo, mowić, *iż tak ieſt lękliwym, iako lew Aquilańſki, ktoremu ogon ugryzaią cielęta.*

AGUILAR DEL CAMPO, *Juliobrica*, m. Hiſzp. w Kaſtylii ſtarey, o *m.* 8. na połud. od Kalahory.

AHAUS, ob. Aahus.

AHRWEILER, m. Niem. w Elekt. Kolońſkim, na Ahrą, *m.* 3 od Bonny.

AHUAZ, m. Perſkie, w Chuſyſtanie, nad rz. Maghamą, ktora wpływa do rz. Tygryſu. Mieſzkańcy tey okolicy zowią ſię Oxienami, lub Uxyenami. *m.* 25. na połud. od Suſteru.

AHUN, *Agedunum*, m. Fr. w Marchii wyż. z Opac. nad Kreuzą, *m.* 3. od Gueretu.

AHUS, lub AHUIS, obronne i nadm. m. Szwecyi w Prow. Gotlandyi, z portem dobrym, leży nad morzem Baltyckim, *m.* 6. od Chryſtianſtad. dł. 32. 14. ſz. 56.

AIACCIO, ob. Adjazzo.

AIAN, zowie ſię brzeg wſchodni Afr. od Magadoxo do Kapo Gwardafuy, w ktorym te oſiadły Kroleſtwa: Adelſkie, Magadoxańſkie, Brawańſkie, i Jubańſkie.

AICHA, lub AICHACH, m. Niem. nad rz. Parą w Bawaryi wyż. o *m.* 18. na połn. od Munichu. Wzięte było od Szwedow 1634. pamiętne dowodami ich okrucieńſtwa. Spalone potym 1704. od Anglikow zoſtało, ob. Altaich.

AICHEIM, m. i dzierżawy Szwabſkie w Hr. Rechbergſkim nad Illerą, *m.* 12. od Ulmy.

AICHSTADT, czyli EICHSTETT, *Aureatum*, *Alla-naryſca*, *Dryopolis*, M. Niem. w Frankonii, ſtoł. Biſk. tego im. udzielnego, rościągłego wzdłuż na *m.* 18. w ſzerz 7. S. Wilibald r. 740. był tu Biſk. pierwſzym. Biſkup Eichſtadzki ieſt Kanclerzem Katedry Moguncкiey. Leży nad rz. Altmulą, w dolnie żyźney i weſołey, o *m.* 15. na połud. od Norymbergi. dł. 28. 45. ſz. 49.

AIELO, *Thyela*, m. Kr. Neapol. w Prow. Abruzzo, z tyt. X. o milę o Celano.

AIGLE, *Aquila*, m. piękne Fr. w Normandyi wyż. nad Rollą w Diec. Ebroiceńſkiey. Handel znaczny prowadzi zbożem, towarem drobnym moſiężnym i żelaznym, a naywięcey ſzpilkami. Jeſt bliſko laſu, *m.* 19. od Rotomagu na południe.

AIGLE, *Ala*, *Aquilegia*, po Niem. *Aeten*, m. z Stwem w Szwaycarach w Kant. Berneńſkim, o *m.* 3. na połud. od iez. Geneweńſkiego.

AIGNADEL, ob. Agnadel.

AIGNAI-LE-DUC, *Atanak*, m. Fr. w Burgundyi i Grod; Kościoł ma wſpaniały, handel tu znaczny na płotno. Od *Chatillon m.* 5.

S. AIGNAN, lub AGNAN, m. Fr. i Xſtwo maiące tytuł Para, nadane nim dla P. Beauvilliers 1665. *m.* 20. na z. od Bourges.

AIGREFEUILLE, m. Fr. w Pow. Alteńſkim, *m.* 3. od Rupelli.

AIGREMONT, m. Fr. w Burgundii.

AIGUEBELLE, m. w Sabaudyi właściwey, nad Archą, o *m.* 7. na połud. od *Chambery*. Od Hiſzp. 1742. wzięte było. Inne m. tego im. w Delfinacie, z Opac. ktore czyni 3000. liwrow.

AIGUES-BONNES, ſł. źrzodło wod mineralnych we Fr. *m.* 4. od Aletu.

AIGUES-CAUDES, czyli wody ciepłe, ſł. źrzodło wod mineralnych, ſkutecznych na bole głowy i żołądka, w Pow. Bearneńſkim, o *m.* 6. na połud. od Pau.

AIGUE-PERSE, m. Fr. w Arwernii niż. w X. Montpenſier, ſł. urodzeniem Mich. Hopitala Kanclerza Franc. Bliſko miaſta tego ieſt krynica, w ktorey woda wre zawſze, będąc iednak na dotknięcie zimną, a ſzkodliwą ieſt ią piiącym. Jeſt od Clermont na półn. o *m.* 8. dł. 20. 46. ſz. 45. 50. Inne miaſto Fr. tego im. ieſt w Burgundyi *m.* 5. od Kluniaku.

AIGUES-MORTES, czyli wody umarłe, m. Fr. w Langwedocyi, ſławne widzeniem ſię tu Francilzka I. i Karola V. r. 1538. i że tu Ludwik IX. na okręt wſiadał idąc na Krucyatę. Dawniey leżało nad morzem, dziś od niego poſunięte na *m.* 2.

AIGUES-VIVES, czyli wody żywe, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 3. od Niſmes. *Aique-vive*, ieſt Op. w Dyec. Turoneńſkiey, o *m.* 1. od Montrichardy, czyni 2000. liwr.

AIGUILLES, *Acus*, ſł. góra Fr. w Delfinacie, zwana górą niedoſtępną, i miana za cud dzieſiąty Delfinatu, *m.* 2. od Gracyanopolu.

AIGUILLES, *Acicularum*, Kap w Afr. bliſko przylądku dobrey nadziei, przed ktorym ieſt hak wielki na morzu, zwany od Holl. *Anguillas*. dł. 35. ſz. 40.

AIGUILLON, *Acilio*, m. Fr. w Akwitanii w Pow. Agineńſkim, z X. maiącym tytuł Para. R. 1346. Jan X. Normandyi po 14. Mieſiącach oblężenia iego, odſtąpić ztąd muſiał. Od Agen *m.* 5. na połnoc.

AILACH, *Aelana*, m. dawne Az. w Arabii opoczyſtey nad morzem czerwonym. Leży bliſko traktu pielgrzymuiących z Egiptu do Mekki. Jeſt to dawne *Elath* wſpomnione w Piśmie S.

AILESBURY, *Æglesburgum*, m. Angiel. z tyt. X. nad Tamizą w Hr. Buckingham, o 5. *m.* na p[illegible]d. od Oxfordu, wyſyła 2. Dep. na [illegible]rl.

AILLAND, m. Fr. w W[illegible]ipie Franc. o *m.* 4. na połud. od *Joigny*.

AIMERIES, m. Hanonii Fr. z zamkiem nad Sambrą, *m.* 6. na połud. od Mons.

AIN, rz. Fr. ktora wpada w Rodan, o *m.* 5. w bok Lugdunu, zwana po Łac. *Danus*, *Enna*, &c.

AIR, lub AYR, *Aera*, m. Szkocyi, Stoł. Prow. Aeryi, czyli Kyli, przy uyściu rz. tegoż im. wyſyła 2. Dep. na Parl. o *m.* 20. na połud. od Edymburga. dł. 14. 40. ſz. 56. 22.

AIRAGUES, m. Fr. w Prowancyi, od Awenionu o *m.* 2. ſł. winami białemi, znanemi pod imieniem klaretu Ayragſkiego, *Clairette-d'Airagues*.

AIRAINE, m. Fr. w Pikardyi, ſł. targami walnemi, *m.* 6. na z. od Ambianu.

AIRE, *Vicus-Julius*, m. Fr. niegdyś Stoł. Gaſkonii, ſł. bawieniem

ſie tu Alaryka Krola Gotów, ma Biſk. i Opac. od Burdegali, *m.* 22. na połud. od Paryża 155.

AIRE, *Aeria*, m. mocne w Niderlandzie w Hr. Artezyi z zamkiem. R. 1676. Generał Humieres odebrał go Hiſzp. a r. 1710. poddało ſię Francyi przez kapitulacyą, i zoſtało przy niey traktatem Utrechtſkim. Jeſt nad rz. Lis, o *m.* 9. na połud. od Dunkierki. dł. 20. ſz. 50.

AIRVAUX, *Aurea-vallis*, m. i Opac. Fr. w Piktawii, czyniące 11000. liwr. *m.* 3. od Thouars.

AISCH, rz. w cyr. Frankonii, płynie pod Windsheim, wpada w Regnitzę, bliſko Bambergi.

AISDAM-GILON, m. Fr. w Pow. bituryceńſkim, o *m.* 4. od Bourges.

AISNAI-LE-CHATEAU, m. Fr. w Pow. Burbońſkim, o *m.* 3. od S. Amanda.

AISNAI, lub AINAI, Opac. Fr. w Lugdunie, czyni 30000. liwr. ſekularyzowane 1685. ſławne ſzczątkami ſtarożytności, kościoła zbudowanego od Planka, i kolumn wyſtawionych od Gallów na honor Auguſta Ceſ. ktore przenieſione do kościoła wſpieraią iego ſklepienie.

AISNE, *Axona*, rz. Fr. bierze początek w Szampanii i łączy ſię z Oiſą.

AIX, *Aquæ ſextiæ*, M. dawne i piękne w Prowancyi, mieyſcem ieſt Parl. założonego od Ludwika XII. mennicy, i Stoł. Wielkorządztwa Prowanckiego Ru Rzymu 630. założył go Sextus Calvinius, bliſko cieplic, i ztąd wzięło nazwiſko Łacińſkie. Leży w rowninie piękney, w pośrzod, ma plac weſoły do przechadzki ozdobny fontanami. Jeſt tu Akad. ſł. Perrier, Tournefort, Gibert, Fabrot, Tomaſſin, i wiele innych ſł. ludzi tu ſię urodzili. o *m.* 16. od Awenionu. dł. 23. ſz. 43. 31.

AIX, *Aqua gratiana*, m. i forteca daw. w Sabaudyi nad iez. Bourget, z tyt. Margr. o *m.* 4. od Chambery. Sławne tu ſą wody miner. i łaźnie, ktore ſą dziełem, iak wielu mniema, Rzymian ieſzcze.

AIX-LA-CHAPELLE, ob. Akwizgran.

AIX, wyſepka na morzu Akwitańſkim, *m.* 3. od Rupelli. Opanowali ią byli Anglicy, i zwaliwſzy fortecę opuścili r. 1737.

AIXE, m. Fr. w Delfinacie, *m.* 2. od Limoges.

AIZENAI, ob. Azenai.

AIZENT, czyli AIZAN, m. Fr. w Arwernii, *m.* 3. na z. od Auryllaku.

AKADYA, *Acadia*, czyli nowa Szkocya, połwyſpa w Amer. połn. między nową ziemią i nową Anglią, dł. na *m.* 120. a ſz. 40. Monts, i Champlain ſprowadzili tu niektore Franc. oſady i zbudowali m. s. *Port Royal*, w kilka lat. Angl. opanowali tę Prow. i nazwali ią nową Szkocyą, ale przez traktat Bredeńſki wrociła ſię Francyi. Potym r. 1690. gdy *Wiliams Phips* wziął *Port Royal*, uſtąpiła Francya całey Prow. Angl. traktatem Utrechtſkim, potwierdzonym trakt. Paryſkim, r. 1763. Obfituie Akądya w owoce, zboże i leguminy. Mieſzkańcy polowaniem i ryb łowieniem nay-więcey ſię bawią. W położeniu dla handlu ieſt bardzo wygodnym.

AKALZYKA, forteca w Georgii Tureckiey na górze Kaukazie.

AKAMBU, Krol. Afr. bogate na brzegach Gwinei. Krol tu ieſt ſamowładnym, a lud chociaż niewolniczy, zuchwały iednak na podziw.

AKANES, *Acana*, wielka i mała, ſą dwa miaſta w brzegu złotym Gwinei, ktorych mieſzkańcy ſamym handluią złotem.

AKAPULKO, *Acapulco*, M. Amer. i port znaczny nad morzem połud. mogący pomieścić 100. okrętow. Ztąd wychodzą okręty do Peru i wyſp Filipińſkich. Jeſt w Prow. Mexykańſkiey, *m.* 8. na połud. od Mexyku; mieſzać go nie trzeba z Agwatulko.

AKARA, czy Acra, kraina Afr. w Krol. Akambońskim, w ktorey Anglicy i Hol. maią swe fortece i włości. Nigryiczykowie tu naywiększy prowadzą handel. Duńczykowie zaś naypierwszemi tu są Panami. Kray ten lepszy iest nad inne w tym położeniu.

AKOMA, *Acoma*, m. Amer. półn. w nowym Mexyku z zamkiem na górze położonymi, iest Stoł. Prowincyi swey. Wzięta była od Hiszp. 1599.

AKRA, ob. Acra.

AKRON, Krol. małe Afr. na brzegu złotym Gwiney. Mieszkańcy żyią spokoynie pod protekcyą Fantynow. Hol. wśrzod tego Krol. maią fortecę zwaną: *de la patience*.

AKSARAY, m. w Cylicyi niegdyś st. pod im. Diocezarey, Cezar-Augusty, Iustynopolu, Anazarby; dziś gruzy. Iest nad rz. Pytamus, ktora wpada w Golf Laiazzo.

AKTAMAR, lub Wan, iez. wielkie w Armenii obfite w ryby, z miastem tego im. i zamkiem mocnym *m.* 45. od Tauryfu.

AKWIZGRAN, *Aix de la Chapelle*, po Niem. Aachen, M. wielkie i wolne Niem. w Westfallii, w X. Julyaceńskim pod protekcyą Woiewody Renu, iako Xcia Juliac. Mieszkańcy są katolicy, lubo i Dyssydenci są cierpieni. Zbudowane iest r. Xtusa 124. od Serena Grana pod Adryanem Ces. Karol W. dla piękności iego położenia, chciał w nim mieć swą stolicę, i wystawił tu kościoł, czyli wspaniałą kaplicę dla siebie, zkąd miasto wzięło nowe u Fran. nazwisko *la Chapelle*, w ktorey pochowany został, gdzie iego pas rycerski, miecz, xiążka Ewangelii dochowuie się, ktore 3. rzeczy służą do Koronacyi Cesarzow, ktorey mieyscem Akwizgran przez Bullę złotą iest wyznaczony, ale po Karolu V. żaden z Ces. nie był tu koronowanym. Miasto to, wolne iest od wszelkich podatkow, prowadzi handel znaczny, osobliwie suknami. Sławne wielą zborami, i traktatami tu uczynionemi, iako między Fr. i Hiszp. 1668. i innym 1748. ktory zakończył woynę o następstwo Domu Austr. Z przyczyny rożnicy w Religii r. 1614. pod Macieiem podpadło było bannicyi. Otto III. tu iest też pochowany. Otoczone iest górami; i ma wody mineralne zdrowe. Od Mastrychtu *m.* 5. dł. 23. 55. sz. 51. 15.

AKWITANIA, ob. Guienne.

AKWILA, ob. Aquila.

AKYSSAR, lub Akissar, *Thyatira*, m. w Natolii, leży w miłey rowninie, liczy mieszkańcow 50000. a tych Mahometanow samych, od Smirny na półn. *m.* 12.

ALADULYA, Prow. znaczna Turcyi Az. nad morzem śrzod. Kray niekształtny i górzysty, obfituie w pastwiska, konie wyborne, i wielblądy. Lud iest woienny i rozboyniczy. Jest na W. Karamanii.

ALAIGNON, rz. Franc. wypływa z góry Cantal, i wpada w Allierę przy Issoire.

ALAIS, *Alezya*, M. Fr. wielkie, ludne, i bogate w Langwedocyi niż. z Bisk. i zamkiem zbudowanym od Ludwika XIV. 1689. W czasie woyny o religią, miasto to będąc z strony dyssydentow, oblężone i dobyte było od Ludwika XIII. Leży nad rz. Gardon, o *m.* 14. od Orange na z. Blisko Alezyi znayduią się obfite minery koperwasu. dł. 21. 32. sz. 44. 8.

ALACH, m. Fr. w Hr. *Commin-ges*, *m.* 2 od S. Martory.

ALAN, m. Perskie w Turkestanie.

ALAND, czyli Ucht, rz. w dawney Marchii Brandeburskiey, wpada w Elbę przy Schnakemburgu.

ALAND, lub Alandya, wyspa na morzu Bałtyckim, między Szwecyą i Finlandyą, nal. do Szwedow, ma m. s. Kastelholm.

ALANGUERA, m. Portug. w Estremadurzę, o *m.* 7. od Lizbony w mieyscu bardzo miłym.

ALATRI, *Aletrium*, m. Wł.

dawne w Kompanii Rzymskiey, z Bisk. leży na wzgorku, o *m.* 16. na połud. od Rzymu.

ALAVA, lub ALABA, mała Prow. Hiszp. maiąca dł. *m.* 8. sz. 7. Znayduią się w iey gruntach miedź i żelazo. Jest częścią Biskay i ma m. s. Wiktoryą.

ALAUT, lub ALUTA, rz. Turcyi Europ. wypływa z gór, ktore dzielą Multany od Siedmiogrodu, wpada w Dunay, o *m.* 12. od Widyna.

ALAYRAC, m. Fr. o *m.* 2. od *Karkassony.*

S. ALBAN, m. Fr. w Langwedocyi, o *m.* 6. na połn. od *Mende.* Jest wieś Fr. tego im. 2. *m.* od Roanny, sł. przez wody mineralne, skuteczne na choroby zaskórne.

ALBANIA, Prow. Turcyi Europ. nad odnogą Wenecką, graniczy na w. z Tessalią, i Macedonią, na połud. z Liwadyą, na połn. z Bośnią i Dalmacyą. Obfituie w wina przednie. Albańczykowie, są rośli, mocni i odważni, żołnierze dobrzy. Turcy wielką z nich przeciw Grekom mieli pomoc, w czasie woyny z Moskwą, r. 1774. zakończoney, ktorych gdy na Grekow dopuścili Turcy, ledwie w lat 4. po woynie wstrzymali ich od pustoszenia, i łupiectwa, rownie na Turkow, iak na Grekow srodzy. Powiększey części są Schizmat. pochodzą od dawnych Scytow. Sł. Skanderbeg tu się opierał Turkom, ale po śmierci iego r. 1467. familia iego ztąd wypędzona została. Ma m. s Durazzo. ob. Braid-Albin.

ALBANO, m. z Bisk. w kampanii Rzymskiey, nad iez. tegoż im. Biskup Albański iest z liczby 6. Kardynałow Biskupow naydaw. Albano z swym pow. przedane iest od Xcia Savelli Kamerze Papieskiey r. 1647. Powiat ten naylepsze wydaie wina w kraiu Rzymskim. Znacznieysi Panowie Włoscy tu naywięcey winnic maią, i roskosznych ogrodow. Fryderyk Barbarossa Ces. zruynował go był, ale potym do stanu swego powrociło. Jest od Rzymu na połud. *m.* 6. tyleż od Ostyi dł. 30. 15. sz. 41. 43.

Inne iest tego im. m. w Krol. Neapol. w Bazylikacie, ma tytuł X. i grunt urodzayny, mieszkane od Szlachty.

ALBANOPOL, m. Albanii, stoł. niegdyś tey Prow. nad rz. Dryną, o *m.* 16. na w. od Alessio.

S. ALBANS, m. i X. Angiel. w Hr. Herfortshire, nazwane od S. Albana pierwszego Męcz. W. Brytanii. Obiera 2. Dep. na Parl. od Londynu na połn. *m.* 7. a 8. od Herefordu.

ALBAZYN, m. w Tartaryi wiel. nad Amurą, *m.* 250. na połn. od Pekinu. Przez traktat r. 1689. ustąpione iest Chińczykom od Moskalow, ktorzy tu fortecę znieśli.

ALBARAZYN, *Lobetum*, obronne m. Hiszp. iedno z naydawnieyszych, z Bisk. w Kr. Aragonii. Ztąd dobre płotna wychodzą. Od Tervelu *m.* 5. od Saragossy 30. od Madrytu 40. dł. 16. 12. sz. 40. 32.

ALBA, *Alba-Pompeia*, m. z Bisk. w Monferracie, ustąpione traktatem r. 1631. Xciu Sabaudyi. Oyczyzną iest Innocentego I. Pap. Ces. Pertinax urodził się tu w poblískiey wiosce *Villa Martis.* Od Turynu na połud. *m.* 8.

ALBA-JULIA, lub WEISSEMBURG, tak zwane m. od Julii matki Aureliusza Ces. ktory go odnowił. Rezyd. Bisk. i Gubernatora Siedmiogrodu. Ma Akad. fund. od Xcia Rakoczego. Od Temezwaru *m.* 23. na połn. od Belgradu *m.* 50. dł. 42. sz. 46. 30.

ALBA-REGALIS, *Stul-Weissemburg*, M. Węgier niż. nazwana Albą Krolewską, iż była mieyscem Koronacyi Kr. Węgierskich, rezyd. i grobu ich. Wzięta była od Solimana II. r. 1543. a od Gener. *Mer Cœur* woysk Rudolfa Ces. 1601. Basza Hazan odzyskał ią pod Mahometem III. ale znowu woyskom Ces. poddać się musiała 1688. Twierdze Alby zwalone zostały r.

1702. o *m.* 12. na połud. od Budy.

ALBE, lub Aps, m. Fr. w Langwedocyi, reſzta miaſta dawnego *Alba Helviorum*, albo *Alba Augusta*, *m.* 4. od Viviers.

ALBEN, góra w X. Karnioli, na ktorey m. tego im. o *m.* 10. na połud. od Laubachu. Zwana ieſt także *Monte-del-Carſo*. Znayduią ſię tu minery Merkuryuſzu.

ALBEK, m. Niem. z zamkiem w Szwabii, należy do m. Ulmy, *m.* 2. od niey.

ALBENGUA, *Albingaunum*, m. dawne i mocne w Rpltey Genueńſkiey z Biſk. w r. 1175. ſpalone było od Pizanow, ale na nowo wybudowało ſię lepiey. Za miaſtem pełne ſą okolice ſadow oliwnych. Leży nad morzem w rowninie weſołey, i dobrze uprawney, ale w powietrzu nie zdrowym, zkąd przysłowie Wł. *Albigna piana, ſe foſſe ſana, ſi dimanderebbe Diana*. Od Genuy *m.* 15.

ALBI, *Albiga*, m. Fr. ſtołeczne powiatu, w Langwedocyi wyż. z Biſk. podnieſionym na Arcy Biſk. r. 1676. Miane tu *Concilium* r. 1176. potępiło heretykow Albigenſow, okolice ma miłe. Jeſt od Tulozy na *m.* 15. od Paryża 140. dł. 19. 49. ſz. 43. 55.

ALBIA, m. Sabaudyi w Pow. tegoż im. nad rz. Seraną.

ALBIAC, m. Fr. w Akwitanii, w Powiecie Ruteneńſkim; tamże leży *Albin* m. Fr.

ALBINAI, m. Arabii ſzczęśliwey w Prow. Seger, nad rz. Prynią, ktora wpada w Ocean.

ALBINOS, tak zowią Portug. Murzynow białych. Tych zbytnia białość przykrzeyſza ieſt na weyźrzenie niż czarność Negryiczykow właściwych.

ALBIS, *Albjus*, ſławne gór paſmo w Szwaycarach, ktore ſą wyſokie, zaczynaią ſię przy *Einſidlen*, i dzielą kanton Zurychu od Kant. Zug.

ALBON, zamek i wieś w Delfinacie, na połud. Pow. Wienneńſkiego.

ALBONA, m. Iſtryi Weneckiey, Oyczyzna Fl. Miryka, nad golfem *Carnero*, *m.* 5. od Poli.

ALBURG, lub Aalburg, m. s. Diec. tegoż im. w Jutlandyi połn. w Kr. Duńſkim. Jan I. Krol Duńſki tu umarł 1513. Nazwiſko ma od mnoſtwa węgorzow, ktore ſię tu poławiaią. Leży nad kanałem, o *m.* 4. od morza, 12. *m.* na połn. od Wiburga. dł. 27. ſz. 57.

ALBREDA, ſkład, i dom kompanii kupieckiey Franc. nad Gambią w Afryce.

ALBRET, lub Labrit, *Leporetum*, m. Fr. w Gaſkonii, ſtoł. Pow. Alberteńſkiego, niegdyś Xſtwo tytuł Para maiące r. 1558. przyłączone do Korony pod Henrykiem IV, dane w zamianę za Sedan i Raucourt Xciu Bouillon od Ludwika XIV. r. 1651. Nazwiſko ma Łac. od mnogości w tym Pow. zaiącow. Od Burdegali na połud. *m.* 15.

ALBUFEIRA, *Balſa*, m. nadm. Portug. w Krol. Algarwii, między Faro i Lagos.

ALBUQUERQUE, Albukierka, m. i Xſtwo Hiſzp. w Eſtremadurze z zamkiem dobrym. Sukienne i płocienne warſztaty czynią tu znaczny odbyt. *m.* 5. od Portalegry, 9 od Alkantary.

ALBUSEMA, wyſepka na morzu śrzodziemnym ku brzegom Krol. Fezańſkiego.

ALBUSSAC, m. Fr. o *m.* 4. od Tulles.

ALBUZINSKOI, ob. Albazyn.

ALCAZAR-DO-SAL, lub Alcacer, *Salacium*, m. Portug. w Eſtremadurze z zamkiem bardzo mocnym; ztąd ſol przedziwnie biała wychodzi. Jeſt nad rz. Cadaon, od Setubalu na połud. *m.* 9. od Lizbony 14. dł. 9. 41. ſz. 38. 18.

ALCAZAR-CEGUER, to ieſt Pałac mały, m. Afr. w Prow. Hasbat. Jakob Almanzor wyſtawił

go w mieyſcu bardzo wygodnym, i pożytecznym, bliſko cieśniny Gibraltaru między Ceutą i Tangerem. Alfons Krol Portug. opanował go był r. 1468. lecz potym odſtąpili go Portugal. Murzynom. dł. 12. ſz. 35.

ALCAZAR-QUIVIR, to ieſt, Wielki Pałac, m. Afr. w Kr. Fezańſkim, ktore nie było wprzod tylko Pałacem wybudowanym od Almanzora IV. ſł. ieſt potyczką Sebaſtyana Kr. Portug. i Murzynow.

ALCALA-DE-GUADAIRA, *Hienipa*, m. Hiſzp. w Andaluzyi, nad rz. Guadairą o *m.* 2. na połud. od Sewilli.

ALCALA-DE-HENAREZ, *Complutum*, Komplut, M. piękne i wielkie Hiſzp. w Kaſtylii nowey z Akad. założoną od Kardyn. Xymeneſa, i nadaną od niego bogatą biblioteką. Ma zamek zwany *Apalaſſo*; okolice miaſta ſą żyzne i miłe, i dobrze uprawne. Za Kompluten ieſt źrzodło wody tak zdrowey i czyſtey, iż Krolowie Hiſzp. do niey ſami tylko chcieli mieć prawo. Leży nad rz. Henarezą, *m.* 5. na w. od Madrytu. dł. 14. 30. ſz. 37. 18.

ALCALA-LA-REALE, m. Hiſzp. w Andaluzyi, z ſł. Opac. Leży na gorze, obfituie w wina i owoce wyborne, bliſko rz. Salado, o *m.* 12. na poln. od Gemali.

ALCAMO, m. Sycylii w Prow. di Mazara, o *m.* 10. od Palermu.

ALCARAZ, m. Hiſzp. w Kaſtylii dawney, obronne zamkiem mocnym; ſł. dawnym kanałem rurowodnym, *m.* 55. na połud. ku w. od Madrytu.

ALCARRIA, ob. Algaria.

ALCOI, m. Hiſzp. w Kr. Walencyi, o *m.* 3. na połud. ku z. od Alikanty.

ALDBOROUGH, *Iſurium*, m. Ang. w Hr. Suffolk, ludne, i oſiadłe naylepſzemi tu marynarzami i ſliſami okrętowemi. Obiera 2. Dep. na Parl. Jeſt nad morzem, *m.* 24. od Londynu. Inne *Aldborough*, m. Ang. w X. Jorku, wyſyła 2. Dep. na Parl. *m.* 35. od Londynu.

ALDEMBURG, ob. Altemburg.

ALDENAR, m. i Hr. Niem. w Elekt. Kolońſkim nad rz. Ahrą o *m.* 5. na połud od Bonny.

ALDENHOVEN, m. i grod Niem. w X. Juliaceńſkim, na z. Julichu.

ALEGRANZA, ob. Kanaryiſkie wyſpy.

ALEGRETA, m. Portug. w Allenteio, nad rz. Kaią, o *m.* 12. na poln. od *Elvas*.

ALEMPARWA, m. pod pan. Mogołu, na brzegach Koromandelu, o *m.* 9. od Pontiſzery.

ALEN, lub Aalen, *Ola*, m. dawne Ceſ. w Szwabii, nad rz. Kocherą, *m.* 7. od Nordlingi na poln.

ALEN, m. Niem. w Biſk. Monaſterſkim, *m.* na połud. od Monaſteru.

ALEN, rz. w X. Kalemberſkim, ktora łącząc ſię z rz. Schulmą, wpada w Weſer.

ALENCON, Alenſon, *Alentio*, M. Fr. wielkie i piękne, z tyt. X. i Wielkorządztwo w Normandyi. W ſąſiedztwie ſą dwie góry kamienne, z ktorych zdatne do murowania kamienie łamią, gdzie i diamanty trafiaią ſię, zwane Alenkoneńſkie. Jeſt Oyczyzną Piotra Alixa. Leży w gruncie żyznym, o *m.* 25. na połud. od Rotomagu, 8. od Mons, od Paryża *m.* 35. dł. 17. 45. ſz. 48. 25. Inne ieſt m. Fr. tego im. *m.* 4. od Montelimartu.

ALENTARYA, Prow. mała Moſkiewſka, w Eſtonii nad odnogą Finlandzką. Narwa ieſt w niey m. s.

ALENTEIO, Prow. Portug. między Tagiem i Gwadyaną; dla żyżności ſwey zwana ieſt ſzpichlerzem Portugallii. Pełna ieſt winnic, ſadow, i zwierza. Ma wzdłuż *m.* 36. i prawie tyle wſzerż. Dzieli ſię na 5. Pow. czyli *Comarcas*, to ieſt: *Portalegre*, *Elvas*, *Eſtremos*, *Evora*, i *Beia*.

ALENQUER, Alenkwera, m.

Portug. w Estremadurze, obronne, i w około maiące wyborne winnice. Ma tytuł Margr. i iest dożywociem Krolowy. Jest na w. *Torres Vedras*.

ALEP, M wielkie Azyi, w Syryi; wzięte było od Arabow 637. za Herakliusza Ces. cztery rodzaie tu są chrześcian, ktorzy osobnych Bisk. i kościoły maią, z wolnością religii swych. Liczą tu 15. lub 16000. Schizmatykow, czyli Grekow, 12000. Ormianow, 10000. Jakobitow, i Maronitow, czyli Katol. właściwych. Alep zaś i przedmieścia maią ludzi na 250000. w Ces. Tureckim po Stambule i Kairze pierwszym iest miastem. Handluie kamlotem, bawełną, skorami, wełną Turecką, popiołem, rodzenkami, pistacyą, kurdybanem, naywięcey galasem i łupiną żołędziową. Ztąd wywożą iedwab Perski, zioła lekarskie i farmierskie, senes, piora strusie, balsam, materye wełniane Tureckie, muszliny, dyamenty Indyiskie, ktore to rzeczy z Tartaryi, Arabii, Persyi, i Indyi przychodzą. Tu Fr. Holl. i Angl. maią swych Konsulow. Rząd zależy od Baszy Gubernatora całey Prow. Gołębie znaiome Turkom do noszenia listow tu się wychowuią. Jest o *m.* 28. na w. od Alexandrety, od Damaszku *m.* 70. dł. 55. sz. 35. 45.

ALERHEIM, m. i grod Niem. w Szwabii, *m.* 4. na połud. Oettingi, sł. potyczką tu stoczoną r. 1645.

ALERIA, m. z Bisk. na wyspie Korsyce o 9. *m.* na w. od *Corte*.

ALESSANO, m. Xstwo, i Bisk. w Krol. Neapol. w Pow. Otranckim, o *m.* 7. od Otranty.

ALESSIO, *Lissus*, m. Albanii w Turcyi Europ. z dobrym zamkiem i Bisk. Tu pochowany Skanderberg. Jest od Albanopolu *m.* 16. na z. od Antivari *m.* 10. dł. 37. 15. sz. 41. 48.

ALETH, *Aletta*, m. w Langwedocyi niż. w Pow. Tulozy, z Bisk. sł. cieplicami, i odrobinkami złota i srebra, ktore znayduią się w potokach wypływaiących z gor Pireneyskich, przy ktorych to miasto leży. Od Narbonny na połud. ku z. *m.* 15.

ALEXANDRETTA, albo SKANDERUM, *Alexandria minor*, m. Az. w Syryi nad morzem środziem. Bliskie bagna czynią tu powietrze niezdrowe, przeto w czasie gorącym przenoszą się mieszkańcy, o *m* 4. ztąd do wioski Bayland, zaleconey wodami i owocami dobremi. Co tu dziwi obcych, iest widzieć gołębie w krotkim czasie przynoszące tu listy z Alepu, i nazad odnoszące. Gołębi takowych rodzay iest osobliwszy, i sł. w całey Azyi. Jest od Alepu na z. *m.* 28. dł. 36. 35. sz. 54.

ALEXANDRIA, lub SKANDERYA, sł. M. piękne i bogate w Egipcie, założone od Alexandra W. r. przed Xtem 332. Wiele iuż utraciło swych ozdob, ktorych szczątki pozostały, iako kolumny Pompeiusza i 2. obeliskow ogromnych. Z sł. latarni morskiey Faros, liczoney między 7. cudami świata, zbudowaney od Ptolomeusza Filadelfa, dla oświecenia okrętow, nie ma tylko stary zamek Faryllon. Znakomici Euklides, Didymus, Origenes, ztąd byli rodem. Leży przy uyściu odnogi zachodniey Nilu, o *m.* 50. od Kairu.

ALEXANDRIA, Alessandria, *Alexandrie de-la-paille*, *Alexandria statiellorum*, m. Wł. mocne i znaczne, stoł. Powiatu w X. Medyolańskim, z zamkiem postawionym r. 1178. na honor Alexandra III. Pap. z Bisk. nadanym wielą Przywileiami; Xżę Eugeni dobył go był 1706. Potym wzięte było od Franc. 1745. ale przez traktat Utrechtski powrociło do Krol. Sardynii 1746. Jest nad rz. Tanaro, o *m.* 6. na połud. od Kasalu, 14. od Genuy.

ALEXANDROW, m. Pol. w Woi. Bracławskim, mało osiadłe, *m.* 6. od Bracławia, 16. od Umania.

ALEXANDRYA, m. Pol. w Woi. Wołyńskim nad Horyniem, zruy-

zruynowane, *m.* 3. od Klewania.

ALEZ, m. Bifk. w Sardynii.

ALEZYA, ob. Alais.

ALFELD, m. z zamkiem w Niem. nad rz. Leiną, o *m.* 3. na połud. od Hildesheimu.

ALFER, Opac. Bened. *m.* 4. od Strazburga.

ALFIDENA, *Aufidena*, dawne m. Wł. w Krol. Neapol. z tyt. Margr. sł. woyną Samnitow. *m.* 12. na połud. ku w. od Celano.

ALGARIA, Prow. Hiſzp. bardzo żyżna w Kaſtylii nowey między Tagiem i Madrytem.

ALGARWIA, lub Algarbia, małe Krol. Portugalſkie, między Alenteio i Oceanem, długie na *m.* 27. ſz. 8. Nazwiſko Algarbii w ięzyku Maurow, znaczy krainę urodzayną, iakoż obfituie w figi, daktyle, migdały i oliwę, a naywięcey w wina przednie. Rybołoſtwo nie mały im czyni dochod. Ma M. S. Faro. Alfons III. za pomocą Selira Gnała woyſk Kaſtylii wypędził ztąd Maurow, ktorzy te Krol. poſiadali przez lat 180.

ALGER, *Algerianum*, Krol. Afr. graniczy na w. z Krol. Tunetu, na z. z Marokańſkim, na połud. ma gorę Atlas, na połn. morze śrzodziemne. Jeſt naywiękſze z 6. Kroleſtw Barbaryi, powietrze umiarkowane, grunt po większey części ſuchy, ale ku połn. urodzayny, doliny pełne drzew owocowych, ktore tu kwitną w Lutym, a doźrzewaią w Maiu, nigdzie przednieyſze, iak tu melony letnie i zimowe ſię nie rodzą, a macice winne tak grube bywaią, iż ie ledwie może obiąć człowiek, grona zaś na połtory ſtopy długie. Wiele tu ieſt zwierząt oſobliwſzego gatunku. Krol. Algerſkie rządzi ſię kſztałtem Rpltey pod protekcyą Sułtana, ktorey dziś tylko cień przy Turkach zoſtał. Turcy od lat 300. tu panowanie ſwe rozpościeraiący, lubo r. 1766. Alger z ich ſię rządu wybił, czynią tu ſtan ſzlachecki. Głowa tey Rpltey Deyem ſię zowie. Bunt tylko w Algerze śmiercią bywa karany. Religii ſą Mahomet. ięzyk Algerſki ieſt Dyalektu Arabſkiego, lubo wielu mieſzanym z Franc. i Wł. mowią. Obywatele ſą mocni i ſłuſzni, cery ogorzałey; wielu rozboynictwem morſkim ſię bawią. Dzieli ſię to Krol. na rożne Prowincye.

ALGER, M. S. Krol. Algerſkiego, po Łac. *Reſcurum*, lub *Julia Cæſarea*, budowane ieſt w czworgran, na ſchyłku gory ku morzu ſpadziſtey, tak iż domy tym wyżey ſtoią, im dalſze ſą od śrzodka. Dachy maią płaſkie, i ſłużą im do przechadzki i na ogrody. Ulice miaſta ſą ciaſne dla uniknienia gorącości ſłońca. Jeſt tu 7. fortec, iedna z nich naywyżey ſtoiąca ieſt pryncypalną. Alger ieſt ludny, i ſł. rozboynictwem morſkim. Sł. Barbaroſsa zboyca morſki opanował go r. 1516. Anglicy popalili Algierſkie okręty 1655. i 1670. Francuzi go ſzturmowali 1688. Leży nad morzem, przeciw wyſpie Minorce. dł. 21. 20. ſz. 36. 49.

ALGEZIRA, M. Hiſzp. mocne w Andaluzyi z portem, nad brzegiem cieśniny Gibraltaru. Po długim oblężeniu r. 1344. wzięte było od Maurow. Zowie ſię także Gibraltarem ſtarym. Od fortecy Gibraltaru *m.* 4. tyleż od Taryffy.

ALGHIER, *Algara*, M. piękne Sardynii w ſtronie zachodniey z portem, i Biſk. Łowienie tu koralow ieſt bardzo korzyſtne i naylepſze na morzu śrzodziemnym. Od Saſſari na połud. *m.* 6.

ALGONKWINI, *Algonquins*, Narod Amer. połn. w Kanadzie, między rz. Ondowaką, i iez. Ontario. Mieſzkańcy ſą dzicy, błąkaiący ſię, ięzyk ich naybardziey ieſt ſzacowany w Amer. połn.

ALGOW, *Almangovia*, *Algeæ*, Kraina Niem. w Szwabii, między rz. Lechą, Dunayem, ieziorem Konſtancyeńſkim, i Tyrolem. Rz. Iller przedziela tę Prow. Miaſta iey

większe są: Kempten, Memmingen &c.

ALGUEL, M. Afr. mocne, w Krol. Marokańskim w Prow. Hea. Leży na gorze, na połud Safii. Należało do Portug. ale mieszkańcy go poddali Murzynom.

ALHAMA, *Artigis*, znaczne M. Hiszp. w Kr. Grenady, w gruncie żyżnym i obfituiącym w wszystkie wygody życia. Cieplice tu naylepsze są w całey Hiszpanii. Alhama była mieyscem delicyi dla Maurow. Leży w nizinie, o *m.* 10. na połud. ku z. od Grenady. Są cieplice tego im. w Aragonii, nad rz. Xaloną, *m.* 2. od *Calatajud.*

ALICANTA, lub ALONIUM, Alikanta, M. Hiszp. w Krol. Walencyi, bogate i mocne, sł. portem obronnym, winami, gruntu żyżnością, rozmarynem osobliwszey wielkości, bryłami tu się znayduiącemi, i handlem. Franc. Angl. i Hollendrzy tu maią swych Konsulow. Jakob I. Krol. Arag. to mieysce Maurom 1264. a flotta Ang. pod Janem Leakiem, wzięła go była Hiszpanom r. 1706. ktorą ci odzyskali 1708. Jest nad morzem śrzodziem. o *m.* 30. na połud. od Walencyi. dł. 17. 40. sz. 38. 40.

ALICATA, Alikata, M. w Sycylii, sł. dobremi winami i zbożem, r. 1543. było zburzone od Turkow. Leży nad morzem nakształt wysepki, *m.* 9. na połud. ku w. od Gergenti. Blisko Alikaty iest gora, zwana dawniey *Etnomus mons*, na ktorey był zamek *Dædalion*, gdzie Falarys tyran Agrygentu trzymał miedzianego wołu, narzędzie swych srogości.

ALIFA, m. Wł. w Kr. Neap. w Pow. Lawora, z Bisk. zruynowane, *m.* 5. od Kapuy.

ALISE, ob. S. Reine.

ALIX, Kapituła Kanoniczek Franc. ktora wiele poniosła w wieku 16tym, i winna swe przywrocenie sł. Xieni Weroninie. Liczy Kanoniczek zacnego urodzenia 21. o *m.* 5. od Lugdunu.

ALIXAN, m. Fr. w Delfinacie, *m.* 1. od Romans.

ALKA, *Talka*, wyspa mała na morzu Kaspiyskim, urodzayna, z strony Tabarestanu.

ALKANTARA, *Alcantara*, *Norba Cæsarea*, M. Hiszp. w Estremadurze, mocne, gniazdo Kawalerow Alkantarskich. Alfons IX. Krol Kastylii odebrawszy ią Maurom oddał w straż Kawalerom Kalatrawskim, a we dwa lata Kawalerom Alkantarskim, wprzod zwanym, Kawalerami Gruszki. Alkantarę założył Trajan Ces. Wzięta była od Hrabi de Galloway i Portugalczykow 1706, w tymże roku odebrana przez Franc. Most nad Tagiem ma wspaniały. Jest od Merydy na połn. o *m.* 18, od Sewilli o *m.* 50. dł. 11. 35. sz. 39. 20.

ALKEN, *Alcken*, m. Niem. z zamkiem i grodem w Elekt. Trewirskim, nad Mozellą, *m.* 2. od Koblentza.

ALKHAUSEN, M. Niem. w Szwabii, *m.* 3. od Buchau; należy do W. Mistrza Maltańskiego.

ALKMAR, *Alcmaer*, M. dawne i piękne w Hollandyi połn. Często od Fryzonow pustoszone, r. 1573. wytrzymało oblężenie Hiszpanow. Tu i w okolicy masło i ser Holl. naylepszy robią. Ztąd nayprzednieysze wychodzą tulipanow gatunki. Oyczyzną iest Kornelego Bontekoe, od Amsterdamu *m.* 7. dł. 22. 10. sz. 52. 28.

Inne mieysca, n. p. Alkala, Alkazar, &c. patrz Alcala, Alcazar, &c.

ALLANCHES, m. Fr. w Arwernii, w X. Merkierskim, *m.* 7. na z. od *Brioude.*

ALLEGRE, lub ALEGRA, m. Fr. w Arwernii, z tyt. Margr. Leży pod gorą, na ktorey iezioro przepaściste. Od Brioudy *m.* 6.

ALLENDORF, m. Niem. w cyr. Renu wyż. i Landgrastwie Hassyi, sł. żupami solnemi, i 3. mostami kamiennemi. Jest nad rz. Werrą w mi-

ſym położeniu, o *m.* 3. od Kaſſelu. Inny *Allendorf* m. ieſt o *m.* 3. od Gieſſen.

ALLENIOIE, wieś wielka Fr. z zamkiem w X. Montbeliàrd, o milę od Bedfortu.

ALLER, rz. Niem. w Saxonii niż. zaczyna ſię w X. Magdeburſkim, przerzyna Luneburg, pod Zell ieſt ſpławną, wpada w Weſer.

ALLERSBACH, Opac. Cyſter. w Niem. *m.* 7. na z. od Paſſau.

ALLERSBERG, ob. Heilſberg.

ALLERTON, m. Ang. w Prow. Yorku, gdzie Dawid Krol Szkocki bitwę z Angl. przegrał. Obiera 2. Dep. na Parl. Od Yorku na połn. *m.* 10.

ALLEVARD, lub ALLAVARD, m. Fr. w Delfinacie, nad rz. Bardą, *m.* 6. od Gracyanopolu.

ALLIER, *Elaver*, rz Fr. wpadaiąca w Ligerę nizey Newers.

ALLIRE, Op. Bened. Fr. w *Clermont-Ferrand*, czyni 10000. liwrow.

ALLONNE, nazwiſko kilku m. Fr. mniey znacznych w wyſpie Francuzkiey.

ALLUYE, m. Fr. z tyt Margr. o *m.* 3. od *Chateaudun*.

ALMADA, *Cetobrix*, m. Hiſzp. w Pow. *la Mancha*, o *m.* 15. na połud. ku z. od Kalatrawy. Sł. minerą merkuryuſzu naybogatſzą i naypierwey odkrytą w Europie.

ALMANSPACH, m. Niem. w Szwabii, między iez. Zell, i Końſtancyeńſkim, *m.* 2. od Konſtancyi.

ALMANZA, m. Hiſzp. w Kaſtylii nowey, ſł. zwycięſtwem Marſzałka Berwick, nad Mylordem Galloway 1707. ktorego tu w napiſie iednym dochowuie pamiątkę. Od Walencyi na połud. ku z. *m.* 20. dł. 16. 35. ſz. 38. 54.

ALMEDA, *Alſena*, m. Portug. w Eſtremadurze naprzeciw Lizbony.

ALMEDINA, M. Afr. ſpuſtoſzałe w Krol. Marokańſkim, leży w piękney rowninie między Azamor i Saſią.

ALMEIDA, Almedia, M. Portug. w Prow. *Tra-los-Montes*, nad granicą Krol. Legionu; ſławne rozprawą woienną Hiſzpanow z Portugal. r. 1663. *m.* 4. od Pinhelu.

ALMERIA, *Portus magnus*, M. Hiſzp. nadm. z Biſk. i Portem, *m.* 5. od Adry, od Grenady *m.* 25.

ALMISSA, *Alminium*, m. mocne w Dalmacyi, przy uyściu rz. Cetyny, *m.* 4. od Spalatro.

ALMUCHIKANIE, *Almouchiquois*, Narod Amer. połn. w Kanadzie, mieſzkaiący wzdłuż rz. *Chovacouet*, rożniący ſię od ſąſiedzkich ięzykiem i obyczaiami.

ALMUNECAR, M. Hiſzp. w Krol. Grenady z portem przy morzu śrzodziemnym, o *m.* 8. na połud. od Alhamy.

ALNA, Opac. Cyſter. w Biſk. Leodyiſkim, nad Sambrą, *m.* 2. od *Charleroy*.

ALOSTA, M. w Hr. Flandryi nad rz. Dendrą, między Gandawem, i Bruxellą; wzięte i zwalone z murow było od Francuzow pod Tureniuſzem 1667.

ALOXA, wieś Fr. w Burgundyi, ſł. winami, między *Nuits*, i *Beaune*.

ALPEN, lub ALPHEN, m. Niem. w Elekt. Kolońſkim, *m.* 3. od Weſelu. Dawne podobno *Albina Caſtra*.

ALPES, Alpy, wielkie paſmo wyſokich gor Europeyſkich, ktore oddzielaią Włochy od Fr. i Niemiec. Rozciągaią ſię od granic Franc. przy morzu śrzodziem. bliſko Monaco, do odnogi Weneckiey, a w ſwey rozciągłości rożne biorą nazwiſka.

ALPES Szwabſkie, *Alpes Suevicæ*, ciąg gor rozległych, na granicach X. Wirtemberſkiego na wſchod Neckeru, przy ktorych leży Kircheim, Antach, &c.

ALPHEN, m. Holl. nad Renem, między Leydą i Woerden, o ktorym mniemaią, iż ieſt dawne *Caſtra Ulpia*.

ALPIRSBACH, Klaſztor wielki i Grod Xſtwa Wirtemberſkiego, o *m.* 16. na połn. od Fryburga.

ALPSTEIN, *Alpi-Saxum, Alpes Rhœticœ*, Paſmo gor Szwaycarſkich, ktore dzielą Kanton Appenzell, od Toggenburga, Reintalu, i Baronii Saſkiey.

ALPUXARRAS, wyſokie gory Hiſzp. w Krol. Granateńſkim, przy brzegu morza śrzodziemnego, mieſzkanè dawniey od Maurow, od tych zaludnione, i dobrze uprawiane, rodzą wina dobre i owoce wyborne.

ALSACYA, *Alſace*, Prow. Fr. graniczy na w. z Renem, na połud. z Szwaycaryą, i Burgundyą, na z. z Lotaryngią, na połn. z cyr. Renu. Kray gruntu na podziw urodzaynego; obfituie w zboża wſzelkie, wina, drzewa, len, tabakę, leguminy i owoce. Alſacya wyż. ma doſtatek ſrebra, ołowiu, miedzi, i wiele wod mineralnych. Aż do Otona I. należała ta Prow. do Francyi. Oto III. obrocił ią w Landgrafſtwo, i odtąd należała do Domu Auſtr. potym r. 1648. traktatem Monaſterſkim powrociła do Francyi, i przyſądzona iey traktatem Ryświckim. Religia tu panuiąca ieſt Katolicka, lecz i inne ſą wolne. Język poſpolity ieſt Niemiecki, znacznieyſi mowią i Francuzkim.

ALSEN, Alſa, wyſpa Duńſka na morzu Baltyckim, bliſko Appenrady, i Fleensburga. Nie ma nic znacznego procz 2. Zamkow Sunderburg, i Nordburg.

ALSFELD, M. dawne Niem. z zamkiem, należy do X. Haſſyi-Darmſtadt, nad Schwalmą w Haſſyi wyż, *m.* 4. od Marpurga. ob. Aſfeld.

ALSLEBEN, ob. Alzleben.

ALSZWANGEN, m. w Kurlandyi z zamkiem ſtarym, i Ekonomią Xiążęcą. Od Goldyngi *m.* 3. i poł.

ALTAMURA, m. Biſkupie z tyt. Xſtwa w Krol. Neapol. w Pow. Barſkim, *m.* 9. od Baru.

ALTAICH, dwa Opac. Bened. Niem. w Bawaryi, iedno o milę od Straubingi, drugie *m.* 7. od Paſsau.

ALTDORF, Opac. Bened. *m.* 3. od Strazburga. Dziad Roberta mocnego, z ktorego idzie Dom panuiący we Fr. był Hrabia Altdorfſkim. ob. Altorf.

ALTEA, m. nadm. Krolewſkie w Hiſzp. *m.* 17. na połud. od Walencyi.

ALTEMBERG, Opac. Cyſt. w Biſk. Kolońſkim.

ALTENA, lub ALTONA, M. Niem. w Saxonii niż. nad Elbą naprzeciw Hamburga. Należy do Kr. Duńſkiego. Spalone było od Szwedow po potyczce pod Gadebuſchem, r. 1713. ale potym odnowione zoſtało. dł. 27. 25. ſz. 54.

ALTENAU, M. Niem. w X. Grubenhagenſkim, *m.* 2. od Goslaru, należy do Elekt. Hannowerſkiego. W okolicy znayduią ſię kruſzcze ſrebrne, miedziane i ołowiane. Inne M. tego im. ieſt w Hr. Marchii.

ALTENBERG, m. Niem. w Miſnii, ſł. minerą miedzianą, *m.* 4. od Drezna.

ALTENBURG, m. w Xſtwie Siedmiogrodzkim, z zamkiem, o *m.* 7. od Alby Julii, na połud.

ALTENBURG, Xſtwo, i M. dawne Niem. z zamkiem w Saxonii niż. i Miſnii, ſł. mianą tu rozmową 1568. i 1569. Niegdyś było Ceſ. teraz należy do Xcia *Saxe Gotha*. Leży nad Pleiſſą *m.* 8. na połud. od Lipſka. dł. 30. 38. ſz. 50. 59.

ALTENBURG, po Węgierſku Owar, M. mocne w Węgrach niż. w Hr. Prezburſkim, bliſko Dunaya, o *m.* 6. od Prezburga.

ALTENBURG, wieś Szwaycarſka nad Aarą, w Kant. Berneńſkim, ſł. rozwalinami dawn. Miaſta Rzymſkiego *Caſtrum Vindonienſe*. Hrabiowie Altenburſcy idą z Hr. Habſpurſkich, z ktorych poſzedł dom Auſtryacki.

ALTENBURG, ob. Oldenburg.

ALTENCELLA, niegdyś Opac. dziś dobra Margr. Misnii, nal. do Elekt. Saſkiego. Daią ſię tu widzieć Mauſolea Margrabiow Miſnii. Biblioteka tuteyſza bogata w ſtarożytności oddana ieſt Akademii Lipſkiey.

ALTENREIF, po Fr. *Haute Rive*, Opac. męzkie w Szwaycarach w Kant. Fryburſkim nad Saną, o *m.* 15. na połud od Fryburga.

ALTENHEIM, wieś Niem. w Szwabii nad Renem, *m.* 3. od Strazburga, ſł. potyczką Hollendrow z Francuzami, r. 1675.

ALTERN, M. i zamek w Saxonii wyż. w Hr. Mansfeldzkim.

ALTENSKI Pow. ob. Aunis.

ALTHEIM, lub Altham, m. w Bawaryi, o *m.* 5. na w. od Braunau.

ALTIN, M. i Krol. Azyatyckie w Tartaryi wielkiey, bliſko Oby, *m.* 100. na połud. ku w. od Toboſkoi.

ALTKIRCH, m. i grod Fr. w Alſacyi, w Pow. Sundgowii. Tu Biſkup Bazyleyſki ma Officyała do rządu Diecezyi, *m.* 5. na z. od Bazylei.

ALTORF, M. Niem. w Frankonii, ſł. Biblioteką i Ak. fund. r. 1579. Ogrod botaniczny i kabinet Anatomii, godzien tu ieſt widzenia. Należy do Domu Brandeburſkiego, *m.* 4. od Norymbergi. dł. 28. 53. ſz. 49.

ALTORF, znaczne M. Szwaycarſkie, ſtoł. Kant. Ury, o poł mili od ieziora 4. Kantonow. Opaſane ieſt górami ledwie przebytemi, o *m.* 4. od Lucerny, 15. od Zurychu. Ukazuią tu plac, na ktorym ſławny Tell przymuſzony był zrzucić ſtrzałą iabłko z głowy Syna.

ALTRANSTADT, m. Niem. w Elekt. Saſkim, gdzie Schulemberg Marſzałek woyſk Auguſta II. Kr. Pol. lokował oboz, i gdzie r. 1706. uczyniony był pokoy, między Auguſtem II. i Karolem XII. Krolem Szwedzkim. Od Lipſka *m.* 1. i poł.

ALTZEY, *Altia*, m. Niem. i zamek w Palatynacie niż. ſtoł. Powtego im. od Moguncyi *m.* 6.

ALUCEMAS, m. Afr. w Krol. Marokańſkim, należy do Hiſzp.

ALVA-DE-TORMES, Alba, znaczne M. Hiſzp. w Krol. Legionu, z zamkiem i fortecą; nadane tyt. Xſtwa 1469. od Henryka IV. Krola Kaſtylii. Od Salamanki *m.* 5.

ALUTA, ob. Alaut.

ALZEIM, *Adolzheim*, M. Niem. w cyr. Renu niż. należy do Elektora Moguncḱiego, od Moguncyi na połud. *m.* 8.

ALZYRA, m. Hiſzp. w położeniu miłym między dwoma odnogami rz. *Xucar*, *m.* 6. od Walencyi.

ALZONNE, m. Fr. *m.* 3. od Carcaſſone.

ALZLEBEN, dawne m. Niem. z zamkiem nad Saalą, w Xſtwie Magdeburſkim, *m.* 8. na połn. od Halli.

AMABLE-DE-RIOM, Opac. Fr. w Diec. Klermontańſkiey, czyni 9000. liwrow.

AMADABAD, M. Az. wielkie, ſtoł. Krol. Guzaraty w Państwie Mogolſkim, ludne ieſt i handlowne. Jeſt tu wielki ſzpital dla ptakow i innych zwierząt chorych, ktore z wielkim ſtaraniem mieſzkańcy tu leczą. Od Suratu na połn. *m.* 40. dł. 90. 15. ſz. 23.

AMADAN, piękne M. Az. w Perſyi, o *m.* 80. na połn. ku w. od Bagdadu, tyleż ku z. od Iſpahanu, dł. 65. 25. ſz. 35. 15.

AMADYA, M. handlowne Azyi w Kurdyſtanie, pod rządem Beya. Leży na górze, *m.* 30. na połn. od Mozulu.

AMAK, wyſpa Duńſka małym kanałem oddzielona od Zelandyi.

AMALFI, dawne M. Wł. w Krol. Neapol. z Arcy-Biſk. r. 1135. ſpuſtoſzyli go Pizanie, wynioſłſzy ztąd Pandekty, zwane Pizanſkie a potym Florenckie. Amalfianie prowadzący handel na wſchodzie, wy-

ſtawili w Jerozolimie przy grobie S. Kaplicę, pod tyt. S. Jana jałmużnika, ktora była początkiem Kawalerow S. Jana Jerozolimſkiego. Przypiſuią Autorowie iednemu tu obywatelowi *Flavio Gioia* wynalezienie kompaſu magnetowego. w początku 1490 wieku. Leży między dwoma ſkałami, na ktore obciążonym bydlętom wedrzeć ſię niepodobna. Zboże dwa razy na tydzień ſprowadzaią z Salerny, więc gdy morze w nawalnościach ieſt, głod cierpić muſzą. Robią tu papier dobry i niektore materye, *m.* 7. na połud. od Noli. dł. 37. 7. ſz. 40. 35.

AMANCE, m. Fr. w Lotaryngii, *m.* 2. od Nancy.

S. AMAND, M. Niderlandu, w Hr. Flandryi, z Opac. bogatym, i kościołem na podziw wielkim. Ludwik XIV. zdobywſzy go 1667. z całym Pow. przyłączył do Fr. co utwierdził traktat Utrechtſki. Sł. w S. Amandzie ſą wody mineralne, znane pod imieniem wod źrzodła *de Bouillon*. Od Duaku *m.* 5. od Paryża *m.* 50. dł. 21. ſz. 50. 27.

S. AMAND, M. Fr. w Pow. Burbońſkim, wyſtawione r. 1410. na obalinach Orwalu, o *m.* 8. od Bourges. Inne m. Fr. tego im. w Aurelianie *m.* 9. od Gien.

S. AMAND-DE-COLY, Op. Fr. w Akwitanii, *m.* 4. od Sarlaty. ob. Boiſſe. Inne tego im. Opac. Bened. w Rotomagu. Także *S. Amand*, m. Fr. w Arwernii, *m.* 3. od Klermontu. Procz tych ſą inne małe miaſta Fr. tak zwane.

AMATRICE, m. Wł. w Krol. Neapol. z tyt. Xſtwa, *m.* 6. na połn. ku z. od Akwili.

AMAZONOW, rzeka w Amer. połud. bierze początek z ieziora *Guanaco* w Peruwii, i pod *Jaen*, zaczyna bydź żeglowną, z trudnością iednak, dla ſkał w pośrzod rzeki ſtoiących, oſobliwie w części należącey do Hiſzp. Przebiegłſzy na 1100. mil Kraiu wpada dwoma korytami w Ocean. Kapitan Franc. de Orellana, pierwſzy przedſięwziął w podiętey podroży z rozkazu Kr. Hiſzpańſkiego odkrycie uyścia tey rz. około r. 1539 ale w lat potym 10. umarł. Dzicy mieſzkańcy kraiu tego w głąb ſię ſkryli po uyrzeniu Europeyczykow. Po nad tą rz. wzdłuż nie daią ſię widzieć tylko miaſteczka Indyiſkie zgromadzone wyżey od Miſſyonarzow Hiſzp. niżey od Portugalſkich.

AMAZYA, M. dawne w Turcyi Azyat. ktore bywa wydziałem braci ſtarſzych Sułtana. Jeſt ſtoł. Prow. tegoż im. w ktorey naylepſze wina i owoce ſię rodzą. Sł. urodzeniem Strabona i rezyd. Baſzy. Leży nad rz. Kazalmachą, *m.* 12. od Tokatu.

AMBERG, M. piękne, ſtoł. Palat. wyż. z zamkiem wziętym od Ceſarza r. 1703. nad rz. Wilſą *m.* 12. na w. od Norymbergi, 9. od Ratyzbony. dł. 29. 30. ſz. 49. 26.

AMBERT, m. Fr. w Arwernii niż. ſtoł. Pow. Liwradzkiego. Ma fabryki kamlotu i papieru dobre. *m.* 7. na w. od *Iſſoire*.

AMBEZ, m. Fr. nad zbiegiem Garumny rzeki z Dordonią, *m.* 3. od Burdegali.

AMBIALET, m. Fr. w Dyec. Albenſkiey.

AMBIERLE, m. Fr. o *m.* 15. od Lugdunu.

AMBLENY, m. Fr. o *m.* 2. od Soiſſons.

AMBLETEUSE, Ambletuza, m. Fr. nadm. w Pikardyi z fortecą mocną. Tu przylądował po uyściu z Anglii Jakub II. r. 1688. Od Bolonii *m.* 3. dł. 19. 20. ſz. 50. 50.

AMBOINA, wyſpa Az. iedna z Moluckich, z miaſtem tego im. oſadzonym garnizonem. Odkryta ieſt od Portug. około 1515. wzięta od Holl. 1603. Obfituie w goździki do potraw używane.

AMBOISE, *Ambacia*, M. Fr. ſtoł. Pow. Turoneńſkiego niż. z zamkiem mocnym przez ſwe położenie. Przyłączone ieſt do Korony

Fr. r. 1276. Ludwik XI. tu uſtanowił był order S. Michała. Sł. ieſt urodzeniem Karola VIII. i X. *Comire*. Tu był uknowany ſławny ſpiſek Ambacyeńſki przeciw Gwizyuſzom. Leży nad zbiegiem Ligery i Maſſy. *m.* 5. od *Tours*. dł. 18. 39. ſz. 47. 24.

AMBOURNAI, lub Ambronai, m. Fr. w Bugezyi, z Opac. czyniącym 10000. liwr.

AMBRACIA, m. dawne w Epirze, nad odnogą tegoż dawniey im. ob. Arta.

AMBOTEN, m. Kurlandzkie w Pow. Piltyńſkim, z zamkiem na górze, od Goldyngi *m.* 8.

AMBRE, m. Fr. w Langwedocyi wyż. z tyt. Margr. *m.* 6. na z. od Caſtres.

AMBRIERES, m. Fr. o *m.* 3. od Mayenny.

S. AMBROISE, Opac. Fr *m.* 2. od Bourges.

AMEDED, góra w Afryce, ktora dzieli Nigrycyą od puſzczy Sary.

AMELAND, wyſpa na Zuyderzee leżąca, przy Fryzyi Hollenderſkiey.

AMELIA, lub Ameria, M. dawne Wł. w Xſtwie Spoletańſkim z Biſk. Oyczyzna Sexta Roſcyuſza obronionego od Cycerona. Leży na górze między rz. Tybrem i Nerą, o *m.* 8. od Spoletu, od Rzymu *m.* 18. dł 30. ſz. 42. 33.

AMELUNXHORN, Opac. Cyſter. w Xſtwie Wolffenbutel, bliſko Olendorfu. Należy teraz do Proteſtantow.

AMENEBURG, m. Niem. w Haſſyi, należy do Elekt. Moguntckiego.

AMERSFORT, *Amirsfortia*, M. znaczne Holl. w Prow. Utrechtſkiey, w położeniu miłym; grunta ma obfite w zboże i paſtwiſka. Katolicy tu ſwe maią Collegium. Jeſt nad rz. Enſą, *m.* 5. od Utrechtu, od Amſterdamu *m.* 12. dł. 23 ſz. 52. 14.

AMERYKA, *America*, *Amerique*, Swiat nowy, Indye zachodnie, czwarta część Swiata znaiomego, podług oſtatnich odkryciow oblana zewſząd morzem. Krzyſztof Kolumbus Genueńczyk odkrył ią naypierwſzy 1492. ktory nayprzod do Wyſpy Guanachany, teraz S. Salwador zawinął, potym Kubę i inne wyſpy wynalazł. Ale iż Ameryk Weſpucyuſz Florentczyk 1497. ląd ſam pierwſzy odkrył, od niego ieſt nazwaną. Hiſzpani, Portug. i Anglicy wynayduiąc reſztę kraiow nieznaiomych, milliony wyrznęli ludzi. Naylepſze płody ziemi wydaie Ameryka, nieprzebraną moc zioł lekarſkich, i owocow. Obfituie w cukier, kamienie drogie, kruſzce, &c. Zywi naydziwnieyſze natury potwory, motyle i mrowki tak wielkie iak wroble, ropuchy na 40. funtow ważące, świnie rowne wołom. Drzewa, owoce i zboża Europeyſkie przyimuią ſię tu ſzczęśliwie. Gdy kray ten znaleziono, zaſtano w nim narody rożnym kſztałtem rządzące ſię, teraz podzielony ieſt na Prow. należące do Monarchow Europ. rządzących tu przez ſwych Gubernatorow, lub Vice-Reyow. Amerykanie co do obyczaiow ſą zdradliwi, zawzięci, zabobonni, maiący zwyczay twarz rożnemi malować kolorami, ale to naywięcey dzicy, bo oſwoieni z Europeyczykami pokazuią dowcip, rozum przenikliwy i ſpoſobny do wſzyſtkiego. Zoſtaiący pod pan. Anglikow, Fran. Hiſzp. Portugal. Holl. ſą Katol. lub Dyſſydenci, reſzta ſą po większey części bałwochwalcy. Dzieli ſię Ameryka, na połud. i połn. ktore rożne znowu zawieraią Prow. W połn. Mexyk, Kalifornia, Luizyana, Wirginia, Kanada, Ziemia nowa, i wyſp bardzo wiele. W połud. Ziemia Tega, Peru, Paragwaya, Chili, Ziemia Magellańſka, Brezylia, i Kray Amazonow. W czaſie gdy Ameryka zrzuci uciąźliwe iarżmo panowania Europ. inny mieć iey pewnie będziemy podział. Rozciąga

się od połud. do półn. na *m.* 2420. ob. Stany Amerykańskie ziednoczone.

AMIDAN, ob. Diarbekir.

AMIENS, Ambian, M. S. Pikardyi, dawne, piękne i wielkie, ma Bisk. i Ak, założoną r. 1750. Kościoł tu Katedr. iest dziełem doskonałey Architektury. Ambian przyłączone iest do Korony Franc. 1185. wzięty był dla Hiszp. od Ferdyn. Teillego r. 1597. zdradą císobliwszą, a wkrotce odzyskany od Henryka IV. ktory tu wystawił zamek, a Kolbert postanowił fabryki rożne, w ktorych tak w mieście, iako i za miastem pracuie robotnikow więcey niż 30000. Oyczyzną iest Sylwiusza, Riola, Voitura, i Rohaultego. Leży nad Sommą, *m.* 10. od Abbewilli, od Atrebatu 14. Amienski, lub Ambianski powiat iest Franc. w Pikardyi, ktory przerzyna rz. Somma, obfituie w zboża, leguminy, len, &c.

AMILLY, m. Fr. *m.* 2. od *Chartres.*

AMIRANT, wyspy Afrykańskie blisko Madaskary leżące, mało mieszkane.

AMMERSCHVIR, m. Fr. w Alsacyi, w Pow. Ensicheimskim.

AMOL, M. Az. w Uzbeku, nad rz. Gihon, *m.* 24. na z. od Bokary.

AMONT, m. i grod Fr. w Franszkoncie połn. przyłączone do Pow. Wezulskiego.

AMORGOS, wyspa na Archipelagu, iedna z Cykladow, żyżna i obfita, w wina, oliwę, i inne żywności. Mieszkańcy są ludzcy po większey części religii Greckiey. Naylepszą część iey Czercy posiadaią, ktorzy tu bardzo bogaty Monasterz maią. W drugiey stronie tey wyspy iest Kaplica S. Jerzego, w ktorey znayduie się st. naczynie, ktore pewnych czasow się napełnia lub wyprożnia, a do ktorego z Archipelagu, iak do wyroczni udaią się. Drzewa ma mało. Jest od Kandyi na połn. *m.* 11. st. Symonides tu się urodził.

AMOULINS, m. Fr. w Gaskonii, *m.* 2. od Lizier.

S. AMOUR, m. Fr. *m.* 6. na wschod od Turnus. Ztąd był rodem st. Doktor Wilelm *de-Saint-Amour.*

AMPAZA, mały kray Afr. na brzegu Zangwebarze. Krol. Ampazańskie hołduie Portug. Tegoż imma M. S.

AMPATROWIE, narod wyspy Madagaskary, w krainie żyżney, zarosłey lasami, w ktorych mieszkańcy osiadli, rozboynictwo maią za chwałę rycerską.

AMPURIAS, *Amporiæ*, dawne M. Hiszp. w Katalonii, *m.* 4. od Roses. Od niego ma nazwisko kraina niepłodna *Ampurdan.*

AMPURIAS, M. spustoszałe w Sardynii z Bisk. przyłączonym do Kastel-Aragoneskiego.

AMRAS, zamek bardzo obronny w Hr. Tyrolu, w położeniu wesołym, blisko Inspruku, zbudowany od Arcy Xcia Ferdynanda. Sł. osobliwościami wszelkiego rodzaiu, znayduiącemi się tu w Bibliotece, ozdobney portretami uczonych. dł. 29. 10. sz. 47.

AMSTERDAM, M. S. Hollandyi, wielkie, bogate, handlowne, ludne, i obronne murem wysokim. Most nad rz. Amstelą przedziwney Architektury iest dziełem. Zdobi go wspaniała Giełda kupiecka, i Ratusz z ciosanego białego kamienia; także kanały ciągnione przez miasta murowane, obsadzone drzewem, na ktorych mostow więcey niż 4000. liczą; dwie Synagogi, bogata dla Zydow Portug., druga uboga dla Niemieckich; Szpitalow 18. Port tuteyszy iest ieden z naywiększych w Europie, zawrzeć może 1000. okrętow, ale przystęp do niego zasypuie wielki piasek, zwany *Pampus*, Religia tu pan. iest Protestantow, ale i inne maią wolność. Rząd miasta sprawuie 30. Senatorow dożywotnich, i 12. Burmistrzow, co lat 4. obieranych, Amsterdam iest Oy-

ezyzną Alarda, Rodganſa, Spinozy &c. Jeſt nad rz. Amſtelą, i iez. Ją. Od Londynu *m.* 70. od Paryża 95. od Kopenhagi 130. od Wiednia 225. od Rzymu 350. od Warſzawy 250. dł. 22. 39. ſz. 50. 22.

AMSTERDAM, ieſt wiele mieyſc tego im. w Indyach, między innemi, wyſpa na morzu połud. *m.* 5. od Middelburga.

AMSTRUTER, ob. Anſtruter.

AMUR, rzeka, morze, i cieśnina Azyatycka tego nazwiſka w Tartaryi wſch. rz. wpada w morze Kamſzatki.

ANA, M. Az. w Arabii puſtey nad Eufratem, w gruncie miłym i urodzaynym. Zoſtaie pod pan. Emirow hołdowniczych Sułtanom. Obywatele ſą po większey części herſztami rozboiow i łupieſtwa. *m.* 50. na z. od Bagdadu.

ANAGNI, m. dawne Wł. w Kampanii Rzymſkiey z Biſk. *m.* 4. od Paleſtryni. Innocenty III, Grzegorz IX, Alexander IV, Bonifacy VIII. ztąd byli rodem, z ktorych oſtatni poroźniwſzy ſię z Filipem pięknym Kr. Franc. tu był uwięzionym przez Wilel. Nogareta. dł. 30. 41. ſz. 41. 45.

ANATOLIA, ob. Natolia.

ANCARANO, m. Wł. w Marchii Ankonitańſkiey, *m.* 2. od Aſcoli.

ANCE, ob. Anſa.

ANCENIS, *Andeneſium*, m. Fr. w Brytanii, *m.* 4. od Nantes.

ANCHIN, *Aquiſcinctum*, Opac. Bened. w Hanonii Fr. na kępie rz. Skarpy, fund. r. 1079. czyni 50000. liwr. Jeſt o *m.* 2. od Duaku.

ANCLAM, ANCOBER &c. ob. Anklam, Ankober &c.

ANCRE, lub ALBERT, m. Fr. w Pikardyi z tyt. Margr. *m.* 5. od Ambianu. Znayduią ſię tu kamienie zdatne do budowli.

ANCTOVILLE, dwa ſą m. Fr. tego im. w Normandyi niż. iedno *m.* 5. od *Coutance*, drugie *m.* 3. od Bayeux.

ANCY-LE-FRANC, *Anciacum*, m. Fr. w Szampanii nad rz. *Armançon m.* 4. od Tonnery. Zamek tu ieſt wſpaniały. Bliſko ieſt inne m. *Ancy-le-Serveux.*

ANCYRA, ob. Angouri.

ANDALUZYA, dawniey *Vandalitia*, Prow. Hiſzp. na *m.* 100. wzdłuż, 60. wſzerż maiąca. Rz. Gwadalkwiwir dzieli ią na dwoie. Jeſt to kray nayżyźnieyſzy, naybogatſzy, nayhandlownieyſzy i naywefelſzy w całym Krol. Obfituie we wſzyſtko, oſobliwie konie, wina i zboża, przeto ſtaynią, piwnicą i ſzpichlerzem całey Hiſzp. ſię zowie. Sewilla ieſt w niey M. S.

ANDALUZYA nowa, Kraina Ameryki połud. w ziemi tęgiey. Brzegi iey poſiadaią Hiſzpani.

ANDAMANS, wyſpa Indyiſka na odnodze Bengalſkiey, ktorey mieſzkańcy mieni ſą za ludoiedzcow.

ANDANCE, m. Fr. w Pow. Wiwareńſkim, o *m.* 6. od Wienny. *Anday*, także m. Fr. bliſko Bidaſſoa, ſł. wodkami wybornemi.

ANDEGAW, ob. Angers.

ANDELY, M. Fr. w Normandyi wyż. dzieli ſię na większy Andely i mnieyſzy. Znayduie ſię tu źrzodło pod imieniem S. Klotyldy, do ktorego w dzień tey S. niezliczone mnoſtwo ludu ſię zbiega, dla uleczenia ſwych chorob. Od Rotomagu *m.* 8. od Paryża 20.

ANDEOL, m. Fr. od *Viviers m.* 2.

ANDERLECH, obronna forteca zaſłaniaiąca Bruxellę w Brabancyi Auſtr.

ANDERNACH, m. Niem. w Arcy Biſk. Kolońſkim, do ktorego należy. Sł. ieſt przegraną Karola łyſego Kr. Franc. zbitego od właſnego ſieſtrzeńca r. 876. Od Bonny *m.* 6. dł. 25. ſz. 50. 27.

ANDES, lub *las Cordilleras*, wielkie paſmo gor naywyżſzych w Amer. połud. od połnocy przez Peru, Chili do cieśniny Magellańſkiey rozciągnionych, obfitych w złoto, ktore

tu nie tylko w odrobinach, ale sztukami znacznemi znayduią. Na tych gorach rośnie sławne drzewo *Quinquina*, ktorego Kora stała się tak wielkich użytkow w lekarstwie. Jest wielkości wiśni. Tu także zbieraią balsam z drzew balsamowych Amerykanie, ktory iest dziwnie skuteczny na rany.

ANDLAU, m. Fr. w Alsacyi z zamkiem na gorze, i Opac. tego im. Kanoniczek Swieckich, o *m.* 5. od Strazburga.

ANDORRE, m. Fr. ktore dało nazwisko dolinie gor Pyreneyskich znaczney urodzaynością przy Tarąskonie w Hr. *de Foix.*

ANDOWER, m. Ang. w Suthamptonii, ktore wysyła 2. Deput. na Parl. Od Londynu *m.* 20.

ANDOUILLE, m. Fr. *m.* 2. od Lawalu.

ANDRAGIRI, M. Az. w śrzodku wyspy Sumatry, stoł. Krol. tego im. należy do Hol. ktorzy tu wybudowali fortecę dla ubespieczenia tu swego panowania.

ANDRE, rz. Fr. zaczyna się w Pow. Andegawskim, wpada w Ligerę przy Nantes.

S. ANDRE, ob. Lavamund.

S. ANDRE, port handlowny w Hiszp. na Granicach Biskayi, z Bisk. Suffrag. o *m.* 20. na z. od Bilbao.

S. ANDRE, iest wiele miast małych niczym nie znacznych, a osobliwie Opactw we Francyi tego im.

S. ANDREA, M. Niem. Austr. w X. Karynthyi, nad rz. Lawantą, *m.* 16. na w. od Klagenfurtu.

ANDREASBERG, M. Niem. w bliskości Grubenhageny, *m.* 8. na połud. od Goslaru. Tu się znayduią minery.

ANDRESY, m. głowne Baronii, Probostwa, i Grodu tego im. w Wyspie Franc. Winnice ma dobre. Jest o milę od Trielu.

S. ANDREWS, *Regimunda*, S. Andrzeia, M. Szkocyi połudn. stoł. Prow. Fify, z Arcy Bisk. i Akad. założoną r. 1412. Kościoł tu Katedr. iest wspaniały Gockiey Architektury, i większy nad S. Piotra w Rzymie, godzien podziwienia, lubo nieco spustoszały. Obiera 2. Dep. na Parl. Od Edimburga *m.* 15. o milę od morza. dł. 15. 15. sz. 56. 30.

ANDRIA, *Netium*, M. Wł. w Krol. Neapol. w Pow. Barskim, z Bisk. i tyt. Xstwa. Leży w rowninie, *m.* 2. od Barletty.

ANDRO, lub ANDROS, wyspa i Miasto Turcyi Europ. iedna z Cykladow na Archipel. Obywatele są nay więcey obrządkow Greckich, maią Biskupa i wiele Monasterow. Bogactwa tey wyspy zależą na iedwabiu do tkanych robot tylko zdatnym. Pola są urodzayne, zarosłe pomarańczami, cytrynami, figami, granatami, morwami, i jujubami. Jest na połn. Kandyi, blisko Negrepontu. dł. 43. sz. 38.

ANDRUSZOW, m. między Smoleńskiem i Mścisławiem, sł. traktatem tu r. 1667. zawartym między Polską i Moskwą, ktorym zawieszenie woyny do lat 15. iest umowione.

S. ANDRZEIA ziemia i kap na zachod wyspy Madagaskary. Tegoż im. kap w ziemi Magellańskiey w stronie wschodniey.

ANDUSE, m. Fr. w Diec. Alteńskiey, znacznie handlowne, z tyt. Baronii. Obywatele r. 1629. od Ludwika XIII. do posłuszeństwa mocą byli przywiedzeni. O *m.* 2. od Alezyi.

ANDUXAR, *Illiturgis*, znaczne M. Hiszp. w Andaluzyi, obronne zamkiem, mieszkaniem wielu szlachty zaszczycone. Obfituie w zboże, oliwę, miod i owoce. Oyczyzną iest Ferrona *del-Cagno.* Od Korduby na w. *m.* 10. dł. 14. 17. sz. 37. 45.

ANEMABO, M. Afr. na brzegu złotym Gwinei z portem. Tu Anglicy fortecę maią.

ANET, lub ANNET, wielki i piękny zamek wyspy Franc. zbudowany od Henryka II. dla Dyany

de Poitiers, Xżny Walentyńskiey, a teraz dziedziczny Xcia *de Penthievre*; o *m.* 3. od Dreux.

ANGELES, (*la puebla de los*) *Angelopolis*, M. znaczne, handlowne i ludne w Ameryce półn. w Prow. Mexyku z Bisk. W powietrzu iest zdrowym, w gruncie żyżnym.

ANGELO, (S.) S. Anioła, M. Wł. mocne w Krol. Neapol. w Kapitanacie, *m.* 12. od Monfredonii, poł mili od morza. Są dwa inne miasta tego im. we Włoszech. Jedno w Kr. Neap. z Bisk. od Benewentu na w. *m.* 7. Drugie w X. Urbińskim, *m.* 4. od Urbinu. Są także 2. zamki, ieden w Rzymie *Castrum S. Angeli*, nie bardzo mocny, drugi w Malcie prawie niedobyty.

ANGEN, m. w Austryi niż. *m.* 10. od Wiednia.

ANGENNES, włość we Fr. od ktorey wzięła imie Familia *d'Angennes*, o *m* 5. od *Chateauneuf*.

ANGERBURG, m. Prus Brandeburskich z zam. nad rz. Angerapą, *m.* 16 od Krolewca.

ANGERMANLAND, Prow. Krol. Szwedzkiego iedna z połnocnych. Gran. na półn. z Laponią i Bothnią, na w. z golfem Botnickim i Medelpadyą, na z. z Jemtyią i Herndalią. Jest pełna lasow, skał, i gór, z ktorych tu naywiększa *Skul* się zowie.

ANGERMOND, m. w Marchii Brandeb. nad Walsą, *m.* 12. od Szczecina. Inne m. także zwane iest w Xstwie Kurlandyi nad morzem Baltyckim, *m.* 25. od Nittawy.

ANGERN, m. w Kurlandyi w Stwie Tukumskim, maiące góry żelazne.

ANGERS, Andegaw, wielkie M. Fr. stoł. Xstwą Andegawskiego, z Bisk. i Akademiami, iedną r. 1398. inną sztuk wyzwolonych 1685. inną poźniey sztuki ieżdżenia na koniu założoną. Jest mieyscem Sądow i Mennicy. Oyczyzna Bodina, Berniera, Launay, i wielu sł. ludzi. Od Nantes *m.* 18. na półn. od Tours na z. *m.* 22. dł. 17. 6. sz. 47. 28.

ANGERVILLE, m. Fr. *m.* 4. od Estampes. Inne tegoż im. iest w Normandyi sł. wielkiemi iarmarkami.

ANGHIERA, *Anglera*, m. i Hr. Wł. w X. Medyolańskim, *m.* 12. na półn. od Medyolanu.

ANGLE, m. Fr. w Piktawii, z tyt. Baronii leżące na górze, o *m.* 3. od *S. Pons*. Jest góra także zwana w Arwernii, z ktorey wypływaią źrzodła mineralne.

ANGLESEY, wyspa Ang. Prowincyi Wallii, na morzu Irlandzkim, Diec. Bangorskiey, z tyt. Hr. maiąca w około na *m.* 26. ziemi na 200000. łanow, uprawney i obfitey w pastwiska i zboża. Wysyła Dep. na Parl. Ma M. S. *Bewmarisch*.

ANGLET, m. Fr. w Pow. Labour, o milę od Bayonny, zalecone przedniemi białemi winami.

ANGLIA, Krol. znaczne w Europie, maiące dł. na *m.* 110. szer. 90. Zowie się też Brytanią W. ile zawiera Anglią i Szkocyą, dawniey zwana Albion. Jest na wyspie, ktora na w. ma Niderland, Niem. Danią, i Norwegią, na półn. Szkocyą, na z. Irlandyą oddzieloną kanałem S. Jerzego, na połd. kanał Angielski. Dzieliło się wprzod na 7. Królestw, pod Egbertem złączone są w iedną Koronę. Powietrze tu grube i mgliste, częstey podlega odmianie, iż we 24. godzinach, niekiedy 4. pory roku przemiiaią. Zima przykra trwa naydłużey. Kray ten iednak iest obfity we wszystko, pastwiska, zwierzyny i wełny naydelikatnieysze. Wilkow tylko, dzikow, niedzwiedziow nie ma żadnych. Niedostatek wina nadgradza piwem dobrym, i iabłecznikiem, zwanym *cydre*. Wody mineralne, kruszce srebrne, ołowiane, i cynowe naylepsze, kopalnie obszerne węgli ziemnych, ktorych zamiast drzewa, ktorego tu iest mało

w piecach, kuźniach, hutach &c. używaią, ma po wielu bardzo mieyscach Anglia. Sł. są konie i psy Angielskie. Rolnictwo rozumne, nayprzednieysze rękodzieła Angl. i handel ich wielki w 4. częściach świata, zbogaciłyby Kray ten nadmiernie, gdyby go nie uciemiężały podatki, co czyni drogość towarow i odbyt ich mnieyszy. Ostatnia woyna Angl. z osadami Ameryk. i rosnące niezmiernie tego Krol. długi wyniszczać go nie przestaią. Anglicy są dowcipu bystrego, w pożyciu szczerzy, na woynie odważni, do wolności przywiązani, ale przytym mściwi, do okrucieństwa skłonni i ponurowaci, wiele politykuiący, w pismach i postępkach często niebaczni. Rząd w Anglii Monarchiczny, i częścią Republikancki, iż Parlament wiele wpływa do rządow. Dzieli się Parl. na izbę wyższą i niższą, izba wyż. składa się z 2. Arcy Bisk. 24. Bisk. 16. Parow Szkockich, 141. Lordow Angiel. izba niż. składa się z Kommunow, czyli 553. od Hrabstw, Miast, Portow i Akademii Deputatow. Religia Kalwińska. Język mieszany z Saskiego i Normandzkiego. Dzieli się Anglia na 52. Hrabstw czyli *Shires*. Londyn iest w niey M. S.

ANGLIA nowa, Prow. Ameryki półn. między Kanadą i morzem, długa na *m.* 70. Podzielona iest na 4. Prow. ktore r. 1776. dla wybicia się z pan. Angiel. weszły w związek stanow ziednoczonych. To iest nowy Hampshre, Massachuset, wyspa Rhodu, i Konnektykut. Poczęła bydź uczęszczana od Angl. 1606. pod Jakobem I. lecz zupełnie oddziedziczona była 1620. Kray ludny i obfity. *Boston* iest M. S. Cudzoziemcy zyskowny tu maią handel. ob. *Stany Amer. ziednoczone*.

ANGLONA, M. Neapol. w Bazylikacie, niegdyś z Bisk. teraz przyłączonym do Tursenskiego. Od Tursy *m.* 5.

ANGLURE, m. Fr. w Szampanii, *m.* 3. od Sezanny.

ANGOLA, Krol. Afr. w Kongo między rz. Dandesą, i Kaanzą. Kray ten rodzi proso, pomarańcze, daktyle, i inne owoce. Znayduią się tu zwierzą osobliwsze, z tych zwane *Kojas morru*, wiele ma podobieństwa do człeka. Angolanie są gnuśni, tyle żon maiący, ile ich wyżywić mogą, iadaią prie mięso, z łuku strzelaią zręcznie. Krol Angolański mieszka na górze skalistey, iednym tylko wąwozem przystępney. Portugal. naywięcey tu posiadaią, i handel Negryiczykow zakupywaniem, wywożąc ich do Ameryki ztąd rocznie na 12000., prowadzą znaczny. Znayduie się tu wielu i Chrześcian, ktorzy maią swego Biskupa.

ANGOT, Krol. czyli Prow. Afr. w Albissynii.

ANGOULEME, *Engolisma*, M. Fr. Stoł. Powiatu w X. Aureliańskim z Bisk. Miało nayprzod tyt. Hr. a potym Xstwa. Sł. iest urodzeniem Balzaka, Rawaillaka i innych. Leży w śrzodku Prow. na górze otoczoney skałami, *m.* 20. od Lemowiku, od Rupelli 25. dł. 17. 48. sz. 45. 39.

ANGOY, Krol. małe Afr. z M. S. tego im. przy uyściu rz. Zairy.

ANGRA, M. S. Wyspy Terceiry, iedney z wysp Azorow, na morzu Afryk. z portem, fortecą i Bisk. Należy do Krol. Portug.

ANGRIAS, ob. Ixetruk.

ANGUIEN, ob. Enguien.

ANGUILLARA, m. Wł. w Stanie Papiezkim, *m.* 6. na półn. od Rzymu. Inne iest w Pow. Padewskim nad rz. Adigą, od Rowigo *m.* 3.

ANGUILLA, wyspa Amer. iedna z Antylskich, iest nieurodzayna należy do Anglikow.

ANQUILLAS, ob. Aiguilles.

ANGURA, *Angouri*, zwana dawniey *Ancyra*, M. Az. w Natolii z Arcy Bisk. Greckim, znaczne iest swą starożytnością, i st. zwycięstwem

Tamerlana, a uwięzieniem Baiazeta 1401. Zaiące tu i koty maią sierść długą, zdatną do przednieyszych materyi. Należy do Turkow. Kilka zborow w Ancyrze mianych było. Od Pruzii na w. *m.* 75. od Carogrodu 85. dł. 50. 25. sz. 39. 30.

ANGUS, Anguzya, Prow. Szkocyi poln. Obfituie w zboża i pastwiska. Mieszkana iest od Szlachty. M. S. iest Forsar.

ANHALT, Xstwo Niem. w Saxonii wyż. między Xstwem Magdeburskim, Halbersztadzkim, Hr. Mansfeldtskim, i Elekt. Saskim. Kray ten urodzayny w zboża i owocę, iabłka osobliwie wydaie przednie. Ma dostatkiem kruszcow, naywiększy odbyt ma z piw dobrych. X. Anhaltyńskie iest dziedziczne familii tego im. idącey z domu Askańskiego, iedney z nayzacnieyszych w Niem. i naymocnieyszey, gdyby to dziś posiadała, co w wieku 12. Do niey należało Marg. Brandeburskie od 1152. do 1322. X. Saskie od 1180. do 1422. X. Lawemburg w Saxonii niż. od 1422. do 1689. Dom ten podzielony iest na 4. linie *Dessau*, *Bernburg*, *Koethen*, i *Zerbst*, z ktorego iest pan. Katarzyna II. Imper. Rossyiska, Xżna d'Anhalt-Zerbst. Anhalt zamek iest spustoszały nad rz. Seską.

ANHOLT, m. Holl. z zam. w Hr. Zuftanii, rezyd. Xżąt de Salm. *m.* 3. od Emeryki.

ANHOUT, wysepka na morzu Niem. między Szwecyą i Danią, iest mało osiadła, należy do Duńczykow.

ANKLAM, M. mocne w Pomeranii Pruskiey, maiące wyborne pastwiska, od Szczecina na poln. *m.* 14.

ANKOBER, Krol. Afr. na brzegu złotym Gwinei przy rz. tegoż im. bardzo małe. Bosuman twierdzi, iż Ankoberanie nie znaią małżeństw, ale używanie niewiast iest publiczne u nich.

ANKONA, *Ancona*, dawne i zn. M. Wł. w stanie Papiezkim, stoł. Marchii Ankonitańskiey z zam. i Bisk. Jest handl. odbyt mu naywiększy czynią blichy woskowe. Tu się daie widzieć brama tryumfalna Traiana Ces. z marmuru białego. Gdzie dziś Marchia Ankonitańska, dawniey były Prow. *Picenum*, i w części *Samnium*. Leży nad morzem, *m.* 20. od Urbinu, od Rzymu 47. dł. 31. 15. sz. 43. 36.

ANIANA, m. Fr. z Opac. w Diec. Montpellier.

ANIAGA, piękne m. i skład kupiecki Ang. na brzegu Malabarskim, *m.* 20. od Kapu Komoryn.

ANJOU, Pow. Andegawski, Xstwo i Prow. Fr. w kraiu miłym i żyżnym. ob. Angers. Tegoż im. iest m. i zamek Fr. w Delfinacie, *m.* 5. od Wienny.

ANJOUAN, lub ANZUAN, wyspa Afr. iedna z Komorskich. Anzuanie są ludzcy pospolicie, religii Mahome. Grunt ich rodzi zboża, i wyborne owoce. Leży na poln. Madagaskary. Arabowie przychodni zowią ią Zoanią, ztąd od Europ. nazwana Anzuaną. Dla wygodnego stanowiska, często okręty do Afr. płynące tu ląduią.

ANLESY, Hr. Fr. *m.* 5. od *Nevers*.

ANNABERG, m. znaczne w Saxonii wyż. na gorze *Schneeberg*, *m.* 5. na połud. od Misnii. O milę są wspaniałe i dobre łaźnie Zofii Elekt. Saskiey, zwane *Wiesenbad*, *Jobsbad*, &c.

ANNAMABU, M. Afr. w Gwinei, *m.* 3. od Fortecy *la Mina*. Kraina ta dziwnie wygodna iest do handlu z Nigrytami, ktorzy sukna, wodki, i inne towary Europ. nie skąpo opłacaią złotem. Chcieli Franc. tu 1749. i 1751. założyć kompanią kupiecką, i żądali Anamabuanie, ale Angl. zabiegli i obronną tu wystawili fort. 1755. dokonaną.

ANNAND, M. zamek, i rz. Szkocyi w Prow. Aunandalii, maiącey grunt żyżny i gaie wesołe. Od

tego m. wzięło imie Margr. Wyſyła 2. Dep. na Parl. o milę od cieśniny Solwayſkiey. dł. 14. ſz. 55. 10.

S. ANNA, wieś Czeſka w cyr. Pilzeńſkim, w bliſkości ktorey znayduią ſię ſrebrne kopalnie.

S. ANNY, nazwiſko 3. wyſep Amer. na brzegu Brezylii, okryte ſą laſami, i pełne ptakow zwanych tu głupiemi, iż łatwo daią ſię łapać.

S. ANNY, wyſpa, i port wyſpy *Kap Breton.* Port ieſt obſzerny i w połow ryb obfity.

ANNAPOLIS, ob. *Port Royal.*

ANNECY, *Annezium*, M. Sabaudyi w Pow. Geneweńſkim, z zamkiem nad iez. tego im. Rezydencya Biſk. odtąd, iak Geneweńczykowie ſtawſzy ſię Kalwiniſtami wygnali Biſkupa ſwego Piotra *de la Baume*, r. 1535. o 7, *m.* na połud. od Genewy. dł. 23. 44. ſz. 45. 53.

ANNET, ob Anet.

ANNEZIN, ob. Bethune.

ANNOBONA, wyſpa Afr. tak nazwana, iż od Portug. odkryta była dnia pierwſzego roku. Ma wiele mieyſc bardzo żyżnych, rodzi pomarańcze ważące nad 2. funty, zwierząt i ryb ma doſtatkiem. Naywięcey ią bogaci handel bawełny. Hołduie Portug. Obywatele ſą mocno przywiązani do religii Katol. Oſiadła ſamemi prawie Murzynami. Leży przy brzegu Gwinei.

ANNONAY, m. Fr. w Pow. Wiwareńſkim, o 9. *m.* od Wienny. Oyczyzna Kardyn. Bertranda.

ANNOT, m Fr. w gorach Prowancyi, *m.* 3. od Glandewy.

ANNOPOL, m. Pol. w Woi. Wołyńſkim, im. XXząt Jabłonowſkich, *m.* 5. od Załławia.

ANNENBURG, m. w X. Semigallii z Ekonomią XXzęcą i zamkiem zruynowanym, nad rz. Aą. *m.* 3. od Nitawy.

ANONA, forteca w X. Medyolańſkim, należy do X. Sabaudyi, nad Tanaro *m.* 5. od Kaſalu.

ANSA, m. Fr. dawne w Lugduńſkim, ſł. zborami narodowemi, od Lugdunu *m.* 4.

ANSA, *Anſe*, nazwiſko, ktore ſię daie odnodze morſkiey, czyli części morza wpływaiącey w kſztałt między dwie ziemie *Sinus latior*; daie ſię też zatokom morſkim między dwa przylądki wpuſzczonym, *Sinus anguſtior.* Poſpolitſze ieſt nazwiſko: Odnoga, Golf, Bey, &c.

ANSLO, czyli CHRYSTIANIA, *Anſeola Civitas*, M. Norwegii w Pow. Aggerhus, Biſk. i Trybunałem Kraiowym. Spalone było r. 1567. odnowione zoſtało od Chryſtyana IV. Kr. Duńſkiego, *m.* 12. na z. od Fryderykſtadtu. dł. 27. 34. ſz. 59. 24.

ANSPACH, czyli OLMSPACH, M. zamek i Margr. Niem. w Frankonii, należy do Xcia Domu Brandebur. linii Anſpach-Bareit. Miaſto ieſt piękne. W pałacu Margrabim ieſt ciekawy kabinet rożnych oſobliwości. Robią tu dobrą porcellanę. Od Norymbergi *m.* 11. od Bambergi 20.

ANSTRUTER, dwa M. Szkocyi rozłączone rzeką w Prow. *Fife*; *m.* 8. na poln. od Edimburga. Wyſyłaią 2. Dep. na Parl. dł. 15. 10. ſz. 56. 12.

ANTARKTYCZNY, *Antarcticus*, nazwiſko Geogr. bieguna południowego, będącemu w punkcie przeciwnym biegunowi Arktycznemu. ob. Arktyczny.

ANTEQUERA, Antekwera, wiel. i piękne M. Hiſzp. w Krol. Grenady, ktorego część na weſoley leży wzgorce. Obfituie w ſol warzoną. Sł. tu bliſko znayduie ſię źrzodło wody bardzo ſkuteczney. Od Malagi *m.* 12. dł. 13. 40. ſz. 36. 51.

ANTEQUERA, m. Biſkupie nowey Hiſzp. w Amer. w Prow. Gwaxace.

ANTHAKIA, ob. Antiochia.

ANTHON, zamek i wieś Fr. w Delfinacie, *m.* 5. od Lugdunu.

ANTIBES, *Antipolis*, znaczne nadm. M. Fr. w Prowancyi z portem i zamkiem zwanym Kwadratową fortecą, iż ieſt ſtawiany w czworościan, ktorego bok, czyni ćwierć mili. Grunt wydaie owoce wyborne. Oyczyzną ieſt Tournelego Teologa gadatliwego. *m.* 5. na z. od Nicy. dł. 24. 48. ſz. 43. 34.

ANTIKOSTA, ob. Wniebowzięcia Wyſpę.

ANTIGNY-LA-VILLE, i Antigny-le-Chateau, ſą Margr. Fr. w Burgundyi.

ANTIGOA, wyſpa Amer. połn. iedna z Antylſkich, należy do Angl. Skały na morzu, ktore ią otaczaią, czynią nieprzyſtępną z brzegow. Obfituie w zwierzynę, i bydło, cukier, tabakę i imbier. Leży między Barbadą, Gwadalupą i Dezyderadą.

ANTIN, mieyſce głowne Margr. Franc. podnieſionego na Xſtwo z tyt. Para r. 1711. Jeſt nad rz. Buezą.

ANTIOCHIA, lub Antakia, daw. i znaczne M. Az. w Syryi, ktorey iako i całego wſchodu było ſtoł. Ma Patryarchę, ale iuż mało znaczącego. Założone było od Seleuka Nikatora, i było rezyd. wielu Ceſ. ktorym ſwe winno ozdoby, a ktorych małe dziś pozoſtały znaki. Obeidach Generał Kalify Omar wydarł ią Grekom r. 638. Godefryd Bouillon r. 1097. odzyſkał ią na Arabach, ale Sułtan Bundekdary r. 1269. odebrał ią za przypuſzczonym ſzturmem, i od wygraney Selima I. poſiadaią ią Turcy. Tu kilka zborow Katol. mianych było. Oyczyzną ieſt S. Chryzoſtoma, i iak niektorzy mniemaią S. Łukaſza. Od Alepu na połud. *m.* 10. dł. 55. 10. ſz. 36. 20. Są inne Miaſta tego im. iedno w Frygii i na gran. Pizydyi, *m.* 20. od Kogni.

ANTIOCHETTA, Antiochia, M. Turcyi Az. w Karamanii z Biſk. Greckim, naprzeciw wyſpy Cypru.

ANTIPAROS, wyſpa na Archipel. naprzeciw wyſpy Paros, o *m.* 2. Należy do Turkow. W rządzie Duchownym zależy od Arcy Biſk. Grec. Naxeyſkiego. W tey wyſpie znayduią ſię dziwne lochy podziemne, przez ktore dowodzą niektorzy wegetacyi kamieni. Same Familie Franc. i Weneckie oſiadły, idące z dawnych rozboynikow.

ANTIPODES, Przeciwnogi, zowią ſię ci ludzie, ktorzy na przeciwnym nam końcu oſi kuli ziemney mieſzkaią, i maią rowną ſzerokość Geogr. ale naprzeciw, długość zaś rożniącą ſię 124. graduſami. Dni i nocy, lato i zimę maią opacznie. Aby więc wyznaczyć właściwe na kuli ziemney Antipodow mieyſce, *1mo.* wziąść trzeba rowną ſzer. z ſtrony bieguna przeciwnego. *2do.* Dodać 180. grad. do iego długości, lub ieźli liczba graduſow ſzerokości przewyżſza 180. grad. odciąć tyleż potrzeba, a ſumma wynikła graduſow pokaże Antipodow. Ze mamy Antipodow, rzecz nie wątpliwa, byli dawni, ktorzy przeczyli.

ANTIPOL, ob. Antibes.

ANTIVARI, Antibar, M. mocne w Dalmacyi Tureckiey, nad Golfem Weneckim, naprzeciw Miaſta Wł. Bari, zkąd ma nazwiſko *Antivari.* Ma Arcy Biſk. Prożno ſię Weneci r. 1648. o odebranie Antybaru Turkom pokuſili. Jeſt od Raguzy o *m.* 18. na połud. dł. 36. 45. ſz. 42.

S. ANTOINE, m. Fr. w Delfinacie z ſł. Opac. Kanonikow regul. ktorzy r. 1777. do Kawalerow Maltańſkich przyłączeni ſą. Od Romanſu *m.* 3. Tegoż im. ieſt Opac. w Paryżu.

S. ANTONIEGO Wyſpa Afr. iedna z wyſp Kapu zielonego, o *m.* 6. od wyſpy S. Wincentego. Pełna ieſt gor wyſokich, z ktorych wypływa rzeczek wiele czyniących ziemię żyżną. Obfituie naywięcey w Indych. Ma tego im. M. S. wśrzod ſamych gór, i wioſek niewiele.

ANTONGIL, odnoga morſka Madagaſkary w Afr. od Portugal-

czyka, ktory ią odkrył, tak nazwana, iedna z naybeſpiecznieyſzych i naylepſzych dla okrętow, i dla handlu.

S. ANTONIN, m. Fr. zalecone nayprzednieyſzemi we Fr. śliwkami, *m.* 10. od *Villefranche*.

ANTRAIM, Antrina, Hr. Irlandyi, leżące na połn. w Prow. Ulſteryi. W kraiu doſyć urodzaynym Ma M. S. tego im. Od Dublina na połn. *m.* 36.

ANTRAIM, m. Fr. w Brytanii, *m.* 8. od Rennes.

ANTWERPIA, *Anvers, Antwerpen*, M. S. Margrabſtwa tego im w Brabancyi Auſtr. iedno niegdyś z naybogatſzych, z Biſk. i fortecą dziwnie regularną i mocną. Antwerpia budowana ieſt w kſztałt łęku, ktorego cięciwę, czyni rz. na ktorey ma port piękny i wygodny. Po traktacie Monaſterſkim, wiele mu Amſterdam z handlu uiął; budowle publiczne, ktorych tu ieſt więcey nad 200. ſą bardzo wſpaniałe, i Kościoł Katedr. godzien podziwienia, a naywięcey Ratuſz naypięknieyſzy prawie w świecie. Ulice ſą ſzerokie i regularne. R. 1585. wzięte było od Xcia Parmy; po potyczce w *Ramailles* r. 1706. poddało ſię Xciu Malborough. R. 1746. dobył go Krol Fr., i znowu 1748. Auſtryi wrocił. Tu zawarty był traktat barrierowy między Hol. i Auſtryą. Sł. Ortelius, Delrio, Bacarelles, i ſł. malarze Hiali i Rubens ztąd byli rodem. Od Bruxelli na połn. *m.* 9. od Amſterdamu 27. dł. 21. 50. ſz. 51. 13.

ANTYLSKIE wyſpy, *Antilles*, wyſpy Amer. połn. przed Golfem Mexykańſkim. Pierwſzy ie Kolumbus odkrył 1492. Nie znaią tu nigdy ani śniegu, ani lodu, ani zimna, trzy tylko maią pory roku, wioſnę, lato i ieſień, przez ktore drzewa zielenieią zawſze. Wina tu ſię rodzą obficie, zboża tylko kwitną. Mieſzkane ſą od Karaibow, od Franc. też Holl. i Anglikow oſiadłych tu r. 1625. z wyſp tych więkſzych ieſt 28. i naylepſze z nich należą do Franc. lub Anglikow.

ANTYZIODOR, ob Auxene.

ANWEILLER, m. Fr. w Alſacyi niż. *m.* 2. od Landau.

ANZEATYCKIE miaſta, po Fran. *Hanſe*, ieſt towarzyſtwo ziednoczonych miaſt dla ubeſpieczenia handlu ſwego. Nazwiſko ma początek z Niem. ięzyka *Anſee*, przy morzu, iż miaſta nadmorſkie ten czyniły związek. Hamburg nayprzod i Lubeka r. 1241. ſprzymierzyły ſię razem, wiele miaſt potym do ich przyſtąpiło towarzyſtwa, a r. 1500. związek ten ſłabieć począł, i dawny rząd Anzeatyczny nieutrzymuie ſię, iak między Lubeką, Humburgiem, i Bremą.

ANZERMA, M. i Prow. Amer. połud. w Popayanie. Obfituie w kruſzec złoty, leży nad rz. Koką.

AOSTA, lub Aousta, dawne M. i Xſtwo we Wł. między Piemontem i Sabaudyą, dł. *m.* 12. z Bik. należy do Xcia Sabaudyi. Sł. ieſt pamiątkami ſtarożytności Rzymſkiey i urodzeniem S. Anzelma. Jeſt w gruncie żyżnym, obfitym w paſtwiſka i owoce, nad rz. Doryą, *m.* 20. na połn. od Turyna. dł. 25. 3. ſz. 45. 38.

AOSTE, dwa m. Fr. tegoż im. w Delfinacie.

APALACHIA, Krol. Ameryki połn. w Florydzie, podzielone na 6. Prow. z ktorych każda ma ſwych Rządzcow zawiſłych od Krola. Kray ieſt gorzyſty, niziny ma urodzayne. Lud ieſt polerowny, i wſzyſtek prawie Religii Chrześciańſkiey.

APCHIER, Baronia Fr. w Langwedocyi, *m.* 7. od Mendy, zkąd ieden dawny dom Franc. wziął imie.

APCHON, ieſt Baron. Fr. w Arwernii.

APENNIN, paſmo gor, ktore dzielą wzdłuż Włochy, i od Alpow do Kr. Neap. ku połud. ſię rozciągaią; ztąd naywięcey wod wypływa

wa, ktore się rozlewaią po Kraiu Włoskim.

APENRADA, lub APENRODA, m. Duńskie w X. Slezwickim z zamkiem. Kilkakroć zburzone było. Duglas Gnał Szwedzki blisko Apenrady porażony był od Duńczykow 1643. i 1644. Leży nad odnogą morza Baltyckiego, *m.* 5. na połud. od Hadersleben. dł. 27. sz. 55. 4.

APPENZEL, *Abbatis Cella*, M. Szwaycarskie i Kanton 13sty; wziął nazwisko od iednego domku, ktory tu miał S. Gallus Opat w wieku 7mym. Cały Kanton zamyka się w iedney dolinie, tak niepłodney, iż mieszkańcy po większey części żyia tylko mlekiem i serem, i mieni są za lud naygrubszy w Szwaycaryi. Dzieli się na 12. Pow. z ktorych 6. iest Katol. a 6. Protest. Od Zurychu na w. *m.* 16.

APPLEBY, *Aballaba*, m. Ang. Stol. Westmorlandii nad Edeną. Wysyła Dep. 2. na Parl. Od Londynu na połn. ku z. *m.* 70.

APREMONT, lub ASPREMONT, m. Fr. w Piktawii. Tegoż im. iest Baronia w X. Baru z tyt. Hrabstwa.

APS, ob. Alba.

APT, *Apta Julia*, dawne M. Fr. z Bisk. w Prowancyi, nazwisko ma od wygodnego położenia. Szczyci się wielą znakami starożytności Rzymskiey. Jest nad rz. Kalaroną *m.* 7. od *Aix*. dł. 36. 6. sz. 43. 50.

APULIA, ob. Puglia.

APURIMA, lub APORIMACH, rz. bardzo bystra Amer. połud. w Peruwii.

AQUA, Prow. Afr. w brzegu złotym Gwinei.

AQUA-NEGRA, Akwa, mały pow. w X. Mantuańskim, nad rz. Chiezą, *m.* 3. od Ustiano.

AQUA, *Aqua pendente*, ob. Acqua.

AQUATULCO, ob. Agwatulko.

AQUILA, Akwila, wielkie i piękne M. Wł. z zamkiem, i z Bisk. w Kr. Neapol. Przez trzęsienie ziemi przypadłym tu r. 1703. zabitych 2400. a ranionych 1500. zostało. Leży nad Peskarą *m.* 14. od morza, od Neapolu na połn. ku z. *m.* 40.

AQUILEIA, Akwileia, M. niegdyś naybogatsze, i nayhandlownieysze we Włoszech, a teraz spustoszałe. Miało Patryarchę do r. 1751. w ktorym Benedykt XIV. zniosł tę godność, a postanowił Arcy Bisk. Udyńskie, dla tey części Włoch, ktora nal. do Wenetow, a Gorytzkie w części należącey do Domu Austr. Od Attyli Kr. Hunnow r. 452. a 948. od Henryka Xcia Bawaryi dobyte było. Leży w Pow. Foroiulieńskim, *m.* 9. na z. od Trygestu, od Wenecyi 23. dł. 31. 5. sz. 45. 55.

AQUINO, Akwin, M. Wł. z Bisk. w Kr. Neapol. w ziemi Laworze. Od Konrada Ces. zruynowane zostało. Biskup rezyduie w *Pontecorvo*. Oyczyzną iest Akwin Juwenalisa, Pesceniusza, i S. Tomasza. Od Gaietty *m.* 8. na połn. dł. 21. 23. sz. 41. 32.

AQUITAINE, ob. Akwitania.

AR, ob. Aar.

ARABIA, ieden z większych Kraiow w Azyi, iest nakształt połwyspy oblany morzem czerwonym, i odnogą Perską. Dzielą ią na 3. części, Arabią opoczystą, szczęśliwą, i pustą, ktore hołduią Turkom, lub despotycznym rządom swych Serwow. *1mo.* Arabia pusta, iest niepłodna, dzieli się na rożne Xstwa, nad ktoremi Arabscy panuią Emirowie. Owiec i wielbłądow ma mnostwo. *2do.* Arabia opoczysta, czyli *Petrea*, od dawn. M. S. *Petra* nazwana, w stronie połn. iest mało mieszkana dla nieurodzayności; niegdyś tu Amonitow, Moabitow, i Idumeyczykow, było siedlisko. *3tio.* Arabia szczęśliwa, po Arab. *Temen* zwana od swey żyżności rządzona iest od Seryfow, i Krolikow hołdowniczych Sułtanom. Wydaie Arabia drzewa kokusowe, balsamowe, palmowe, kaffę, aloes, mirrę, da-

ktyle, ryż; ztąd parfumy, kadzidła, zioła lekarſkie wychodzące bogacą handel, a naywięcey kaffa i gumma. Konie i wielbłądy Arabſkie ſą powſzechnie ſzacowane. Arabowie ſą Religii Mahom. i wiele dobrych maią przymiotow.

ARAD, forteca Węgierſka, w Hr. tego im. ſtoł. Biſk. Schizmatyckiego, *m.* 12. na połn. od Temezwaru.

ARAFAT, lub HARAFAT, gora o 4. czy 5. *m.* od Mekki w Arabii, gdzie Pielgrzymi Mahometanie ſchodzą ſię na modlitwy. Arabowie ią zowią *Gebel-Arafat*, a Turcy *Arafetagi-Tag*. Niektorzy Geogr. kładą ią niewłaściwie bliſko Medyny, od ktorey ieſt na *m.* 100.

ARAGONIA, Krol. i zn. Prowincya Hiſzp. gran. z Fran. Nawarrą i Kaſtylią. Powietrze ma czyſte i zdrowe, i lubo rzek ią wiele przerzyna, zbywa iey iednak na wodzie zdatney do picia. Okolice nadrzeczne wydaią wino, oliwę, zboże, len, i rożne owoce; dalſza kraina ieſt niepłodna, piaſzczyſta, i ſucha, obfituie iednak w ſzaffran, i zupy ſolne. Ta Prow. ma nazwiſko od rz. Aragonii przez nią płynącey. Przyłączona ieſt do Korony Hiſzp. od Ferdynanda V. r. 1478. M. S. ieſt Saragoſſa.

ARAKAN, czyli Krol. Arakańſkie w Indyi Azyatyckiey, na z. oblane morzem, na połn. i w. gran. z Kr. Awańſkim, na połud z odnogą Bengalſką. Kray ieſt ludny i żyżny procz Prowincyi połn. Wydaie kokos, ryż, bawełnę, banabas, i naywyśmienitſze owoce. Dwie tylko tu znaią pory roku, zimę od Kwietnia do Października, a reſztę lato. Arakanie ſą dumni i zabobonni. Niewiaſty ſą cery białey, uſzy długie, i noſzenie iak naywięcey pierścionkow na palcach, ieſt u nich w modzie. Umarłych ciała palą, lecz ktorych nieſtaie na drzewa tu bardzo drogie, rzucaią trupy w rzeki, i śmiertelnie chorych na brzegi wynoſzą, aby ie woda zabrała; przeto krukow wielkich, i innych ptakow drapieżnych liczne ſię tu żywi mnoſtwo, ktore kupami na bydło nawet napadaią, i ie żywo pożeraią. Koni maią mało, ale bawołow, wołow, i ſłoni doſtatkiem. Arakan ieſt M. S. w nim pałac Krolewſki będący, niezmierne bogaſtwa zawiera, oſobliwie dwa rubiny wielkie, iak iabłka. Krol więc Arakańſki piſze ſię Krolem ſłonia białego, panem złotego pałacu, i dwoch zauſznic rubinowych &c. Rząd ieſt nie, że wſzyſtkim deſpotyczny, a handel nie ma w tym kraiu zupełnego beſpieczeńſtwa. dł. 110. 30. ſz. 20. 30.

ARAL, wielkie iezioro Azyi, *m.* 60. na w. od morza Kaſpiyſkiego, do ktorego Tatarowie zwrocili rzeki Gihon i Syhon, ktore wprzod wpadały w morze Kaſp. dla uwolnienia ſię od rozboynikow morſkich, ktorzy temi rzekami z morza Kaſp. wgłąb ich kraiu wpadali. Ale odmiana ta przecięła kommunikacyą Indyi z Europą przez morza Kaſpiyſkie i czarne.

ARAMONT, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 3. od Awenionu.

ARAN, w Hiſzp. dolina gor Pyreneyſkich, w ktorey bierze początek rz. Garumna.

ARANDA-DE-DUERO, Rauda, piękne i dość wielkie M. Hiſzp. w Kaſtylii ſtarey nad rz. Duerą, *m.* 10. na z. od Oſmy. Inne m. Hiſzp. Aranda ieſt w Kr. Aragonii, *m.* 8. na połud. od Tarazony.

ARANIUEZ, Pałac Kr. Hiſzp. w Kaſtylii nowey nad Tagiem, piękny i wſpaniały od Madrytu *m.* 10. na połud.

ARARAT, gora w Azyi wyſoka, puſta i ſkaliſta, w Prow. Armenii. Wierzch iey ieſt niedoſtępny i zawſze okryty śniegiem, a zatym fałſzywie niektorzy mniemaią, iakoby na nim był Klaſztor Mnichow. Ormianie twierdzą, iż na tey gorze zaſtanowiła ſię Arka Noego, co być

nie może, bo Ararat w Piśmie S. nie ieſt góra, ale Kray, ktorym Armenia być wielu rozumie.

ARAS, lub Araxa, rz. ktora wypływa z granic Turcyi Az. przerzyna Armenią, i część Perſyi i wpada w rz. Kurę.

ARASSI, M. nadm. handl. i ludne w Rzepltey Genueńſkiey, o milę od Albingi.

ARAUKO, forteca Ameryki połud. w Chili, nad źrzodłem rz. Tukabeli. Mieſzkańcy tey okolicy ſą mężnieyſi i ſrożſi nad innych Amer. i nie raz przeciw Hiſzp. buntowali ſię.

ARAUZYA, lub Arauzykańskie Xſtwo, ob. Orange.

ARAW, *Araugia*, M. Szwaycarſkie w Agrowii nad Aarą, doſyć wiel. i piękne; znaczne ieſt Kościołem, fontanami, i żyżnością gruntu. Kantony Proteſtanckie, tu ſwe partykularne miewaią obrady, i tu 1712. z kantonami Katol. zawarli pokoy. Miaſto to ma wielkie przywileie, a w Juryzdykcyi zależy od Berny. *m.* 3. od Arburga. dł. 25. 30. ſz. 47. 25.

ARAWA, forteca Węgier wyż. w Hr. i nad rz. tego im. Od Koſzyc *m.* 29. na połnocku z.

ARBA, M. Rzpltey Weneckiey na wyſepce tego im. przy brzegach Dalmacyi, z Biſk.

ARBERG, *Arolæ mons*, m. Szwayc. w Kant. Berneńſkim, z zamkiem; leży nad Aarą na Kępie, *m.* 4 od Berny.

ARBOGA, m. Szwedzkie w Sudermanii, *m.* Szwedzkich 4. od Orebra.

ARBOIS, m. Fr. w Hr. Burgundyi, ſł. dobremi winami, *m.* 9. na z. od *Beſançon.*

ARBON, dawne M. Szwayc. nad iez. Konſtancyeńſkim w Turgowii, z zamkiem zbudowanym od Rzymian, gdzie S. Gallus umarł r. 640. Zoſtaie pod Juryzdykcyą Biſkupa Konſtancyeńſkiego. W czaſie woyny Szwaycarowie trzymaią garnizon. Katolicy, i Proteſt. rowną Religii maią wolność. Od Konſtancyi *m.* 5.

ARBURG, m. Szwayc. w Kant. Berneńſkim, mocne z położenia ſwego na ſkale obronney twierdzami. Leży nad zbiegiem rz. Wigery i Aary, od Soloturny *m.* 5. dł. 25. 25. ſz. 47. 10.

ARCHANIOŁ, *Archangel*, M. S. ſwego wielkorządztwa w Moſkwie, z portem. Jeſt ludne, handl. i wielkie lubo drewniane. Obfituie we wſzelkie potrzeby życia. Ryby, futra, len i inne towary ſwe tanio tu zbywaią Moſkale. Handel Archaniołu, niegdyś był znacznym, ale za powſtaniem Petersburga zmnieyſzył ſię. Pożar r. 1754. na 600. domow tu pochłonął. Leży nad Dzwiną bliſko morza białego. dł. 57. 20. ſz. 64. 34.

ARCHES, wieś Fr. z tyt. Xſtwa, Domu Kondeuſzow, na połd. względem *Charleville.*

ARCHIDONA, m. Hiſzp. w Andaluzyi, *m.* 12. od Korduby.

ARCHIPELAG, *Archipelagus*, *Mare Ægeum*, część wielka morza śrzodziem. między Turcyą Europ. i Azyatycką. Należy częścią do Eur. częścią do Azyi od Wyſpy Rhodu do morza Marmory. Wyſpy na Archipel. ſą bardzo liczne, z tych niektore, ſą tylko ſkały niemieſzkane, inne poczęści bezludne. W woynie Porty z Moſkwą zakończoney r. 1774. traktatem, ſprzyianie Grekow Moſkwie, dało powod Turkom niſzczenia wyſp oſiadłych Grekami. Deſpotyczny rząd nie umie utrzymywać, lub powiękſzać liczby poddanych. Nie zna tylko niſzczeć, co mu ſię opiera, aż ſam własną przemocą oſłabiony padnie oſiarą mocnieyſzemu. Liczą tu wyſp głownieyſzych 45. Toż imie Archipelagu dane ieſt wielom ſkupionym wyſpom razem w Azyi i Ameryce.

ARCIS nad Albą, m. Fr. w Szampanii, ſł. rękodziełem pończoch, *m.* 6. od Troyes.

ARCO, lub Arch, M. mocne z zamkiem, w Hr. Tyrolu; należy do domu Austr. Jest w dobrym położeniu nad rz. Sareą, *m.* 6. na z. od Trydentu. dł. 28. 25. sz 45. 52.

ARCOS, lub Arch, *Arcobriga*, M. Hiszp. dobrze obronne z tyt. X. w Andaluzyi. Leży na skale spadzistey, *m.* 10 na półn. od *Cadix.*

ARCS, m. Fr. w Prowancyi z tyt. Margr.

ARCY, wieś Fr. w Burgundyi nad rz. *Curé*, sł. lochami podziemnemi głębokiemi na 300. sążni, pełnemi ciekawych dziwow przyrodzenia. *Perault* r. 1670. zwiedzał ie z rozkazu dworu Franc. Jest w nich fontana i małe iez. W środku pełno niedoperzow.

ARDACH, m. Bisk. w Irlandyi, *m.* 3. od Longfortu.

ARDART, ob. Ardfeart.

ARDEBIL, wielkie i sł. M. Perskie w Aderbiianie. Pamiętne grobem i rezyd. Krolow Perskich, a naybardziey grobem Schieka-Sefi wodza sekty Persanow, do ktorego tu zewsząd zwykli pielgrzymować Persowie. Od Tauris *m.* 10. na w.

ARDENBOURG, m. Flandryi Holl. zruynowane przez samychże Hollendrow, od Sluysu, *m.* 1. dł. 21. sz. 51. 16.

ARDENNA, las wielki nad rz. Mozą przy *Charlemont* we Fr. i Opac. tego im. w Normandyi.

ARDER, lub Ardra, małe Krol. Afr. w Gwinei właściwey nad odnogą S. Tomasza. Krol. tego iest M. S. *Ardra* lub *Azem*, oprowadzone rzeką i grubym murem. Lud tu rozwiązły; bliźnięta nie uznawaią za płod prawego łoża. Nie maią Kościołow, ani publicznych nabożeństw, nie wierzą nieśmiertelności duszy. Mieszkańcy są mocni, odważni i żyią długo, lubo powietrze ich Europeyczykom iest niezdrowe. Ospa ludzi tu naywięcey gubi. Rząd iest absolutny. Obfituie Kray ten w wino, sol, proso, owoce przez rok cały trwaiące.

ARDES, lub Ardres, M. Fr. w Auwernii niż. głowne Xstwa *Mercœur*, w gruncie żyżnym, *m.* 9. od Klermontu.

ARDFEART, lub Artfeart, m. niegdyś Biskupie w Irlandyi, w Hr. Kerreńskim, blisko morza. Wysyła 2. Dep. na Parl. *m.* 2. od Kerri.

ARDRA, ob. Ader.

ARDRES, *Ardrea*, m. Fr. obronne w Pikardyi niż. sł. widzeniem się tu między *Ardres* i *Guines.* Franciszka I. Kr. Fran. i Henryka VIII. Kr. Ang. r. 1520. Leży wśr. od bagnisk. *m.* 3. od Kaletu. dł. 19. 30. sz. 50. 35.

AREKA, port na brzegu zachodnim morza czerwonego, *m.* 22. od Suakwerny; iest wielki i dobrze obwarowany. Ma przy wniyściu wysepkę na 200. krokow bliską.

ARELATA, ob. Arles.

AREMBERG, M. i Hr. Niem. w Westfalii przyłączono do cyrk. Renu niż. z zamkiem, a nadane tyt. Xstwa od Maxymiliana II. Ces. dla Jana *de Ligne*, zwanego potym *d'Aremberg.* Leży nad Ahrą, *m.* 9. od Kolonii. dł. 24. 33. sz. 50. 27.

ARENSBERG, M. i Hr. Niem. w cyr. Westfalii z zamkiem nad rz. Roerą. *m.* 15. od Paderborny.

ARENSBURG, M. nadm. stoł. wyspy Oezelii, na morzu Baltyckim, nal. do Moskwy. Ma Bisk. Luterskie.

ARENSWALDA, M. Niem. w nowey Marchii Brandeburskiey nad iez. Slawinem, *m.* 12. na połn. od Landsbergi.

AREQUIPA, Arekwipa, lub Ariquipa, M. Ameryki połud. w Peru z Bisk. założonym od Franc. Pizarry imieniem Krola Hiszp. r. 1536. Miasto wesołe, w powietrzu naylepszym w Peru. Blizko Arekwipy iest góra ognista. Leży nad rz. w gruncie żyżnym. Od Limy na połud *m.* 130.

ARETIN, ob. Arezzo.

AREVALO, m. Hiszp. w Kastylii starey, z tyt. Xstwa, *m.* 14. na

połud. od Walladolidy.

AREZZO, *Aretyn*, *Aretium*, daw. M. Wł. z Biſk. w Pow. Florenckim. S. Donat był tu pierwſzym Biſk. Oyczyzną ieſt Gwidona Benedyktyna, wynalezcy not głoſowych: ut re mi fa ſol la z ſylab pierwſzych hymnu na Jan S. Ztąd także Albergotti, Petrarcha, Piotr Aretinus byli rodem. Od Sienny *m.* 11. dł. 29. 32. ſz. 43. 27.

ARGENS, Margr. Fr. w Prowancyi, *m.* 4. od Senez.

ARGENSON, włość we Fr. z tyt. Hr. w Pow Turoneńſkim.

ARGENTAC, m. Fr. w Pow. Lemowieńſkim, *m.* 6. od Tulles.

ARGENTAN, M. Fr. w Normandyi niż. z tyt. Margr. i Wiſkontego. Prowadzi handel znaczny oſobliwie w koronkach zwanych *point de France*; leży na wzgórce wśrzod rowniny urodzayney. *m.* 5. od Seez.

ARGENTAU, zamek nad pſuty w Niderlandzie między Maſtrychtem i Leodium.

ARGENTEUIL, m. Fr. ſł. wielkiemi winnicami i kopalnią gypſową. Tu u Bened. ukazuią ſuknię P. Jezuſa. Jeſt nad Sekwaną *m.* 2. od Paryża. Inne m. Fr. tegoż im. ieſt w Szampanii *m.* 3. od Noyers.

ARGENTARIA, *Argentiere* wyſepka na Archipel. bliſko Milo, od Turkow zwana Kimolos. Imie ma od ſzyb ſrebrnych, około ktorych iuż dziś nie pracuią. Grunt tu nieurodzayny, wod innych nie maią procz ſtudzienney. Obywatele ſą Grecy. Obfituie ta wyſpa w glinkę tłuſtą i gębczaſtą, zdatną do bielenia płocien, ſzacowaną u dawnych pod im. *terra cimolea*, od teyże wyſpy zwaney dawniey *Cimolus*. Nie ma na niey iak iedna wieś, w ktorey ieſt Konſul Francuzki.

ARGENTON, M. i Hr. Fr. w X. Bituryceńſkim z zamkiem, ktory Ludwik XIV. zburzył, a Xżę Aureliańſki, do ktorego należał, wziął inny w zamian r. 1775. *m.* 20. od Limoges. dł. 19. 10. ſz. 40. 30.

ARGO, małe mieyſce w Morei nad golfem Napoli, gdzie było dawniey ſt. M. Argos. Ma Arcy Biſk. i zamek.

ARGONA, Pow. Fr. między Mozą, Marną i Aiſne.

ARGOSTOLI, naylepſzy port z fortecą na wyſpie Cefalonii, naprzeciw Albanii.

ARGOWIA, Pow. Szwaycarſki nad Aarą, od ktorey ma imie, zawiera cześć znaczną Kantonu Berneńſkiego; dawniey był więkſzy, i niegdyś dziedziczny Hr. Habſpurſkich. Mieſzkańcy ſą Proteſtanci. ob. *Freye Aemter*.

ARGUIN, wyſpa Afr. mała, o milę od brzegow zachodnich Nigrycyi, na ktorey ieſt forteca tego im. od Alfonſa V. Krola Portug. 1461. wyſtawiona; wzięta była od Holl. 1638. a od Franc. pod wodzem *Ducaſſe* odebrana Hollendrom i przez traktat Nimegſki zoſtała przy Franc. *m.* 12. od Kapu białego.

ARGUN, M. Cef. Moſkiewſkie nad rz. tegoż im. w Tartaryi przy granicach Tartaryi Chińſkiey. Ma ſzyby ołowiane i ſrebrne. W rz. Argunie połowiaią ſię niekiedy rubiny i perły. Od Albazynſkoy na połud. ku z. *m.* 36.

ARGYLA, *Argila*, Prow. Szkocyi z tyt. X. ktorą odnogi morſkie i ieziora przerzynaią. Zawiera krainę Knapdail, żywi wiele bydła i koz dzikich. Inerrara ieſt M. S.

ARHUS, lub ARCHUSEN, Archuzya, zn. M. Duńſkie w Jutlandyi półn. ſtoł. Diec. Arhuzkiey, z portem, i Biſk. fundowanym 1614. Poppo był pierwſzym Biſk. Leży nad brzegiem morza Baltyckiego, przy uyściu rz. Gudy, otoczone polami żyżnemi, i laſami pełnemi zwierzyny. Od Wiburga *m.* 11. dł. 27. 30. ſz. 56 30.

ARIANO, M. Wł. z Biſk. w Krol. Neapol. *m.* 6. od Benewentu. Inne m. Wł. tego im. w Pow. Ferrarſkim, *m.* 3. od Adryi.

ARICA, Aryka, port i M. niegdyś znaczne w Ameryce połud. w

w Peru, a zniſzczone trzęſieniem ziemi r. 1605. nie ieſt tylko wioſką. Stanowiſko tu okrętow ſpokoyne nie ieſt dla panuiących połud. wiatrow. Arykanie nie znaią deſzczu, odbyt naywiękſzy im czyni pieprz Amerykańſki, ktorym tu zaroſłe ſą pola, uprawne gnoiem ptaſtwa zwanego *gana*, a ktorym zyſkowny dla ſiebie prowadzą handel, z całym Peru i daley. Pognoiona tym gnoiem ziemia, za iedno ziarno wydaie 500. w każdym gatunku. Od Atakamy *m.* 90.

ARIEGE, rz. Fr. ktora płynie z gór Pyreneyſkich, i wpada w Garumnę, noſząc z piaſkiem odrobiny złote.

ARIKUROWIE, *Aricours*, narod Ameryki połud. w Guyanie przy rz. Amazonow. Laet twierdzi, iż żadnych tu nie maią znakow Religii.

ARIPO, lub MARYPO, forteca z portem, na wyſpie Ceylon przy uyściu Cerondy, należy do Holl. na wſchod tegoż portu, ieſt hak na morzu, ktory ſłuży do połowu pereł.

ARKADYA, *Arcadia*, m. Greckie w Morei, bliſko golfu tego im. w Xſtwie Belwedere, *m.* 11. od Nawarynu.

ARKATA, *Arcata*, ſtoł. m. Nababii, czyli Xſtwa hołdowniczego wiel. Mogołowi, na w. Pondichery.

ARKTYCZNY, *Arcticus*, zowie ſię biegun i cyrkuł w globie ziemnym połnocny, z Greckiego *Arctos*, co niedźwiedzia znaczy, iż pod iego konſtellacyą zoſtaie. Podobnież i kraie koło tego bieguna położone Arktycznemi ſię zowią, ale nam ſą mało znaiome. Długo ſzukano w połnocy połączenia naſzych morzow z Indyiſkiemi wſchodniemi, znaleziona ieſt ta kommunikacya, ale na mało ſię przyda, dla lodowatości morza.

ARLANT, m. Fr. *m.* 6. od Brioude.

ARLES, Arelata, wielkie i dawne M. Fr. w Prowancyi z Arcy Biſk. i Akademią złożoną z 30. ſzlachty. Tu ſł. zbor przeciw Donatyſtom był miany. Oyczyzną ieſt S. Ambrożego, Ferreina i Moliniera. Wino, oliwa, zboże, rośną tu obficie. Szczyci ſię Arelat wielą pamiątkami ſtarożytności, nayznacznieyſze zaś z tych ſą, amfiteatr, i obeliſk odnowiony 1669. Od *Aix* na z. *m.* 15.

ARLE, *Arulæ*, m. Fr. z Opac. w Pow Ruſſylionu.

ARLESHEM, piękne M. Szwaycarſkie w Biſk. Bazyleyſkim, rezyd. Kanonikow Diec. tey *m.* 2. od Bazylei.

ARLEUX, dawne m. Fr. z zamkiem, odebrane od Franc. ſprzymierzeńcom 1711. od *Cambrai m.* 2.

ARLON, M. w Hr. Chiny. przyłączone do Xſtwa Luxemburſkiego, należy do Domu Auſtr. *m.* 4. od Luxemburga.

ARMACH, M. niegdyś kwitnące i ſławne w Irlandyi, ale dziś ſpuſtoſzałe. Ma Arcy Biſk. ktory ieſt Prymaſem Irlandyi; ſławni S. Malachiaſz, Uſſeryus Arcy Biſk. Armackiemi byli. Wyſyła 2. Deput. na Parl. Jeſt nad rz. Kaliną w gruncie naylepſzym na całą wyſpę. Od Dublina na połn. *m.* 28. dł. 10. 46. ſz. 54.

ARMAGNAC, Pow. Armaniacki we Fr. z tyt. Hr. w Wielkorządztwie Akwitanii. Ma M. S. *Auch*, Obfituie w wino, zboże, handluie naywięcey lnem i wodkami. Przyłączony był do Korony Fr. za Henryka IV. a część iego dana Henrykowi Xciu Lotaryngii Hrabi *Harcourt*, od Ludwika XIV.

ARMENIA, Kray wielki, ieden z naypięknieyſzych i nayżyznieyſzych w Azyi, między Georgią i Diarbekiem, ktory rzek kilka przerzyna. Jeſt mniemanie, iż tu był Ray ziemſki. W żadnym Krol. tyle, ani tak krwawych potyczek ſtoczonych niebyło. Wielu nayprzod

kray ten miał Krolow partykularnych, ktorzy niszcząc się wzaiem, pomogli Turkom i Persom do podzielenia się ich kraiem. Ormianie są handlowni, trzeźwi, rzetelni, pracowici i na podziw gospodarni. Religii są Chrześciańskiey, ale obrządkow szczegolnych. Duchowieństwo ich składa się z Patryarchy, Arcy Bisk. Wertabietow, czyli Doktorow, Xięży Swieckich i Mnichow.

ARMENTIERE, *Armentaria*, piękne M. Flandryi zdobyte od Franc. za Ludwika XIV. r. 1667. Leży nad rz. Lisą, *m.* 3. od Lilli. dł. 20. 27. sz. 50. 40.

ARMIRO, M. Turcyi Europ. w Macedonii nad golfem tegoż imn. na polnoc Negrepontu, *m.* 12. od Laryssy.

ARMUYDEN, *Armuyada*, M. Zelandyi na wyspie Walcheruie, iak port od morza zawalony został, mało znaczne. Xżę Alby dobywszy Armuydy zburzył ią, ale X. *d'Orange* odebrawszy, nowo ią umocnić dozwolił: Bogactwęm tego m. są zupy solne. Od Middelburga poł mili Nal. do Holl.

ARNAUT, nazwisko, ktore daią Turcy Albanii; ztąd Albańczykowie Arnautami też są zwani.

ARNEBERG, M. starey Marchii Brandeburskiey, nad Elbą między Tangermondą i Werben.

ARNEDO, M. z portem w Peruwii o poł mili od morza, *m.* 10. na połn. od Limy.

ARNET, *Arnay-le-duc*, m. Fr. w Burgundyi, sł. potyczką r. 1570. na ktorey Marszałek *Cosse* od Gener. *Coligny* zbity był. *m.* 6. od *Beaune*.

ARNHEIM, M. Holl. w Geldryi, piękne, stoł. powiatu Weluwii, mieysce trybunału tey Prow. Wzięte było od Ludwika XIV. r. 1672. ale potym we 2. lata odstąpione. Od Nimegi *m.* 3. dł. 22. 25. sz. 52.

ARNO, rz. Wł. w Xstwie Toskanii, wypływa z Apenninu, płynie przez Florencyą i Pizę, wpada w morze.

ARNOLDSTEIN, Opactwo Niem. Bened. w Karyntii, *m.* 12. od Klagenfurtu.

ARNON, rz. Fr. w Pow. Bituryceńskim, wpada w rz. *Cher-Arnoul*, Opac. Fr. bogate w Metzu, czyni 20000. liwr.

ARNOULD, m. Fr. *m.* 7. od *Chartres*.

ARNSBURG, ob. Arensburg.

ARNSFORT, m. Niem. w Austryi niż. nad Dunayem, nal. do Arcy Bisk. Salizburskiego.

ARNSHEIM, m. Niem. w Palatynacie Renu, *m* 3. od Kreutznach.

ARNSTADT, *Aristadium*, m. Niem. w Turyngii, nad rz. Gerą. Oyczyzna Ernesta, Tentzeliusza i Henr. Fascha, *m.* 4. od Erfortu.

ARNSTEIN, m. Niem. w Frankonii z zamkiem w Bisk. Wurtzburskim, *m.* 14. od Wurtzburga.

AROAISE, sł. Op. Fr. w Pikardyi fund. r. 1090. głowne mieysce Augustynianow, *m.* 3. od Peronny.

AROLSEN, m. Niem. w cyr. Renu wyż. rezyd. Xcia Waldeckiego, *m.* 11. na połud. od Paderborny.

ARON, ob. Aaron.

ARONDEL, ob. Arundel.

ARONCHES, *Arunci*, m. Portug. w Allentei, na gran. Estremadury Hiszp. Wzięte było od Hiszp. r. 1661. i spustoszone 1664. ale w krotce przez Hr. Schomberg odnowione zostało. Jest nad rz. *Cara*, *m.* 2. od Portalegry. dł. 11. 14. sz. 39.

ARONE, *Arona*, M. Wł. z zamkiem, w X. Medyolanu, w Pow. Anghierskim; opanowane było od Ces. 1706. Zamek należy do Familii Boromeuszow, w ktorym się S. Karol urodził. Leży nad iez. *Maggiore*. Nal. do Kr. Sardynii. dł. 26. 5. sz. 45. 41.

AROOLA, m. Mosk. nad rz. Okką, *m.* 80. od Moskwy.

AROSBAY, M. Indyiskie w

części półn. wyfpy Madury, blifko wyfpy Jawy.

AROSEN, ob. Wefteras.

ARPAION, ob. Chartres.

ARPAION, m. Fr. w Pow. Rutenfkim z zamkiem dobrym z tyt. Xftwa. Ztąd wyfzedł ft. dom Fr. Arpaionow. *m.* 4. od Milhaud.

ARPINO, M. Wł. w Krol. Neapol. w Pow. Laworze, ft. pod imieniem *Arpinum*, w czafie Rzepltey Rzymfkiey, urodzeniem Maryufza i Cycerona. Od Akwinu *m.* 3.

ARQUA, Arkwa, M. Weneckie w Pow. Padewfkim, pamiętne grobem Petrarchy, *m.* 4. od Padwy.

ARQUES, *Archiae*, m. Fr. ft. zwycięftwem Henryka IV. r. 1589. Miało dawniey zamek i zbroiownią. *m.* 2. od Dieppy.

ARRADES, M. Afr. ft. cieplicami, w Krol. Tunetańfkim, na trakcie z Guletty do Tunetu.

ARRAN, lub ARREN, wyfpa znaczna Szkocyi, z portem i tyt. Hr. z ftrony połud. Hrabftwa Argyli. Leży w części morza pełney śledziow, ftokfifzow, i fzczukow. Rzeki tu rybne fą w łofofie.

ARRAS, *Atrebata*, wiel. i piękne M. Niderlandu, ftoł. Artezyi z Bifk. i Trybunałem kryminalnym. Od Ludwika XIII. wzięte było r. 1640. lubo mieszkańcy mieli go za niedobite, i w czafie oblężenia napifali na iedney bramie, iż pierwey fzczury kotow ziedzą, niż go Francuzi dobędą. Xżę Kondeufz r. 1654. trzymaiąc ftronę Hifzp. od oblegania go odftąpić był przymufzony. Sławne tu bogactwy i Biblioteką ieft Opac. S. Wafta czyniące 40000. liwr. Fortyfikacya miafta ieft po części Pana *Vauban*. Od Duaku *m.* 5. od Paryża 42. dł. 20. 26. fz. 50. 17.

ARREVERT, ob. Arvert.

ARRHUSEN, ob. Arhus.

ARROA, Aroa, wyfepka Duńfka na morzu Bałtyckim, na połud. wyfpy Fionii.

ARROIO-DE-SERVAN, m. Hifzp. w Eftremadurze, *m.* 3. od Merydy.

ARROU, rz. Fr. wypływa z blifka Arnetu, łączy fię z Ligerą.

ARS, m. wyfpy *de Ré*, nal. do Fr.

ARSCHOT, ob. Aerfchot.

ART, m. znaczne w Kant. *Schwitz*, nad iez. *Zug.*

ARTA, M. wielkie i dawne Turcyi Eur. w Albanii z Arcy Bifk. Chrześcian tu więcey niż Mahometanow. Handel ma znaczny. Leży nad golfem tego im. *m.* 28. od Lepantu.

ARTAGNAN, Hr. Fr. nad rz. *Adour* w Pow. Bigorreńfkim.

ARTANNES, m. Fr. z tyt. Baronii, *m.* 3. od Tours.

ARTENAI, m. Fr. *m.* 4. od Aurelianu.

ARTHEZ, m. Fr. *m.* 2. od *Orthez.*

ARTEZYA, *Artois*, Prow. Fr. w Niderlandzie, z tyt. Hr. między Flandryą, i Pikardyą, iedna z naylepfzych Prowincyi Fr. Handel iey zawifł na lnie, chmielu, wełnie, oliwie i płotnach. Dzieli fię na kilka Pow. i policzona ieft między Stanami Korony Fr. Należała niegdyś do 17. Prowincyi Niderlandu, ale gdy Ludwik XIII. zdobył Atrebatę na Filippie IV. Krolu Hifzp. cała Artezya poddała fię Francyi, r. 1640. procz Miaft: *S. Omer*, i *Aire*. Te nakoniec trakt. Nimegfkim Francyi ustąpione zoftały r. 1678. potwierdzonym traktatami naftępuiącemi, a w fzczegulności Utrechtfkim 1713. Podniefiona ta Prow. na Hr. od Filipa Augufta była, a od Filipa pięknego na Xftwo z tyt. Para 1297. Brat drugi Krola Fr. Karol Filip ieft Hrabią Artezyi od r. 1757. M. S. ieft Arras.

ARTONNA, dawne m. Fr. w Arwernii, od Gannaty *m.* 2.

ARTS, wyfepka Fr. na zatoce morfkiey *Morbiham*, *m.* 1. od *Vannes*, w Brytanii mnieyfzey.

ARVA, Arwa, rz. Sabaudyi, wpada

wpada pod Genewą w Rodan.

ARUDY, m. Fr. *m.* 3. od Oleron.

ARVERT, lub ARDVERD, połwyſpa Fr. przy uyściu rz. Seudry w Santonii, rodzi drzewa rozliczne, zawſze zielenieiące ſię; ma m. tegoż im.

ARUANS, lub AROUENS, iedna z wyſp leżących przy uyściu rzeki Amazonow, w Amer. połud.

ARUIERES, kartuzya Fr. w Diec. Genewenſkiey, dawna i bogata, fund. r. 1140. od Amadeuſza II. Xcia Sabaudyi.

ARUNDEL, lub ARONDEL, m. Angiel. w Hr. Suſſex, nad rz. Aruną, z tyt. Hr. *m.* 3. od *Chichester.* Wyſyła 2 Dep. na Parl. Sł. ſą między uczonemi marmury Arondelſkie, tak nazwane, iż od Hrabi Arondelſkiego z wyſpy Paros były tu sprowadzone. Marmury te wyrażaią Epoki, od pan. Cekropſa Założyciela Krol. Ateńſkiego do Archonta Diognetta, co czyni lat 1318. Te dziś ſkładaią część marmurow Oxfordzkich. dł. 17. 5. ſz. 50. 50.

ARWA, ob. Arawa.

ARWERNIA, ob. *Auvergne.*

ARZAMAS, M. Moſkiewſkie, nad rz. *Mokrza reka*, w Prow. Morduyańſkiey, na trakcie z Moſkwy do Aſtrakanu. 120. *m.* na połud. ku w. od Moſkwy, od Aſtrakanu *m.* 200. Tu Generał Dłuhoruki poſkromił buntuiących ſię Kozakow.

ARZILA, Arzylla, forteca dawna i piękne M. Afr. nadm. nad Oceanem, w Krol. Fezańſkim, nal. do Krol. Marokańſkiego. Alfons Krol Portug. dobywſzy Arzylli ſzturmem, dziedzica Tronu Fezańſkiego z ſioſtrą wziął w niewolę. Ten potym młody Xiążę dopiąwſzy Korony r. 1508. z 100000. woyſka obległ fortecę, ale odſtąpić był przymuſzony, ktorą ſami Portug. opuścili. Od Fezu na połn. ku z. *m.* 35.

ARZILLIERES, baronia Fr. w Szampanii.

ARZINGAN, lub ARZENGAN, M. Azyat. w Natolii nad Eufratem. Od Erzerum na połud *m.* 46.

ASAD-ABAD, lub ASED-ABAD, piękne M. Az. w Perſyi, w Prow. *Irak-Agemi*, *m.* 27. na połn. ku w. od Moſulu.

S. ASAPA, M. Ang. Biſkupie nad Kluydą w X. Wallii, *m.* 3. od Flenty.

ASAPS, m. Fr. w Pow. Bearneńſkim.

ASCENSYI, *Aſcenſionis Ins.* ob. Wniebowſtąpienia, wyſpa.

ASCHA, m. Brabancyi Auſtr. między Bruxellą i Aloſtą. Mieſzkańcy *Aſcenſyanie* ſię zowią.

ASCHAFFENBURG, *Aſciaburgum*, znaczne M. Niem. w Frankonii, niegdyś było Ceſ. teraz należy do Arcy Biſk. Moguncкiego, ktory tu ma zamek wſpaniały. Jeſt nad Menem, *m.* 8. od Frankfortu, 12. od Moguncyi. dł. 26. 35. ſz. 50.

ASCHAU, ob. Rottenberg.

ASCHERLEBEN, m. Niem. w Xſtwie Anhalt, założone na ruinach Aſkanii, zkąd poſzedł dom Xżąt Anhalt, ktorzy wprzod piſali ſię Hrabiami Aſkanii. *m.* 8. na w. od Halberſtadu.

ASCOLI, *Aſculum*, M. Wł. w Marchii Ankonitańſkiey z Biſk. Oyczyzna Mikołaia IV. Pap. Ma dwa zamki, ieſt na gorze, po pod ktorą płynie rz. Fronto. Od Ankony na połud. *m.* 20. dł. 31. 23. ſz. 42. 47.

ASCOLI-DE-SATRIANO, M. Krol. Neapol. w Kapitanacie z Biſk. od Benewentu *m.* 15. na w. ſł. zwycięſtwem Fabrycyuſza nad Pirrem Krolem Epiru.

ASFELD, lenność Xſtwa Bremeńſkiego, nadana od Krolowy Chryſtyny Oycu Generała Asfelda.

ASHBURTON, m. Ang. w Hr. Dewonii, wyſyła 2. Deput. na Parl. *m.* 9. od Exceſteru.

ASINARIA, Azynara, wyſepka bliſka brzegu zachodniego Sardynii, *m.* 7. od Saſſari. Bliſko tey wyſpy r. 1409. Genueńczykowie przegrali bitwę morſką z Aragoń-

czykami.

ASKEATON, m. Irlandyi w Hr. Limerick. Wyfyła Dep. na Parl. *m.* 6. od Limericku.

ASNA, piękne m. Egiptu wyż. nad Nilem. Mieſzkańcy ſą bogaci, prowadzą handel bydłem i zbożem. Pozoſtaią tu ieſzcze znaki godnych podziwienia budowli, i grobow Pogańſkich.

ASNOIS, Baronia Fr. w X. Aureliańſkim, *m.* 2. od *Clamecy*.

ASOLA, m. Weneckie w Pow. Breſciańſkim, bliſko rz. Chiezy z Opac. *m.* 8. od Kremony.

ASOLO, Azul, M. Wł. ludne w Pow. Trewizańſkim nad źrzodłem rz. Muſon, *m.* 4. od Baſſano.

ASPERG, ob. HohenAſperg.

ASPEROSA, *Abdera*, M. Turcyi Europ. w Romanii nad Archipel. z Biſk. Greckim, i z portem, *m.* 9. od Nikopolu. dł. 42. 50. ſz. 40. 58.

ASPRES, m. Fr. iedno w Normandyi, drugie w Delfinacie. *m.* 4. od Gap.

ASSANKALA, *Aſſancalé*, M. mocne w Armenii nad rz. Araxą. Ma cieplice dobre i uczęſzczane, *m.* 9. na połn. od Erzerum.

ASSANCHIF, M. Azyi w Dyarbeku nad Tygrem, od Dyarbekiru *m.* 16.

ASSAT, Baronia Fr. w Pow. Bearneńſkim, *m.* 2. od Pau.

ASSEM, ob. Arder.

ASSENIPOLANIE, *Aſſenipoli*, narod Amer. połn. w Luizianie, dziki ieſzcze po części.

ASSENSA, M. Duńſkie nadm. na wyſpie Fionii z portem. Tu ſtawaią płynący z Xſtwa Slezwickiego do Kopenhagi. Od Odenſee *m.* 7.

ASSIGNIES, Margr. Fr. w Artezyi.

ASSISIO, Aſſyz, M. Biſk. w Xſtwie Spoletu. Wybudowane ieſt na ſchyłku wyſokiey góry. Oyczyzna S. Klary, i S. Franciſzka, ktoremu tu gmach wyſoki, na trzy wielkie piątra ieſt ſtawiony. Od Spoletu na połn. *m.* 8. dł. 30. 12. ſz. 43. 4.

ASSOMPTION, Aſſumptio, ob. Wniebowzięcia, wyſpa i Miaſto.

ASSONNA, m. Fr. w Piktawii, *m.* 6. od Niorty.

ASTABAT, M. piękne Az. w Armenii, o *m.* 1. od Araxy. Jeſt w gruncie dobrym i obfitym w wina wyborne. W okolicy Aſtabaty rośnie korzeń zwany *ronas*, rozciągaiący ſię po ziemi, iak lukrecya, a ktory ſłuży do farbowania materyi w wyſokim kolorze czerwonym. Wiele go ztąd bardzo ſprzedaią do Perſyi i Indyi. Od Nachiwanu na połud. *m.* 5.

ASTARAC, lub ESTARAC, mały Pow. Fr. w Gaſkonii z tyt. Hr. ludny i urodzayny. M. S. ieſt Miranda.

ASTER, m. Fr. z tyt. Wiſkontego w Pow. Bigorreńſkim.

ASTERABAT, lub ASTRABAT, wielkie M. Perſkie w Prow. tegoż im. ktora ieſt dawną Hirkanią, nad rz. i bliſko golfu Aſterabackiego, przy końcu połud. morza Kaſpiyſkiego.

ASTI, *Aſta*, piękne i dawne M. i Hr. Wł. w Piemoncie, z zamkiem, i Biſk. Wzięte było od Franc. 1703. ale 1704. odebrane od Xcia Sabaudyi, i powtornie od Franc. 1745. a nakoniec od Krola Sardynii 1746. zdobyte było. Leży nad Tanarą, o *m.* 5. od Alby. dł. 25. 50. ſz. 44. 50.

ASTIER, m. Fr. z Opac. *m.* 4. od *Perigueux*.

ASTORGA, *Aſturica*, dawne M. Hiſzp. w Krol. Legionu z Biſk. Jeſt dobrze ufortyfikowane ſztuką i z natury. Leży na rowninie weſołey nad rz. Tuettą obfitą w delikatne pſtrągi. Od Legionu na połud. *m.* 10. dł. 12. ſz. 41. 20.

ASTRACHAN, lub ASTRAKAN, Krol. Tartaryi Azyatyckiey pod pan. Roſſyiſkim. Kray ten zawiera niektore miaſta nad Wolgą, reſzta ſą ſtepy rościągaiące ſię aż do morza Kaſpiyſkiego, z ktorych ſoli doſtatkiem zbieraią. Zbieranie iey

wprzod Obywatele mieli wolne, ale iak ią Dwor Moſkiewſki ſobie przywłaſzczył, drogo ſol tu opłacać muſzą, naywiękſzy z ryb: lubo tu bardzo tanich, odbyt maią. Grunt tu z ſiebie żyżny, dla ſuchości, iż tu żadne nie padaią deſzcze, mało co rodzi, melony iednak rownie przednie, wydaie iak w Perſyi. Wolga ſwym wylewem, tak iako Nil ſprawuie żyżność Krain nadbrzeżnych. Wody w całym kraiu, procz rzecznych, ſą ſłone, przeto ſame prawie brzegi rzek ſą oſiadłe. Hordy iednak Tatarow po głębokich ſą nawet rozległe ſtepach.

ASTRACHAN, lub Astrakan, M. S. Krol. tego im. w Tartaryi na kępie Wolgi nowo wybudowane bliſko dawnego Aſtrakanu. Domy ma wſzyſtkie, procz Katedr. i niektorych Cerkwi, drewniane, przeto częſtym ieſt podległe pożarom. W r. 1767. ogień tyſiąc tu domow pochłonął. Opaſany ieſt Aſtrakan murem i paliſadami, oſiadły Moſkalami, Angl. Franc. &c. ktorzy tu znaczny handel morzem Kaſpiyſkim prowadzą z Perſyą. Car Iwan Bazylowicz r. 1554. opanował to M. na Tatarach Nagayſkich odnieſionym zwycięſtwem. W r. 1670. Stenkoraczyn herſzt rokoſzu, wziął go był zdradą, ale wkrotce buntu przypłacił śmiercią. Od morza o *m.* 20. dl. 67. ſz. 46. 22.

ASTURIA, Aſturya, Prow. Hiſz. z tyt. Xſtwa między Biſkaią i Legionem, długa na *m.* 48. ſzer. 18. Dzieli ſię na Aſturyą Owiedańſką i Santyllańſką, zwane od miaſt ſwych. Ta Prow. pełna ieſt laſow i gór. Wina tu przednie i konie. Znayduią ſię w Aſturyi minery złote, lazurowe, chryzokoll, &c. Obywatele ſą bitni, ſzczerzy i pracowici. Szlachta Aſturyiſka nayzacnieyſza ieſt w Hiſzpanii. Pierworodni Synowie Krolow Hiſzp. piſzą ſię Xżętami Aſturyi.

ATAKAMA, *Atacama*, M. Ameryki połud. w Peru. Tegoż im. ſą bliſko ſtepy rozległe, i paſmo gór dzielących Peru od Chili. Mrozy tu niekiedy tak bywaią tęgie, iż ludzie w domach marzną.

ATAKAMES, *Atacames*, Gubernia w Peru zawiſła od Audiencyi *Quitto*, ciągnie ſię po nad brzegiem morza połud. pod Gwaiakwilę. Od r. 1741. zaludniać ſię poczęło, przez kommunikacyą morza połud. w *Quitto* z rz. Emeraudą.

ATALAYA, m. Portug. w Eſtremadurze, na wzgórce z fortecą dobrą, *m.* 2. od Tomary.

ATANAK, ob. Aiſnay-le-Duc.

ATENA, m. Wł. w Kr. Neapol. z tyt. X. *m.* 9. na połn. od *Policaſtro*.

ATENY, ob. Atyna.

ATH, M. piękne i mocne w Hr. Hannonii Auſtr. Od Franc. wzięte było r. 1697. i 1707. ale tymże wkrotce odebrane od ſprzymierzonych zoſtało, r. 1707. Od Mons *m.* 5. dl. 21. 30. ſz. 50. 35.

ATHBOY, m. Irlandyi w Hr. *Eſt-Meath*, wyſyła Dep. na Parl. *m.* 3. od Trimu.

ATHEA, *m.* 1. od *Craon*, ATHIS, w Normandyi, *m.* 5. od *Vira*, ſą m. Franc.

ATHENREY, *Athenria*, m. Irlandyi, w Hr. Galloway, mało ludne, wyſyła Dep. na Parl. *m.* 4. od Galloway.

ATHERDEA, m. Irlandyi w Hr. Luth, wyſyła Dep. na Parl. *m.* 3. od Luthii.

ATHLONA, kanton Irlandyi, w Hr. Roſkomen, niegdyś Biſk. z zamkiem i moſtem pięknym nad Shannoną. Wyſyła Dep. na Parl. Jeſt ſtoł. Hrabſtwa *Weſt-Meath*. Od Dublina na w. *m.* 25. od Ardachy na połud. *m.* 9. dl. 9. 30. ſz. 53. 20.

ATHOL, Atholia, Kanton Szkocyi połn. w Hr. Perth, zalany prawie iezioranii. Ma M. S. Blair.

ATHOS, *Monte Santo*, *Agios Oros*, wyſoka góra Grecyi w Macedonii na połwyſpie Archipelagu, ktora przy zachodzie ſłońca, aż na Le-

mnos wyspę cień rzuca; mieszkana iest od Mnichow Greckich, ktorzy na niey 22. Klasztorow maią, a pustyń 40. w tych zaś na 6000. Mnichow się mieści, ktorzy haracz Porcie płacą, żyią ostro. i tylko z pracy rąk. Zrzuceni od Turkow Biskupi Greccy tu odsyłani bywaią, i ztąd Mnichy brane na Bisk. bywaią.

ATLANTYCKI Ocean, zowie się morze między Afryką i Ameryką zawarte.

ATLAS, Pasmo gór wysokich w Afr., ktore dzielą Barbaryą od Biledulgerydu, rozciągaiąc się od w. do z. W wielu mieyscach iest niemieszkany z przyczyny ostrości zimna. Gdzie iest powietrze umiarkowane, tam Afrykanie pędzą swe trzody. Wierzch iest zawsze okryty śniegiem, gdzie niegdzie zboże z pod śniegu rośnie, i iak topnieć zaczyna, kłosy się ukazuią. Ryżu tu zbieraią dostatkiem. Jest to nayslawnieysza górą w Afryce. Od niey, iż mniemano dawniey, że Niebo całe na Atlasie się wspiera, nazywamy dzisiay, zbior kart Geograficznych, Atlasem.

ATOK, M. S. Prowincyi tego im. w Azyi w stanach Mogolskich, nad zbiegiem rzek Nilao i Indu.

ATREBATA, ob. Arras.

ATRI, *Adria*, m. Wł. w Kr. Neap. w Abruzzo, z tyt. X. Nal. do domu Akwawiwow, ma Bisk. Leży na górze skalistey, *m.* 4. od Teramo. dł. 31. 38. sz. 42. 45.

ATTALENS, wieś, zamek i Pow. Szwayc. w Kant. Fryburgskim, *m.* 2. od Fryburga.

ATTANCOURT, m. Fr. zalecone wodami mineralnemi, *m.* 3. od *Joinville.*

ATTENDORF, lub Ottern-dorf, M. w cyr. Saxonii niż blizko uyścia Elby, mieysce gdzie się zgromadzaią stany Pow. Hadelskiego.

ATTERDORF, m. w Xstwie Westfalii nad rz. Bichą, *m.* 10. od Arensbergi. Ztąd marmury dobre wychodzą. W r. 1742. prawie całe spaliło się.

ATTIGNI, Attiniak, *Attiniacum*, m. Fr. w Szampanii, mieysce dawne, pamiętne zborami, i bawieniem się tu niektorych Krolow Fr. Chilperyk Krol, tu umarł, a Ludwik łagodnym zwany za zabicie brata, tu mieysce sobie pokuty obrał. Od Remow na półn. ku w. *m.* 8. dł. 22. 17. sz. 49. 30.

ATTINGA, kray w Azyi blizko Kapu Komorynu, w ktorym Krolowa rządzi, i nie idzie za mąż, ale mężki trzyma Saray, Korona tu idzie po samey tylko kądzieli.

ATTISHOLZ, lub Atiswald, st. mieysce w Szwaycarach wodami mineralnemi o połmili od Soloturny.

ATYNA, lub Setyna, Ateny, *Athenæ*, M. Grecyi, st. i starożytne, pamiętna dawniey Rzeplta, Oyczyzna tylu mędrcow i wodzow. Dziś ledwie z rozwalin o iego przeszłey wielkości wnieść można. Liczy ieszcze mieszkańcow po większey części Grekow na 16000. ma Arcy Bisk. zawisłe od Patryarchy Carogrodzkiego. Margr. Bonifaciusz zdobył był Ateny na Grekach, i do r. 1282. w rękach Franc. zostawały, aż ci w czasie st. Nieszporow Sycylijskich ztąd od Aragończykow wypędzeni zostali. Z pod pan. Aragończykow przeszły w dom Akciaiolow; z tych Xciu VIII. wydarł ie Mahomet II. r. 1455. Opanowane Ateny od Wenetow r. 1464. były w ich ręku do r. 1687. gdy wzięte od Turkow, pod ich zostały iarzmem. Ateńczykowie są dorodni, ale chytrzy i zysku chciwi. Handluią iedwabiem, lnem, woskiem i oliwą. Leżą Ateny w Liwadyi, *m* 40. na półn. ku w. od Mizytry, od Laryssy 53. dł. 41. 55. sz. 38.

AVA, ob. Awa.

AVALON, m. Fr. w Burgundyi, znaczne handlem, w Pow. Semurreńskim. Po 3. miesiącach oblężenia wzięte było r. 1007. od Roberta Kr. Fr. Ma zamek mocny, leży w gruncie dobrym, obfituie w

wina. Od Antyziodoru na połud. *m.* 10. od *Dijon m.* 20. Jeſt także Prow. tego im. w Amer. półn. na wyſpie ziemi nowey, *Terre neuve*.

AVALON, wieś i zamek Fr. *m.* 6. od Grenobli.

AVAUGOUR, Baronia Fr. w Brytanii, *m.* 2. od *Gwincamp*.

AVAUX-LA-VILLE, m. Fr. z tyt. Hr. *m.* 5. od Remow.

AUB, m. Niem. w Frankonii z Grodem, w Biſk. Wurtzburſkim.

AUBAGNE, *Albinia*, m. Fr. w Prowancyi, gdzie kilkakroć ſtany Prowancyi zgromadzone były. Od *Toulon m.* 8.

AUBAIS, Margr. Fr. *m.* 4. od *Niſmes*.

AUBE, *Alba*, rz. Fr. ktora płynie przez Szampanią i łączy ſię z Sekwaną i Marcilly.

AUBENAS, o *m.* 6. od *Viviers*.

AUBENTON, w Pikardyi, o *m.* 4. od *Vervins*.

AUBETERRE, w Pow Engolizmeńſkim z Opac.

AUBIGNE, w X. Andegawſkim, zkąd bierze nazwiſko pewna familia Fr ſą małe m. Franc.

AUBIGNY, Albiniak, m. Fr. z zamkiem i tyt. X. dziedzictwo iednego Anglika, od *Bourges* na półn. *m.* 9. Są inne m. we Fr. tegoż im.

S. AUBIN, lub S. Albin, Pow. zamek, i wieś w Szwaycarach do Kant. Fryburg. między ieziorem Morat i Neufchatel.

AUBIN-DU-CORMIER, *Cornutius*, M. Fr. w Brytanii, wyſtawione r. 1222. od Xcia Mauklera. Sł. wygraną Wiſkontego *Tremouille*, nad X. Aureliańſkim odnieſioną r. 1488. Od Rennes *m.* 4. od Paryża 74. dł. 16 15. ſz. 48. 15.

S. AUBIN, Opac. S. Albina w Andegawie, czyni 20000. liwr. Wiele innych mieyſc ieſt niczym nieznacznych we Fr. tego im.

AUBONNA, *Albona*, piękne M. Szwayc. w Kant. Berneńſkim nad rz. tegoż im. o *m.* 1 od iez. Genewſkiego. Kupione nayprzod od Tawerniora woiażera, i przedane Margrabi de *Queſne*, a od Berneńczykow nakoniec r. 1701. odkupione było. Od Lauzanny *m.* 4. dł. 23. 57. ſz. 48. 30.

AUBUSSON, *Albutio*, m. Fr. w Marchii z tyt. Wiſkontego, ktoremu ſł. dom *Aubuſſon*, winien ſwe nazwiſko. Oddalony od tey familii z dawnych czaſow, Ludwik XIV. uſtąpił go z okolicą Xciu *Feuillade*, w zamianę za *Saint Cyr*. Rękodzieła tu założone meblow, czynią go ludnym i handl. Od *Bourganeuf m.* 7. od *Evaux* 9.

AUCH, *Auguſta Auſcorum*, M. Fr. ſtoł. Armaniaku, z Wielkorządztwem, głowne całey Gaſkonii. Ma Arcy Biſk. maiącego tytuł Prymaſa Akwitanii, i do tego wielkie dochody, ktorego tu Katedra dziwnie ieſt wſpaniała. W Kapitule mieści 5. Kanonikow Swieckich, z tych iednym ieſt ſam Krol Fr. iako Hr. Armaniaku. Leży na górze, od Toulouſy na z. *m.* 11. dł. 18. 20. ſz. 43. 38.

AUDA, *Atax*, rz. Fr. płynie z gór Pyreneyſkich przez Langwedocyą niż. i wpada do morza śrzodziemnego bliſko Narbonny.

AVEIN, wieś w Niderlandzie, o *m.* 2. od *Rochefort* w X. Luxemburſkim, gdzie Francuzi porazili Hiſzp. r. 1635.

AVEIRO, *Lawara*, *Averium*, M. Portug. z tyt. Xſtwa i portem dobrym. Oyczyzna Aryuſza Barboſſy, *m.* 2. od Oceanu, 12. od Porto. dł. 9. 30. ſz. 40. 30.

AVELIN, Baronia Fr. *m.* 2. od Lilli.

AVELLINO, *Abellinum*, Awellin, M. Wł. w Kr. Neapol. z Biſk. W r. 1694. trzęſieniem ziemi zruynowane zoſtało. Od Benewentu *m.* 5. dł. 32. 33. ſz. 40. 53.

AVENAY, m. Fr. z Opac. czyniącym 25000. liwr. o *m.* 1. od *Epernay*.

AVENCHA, lub Avanche, *Aventium*, piękne M. Szwayc. i Pow. Kantonu Berneńſkiego, dawniey znaczne i ſtoł. całey Szwaycaryi,

ale dziś fpuftofzałe. Wiele tu znakow ftarożytności Rzymfkiey daie fię widzieć. Pierwfi Bifk. Lauzańfcy tu mieli rezyd. Leży o połmili od iez. Morat, od Fryburga, *m.* 2. dł. 24. 37. fz. 46. 50.

AVENIERES, m. Fr. blifko Lawalu. Inne tego im. *m.* 3. od Belley.

AVERBACH, m. Niem. w Palatynacie wyż. Bawaryi, *m.* 12. na połud. ku w. od Norymbergi.

AVERNO, Awern, Jezioro Wł. w Kr. Neapol. blifko *Puzzoli*, dawniey zaraźliwe, dziś dobre maiące wody, i ktore niegdyś łączyło fię z iez. *Lucrinum*, i miał port wygodny, znieśiony bez znaku trzęfieniem ziemi r. 1508.

AUERSBERG, *Auerfzperg*, M. i Hr. Niem. w Karnioli, *m.* 8. na połud. od Laubachu.

AUERSBURG, zamek mocny w Bawaryi na górze, *m.* 3. od Kuffteinu.

AVERSA, m. Kr. Neapol. z Bifk. w miłey rowninie; Oyczyzna Tozzego. Od Kapuy *m.* 3. tyleż od Neapolu. dł. 31. 50. fz. 41.

AVES, *Avium*, ob. Ptakow wyfpa.

AVESNES, m. Fr. obronne w Hannonii, ktorego twierdze Marfzałek *Vauban* odnowił. Ustąpione było Francyi r. 1659. od *Maubeuge m.* 3. od *Cambray m.* 10.

AVESNES-LES-NONAINES, Opac. Fr. w Artezyi, blifko Atrebaty, fund. r. 1128. dla Mnifzek, czyni 12000. liwr.

AVESNE-LE-COMTE', m. Fr. w Artezyi, *m.* 4. od Atrebaty.

AUFEAY, m. Fr. *m.* 4. od *Argues.*

AUFNAU, lub UFNAU, kępa ieziora Żurychu, nal. do Opac. Puftelniczego S. Maryi. Sł. Poeta Frankońfki Ulryk *de Huttem* tu umarł r. 1523.

AUGE, *Algia*, mały Pow. Fr. z tyt. Wikontego. Obfituie w zboże, len, i iabłka. Ku morzu ma zupy foli białey i w około buyne paftwifka, na ktorych liczne trzody bydła zawfze fię pafą.

AUGOSTODUN, ob. Autum.

AUGUSTOW, Pol. M. piękne i dofyć mocne w Woiewodztwie Podlafkim, z Stwem. Wyftawione od Zygmunta Augufta Krol. Pol. od ktorego ma nazwifko. Leży nad iez. od Bielfka na połn. *m.* 18. od Warfzawy *m.* 40. dł. 41. 37. fz. 53. 25.

AUGSBURG, ob. Ausburg.

AUGST, *Augufta Rauracorum*, daw. M. ftoł. niegdyś Raurakow, gdzie Manucyufz Plankus Rzymfką pod Auguftem wprowadził ofadę, teraz tylko Wieś, *m.* 2. od Bazylei. Daią fię tu widzieć rozwaliny Amfiteatru, i niektore ftarożytności pamiątki wydobywane bywaią. Wieś należy do Domu Auftr. a okolica iey nad rz. Ergetzą do Bazylei. Augufta od Attyli zruynowaną zoftała, a Bifkupi ztąd do Bazylei fwą Katedrę przenieśli, ktora zatym powiękfzać fię poczęła.

AUGUSTBURG, zamek wfpaniały w Mifnii, w Pow. Ertzburfkim, nad rz. Tfzopą, na granicy *Voigtland.*

S. AUGUSTYN, forteca Amer. połn. na brzegu wfchodnim Florydy; należała do Hifzp. ale traktatem pokoiu r. 1763. uftąpiona ieft Anglikom. Tego im. ieft Kap w Brezylii. Tegoż im. ieft Opac. S. Maura zakonu, we Fr. czyni 7500. liwr. przy *Limoges*, inne ieft przy *Terouane.*

AVIGNON, Awenion, *Avenio*, piękne i wiel. M. Fr. ftoł. ftanu, tegoż im. należącego do Bifkupow Rzymfkich kupionego przez Klemenfa VI. r. 1348. od Joanny Krolowy Nawarry i Hrabiny Prowanckiey za 80000. dukatow. Przez lat 62. aż do Grzegorza XI. tu Papieże mieli rezyd. Syxt VI. poftanowił Aweniońfkie Arcy Bifk. r. 1475. Wprzod zaś Bonifacy VIII. założył tu Akademią r. 1303. Zdobią Awenion przepyfzne kościoły.

Jest nad Rodanem, *m.* 5. od *Orange*, od *Aix m.* 16. dł. 22. 28. ſz. 43. 57.

AVILA, Awila, *Abula*, dawne i mocne M. Hiſzp. w ſtarey Kaſtylii z Biſk. i Akad. Rękodzieła ſukienne ma przednie. Leży w okolicy weſołey opaſaney górami okrytemi drzewem owocowym i winnicami. Oyczyzną ieſt S. Tereſſy i Gonzaleſa. Od Salamanki *m.* 16. na połud. dł. 13. 22. ſz. 40. 35. Tego im. ieſt m. Amer. w Peru.

AVILES, m. Hiſzp. w Aſturyi, nal. do Krol. Legionu, ieſt od Owiedo na połud. ku z. o *m.* 10.

AVIS, *Aviſium*, Awiz, m. Portug. w Alentei, na górze z zamkiem, bliſko rz. Awizy. Ztąd kawalerowie Awizańſcy wzięli ſwoie nazwiſko, uſtanowieni od Dom Alfonſa Henryka I. Kr. Portug. Od Eſtremozy na z. *m.* 7.

S. AULAIRE; Margr. Fr. *m.* 5. na z. od *Chaalons*.

AULAYE, o *m.* 8. od Angulemy;

AULONZA, *m.* 4. od Tulles;

AULPS, od *Frejus m.* 8. ſą m. Franc.

AUMALE, albo Albemarte, Albamarta, M. i Hr. Fr. w Normandyi wyż. podnieſione na Xſtwo Paroſtwo od Henryka II. dla Gwizyuſza. Ma Opac. czyniące 5000. liwr. Sarże Albemartſkie ſą ſzacowane. Leży na gran. Pikardyi, od Rotomagu *m.* 14. od Ambianu *m.* 10. dł. 19. 20. ſz. 49 50.

AUMONT, m. Fr. i Wł. z tyt. Xſtwa Paroſtwa, nadanym mu r. 1665. Jeſt w Szampanii *m.* 2. od *Troyes*.

AUMONE, Opac. Fr. *m.* 6. od Blezy, czyni 4500. liwr.

AUNAY, m. Fr. w Piktawii, *m.* 8. od Nionzy. Inne tego im. z Opac. Cyſter. czyniącym 7000. liwr. w Normandyi, *m.* 5. od *Bayeux*.

AUNEAU, m. Fr. z zamkiem ſtarym, *m.* 4. od Karnutu, pamiętne przegraną Reitrow zbitych od X. Gwizyuſza pod Henrykiem III.

AUNIS, Alteńſki Pow. mała Prow. Fr. między Piktawią i Santonią. Ten kray, lubo ſuchy, wina i zboża wydaie doſtatkiem. Drzewa ma mało, ale wiele iezior ſłonych, z ktorych tu wyborną ſol wyciągać umieią. Ze ieſt nad morzem, i ma porty, przeto ieſt handlowny i bogaty.

AVOGE, piękny zamek Fr. w Prow. Lugduńſkiey na trakcie Paryzkim, dziedziczny Xiążąt *Ivelot*, ktorych ieſt rezydencyą.

AVON; Awona, ſą 3. rzeczki tego im. w Anglii, iedna pod Bath, i Briſtol, druga pod Salisbury, trzecia pod Warwik płynie.

AURACH, Aurak, *Auracum*, m. Niem. z zamkiem dobrym, zwykła rezyd. Xiążąt młodſzych domu Wirtemberſkiego. Leży o *m.* 10. na z. od Ulmy, a 6. od Tubingi, dł. 27. 4. ſz. 48. 25.

AURACH-HERZOG, lub Herzogaurach, m. Niem. w Frankonii w Biſk. Bamberſkim, od Norymbergi *m.* 6. na półn.

AVRANCHES, *Abrincæ*, dawne M. Fr. w Normandyi wyż. z Biſk. ktore Huet zaſzczycił. Fortyfikacye miaſta od Angl. r. 1203. zwalone były, ale z czaſem odnowione zoſtały. Jabłeczniki Arauzeńſkie ſą naylepſze w Normandyi. Powiat Arauzeńſki rozciąga na *m.* 10. M. leży nad rz. Seą, pol mili od morza, od Mortain na z. *m.* 8. dł. 17. 16. ſz. 48. 41.

AURAY, *Auraicum*, Auraik, M. Fr. i port w Brytanii niż. nad golfem Morbian. Pamiętne ieſt potyczką r. 1364. na ktorey Geſklin był uwięziony. Od *Vannes* na z. *m.* 4. od Paryża 106. od Rennes na połud. 23. dł. 14. 40. ſz. 47. 44.

AURE, dolina we Fr. ktorą przerzyna rz. Neſta, a z ktorey wycinaią drzew wiele do budowli okrętow Krolewſkich.

AURELIA, Aureliańſkie Xſtwo, ob. Orleans.

AURENGABAD, wiel. M. Indyiskie, stoł. Prow. Balagaty w Państwie Mogolskim Jest handl. i ludne w gruncie żyżnym.

AURICK, M. Niem. w Ostfryzyi w cyr. Westfalii z zamkiem dobrym. Leży na rowninie okrążoney lasem pełnym zwierzyny. Od Embdeny *m.* 5. od Oldenburga 8. dł. 25. sz. 53. 28.

AURIGNY, wyspka na brzegach Normandyi blisko *Contentin*, należy do Anglikow.

AURILLAC, Auryllak, znaczne M. Fr. i ludne z Opac. w Arwernii wyż. Oyczyzna wielu znakomitych ludzi. Gerbert Papież pod im. Sylwestra II. r. 999. Fortet, Aibrol, Noailles Marszałek i Kardynał tu się rodzili. Od Tulles na połud. ku w. *m.* 11. od Paryża *m.* 100. dł. 20. 3. sz. 44. 55.

AURILLY, m. Fr. w Normandyi wyż. stoł. Margr. Daią się tu widzieć rozwaliny zamku wielkiego.

AUSBURG, Auszpurg. *Augusta Vindelicorum*, M. Niem. wielkie, sławne i starożytne, stoł. cyr. Szwabii i Bisk. Augszburskiego. W okolicy ma piękne rowniny pełne pastwisk i lasow. Rząd miasta iest tak dobry, iż może być miane za nayporządnieysze w świecie. Jest Ces. wolne. Pałac Biskupi iest piękny, w ktorym tu ułożone było wyznanie wiary Lutra r. 1530. zwane *Confessio Augustana*. Kościoły i Ratusz godne są widzenia. Turenniusz r. 1646. oblegał go bezskutecznie. Sławna liga r. 1687. w ktorey się wiele potencyi Europ. przeciw Fran. oświadczyło, tu była zawarta. W r. 1703. dobyty był od Franc. Auszpurg, ale wkrotce po potyczce Hochstadzkiey oddany został. Handel iego iuż wiele zmnieyszony odtąd, iak w Hollandyi kwitnąć począł, znaczny iednak ma z rożnych galanteryi, i srebrnych rękodzieł odbyt. Leży między Werdachem i Lechem od Munichu *m.* 12. od Norymbergi *m.* 25. dł. 28. 28. sz. 48. 24.

AUSCH, ob. Auch.

AUSSEA, m. Styryi wyż. znaczne szybami solnemi.

AUSSIG, *Austra*, piękne i wesołe M. Krol. w Czechach w cyr. *Leutmeritz*. Tu Misniyczykowie od Hussytow r. 1426. porażeni byli. Od Leutmerycza *m.* 4.

AUSSON, m. Fr. od *S. Florentin m.* 4.

AUSTERLICZ, albo Sławkow, porządne M. Morawii, o 10. *m.* na połud. od Brüny.

AUSTRYA, *Oesterreich* po Niem. *Autriche* po Fr. Prowincya Niemiecka, między Czechami, Węgrami, Styryą i Bawaryą. Rz. Ensa wpadaiąca w Dunay dzieli ią na wyż. i niż. Wideń iest iey M. S. i rezyd. Cesarzow domu Austr. Ta Prowincya żyżnością gruntu, zdrowym powietrzem, obfitością i miłym położeniem celuie inne w Niem. Wina, zboża, i owocow ma dostatek. Szafran tu rośnie lepszy nad Indyiski. Austryacy są dowcipni, obyczayni, kochaiący się w naukach, i rękodziełach, i są dobrzy woiownicy. Nie trzeba mieszać iey z cyr. Austr. ktory zawiera Arcy X. Austryi, Księstwa Styryi, Karynthii, Karnioli, i Hr. Tyrolu; ani z Państwami domu Austr. Dom ten zwał się Habsburskim, z ktorego pierwszym Ces. Rudolf będąc, zdobywszy Austryą, na Ottokarze Krolu Czeskim, nowe dom iego wziął nazwisko. Maxymilian Ces. żeniąc się z Maryą Xiężniczką Brabancyi, Filip z Joanną Krolewną Hiszp. Neap. i Indyi znacznie dom ten wzmocnili, ale na naywyższy potęgi stopień wzniosł się w Karolu V. ktory Hiszp. Niderland, część Włoch i Burgundyą posiadał. Dom Aust. na bracie i synie Karola V. na 2. linie podzielony został. Filip II. syn głowa linii Hiszpańskiey zakończoney na Karolu II. Kr. Hiszp. Ferdynand brat Cesarz głowa linii Niem. zakończoney na Karolu VI. oycu Maryi Teressy, żony Franciszka I. Ces. a matki Jozefa

zefa II. panuiącego, ktory z oyca Lotaryńczyka formuie nową linię domu Austr. Z familii Austr: było Ces. 16. i Krolow Hiszp. 6. Austrya zaszczycona iest tyt. Arcy Xstwa, i wielkiemi Przywileiami w Rzeszy Niem.

AUSTRALNE ziemie, zowią się kraie południowe, czyli pod Ekwatorem leżące, w ktorych naytężey dopieka słońce.

AUTEUIL, Hr. Fr. *m.* 6. na z. od Paryża. Inne tego im. *m.* 2. od *Beauvais*.

AUTHIE, i AUTHION, są rz. Fr. iedna w Artezyi wpada w Ocean, *m.* 3. od *Montreuil*, druga o *m.* 1. od Andegawu, łączy się z Ligerą.

AUTHON, m. Fr. od *Saintes* *m.* 4. Tegoż im. w Aurelii *m.* 3. od *Montmirail*.

AUTREY, Opac. Augustyniańskie w Lotaryngii.

AUTUN, Augustodun, *Augustodunum*, dawne M. Fr. z Bisk. w X. Burgundyi. Nie iest już dziś tak znaczne iak dawniey było przed zburzeniem iego od Saracenow w r. 730. Daią się tu widzieć ieszcze niektore piękne starożytności pamiątki, rozwaliny Kościołow Janusa i Cybeli. Kościoł S. Marcina godzien iest widzenia. Biskup Augustoduneński iest Prezesem Stanow Burgundzkich, i używa *Pallium*. Od *Dijon* na połud. *m.* 19. od Paryża 65.

AUTZ, m. Kurlandyi w Stwie Tukumskim, i Parafia, od Nitawy *m.* 6.

AUVERGNE, Arwernia, lub Alwernia, Prow. Fr. w Lugduńskim. Miała niegdyś swych Xiążąt; przyłączona była do Korony Fr. r. 1210. od niey rożnym w lenność puszczona, aż dostała się domowi Burbońskiemu, z ktorych ostatni X Arwernii podpadł konfiskacie, r. 1531. Arwernia wrociła się do korony. Ta Prow. wołow, serow, i innych żywności, dostarcza obficie Paryżowi i Lugdunowi. Obywatele są pracowici. Ztąd rocznie na 10. lub 12. tysięcy robotnikow do Hiszp. i innych kraiow wychodzi. Sidonius, Awit, Paskal, i Kancl. Franc. Hopital tu się rodzili.

AUVILLAR, m. Fr. w Gaskonii *m.* 5. od Agen; Oyczyzna Kontensona Teologa.

AUXERRE, Antyziodor, *Antissiodorum*, M. Fr. i Hr. w Burgundyi z Bisk. R. 1669. Hr. Antyziodoreńskie przyłączone było do Stanow Burgundzkich. Karol V. kupił go od Jana Chalons r. 1370. a traktatem Atrebackim ustąpione było Xięciom Burgundyi r. 1435. Ludwik XI. nowo go przyłączył do korony Franc. 1477. Oyczyzną iest Gilberta, Klerka, Wala i Boeuf. Od Sens *m.* 13. od Paryża 40. dł. 21. 14. sz. 47. 47.

AUXOIS, Pow. Semurski, *Pagus Alesiensis*, iest Pow. Fr. w Burgundyi, ktorego M. S. Semur.

AUXONNE, *Aussonia*, m. Fr. obronne w Xstwie Burgundzkim z tyt. Hr. Jest nad Saoną, na ktorey ma most. Prożno go oblegał po traktacie Madryckim Hr. Launoy dla Karola V. Przyłączone iest do Stanow Burgundzkich r. 1639. Od *Dijon* na w. *m.* 7. od Paryża 74. dł. 23. 3. sz. 47. 11.

AUXY-LE-CHATEAU, m. i Baronia Fr. w Pikardyi, *m.* 3. od *Doulens*.

AUZAGUREL, ob. Zeila.

AUZANCE, m. Fr. w Arwernii, *m.* 4. od *Evaux*.

AUZAT, m. Fr. w Arwernii, *m.* 3. od *Issoire*.

AUZON, lub Auxon, *Alsona*, m. Fr. w Arwernii, *m.* 3. od *Brioude*.

AW, Au, włości Bawaryi w Niem. nad Abenstą, *m.* 7. na z. od Landshuta.

AWA, *Arisabium*, Krol. w Azyi nad rz. tego im. przy golfie Bengalskim. Nie trzeba go mieszać z rozległemi Państwami Krol. tego.

M. ſtoł. Awa ieſt wielkie i ludne. Domy ſą drewniane, ale wyſokie, ulice pod ſznur ciągnione, i obſadzone drzewem. Pałac Krolewſki ieſt opaſany murem, złocony z wierzchu i wewnątrz. Awanie temiz prawami co Japończykowie ſię rządzą, ale ani wſpaniałości, ani obyczayności ich nie maią, ſą iednak ludzcy.

AWA, Krol. w Japonii z M. S. tego im. na wyſpie iedney między Niphon, i Bongo. Inne Krol. tegoż im. ieſt na wyſpie Niphon.

AWENTYN, ob. Abensperg.

AWLEN, *Alena*, m. Niem. w cyr. Szwabii, ieſt Ceſ. nad rz. Kocherą, *m.* 5. od Heidenheim.

AX, m. Fr. *m.* 4. od *Taraſcon*, pamiętne wodami mineralnemi.

AXELLA, m. Flandryi Holl. wzięte r. 1586. od Xcia Maurycego d'Orange, od Hiſzp. uſtąpione Holl. r. 1648. opanowane nakoniec od Franc. 1747. Leży między bagnami, o *m.* 5. na połn. od Gandawy. dł. 21. 24. ſz 51. 17.

AXIMA, mały kray Afr. na brzegu złotym Gwinei. Nigryiczykowie, ktorzy ią poſiadaią handluią z Hollandyą.

AXIS, termin Geografii, zowie ſię oś, czyli linia od iednego punktu globu ziemnego do drugiego przez ſam śrzodek ziemi poprowadzona, około ktorey, dla zrozumienia obrotu ziemi, wyobrażamy ſobie obracaiący ſię glob ziemny. Dwa końce oſi zowią ſię poli czyli bieguny.

AXUMA, niegdyś wielkie i piękne M. Abiſſynii i ſtoł. całego Państwa, dziś tylko wieś. Wielkość iego dawna z ſamych gruzow poznać ſię daie. Leży w okolicy urodzayney i weſołey, o *m.* 50. od morza czerw. dł. 54. ſz. 14. 30.

AY, lub AI, *Ageium*, m. Fr. w Szampanii, ſł. winem przednim, o milę od *Evernay*.

AYAMONTA, nadm. M. Hiſzp. w Andaluzyi z dobrym zamkiem zbudowanym na ſkale. Ząd wiele maytkow biorą Hiſzpani do Indyi zachodnich. Jeſt przy uyściu Gwadyany *m.* 6. od Tawiry, od *Cadix* *m.* 32.

AYEN, m. Fr. w Pow. Lemowiceńſkim z tyt. Xſtwa, o *m.* 1. od Luneli. Tuż *Aymarque*, m. Fr.

AYUKINI, nazwiſko hordy Tatarſkiey w Azyi, ma ſwego Hana.

AYUTHAN, rz. w Amer. połn. wpada w Ocean ſpokoyny.

AZAMOR, *Azaamurum*, m. nadm. Afr. w Krol. Marokańſkim w Prow. Dukweli; mało znaczne po zburzeniu iego od Portugal. 1513. Od Safii na połn. ku w. *m.* 40.

AZAY-LE-RIDEAU, Azyak, *Aſiacum*, m. Fr. Za Karoła VI. opanowali go byli Burguńczykowie, ale od Delfina Fr. r. 1418. odzyſkane było. Leży nad Indrą, *m.* 5. od Tours.

AZAY, m. Fr. w Piktawii. Są inne mieyſca we Fr. mniey znaczne.

AZEM, *Aſem*, lub *Acham*, Krol. Az. w części połn. Stanow Krol. Awańſkiego. Jeſt w gruncie wſzędzie bardzo żyżnym, obfitym w ſżyby złote, ſrebrne, ołowiane, w rudę żelazną, ktora nal. do Krola, i wiele farb drogich. Azemczykowie ſą dorodni, bałwochwalcy, i wielożenni. Mięſo pſie nayſmaczniey iedzą. Kemmeruſieſt M. S. ob. Ardra.

AZENAY, m. Fr. w Piktawii.

AZILAN, m. Fr. w Langwedocyi.

AZINCOURT, lub AGINCOURT, wieś Fr. w Artezyi, ſł. zwycięſtwem Anglikow, odnieſionym nad Franc. r. 1415. *m.* 3. od Hedinu.

AZMER, M. Indyi w Państwie Mogolſkim, ſtoł. Prow. ſwey, z zamkiem dziwnie mocnym, w ktorym ſam Ceſ. Mogołu rezyd. często. Azmeranie ſą nieobyczayni i bezczelni. Drogi tu kamieniſte, przeto wołypodkowywać zwykli, i tych wielu tak do ieżdżenia używaią iak my koni. Nie wielka część tey Prow. ieſt urodzayna, handel iey naywiękſzy w ſaletrze. dł. 93. ſz. 25. 30.

AZO, lub Azoo, M. Az. w Indyi na gran. Kr. Azemſkiego, nad rz. Lakwią.

AZOF, lub Azak, M. Turcyi Az. przy uyściu rz. Donu, w Tartaryi mnieyſzey. Piotr W. opanowawſzy Azof 1695. umocnił go dosyć, ale r. 1711. muſiał go uſtąpić Turkom, ktorzy ie oddali Kozakom Azowſkim. Traktatem w r. 1739. fortyfikacye Azofu zburzone były, a przez inny w r. 1774. Moſkwie Azof oddany ieſt. dł. 58. ſz. 47. 18.

AZORES, lub Açores, *Accipitrum inſulæ*, wyſpy iaſtrzębie, w Afr. blizko *m.* 200. na z. od Lizbony, nazwiſko maią od wielkiego tu mnoſtwa iaſtrzębiow. Odkryte ſą wieku 15go. od *Gonzaloſello*. Należą do Portug. Obfituią w winnice, zboża, bydło, drzewa owocowe i paſtele. Liczą tych wyſp 9. Angra na wyſpie Tercerze ieſt M. S. wſzyſtkich.

AZYA, iedna z 4. części świata, a druga w porządku, lubo nayprzod od ludzi mieſzkana, oddzielona od Europy morzem śrzodz., Archipelagiem, morzem czarnym, Donem, i Dzwiną; od Afr. morzem czerwonym, i między morzem Suez, z innych ſtron oblana Oceanem. Nowe odkrycia daią widzieć, iż niema połączenia lądem, iako zawſze rozumiano, z Ameryką. Znacznieyſze Azyi części ſą: Arabia, Turcya Azyatycka, Perſya, Indya, Syberya, Tartarya, Chiny, Japonia, Krol. Awańſkie, Siamſkie. Wyſpy, Ceylan, Sondzkie, Moluckie, Celebes, Filipińſkie, Maldywſkie. Religie panuiące w Azyi ſą: Chrześ. Mahomet. i Pogańſka; dwie oſtatnie nayobſzernieу ſię rozciągaią. Języki ſzczegolne ſą: Arabſki, Perſki, Grecki, Chinſki, Japońſki, Tatarſki, Molucki i Malabarſki. Dla rozległości ſwey Azya rożnego doznawa powietrza. Obfituie w to wſzyſtko, cokolwiek do wygod życia, nawet i zbytku ſłużyć może, w kamienie drogie, diamenty, perły, rubiny, nayrzadſze zioła, naydelikatnieyſze wonności, ſzyby złote, ſrebrne, i inne wſzelkie kruſzce, źwierza nieznaiome Europ. lwy, tygryſy, wielbłądy, ſłonie, ſobole, małpy rożnych poſtaci. Rząd w Azyi wſzędzie prawie ieſt deſpotyczny.

B.

BA, m. Afr. w Gwinei, w Krol. Ardrańſkim, Hollendrzy tu ſwoy maią magazyn.

BAAR, m. Fr. w Alſacyi, *m.* 5. od Strazburga.

S. BABEL, m. Fr. w Arwernii, *m.* 3. od *Iſſoire*.

BABEL-MANDEL, cieśnina morſka łącząca morze czerwone z Oceanem, między iedną wyſepką i górą tego im. Nazwana z Arabſkiego *Bab-al-mandab*, co znaczy brama żałobna, iż Arabowie brali za tych żałobę, ktorzy ſię na tę cieśninę niebeſpieczną puſzczali.

BABIA Gora, iedna z Karpackich, ale wyżſza nad inne w Woiew. Krakowſkim. Jeſt płodna w kruſzce, drzewa, zioła oſobliwſze, ſłużące do lekarſtw, i wody mineralne. Na wierzchu iey ma być iezioro.

BABICE, m. w ziemi Sanockiey, pod pan. Auſtr. w położeniu gorzyſtym ale weſołym, od Przemyśla *m.* 4. Tegoż im. ſą m. Polſkie w Sendomirſkim i Mińſkim.

BABIMOST, m. Pol. i Stwo nie Grodowe w Poznańſkim.

BABIN, wieś w Woiew. Lubelſkim, pamiętna Rpltą Babińſka, ktorą pod pan. Zygmunta Auguſta r. 1560. żartobliwy ſzlachcic nazwiſkiem *Pſzczonka* wymyślił, ku poprawie przez uczciwe żarty obyczaiow. Miała ta Rzplta Miniſtrow i Urzędnikow obieranych podług wykroczenia czyiego w poſiedzeniu publicznym. To zgromadzenie po śmierci Staroſty Pſzczonki, i Kaſzowſkiego, ktory w niey był Kancl. uſtało.

BACARAT, m. Fr. w Lotaryngii, *m.* 4. od Lunewilli.

BACH, ob. Batha.

BACHIAN, iedna z wyſp Moluckich w Azyi, grunt ma żyżny, należy do Holl. ktorzy tu maią ſwą fortecę.

BACHARACH, lub BACKARACH, m. Niem. w Woi. Renu niż. niegdyś Ceſ. ſł. winami dobremi. Jeſt nad Renem, *m.* 7. na z. od Moguncyi. dł. 25. 15. ſz. 49. 57.

BACHMUT, M. Moſkiewſkie, mocne, i nowo zbudowane przeciw Tatarom w wielkorządtwie Woronieckim, nad rz. Doneczem, od r. 1736. rezydencya Hana Dońſkiego. Od Azofu *m.* 50. na połn.

BACIESERAY, lub BACHASERAY, M. S. połwyſpy Krymei w Tartaryi mnieyſzey, rezyd. Hana Tatarſkiego, ktory tu ma Pałac Architektury Chińſkiey, ktorego część r. 1736. ſpalili Moſkale. Od Carogrodu ku połn. *m.* 70. dł. 52. 30. ſz. 45. 30.

BACILLY, m. Fr. w Normandyi, *m.* 1. od *Avranches.*

BACQUEVILLE, m. Fr. *m.* 2. od Andely.

BADAIOZ, *Badaiocium*, M. Hiſzp. mocne, wiel. i ludne, ſtoł. Eſtremadury, z Biſk. zamkiem i moſtem zbudowanym ieſzcze od Rzymian nad Gwadyaną. Nad nim r. 1661. porażeni byli Portugal. Od Dom-Juana Auſtr. Badaioz ieſt w położeniu korzyſtnym. Portugalczykowie r. 1658. daremnie go oblegali. Jeſt w gruncie żyżnym i obfitym w paſtwiſka. Od *Elous m.* 5. dł. 11. 27. ſz. 38. 35.

BADEN, lub BADA, *Thermae inferiores*, piękne M. Niem. w cyr. Szwabii, w Margr. tego im. z zamkiem, w ktorym Xżę ma rezyd. Bada zalecona ieſt dobrocią gruntu, i łaźniami, od ktorych ma Niem. nazwiſko. Leży blizko Renu, *m.* 8. na połud. od Strazburga, *m.* 12. od Spiry. Margr. Badeńſkie gran. z Biſk. Spireńſkim, z X. Wirtemberſkim, i Furſtemberſkim, na połud. z Brizgawią, na z. z Renem.

BADEN, lub BADA, *Thermae ſuperiores*, *Aquae Helveticae*, dawne i piękne M. Szwaycarſkie, ſławne cieplicami, Seymami Kantonow, i traktatem między Franc. i Ceſ. r. 1714. tu uczynionym. Bada zdobyta była od Szwayc. 1415. na Fryderyku Xciu Au r. ktorey Kantony Berny i Zurychu w czaſie woien domowych r. 1712. uczynili ſię Panami, zoſtawuiąc Katolikom wolność Religii. Leży nad rz. Limatą, *m.* 4. od Zurychu, h z. od Bazylei. dł. 25. 35. ſz. 47. 27. Na łąkach Badeńſkich wykopuią z ziemi koſtki kamienne do gry, w ktorych ſię kochali Rzymianie, i ſprowadzali ie z wyſpy Samos; znać iż tu ich mieć muſieli magazyn, ktore w zburzeniu mieyſca rozwaliny ziemią pokryły.

BADEN, czyli BADA, *Thermae Auſtriacae*, m. Niem. w Arcy X. Auſtryackim, ſławne zdrowemi cieplicami, do ktorych z Wiednia i innych uczęſzczaią okolic. Jeſt nad rz. Schwachatą, *m.* 6. na połud. od Wiednia, 5. od Neuſtadtu. dł. 34. 20. ſz. 47. 55.

BADENWEILLER, m. Niem. w Bryzgawii, nal. do Margr. Badeńſkiego, *m.* 4. od Bazylei.

BADONVILLIERS, m. Fr. w Lotaryngii, *m* 6. od Lunewilli.

BAEZA, *Biatia*, *Vitia*, piękne i wiel. M. Hiſzp. w Andałuzyi, z fundowaną Akademią od Jana Awili; wydarte było Maurom od Ferdynanda Katol. Oyczyzna ſł. Ciakoniego, nad rz. Gwadalkwiwir, *m.* 6. na połn. od *Gwadix.* dł. 14. 58. ſz. 37. 45. Inne tego im. ieſt M. Amer. w Prow. *Los Quixos*, w Peru zbudowane od Gellarmity z Avalos r. 1559. Leży na w. *Quitto.*

BAFFA, m. na wyſpie Cyprus, zbudowane na rozwalinach dawnego *Paphos*, z fortecą. Jeſt Kap, i wyſepka tegoż im. niedaleko tego miaſta.

BAFFINA, lub BAFFINSKA ODNOGA, *Baffinsbaya*, *Sinus Baffini*.

ieſt w kraiu leżącym pod Arktykiem, odnoga morſka wielka odkryta od Wilelma Baffina Anglika.

BAGDAD, M. Az. na brzegu wſchodnim rz. Tygrys, wyſtawione od Kalify Abugiafara Almanzora r. Xtuſa 762. Jeſt wiel. i doſyć handl. lubo źle budowane, i mało ludne. Fabryka Kurdybanu ieſt tu znaczna. Mury tu ſą z cegły. Karmelici i Neſtoryanie maią ſwe kościoły. Ku końcu r. 1638. dobyli go Turcy ſtraciwſzy 40000. ludzi. Nie trzeba go mieſzać z Babylonem, ktory był nad Eufratem. Od Baſſory na półn. ku z. *m.* 100. od Moſſulu na połud. *m.* 60. dł. 63. 13. ſz. 33. 15.

BAGEMDER, Prow. Abiſſynii górzyſta, i bogata w kruſzec złoty.

BAGNAGAR, lub EDERABAD, czyli GOLKONDA, M. Az. w Państwie Mogolu, ſtolica Krol. Golkondzkiego; ieſt doſyć wielkie, budowne, i niemieſzkane tylko od zacnieyſzych obywatelow. Poſpolſtwo i kupcy mieſzkaia na przedmieściu *Erengabad*, dłuższym nad milę. Orangzeb podbił był to M. z całym Krol. Leży bliſko rz. Nerwy, *m.* 60. na z. od Mazulipatanu. dł. 96. ſz. 15. 30.

BAGNALUC, ob. Banialuk.

BAGNARA, m. Wł. nadm. w Kr. Neapol. z tyt. Xſtwa, *m.* 7. na półn. od Regio.

BAGNAREA, *Balneum Regis*, m. Wł. z Biſk. w Pow. Orwietańſkim, ſł. urodzeniem S. Bonawentury, *m.* 5. od Witerbu.

BAGNERES, m. Fr. zalecone wodami mineralnemi, *m.* 3. od Tarby. Tegoż im. ieſt m. Fr. rownie ſławne zdrowemi wodami, *m.* 5. od S. Bertranda.

BAGNEUX, wieś dawna wyſpy Fr. połtory mili od Paryża, naylepſze maiąca wina w tey okolicy, gdzie wiele ieſt ogrodow i domow dla użycia wieyſkich rozrywek uczęſzczane od mieſzkaiących w Stolicy.

BAGNOLES, wieś Fr. ſł. wodami miner. ſkutecznemi przeciw apoplexyi i rhumatyzmom, *m.* 3. od Domfrontu.

BAGNOLS, m. Fr. w Langwedocyi niż. w ktorym ieſt plac weſoły maiący w śrzodku wytryſkaiące źrzodła. Leży nad rz. Cezą, tocząca z piaſkiem odrobiny złota. Jeſt m. Fr. tego im. od Mendy o *m.* 2., maiące wody mineralne, ktore wzbudzaią apetyt i ułatwiaią tranſpiracyą. Jeſt inne w Pow. Lugduńſkim z zamkiem.

BAHAMA, wyſpa Ameryki półn. iedna z Lukayſkich, długa *m.* 13. ſz. *m.* 8. należy do Angl. Od niey maią nazwiſko byſtry kanał Bahamſki między Florydą i Lukayſkiemi, i hak piaſzczyſty na morzu na półn. wyſpy Kuby. Przez kanał Bahamſki przechodzą okręty Hiſzp. płynąc do Hawany.

BAHRDAMBEA, ob. Dambea.

BAHREIN, lub BAHRAYN, Prow. Arabſka nad golfem Perſkim, z wyſepką tego im. ſławną połowem pereł. Ta Prow. obfituie w daktyle i wina wyborne, grunt ma żyżny. El-Katyf ieſt M. S. hołduie Krol. Perſkiemu.

BAHUS, M. S. Prow. Szwedzkiey tego im. mocne z zamkiem. Zbudowane ieſt r. 1309. od Hakina IV. Krola Norwegii. Duńczykowie uſtąpili go Szwedom r. 1658. trakt. Roſchildzkim, i prożno go potym 1678. odzyſkać ſtarali ſię. Leży na opoce oblaney rz. Gothelbą. Od Gothemburga *m.* 4. od Kongeli *m.* 3. od Kopenhagi *m.* 60. dł. 29. 20. ſz. 57. 52.

BAIA, było dawne M. Wł. w Krol. Neapol. bliſko *Puzzoli*, z ktorego niepozoſtały, tylko rozwaliny Kościołow, i gruzy roſkoſznych pałacow Rzymſkich; ma ieſzcze zamek, ktory broni wniyścia iednego z naylepſzych portow na morzu śrzodziemnym.

BAIGORAY, dolina Nawarry

niż. we Fr.

BAIKAL, wiel. iez. Moskiewskie w Syberyi, długie *m.* 60. sz. 6. W trakcie do Chin przebyć go trzeba. Pełne iest ryb, naywięcey iesiotrow, szczupakow i psow morskich. Wodę ma słodką. Wielka rz. Angara ztąd wypływa.

BAILLEUL, czyli Belle, m. Fr. w Hr. Flandryi *m.* 3. od Ypry. Inne m. Fr. tego im. iest w Pow. Andegawskim, sł. urodzeniem Renata Szopina. Od *Fleche m.* 2. Jest imie w Normandyi, zkąd poszli Bailowie Krolowie Szkoccy w 14. wieku. Jest Pow. także w Artezyi w Hr. *S. Pol.* ktory dał imie zacney familii Fr. wygasłey.

BAINDT, Opac. Niem. w Szwabii przy Rawensburgu. Xieni ma tyt. Xiężny Państwa Niem.

BAIOCENSKI Pow. ob. Bessin.

BAINS, forteca w Russyllonie, *m.* 3. od Bellegardy. Znayduią się tu wody miner. Tegoż im. iest m. Ang. *m.* 50. od Londynu.

BAIONNA, M. Fr. mocne, hand. i bogate, z Bisk. i fort. w wielkorządztwie Akwitanii, ktorego fortyfikacye dziełem są *P. Vauban.* Wniyście tu do portu iest trudne, ale stanowisko bespieczne. Szynki Baionskie są zalecone. Miasto iest w zastawie arędney, ma grod i mennicę. Od Dax *m.* 12. od Pampelony *m.* 17. dł. 16. 9. sz. 43. 29.

BAIONNA, M. nadm. Hiszp. w Gallicyi z portem wygodnym, w gruncie żyznym, nad brzegiem morza bardzo rybnym *m.* 24. na połud. od Kompostelli. dł. 9. sz. 41. 54.

BAISE, rz. Fr. w Gaskonii początek bierze w *Nebousan*, i łączy się z Garumną przy *Aiquillon.* Inna rz. tego im. iest w Burgundyi.

BAIXAS, m. Fr. w Pow. Russyllońskim, *m.* 2. od Perpinianu.

BAKAN, wiel. i piękne M. Azyatyckie w Indyach, w Kr. Awańskim.

BAKAR, lub Bacar, Kraina bogata i żyzna w stanach Mogołu nad Gangesem, w ktorey Bekaner iest M. S.

BAKOW, M. Wołoskie na gran. Multan, i Siedmiogrodu nad rz. Jalonicą, w ktorym Klemens VIII. postanowił Bisk. r. 1405. na ktore podawać Krol Polski, a sprawować ie Dominikanie i Franciszkanie maią prawo. Od Targowiska na poln. ku w. *m.* 18.

BAKU, *Bacou*, lub *Backu*, mocne M. Perskie w Shirwanie zwane też Albanopolem, lub Albaną. Wzięte iest od Moskalow r. 1723. i przez traktat r. 1732. przy nich się zostało. Jest handl. i położone na skale blisko morzu Kaspiyskiego, o *m.* 45. od Derbentu. W okolicy tego M. znayduią się źrzodła, z ktorych oley skalny, czyli *petroleum* zbieraią. Służy do światła i pokoiow.

BALAGATA, Balagwata, Prow. Państwa Mogolskiego w Azyi, *Aurengabad* iest iey M. S.

BALAGNE, ob. Balania.

BALAGUER, *Bellegarium*, M. Hiszp. w Katalonii z zamkiem i mostem nad rz. Segrą. r. 1645. dobyli go Franc. a 1650. odzyskali Hiszpanie. Leży pod górą spadzistą, *m.* 5. od Lerydy, 16. od Tarragony. dł. 18. 28. sz. 41. 38.

BALAMBUAN, lub Palambuan, mocne i handl. M. na brzegu wschodnim wyspy Jawy, w Pow. tegoż im. ktorego iest M. S.

BALANIA, mała Prow. wyspy Korsyki, w ktorey iest M. S. *Calvi.*

BALARUC, m. Fr. w Langwedocyi niż. sł. cieplicami zdrowemi na paraliż, i rumatyzm. Od Frontignan *m.* 1.

BALATON, iezioro Węgier niż. dł. na *m.* 6. szerokie *m.* 2. z niego wypływa rz. Sarwissa.

BALBASTRO, M. Hiszp. w Krol. Aragonii z Bisk. leży nad rz. *Vero*, *m.* 17. na poln. od Saragossy.

BALBEK, *Heliopolis*, dawne M. Az. w Syryi, opaſane murem dobrym, ktore zawiera dotąd piękne ſtarożytności pamiątki. Od Damaſzku na połn. *m.* 15.

BALDIVIA, port naylepſzy i mieyſce głowne Prow. Chili w Amer. południ. Należy do Hiſzp. ieſt między rz. Kallakalą i *del-Potreto*, przy uyściu ich.

BALE, ob. Bazylea.

BALEARNE, Opac. Cyſter. w Burgundyi, czyni 6000. Kwr. *m.* 4. od *Salins*.

BALEARSKIE wyſpy, *Baleares*, ieſt 4. wyſp. na morzu śrzodz. Majorka, Minorka, Iwika, i Formentera, należą do Hiſzp. procz Minorki Angielſkiey. Mieſzkańcy tych wyſp dawniey ſławni byli procarze. ob. wyſpy oſobno.

BALI, Balya, M. S. wyſpy i Krol. tego im. w Azyi. Wyſpa ieſt bardzo ludna. Obfituie w ryż i wſzelkie owoce. Mieſzkańcy ſą czarni i bitni. Krol rzadko ſię daie widzieć, i nikomu złota z ziemi w ſwym Krol. wydobywać nie pozwala. Są bałwochwalcy, trupy palą na ſtoſach, i wraz z niemi żony, ktore naybardziey kochali. Leży wyſpa na wſchod Jawy, ma w około *m.* 14.

BALI, lub Dankali, Krol. Abiſſynii w Afr. ktore opanowali Gallowie. Zadnych tu miaſt, ani wſie nie ma. Rz. głowna ieſt *Hawacha*.

BALINCOURT, m. i zamek Fr. *m.* 2 od *Pontoiſe*.

BALKA, Balk, dawniey *Baectra*, wiel. i ſławne M. Uzbekańſkie w Azyi. Wzięte było od Mogolanow r. 1221. Tamerlan potym r. 1369 zdobył ią był na Huſſanie, Uzbekanowie nakoniec ſtali ſię iey Panami. Domy tu naywięcey ſą murowane, Pałac Hana ieſt z ſamego marmuru. Obfituie w iedwab, z ktorego piękne tu tkaią materye. Od Bokary na połud. *m.* 60. dł 85. ſz. 36. 40.

BALLANVILLIERS, Baronia Fr. *m.* 6. od Paryża.

BALLENSTADT, m. i Hr. Niem. w X. Anhalteńſkim, *m.* 2. od Kwedlinburga.

BALLINEKIL, M. Irlandyi, wyſyła 2. Dep. na Parl. *m.* 18. na połn. ku z. od Dublina.

BALLINROAB, m. Irlandyi, ſtol. Hrab. Mayonſkiego, wyſyła Dep. na Parl. *m.* 15. od Kyli.

BALLISHANNON, m. Irlandyi w Hr. Dunnagal, wyſyła Dep. na Parl. *m.* 4. od Dunnagali.

BALLON, o *m.* 3. od Rupelli.

BALLOTS, w X. Andegawſkim *m.* 2. od Craon.

BALMOND, o *m.* 4. od *Beaujeu*, ſą małe m. Fr.

BALNALU, m. Irlandyi, wyſyła Dep. na Parl. *m.* 2. od Longfortu.

BALON, m. Fr. z tyt. Margr. *m.* 4. od Mans.

BALOWA, M. Azyatyckie w Indoſtyſtanie, w Krol. Dekan.

BALTIMORA, m. Irlandyi, wyſyła 2. Dep. na Parl. Jeſt nad odnogą tego im. *m.* 18. na połud. ku z. od *Korck*.

BALTYCKIE morze, zowie ſię wielka odnoga między Niemcami i Polſką, ſtyka ſię z Danią, Szwecyą, Botnią, Finlandyą, Inflantami, Kurlandyą, częścią Polſki i Pruſami. Łączy z morzem Duńſkim przez cieśninę Duńſką, Belty wielki i mały. Wniyścia prawo na morze Baltyckie ma Dania, i wybierania cła, od wchodzących lub wychodzących okrętow.

BALUKLAWA, lub Jambol, Port dobry i m. w Krymei nad morzem czarnym, gdzie ieſt fabryka okrętow dla Sułtana Tur. *m.* 16. od Krymu.

BALWA, m. Niem. w X. Weſtfalſkim, *m.* 3. od Arensbergi.

BALZAC, m. Fr. o *m.* 1. od *Angouleme*.

BAMBA, iedna naybogatſza z 6. Prow. Krol. Kongańſkiego. Znayduie ſię tu doſtatek ſłoni tak ogrom-

nych, iż zęby niektorych na 200. funtow ważą. M. S. ieſt tegoż im. Rządzca tey Prow. ieſt naymocnieyſzy z hołdownikow Kongańſkich. Mieſzkańcy ſą woienni, Religii Chrześciańſkiey.

BAMBERGA, *Gravionarium*, wielkie i ſławne M. Frankonii Niem. przedtym Ceſ. teraz Biſk. Leży nad zbiegiem Menu i Rednicy. Biſkup Bamberſki ieſt tu udzielnym, i Prezeſem ſtanow Frankońſkich. Przez Przywiley Henryka II. zwany Edyktem iedwabney nici S. Kunegundy oddaią hołd. Biſkupowi Bamberſkiemu, Krol Czeſki Podczaſzy wielki Bamberſki za Pragę, Elektor Saſki Marſzałek za Wittemberg, Elektor Bawarſki Stolnik za Auersbach, Brandeburſki Elektor Podkomorzy Bamberſki za Kuſtryn. Biſkup Bamberſki ma głos na Seymie Rzeſzy Niem. poſiada w Karynthii niektore Powiaty, ktore ſą pod pan. Auſtryackim. Dochody iego ſą bardzo znaczne. Biſkupſtwo rozciąga ſię wzdłuż na *m.* 32. wſzerż 16 Poddani iego wyięci ſą we Fr. od prawa *Aubaine* r. 1773. Bamberga od Ratyzbony ieſt o *m.* 30. od Wurzburga *m.* 16. dł. 28. 40. ſz. 50.

BAMBERG, m. Czeſkie pod górą leżące. Tu r. 1109. traktat uczyniony na zakończenie woyny między Henrykiem IV. Ceſ. i Bolesławem III. Xciem Polſkim. Od Konigſgrätzu *m.* 11. od Glatzu *m.* 12.

BAMBU, lub BAMBUK, Krol. Nigrycyi w Afr. między kraiami Galam, Kaſſon, Kantu, i Kombregudą, otaczaią go zewſząd góry obfite w złoto.

BAMFA, M. i Hr. Szkocyi połn. wyſyła Dep. na Parl. ieſt nad uyściem Dowemy, *m.* 40. na połnoc od Edymburga.

BANARA, lub BENARES, piękne i ſławne M. Państwa Mogołu w Azyi, ktore zdobią Kościoły Pogan. Handel tu wiodą znaczny. Mieſzkańcy maią wielkie nabożeńſtwo do wody Gangeſowey poświęconey od wielkiego ich Kapłana, a ktorą duchowni drogo im przedaią, piią ią na końcu iedzenia, tak iako my zwykliśmy naylepſze trunki. Tu Bramowie nayſławnieyſzą mieć maią w Indyach ſzkołę. dł. 101. 30. ſz. 26. 20.

BAN, nazwiſko Węgierſkie rządzcow niektorych w Węgrzech Prow. zwanych Bannatami. Tak Bannat Temezwarſki zowie ſię Prow. ktorey M. S. Temezwar.

BANBURY, m. Ang. w miłym położeniu nad rz. Chernelą, czyni członek Parlamentu, *m.* 4. od Oxfortu.

BANC, ob. Hak morſki.

BANCA, Banka, wyſpa Indyiſka między Sumatrą i Borneo. Ma M. S. tego im. Holl. wyſtawili tu fortecę, dla upewnienia tey wyſpy ſobie.

BANCALIS, Bankalis, M. znaczne na wyſpie Sumatrze, w Krol. Achemſkim. Hollendrzy prowadzą tu wielki handel. Leży z ſtrony cieśniny Malakki.

BANDA, ſiedm wyſp ieſt w Azyi, tak zwane od iedney nayznacznieyſzey *m.* 6. od Ceramy. Holl. maią na nich ſwe zamki, i prowadzą handel zyſkowny, ktorych naylepſzą część poſiadaią. Z tych to nam wyſp przychodzi kwiat i gałki muſzkatowe, ktore tu tylko ſzczegolnie roſną. Trzęſieniom częſtym ziemi ſą podległe. Mieſzkańcy ſą bitni. Powietrze maią niezdrowe. ob. Nera.

BANDER-ABASSY, lub GOMRON, M. nadm. Perſkie w Prow. Kermanii, z ſtanowiſkiem dla okrętow wielkim i beſpiecznym. Brzeg ten ieſt nayſł. i mieyſce nayhandl. w Perſyi, w ktorym żywności wſzyſtkie ſą bardzo tanie, ale powietrze nayniezdrowſze, oſobliwie od Kwietnia do Września. Wiatry zimne z ciepłem na przemian panuią. Portugal. r. 1612. opanowali byli Bander, ale r. 1614. Abas W. Krol Perſki za pomocą Anglikow ztąd ich wype-

wypędził. Leży nad golfem Ormuſkim. dł. 75. ſz. 27.

BANDER-KONGO, nadm. m. Perſkie w Prow. Farſiſtan, nad golfem Perſkim, handel iego ieſt nikczemny.

BANDO, ob. Azmer.

BANDON-BRIDGE, m. Irlandyi, wyſyła Dep. na Parl. *m.* 6. od *Corcke*.

BANGOR, m. Ang. w Xſtwie Wallii w Hr. Karnawańſkim z Biſk. o *m.* 1. od Beaumaris nad cieśniną Menayſką. dł. 13. 4. ſz. 53. 14.

BANGOR, m. Irlandyi *m.* 9. na póln. od Downy. Tego im. ieſt m. na wyſpie *Belle Isle*.

BANIALUK, wiel. i mocne M. S. Boſnii w Turcyi Europ. rezyd. Beglerbeya. Leży na gran. Dalmacyi blizko rz. Setyny *m.* 12. na połud. od Spalatto. 20. *m.* od Jayczy. dł. 35. 20. ſz. 44. 20.

BANIANIE, Sekta Indyiſka idąca z tych, do ktorych przychodził Pythagoras czerpać Filozofią. Dzielą ſię na pokolenia; tych zacnieyſzych ieſt 83. zowią ie Kartami. Wſtrzymuią ſię od mięſa i ryb, maią ſzpitale dla źwierząt. W drodze nic nie mawiaią, ale tylko na migi ſwe pokazuią potrzeby. Roſproſzeni ſą powſzechnie, tak iak u nas żydzi, i do wſzelkich intereſſow używani bywaią, iż każdy z przednieyſzych Indyaninow ma Baniana.

BANNES, m. Fr. *m.* 7. od *Fleche*. Inne tego im. w Pow. Wiwareńſkim, *m.* 3. od Avełanu.

BANKOK, forteca w Krol. Siamſkim w Azyi. Dla handlu ieſt wagi wielkiey. Francuzi ztąd r. 1616. wypędzeni byli od Siamczykow, ieſt o *m.* 7. od morza, 16. od Juthii.

BANNOA, m. Irlandyi, wyſyła Dep. na Parl. *m.* 6. od Wexfortu.

BANTAM, M. naymocnieyſze na wyſpie Jawa, ſtoł. Krol. tego im. z portem i zamkiem obronnym. Na 2. miaſta ſię dzieli, z ktorych w iednym mieſzkaią Chińczykowie. Krol ieſt Mahometanin, i pilnie przeſtrzega porządku w mieście i handlu. Mieſzkańcy ſą wielożenni, w 8. lub 9. latach dzieci ſwe żenią. Wſzyſcy chodzą boſo. Kobiety ſą udatne, i maią iakoby Krolowę, wybraną z familii panuiącey, do rozſądzenia ſpraw niewieścich. Handluią naywięcey pieprzem, w czym naylepiey tu zyſkuią Hollendrzy.

BANZA, ob. Salwador.

BAPAUME, *Bapalma*, mocne M. Fr. w Artezyi. Fortyfikacye iego ſą dziełem P. Willi i po części Waubana. Wzięli Bapalmę Fr. r. 1641. i przy nich traktatem Pyreneyſkim zoſtała. Leży w grunciе ſuchym, *m.* 5. od Atrebatu. dł. 20. 30. ſz. 50. 6.

BAQUEVILLE, m. Fr. o *m.* 3. od *Argues*.

BAR, m. Fr. i Włości, *m.* 2. od Graſſy. Inne ieſt o *m.* 1. od Tulli.

BAR, Xſtwo Barſkie we Fr. między Lotaryngią i Szampanią. Dom Lotaryńſki trzymał go lennym prawem od Fr. ktora go obięła traktatem Pyreneyſkim, ale go potym oddała domowi Lotaryńſkiemu traktatem Ryświckim. Nakoniec przez traktat r. 1736. dane było Staniſławowi Leſzczyńſkiemu Kr. Polſkiemu w dożywocie, po ktorego śmierci r. 1766. wrociło ſię do Korony Fr.

BAR-LE-DUC, Bar Xiążęcy, M. S. Xſtwa Barſkiego w wielkorządztwie *Nancy*, wyſtawione od Fryderyka I. Xcia Lotaryngii r. 951. z zamkiem i ogrodem. Dzieli ſię na niżſzy i wyż. Wina Barſkie ſą przednie, nie uſtępuią w delikatności ſmaku Szampańſkim. Oyczyzna Bellhoma. Od *Ligny m.* 3. od *Toul* na z. 12. *m.* dł. 23. ſz. 48. 35.

BAR nad Albą, *Bar ſur Aube*, dawne M. Fr. w Szampanii, ſtoł. Pow. Wallageńſkiego, zalecone dobremi winami. Oyczyzna Poety Burbona. *m.* 8. od *Joinville*, 42. od Paryża.

BAR nad Sekwaną, *Bar ſur Seine*, m. Fr. z tyt. Hr. w Xſtwie Burgundyi, w Pow. tego im. należy

do Xżąt Aureliańſkich. Jeſt m. 14ſte, ktorego Deputaci ſkładaią Stany Burgundzkie. Oyczyzna P. *Vignier*, *m.* 6. od Troyes.

BAR, M. Pol. w Woiew Podolſkim, z forteczką i Stwem niegrodowym, ma ſzkoły. Sławne ieſt konfederacyą tego im. Dobyte było od Moſkalow r. 1771. *m.* 12. od Kamieńca Podol.

BARABA, wielkie iezioro Az. w Syberyi, pełne ſoli tęgiey, ktorą tu rąbią iak lody.

BARABINSANIE, narod Tartaryi w części połud. Syberyi nad iezioremm, ktory płaci dąninę Carom Moſkiewſkim. Narod woienny i bałwochwalſki. Barabinſkoy ieſt M. S. Od Tobolſka na połud ieſt o *m.* 120.

BARAGOA, m. Amer. na wyſpie Kuba, ma port na brzegu połnocnym tey wyſpy.

BARANCA-DE-MALAMBO, M. Amer. w Prow. S. Marty w Ziemi tęgiey z Biſk. i portem, mieyſce handlu znacznego, m. 30. na połn. ku w. od Kartageny.

BARANIWAR, m. Węgierſkie w Hr. tego im. Wzięte Turkom od Ceſ. Niem. r. 1684. Jeſt między Budą i Belgradem nad rz. Graſſo. *m.* 6. od Eſſeku. dł. 36. 20. ſz. 46.

BARANOW, m. w Woiew. Krakowſkim pod pan. Auſtr. w cyr. Pilznińſkim, w Pow. Leżayſkim, oſiadłe ieſt rzemieślnikami, ozdobne pałacem Biſk. Krakowſkich, i doſyć porządne. Leży nad Wiſłą, od Sandomierza *m.* 3. i poł.

BARATON, dolina żyżna w Pow. Fr. Bearneńſkim.

BARBADA, *Barbata*, Wyſpa Amer. iedna z Antylſkich, długa *m.* 10. ſzeroka 5. Tu naywiękſze ſą oſady Anglikow, ktore maią na wyſpach Antylſkich. Uzbroić może Barbada 10000. woyſka. Jeſt urodzayna, oſobliwie w trzciny cukrowe obfita. Drzewa tu ſą zawſze zielone. Rz. *Tuigh* ma wodę, po ktorey pływa tłuſtość, ktorą oblicie do lamp zbieraią, i palą iak oliwę. Znayduie ſię tu gatunek muſzek, ktorych ſkrzydła iaſno ſię świecą w nocy. Można mowić, iż ta wyſpa obfituie w wſzyſtko, procz wody, o ktorą tu dobrą ciężko. Anglicy ſprowadzali do Barbady na 40000. Nigryiczykow, odkryli ią pod pan. Jakoba I. *Bridgetown* ieſt M. S.

BARBANTANA, m. Fr. o *m.* 2. od Awenionu.

S. BARBARY, *S. Barbe*, M. Amer. w Mexyku w Audiencyi *Guadalaiara*, w Pow. nowey Biſkai, znaczne ſzybami ſrebrnemi. Należy do Hiſzp. Francuzi bezſkutecznie o niego ſię kuſili.

BARBARYA, wielki Kray Afryki, zawarty Oceanem Atlant. morzem śrzodziemnym, Egiptem i Nigrycyą. Rozciąga ſię wzdłuż znacznie, wſzerż nierowno. Barbarzyńczykowie ſą woienni, przywiązani do bogactw, i dowcipni. Niewiaſty ſą ſkromne. Barbarya, ogulnie ku brzegom, obfituie w wſzelkie zboża i owoce wyborne, wielość portow ułatwia ich handel. Zakupuią ztąd piora ſtruſie, indych, złoto w proſzkach, miedź, moſiądz, woſk, korale, i wiele koni, ktore tu ſą przednie. Rzeki powiękſzey części wypływaią z Góry Atlas, i ſą błotniſte. Kray wewnątrz ieſt prawie puſty. Zawiera Barbarya Krol. Trypolitańſkie, Tunetańſkie, Algerſkie, Fezańſkie, Marokańſkie, Tafilet i puſzczę Sarę. ob. ie w ſzczególności.

BARBASTRA, m. wyſepki *Noirmoutiers*.

BARBATO, m. Hiſzp. w Andaluzyi przy uyściu rzeki tego im. ktora mu port czyni, od *Cadix m.* 9.

BARBAZAN, m. Fr. w Pow. Bigorreńſkim, maiące wody mineralne.

BARBEAUX, Opac. Cyſter. we Fr. *m.* 2. od Meluny, czyni 20000. liwrow, fund. r. 1143.

BARBECIN, czyli Krol. Barbecyńſkie w Afr. naprzeciw Kapu

Zielonego. Damy zwykły się tu ranić i rozdzierać gębę, aby miały szerszą, bo to tu maią za piękność.

BARBEN, m. Fr. z włościami, *m*. 4. od *Aix*.

BARBERINO, m. Wł. w Toskanii, w Pow. Florenckim nad rz. Siewą, *m*. 7. na półn. od Florencyi. Ztąd nazwisko ma iedna familia Wł.

BARBERY, Opac. Cyster. we Fr. *m*. 3. od *Caen*, fund. 1170.

BARBECI, nazwisko mieszkańcow wielu dolin Piemonckich, Lucerny, Angrony, Peruzyi, i S. Marcina, ktorych Barbetami zowią.

BARBEZIEUX, m. Fr. z tyt. Margr. i fabryką płocien, *m*. 15. na półn. od Burdegali. Sł. zdroiem mineralnym.

BARBONNEL, m. Fr. w Szampanii *m*. 2. od Sezanny.

BARBORA, m. nadm. w Afr. w Krol. Adelskim, nad cieśniną Babel-Mandel. Jest wyspa tego im. zwana także *Alondi* na morzu czerwonym, na z. odnogi Barborskiey. Obywatele są czarni, żywią liczne trzody.

BARBUDA, wyspa Amer. iedna z Antylskich, *m*. 15. na półn. od Antygoy. Jest ludna. Należy do Anglikow. Wydaie indych, tabakę, i rożne owoce.

BARBUZINSKOI, M. Moskiewskie w Azyi na brzegu wschodnim ieziora Baikal, gdzie rz. Barbuzigga wpada w iez. o *m*. 500. na w. od Tobolskoy.

BARBY, m. i Hr. Niem. w Saxonii wyż. nad Elbą, *m*. 5. od Magdeburga.

BARCELLONA, Barcino, wielkie, mocne i bogate M. Hiszp. stoł. Katalonii z portem, zamkiem, i Bisk. ktorego w wieku 3cim Biskupem był S. Teodozy. Fabryka Kilimow, i płocien farbowanych, czyni znaczny w ich handlu odbyt. Za Ataulfa, ktory tu był zabity, wzięli Barcellonę Gotowie, ktorym zaś ią wydarli Maurowie. Hr. Marsin uczynił się iey Panem r. 1649. ale r. 1652. po obleżeniu 15. Miesięcy odzyskali ią Hiszpani. Znowu r. 1697. opanowali ią byli Francuzi, i nazad ią Hiszpanom wrocili traktatem Ryswickim. Arcy. X. a potym Karol VI. i Milord Peterborough, dobyli Barcellony po 3. tygodniach obleżenia r. 1705. z woyskiem nielicznieyszym nad garnizon miasta. Filip V. r. 1706. z dobrą Artylleryą i licznym woyskiem ią obległ, ale Jan Leake przymusił go do odstąpienia. R. 1714. od Franc. i Hiszp. została wzięta. Oyczyzną iest Albanelego, i Gwalbesa. Od Taragony *m*. 18. od Madrytu *m*. 100. dł. 19. 50. sz. 41. 26.

BARCELLONE, m. Fr. w Pow. Armaniackim, i inne w Delfinacie, *m*. 4. od *Valence*.

BARCELLONETTA, *Barcillona*, m. Fr. w Delfinacie, stoł. Doliny tego im. zbudowane iest r. 123. od Berangera Hrabi Prowanckiego rodem z Barcellony. Amedeusz X. Sabaudyi opanował ią r. 1388. traktatem Utrechtskim ustąpione iest Francyi. Od Embrunu *m*. 4. dł. 24. 23. sz. 44. 26.

BARCELOR, M. Indyiskie, na brzegu Malabar, w Azyi w Krol. Kanarskim z portem. Ryż i pieprz wielki tu czynią odbyt. Portugal. mieli tu swe zamki, z ktorych od Obywatelow są wypędzeni. Leży między Goą i Mangalor, hołduie Hollendrom.

BARCELOS, m. Portug. w Prow. *Entre Minho & Douro*, z tyt. X. nad rz. Suryllą *m*. 6. od Bragi.

BARCKSHIRE, *Barcheria* Prow. Ang. na połud. Oxfortu, wysyła 2. Dep. na Parl. iest żyżna i zawiera łanow ziemi 527000. Powietrze ma zdrowe. Reading iest M. S.

BARDA, wyspa przy brzegu Malabarskim blisko Goy w Azyi. Jest ludna, obfituie w drzewa kokowe, należy do Portug.

BARDEWICK, M. niegdyś znaczne w Saxonii niż. Od Henry-

ka Lwa X. Saſkiego dobyte i zruynowane zoſtało. Jeſt nad rz. Ilmenau, *m.* 7. od Hamburga.

BARDI, M. Wł. i zamek w X. Parmeńſkim, rezyd. Xżąt Doryow, nad rz. *Cano. m.* 10. na połud. od Parmy.

BARDONACHE, wieś, i mieyſce głowne doliny tego im. w Delfinacie we Fr. uſtąpioney Krol. Sardyńſkiemu r. 1760.

BARDOU, źrzodło mineralne blizko m. Burbonu we Fr.

BARDOUE, Opac. Fr. fund. r. 1134. czyni 8000. liwr. *m.* 3. od *Auch.*

BARDT, *Bardum*, m. Niem. bogate i obronne w X. Pomeranii, z zamkiem i z portem zbudowanym r. 1179. Jeſt blizko morza Baltyckiego, nal. do Szwecyi, *m.* 3. od Stralzunda. dł. 31. ſz. 54. 23.

BARE, *Valleteria*, wieś Fr. w Podgorzu Pyreneyſkim, *m.* 3. od *Bagneres*, ſł. ceplicami i wodą mineralną, niemieſzkana tylko w lecie, obfita w paſtwiſka i trzody.

BAREITH, lub BAREUTH, m. Niem. w Frankonii w Margr. Kulmbackim, ma Gymnaſium, nal. do Xcia idącego z domu Brandeburſkiego, ktory ſię piſze Xiążęciem i Margrabią Bareit. Od Kulmbachu *m.* 6.

BARENFLEUR, *Baroflu-ctum*, M. Fr. w Normandyi zruynowane od Edwarda Kr. Angiel. 1346. i port iego zaſypany zoſtał. Leży nad brzegiem rybnym, *m.* 5. od Cherburga.

BARENTON, m. Fr. *m.* 3. od Domfrontu.

BARGEMONT, m. Fr. Oyczyzna Morerego, *m.* 3. od *Draguignan.*

BARGENY, *Berigonium*, M. Szkocyi połud. ſtoł. Prow. Karrick, *m.* 30. na połd. od Edymburga.

BARI, Bar, M. i Xſtwo Wł. w Kr. Neapol. z Arcy Biſk. Miaſto ieſt obronne nad Golfem Weneckim, nad ktorym port miało, nim go zepſuli Weneci. Jeſt o *m.* 8. od Trani na w. *m.* 4. od Bitonto, 50. od Neapolu. Xſtwo Barſkie i Roſſańſkie ſpadało na Bonę Krolową Polſkę żonę Zygmunta I. z domu Sforcyuſzow.

BARI, Prow. Krol. Neapol. w Apulii, obfituie w oliwę i migdały.

BARIAC, m. Fr. z tyt. Baronii. *m.* 6. od *Ures.*

BARIOLS, m. Fr. doſyć ludne w Prowancyi, ma prawo deputowania na ziazd ſtanow, *m.* 3. od *S. Maximin.*

BARKA, *Barce*, wielka Kraina Afr. nieplodna i prawie puſta, na w. Kroleſtwa Trypolitańſkiego, nal. do Turkow. Niemieſzkana ieſt tylko od Arabow.

BARKAN, m. Węgierſkie, czyli przedmieście Strygonia, ſł. dwoma wygranemi Chrześcian nad Turkami, iednym r. 1664. drugim r. 1683.

BARKLEY, m. Angiel. z tyt. Hr. w Prow. Glocefter, *m.* 5. od Bryſtolu nad rz. Sawerną.

BARKOW, m. Polſkie w Woi. Podolſkim.

BARLAIMONT, Hr. w Hannonii, nad Sambrą, *m.* 2. od *Maubeuge.*

BARLES, włości Fr. w Prowancyi z wodami mineralnemi, *m.* 5. od Digne.

BARLETTA, *Barolum*, piękne i mocne M. Wł. w Krol. Neapol. iedno z tych, ktore ſię zowią czterema zamkami Włoſkiemi. Leży nad Golfem Weneckim, *m.* 10. od Bari. dł. 34. 2. ſz. 41. 30.

BARLOVENTO, wyſpy mnieyſze Antylſkie w Amer. poln. dzielą ſię na *Barlovento* i *Sotovento*, nazwane od Hiſzp. iż iedne płynąc pod wiatr, drugie z wiatrem płynąc odkryli. Poſiadane ſą one częścią od Holl. Franc. Duńcz. Hiſzpanow i Anglikow, częścią od właściwych mieſzkańcow. Na tych to wyſpach ſławny ptaſzek *kolibry* godzien podziwienia i opiſu w Hiſtoryi naturalney dla ſwey cudney piękności

od Europeyczykow pierwszy raz iest postrzeżony. ob. Antylskie.

BARMSTADT, m. i Hr. w Saxonii niż. *m.* 4. od Glückstadtu.

BARNARD, Opac. Fr. sekularyzowane w Delfinacie.

BARNAWELD, *Barnaveldi Insula*, wyspa Ameryki połud. w cieśninie Magellańskiey na połud. Ziemi ogniftey wynaleziona od Holl. r. 1616. i do nich należy. Inna iest tego im. blizko Japonii.

BARNEVILLE, m. Fr w Normandyi *m.* 5. od *Valogne*; inne tamże *m.* 3. od Rotomagu.

BARNIM, wyższy i niż. są dwa cyr. Brandeburskie, w pierwszym iest Oderberg, w drugim Berlin.

BARNSTABLE, *Barnastapula*, m. Ang. w Dewonshire, nad rz. Tawą, z portem uczęszczanym, i pięknym mostem. Wysyła 2. Deput. na Parl. *m.* 10. od Excester. dł. 13. 42. sz. 51. 10.

BAROCHA, M. Krolestwa Guzaraty w Azyi nad rz. Nerdabą sławną osobliwszym wody przymiotem zdatney do przedniego bielenia płocien. Obfituie w pawie i kamienie achatki. Anglicy tu maią swe fort.

BARONIE, kraina Fr. w Delfinacie tak zwana, iż zawiera dwie obszerne Baronie *Meuillon*, i *Montauban*.

BARRA, wyspa mała Hebrydzka w Szkocyi, na *m.* 2. długa. Mieszkańcy są Katol. Tegoż im. iest Krol. małe w Nigrycyi.

BARRAUX, fort Fr. w Delfinacie, wystawiona od Karola Emmanuela Xcia Sabaudyi r. 1597. wzięta od Ledisguiera r. 1598. o *m.* 8. od Gracyanopolu.

BARRE, m. Fr. *m.* 6. od Mendy. Inne iest Margr. Fr. w Pow Andegawskim.

BARRE, termin Franc. Geograficzny, i żeglarski, znaczy brodawinę, haki czyli skały ukryte w morzu, ktore zawadzaią wniyście do portu okrętom, iż ie przebyć nie można, tylko podczas wezbra- morza.

BARREME, m. Fr. w Prowancyi, i dolina, *m.* 1. od Senezy.

BARRYEROWE miasta w Niderlandzie Austr. zowią się, w ktorych przez traktat r. 1715. barryerowy, pozwolone Hollendrom trzymać swe załogi dla obrony granic Kraiu swego od Franc. Te zaś są Namur, Ypra, Furna, Tornak, Warneton, Menin, zamek Knok i Ruremunda. Załogi te przez rozporządzenie Jozefa II. Ces. r. 1781. przy nieopieraniu się Hollendrow wyprowadzone są z nich, z Namuru r. 1782. dopiero wyprowadzone były.

BARSAC, m. Fr. w Akwitanii, *m.* 2. od Langon.

BARSZCZOWO, m. Pol. w Woiew. Podolskim, znaczne znayduiącemi się tu blizko lochami podziemnemi, w ktorych daią się widzieć szyby alabastrowe, i marmurowe. Nie miały dotąd ciekawego badacza, ktoryby ich ciągu dochodził, od Kamieńca *m.* 6.

BARTENSTEIN, M. Pruskie nad rz. Allą z zamkiem, iest wielkie i wiedzie spor o pierwszeństwo z Krolewcem. Leży w Pow. Bartonii, *m.* 10. od Krolewca.

S. BARTŁOMIEIA wyspa mała Amer. iedna z Antylskich, ma w około *m.* 8. Jest z portem. Franc. tu swe maią osady od r. 1648. Leży na połud. wyspy S. Marcina, ob. Noyon.

BARUTH, M. dawne Tureckie w Syryi. Jest tu Kościoł Katol. w ręku Grekow Nestoryanow. To M. nie iest iuż tak znaczne, iak niegdyś. Jest nad brzegiem morza, w gruncie wesołym i żyznym. *m.* 8. od Seydy.

BARUTH, M. Niem. w Elekt. Saskim, między Wittembergiem i Berlinem.

BARWICK, lub BERWICK, M. Ang. dosyć obronne i ludne w Nortumberlandyi przy uyściu rz. Twedy, *m.* 33. na półn. od Yorku.

BARYSZ, m. w cyr. Lwowſkim, dyſtrykcie Halickim pod pan. Auſtr. Od Tizmienicy *m.* 6.

BARZELLE, Opac. Cyſter. we Fr. czyni 3000. liwr. *m.* 2. od *Valence.*

BAS, wyſepka Franc. przy brzegach Brytanii, naprzeciw *S. Pol de Leon.*

BASILICATA, Bazylikata, *Lucania*, Prow. Wł. w Krol. Neapol. między Kapitanatą i Kalabryą. Obfituie w zboże, oliwę, wino, ſzafran, bawełnę i miod. *Cirenza* ieſt iey M. S.

BASKIRYA, Kraina Tataryi Moſkiewſkiey na gran. Krol. Kazańſkiego. Gdy Baſkirowie r. 1735. zbuntowali ſię, Carowa Moſk. kilka tu fortec dla utrzymania ich w bojaźni wyſtawić kazała.

BASQUES, Baſkowie, zowią ſię Podgorzanie Pyreneyſcy, częścią we Francyi, częścią w Hiſzpanii, to ieſt mieſzkańcy Powiatow Sulańſkiego, Nawarryi Labour. Bayonna ieſt ich M. S. Większa część ich w Hiſz. ob. Biſkaia.

BASRACH, ob. Baſſora.

BASSA, wyſepka Szkocyi przy wniyściu Golfu Edymburſkiego z fortecą na ſkale niedoſtępney, a mianą tu za niedobytą. Obfituie w gęſi morſkie.

BASSAC, m. Fr. z Opac. Bened. czyniącym 2500. liwr. nad rz. Charentą, *m.* 6. od *Saintes.*

BASSANO, *Baſſanum*, M. Weneckie *m.* 6. od Wicenzy, nad rz. Brentą w gruncie żyżnym w wina delikatne. Oyczyzna Jakoba *Du Pont*, i Alda Mamuyuſza. Inne ieſt od *Baſſano*, w ktorym Dolabella Konſul, zbił Toſkańczykow, ieſt to zaś w kampanii Rzymſkiey, o *m.* 1. od Tybru, na z. od Orty.

BASSEA, *Baſſorum Oppidum*, m. w Flandryi Fr. na gran. Artezyi, ſł. wielą wytrzymanemi oblężeniami. Hiſzpani r. 1668. uſtapili go Francyi traktatem Akwizgrańſkim. *m.* 3. od Lilli. dł. 20. 30. ſz. 50. 53.

BASSEMPOY, m. Fr. *m.* 6. od Daxy.

BASSIGNANA, *Auguſta Batienorum*, wielka wieś Wł. w X. Medyolańſkim, nad zbiegiem rzek Padu i Tanaru; ſł. potyczką tu zwiedzioną r. 1745.

BASSIGNY, *Baſſiniacus ager*, żyżny Pow. Franc. w Szampanii, obfituie w drzewa; ktorego M. S. ieſt *Chaumont.*

BASSOMPIERE, włości Xięſtwa Barſkiego we Fr. ktore dały imie ſł. domowi *de Baſſompiere.* Leżą między Thionwillą, i Longwi.

BASSORA, lub BALSORA, *Toredon*, M. Az. wielkie, niżey zbiegu Eufratu z Tygrem, w Irak Arabii. Zbudowane za rozkazem Omara Kalify III r. 636. Od roku 1668. Turcy ſtali ſię iey panami. W r. 1775. opanowali ią Perſowie, i odtąd ſtała ſię kupą gruzow i rozwalin, zniſzczona woyną i chorobami, z przyczyny niezdrowego powietrza dla przyległych bagniſk. Mieſzkańcy prowadzą handel znaczny. Zyią Sardelami ſuchemi, ſzarańczami, i daktylami tu obfitemi. Baſſora wydała wielu uczonych Autorow Arabſkich, między innemi Abunawaſa. Deſzcz tu w zimie ledwie kiedy, a w lecie nigdy nie pada. Leży od Golfu Perſkiego o *m.* 3. od Bagdadu o *m.* 100. około, na połud. ku w. dł. 66. ſz. 30. 20.

BASTIA, m. Turcyi Europ. nadm. w Albanii, naprzeciw wyſpy Korfu, przy uyściu rz. *Calamu.*

BASTIE, m. Fr. *m.* 2. od Gap.

BASTIDA-DE-CLARENOS, m. Fr. w Nawarze niż. *m.* 2. od Bayonny.

BASTIA, *Mantinum*, M. S. wyſpy Korſyki, z Biſk. portem, i mocną fortecą. Anglicy i zbuntowani Korſarze zdobyli ią byli r. 1745. wkrotce odebrali ią Genueńczykowie. Potym uſtąpion a była Franc. Jeſt na brzegu wſchodnim *m.* 3. od S. Florenzo, 40. od Genuy. dł. 27.

n. ſz. 42. 35.

BASTIMENTOS. małe wyſepki bliſko ziemi tęgiey w Amer. połud. przy uyściu odnogi *Nombre de Dios*, z dobrym portem. Na iedney z nich znayduie ſię źrzódło do picia wody oſobliwey. Kray ieſt oſiadły od Indyanów, Hiſzp. Dependuią od *Portobello*.

BASTILLA, zamek Fr. w Paryżu, zbudowany od Karola V. r. 1369. obrocony na więzienie publiczne.

BASTION Franc. ieſt plac obronny w Afr. na brzegach Barbaryi, w Kro. Algerſkim, ſł. połowem koralow; z koni, zboża, miedzi, cyny, i woſku znaczny ma w handlu odbyt. Zdobyli go Franc. r. 1561.

BASTONIAK, lub BASTOGNIACK, *Baſtonia*, m. w X. Luxemburſkim, *m.* 8. od Luxemburga. Należy do domu Auſtr.

BASVILLE, *Baſſivilla*, M. Amer. z wygodnym portem w Martynice bliſko *Fort Royal*, ieſt tego im. we Fr. zamek, *m.* 8. od Paryża, nal. do P. *de Lamoignon*, *m.* 2. od Arpaiony.

BATA, M. Afr. ſtoł. prowinyi tego im. w Krol. Kongańſkim, leży w gruncie urodzaynym.

BATANS, Opac. Fr. Frańciſzkanow, fund. 1226. czyni 10000. liwr. w *Beſançon*.

BATAWIA, *Batavia*, piękne, wiel. i mocne M. na wyſpie Jawa, w kr. Bantańſkim z zamkiem dobrym; Hollendrzy tu ſą Panami, wyſtawiona ieſt od nich tam, gdzie była dawniey Jakarta r. 1619. budowle ma piękne, i handel prowadzi bardzo wielki. Znayduią ſię tu kupcy Państw niemal wſzyſtkich, naywięcey ią zbogacaią Chińczykowie. Stolicą ieſt kompanii Indyiſkiey Hollendrow, i ich towarów ſkładem. Mieyſcem ieſt rady generalney i rządu oſad Holl. w Indyach. Żywności tu bardzo drogie. dł. 122. 30. ſz. połud. 69.

BATEMBURG, *Batavodurum*, dawne M. Holl. w X. Geldryi, z tyt. Baronii nad rz. Mozą, *m.* 3. od Nimegi.

BATH, *Batonia*, M. i Biſk. Angiel. w Somerſetshire, ſł. cieplicami i fabryką ſukien. Oyczyzna Jana Hales. wyſyła 2. Dep. na parl. *m.* 3 od Bryſtolu. *m.* 30. na z. od Lon. dł. 15. ſz. 51. 20.

BATHA, czyli BACHIA, *Balgia*, M. i Hr. Węgierſkie. miało niegdyś ſwego Biſk. Wzięte ieſt od Ces. N. r. 1686 Jeſt nad brzegiem zachod. Dunaiu, *m.* 5. od zbiegu iego z Drawą. od Koloczy na połud. *m.* 7. dł. 37. ſz. 46. 40.

BATAMONSTER, *Bathienſe Monaſterium*, klaſztor Bathienſki, ieſt M. Węgierſkie, oddzielone od Bathy Dunaiem.

BATIE, Hr. Fr. w X. Domſkim, *m.* 4. od *Trevoux*.

BATIE *d'Arvillars*, Margr. Fr. w Delfinacie, *m.* 7. od Gracyanopolu na pół. ku w.

BATIKALA, lub BATIKALA, małe Krol. Indyiſkie na brzegu Malabarſkim, na półn. Krol. Kanarſkiego, hołduie Krol. Onorſkiemu, ma M. S. tego im. Hollendrzy pozbawili tu handlu Portug.

BATIKALO, lub MATICALO, M. i Krol. w części wſchodniey wyſpy Ceylan, z portem przy uyściu rz. tego im. maiącey obſzerne kępy. Hollendrzy wypędziwſzy Portu. naylepſzą tu część poſiadaią.

BATOGHINA, nazwiſko części wyſpy Gilolo.

BATOR, m. Węgierſkie w cyr. za Tyſzańſkim, zkąd wzięła imie familia Batorych, z ktorey Stefan I. był Krolem Polſkim, Jędrzey zaś naſtępcą Kromera Biſk. Warmińſkiego i Kardynałem.

BATOW, m. Pol. w Woie. Podolſkim ſł. klęſką Marc. Kalinowſkiego Hetmana Poln. Kor. z całym woyſkiem r. 1652. porażonego tu od Chmielnickiego herſzta buntów kozackich.

BATURYN, m. Pol. w Woie. Kiiowfkim pod pan. Roffyifkim, nad rz. Defzną, *m.* 20. od Czerniechowa.

BATTAVI, Narod. Niem. dawniey ofiadły tam, gdzie Niderland.

BATTLA, m. Ang. w Hr. Suffex, ſl. potyczką między Haroldem Krolem Ang. i Wilelmem Xciem Normandyi r. 1066. *m.* 14. na połd. od Kantorbery.

BATUSABER, M Azyatyc. w części połd. połwyſpy Malaki.

BAUBRAY, m. Fr. w Normandyi, *m.* 1. od *Conches.*

BAUDRICOURT, Margr. Fr. w Lotaryngii. Inne ieſt o *m.* 2. od *Jouinville* w Artezyi.

BAVEY, lub BAVAY, *Bagacum*, dawne m. Fr. w Harmonii, niegdyś wielkie, dziś wieś, *m.* 2. od *Maubeuge.*

BAUGE, lub BEAUGÉ, *Balgiacum*, m. Fr. z zamkiem wyſtawione od Fulkona Nery wieku XIgo, w pow. Andegawfkim *m.* 4. od *Fléche.* ſl. potyczką w. r. 1421.

BAUGE, *Balgium*, m. Fr. w Brefcyi, z tyt. Margr w gruncie żyżnym, *m.* 2. od *Macon.*

BAUGENCI, *Balgentiacum*, M. Fr. w X. Aureliańfkim z tyt. Hr. *m.* 4. od Aurelianu, z Opa. fund. r. 1100. czyniącym 3600. liwr. Tu dwa *Concilia* r. 1104. i 1152. miane były. Handluie winami, wódką, farżą &c.

BAUGERAIS, Opac. Fr Cyſter. czyni 2800. liwr. fund. r. 1173. od *Loches m.* 2.

BAUGY, m. Fr. w pow. Bituryceńfkim, od *Bourges m.* 4.

BAULLE, m. Fr. w Aurelii, *m.* 1. od *Baugenci.*

S. BAUME, *S. Balma*, lochy podziemne w Prowancyi we Fr. między Marfylią i Tulonem. Mniemaią, iż tu S Magdalena umarła.

BAUME, *d'Hoſtun*, m. Fr. i Xſtwo z tyt. Para w Delfinacie, *m.* 2. od Romans.

BAUME-LES-MOINES, ieſt Opac. Fr. czyni 13000. liwr. w Diec. Befancon.

BAUME-LES-NONES *Balma.* m. Fr. w Burgundyi *m.* 5. od *Beſançon*, z Opac. ktorego zakonnicy czynią wywod ſzlacheſtwa.

BAUSK, BUSK, lub BOWSK, M. Kurlandyi na gran. Litwy. Guſtaw Adolf Kr. Szwedzki r. 1695. potym r. 1705. po krwawey potyczce z Szwedami opanowali ie Mofkale Leży nad zbiegiem Memli i Mufzy. Bliſko na ſkale ieſt zamek ſpuſtofzały *Bauſkemburg. m.* 6. od Nitawy, dł. 42. 14. ſz. 56. 30.

BAUTAGNE, Margr. Fr. w Burguudyi *m.* 3. od *Tournus.*

BAUTZEN, lub BUDISSEN Budzyn, Budyffyna, M. Niem. w Luzacyi wyż. z mocnym zamkiem, niegdyś Ceſ. dziś nal. do Elektora Saxonii ſl. traktatem r. 1018. między Bolesławem I. Kr. Pol. i Henrykiem II. Ceſ. Oyczyzna Jana Ottona, nad rz. Sprą *m.* 12. na w. od Drezna, od Gorlica 9. od Pragi 26. od Warfzawy *m.* Pol. 78. dł. 32. 12. ſz. 51. 10.

BAUX, m. Fr. w Prowancyi *m.* 3. od Arelaty, ktore dało nazwiſko znaczney familii Franc.

BAWARYA, *Bavaria*, po Niem. *Bayern*, po Franc. *Baviere*, znaczna Prow. Niem. z tyt. X. między Szwabią i Auſtryą, ma wzdłuż *m.* 50. wſzerz 35. Powietrze zdrowe, grunt obfity w zboża, paſtwiſka i wina, kray iednak ieſt ubogi dla małego handlu. Dzieli ſię na Bawaryą wyż. i niż. Po śmierci oſtatniego Elektora Maxymiliana Jozefa r. 1777. Dom Auſtr. ktory miał pretenfye do Bawaryi niżfzey zagarnął ią przez umowę z Elektorem Woiewodą Renu r. 1778. 3go. Stycznia. Xſtwo Bawarſkie od r. 1625. zafzczycało ſię godnością Elektorſką. ale ta teraz przyłączona ieſt do Elektora Reńſkiego, ktory i Xſtwo oddziedziczył. Nie trzeba mieſzać Bawaryi, ktorey M. S. Munich, z Woiew. Bawarſkim, ktore

re czyni część Nortgawii, i ma M. S. Ambergę, ani z Cyr. Bawarskim, ktory iest daleko obszernieyszy. Elektor Bawarski ma dochodu 13. millionow Reńskich, i ma w żołdzie około 15000. woyska. Bawarczykowie są wyięci we Fr. od niemożności posiadania po swych zmarłych w tym Krol. r. 1767. Cyrkuł Bawarski zawiera Palatynat wyż., Arcybisk. Saltzburskie, Bisk. Freisingeńskie, Passawskie, i Ratysbońskie, i Xstwo Neuburskie. M. S. iest Munich.

BAY, Margr. Fr. w Burgundyi *m.* 4. od Gray.

BAIARD, zamek Fr. w Delfinacie, *m.* 1. i poł. od *Allevart*,

BAIE, ob. Bey.

BAYEUX, *Bajoce*, M. Fr. znaczne w Normandyi z Bisk. bogatym, stol. powiatu Bessyńskiego. Kościoł Katedr. iest tu dziwnie piękny. Mieszkańcy są pracowici, i do handlu sposobni. Leży *m.* 2. od morza, *m.* 7. od *Caen*.

BAYON, m. Fr. w Lotaryngii, *m.* 5. od Nancy.

BAYONNA, ob. Baionna.

BAYS, m. Fr. w pow. Wiwareńskim nad Rodanem, *m.* 4. na półn. od *Viviers*.

BAZA, *Basti*, m. Hiszp. dawniey bardzo obronne, w Kr. Grenady *m.* 6. od Guadix.

BAZAIM, *Bacaim*, *Bacemum*, piękne M. Krol. Wisapurskiego, w Azyi, z portem dobrym na brzegu *Cuncan*. Za Jana Kr. Portug. r. 1535. wzięte było od Nunona, i Akunih. Zaraza powietrza wiele tu ludzi wygubia. Hołduie Portugal. *m.* 8. na połd. od Bombainy.

BAZAS, *Vasatæ*, m. Fr. w Gaskonii z Bisk. dawnym, stol. Pow. Wasateńskiego po Fr. *Bazadois*, nieurodzaynego i zarosłego w krzaki, leży na skale, *m.* 15. na półn. od *Condon*, od Garumny *m.* 3. dł. 17. 20. sz. 44. 20.

BAZIEGES, m. Fr. w Langwedocyi wyż. *m.* 4. od Toulosy.

BAZOGES, nazwisko dwoch m. Fr. w Piktawii.

BAZOUGES, mniey znaczne m. Fr. w pow. Andegawskim, i Cenomańskim.

BAZYLEA, *Bale*, *Basilea*, wielkie ludne, bogate i naypięknieysze M. Szwayc. w Kantonie Bazyleyskim, w porządku 9tym, rozciągłym na *m.* 12. z Bisk. i Akademią fund. od Piusa II. r. 1459. Mieszkańcy przyięci do przywileiow Kantonu r. 1501. Jan Ekolampadiusz wniosł tu Luteranizm r. 1519. i wypędzeni mieszkańcy i Biskup. przenieśli się do *Porentru*. Ren dzieli Bazyleę, na 2. miasta złączone wspaniałym mostem. W Bazylei iest zwyczay osobliwy wybiiać godzinę w przod przed godziną właściwą. Rząd miasta iest Demokratyczny, i szlachty nie cierpią, osiadła musi przyimować mieyskie prawa. Katon Bazyleyski mieszać nie trzeba z Bisk. Bazyleyskim, ktore iest małą Prow. Niem. w Renie wyż. a ktore Bisk. iest Xciem Państwa Niem. i nie posiada nad 2. miasta Porentru i Delmont. Bazylea st. iest ieszcze handlem, i żyznością, także mianym tu zborem r. 1432. i urodzeniem Amerbacha, Bernouillego, i Holbena. Od Strazburga *m.* 22. od Genewy 50. od Paryża 100. od Wiednia 160. dł. 25. 15. sz. 47. 55.

BAZYLIA, m. Pol. w Woi. Wołyńskim, od Konstantynowa *m.* 9. na w.

BAZYŁIGROD, M. w Tartaryi Moskiewskiey nad Wolgą, gdzie się z nią łączy Sura, *m.* 12. od Moskwy M. S.

BEAIOUS, ob. Borneo.

BAYGNE, ob. Baigne.

BEARN, Benearnia, Prow. Fr. z tyt. Xstwa, między Nawarrą, Gaskonią właściwą, i Bigorrą. Kray ten niemaiący długości nad *m.* 16. a sz. *m.* 12. liczył mieszkańcow r. 1695. 198060. Obfituie w rudy żelazne, ołowiane, i miedź; ma ro-

wniny żyżne i zasadzone winnicami. Benearnczykowie są mocni trzeźwi i pracowici, po kilka tysięcy wychodzi ich ztąd na robotę do Hiszp. M.S. iest *Pau*. Ta Prow. przyłączona iest do Korony Franc. pod Henrykiem IV.

S. BEAT, m. F. nad Garumną, w pow. *Comminges*, maiące domy stawiane z marmuru, w ktory obfituią okolice, *m.* 2. od S. Bertranda.

BEAUCAIRE, *Belloquadra* m. Fr. w Langwedocyi niż. sł. iarmarkami, iest nad Rodanem, *m.*5. od Awenionu, 4. od Arelaty. W Akwitanii iest Baronia tego im.

BEAUCE. *Belsia*, Prow. Fr. między wyspą Franc. i X. Aureliańskim; dla osobliwszey żyżności gruntu zwana iest szpichlerzem Paryża. Nięma żadnych prawie ni łąk, ni wód, ani winnic. *Chartres* iest MS.

BEAUCAMPS, m. Fr. *m.* 6. od Abbewilli. Inne iest o *m.* 1. od Aumale.

BEAUCHAMPS, Margr. Fr. w Prowancyi *m.* 4. od Taraskony.

BEAUDEDUIT, m. Fr. *m.* 6. od Ambianu.

BEAUFREMONT, Baronia Fr. w Lotaryngii *m.* 2. od *Neufchateau*.

BEAUFORT, *Bellofordia*, m. Fr. w Andegawskim z zamkiem. Handluie naywięcey zbożem. Oyczyzna Jak. *Giroust*. *m.* 6. od Andegawy.

BEAUFORT, Xstwo. Fr. w Szampanii, teraz zwane *Montmorency*. *m.* 7. od Troyes. Jest Baronia Fr. tego im. w Artezyi *m.* 4. od Attrebaty.

BEAUFORT, m. Sabaudyi dosyć mocne, *m.* 5. od *Moustiers*.

BEAUJEU, *Bellus ocus*, piękne m. Fr. z zamkiem, sł. starożytnością. Gniazdo zacney familii Franc. *de Beaujeu*. *m.* 3. od Saony. *m.* 5. od *Macon*. Są włości Fr. tego im. w pow. Bituryceńskim.

BEAUJOLOIS, Pow. Belliocenski Franc. w X. Lugduńskim przy Burgundyi, iedna z naydawnieyszych Bar. Fran. nal. do Xa. Aureliańskiego. *Villefranche* iest M. S. zaszczyca się wielkiemi przywileiami.

BEAULIEU, *Bellus locus*, nazwisko wielu m. Fr. i Opactw; iedno z tych *m.* 2. od *Clermont* czyni 25000. liwr. Inne w Mans, czyni 7700. liwr. Inne Cyster. o *m.* 3. od Langres czyni 3500. liwr. Reszta niczym nie są znaczne.

BEAUMNOIR, czyli BOUHIER, Margr. Fr. w Xstwie Burgundyi, *m.* 3. od *Dijon*.

BEAUMARCHAIS, m. Fr. *m.* 8. od Auch.

BEAUMARIS, lub BEAUMARISH. M. Ang. stol. wyspy Anglezy z portem, zbudowane od Edwarda I. ktory go umocnił dobrym zamkiem. Wysyła Dep. na Parl. Jest nad Cieśniną Menayską, *m.* 2. od Bangory. dł. 13. 4. sz. 53. 20.

BEAUMES, Baronia Fr. *m.* 4. od Awenionu.

BEAUMONT, *Bellomontium*, m. Hannonii Austr. między Sambrą i Mozą z tytułem. Hr. Wilelm III. Krol. Ang. dobywszy go r. 1691. zburzył tu for. Przez traktat r. 1769. woyska Franc. i towary idące z Państwa Fr. do innych iego dzierżaw maią wolne przeyście przez most w *Beaumont*. Jest od *Maubeuge* o *m.* 4. dł. 21. 51. sz. 50. 12.

BEAUMONT, *le Roger*, m. Fr. w Normandyi z tyt. Hr., nosi imie fundatora Rogeryusza Hr. Bellomonckiego, od *Harcour* *m.* 2. Inne *Beaumont sur Oise*, iest m. Fr. z tyt. Hr. *m.* 8. od Paryża. R. 1400. spustoszone było od Burguńczykow. Także *Beaumont le Vicomté*, m. Fr. o *m.* 6. od Alencon, nadane tyt. Xstwa od Franciszka I.

BEAUMONT, M. Fr. w Langwedocyi nad rz. Ginoną, *m.* 2. od iey uyścia w Garumnę. Jest m. Fr. tegoż im. z Opac. Bend. w Arwernii, *m.* 1. od *Clermont*. Inne w

Langwed. *m.* 4. od Toulofy.

BEAUMONT, m. Fr. w Pow. Perigord, *m.* 4. od *Bergerai* z tyt. Hr. Wiele innych ieft mieyfc we Fr. tego im.

BEAUNE, *Belna*, piękne M. Fr. w X. Burgundyi, fł. winami i fzpitalem fund. od Mikołaia Kollina Kancl. Xcia Burgundyi Filippa dobrego. Henryk IV. zepfuł tu zamek mocny wyftawiony od Ludwika XII. Leży w kraiu wefołym i żyżnym. *m.* 10. od Dijon. dł. 22. 20. fz. 47. 2.

BEAUPORT, nazwifko odnogi morfkiey w Afr. na połud. brzegu Kafreryi między przylądkiem dobrey nadziei i rz. *Do infante.* Jeft tego im. Opac. Fr. w Brytanii czyni 8000. liwr.

BEAUPRE, nazwifko kilku Opactw. Fr. i Baronii iedney Franc. blifko *Joinville.*

BEAUPREAU, m. Fr. w Andegawfkim niegdyś z tyt. X. Para, *m.* 5. od *Aniemis.*

BEAUREGARD, fą małe m. Fr. w Delfinacie, w Arwernii, i iedno w X. Dombfkim, ktorego dawniey było M. S.

BEAUVAIS, *Bellovacum*, M. Fr. znaczne w wyfpie Fr. ftoł. Pow. Bellowaceńfkiego, ktorego Bifkup ieft Hr. i Xciem Parem. Chor w Katedrze ieft nayprzednieyfzey Architektury dziełem. X. Burgundyi oblegał go bezfkutecznie z 80000. woyfka r. 1472. Niewiafty na ten czas pod Wodzą Joanny Hachetet dały tu męftwa dowod. Handel w płotnach i materyach wełnianych ieft tu znaczny. Fabryka meblow, i blichy wyborne nie mnieyfzy im czynią odbyt. Oyczyzną ieft wielu ł. ludzi, iako Hermanta, Dubos, Vignacourt. Od Ambianu na połud. *m.* 15. dł. 19. 44. fz. 49. 26.

BEAUVAU, m. Fr. z Margr. w Andegawfkim.

BEAUVOIR, m. Fr. w Normandyi, *m.* 2. od *Lions.* I inne w Piktawii z tyt. Margr. naprzeciw *Noirmoutier.* Tegoż im. Opac. Fr. w Pow. Bituryceńfkim fund. r. 1234. *m.* 3. od *Bourges.*

BEBASSAR, M. Natolii blifko Angury, gdzie kozy maią fierść długą i cienką zdatną do robienia kamlotow.

BEC, m. Fr. z Opac. czyniącym 6000. liwr. w Normandyi, *m.* 9. od Rotomagu.

BECDELIERRE, Margr. Fr. w Brytanii, ktorego mieyfcem głownym ieft Treambert.

BECHEREL, M. Fr. w Brytanii, *m.* 5. od Rennes. Ztąd wiele wychodzi nici kręconych.

BECHIN, *Bechinum*, M. i cyr. Czefki. Generał *Buquoi* dobył go był r. 1619. i fpalił. *m.* 5. od Taboru.

BECKEM, m. Niem. w Bifk. Monafterfkim przy źrzodle rz. Werny, *m.* 8. od Soefty.

BEDARIEUX, lub Bec d'Arieux, m. Fr. w Langwedocyi, nad rz. Orbą. *m.* 8. od Beziers.

BEDASOWIE, *Bedas*, Narod wyfpy Ceylan w Azyi, ofiadły w lefie wielkim, blifko morza, ktorzy fą biali, i fprawni ftrzelcy z łuku. Do mięfa dodaią miodu, i kładą ie w drzewa wydrążone, ktore potym zatykaią kołkiem, zoftawuią tak i przez rok, potym biorą i iedzą. W fwych lafach wielkie maią pfzczoł mnoftwo. Nie maią miaft ani wfi, ale często fwe odmieniaią mieszkania.

BEDER, *Bathana*, mocne i znaczne M. Az. w Pańftwie Mogołu, ftoł. Talinganow, *m.* 37. od Golkondy na poln., od Aurengabady na połud. 60.

BEDFORDSHIRE, mała Prow. Angiel. obfita w zboże, paftwifka, maiąca gruntu na 600000. łanow; wyfyła 2. Dep. na Parl. M. S. ieft Bedfort.

BEDFORT, *Lactodunum*, M. Angiel. w Prow. tego im. z tyt. Xięftwa. Leży o *m.* 9. na połud. od Kambrydgi, od Londynu *m.* 15. dł. 17. fz. 52. 8.

BEDIS-VELEZ, M. Afr. z

portem dobrym w Prow. Eryf, w Krol. Fezańfkim, naprzeciw *Permon de velez.*

BEDOUIN, M. Fr. w Hr. Weneffyńfkim, *m.* 3. od *Carpentras.*

BEDOWIN, m. Ang. w Wiltshire, wyfyła 2. Dep. na Parl.

BEDUINOWIE, *Beduini*, rodzay Arabow mieszkaiących w ftepach pod namiotami, niepodległych żadnym Emirom, ani Szeikom ich Namieftnikom. Xżę naywięcey maiący między niemi powagi mieszka w puszczy między górą Synai i Mekką. Turcy płacą mu daninę, aby nie napaftował Karawanow pielgrzymuiących do Mekki. Beduinowie fą w Syryi, Paleftynie, Egipcie, i innych Kraiach Azyi i Afryki. Rel. ich ieft Mahom. Mimo tego iednak z Chrześcianami ludzko fię obchodzą. Przychodniow przyimuią grzecznie, bez wyciągania czego od nich. Są z przyrodzenia poważni i fkromni, nie śmieią fię prawie nigdy, mowią mało, obmow nie cierpią, żyią razem w iedności, lecz gdyby ktory iednego z nich zabił, zerwana ieft z nim, i z całym zaboycy potomftwem na zawfze przyiaźń. Broda ieft w wielkiey u nich wadze, nie mafz większey tu ochydy nad iey ogolenie. Nie maią ani Patronow, ani Sędziow. Emir, lub na kogo naypierwfzego napadną, rozfądza ich poroźnienia i fprawy. Trzymaią koni i niewolnikow wiele. O fwą genealogią trofkliwi nie fą, ale pilni w wybadywaniu fię pochodzenia fwych koń. Trzy fą ich gatunki, fzlachta, mieszczanie i gbury. Nie używaią lekarzow, ani aptek. Lud ieft fuchy, mocny, i niefpracowany. Niewiafty białe i urodne.

BEDUER, Margr. Fr. w *Querci.*

BEERALSTON, m. Ang. w Dewonshire, wyfyła 2. Dep. na Parl.*

BEFORT, m. Fr. ftol. Sundgawii z zamkiem dobrym. Dom Auftr. traktatem Weftfalfkim ustąpił go Fr. r. 1648. *m.* 3. od Montbeliard, *m.* 11. na z. od Bazylei, dł. 24. 32. fz. 47. 38.

BEGIA, lub BEGGIA, M. Afr. w Krol. Tunetańfkim z zamkiem. Grunt iego ieft żyżny w zboże. Leży na fpadku gory, *m.* 25. od Tunetu.

BEJA, *Pax Julia*, M. Portug. dofyć wielkie i mocne w Allenteso z Bifk. i z tyt. Xftwa, nad iezioreml tego im. obfitym w ryby delikatne, z ktorego zwykli poznawać przyfzłą flotę, przed ktorą daie fię w nim flyfzeć huk nakfztałt ryku. Od Ewory *m.* 13. na połud. od Lizbony *m.* 25. dł. 10. 10. fz. 37. 58.

BEICHLINGEN, m. i Hr. Niem. w Turyngii, w cyr. Saxonii wyż. *m.* 7. na półn. od Wiemaru.

BEINE, Margr. Fr. *m.* 3. od *Digne.*

BEIRA, Prow. Portug. między Eftremadurą i *Tralos-montes*, obfita w zboże i wfzelkie owoce, w ktorey M. S. Konimbryka.

BEKIA, *Bequia*, wyfpa Amer. iedna z Antylfkich, maiąca w około na *m.* 12. z portem dobrym. Nie ma wody do picia, i nie ieft uczęfzczana tylko od Karaibow z wyfpy S. Wincentego do łowienia tu ryb, lub uprawy fwych ogrodow przypływaiących. Pełna ieft iadowitego gadu.

BEKSANGIL, *Bithynia*, Prow. Natolii w Azyi między morzem czarnym, Marmorą, i Archipelagiem.

BELA, lub BIAŁA, m. w Stwie Spifkim na gran. Węgierfkiey, mieszkane od Lutrow, ludzi gofpodarnych, pożarami zniszczone. Leży w miley rowninie nad rz. Popradem, *m.* Pol. 15. od Krakowa.

BELCASTEL, m. Fr. *m.* 4. od *Ville Franche.*

BELCASTRO, m. Wł. w Kr. Neapol. z Bifk. w Kalabryi, leży nad gorą, *m.* 3. od morza, 4. od S. Seweryna.

BELCHAMP, Op. Fr. w Lotaryngii, *m.* 2. od Lunewille.

BELCHITA, *Belia*, m. Hiszp. w Krol. Aragonii, nad rz. Almona-

zyr, *m.* 8. na połud. od Saragoſſy.

BELEM, M. i Pałac roſkoſzny Krola Portug. *m.* 2. od Lizbony. Jeſt także Belem, m. Amer. w Brezylii z Biſk. nal. do Portugal.

BELESME, m. Fr. dawne, *m.* 4. od Mortagne.

BELESTAT, m. Fr. w Hr. *de Foix*, ſł. źrzodłem tu bliſkim, ktore 12. razy wytryſka, i tyleż razy niknie we 24. godzinach rownym wymiarem czaſu, *m.* 4. od *Mirepoix.*

BELFAST, piękne M. Irlandyi w Hr. Antrymeńſkim, z portem i zamkiem dobrym. Handluie znacznie. Wyſyła 2. Dep. na Parl.

BELGIUM, nazwiſko nadmorſkiego kraiu wzdłuż między Niem. i Francyą, zawiera Niderland i Hollandyą. ob. Niderland.

BELGRAD, *Alba Græca*, wiel. i ſł. M. Turcyi Europ. ſtoł. Serwii z Biſk. i z zamkiem dobrym. Handel tu kwitnie znacznie. Wzięte było od Solimana II. r. 1521. potym doſtało ſię Ceſ. Niem. Znowu r. 1660. odzyſkali ie Turcy, i poſiadanie im iego traktatem Karłowickim potwierdzone było r. 1699. Xżę Eugeni odebrał był Belgrad r. 1717. poraziwſzy Turkow, ale r. 1739. oddany im był pod kondycyą, aby fortyfikacye zburzyli, co i wykonali. Leży nad zbiegiem Dunayu i Sawy, *m.* 65. na połud. od Budy, *m.* 106. od Wiednia. dł. 38.30. ſz. 45.

BELGRAD, m. Turcyi Europ. w Romanii nad Bosforem Trackim, *m.* 8. od Konſtantynopola.

BELGRADO, M. Wł. w Pow. Forojulieńſkim, nal. do Wenetow. Jeſt między Udyną i Konkordyą.

BELIOCENSKI, Pow. ob. Beaujolois.

BELLABRE, m. Fr. w Bituryceńſkim Pow. z tyt. Margr. znaczne hutą żelazną, *m.* 3. od *Blanc.*

BELLA-MORESKOI-LEPORIA, ob. Leporia.

BELLE-AIGUE, *Bella Aqua*, Opac. Fr. Cyſter. fund. r. 1137. czyni 2500. liwr. *m.* 4. od *Ebrevil.*

Belle branche, *Belle combe*, *Belle etoile*, *Belle fontaine*, ſą Opac. we Fr. mało znaczne.

BELLEFOURIERE, włości Fr. w Artezyi, *m.* 2. od Lens.

BELLEGARDE, m. Fr. nad Saoną wprzod zwane *Seure*, nim r. 1620. nadane było tyt. Xſtwa Para dla P. Bellegarde. Jeſt *m.* 6. od *Chalons.* Tego im. inne m. Fr. ieſt w Arwernii, *m.* 5. od *Evaux.*

BELLEGARDE, Plac mocny Franc. w Ruſſillonie na gran. Katalonii. Wzięty był od Hiſzp. r. 1674. ale Marſzałek Schomberg wkrotce go odzyſkał. Po traktacie Nimegſkim r. 1679. umocnił go Ludwik XIV.

BELLE-ISLE, *Colonesus*, wyſpa Fr. *m.* 6. od brzegu Brytanii Franc. długa na *m.* 6. ſzeroka *m.* 2. Należała do Familii P. *Fouquet*, ktory ią zamienił u Krola na Hr. *Gizors.* Obronna ieſt garnizonem Fr. Pałac Krolewſki ieſt nayznaczniey-ſzym tu mieyſcem. Ma zupy ſolne, i ziemię żyżną. Anglicy opanowali ią r. 1761. ale traktatem Paryzkim wrocona ieſt Francyi r. 1763.

BELLELAI, *Belle perche*, *Belle vive*, *Belleval*, *Bellevaux*, ſą nazwiſka Opactw Francuzkich.

BELLENAVE w Arwernii, *Belleroche* i *Belleville* w Pow. Belioceńſkim, oſtatnie z Opac. czyniącym 3500. liwr. ſą m. Franc.

BELLEY, lub BELLAY, m. Fr. z Biſk. Uſtąpione ieſt Francyi r. 1601. od Karola Emanuela Xcia Sabaudyi. Leży bliſko Rodanu, *m.* 7. od Chambery.

BELLINZONA, *Billitionum*, M. Wł. w Xſtwie Medyolańſkim, ſtoł. Pow. ſwego, *m.* 2. od Jeziora *Maggiore.* Należy do Szwaycarow.

BELLOWACENSKI Powiat, ob. Beauvais.

BELLOY, Baronia Fr. *m.* 4. od *Compiegne.*

BELLUNO, piękne m. Wł. z Biſk. w Stanach Weneckich. Jeſt doſyć ludne. Oyczyzna Pierryuſza i

Bolzaniego, *m.* 7. od Feltri. dł. 29. 45. fz. 46. 9.

BEŁOZERO, ob. Biela Ozero.

BELT, nazwifko dwoch cieśnin morfkich w Danii, z ktorych iedna mnieyfzym, druga większym Beltem fię zowie. Niemi fię łaczy morze Baltyckie z Niemieckim. Pierwfzy ieft między wyfpą Fionią i Seelandyą, drugi między Fionią i Jutlandyą.

BELTURBET, m. Irlandyi w Hr. Kawan. Wyfyła Dep. na Parl. *m.* 3. od Kawany.

BELTZIG, m. Niem. w Elekt. Safkim, *m.* 9. od Wittembergi.

BELWEDERA, *Elis*, M. znaczne Grecyi, ftoł. Prow. tego im. na brzegu zachodnim Morei. Kraina nayżyźnieyfza i naybogatfza w tey połwyfpie. Miafto ieft w położeniu miłym; *m.* 7. na połn. od *Chiarenza*, tyleż na połud. od Patras. Jeft tegoż im. zamek w Krol. Neapol. *m.* 10. od Caffano.

BELWEDER, mieyfce blizkie Warfzawy fł. fabryką farfurową, w położeniu wefołym.

BEŁZ, M. Woiew. i Stwo Grodowe, teraz pod pan. Auftr. Wprzod dzieliło fię na Pow. Bełfki, Bufki, Grabowiecki, Horodelfki i Lubaczewfki. Teraz cyrkuł Bełfki zawiera 3. dyftrykty, czyli Pow. Zamoyfki, Tomafzowfki, i Sokalfki. Ma za herb gryffa złotego w polu czerwonym. Senatorow i urzędnikow ma iak inne Woiewodztwa. Woiew. Bełfkie od Władyfława Jagiełła uftąpione było Xiążętom Mazowieckim, po ktorych familii wygaśnieniu r. 1461. Kazimierz IV. przyłączył go do Korony, r. 1773. przefzło pod pan. Auftr. Kray ten oblany Bugiem i Wieprzem, ieft żyźny, bogaty w odkryte nowo na wielu mieyfcach minery, i zupy folne. Ma gdzie niegdzie ziemię obracaiącą drzewa w kamień. Obywatele fą polerowni, fzczerzy i ludzcy. Bełz od Lwowa ieft o *m.* 8. od Krakowa 40. od Zamoscia 9. dł. 42. 44. fz. 50. 30.

BELZUNCE, zamek i Baronia Fr. w Nawarze niż.

BEŁZYCE, m. w Woiew. Lubelfkim, fpuftofzałe, ofiadłe handluiącemi tu żydami, od Krakowa *m.* 30. od Lublina *m.* 3.

BENAVARRI, M. Hifzp. w Krol. Aragońfkim z zamkiem na granicy Katalonii *m.* 7. od Balbaftro.

BENAUGES, Hr. Fr. w Pow. Burdegali, ktorego M. S. *Cadillac.*

BENAVENTA, *Avitium*, m. Hifzp. w Krol. Legionu z tyt. Xftwa, nad rz. Elą, *m.* 12. od Zamory.

BENDARMARSEN, lub Beniarmassen, M. i Krol. na wyfpie Borneo, z portem dobrym, w Azyi.

BENDER, lub Tekin, m. Turcyi Europ. w Beffarabii nad Nieftrem, *m.* 54. na połud od Bracławia, rezyd. Bafzy, flawne fchronieniem fię tu Karola XII. Kr. Szwedzkiego po przegraney pod Pułtawą. Opanowany od Mofkalow ieft Bender r. 1770.

BENDZYN, ob. Będzyn.

BENE, lub Bena, M. Wł. w Xftwie Piemontu z tyt. Hr. *m.* 3. od *Querafco*, 2. od *Tofcano.*

S. BENEDETTO, M. Wł. w X. Mantuańfkim, *m.* 2. od *Sechia*, 14. od Mirandoli.

BENESUEF, lub Benisuaida, *Hermopolis*, M. Egipfkie w Afr. zalecone lnem przednim, i konopiami, nad Nilem, *m.* 20. na połud. od Kairu.

BENEVENTO, Benewent, piękne, wielkie i bogate M. Wł. ale mało ludne w Kr. Neapol. ftolica Xftwa tego im. z Arcy Bifk. fund. r. 969. Totyla dobył go i zruynował r. 545. Na rowninie Benewentu Karol Xżę Andegawfki a Krol Neapol. poraził i trupem położył wfpołzapaśnika o Koronę Mainfreda r. 1266. Wiele Benewent trzęfieniem ziemi zruynowany zoftał, ofobliwie r. 1703. Sł. grammatyk Orbilius, Grzegorz VIII. Rofredo, i Odofredi byli rodem ztąd. Należy Benewent z fwym

Xftwem do Papieża. Jeft w gruncie urodzaynym, w położeniu wefołym *m.* 5. od Awelliny. 48. od Rzymu. dł. 32. 27. fz. 41. 6.

BENEVENT, m. Fr. w Marchii, *m.* 5. od Gwerety, i Opac. czyniące 10000. liwr. przyłączone r. 1695. do Bifk. Kwebeckiego.

BENEZUELA, ob VENEZUELA.

BENFELD, m. Fr. w Alfacyi nad Illą, od Lotaryńczyków r. 1592. a od Szwedow r. 1632. wzięte było. Twierdze iego przez traktat Weftfalfki zniefione fą. *m.* 5. od Strazburga.

BENGALA, Krol. w Indyach nad golfem Bengalfkim, ktore Ganges przerzyna. Miefzkane ieft od bałwochwalcow i Mahometanow. Niewiafty fą udatne i ftroyne, ale bezwftydne. Obfituie kray w iedwab, bawełnę, cukier, indych, pieprz, imbier, zboże &c: M. S. ieft Daka. Anglicy fą Panami tego kraiu.

BENGUELA, Krol Afr. z M. S. tego im. ktore fię też zowie S. Filipa, w ftronie zachodniey Afryki między Krol. Angolańfkim i Jagą. Naylepfzą iego część pofiadaią Portugalczykowie.

BENHEIM, fort. Fr. w Alfacyi, *m.* 2. od *Fortlouis.*

BENIARAX, *Bunobara*, dawne i zn. M. Afr. w Krol. Algerfkim, w kraiu obfitym w zboże, miod, i paftwifka, *m.* 15. na połd. od Oranu.

BENIN, piękne i wiel. M. S. Krol. Beninfkiego w Afr. rozciągłego na mil 150. nad Golfem Gwineyfkim, czyli S. Tomafza. Krol Beninfki ieft mocny, uzbroić może woyfka 100000. w krotkim czafie. Niepokazuie fię ludowi tylko raz na rok, i na tenczas zabiiaią na honor iego 15. lub 16. niewolnikow. Gdy umiera, część dworfkich idzie za nim do grobu, i chowaią z nim fuknie i fprzęty iego. Zabiiaią też ludzi wielu dla iego na innym świecie affyftencyi. Wfzyfcy fą niewolnikami Krola, i nofzą piętna na znak tego. Męfzczyźni nie nofzą fukien, tylko ktore im od Krola fą dane, niewiafty aż dotąd fą bez odzienia, poki go od mężow nie maią. Przeto wielu tu, oboiey płci nago po ulicach chodzą. Po śmierci Krola 7. dni maią uroczyfte, w ktorych około iego tańcuią grobu. Nigryiczykowie fądząc, iż Bog będąc dobrym, nie potrzebuie czci, czynią ofiary diabłu, aby go ułagodzić; czczą bałwany. Kray ten zarofły ieft rożnym drzewem i wod pełny, obfituie w pieprz, bawełnę, krufzce, i zwierza. Owce tu maią fzerść zamiaft wełny. Holl. naywiękfzy w tym Krol. prowadzą handel. Benin M. S. ieft nad rz. Formozą *m*, 45. na połn. ku w. od *Ouvere*, dł. 26. fz. 7. 40.

BENISSONS-DIEU, Op. Fr. fund. r. 1138. *m.* 3. od Roanny.

S. BENOIST, m. Fr. z Op. Bened. fund. r. 623. czyniącym 14000. liwr. nad Ligerą o *m.* 1. od Sully. Tegoż im. Op. w Lotaryngii, inne w Szampanii, i w pow. Bituryceńfkim.

BENSHEIM, m. Niem. w Die. Moguńckiey *m.* 4. od Worms.

BENTHEM, m. Niem. i Hr. z zam. w Weftfalii, ma udzielnego Pana. na z. od Ofnabruku *m.* 15.

BENTIVOGLIO, m. i zamek Wł. w pow. Bolońfkim, ktore dało nazwifko familii Bentiwogliow. *m.* 4. od Bolonii.

BERAR, *Berarium*, Prow. Państwa Mogolfkiego w Azyi blizko Krol. Bengalfkiego. Jedna z nayobfitfzych w Indyi w zboże, ryż, owoce, i mak, z ktorego robią opium. Trzciny cukrowe tu fame bez pracy ludzkiey fię rozmnażaią. *Schapur* ieft M. S.

BERAUN, *Berona*, M. Krol. i Cyr. Czefki. Wtym mieście ftanął pokoy względem religii r. 1435. ułożony na zborze Bazyleyfkim. Jeft nad Mizą *m.* 5. od Pragi. Cyrkuł

ten ieſt pełen laſow i zwierzyny, i zowie ſię też Podwerdzkim.

BERBICE, Rzeka Amer. w ziemi tęgiey, ktora wpada w morze połnocne. Wtym kraiu niemaſz inney nad tę rzekę, ktorey brzegi zaroſłe ſą krzakiem bawełnianey krzewiny, i rośliną zwaną *Orelliana*, około ktorey, iak koło indychu ſię chodzi, i tegoż ieſt użycia. Holl. tu maią ſwe oſady.

BERCHTOLSGADEN, m. i Proboſtwo udzielne w Arcyb. Saltzburſkim zawarte. Ztąd na całą okolicę ſoli wychodzi doſtatkiem. Leży nad Ahą, *m.* 4. od Saltzburga. Dł. 30. 40. ſz. 47. 30.

BERCKEIM, m. F. w Alſacyi, *m.* 1. od Sheleſtadt.

BERKSHIRE, ob BARKSHIRE.

BERDOA, puſzcza wielka w Barbaryi, w Krol. Trypolitańſkim, w ktorey lud bawi ſię rozboiami.

BERDOA, M. Armenii Perſkiey w Azyi. Powietrze ma zdrowe, bydła, oſobliwie mułow, żywi bardzo wiele. Jeſt w gruncie żyżnym, *m.* 4. od rz. Kury, *m.* 25. od Erywanu. dł. 65. 30. ſz. 41.

BERDYCZOW, M. Pol. w Woi. Kiiowſkim, z zamkiem doſyć obronnym, w ktorym klaſztor Karmelitow bogaty z obrazu cudownego. Od Dubna *m.* pol. 26.

BERBEROWIE, lub BREBEROWIE, *Breberes*, narod Afryki mieſzkaiący pod namiotami nakſztałt Arabów w rożnych krainach Barbaryi, na połd. Kroleſtw Trypolitańſkiego i Tunetańſkiego. Ich bogactwa zależą na bydle, oſobliwie na licznych trzodach kóz. Jeſt lud woienny, z ſzlachectwa chełpliwy, utrzymuiący ſwe pochodzenie z Sabeyczyków, ktorzy tu z Arabii ſzczęśliwey przeſzli z Krolem ſwym Melek-Ifrykiem, ktory podług nie ktorych dał imie Afryce, nie ktorzy mieſzkaią po miaſtach, ale pogardzeni od tych, ktorzy mieſzkaią po ſtepach.

BERG, *Ducatus Montenſis*, Xſtwo Bergeńſkie, w Niem. nad brzegiem wſchodnim Renu w Cyr. Weſtfalii; kray pełny gor i laſow, mieſzkańcy ſą handlowni. Duſſeldorp ieſt iego M. S. Należy do Ele. Woiewody Reńſkiego. Jeſt Hr. tego im. w Zutfanii Prowincyi Holl. na gran. Kliwii.

BEGAMASK, *Bergamaſco*, Prow. Wł. w Państwie Weneckim, graniczy z Breſcianą, Waltеliną i Xſtwem Medyolanu. Kray ieſt bardzo ludny. Obywatele ſą dowcipni i przemyślni w handlu żelaza, obiciow, bydła, marmuru i kamieni. Język Bergamaſkanów ieſt naygrubſzy we Włoſzech.

BERGAMA, *Bergomum*, wiel. ludne i mocne M. Wł. ſtoł. Bergamaſku w Rpltey Weneckiey, z Biſk. i zamkiem. Wkatedrze daie ſię widzieć grób Gnała Bartłom. *Coglione*. ktory pierwſzy armaty na pole do boiu wyprowadził. Mieſzkańcy podlegli ſą wołom wiſzącym pod gardłem. Albani, Alberyk Roſſiati, Piotr Maffeuſz z Bergamy byli rodem. *m.* 10. od Medyolanu, 15. od Kremony. dł. 27. 8. ſz. 45. 42.

BERESTECZKO, m. Pol. w Woi. Wołyńſkim, doſyć handl. i oſiadłe. Sł. głowną porażką Chmielnickiego, maiącego z ſobą, iak piſzą, Kozakow i Tatarow na 300000. zbitego od Polakow pod Janem Kazim. r. 1650. Jeſt domu Zamoyſkich. Poddani zaſzczycaią ſię wolnością, mało znaną poddaństwu Polſkiemu. Jeſt od Dubna *m.* 6. od Łucka *m.* 7.

BEREZYNA, rz. w Woi. Witebſkim, wypływa z pod Dypſzyc, i wpada w Dniepr. w pow. Rzeczyckim.

BERGAS, *Bergula*, M. Turcyi Europ. w Romanii z Arcy Biſk. Greckim. Jeſt nad Laryſſą, *m.* 13. od Adryanopola.

BERGBIETEN, m. Fr. w Alſacyi, *m.* 3. od Strazburga.

BERGEN, *Berga*, piękne i da-

dawne M. Norwegii, stoł. Prow. Bergenhus, i całey Norwegii, z zamkiem mocnym, z Bisk. Luterskim, i portem głębokim. Prowadzi handel wielki rybami suchemi, futrem drogim i drzewami masztowemi. Cały kray prawie zboża nie rodzi, sprowadzaią go zkąd inąd; a sprzedawania go na prowincyą sami Berganie maią prawo. od Drontheim *m.* 95. od Kopenhagi 120. dł. 23. 15. sz. 60. 11.

BERGEN, m. Pomeranii, stoł. wyspy Rugen, należy do Szwecyi, *m.* 5. od Stralsunda.

BERGEN, M. Niem. w Saxonii, *m.* 3. od Dannebergi. Tegoż im. m. Niem. w X. Juliaceńskim między Julichem i Kolonią.

BERGEN, Opac. Protestanckie, blisko Magdeburga, zkąd konkordata religii r. 1579. wyszła.

BERGEN, st. mieysce blisko Frankfor. nad Menem, gdzie Franc. Hannowerażow zbili r. 1759.

BERGENHUS, Bergenhuzya, Prow. Norwegii, między morzem, i Aggerhuzyą, bogata w rudy żelazne.

BERGERAC, *Bergeracum*, bogate, handl. i mocne M. Fr. w Pow: Perygord: w czasie woyny o Religią Ludwik XIII. dobywszy Berżeraku zburzył twierdze iego r. 1621. Leży nad Dordonią, *m.* 8. od Perigueux.

BERG-OP-ZOOM, *Bergæ ad Zomam*, M. Brabancyi Holl. w Margr. tego im. Jest małe ale piękne, i tak murem, iako i dla bagnow go otaczaiących iedno z naymocnieyszych. Xżę Parmy r. 1581. a Margr. Spinola r. 1622. oblegali go bezskutecznie; Spinola stracił tu 10000. ludzi. Fr. pod Gnałem Lowendal dobyli szturmem Bergopzomy r. 1747. Należy do Elektora Palatyna, twierdze tylko są Holl. Oyczyzną iest Zueryusza Boxhorn. Od Anwerpii *m.* 6. od Bredy *m.* 8. dł. 21. 45. sz. 51. 30.

BERG-SAINT-VIVOX, M. z pięknym Opac. w Flandryi, ufortyfikowane przez P. Vauban. Wzięte od Xcia Parmy r. 1587. było Hollendrom, mimo ich dzielnego odporu, temu zaś od Xcia Aureliańskiego r. 1640. iest odebrane. W r. 1651. poddało się Hiszpanom, ale ie r. 1658. odzyskał Turenniusz, i traktatem Pyreneyskim zostało się przy Franc. Jest nad rz. Kolmą, *m.* 2. od Dunkierki. Fortece Lapin Szwaycarska, i *S.* Franciszka, nie są ztąd daley nad milę.

BERGSTRASS, Pow. z tey strony Renu, rozciągły od Landgrawstwa Darmstadt, do Heidelberga. Należy do Elekt. Moguncкiego. i Palatyna Renu.

BERGZABERN, *Bergæ ad Tabernas*, m. Niem. w Xstwie Dwoch-Mostow, *m.* 3. od Landau.

BERLAS, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 2. od Castres.

BERLIN, *Berolinum*, wiel. piękne, i mocne M. Niem. stoł. Elekt. Brandeburskiego, rezyd. Kro. Pruskiego. Zdobią go pałac wspaniały, w ktorym biblioteka wielka z kabinetem pełnym osobliwości rożnych i medallow, Akademia, Obserwatoryum, gmachy publiczne, i przepyszna zbroiownia. Religia. pan. Luterska, ale inne maią wolność. Austryacy r. 1757. a Moskale r. 1760. wyciągneli ztąd znaczne podatki. Leży nad Sprą, ktora w pada w Elbę, *m.* 10. od Brandeburga, 18. od Wittembergi, 120. od Wiednia, dł. 31. 7. sz. 52. 31.

BERLINEC, m. Pol. w Woi. Podolskim od Szarego grodu *m.* 3.

BERLIPS, Hr. Niem. w Hassyi nad rz. Werą.

BERMUDY, *Bermudes*, wyspy Amer. połn. o *m.* 200. od brzegow Karoliny. Tak są nazwane od Jana Bermuda, ktory ie r. 1527. odkrył. Od sprowadzenia swych tu osad r. 1612. Anglicy ie sobie przywłaszczyli, i trzymaią dotąd. Kraiopisarze liczą tu na 10000. osia-

dłych Anglikow: iakoż ich osady tu są naywiększe. M. S. ieſt S. Jerzego na wyſpie iedney z ſrzednich tego im. Nayobſzernieyſza z nich ieſt Bermuda. Powietrze tu umiarkowane i zdrowe. Rośliny wſzelkie Europ. dobrze ſię przyimuią. Zbieraią tu z pola na rok dwa razy. Mieſzkańcy przeſtaiąc na płodach ſwey ziemi, mało ſię bawią handlem, ktory tu zawiſł na tabace, pomarańczach nadzwykłey wielkości, i drzewach do budowli. Do wieku 1780 choroby tu były rzadkie, odmiana iakaś powietrza uczyniła ie teraz częſtſzemi.

BERN, *Berna*, wiel. i piękne M. Szwaycarſkie ſtoł. Kantonu Berneńſkiego, założone od Berchtolda V. r. 1191. kościoł, ſzkoły ſławne i bogata Biblioteka go zdobią. W Bernie ieſt 12. towarzyſtw, ktore opactwami zowią, 4. większe i 8. mnieyſzych, w iednym z tych każdy obywatel bez rożnicy ſtanu zapiſany być powinien, inaczey wyżſzych godności ſpodziewać ſię nie może, każda z tych kompanii ma ſwego kapitana, zwanego ſzefnaſtnikiem, bo 4. opactwa, maią ich po dwoch, a mnieyſze 8. po iednemu, co czyni ich 16. W tym mieście zawſze ſą chowane niedźwiedzie, na pamiątkę, iż ich założyciel, tamy, gdzie Berna, upolował, niedźwiedzia. Obywatele ſą handl. Religii proteſtanckiey, iako i kanton cały. Berna oyczyzną ieſt Morelego. Leży nad rz. Aarą *m.* 7. od Fryburga, 20. od Zurychu, 30. od Genewy. dł. 25. 10. ſz. 47.

BERNENSKI, Kanton, z 13. Kantonow Szwaycarſkich ieſt drugi i naywiększy; wzdłuż ma *m.* 60. wſzerz 50. Rząd iego polega na wielkiey i małey radzie. Dzieli ſię na część Romaneńſką, w ktorey po Franc. i Niemiecką, gdzie po Niem. mowią.

S. BERNARDA, Opac. w Niderlandzie, *m.* 2. od Antwerpij. Tegoż im. Opac. we Fr. mila od Bayonny. Są i inne.

S. BERNARDA, gora wyſoka w Szwaycarach i Sabaudyi, między Walezyą, i doliną Aoſtą; na wierzchu iey, ktory zawſze okryty ieſt śniegem, ktorędy ſię ciągnie trakt Szwaycarſki i Włoſki, ieſt wielki klaſztor, w ktorym zakonnicy przyimuią ludzko i bez płacy wſzelkich podrożnych bez rożnicy religii.

BERNAW, m. Niem. w Ele. Brandeburſkim *m.* 6. od Berlina.

BERNAY, m. Fr. w Normandyi wyż. z tyt. Hr. i Opac. Bened. fund. 1013. ktore czyni 16000. liwr. ieſt handlowne o *m.* 12. od Rotomagu.

BERNBURG, piękne M. Nie. w Saxonii wyż. w Xſtwie Anhalt, nad rz. Salą, *m.* 6. od Deſſau.

BERNCASTEL, m. Niem. w Elekt. Trewirſkim, z zamkiem wyſtawionym r. 1277. ſł. dobremi winami, ieſt nad Mozellą między *Trarbach* i *Weldenz.*

BERNCOURT, Baronia w Lotaryngii *m.* 3. od *Toul.*

BERNEUIL, Wikomt Fr. *m.* 2. od *Compiegne.*

BERNWALD, m. Pol. w X. Oświecimſkim, pod pan. Auſtr. i Stwo Niegrodowe.

BERRE, *Berra*, m. Fr. w Prowancyi, z tyt. Baronii, *m.* 5. od *Aix.* Xżę Sabaudyi opanował ią r. 1591 ale traktatem Werwińſkim wrocił ią Francyi. Jeſt bliſko bagno tego im.

BERRI, *Bituriges*, pow. Bituryceńſki, Prow. Fr. z tyt Xſtwa, między pow. Blezeńſkim, Gatyneńſkim i Piktawią. Grunt ieſt żyżny w zboże, len, konopie, owoce, i gdzie niegdzie wino. Dzieli ſię na wyżſzy i niżſzy; rządzona nayprzod ta prow. była od ſwych Hr. potym Wikomtow, nakoniec przedana Filipowi I. r. 1100. i od Jana Krola Fr. podnieſiona na tyt. Xſtwa, zwykła iść w dział Krolewiczow Franc. Polepſzenia ſtanu zubożoney

tey Prow. złym rządem, ustawa Parlamentu r. 1778. obmyśliła sposob, i zaradziła niszczeniu iey od wielu Kommissarzow. *Bourges* iest M. S.

BERSELLO, lub BRESELLO, *Brixellum*, M. Wł. dobrze obronne w X. Modeńskim. Xżę Eugeni r. 1702. dobył go, r. 1703. znowu Fran. ale r. 1707. wyprożnione od nich zostało. Leży blisko zbiegu Padu z Linzą, *m.* 4. od Parmy, 3. od Gwastalli, 6. od Reggio, 11. od Modeny, 10. od Kremony. dł. 28. sz. 44. 55.

BERSUIRE, *Bersuira*, m Fr. w Piktawii niż. *m.* 5. od *Thouars*, 3. od *Mauleon*.

BERTACOURT, Opac. Zakonnic, fund. r. 1095. we Fr. *m.* 3. od Ambianu.

BERTET-DE-GORZB, Margrab. Fr. *m.* 5. od *Macon*.

BERTHENOUS, Berthevin, Bertignat w Arwernii są nikczemne m. Fr.

BERTHOLSDORF, m. Niem. w Luzacyi wyż. *m.* 2. od *Lœbau*, gniazdo braci Morawskich, ktorzy tu w bliskości zbudowali *Herrnhut*, ob. to nazwisko.

S. BERTIN, Opac. Fr. Bened. w *Saint-Omer*, czyni 100000. liwr.

BERTINORO, *Bertinorium*, M. Wł. w Romanii z zamkiem i Bisk. Suffr. *m.* 6. od Rawenny, 56. od Rzymu. dł. 29. 39. sz. 44. 8.

S. BERTRAND, *Convenæ*, M. Fr. w Akwitanii stol. Hr. *Comminges*, z Bisk. ktory się pisze Biskupem Konweneńskim, a iest Sufr. Arcy Bisk. Augustańskiego. Leży nad Garumną *m.* 17. od Augusty, 10. od Tarby, 175. od Paryża. dł 18. 8. sz. 43. 3.

BERWALT, m. Niem. w nowey Marchii Brandeburskiey, *m.* 2. od Damy; leży nad iez. i st. iest traktatem uczynionym między Francyą, Szwecyą, i Protestantami Niemieckiemi na poparcie woyny lat 30. r. 1631.

BERWICK, ob. Barwick.

BERZETO, *Barcetum*, m. i Opac. w X. Parmeńskim, *m.* 9. od Parmy na połud.

BESANCON, *Vesontio*, Bezanson, dawne, piękne i wielkie M. Fr. stol. Hr. Burgundyi, z zamkiem. Ma Arcy Bisk. ktory się pisze Xciem *Imperii*. Ma Akad. *Universitatem*, sądy głowne, i szpital wspaniały. Chustka od potu Chrystusa Pana, wiele tu ludzi dwa razy na rok ściąga. Ludwik XIV. r. 1674. dobył go. Oyczyzną iest Kardynała *Granvelle*, Boissarda, Dunoda, Chifleta, Boisota. Od *Dijon m.* 19. od Paryża 83. od Genewy 26. dł. 23. 44. sz. 47. 13.

BESIGHEIM, m. Niem. w Szwabii w X. Wirtemberskim, *m.* 10. na połn. od Stuttgardy.

BESCON, *m.* 4. od Andegawy.

BESSAN, *m.* 1. od Agdy, są m. Fr.

BESSARABIA, czyli BUDZIACK, mały Kray Turcyi między Multanami, Dunayem, morzem czarnym i Tartaryą, mieszkany od Tatarow niepodległych, ktorzy z bydła, roli, i rozboiu żyią. W Religii i obyczaiach podobni są do Tatarow Krymskich. Na wpadnienie woysk obcych w Kray swoy, uciekaią na gory nieprzebyte. Miasto ich głowne iest Bender.

BESSE, Bessenay, Bessiers, są małe m. Fr.

BESSIN, Pow. Baioceński we Fr. w Normandyi niż. blisko morza. Dzieli się na wyż i niż. Znayduią się w nim kamienie łupalne do murowania zdatne. M. S. iest *Bayeux*.

BETANCOS, *Betanzos*, *Brigantinum Flavium*, M. Hiszp. w Gallicyi nad rz. Mandeo, *m.* 13. na połn. od Kompostelli. dł. 9. 40. sz. 43. 21.

BETELFAQUI, lub BETELSAKI, m. Az. w Arabii szczęśliwey, *m.* 10. około od morza czerwonego, w gruncie bardzo obfitym w kawę naywziętszą w całey Turcyi. Jest o *m.* 37. na połn. od Meki.

BETHLEEM, w Palestynie st.

Urodzeniem Chryſtuſa Pana; nie ieſt więcey dziś iak małą wioſką. Leży na wzgorce *m*. 2. od Jeruzalem.

BETHLEEM, Przedmieście w *Clamecy*, z tytułem Biſkupſtwa, na ktore nominuie Xżę *de Nevers*.

BETHUNE, *Bethunia*, M. Fr. w Hr. Artezyi z zamkiem i twierdzami dzieła P. *Vauban*. Gaſton *d'Orleans* wziął go był r. 1645. odebrali go ſprzymierzeni r. 1710. ale traktatem Utrechtſkim oddane było Francyi. Leży na ſkale *m* 3. od *Aire*, 8. od S. Omer, 48. od Paryża. dł. 20. 18. ſz. 50. 31.

BETLIS, mocne M. S. Kurdyſtanu w Azyi z zamkiem. Bey udzielnym tu ieſt Panem. Nad rz. Bendekahi, *m*. 60. od Diarmiru. 18. od *Van*.

BETSCHAU, m. Czeſkie w cyr. Egerſkim, ſł. minerami, *m*. 10. na w. od Egry.

BETUWE, lub BETAU, *Batavia*, Kraina Holl. w Xſtwie Geldryi między Renem i Leck. Ziemia tu zawſze wilgotna, a deſzcze czynią go częſto Kraiem nieprzebytym. Dzieli ſię na Betuwią wyżſzą i niżſzą.

BEU, m. Fr. z tyt. Hr. *m*. 2. od Houdan.

BEVELAND, wyſpa Holl. w Zeelandyi. Rz. Skalda dzieli ią na dwie części zwane *Zuid-Beveland*, i *Nort-Beveland*.

BEWDLEY, m. Ang. w Prow. Worceſter, nazwane z Angielſkiego, co znaczy miłe mieyſce, od ſwego położenia nad Sawerną. Wyſyła 2. Dep. na Parl. *m*. 5. od Worceſter, 31. od Londynu. dł. 15. 10. ſz. 52. 24.

BEWERGEN, m. Niem. w cyr. Weſtfalii, *m*. 9. na połn. od Munſter.

BEVERLEY, *Petuaria*, m. Angiel. w Prow. York, *m*. 55. na połn. od Londynu. Oyczyzna Fishera Biſk. Rocheſterſkiego zabitego od Henryka VIII. Wyſyła 2. Dep. na Parl. dł. 17. ſz. 53. 48.

BEWERN, m. w X. Brunſzwickim nad Weſerą, z zamkiem, *m*. 4. od Korweyu.

BEWERUNGEN, m. Niem. w Diec. Padernbornſkiey, o *m*. 9. na w. od Paderborny.

BEUIL, m. Fr. *m*. 5. od Tours, i Opac. Fr. m. 3. od *Limoges*, Cyſterſow, czyni 1100. liwr.

BEUREY, Włości Fr. w Lotaryngii *m*. 3. od Baru Xiążęcego.

BEUTHEN, Budyſſa niżſza, M. i dzierżawa w Szląſku niżſzym nad rz. Odrą *m*. 4. od Głogowa.

BEUTHEN, wyżſzy, M. i włości w Szląſku wyż. w Xſtwie Opawſkim. Jeſt ſł. traktatem między Kazimierzem IV. Kr. Polſkim, i Podiebradem Jerzym Kr. Czeſkim r. 1460.

BEUZEVILLE, m. Fr. z Hr. w Normandyi, *m*. 2. od *Carentan*.

BEY, *Baia*, nazwiſko Geograficzne znaczy odnogę morſką małą, z tą rożnicą od wielkiey odnogi, że Bey przy wniyściu ieſt ciaſny, czyli ſzyię ma wązką, a daley wpływaiąc i rozlewaiąc ſię między brzegami, ſtaie ſię obſzernieyſzym; i w takich mieyſcach naybeſpieczniey zawiiaią okręty.

BEZE, ob. Baiſe.

BEZIERS, *Biterra*, *Biterræ*, piękne i dawne M. Fr. z Biſk. powiatem, i tyt. Wikontego w Langwedocyi niż. Weſołe iego położenie było powodem niektorym mowienia, iż gdyby Bog na ziemi mieſzkać chciał, mieſzkałby w Biterze: *Si Deus in terris, vellet habitare Biterris*. Na co żartobliwy uſzczypliwie dodał: *ut iterum crucifigeretur*. Grunt iego żyżny obfituie, w zboże, oliwę, wino wyborne. Oyczyzną ieſt Barbeyraka, Boſkagera, Fontaniera, Mairana. Od morza ieſt o *m*. 3. od Narbony *m*. 5. od Paryża 157. dł. 20. 52. ſz. 43. 20.

BĘDZIN, lub BENDZYN, m. Pol. w Woiew. Krakowſkim i Stwo niegrodowe, na granicy Szląſkiey, pamiętne Kommiſſyą Pacyfikacyi ta

między Beuthen i Bendzynem uczyniony r. 1584. między Rudolfem II. Cel. Niem. i Arcy Xciem Maxymilianem, i całym domem Austr. z drugiey zaś strony między Zygmuntem III. i Rzeplitą Pol. w ktorey tranzakcyi Maxymilian zrzekł się na zawsze pretensyi do Tronu Polskiego. Od Krakowa *m.* 11.

BIAFAR, M. S. Krol. tego im. w Nigrycyi, nad rz. *los Camarones*, blisko golfu S. Tomasza. Biafarowie także iest narod Afrykański na brzegach Gwinei naprzeciw wyspy Bisagos.

BIAGRASSO, wieś Xstwa Medyolańskiego nad rz. Ticinella, *m.* 4. od Medyolanu, 2. od *Vigevano.* Wtym mieyscu Franc. pierzchać musieli r. 1524., w ktorey ich ucieczce st. Bayard poległ.

BIAŁA, m. Polskie w Brześciu Litewskim, z szkołami i pięknym pałacem Xżąt Radziwiłłow. od Brześcia *m.* 6.

BIAŁA, rz. w Woiew. Krakowskim, płynie pod Sandecz, Tuchow, wpada w Dunayec niedaleko Tarnowa. Tegoż im. rz. w Podlaskim wpada w Narwę.

BIAŁA, m. w Xstwie Oświecimskim na granicy Szląskiey blisko Bilitz.

BIAŁACERKIEW, m. Pol. w Woiew. Kiiowskim, znaczne Tatarow klęską r. 1626. Ma Starostę bez iuryzdykcyi, od Kiiowa *m.* 16.

BIAŁAKŁAWA, ob. Bałakława.

BIAŁOGROD, lub BIAŁłOGROD, *Akerman*, *Arpis Moncastrum*, M. mocne Bessarabii nad morzem i ieziorem Widowo, *m.* 4. od uyścia Dniestru, od Oczakowa *m.* 12. Opanowane było od Moskalow r. 1770. i wrocone Tatarom r. 1774. Stolicą iest Tatarow Budziackich, obronne garnizonem Tureckim. dł. 49. 20. sz. 46. 24. Jest inne m. tegoż im. w Bessarabii.

BIAŁOGROD, m. Pol. w Woiew. Wileńskim, *m.* 3. od Lidy.

BIAŁYKAMIEN, m. Pol. w ziemi Lwowskiey, teraz pod pan. Austr. w dystrykcie Brodzkim od Złoczowa *m.* 2.

BIAŁYSTOK, M. Pol. w Woiew. Podlaskim, iedno z nayporządnieyszych miast Polskich, ktore zdobią pałac kosztowny, ogrody roskoszne, i wiele pięknych domow dla rozrywki, zwane Wersalem Podlaskim. Sł. długą chorobą Augusta II. Kr. Pol., nadniszczone pożarem r. 1753. Jest domu Branickich. *m.* 28. od Warszawy.

BIANA, M. Az. w stanach Mogolu, st. wybornym tu indychem, *m.* 20. od Agry.

BIART, m. Fr. *m.* 2. od Bayonny.

BIBEN, ob. Pedena.

BIBERACH, Biberak, *Bibrachum*, M. Niem. wolne i Cesarskie w Szwabii. Naywiększy tu prowadzą handel barchanem. Oyczyzną iest st. Brandmulera. Mieszkańcy ustawą Parl. mogą we Fr. obeymować dziedzictwa od r. 1775. Leży w nizinie buyney, nad rz. *Russ*, i pobokiem *Biber*, *m.* 3. od Buchau.

BIBURG, m. o *m.* 2. od Landshut w Bawaryi, zowią go też Wilsburgiem, iż iest nad rz. Wilsą. Niektorzy maią go za dawne *Bibacum* Ptolomeusza.

BICETRE, zamek o *m.* 1. od Paryża, gdzie szalonych, niemych, włoczęgow, i wydziedziczonych zamykaią. Nazwisko ma od pewnego Biskupa Winchesterskiego.

BICHE, ob. Bitche.

BICOCQUA, o milę od Medyolanu, pamiętne mieysce porażeniem Lautreka r. 1521.

BIDACHE, *Bidassia*, m. Fr. w Nawarze niż. z zamkiem, *m.* 5. od Bayonny. Dziedzictwo domu Gramontow.

BIDASSOA, *Vedassus*, rz. ktora dzieli Hiszp. od Franc. wypływa z gór Pyreneyskich, wpada w morze między Andayą i Fontarabią. Hiszpani biorą cło od Franc. iadących do Hiszp., a Franc. od

Hiſzp. z drugiey ſtrony rzeki przybywaiących do Francyi. Ta rz. czyni wyſpę *des Faiſans*, ſł. zawartym tu pokoiem r. 1659.

BIDOUZE, Baronia Fr. *m.* 4. od Tarby. Tegoż im. ieſt rz. w Nawarze.

BIECHOW, m. Pol. w Woiew. Kaliſkim, z Kaſztelanią. Zdobi go Klaſztor Filipinow. Jeſt na połn. Gniezna.

BIECZ, *Becia*, m. Pol. w Woiew. Krakowſkim, dziś pod pan. Auſtr. w dyſtrykcie Kroſeńſkim. Ma ſwoy powiat, grod i urzędnikow. Obwiedzione ieſt ſtarym murem. W gruntach Bieckich znayduie ſię miedź i koperwas. Mieſzkańcy z wody rzeki Raby, ſol warzą, a z piany rzeczney ſiarkę zbieraią. Tu ſtolica katow. Jeſt nad rz. Rabą, od Krakowa *m.* 13. od Sandomierza 14. dł. 38. 53. ſz. 49. 50. Oyczyzną ieſt Kromera.

BIELA, M. Aragońſkie nad rz. Bielą, *m.* 14. od Saragoſſy.

BIELA, *Ebellanum*, M. Roſſyiſkie, ſtoł. Prow. tego im. nad rz. Opſzą, *m.* 50. od Moſkwy.

BIELA-OZERO, lub Biłe-ozero, M. i Xſtwo Moſkiewſkie nad iez. tego im. przy uyściu rz. Konſy, *m* 135. od Archanioła. dł. 56. 40. ſz. 58. 55.

BIELA, M. Czeſkie w cyr. Boleſławſkim.

BIELA, *Gaumellum*, m. Wł. w X. Piemonckim, ſtoł. powiatu ſwego, nad rz. *Cerva*, *m.* 8. od Wercelli, 5. od Iwry.

BIELANY, bor Krolewſki, i Klaſztor Kamedułow, o połmili od Warſzawy, założony od Władyſława IV. dla dopełnienia ślubu uczynionego na woynie Moſkiewſkiey, a zbogacony od Jana Kazimierza.

BIELAWY, m. Pol. w Woiew. Łęczyckim nad rz. Bzurą.

BIELICA, m. Pol. w Woiew. Wileńſkim w Pow. Lidzkim nad rz. Niemnem, *m.* 58. od Warſzawy.

BIELSK, M. S. Ziemi Bielſkiey w Woiew. Podlaſkim, drewniane, oſiadłe naywięcey żydami tu kupczącemi. Jeſt nad Granicą Brześcia Litt. Ziemia Bielſka Seymikuie w Brańſku, obiera 2. Posłow i 1. Dep. Dzieli ſię na Pow. Brańſki, Tykocińſki i Surazki. Ma ſwych Urzędnikow, Staroſtwo, i Leśnictwo, ktore idzie za Przywileiem. Od Warſzawy *m.* 24.

BIELSK, m. Pol. w Woiew. Płockim, mało oſiadłe, w gruncie dobrym.

BIELSK, czyli Bilitz, m. Szląſkie pograniczne, przy ktorym wiſła bierze za nim ſwoy początek. Jeſt od Krakowa *m.* 10.

BIENNA, M. Szwayc. nad iez. tego im. Biſkup Bazylei ma tu ſwe niektore prawa. Prezydent miaſta ieſt głową rady naywyżſzey. Religia pan. Proteſt. Sprzymierzona ieſt z Kant. Berny, Soloturny, i Fryburga. Jeſt o *m.* 1. od Nidau, *m.* 7. od Berny, 5. od Soloturny, 7. od Fryburga dł. 24. 44. ſz. 47. 11.

BIERE, wſpaniały zamek Fr. *m.* 1. od Semuru.

BIERVLIET, Bierflet, *Birfletum*, Forteca Flandryi Holl. gdzie Wilelm Beukelins pierwſzy wynalezca ſolenia śledzi w beczkach, umarł r. 1397. w r. 1377. wſi tu 19. zalanych zoſtało. Od Axeli *m.* 4. od Ekluzy 5. od Iſendik *m.* 1.

BIESZCZADY, ob. Karpackie gory.

BIETIGHEIM, mocne M. Niem. w Szwabii w X. Wirtemberſkim, w Krainie zaleconey zdrowym powietrzem, winem, i owocami dobremi. *m.* 8. od Stutgardy.

BIEULLES, m. i Hr. Fr. *m.* 4. od *Montauban*.

BIEVRE, rz. wpadaiąca w Paryżu w Sekwanę.

BIEZUN, m. Pol. w Woiew. Płockim, oſiadłe naywięcey żydami, iako inne m. Pol. nikczemne.

BIGEN, M. Az. ſtoł. małego Krol. tego im. w Japonii na połwyſpie Niphon.

BIGORRE, Pow. Biggorreńſki we Fr. z tyt. Hr. między Armaniakiem i *Cominges*, dzieli na Bigorrę gorzyſtą, rowną, i Ruſtanią. Tarba ieſt M. S.

BIHACZ, M. obronne Kroacyi Tureckiey na kępie rz. Unny, *m.* 26. od Karlſtadtu, 18. od Segny.

BILAZAI, m. Fr. w Piktawii. Ma wody mineralne ſkuteczne na choroby zaſkorne.

BILBAO, *Flaviobriga*, wiel. piękne i bogate M. Hiſzp. ſtoł. Biſkai, z portem uczęſzczanym. Zalecone zdrowym powietrzem, żyznością gruntu, handlem, i pięknym położeniem. Założone było od *Dom Diego Lopez de Haro*. Leży bliſko morza *m.* 20. od S. Sebeſtyana, 75. od Madrytu. dł. 14. 30. ſz. 43. 23.

BILBESHEIM, Opac. Mniſzek Bened. we Fr. *m.* 2. od *Haguenau*, fund. r. 1131.

BILEDULGERID, czyli kray Daktylow, zwany dla wielkiey tu ich obfitości, ktorego owocu więkſzey części Barbaryi doſtarcza. Jeſt częścią południową Krol. Tunetańſkiego w Afr. wzdłuż ma na *m.* 60. tyleż wſzerz. *Tuſera*, ieſt M. S.

BILGORAY, m. Pol. w Woi. Bełzkim oſiadłe rzemieślnikami, od Rozwadowa *m.* 7.

BILLEFELD, *Bifeldia*, m. Niem. w Cyr. Weſtfalſkim *m.* 12. od Oſnabruku.

BILINA, m. Czeſkie *m.* 4. od Leutmeryczu, przy gorze ſł. przez zioła lekarſkie, kruſzce rożne i wody mineralne, ktore piią ci, co łazni używaią w Teplicach.

BILLON, *Bilioneagus*, M. Fr. w Arwernii z kapitułą kanonikow. *m.* 8. od *Clermont*. Tego im. Opac. Fr. Bernard: czyni 1600. liw. *m.* 2. od Bezanſonu.

BILLY, *m.* 2. od Gannaty, i inne o *m.* 2. od *Clamecy* ſą małe m. Fr.

BIŁOHROD, M. Moſkiewſkie, ſtoł. Wielkorządztwa Białogrodzkiego, ieſt na w. Kiiowa, od niegoż *m.* 56.

BILSEN, *Beliſia*, m. Niderlandu Auſtr. w Biſk. Leodyiſkim, nad rz. Demerą, *m.* 3. od Maſtrychtu. Jeſt tu ſł. Opac. Kanoniczek, ktorych Xieni ieſt Xiężną państwa Niem. i niemoże iść za mąż, lubo inne w tym zgromadzeniu mogą.

BIMELIPATAN, giełda Holl. na brzegach Koromandelu w Azyi, *m.* 4. od Wiſigapatanu.

BIMINI, *Biminia*, wyſepka Ameryki południ. iedna z Lukayſkich, bliſko kanału Bahamy, rozciągła na *m.* 6. zaroſła laſami, mieſzkana od ludzi dzikich. Dla wielu morſkich około niey hakow, nie łatwo ieſt przyſtępna; położenie ma weſołe.

BINAROS, m. Hiſzp. w Krol. Walencyi, ſł. dobremi winami. Jeſt przy morzu, *m.* 12. od Tortozy.

BINCHE, *Bintaim*, M. Hannonii Auſtr. wzięte było od Ludwika XIV. r. 1667. od Mons *m.* 4. tyleż od *Charleroy*.

BINDON, *Bindonium*, m. Ang. w Dorceſter, bliſko rz. Fromy, z tyt. Hr. *m.* 3. od Dorceſtru.

BINGASY, M. nadm. w Krol. Trypolitańſkim w Afr. w Prow. Barce, *m.* 56. na z. od Derny.

BINGEN, dawne i piękne M. Niem. w Arcybiſk. Moguncklm, *m.* 10. na połd. od Koblentzu. Opanowali go byli Franc. r. 1644. dł. 25. 18. ſz. 50.

BINGLEY, Baronia Angl. w Prow. Yorku, *m.* 50. na połd. od Londynu.

BINTAN, wyſpa Indyi wſchodnich w Azyi leży na połd. połwyſpy Malakki.

BIORNEBURG, lub Biorno, M. Szwedzkie w Finlandyi połd. nad rz. Kumą, blizko iey uyścia do golfu Botnickiego, od Abo *m.* 30. na połn.

BIOLE, Hr. Fr. w po... *Querci.*

BIPONTYNSKIE, Xſtwo.

ob. *Zweybruck.*

BIR, *Birtha*, m. Turcyi Azyatyckiey w Dyarbeku z zamkiem rezyd. Gubernatora. Jest w kraiu obfitym w wszelkie potrzeby do życia, nad Eufratem, *m.* 20. na poln. od Alepu, 14. od Urfy, dł. 55. 36. sz. 36. 10.

BIRAN, m. Fr. z tyt. Margr. *m.* 3. od *Auch.*

BIRKENFELD, M. i Prow. Niem. w Cyr. Renu wyż. blisko Nawy, m. 8. od Trawiru 19. od Moguncyi.

BIRMINGHAM, m. Ang. w Prowinc. Warwick, znaczne handlem żelaza, i piękną drukarnią. Jest od Londynu na poln. o *m.* 27. dł. 16. sz. 52. 35.

BIRON, m. i zamek Fr. w Akwitanii między *Bergerac* i *Cahors*, nadane tyt. Xstwa r. 1723.

BIRVIESGA, *Vitrovesca*, m. Hiszp. w Kastylii dawney, stoł. pow. Burewy, *m.* 6. od Bugos na poln.

BIRZE, m. Pol. w Xstwie Zmudzkim, stoł. pow. Birżeniańskiego; sł. widzeniem się tu i umową sekretną Augusta II. Kr. Pol. z Piotrem W. Carem Mosk. przeciw Karolowi XII. Kr. Szwedzkiemu, ktory tu wkrotce, po ich odieździe z woyskiem nadciągnął. od Poniewieża na poln. *m.* Litt. 10.

BISACCIA, piękne M. Wło. w pryncypacie Neapol. z Bisk. *m.* 6. od Ariano, 6. od *Conza.*

BISAGOS, Bizagozy, Wyspy Afr. blizko brzegu Gwinei. Liczą ich 14. Są urodzayne, obfituią w wino, oliwę, palmy, pieprz podługowaty, ryż, i wyborne owoce. Mieszkańcy są rośli i odważni. Każda wyspa ma swego krolika, ale ci panuiącemu w Formozie, ktora iest naywiększą z nich, hołduią. Ferdynand *de Po* Portugal. pierwszy ie z Europeyczykow postrzegł.

BISANTAGAN, piękne m. Azyatyckie w Krol. Kamboyskim, w Indostanie, w kraiu żyżnym.

BISGARA, albo PESKARA, M. Afr. w Krol. Algierskim, w Prow. Labez. Znayduie się tu gadu mnostwo.

BISCHOFSHEIN, m. Nie. w Bisk. Wurtzburskim, *m.* 14. od Wurtzburga.

BISCHOFSHEIM, M. Niem. ArcyB. Moguńckiego, nad rz. Tauberą. Oyczyzna Jana Schischarda *m.* 8. na zach. Wurtzburga.

BICHOFS-WERDA, *Episcopi insula*, M. Niem. w Misnii w Saxonii wyż. *m.* 5. od Drezna. Wzięte było od Szwedow r. 1639. i 1641.

BISCHOFS-ZELL, *Episcopi cella*, piękne M. Szwaycar. w Turgawii z zamkiem, gdzie mieszka namiestnik w duchownych co do katolikow rządach Biskupa Konstancyenskiego, i ma połowę iego dochodow. Mieszkańcy są wolni, i maią swą radę naywyższą. Religia Protestancka wszczęta tu iest r. 1529. Ztąd Bibliander, Zwinger, Jan Iung, Scherb, i Goldast są rodem. Jest nad Thutą, od S. Galla *m.* 3. od Konstancyi 5. dł. 26. 13. sz. 47. 33.

BISCHVIELER, m. Fr. w Alsacyi *m.* 4. od Strazburga.

BISIGLIA, *Vigiliæ*, M. Wł. w Kr. Neapol. dosyć ludne z Bisk. Suffr. iest w ziemi Barskiey blizko Golfu Weneckiego *m.* 3. od *Trani.*

BISERTA, nadm. M. Afr. w Krol. Tunetańskim nad morzem srzodziemnym. Większa część mieszkańcow rozboiem się bawi, *m.* 15. na poł. ku z. od Tunetu.

BISHOP'S-CASTLE, *Episcopi castrum*, m. Angiel. w Prow. Schrop. do Bisk. Herfordzkiego; wysyła 2. Dep. na Parl. Jest nad rz. Ony. *m.* 2. od Montgomery, 40. od Londynu.

BISIGNANO, *Bisinianum*, *Besinia*, piękne M. Wł. w Kr. Neapol. w Kalabryi, z fortecą dobrą z Bisk. suffr. Rossańskiego. Ztąd iedna familia Wł. *de S. Severino*, nosi

nosi tyt. Xstwa. Leży na gorze blisko rz. *Boccona*, od *Cosenza m.* 7. od Rossano *m.* 6. od Neapolu 35. dł. 34. 10. sz. 39. 37.

BISKAYA, *Biscaya*, *Cantabria*, Prow. nadm. w Hiszp. między Asturyą, Kastylią i Nawarrą. Jest w ksztalt figury serca. Kray ten wydaie w wielu mieyscach dosyć zboża, a wszędzie mnostwo iabłek, cytryn, i pomarańczy. Morze dostarcza tey Prow. ryb obficie, i wyrzuca na brzeg konchy. Ma też drzewa dostatek zdatnego do budowli okrętow, rudy także żelazne i ołowiane. Biskayczykowie są naylepsi w Hiszp. żeglarze, marynarze, i żołnierze. Są żywi, obyczayni i grzeczni. Językiem mowią osobliwszym, niemaiącym podobieństwa do innych w Europie. Ta Prow. dzieli się na rożne Powiaty zwane *Merindades*. Bilbao iest M. S.

BISKAYA nowa, Prow. Ameryki połn. w Mexyku. *Paral* iest miastem iey głownym. Znayduią się w mieyscach niektorych szyby srebrne, rz. *Las Nassas* przerzyna iey część większą. Nie iest dobrze osiadła. Należy do Hiszpanow.

BISKUPIEC, *Bischofsburg*, m. w X. Warmińskim, w Pow. Seeburskim.

BISNAGAR, wiel. i ludne M. Indyiskie w Azyi, stoł. Krolestwa tegoż im. zwanego też Krol. Karnateńskim, Narsyngańskim, lub Chandegry. Jest od Golkondy o *m.* 45. od Pondichery *m.* 75.

BISSEAUX, wyspa Afr. na brzegu Gwinei, ma w około *m.* 40. mieszkana iest od Negreyczykow żyiących w bałwochwalstwie. Liczą tu Krolestw 9. z ktorych iedno iest panem innych. Tron iest Elekcyonalny. Europeyczykowie uczęszczaią tu dla handlu.

BISSY, m. w Burgundyi, nal. do domu *de Thiard*.

BISTERFELD, m. Niem. w Hr. Lippeńskim, między Paderbornem i Korweyem.

BISTRYCZ, *Bistricia*, piękne i mocne M. w X. Siedmiogrodzkim, stoł. Hr. tegoż im. nad rz. Bystryczą *m.* 17. na połn. od Koloswaru.

BISMARK, m. Pruskie w Woiew. Pomorskim zniszczone pożarami, zostaie pod pan. Pruskim.

BISZTYNEK, lub Bistein, M. Pruskie w X. Warmińskim, zbudowane r. 1325. Wzięte było od Krzyżakow r. 1455. pogorzało r. 1589.

BITBURG, *Beda*, m. w Xstwie Luxemburskim, *m.* 11. od Luxemburga, 7. od Treviru.

BITCHE, lub Biche, *Bidiscum*, m. Fr. w Lotaryngii, stoł. Hrabstwa tego im. Ludwik XIV. opanował go i umocnił, ale też twierdze przez traktat Ryświcki zwalone zostały, i M. oddane Xciu Lotaryngii r. 1698. Po przyłączeniu Bidyska do Korony ufortyfikowane było powtornie. *m.* 14. na połnoc od Strazburga, 15. od Sarlouis. Leży pod gorą blisko rz. Schwolby. dł. 25. 14. sz. 49. 5.

BITETTO, *Bitettum*, m. Wł. w Krol. Neapol. w ziemi Barskiey, *m.* 4. od Bari.

BITO, *Bitum*, małe Krol. Afr. w Nigrycyi na połud. rz. *Niger*. Mieszkańcow ma bogatych.

BITHAINE, *Betania*, Opac. Fr. fund. r. 1133. w Diec. Bezansońskiey, między *Louxeuil* i *Vesoul*, czyni 4500. liwr.

BITONTO, *Budruntum*, piękne M. Wł. z Bisk. w Krol. Neapol. Hiszpani pod Xciem Montemar tu blisko r. 1734. wygrali potyczkę, ktora ich uczyniła Panami Neapolu. Jest w piękney rowninie, *m.* 3. od Golfu Weneckiego, *m.* 4. od Bari. dł. 34. 22. sz. 41. 13.

BITTERFELD, m. Niem. w cyr. Saxonii wyż. w Misnii między Hallą i Wittembergiem.

BITERRENSKI, powiat we Fr. ob. Beziers.

BITURYCENSKI powiat we Fr. ob. Berry.

BIVONA, *Hipponium*, *Vibo*, M. Sycylii w Prow. *Val-di-Mezara*, leży na górze, ma tyt. Xstwa, *m.* 10. na połud. od Palermy. Tegoż im. iest m. Wł. w Kalabryi, *m.* 6. od Squillace.

BIZU, m. Afr. w Barbaryi w Krol. Marokańskim. Jest w gruncie obfitym w zboże, wino, oliwę, figi i orzechy. Mieszkańcy są maiętni.

BLAIA, ob. Blaya.

BLAINOILLE, m. Fr. w Normandyi *m.* 3. od Rotomagu. Tegoż im. inne iest w Lotaryngii z tyt. Margr. *m.* 2. od Lunewilli.

BLAIR, m. i Xstwo Szkocyi, w Prow. Atholii, st. potyczką r. 1689. na ktorey Wikomt Dunde poległ. Jest nad rz. Garry, *m.* 9. na połud. od Puth, 29. od Edymburga.

S. BLAISE, S. Błażeya, Opac. Bened. w Brysgowii w lesie czarnym, fund. r. 945. nad rz. Albą na połud. Fryburga.

BLAISE, rz. mała we Fr. wpada w Eurę o *m.* 1. od *Dreux*. Tegoż im. inna rz. wpada w Marnę, *m.* 2. od *Vitri-le-François*.

BLAISOIS, Blezeńfki Pow. we Fr. z tyt. Hrabstwa. *Blois* iest M. S.

BLAISON, m. Fr. z tyt. Baronii, w Pow. *Saumur*.

BLAISY, Hr. Fr. *m.* 4. od *Dijon*.

BLAMONT, *Albus mons*, m. Lotaryngii z tyt. Hr. *m.* 5. na połn. od Lunewilli. Są włości Franc. tego im. w Burgundyi.

BLANC, *Oblincum*, m. i Margr. Fr. z zamkiem nad rz. *Creuse*, znaczne dobremi winami. Jest w Pow. Bituryceńskim, *m.* 12. od Poitiers, 70. od Paryża, 25. od *Bourges*. dł. 18. 43. sz. 46. 38.

S. BLANCAT, m. Fr. i Kasztelania w Gaskonii, *m.* 5. od *S. Gaudens*.

BLANCHE, Opac. Fr. w *Noirmoutiers*, i inne tego im. w *Mortin*.

BLANCHE-COURONNE, i Blanchelande, są także Opac. Fr. małoznaczne.

BLANCKENBERG, *Blancoberga*, m. Niem. w Xstwie Bergeńskim, nad Siegą, o *m.* 5. od Bonny. Jest tego im. port w Flandryi Holl. *m.* 3. na połn. od Bruges.

BLANCKENBURG wiel. m. Niem. i Hr. z zamkiem w Stanach domu Brunszwickiego, *m.* 3. od Halberstadtu.

BLANDEQUE, Opac. Fr. w Artezyi, *m.* 1. od S. Omer.

BLANGY, m. Fr. *m.* 3. od Lisieux; i Opac. *m.* 2. od Hesdin.

BLANKA, *Blancâ*, wyspa osiadła w Amer. na połn. wyspy Małgorzaty, blisko ziemi tęgiey. Ma mnostwo żołwiow i iaszczurek Indyiskich.

BLANKENHEIM, m. zamek, i Hr. Niem. *m.* 12. od Juliaku.

BLANZAC, *Blanziacum*, m. Fr. *m.* 5. od Angulemy.

BLAR, zamek Szkocki w Atholii nad Garry.

BLARU, Margr. Fr. *m.* 4. od Mante.

BŁASZKI, m. w Woiew. Sieradzkim spustoszałe.

BLAUBEUREN, *Arœ Flaviœ*, m. Szwabskie w X. Wirtemberskim, *m.* 4. od Ulmy.

BLAVET, ob. *Port Louis*.

BLAYA, lub BLAIA, *Blavia*, dawne i mocne M. Fr. z dobrą fortecą w Akwitanii. Port Blay uczęszczany iest od obcych. Płynące okręty do Burdegali, tu swe armaty i zbroie składać powinny. Od Protestantow r. 1568. dobyte było, i zruynowane. Jest od Burdegali *m.* 7. 20. od Angulemy. dł. 16. 53. sz. 45. 6.

BLECHINGLAI, m. Ang. w Prow. Surrey, wysyła 2. Dep. na Parl.

BLEDZIEIOW, Opac. Polskie Cyster. w Woiew. Poznańskim, kollacyi Krolewskiey, nad rz. Obrą.

BŁEINHEIM, wieś Niem. blizko Hochstadtu, ob. Hochstadt,

i Woodstok.

BLEKINGIA, mała Prow. Szwecyi południowey między Smalandyą, i Skanią nad morzem Baltyckim.

BLENAC, Margr. Fr. *m.* 2. od Marennes.

BLERANCOURT, m. Fr. z zamkiem dobrym, *m.* 4. od Swessyonu.

BLERE, w Turonii, *Blergies* w Pikardyi, *Blesle* w Arwernii, *Blesneau* w Xstwie Aureliańskim są m. Fr.

BLEZENSKI, Pow. ob Blaysois.

BLESSINGTOWN, m. Irlandyi w Hrab. *Wieklon*, *m.* 7. na połd. od Dublina. Wysyła Dep. na Parl.

BLETTERANS, m. Fr. w Burgundyi nad Seyllą *m.* 2. od *Lons-le-Saunier*.

BLOCKZIL, *Bloczilia*, mocne M. Rzpltey Holl. w Prow. Oberyssélii z fortecą, iest przy uyściu rz. Aa w Zuyderzee, gdzie ma port dobry *m.* 3. od Steenwick, dł. 23. 30. sz. 52. 44.

BLOIS, *Blesæ*, Bleza, dawne i piękne M. Fr. w Prow. Aureliańskiey, stoł. swego pow. z Bisk. fund. r. 1697. wspaniałym zamkiem, w ktorym zabity był Xżę Henryk Gwizyusz. Tu Krolowa Pol. Sobieska umarła r. 1716. Zdobią Blezę fontanny, budowle i most wspaniały. Handel prowadzi znaczny. Leży nad Ligerą w miłym położeniu, *m.* 13. od Aurelianu, od Paryża 40. dł. 18. 59. sz. 47. 35.

BLONDRAURY, w Delfinacie, *Blot-le-rocher*, i *Blot l' Eglise* w Arwernnii są m. Franc.

BŁONIE, m. Polskie i powiat w ziemi Warszawskiey, ma Stę. Niegrodowego, *m.* pol. 4. od Warszawy, od Poznania, *m.* 37.

BOBENHAUSEN, m. Niem. w Weterawii o *m.* 1. od Frankfortu nad Menem. Nal. do Hr. Hanonii.

BOBIO, lub Bobbio, Bobium, M. Wł. w Xstwie Medyolańskim z Bisk. i Opac. fund. od S. Kolombana, ma tytuł Hr. Należy do Sardynii. Jest nad rz. Trebią *m.* 12. od Genui, od Placencyi 8. od Padwy 10. od Tortony 9. dł. 27. sz. 44. 48.

BOBIO, lub Bohio, rz. naywiększa w Prow. Amer. *Chili*. Wypływa z gor Kordyliers, i wpada w morze blisko Koncepcyi.

BOBR, m. Pol. w Woi. Witebskim pod pan. Ross. od Warszawy *m.* 104. od Smoleńska 34.

BOBROWNIKI, m. Pol. w Ziemi Dobrzyńskiey, z Stwem. grod. Tu skład Archiwum Ziemi. Jest pamiętne porażką Krzyżakow r. 1326. za Władysława Jagełła.

BOBRUYSK, m. Pol. w Woi. Mińskim, nad Bobryą, od Rohaczowa *m.* 16.

BOCAGE, mała kraina Franc. w Normandyi niż. ktorey *Vite* iest M. S.

BOCCA-DI-LUPO, ob. *Thermopile*.

BOCHERVILLE, m. Fr. w Normandyi *m.* 2 od Rotomagu z Opac. Bened. ktore czyni 13000. liwr.

BOCERVILLE, wieś Fr. w Lotaryngii znaczna Kartuzyą piękną.

BOCKI, m. Pol. w Woi. Podlaskim dosyć osiadłe, od Bielska *m.* 3.

BOCINO, *Bucino*, m. Wł. w Krol. Neapol. nad zbiegiem rzek Selo i Negro *m.* 6. od *Conza*.

BOCHARA, ob. *Bokar*.

BOCHNIA, M. w Woi. Krakowskim, teraz pod panowaniem Austr. w Cyrkule wielickim, pow. Wiśnickim, sławne zupami solnemi. Przed odkryciem tu soli r. 1251. za Bolesława wstydliwego Bochnia była wioską. Szyby te solne ciągną się wzdłuż daleko, tak iż o *m.* 5. z Wielickiemi zupami maią mieć kommunikacyą. Głębokie są gdzie niegdzie na łokci 600. Sol tu prze-

dnieyſza ieſt od Wielickiey. Nad rąbaniem iey około 1000. ludzi nieuſtannie pracuie, ktorą pakuią w beczki, i tak do Polſki, Gallicyi, Węgier, Szląſka, Czech, &c. ſprzedaią. Dochod niezmierny z nich idzie teraz na ſkarb Ceſarſki. Zoſtaią pod dyrekcyą zup Wielickich. Procz ſoli, w gruntach Bocheńſkich znayduie ſię też Alabaſter, od Krakowa *m.* 5. od Wiednia 63. od Warſzawy 45.

BOCKOLI, m. Niem. w Weſtfalii w Biſkupſtwie Münſterſkim nad Aą *m.* 6. od Weſel.

BODENHAUSEN, Baro. Niem. w Haſſyi, *m.* 7. od Kaſſelu nad Wertzą.

BODMAN, lub BODMIN, *Votiba*, m. Ang. w Hr. Kornuwallii niegdyś Biſkupie z tyt. Hr. Wyſyła 2. Dep. na Parl. *m.* 67. na połd. od Londynu.

BODWAR wielki, m. Niem. nad rzeczką tegoż im. w Xſtwie Wirtemberſkim, ſł. winami.

BOEIL, Baronia Fr. w Nawarze niż.

BOEN, *Boenium*, m. Fr. leśne w podgórzu, przy rz. Lignon, *m.* 5. od Ruan, zalecone dobremi papierniami.

BOERKOE, ob ABLAI.

BOG, rz. Polſka bierze ſwoy początek w Podolu, płynie pod Winnicę, Bracław, Koniecpol i wpada z Dnieſtrem w morze czarne.

BOGDANIE, *Bogdani*, wiel. Narod Tartaryi Azyatyckiey na połnoc Chin kray dziedziczą obſzerny i ludny. Chołduią Chinczykom ale ich ſą nieprzyiacielami głownemi. Ich handel zależy na futrach ſobolich, i liſach czarnych. Zowią ſię też Niukami.

BOGSUND, *Bogeſunda*, m. Szwedzkie w Oſtrogothii, ſł. potyczką między Szwedami i Duńczykami r. 1520. od Gothenburga na w. *m.* 28.

BOGLIO, lub BEUIC, BOLEUM, m. i Hr. w Xſtwie Sabaudyi nad rz. Tyneą *m.* 3. od *Glandeves.*

BOGUSŁAW, *Boguslavia*, m. Pol. w Woi. Kiiowſkim z Stwem niegrod. od Białeycerkwi *m.* 6..

BOHEMIA, ob. Czechy.

BOHERIES, Opac. Fr. Cyſter. fund. 1141. czyni 14000. liwr. o milę od Guiſe.

BOIADOR, Kap. w Afryce w Barbaryi, tak nazwany od Idzego *Yagnez* Portug. ktory pierwſzy do niego zawinął r. 1433. z rozkazu Dom Henryka Infanta.

BOIANO *Bovianum*, m. Wł. w Krol. Neap. w Hr. Moliſenſkim z Biſk. leży pod gorą Apenninem, *m.* 15. na połn. od Benewentu, od Neapolu 18. dł. 32. 8. ſz. 14. 30.

BOIANOWO, m. Pol. w Woi. Poznańſkim. Oſiadłe wielu ſukiennikami.

BOIGNY, wieś Fr. *m.* 1. od Orleanu, mieyſce głowne Lazaryſtow we Fr.

BOINA, rz. Irlar. w Leinſter ſł. przegraną Jakuba II. r. 1690. na ktorey Marſzałek Schomberg był zabity.

BOINEBURG, m. i Hr. Niem. w Haſſyi niż. na z. Eyſenaku.

BOINICZ, M. Węgierſkie w Hrabſtwie Zolnoch, ſł. cieplicami, i doſtatkiem ſzafranu, ktory ſię tu rodzi, dł. 36. 40. ſz. 48. 42.

BOIS-AUBRY, w Diec. Turoneńſkiey, i *Bois-grosland*, o *m.* 3. od Sables, ſą Opac. Franc.

BOIS-COMMUN, *Commeranum*, M. Fr. z zamkiem w Pow. Gatyneńſkim, *m.* 5. od *Montargis.*

BOIS-LE-DUC, lub BOLDUK, po niem. *Herzogenbuſch*, *Sylva Ducis*, piękne, wiel. i mocne M. Brabancyi Hol. z wielo fortecami. Naynaczniейſze z tych ſą Hekel, Izabella, i S. Antoniego. Moſtow tu liczą więcey nad 100. Xiążę Arauzykańſki wziął go był na Hiſzp. r. 1629. Biſkup i Duchowieńſtwo uciekło ſię do Hiſzpanii. Jeſt tu iednak doſyć katolikow, ktorzy religii prywatney maią wolność. Bolduk założony był r. 1183. od

Godefryda Xcia Brabancyi wśrzod lasu, zkąd ma nazwisko *Bois-le duc* czyli las Xiążęcy. Oyczyzną iest Agilens. Leży nad rz. Dommel i Aą, między bagnami, *m.* 9. od Bredy, 8. od Antwerpii, 18. od Amsterdamu. dł. 22. 46. sz. 51. 45.

BOIS-LE-COMTE, ob. Mitry.

BOISSE, m. i Opac. Fr. Bened. *m.* 4. od Angulemy czyni 3000. liwr.

BOISSESON-MARVIEL, m. Fr. *m.* 5. od Aureliaku.

BOISSIERS, Opac. Fr. w Andegawii, czyni 2400. liwr.

BOISY, Magr. Fr. *m.* 2. od Rvany.

BOITRON, m. Fr. w Normandyi, *m.* 2. od Seez.

BOITZEMBURG, ob Botzemburg.

BOKAMALA, lub BUKEMALA, M. S. Prow. tegoż im. w Afr. kray iest mieszkany od Jagów, ktorzy skupuią zęby słoniowe od Balke-Bakków swych sąsiadow i hołdownikow Kr. Makokańskiego, i handluią niemi z Gwineyczykami.

BOKAR, *Bochara*, lub BUKARYA, dawniey *Tribectra*, wiel. M. Tartaryi w kraiu Uzbeku, stolica Krolestwa tego im. Gmachy tu publiczne są wspaniałe. Wzięte było od Genghiskhana r. 1220. a od Tamerlana potym r. 1370. Uzbekowie nakoniec stali się iego Panami r. 1498. Gdy cudzoziemcy z iedney tu rzeczki piią wodę, ktora przez Miasto płynie, wyrastaia im brodawki w goleniu na nogach długie na łokieć, ktore wlekąc się po ziemi przepęknąć się muszą, a zatym wdaie się gangrena nieuleczona. Persowie i Moskale handel tu prowadzą. Władza Krola ograniczona iest powagą Mustego. Awicenna urodził się w Alsenie wiosce tego kraiu. Leży Bokar nad rz. iedną, ktora wpada w Gihon. Od Samarkandii *m.* 40. od Amolu 24. dł. 84. 40. sz. 39. 20.

BOLBEL, m. Fr. *m.* 4. od *Caudebec*, spustoszało pożarem r. 1765. bogate dawniey było fabryką nożow, sorbotow, skor, i wełnianych materyi. Odnawiać się iednak poczyna.

BOLBONNA, Op. Fr. Cyster. w Hr. *de Foix*, czyni 9000. liwr.

BOLEMBERG, m. Niem. w Xstwie Meklemburskim nad Golfem morza Baltyckiego, *m.* 4. od Wismaru.

BOLEMOW, m. Pol. w ziemi Sochaczewskiey, z Stwem Niegrod.

BOLESLAU, Bolesław cyrkuł Bolesławski, czyli powiat w Czechach, ktory graniczy z Szląskiem i Luzacyą oddzielony gorami MaM.S. Bolesław czyli *Buntzlau*.

BOLESŁAW, czyli BUNTZLAU, Boleslavia M. Szląskie na trakcie Warszawskim do Drezna. Oyczyzną sł. Opitiusza. Jest nad rz. Bober. *m.* 7. na półn. od Lignicy, od Drezna *m.* Pol. 20. od Warszawy *m.* Pol. 66. dł. 35. 28. sz. 51. 12.

BOLESŁAWIEC, m. Pol. w ziemi Wieluńskiey nad rz. Prosną, ma Stę. Niegrod. *m.* 2. od Wielunia.

BOLKOWICZ, m. Szląskie w Xstwie Głogowskim *m.* 7. od *Glogau*, dł. 33. 50. sz. 51. 27.

BOLLECHARD, m. Fr. *m.* 4. od Rotomagu.

BOLLEWEILLERT, Mar. Fr. w Alsacyi *m.* 4. od Kolmaru.

BOLOGNA, *Bononia*, *Bolonia*, daw. wiel. bogate i piękne M. Wł. drugie w rzędzie w stanie Papiezkim, stoł. powiatu Bonońskiego z Arcybisk. i Akad. nayst. we Włoszech. Budowle bardzo ma wspaniałe i piękne, tak przez Architekturę doskonałą, ganki przedniego gustu, iako i przez wyborne malowania, w czym Bonończykowie celuią wszystkich. Zależy od rządu Papieżow, ktorzy tu maią swego namiestnika. Nabyta była od Mikołaia Pap. r. 1278. przez poddanie się iey właśne. Nauki tu zawsze kwitnęły. Handel ma znaczny. Mie-

ſzkańcy ſą ludzcy i obyczayni miłośnicy obcych, oſobliwie Franc. ktorych przeymuią mody izwyczaie. Miaſto ieſt ludne, ulice ma proſte. W śrzodku ieſt wieża *Aſineli* zwana, miana we Wł. za naywiękſzą, wyſoka ſtop 376. fabryki materyi iedwabnych ma dobre. W porządku naywiękſzych Miaſt Włoſkich Bononia zowie ſię *tłuſtą* dla żyżności gruntu. Oyczyzną ieſt Benedykta XIV. Jakobina, Leandra, Albertego, Akkurſa, Aldrowanda, Achilliniego, Tomaſza Pizańſkiego &c. Od Modeny *m.* 9. od Ferrary 10. od Raweuny 15. od Florencyi 19. od Rzymu 70. dł. 28. 52. ſz. 44. 29.

BOLONEZ, Pow. Bonońſki we Wł. zawarty ieſt granicami Ferrary, Romanii, Florencyi, i Xſtwa Modeny. M. S. w nim Bologna.

BOLONIA, Franc. ob. Boulogne.

BOLSENA, *Volſinium*, m. Wł. w Kampanii Rzymſkiey nad iez. tego im. *m.* 3. od Orwietty.

BOLSZAYA-ZEMLA, to ieſt większa ziemia, kray nazwany od Moſkalow, i wynaleziony od nich r. 1723. przez Xcia *Chelaſchi* dziedzica wyſepki między brzegiem Syberyi i to większą ziemią, ktory po tym odkryciu wzięty był od Moſkalow w niewolę. Dla nieznośnego tu zimna mało ieſt mieſzkana. Leży przy uyściu rz. Kolimy, pod 65. grad. długości.

BOLWERT, *Bolverda*, lub BOLSWERT, m. Fryzyi, o *m.* 3. od Slooten.

BOLTON, zamek Angiel. z tyt. Xſtwa w Prow. Yorku nad rz. Trywelą, *m.* 50. od Londynu.

BOLZANO, lub BOTZEN, *Bocenum*, wiel. i piękne M. Niem. w Hr. Tyrolu, nad rz. Eyſach o *m.* 7. od Bryxen, dł. 28. 46. ſz. 46. 42.

BOMBAIM, lub BOMBAY, M. Azyatyckie w Indyach na wyſpie tego im. blizko rz. Kunkanow. należy do Anglii od r. 1662. w ktorym uſtąpili im go Portugal. Ma fortecę i Gubernatora. Rodzi ſię tu wiele drzewa Kokuſowego, ktore mieſzkańcom znaczny czyni odbyt. Powietrze ieſt niezdrowe. Bałwochwalcy i katolicy z rowną wolnością ſwe ſprawuią obrządki. Nazwiſko ma od *Buon-Bey*, czyli dobrey odnogi morſkiey, na ktorey port tu ieſt wygodny bardzo. Jeſt o *m.* 8. od Bacaim, 16. od Chauli, dł. 90. 30. ſz. 19.

BOMBON, Prow. Ameryki połd. w Peru, w Audyencyi Limańſkiey, gdzie rz. Amazonow ma ſwoy początek. Kray ieſt urodzayny bardzo.

BOMMEL, *Bommelia*, piękne M. Holl. w Xſtwie Geldryi, o *m.* 3. od *Bois-le-Duc* nad rz. Wahalą na kępie tego im. r. 1672. wzięte i zruynowane było od Franc. potym od nichże odſtąpione. dł. 22. 45. ſz. 51.

BONAC, Margr. Fr. o milę od *Foix*.

BONAIRE, *Bonuſäer*, Wyſpa Amer. bliſko brzegu połn. ziemi tęgiey, na połd. wyſpy Kurazao. Ma nazwiſko od zdrowego tu powietrza. Należy do Holl. ktorzy tu maią ſwego Gubernatora. Obfituie w ſarny i ſol. dł. 34. 20. ſz. 12. 10.

BONANDREA, *Apolonia*, M. i port Afr. na brzegu zachodnim Krol. Barki.

BONAVENTURA, Odnoga morſka, port, i forteca w Ameryce w Popayanie. Powietrze tu ieſt niezdrowe, *m.* 36. na w. od Kali. dł. 303. 20. ſz. 3. 20.

BONAVISTA, Wyſpa morza Atlantyckiego, iedna naybardziey poſunięta ku w. z wyſp Kapu Zielonego; tak nazwana od Portugal. iż pierwſzą ieſt, ktorą ci odkryli. Długa ieſt na mil 8. ſzeroka 5. dawniey naylepſzą była z wyſp *Cap Verd*. Obfituie teraz w bawełnę i liczne trzody koz. Na wyſpie tey ſą dwa dla okrętow ſtanowiſka. Naylepſze zowie ſię ſtanowiſkiem An-

gielſkim, Portugalſkie nie ieſt tak dobre.

BONCONVENTO, *Bonus Conventus*, m. Wł. w Pow. Sienneńſkim, od Sienny *m.* 4. Henryka VIII. Ceſ. śmiercią ieſt pamiętne.

BONEFF, Opac. Fr. *m.* 4. od Namur.

BONELLES, m. Fr. *m.* 2. od *Dourdan.*

BONFAY, Opac. w Lotaryngii *m.* 3. od Darnay.

BONIFACIO, *Bonifacium*, M. na wyſpie Korſyce w podgorzu blizkim Sardynii. Jeſt ludne i dobrze obronne. Tu będąc zbitym od Genueńczykow Alfons V. Krol Aragońſki odſtąpić od oblężenia był przymuſzony r. 1420. Od Ajaccio na połud. *m.* 15. dł. 26. 47. ſz. 41. 25. Tu bliſko znayduiąca ſię cieśnina morſka ma nazwiſko *Boca-di-Bonifacio.*

BONAE *Spei promontorium*, ob. dobrey nadziei Kap.

BONLIEU, Opac. Fr. Cyſter. w Marchii nad rz. Tardą, czyni 2000. liwr. *m.* 4. od *Aubuſſon.* Jeſt inne Opac. tychże i tego im. *m.* 2. od Burdegali, i czyni 3500. liwrow. Tegoż im. Opac. Fr. *m.* 2. od Montpelier.

BONN, *Bonna*, mocne i dawne M. Niem. rezyd. Elektora Kolońſkiego. Dobyte od Montekukullego r. 1673. wzięte potym od Franc. a po upartym długim oblężeniu odebrane od Elekt. Brandeburſkiego było r. 1689. Gdy ſię oświadczyli Kolończykowie na ſtronę Fr. Marlborough wziął mocą Bonnę r. 1703. Pałac tu Elektorſki i ogrody ſą bardzo wſpaniałe. Jeſt nad Renem, *m.* 4. od Kolonii, 24. od Moguncyi, od Juliaku 7. od Trewiru 26. dł. 24. 40. ſz. 50. 44

BONNA, M. nadm. Afrykańſkie w Barbaryi w Krol. Algerſkim z portem dobrym, założone ieſt o milę od dawney Hippony. Zowie ſię też *Balet-el-Unied*, czyli Pałac Juiubowy, dla mnogości drzew iuiubowych w koło miaſta. Karol V. opanował był Bonnę r. 1535. ale ią wkrotce odebrali Turcy, i nowo umocnili. Jeſt o *m.* 50. na z. od Tunetu, 30. od Konſtantyny. dł. 25. 28. ſz. 37.

BONNE, m. Sabaudyi w X. Geneweńſkim, o milę od Annecium.

BONNECOMBE, Opac. Fr. Cyſter. czyni 14000. liwr. *m.* 3. od Rodez.

BONNE-ESPERANCE, w Hannonii.

BONNEFONT, na z. Miaſta Niſors.

BONNEFONTAINE, w Diec. Remeńſkiey, *m.* 1. od Aubenton.

BONNESSAIGNES, *m.* 2. od *Vantadour*, ſą Opac. Fr. niczym nieznaczne.

BONNE-ESPERANCE, (CAP) ob. Dobrey nadziei Kap.

BONNESTABLE, m. Fr. w Pow. Cenomańſkim, handel ma wielki na zboże, *m.* 5. od Belemy.

S. BONNET, m. Fr. w Pow. Forez, ſł. dobrą fabryką nożycow, *m.* 3. od Montbriſon. Inne ieſt *m.* 7. od *Villefranche.*

BONNEVAL, Hr. Fr. *m.* 6. od Limoges, ktore dało imie familii, z ktorey był ſł. Hr. *Bonneval*, potym umarły w Turczech.

BONNEVAL, *Bona vallis*, m. Fr. z Opac. Zak. S. Ben. fund. r. 841. czyniące 4500. liwr. Jeſt nad Ligerą *m.* 3. od *Chateaudun*, *m.* 7. od *Chartres.* Jeſt tego im. Opac. Cyſter. w Diec. Rodezkiey, czyni 12000. liwr. *m.* 3. od *Aubrac.*

BONNEVAUX, o *m.* 2. od *Poitiers*, i inne o *m.* 5. od Wienny, ſą Opac. Fr.

BONNEVILLE, m. Sabaudyi w Pow. *Fauſſigny*, nad Arwą, *m.* 5. od Annecium.

BONNEVILLE, m. nad iez. Bieneńſkim w Biſk. Bazylei pod protekcyą Kant. Berneńſkiego.

BONNEUIL, m. Fr. w Pikardyi, *m.* 1. od Breteuil.

BONNY, m. Fr. nad Ligerą,

m. 2. od Briary.

BONONIA, ob. Bologna.

BONPORT, Opac. Fr. Cyster. *m.* 3. od Rotomagu, fund. r. 1190. czyni 18000. liwr.

BONREPOS, *m.* 3. od Pontivy, inne o m. 1. od Awalony.

BONS, w Belley, są Opac. Fr.

BOPFINGEN, *Bosfinga*, m. Niem. Ces. i wolne w Szwabii nad Egrą, *m.* 4. na z. od Nordlingi.

BOPPART, *Bodobriga*, m. Niem. w cyr. Renu niż. niegdyś Ces. teraz przyłączone do Elektorstwa Trewirskiego r. 1494. Jest pod górą *m.* 3. od Koblentz, od Nassau 5. dł. 25. 10. sz. 50. 19.

BORCHLOEN, ob. Loss.

BORCKELO, *Borkeloa*, plac mocny Niderlandu Holl. w Hr. Zutfanii nad rz. Borkelą, *m.* 4. od Zutfen.

BORCZOWSK, m. Pol. w Woiew. Podolskim, pod pan. Austr. od Kamieńca *m.* 5.

BORD, M. Fr. w Pow. Lemowiceńskim, *m.* 10. od Tulles.

BORDE-AU-CHATEAU, Baronia Fr. *m.* 3. od Chalons.

BORDEAUX, ob. Bourdeaux.

BOREMLA, lub BOREMEL, m. Pol. w Woiew. Wołyńskim, wspaniałym Pałacem nowowystawionym ozdobne. Od Warszawy *m.* Pol. 35. od Beresteczka *m.* 2.

BORGO, *Borgus*, M. Szwedzkie nad golfem Finlandzkim, w Prow. Nylandyi, *m.* 8. od Helsingfortu. dł. 44. sz. 60. 34.

BORGOFORTE, m. Wł. w Xstwie Mantuańskim nad Padem. *m.* 4. od Mantuy. dł. 28. 17. sz. 45. 3.

BORGO-SAN-DOMINO, *Fidentia*, M. Wł. w Xstwie Parmeńskim, *m.* 8. na połud. od Placencyi z Bisk. postanowionym od Klemensa VIII. r. 1607. Oyczyzną iest Bened. Bachiniego. dł. 27. 30. sz. 41. 53.

BORGO-DI-SAN-SEPOLCRO, *Biturgia*, M. Wł. w Xstwie Toskańskim, w Pow. Florenckim z Bisk. postanowionym od Leona X. r. 1515. Jest od Urbinu *m.* 9. od Arezzo 5. dł. 29. 50. sz. 43. 35.

BORIA, *Belsinum*, m. Hiszp. w Krol. Aragonii, *m.* 5. od Tarazony. Inne tego im. iest w Amer. w Peru w Audyencyi *Quitto*, o *m.* 50. od Kuenzy, ktore iest mieyscem głownym Missyi Hiszpanow w Kraiu *Maynas* nad rzeką Amazonow maiącą tu blisko kataraktę.

BORIQUENA, Borykwena, wyspa Ameryki półn. blisko *Porto Rico*. Angl. uczynili się iey Panami, ale są wypędzeni ztąd od Hiszp. Lubo iest urodzayna i wesoła, iest iednak nieludna. Powietrze i wody zdrowe, przytym ptastwa i źwierzyny ma mnostwo. Obfituie w figi Indyiskie. Twierdzą Pisarze, iż Hiszpani boiąc się aby nie mieli mocnych sąsiadow, zaludniać iey nie chcą.

BORKOLM, M. S. wyspy Moskiewskiey Oelandyi z zamkiem obronnym.

BORMIO, *Bormium*, piękne i ludne M. w Kraiu Gryzonow z Hrabstwem. Sprzymierzone iest Szwaycarom. Tu Rzeplta Gryzonow trzyma swego Gubernatora zwanego *Podesta*, do rządu, i do zasiadywania na radach i sądach tu naywyższych. Jest nad zbiegiem Addy i Isolaccyi, *m.* 7. od Tirano, 17. od Kur. dł. 27. 45. sz. 45. 26.

BORNEO, *Bonæ fortunæ*, wyspa Azyatycka, iedna z 3. wielkich wysp Sondzkich. Dom Jerzy Menesez Portugalczyk odkrył ią r. 1521. obfituie w owoce i rożnego rodzaiu zwierza rożne od naszych, osobliwie w małpy i ryż, ktory tu iest naylepszym w Azyi. Brzegi iey mieszkane są od Murzynow, zwanych *Malais*, ob. to słowo, w śrzodku ciż osiedli, zowią się tu *Beajous*. Ci są rośli, udatni, i zabobonni. Nie maią żon więcey iak iedną. Cudzołostwo śmiercią karzą. Ale Malezowie, uciemiężaią ich tyle ile mogą bezkarnie. Handluią kawą, woskiem, pieprzem, ryżem &c. Drzew

na

na okręty zdatnych pełne są lasy. Ma w okolo na *m.* 600.

BORNEO, M. S. wyspy tego im. wielkie, handl. i ludne; port ma dobry. Stawiane iest na wielkich palach ku brzegowi połnocnemu wyspy, dł. 129. 50. sz. 4. 50.

BORNHOLM, *Boringia*, wyspa morza Baltyckiego Duńska, na połd. ku w. Prow. Schonen. M. S. w niey iest Sandewick.

BORNO, lub BURNU, *Bornum*, wielkie Krol. Afr. w części wschodniey Nigrycyi. Rz. Niger przerzyna go, i kryiąc się w ziemi, z inney daley wypływa strony. Obfituie w liczne trzody, proso i bawełnę. Krol iest bardzo bogaty. Dapper pisze iż obywatele są bez żądnych praw i religii, że żony i dzieci maią wspolne. M. S. iest Borno iedno M. w całym kraiu, inne mieysca nie są tylko wiosek kilka, i gory przepaściste.

BORNSTED, m. Niem. w Hr. Mansfeld.

BOROWICA, lub BOROWICZ, m. Pol. w Woi. Kiiowskim, gdzie r. 1638. Kozacy przymuszeni byli od Polakow wydać Generała swego Pauluka. Leży nad Dnieprem.

BORUBRIDGA, *Isurium*, M. Angiel. w Prow. Yorku *m.* 60. na połn. od Londynu. Wysyła 2. Dep. na Parl. dł. 16. 5. sz. 54.

BORYSOW, m. Pol. w Woi. Witebskim, nad rz. Berezyną.

BORZĘCIN, m. Pol. w Woi. Sendomirskim, grunta ma bogate w szyby mineralne, ale dotąd prawie nietykane, nal. do Bisk. Krakowskich. Leży pod łysą gorą od Sendomirza *m.* 9.

BOSA, M. nadm. w części zachod. Sardynii z zamkiem, z portem dobrym, i Bisk. iest dawne; leży nad rz. tego im., na połn. ku z. wyspy *Bosa*, od *Oristagni m.* 11. dł 26. 25. sz. 40. 19.

BOSCAUDON, i *Boshand*, są Opac. Fr.

BOSCO, lub BOSCHI, *Mesta Sylva*, M. Wł. w X. Medyolańskim. Oyczyzna Piusa V. Jest nad rz. Orbą *m.* 2. od Alexandryi.

BOSFOR, Tracki, *Bosphorus Thracicus*, kanał Konstantynopolitański. Jest cieśnina, przez ktore morze Marmora łączy się z czarnym, naywiększey szerokości ma połmili. Carogrod, budowle Tureckie, pałace Sułtanow i Baszow zdobią iego brzegi. Dzieli Azyą od Europy. Okrętom często bywa niebespieczny.

BOSNA-SERAY, ob Seraio.

BOSNIA, Prow. Turcyi Euro. nazwana od rz. Bosny, ktora przez nią płynie. Mahomet II. wydarł ią był Hospodarowi Bośniackiemu Stefanowi, i żywo go z skory złupić kazał. Dawniey czyniła Prowincyę Węgierską. Dzieli się na wyższą i niższą. Leży między Sklawonią, Albanią, Serwią, i Kroacyą. Rządzi nią Beglerbey Turecki, ktory rezyd. w Banialuku M. S. Bośnii Jest tu Biskup Łac. i mieszka w Diokowarze mieście Sklawonii.

BOSPHORUS, nazwisko Greckie cieśnin morskich.

BOSSE, m. Fr. w Pow. Wexyńskim, *m.* 2. od *Chaumont*.

BOSIGNES, m. Angiel. w Kornuwallii, wysyła 2. Deput. na Parl.

BOSSU, piękny zamek z tyt. Hr. w Hannonii; blisko S. *Guillain*.

BOST, wielkie piękne, i bardzo mocne M. Persyi, stoł. Prow. Sablestan. Zamek ma nayobronnieyszy w tym Krol. Leży nad Inomedą, na połn. Kandaharu.

BOSTON, *Bostonium*, wiel. piękne i mocne M. Ameryki połn. stoł. nowey Anglii, z portem dobrym, z ktorego więcey nad 300. okrętow naładowanych do Europy i do Ameryki corocznie wychodzi. Domy prywatne i publiczne są tu wspaniałe. Ma Akad. i Drukarnię. Jest naypięknieyszą osadą Angielską w Amer. Leży nad brzegiem morza, *m.* 3. od nowey Kambrydgi,

dł. 306. ſz. 42.

BOSTON, *Boſtonium*, M. Angielſkie w Prow. Linkoln, *m.* 35. na połn. od Londynu. Sł wieżą, ktora tu naypięknieyſzą ieſt w Anglii, wyſyła 2. Dep. na Parl. Jeſt handl. z przyczyny wygodnego portu, leży nad rz. Withaną, przy Golfie Boſtońſkim, dł. 17. 22. ſz. 52. 53.

BOSFORT, m. Angiel. w Pro. Leyceſter, ſł. ieſt potyczką między Rychardem II. i Henrykiem VII. ktora założyła koniec woynom, i walkom dwoch wielkich domow, Yorku i Lankaſtru Xiążąt. Jeſt od Leyceſter *m.* 4.

BOTHMAR, Hr. Niem. w X. Zell, nad rz. Reuzą *m.* 7. od Zell.

BOTHNIA, znaczna Prow. Szwedzka nad Golfem tegoż im. ktory ią na 2. części dzieli, Botnią wſchodnią czyli Kaianię, i Botnią zachodnią. Brzegi odnogi Botnickiey ſą dobrze oſiadłe.

BOTZEN, ob Bolzano.

BOTZENBURG, piękne M. Niem. w Xſtwie Meklemburſkim z zamkiem nad Elbą, przez ktorą płynące ſtatki tu cło płacą.

BOVA, *Bowa*, m. Wł. z Biſk. w Krol. Neapol. w Kalabryi, bliſko Appenninu, *m.* 8. od Regio.

BOUCHAGE, Baronia Fr. w Delfinacie, *m.* 5. od Belleyes, inna tego im. ieſt w Piktawii.

BOUCHAIN, *Buccinium*, M. mocne w Hannonii Fr. ſtoł. krainy *Oſtervant*, założone od Pepina Krola. Skalda rz. go przedziela, Xżę Aureliańſki r. 1676. dobył go był, r. 1711. opanowali go ſprzymierzeńcy, ale r. naſtępuiącego odebrał go Marſzałek *Villars*. Jeſt o *m.* 3. od Kameraku, od Duaku 4. dł, 20. 58. ſz. 50. 17.

BOUCHARD, kępa Fr. i m. ſł. urodzeniem Andrz. *Duchesne*, *m.* 7. od Tours.

BOUCET, Opac. Fr. w Arwernii, i tegoż im. Margr. Fr. pod imieniem *du Quesne m.* 3. od Etampes.

BOUDRY, m. i kaſztel. w X. *Neufchatel*, *m.* 2. od *Neufchatel*.

BOUFFLERS, niegdyś *Cagni*, m. Fr. z tyt. Xſtwa i zamkiem, przed ktorym ieſt wſpaniała ſtatua Ludwika XIV. *m.* 3. od Bellowaku.

BOVES, m. Fr. z tyt. Margr. *m.* 2. od Ambianu.

BOUILLAS, Opac. Fr. Cyſter. *m.* 2. od *Lectoure*, czyni 2400. liw.

BOUILLE, m. Fr. nad Sekwaną *m.* 3. od Rotomagu.

BOUILLON, *Bullio*, piękne M. Fr. w Xſtwie tego im. w Luxemburgu, z zamkiem mocno obronnym. Ztąd Godefryd Bouillon wziął nazwiſko po matce ſwoiey. Francuzi opanowali go r. 1676. i Ludwik XIV. oddał go familii Xżąt Buillońſkich. Jeſt od Sedanu *m.* 4. od Luxemburga *m.* 15. na z. dł. 22. 55. ſz. 49. 45.

BOUIN, wyſepka Fr. na brzegu Piktawii niż. kanałem tylko oddzielona od niey. Jeſt wkſztałt troykonta. Ma miaſto tego im. Mieſzkańcy nie płacą podatkow.

BOVINES, ob Bouvines.

BOVINO, *Bovinum*, M. Wł. w Krol. Neapol. w Kapitanacie z Biſk. *m.* 12. na połn. od Benewentu.

BOULAY, m. Fr. w Lotaryngii.

BOULAYE, Margr. Fr. w Burgundyi.

BOULBON, Hr. Fr. w Prowancyi.

BOULENCOURT, Opac. Cyſter. *m.* 10. od Troyes.

BOULENE, m. Fr. w Hr. Weneſſyńſkim.

BOULETERANES, m. Fr. w pow. Ruſſylońſkim niczym nie ſą pamiętne.

BOULOGNE, *Bolonia*, wiel. piek. M. Fr. w Pikardyi ſtoł. pow. Bolońſkiego, leżącego w części połn. Pikardyi rozciągłego na *m.* 12. przyłączonego do korony Franc. pod Ludwikiem XI. Handel iego zależy na węglach kopalnych, i ma-

śle. Bolonia ma port i Bisk. Oyczyzną iest X. *Quien.* Leży przy wyściu rz. Jany. *m.* 9. na z. od S. Omer, od Lilli 22. od Atrebaty 20. od Paryża 55. dł. 19. 16. ſz. 50. 43. Jest tego im. Baronia Fr. w Pow. Wiwareńskim, i las z wioską *m.* 2. od Paryża.

BOULON, Boulouere, Bouper są m. Fr. nieznaczne.

BOUQUENON, ob. Saar-Bockenheim.

BOURBON, wyspa, ob. Mascareigne.

BOURBON-LANCY, *Borbonium-Anselmum*, M. Fr. w Xstwie Burgundyi, sł. zamkiem i cieplicami wod mineralnych. Łaźnie wielkie są tu pokładane marmurem, dzieło, iak wielu mniema Rzymian ieszcze. Od Autodunu na połud. *m.* 7. od Paryża 69. dł. 21. 26. ſz. 46. 37.

BOURBON-L'-ARCHAMBAUD, czyli BOURBON-LES-BAINS, *Burbo-Archembaldi*, Burbon, m. Fr. w Pow. Burbońskim, sł. łaźniami. Wody tu tak są ciepłe, iż palca w nich bez oparzenia wytrzymać nie można, z tym wszystkim ani iaio w nią wrzucone nie twardnieie, ani zioła nie miękną. Wzięta woda ze źrzodła zaraz na ogień, nie prędzey wreć zaczyna, iak i nayzimnieysza. Jest od Nevers na połud *m.* 10. od Paryża 65.

BOURBONNE-LES-BAINS, m. Fr. w Szampanii sł. cieplicami, *m.* 7. od Langres, 10. od *Chaumont.*

BOURBONNOIS, Pow. Fr. Prowincyi Lugduńskiey. Obfituie w zboże, owoce, drzewa, pastwiska, zwierzynę i wino. Nadany tyt. Xięstwa Parostwa r. 1329. od Filipa Walezyusza Kr. Fr. dla Ludwika syna Roberta, ktory był naymłodszym synem Ludwika S. Ten Xżę Ludwik miał synow Piotra i Jakoba, ostatni ten iest, od ktorego pochodzi dom panuiący we Francyi, Hiszpanii i Neapolu.

BOURBOURG, *Broburgus*, Burburg, m. Flandryi, opanowane zostało od Franc. r. 1657. i im przysądzone pokoiem Pyreneyskim, mocą ktorego twierdze iego były zburzone. Jest tu zgromadzenie dam zakonu godnie tylko urodzonych. Leży nad kanałem do Dunkierki prowadzonym, poł mili od *Gravelines*, od Dunkierki 4. dł. 19. 50. ſz. 50. 55.

BOURDEAUX, *Burdigala*, Burdegala, dawne, wiel. piękne, bogate i iedno z celnych Miast Fr. stoł. Akwitanii i powiatu tego im. ArcyBisk. Burdegalski, pisze się Prymasem Akwitańskim. Ma także Akademie umieiętności i sztuk wyzwolonych, Parlament założony od Ludwika XI. wielkorządztwo, grod, mennicę, Amiralstwo, trzy fortece i port ieden z naylepszych we Fr. Nayznacznieyszą fortecą iest zamek zwany *Trompette*, ufortyfikowany od P. *Vauban.* Handel Burdegali zależy po większey części na winach zwanych *Grave* i *Palud.* Pierwszy gatunek iest nayprzednieyszy. Nazwane zaś są podług rożności gruntu, na ktorym rosną. Corocznie bywaią tu dwa wielkie i wolne iarmarki. Leży nad Garumną, od Rupelli *m.* 35. od Paryża 130. od Bazzas 14. dł. 16. 55. ſz. 44. 50.

BOURDELLE, *m.* 3. od *Perigueux.*

BOURG, w Normandyi.

BOURG-ARGENTAL, w Pow. Forez.

BOURG-L'AULT, w Pikardyi nad Oceanem.

BOURGDOISANS, *m.* 7. od Gracyanopolu, są m. Fr. niczym nie znaczne.

BOURG, w Brescyi, *Tamnum Burgos*, M. Fr. stoł. Brescyi, miało Bisk. do r. 1536. *Faber*, X. *Vaugelas* i *Faret* tu się rodzili, *m.* 8. od *Macon*, od Belley 15. od Paryża 93.

BOURG-L'ABBE, ob. S. Lo.

BOURG-LARTIER, m. Fr. w Arwernii *m.* 9. od *Clermont.*

BOURG, nad Garumną m. Fr. w Pow. Burdegalſkim z portem, *m.* 4. od Burdegali.

BOURGACHARD, *Burgum Achardi*, m. Fr w Normandyi, *m.* 6 od Rotomagu. Było zgromadzenie we Fr. zakonne Kanonikow regul. od tego m. zwanych, ale ci od ArcyBiſk. Rotomagſkiego r. 1768. zznieſieni zoſtali.

BOURGANEUF, *Burgus novus*, M. Fr. w Marchii nad rz. Taurion, rezyd. wielkiego Przeora Maltańſkiego Arweńſkiego języka. Daie ſię tu widzieć wieża zbudowana od Zyzyma, brata Bajazeta, *m.* 6. od Lemowiku, od Paryża 80.

BOURGES, Bituryga, *Bituriga*, dawne, wiel. i piękne M. Fr. ale mało ludne ſtol: Pow. Bituryceńſkiego z ArcyBiſk. i Akad. prawa, fund. od Ludwika XI. r. 1466. Obywatele nie wiele handluią. Duchowieńſtwo tu ieſt liczne. Urzędnicy mieyſcy maią prawo Szlachectwa od Ludwika XI. ktory ſię tu urodził, nadane. Koſcioł Katedr. ieſt wſpaniały w guście Gockim. Oyczyzną ieſt Burdalego i *Deqhamp.* *m.* 12. na poln. od Nevers, 50. od Paryża. Jeſt w ſamym śrzodku Francyi. dł. 20. ſz. 47. 4.

BOURGET, m. Sabaudyi nad iez. tego im. ktory wpływa w Rodan, *m.* 6. od Chambery.

BOURGNEUF, m. Fr. z portem małym w Brytanii, *m.* 8. od Nantes. Inne ieſt o *m.* 2. od Rupelli.

BOURGOGNE, Burgundya, Prow. Fr. z tyt. Xſtwa Para, rozciągłe wzdłuż *m.* 45. wſzerz 30. Jeſt między Pow. Burbońſkim, Lugduńſkim, Niwerneńſkim, i Szampanią. Wydaie obficie zboże, owoce, a ſzczegolniey wina. Nie trzeba tey Prow. mieſzać z wielkorządztwem Burgundyi. Ta Prow. dawana była na opatrzenie braci młodſzych Krola Franc.

BOURGOGNE, Hr. ob. Franche-Comté.

BOURGOIN, m. Fr. w Delfinacie.

BOURGEN, *m.* 5. od Laval.

BOURGTHEROUDE, *m.* 5. od Rotomagu.

BOURGUEIL, ſą małe m. Fr. niczym nieznaczne.

BOURMONT, *Bunonis mons*, m. i grod Fr. *m.* 4. od *Neufchateau.*

BOURNAZEL, Margr. Fr. w Pow. Belloioceńſkim.

BOURNET, Op. Fr. czyni 4000. liwr. *m.* 5. od Angulemy.

BOURNENVILLE, wieś w Pikardyi z tyt. Xſtwa.

BOURNEVILLE, m. w Normandyi.

BOURNEZEAU, m. w Piktawii.

BOURNIQUEL, m. w Pow. Kahorſkim.

BOUSSAC, m. z zamkiem na ſkale w Pow. Bituryceńſkim.

BOUSSAGNES, m. w Langwedocyi.

BOUSSILLE, m. w Andegawſkim Pow. nie maią nic znakomitego.

BOUTONNA, rz. Fr. w Piktawii, wpada w Charentę.

BOUVINES, lub Pont-à-Bouvines, Bowiny, wieś w Flandryi, *m.* 3. od Lilli, ſławne wygraną Filipa Auguſta Kr. Franc. nad Ottonem Ceſ. r. 1214.

BOWSK, ob. Bauſk.

BOUXIERES, Opac. Fr. Kanoniczek, *m.* 1. od Nancy.

BOUXVEILLER, m. Fr. w Alſacyi *m.* 2. od Sawerny.

BOUZANNE, rz. Fr. wpada w Kreuzę przy Argenton.

BOUŻEY, ziemia z tyt. Hr. w Lotaryngii.

BOUZONOILLE, Opac. w Lotaryngii, *m.* 3. od Sarlouis.

BOXTEHUDA, lub Buxtehuda, dawne M. Anzeatyckie Niem. w cyr. Saxonii niż. nad potokiem *Eſt*, ktory wpływa w Elbę, *m.* 5. od Hamburga, 17. od Bre-

my. Należy do Duńczykow, ktorzy ią zdobyli na Szwedach.

BOXTEL, m. Brabancyi Holl. z 2. ftanowifkami dla okrętow, *m.* 2. od *Bois-le-duc.*

BOYAVAL, wieś w Artezyi niedaleko *S. Pol*, w ktorey ieftftudnia głęboka ftop 120. ktora niekiedy nie ma nic wody, a czafem wylewa wierzchem i potok czyni; obfitość ta nie pochodzi z defzczow, ale tylko gdy wiatr połnocny wieie.

BOYLE, ziemia w Hrabftwie Rofkommon, w Irlandyi, ktora dała imie iedney familii, *m.* 6. od Rofkommony.

BOYNES, m. Fr. w Aureliańfkim, *m.* 2. od *Pitiviers.*

BOZOLO, m. z zamkiem i powiat w X. Mantuańfkim, graniczy z Kremoneńfkim, *m.* 6. od Mantuy.

BOZOULS, m. Fr. *m*, 4. od Rodez.

BRABANCON, wieś z zamkiem i tyt. Xftwa w Hannonii *m.* 1. od *Beaumont.*

BRABANCYA, *Brabant*, *Brachbantum*, wiel. Prow. Niderlandu z tyt. Xftwa graniczy z Bifk. Leodyifkim, z Geldryą, Hrabftwem Namur, Hannonią i Flandryą. Dzieli fię na Auftryacką ku połud. w ktorey M. S. Bruxella, i Hollenderfką ku połn. w ktorey Breda, Bergopzoom, Bois-le-duc, fą miafta celne. Manufaktury koronkowe, fzpalerowe i kamlotowe wflawiaią kray ten i bogacą. Większe rzeki Brabancyi fą Efkalda, Dyla, Rupel, Demel, Netha, i Sekwana, ob. Niderland.

BRACCIANO, *Braccnnum*, piękne M. Wł. w Kampanii Rzymfkiey z tyt. Xftwa Familii Urfinow, nad iez. Bracciano, o 6. *m.* i poł od Rzymu. dł. 29. 45. fz. 42. 4.

BRACŁAW, *Braclavia*, M. i Woiew. Polfkie. Przyłączone było razem do Korony z Woiew. Rufkim. Graniczy z Tatarami, Mułtanami, z Woiew. Podolfkim, Wołyńfkim i Kiiowfkim. Grunta ma na podziw żyżne, i w krufzec gdzie niegdzie obfite. Herb iego Xiężyc niepełny w krzyżu. Mundur: kontufz iafno fzafirowy, wyłogi ponfowe, żupan biały. Dzieli fię na Pow. Bracławfki, Winnicki, i Zwinogrodzki. Ma Woiewodę i Kafztelana. Seymikuie w Winnicy, obiera 6. Pofłow i 2. Deput. Ma fwych pogranicznych Sędziow, ktorzy zachodzące kłotnie między Obywatelami i Tatarami, z Kommiffarzami Tatarfkiemi rozfądzaią. Bracław leży nad Bugiem, założony od Alexandra Kr. Pol. przeciw napaściom Tatarow r. 1497. Jeft Stwo niegrod. Wzięty był od Turkow r. 1672. ale we 3. lata odebrany zoftał. Od Kamieńca Podol. *m.* Pol. 29. dł. 47. 15. fz. 48 49.

BRADFORT, kraina Angiel. w Prow. Shrop, z tyt. Hr.

BRAGA, *Braca*, *Brague*, wiel. i piękne M. Portugal. ftoł. Prow. *Entre Minho & Duro*, z Arcy Bifk. maiącym dochodu rocznego 40000. dukatow, do ktorego to miafto nal. z włościami intratnemi. Nayfł. z Arcy Bifkupow Bragańfkich był Bartłomiey z Martyrow. Zborow Kościelnych kilka tu mianych było. Od Kompoftelli *m.* 35. od Lizbony 66. dł. 9. 30. fz. 41. 30.

BRAGANZA, Bragancya, *Bragance*, *Brigantia*, znaczne M. Portugal. z zamkiem, ftoł. Xftwa Braganckiego, w Prow. *Tralosmontes.* Jan II. Xżę Bragancyi zoftał Krolem Portug. r. 1640. pod imieniem Jana IV. Tron fpadał na potomftwo. Odtąd to Xięftwo należy do familii panuiącey. Teraźnieyfza Marya Francifzka Izabella Krolowa Portugal. ieft z domu Braganckiego. Leży przy gran. Gallicyi *m.* 13. od Mirandy, 36. od Bragi. dł. 11. 20. fz. 41. 47.

BRAGEAC, Opac. Fr. *m.* 6. od Auryllíaku.

BRAGNY, Margr. Fr. w Burgundyi, *m.* 5. od Nuits.

BRAHIŁOW, M. Wołofkie

nad Dunayem przy uyściu Serety, *m.* 10. na półn. od Sylistryi Moskale opanowali go r. 1770.

BRAID-ALBAIN, czyli ALBANIA, Prow. półn. Szkocyi, między Argylą, Atholią, i Straterną. Mieszkańcy są woienni i dziwnie oszczędni. Od tego kraiu Synowie familii Krolewskiey w Szkocyi brali tytuł Xiążąt Albanii.

BRAIN, m. Fr. w Andegawskim.

BRAINE, *Brennacum*, m. Fr. z tyt. Hr i Opac. czyniącym 7000. liwr *m.* 4. od Swessyonu.

BRAINE L'ALLEU, *Bronium*, m. Brabancyi Austr. *m.* 3. od Halli, 5. od Bruxelli.

BRAINE-LE-COMTE, *Brenna Comitis*, m. Hannonii Austr. Od Bruxelli *m.* 6. od Mons. 5.

BRAKEL, *Brachelia*, m. Niem. w Westfalii niegdyś Ces. *m.* 5. od Paderborny.

BRAKLEY, M. Angiel. w Prow. Northampton, ma nazwisko z Angiel. od wielości tu rosnącey paproci. Wysyła 2 Dep. na Parl. od Londynu na półn. *m.* 20.

BRAKON, forteca Franc. w Franszkoncie, blizko *Salins*, zbudowana od Ludwika XIV.

BRAMOWIE, *Bramas*, Narod Azyatycki wgłąb Krol. Awańskiego, i Pegwańskiego osiadły.

BRAMPER, m. Angiel. w Prow. Sussex, obiera 2. Deput. na Parl.

BRAMPUR, wiel. M. Azyatyckie w Państwie Mogołu, stol. Krol. Kandyshańskiego z zamkiem, w ktorym pałac Krolewski. Narod iest Bałwochwalski. Handluią naywięcey materyami bawełnianemi. Brampur leży nad rz. Tapetą.

BRANCA, Branka, czyli wyspa biała, wyspa mała na Oceanie Atlantyckim, iedna z wysp Kapu zielonego, na z. wyspy S. Mikołaia. Jest to skała wysoka i spadzista, bez wody słodkiey i mieszkańców. Na tey iedney z wysp tych znayduie się osobliwe źwierze *Guana*, podobne do iaszczurki.

BRANCAS, wieś Fr. z tyt. Xięstwa w Prowancyi.

BRANCHS, m. Fr. *m.* 2. od Turony.

BRANCOURT, m. Fr. *m.* 4. od Laony.

BRANCION, wieś Fr. *m.* 2. Tours, zkąd imie dawney familii we Fr.

BRANDEBURG, *Brandeburgum*, wiel. i dawne M. Niem. w Saxonii wyż. w srzedniey Marchii Brandeburskiey. Miało swego Bisk. ale odmiana Religii Katol. go zniosła. Jest handlowne. Leży nad Hawlem, *m.* 10. na z. od Berlina, od Magdeburga 16. od Wittembergi 15. dł. 30. 45. sz. 52. 32.

BRANDEBURG nowy, znaczne M. Niem. w cyr. Saxonii niż. w Xstwie Meklemburskim, *m.* 8. od Waren, 16. od Szczecina.

BRANDEBURG, M. dosyć wiel. Krola Pruskiego, z zamkiem pięknym, przy brzegach Frischaffu a uiściu Pregla, *m.* 5. od Krolewca, 32. od Gdańska, w Prusiech w cyr. Natangii. dł. 38. 50. sz. 54. 37.

BRANDEBURSKIE Elektorstwo, czyli MARCHIA, iest znaczny Kray Niem. między Pomeranią, Meklemburgiem, Polską i Szląskiem. Dzieli się na 5. części: *Alt Marck*, czyli starą Marchią, *Mittel Marck*, srzednią, *Neue Marck*, nową, *Pregnitz*, i *Uker Marck*. Prow. ta często odmieniała Panow. *Mutavit Dominos Marchia sæpe suos*. Ustąpiona nakoniec była r. 1417. Fryderykowi Burgrabiemu Norymberskiemu z domu Hohen Zollern, ktory go dzisiay posiada w Fryderyku II. Krolu Pruskim z niego pochodzącym. Dwor iest Kalwiński, mieszkańcy naywięcey są Lutrzy, Katolicy też są cierpieni. Nietrzeba mieszać Elektorstwa z Państwami Elektora Brandebur. ktory nadto posiada Pomeranią,

Xſtwa Magdeburg, Kliwią, Halberſtadt, Minden, i Newſzatel, Hrabſtwa Marchii, Rawensberg, Lingen, Teklenburg, i Murſkie, przytym Szląſk i Oſtfryzyą.

BRANDEIS, m. Czeſkie z zamkiem, w cyr. Kaurzymſkim, nad Elbą *m.* 5. od Pragi, od Warſzawy 82.

BRANGES, wieś Fr. i Hr. *m.* 5. od *Chalons. Brantes*, Magr. Fr, w Hr. Weneſſyńſkim.

BRANTOME, m. Fr. z Opac. Bened. czyniącym 3600. liwr. *m.* 4. od *Perigueux.*

BRANSK, m. i ziemia Pol. w Woi. Podlaſkim mieyſce ſądow i ſeymikow ziemſkich, od Warſzawy na w. *m.* 21.

BRASSAC, Margr. Fr. w Pow. Kahorſkim.

BRASŁAW, *Braslavia*, M. Pol. i powiat w Woi. Wileńſkim. Ma Stwo. grodowe, ſwych Urzędnikow i Marſzałka dożywotniego. Jeſt tu Opac. obrządku Greckiego, i zamek ſtary ſypany. Leży nad iezioren, *m.* 20. na połn. od Wilna.

BRASSOW, *Kronſtadt*, *Corona*, mocne M. w Xſtwie Siedmiogrodzkim, z tyt. Hr. nad rz. Burczelą, *m.* 20. od Targowiſka na połn. tyleż na w. od Hermanſtadtu.

BRAVA, *Brawa*, czyli S. Jana, iedna z wyſp Kapu zielonego w Afr. mieſzkana od Portugal. ſławna winami przedniemi. Ziemia ieſt gorzyſta, obſituie w pſzenicę Turecką, melony wodniſte, patany, dynie, konie, oſły, świnie, i ſaletrę. Brzegi ſą połowne w ryby. Ma wiele ſtanowiſk dla okrętow, naylepſze z tych ieſt zwane *Fuerno.*

BRAVA, *Brawa*, M, Afr. na brzegu Aian, z portem doſyć dobrym. Czyni mały ſtan Republikancki niepodległy, pod protekcyą iednak Portugalczykow, *m.* 35. od Magadoxo.

BRAUNAU, *Braunodunum*, M. Niem. w Bawaryi nad rz. Inną *m.* 9. od Paſſau.

BRAUNFELS, M. Niem. w Hr. Solms, *m.* 2. od Wetzlaru.

BRAUNSBERG, ob. Brunsberga.

BRAUX, m. Fr. w Szampanii *m.* 2. od *Charleville.*

BRAY, nad Sekwaną, m. Fr. w Szampanii, i Baronia z tyt. Para. Inne ieſt nad Sommą w Pikardyi. Tegoż im. ieſt kraina Fr. w Normandyi wyż. między Wexynem i Pikardyą.

BRAZYLIA, lub Brezylia, *Brazylia*, kray wielki Ameryki południ. z tyt. Xſtwa przywłaſzczonym dla naſtępcow Tronu Portugal. odkryty ieſt od Dom. Pedro Alvarez Kabral Portugalczyka r. 1500. 24. Kwietnia, ktory dał iey imie zrazu S. Krzyża, iż na znak iuż ſwego niby kraiu, dokąd tegoż czaſu Hiſzpani przybyli, wetknął krzyż w ziemię. Graniczy na w. i połn. z morzem, na z. z Amazonami, na połd. z Paragwaią. Prow. ta ieſt nayobfitſzym źrzodłem bogactw Portugalii. Wody ma dobre, powietrze lubo ciepłe, zdrowe iednak, i ziemię żyźną. Cukru wydaie na podziw wiele, ktory tu ieſt nayprzednieyſzy, bydła ma mnoſtwo, zaroſłe laſy drzewem brezyliowym, ſłużącym do farby czerwoney, kobaybą, z ktorego naylepſzy wyciągaią balſam, i Ippekakuaną używanym bardzo do lekarſtw. Daie ſię tu widzieć mały ptaſzek cudney piękności, głoſu ſłowiczego, wielkości iak mucha, zwany Kolibry. Znayduie ſię tu wiele małp, papugow, i innych nam nieznanych zwierzow i roślin, doſtatek kruſzcow złotych, i ſrebrnych, dyamentow, tak wiele, iż Krolowie Portugl. boiąc ſię, aby nie ſtaniały, zakazali ich ſzukania, uſtanowiwſzy ſzczupłą kompanią, ktoreyby tylko było wolne ich ſzukanie. W ſkarbcu Krola Portug. ieſt znaleziony tu dyament ważący 1624 karatow, ceniony 224. millionow funtow ſzterlingow. Odkryto tu 4ty gatunek rubinow i topaziow, kray

ieſt mieſzkany od Portugal. i wielkiey liczby ludu im niepodległego, ktory ieſt dzikim, i chodzi po części nago, ieſt mocny i mało znaiący chorob. Lubią ſię ſtroić w piora, ktore ſobie obwiązuią koło ſkroni, maią święta, na ktorych wielkie czynią weſołości, oſobliwie nim ieść maią iakiego niewolnika. Jedzenie z chwytanego nieprzyiaciela, oſobliwie Portugalczyka, maią za naywiękſzy heroizm, i czynią to z obrządkami tak dzikiemi, iż ledwie ſą podobne do wiary. Dzieli ſię Brazylia na 15. kapitanii, z ktorych 8. do korony, reſzta do prywatnych panow Portugal. należy, podległe rządom iednego Vicereya. M. S. Brazylii ieſt S. Salwador.

BREAUTE, m. Fr. z tyt. Mar. w Normandyi.

BREBICES, ob Berbice.

BREBINCE, rz. Fr. w X. Burgundyi wpada w Ligerę.

BRECHIN, *Brechinim*, M. Szkocyi połn. w Anguzyi, ſławne handlem bydła, i łoſiow, i wygraną tu odnieſioną od Szkotow nad Duńczykami, wyſyła Dep. na Parl. *m.* 16. na połn. od Edymburga, 7. od S. Andrzeia, dł. 15.20. ſz. 56.47.

BRECKNOCK, *Brechinia*, Prow. Angiel. w X Wallii, zawiera około 600000. łanow gruntu. Obfituie w zboże, bydło, ryby, i wydry. Wyſyła 1. Dep. na Parl. Brecknock ieſt M. S. prowadzi handel naywiękſzy wełną. Mieſzkane było niegdyś od Rzymian. Jeſt mieyſcem ſądow, wyſyła 1. Dep. na Parl. *m.* 45. od Londynu, 10. od Herfordu na z. dł. 14. 2. ſz. 52. 8.

BREDA, *Breda*, piękne i mocne M. Brabancyi Holl. ſtoł. Baronii tego im. ſame bagna i wody czynią go obronnym mimo twierdzy dobrych. Katolikow znayduie ſię tu więcey niż Proteſt. r. 1577. garnizon poddał Bredę ſtanom Holl. r. zaś 1581. Klaudyuſz *Barlaimont* odzyſkał ią za pomocą Barona Frezyna, ktory tu był więźniem. Znowu r. 1590. Xżę Maurycy zdobył ią na Hiſzpanach, Spinola uczynił ſię iey panem r. 1625. ale r. 1637. Xżę Arauzykańſki odebrawſzy ią przywrocił Hollendrom. Leży w rowninie żyzney i miłey, od *Bois-le-Duc*, na z. *m.* 9. od Antwerpii 10. od Amſterdamu 24. dł. 22. 20. ſz. 51. 35.

BREDERODA, włości Hollandyi połn. o *m.* 1. od Harlemu.

BREDON, m. Fr. w Arwernii.

BREFORT, M. mocne Holl. w Hr. Zutfanii, *m.* 2. od Groli.

BREGANCON, *Briganconia*, mocny zamek Fr. w Prowancyi na ſkale i na wyſepce brzegu morza śrzodziemnego, między Toulon i Tropez.

BREGENTZ, *Bregentium*, M. i Hr. Niem. w Tyrolu, do domu Auſtr. nal. Jeſt nad iez. Konſtancyenſkim, *m.* 7. od Appenzell.

BREHAL, *m.* 4. od *Coutances*. *Brehemont*, o *m.* 5. od Turony, ſą m. Franc.

BREMA, wiel. ludne, i mocne M. Niem ſtoł. Xſtwa Bremeńſkiego w Saxonii niż. z ArcyBiſk. ſekularyzowanym przez traktat Weſtfalſki r. 1648. i oddany pod tyt. Xſtwa Szwedom, w ktorych ręku było do r. 1712. w ktorym opanowali go Duńczykowie. Ci znowu uſtąpili go r. 1715. Elektorowi Hannowerſkiemu, i Szwecya przymuſzona była podpiſać to uſtąpienie w traktacie Sztokholmſkim. Xſtwo więc Bremeńſkie nal. dziś do Elektora Hannower. Ale Brema M. ieſt wolne, Ceſ. i Anzeatyczne, Katedra ſama, ktora podlegała niegdyś ArcyBiſk. oddana ieſt Elektorowi. Handel tu ieſt wielki. Oyczyzną ieſt Eggelinga, *m.* 9. na z. od Oldemburga, 36. od Brunſzwiku, 28. od Luneburga, dł. 26 20. ſz. 53. 10.

BREMEGARTEN, *Bremogartum*, Bremgarta, piękne, bogate, i doſyć wiel. M. Szwayc. w powiecie *Freyen Aempter* między kan-

Kantonem Zurychu i Berny. Handel iego osobliwie na papierze zależy. Wprowadzony tu był Kalwinizm, lecz r. 1532. powrociła Religia Katol. Jest Oyczyzną Bullingera; *m.* 4. od Zurychu, 2. od Bady. dł. 25. 55. sz. 47. 20.

BREMERFURD, *Bremefurda*, m. Niem. w cyr. Saxonii niż. w X. Bremeńskim, *m.* 13. od Bremy.

BRENDOLA, m. Weneckie w Prow. Wincentynie, zalecone zdrowym powietrzem.

BRENNA, mała Kraina Fr. między Pow. Turoneńskim, Bituryceńskim, i Piktawią. *Meziere* iest M. S.

BRENTA, rz. w Państwie Weneckim, wpada w Golf Wenecki przy Tarencie.

BRESCON, forteca na iedney wyspie morza śrzodziemn. naprzeciw Agdy o milę od tego miasta.

BRESCIA, *Bresse*, *Brixia*, dawne, wiel. ludne, piękne i mocne M. Wł. stoł. Brescyany, z fortecą i Bisk. r. 1517. Franciszek I. przymusił Xcia Medyolańskiego do oddania iey Wenetom. R. 1769. trzęsieniem ziemi była skołatana. Broń ognista piękna ztąd wychodzi. Kościoł Katedr. zamek, zbroiownia, i wieża, zwana *Pallada*, zdobią miasto. Oyczyzną iest Kapreola. Leży w rowninie miłey nad Garzą, *m.* 11. od Bergamu, 15. od Mantuy, 38. od Wenecyi. dł. 27. 40. sz. 45. 31.

BRESCIANA, *Brischanus*, lub *Brixianus ager*, Prow. Wł. Rzepltey Weneckiey, między Gryzonami, Weronezą, Mantuańskim Xstwem i Bergamaskiem. Obfituie w wino, żelazo i zboże. M. S. iest Brescia.

BRESLAU, ob. Wrocław.

BRESLE, m. Fr. w Lugduńskim, *m.* 4. od Lugdunu. Jest między gorami. Tego im. rz. w Normandyi wpada w morze przy Treport.

BRESSE, *Bressia*, Prow. Fr. od r. 1601. z tyt. Hr. między Burgundyą, Franszkontem, i Sabaudyą. Ta Prow. ma swe stany osobne. M. S. Bourg.

BRESSIEUX, m. Fr. w Delfinacie *m.* 6. od Gracyanopolu.

BREST, *Brivates*, M. Fr. w Brytanii niż. z zamkiem na skale spadzistey ku morzu, i z portem iednym z naypięknieyszych, i naybezpiecznieyszych we Fr. przy wielkiey odnodze morskiey, ktorey zatoka obiąć może 500. okrętow woiennych, ale wnyście ma trudne i ciasne. Ludwik XIV. wystawił tu zbroiownią. Próżno Anglicy port ten kusili się opanować r. 1694. Jest o *m.* 12. na polud. od *Morlaix*, od Rennes 48. od Paryża 129. dł. 13. sz. 48. 22.

BRETAGNE, ob. Brytania.

BRETEN, m. Niem. w Szwabii, oyczyzna Melanchtona, *m.* 4 od Filipsburga.

BRETEUIL, *Britolium*, m. Fr. w Normandyi, z tyt. Hr. sławne iest handlem żelaza, *m.* 26. na z. od Paryża. Inne m. tego im. o *m.* 6. od Ambianu, ma Opactwo czyniące 10000. liwr.

BRETIGNY, wieś wyspy Fr. o *m.* 1. od *Mont-l'heri*. Inna o *m.* 2. od Karnutu, sławne traktatem pokoiu między Francyą i Anglią r. 1360.

BRETONCELLES, *m.* 5. od Mortagne.

Breves, *m.* 2. od Clamecy, są m. Fr.

BRETZENHEIM, Hr. Państwa Niem. w Elektorstwie Kolońskim.

BREUIL-BENOIST, i *Breuil-Herbaud*, są Opac. Fr.

BREY, m. Niem. w Bisk. Leodyiskim, *m.* 6. od Mastrychtu.

BREZE, m. i Margr. Fr. *m.* 2. od Saumur.

BREZYLIA, ob. Brazylia.

BRIANCON, *Brigantia*, dawne M. Fr. w Delfinacie i Powiat. Ma zamek mocny na skale. Lesdygierowie opanowali go byli r. 1590. ß. iest manną, ktorą tu obficie zbie-

raią na liściach modrzewowych. Od Embrunu *m.* 7. na półn. dł. 24. 20. ſz. 44. 46.

BRIARA, *Brivadurum*, m. Fr. w Pow. Gatyneńſkim nad Ligerą, ſł. kanałem łączącym Ligerę z Sekwaną maiącym od tego miaſta nazwiſko. Jeſt od Aurelianu *m.* 14. na połud. od Paryża 35.

BRIAS, Hr. Fr. w Artezyi, *m.* 1. od S. Pol.

BRIATESTA, *m.* 5. od Alby.

Brice, *m.* 5. od Paryża ſą m. Franc.

S. BRICE, m. Fr. z Margr. handlowne na wina, *m.* 2. od Antyzyodoru.

BRICQUEBEC, m. Fr. w Normandyi niż. *m.* 3. od Walony.

BRIDGENORTH, m. Angiel. w Prow. Shrop, wyſyła Dep. na Parl. Jeſt nad rz. Sawerną, nad ktorą ma moſt piękny, o *m.* 40. na półn. od Londynu.

BRIDGETOWN, M. Amer. w Barbadzie zwane miaſtem S. Michała. Jeſt piękne, ludne, handlowne, obronne i bogate. Mieſzkańcy ſą obyczayni, i w wſzelkim gatunku znayduią ſię tu rzemieślnicy.

BRIDGEWATER, m. Angiel. w Prow. Sommerſet, z tyt. Xſtwa, wyſyła 2. Dep. na Parl. Jeſt o *m.* 40 na z. od Londynu.

BRIDLINGEN, ob. Burlington.

BRIDFORT, m. Angiel. w Prow. Dorſet, wyſyła 2. Deput. na Parl. Ztąd nayiepſze wychodzą liny okrętowe, *m.* 40. na połd. od Londynu.

BRIA, Bryeńſki Pow. we Fr. między Szampanią i wyſpą Franc. do tych 2. Prowincyi wielkorządztwa należący przez połowę.

BRIE, m. Fr. *m.* 3. od Angulemy.

BRIE-COMTE-ROBERT, m. Fr. nazwane od założyciela ſwego Roberta Krolewicza Franc. Hrabi *de Dreux*.

BRIEG, ob. Brzeg.

BRIELA, *Brille*, m. nadm. Holl. ſtoł. wyſpy Woorny. Sławne urodzeniem Admirała Tromp. Wilelm *de la Mark* opanował ią r. 1572. To zdobycie rzuciło ſundament Rzepltey. Jeſt przy uyściu rz. Mozy, *m.* 5. od Rotterdamu. dł. 21. 31. ſz. 51. 53.

BRIENNE, *Breona*, m. Fr. w Szampanii bliſko rz. Alby, dzieli ſię na dwa miaſta. Tego im. ieſt Hr. Fr. *m.* 6. od Laony, od ktorego bierze imie dawna familia Fr.

BRIESNON, lub BRIONON, m. Fr. w Szampanii, nad rz. *Armancon*.

BRIEUX, *Briconium*, M. Fr. w Brytanii wyż. z Biſk. i portem dobrym. Oyczyzna Duarena. Jeſt w gruncie żyżnym, w zbożę i owoce, połnili od morza, od Rennes na półn. *m.* 20.

BRIEY, m. Fr. w Lotaryngii.

BRIEZEN, piękne M. Niem. w Marchii śrzedniey Brandeburſkiey, *m.* 8. od Wittembergi.

BRIGNAIS, *Priſciniacum*, m. Fr. *m.* 2. od Lugdunu, ſł. potyczką r. 1362. na ktorey poległ Jakob Burbon Hr. Marchii.

BRIGNOLES, *Brinonia*, M. Fr. w Prowancyi, ſł. dobremi śliwkami. Oyczyzna Paroſſela i le Brun. Leży między gorami w miłym położeniu. Od Toulonu na półn. *m.* 6.

BRIGUEIL, m. Fr. *m.* 3. od Montmorillony.

BRIHUEGA, m. Hiſzp. w Kaſtylii nowey nad rz. Tanuyą, *m.* 13. na w. od Madrytu.

BRILLAC, m. Fr. w Piktawii.

BRINDISI, Brunduzyum, *Brunduſium*, *Brindes*, dawne i znaczne M. Wł w Kr. Neapol. w Pow. Lekceńſkim, forteca i port, ktorego część zruynowali Wenetowie. Sławne śmiercią Wirgiliuſza, a Oyczyzną Pakuwiuſza. Leży nad morzem *m.* 13. na w. od Tarentu. dł. 35. 40. ſz. 40. 52.

BRINN, *Bruna*, M. głowne i

mocne w Morawii. Jeſt doſyć wielkie i budowne. Tu ziazd ſtanow miany bywał na przemian z Ołomuńcem. *Spilberg* zamek, ktory ieſt na wzgorce za miaſtem, ſłuży, mu za obronę. Krol Pruſki r. 1742. go oblegał. Leży bliſko rz. Swaty *m.* 10. od Znaymu, 20. od Wiednia, *m.* Pol. od Krakowa 42. dł. 24.43. ſz. 49.

BRIONNE, *Brionta*, m. Fr. w Normandyi, z tyt. Hr. nad Rillą, *m.* 7. od Rotomagu.

BRIORD, Hr. Fr. *m.* 4. od Belley.

BRIOUDE, *Brivas*, M. Fr. w Arwernii niż. Dwa ſą maſta tego im. o poł milę od ſiebie, iedno z nich dawne, maiące moſt wielki na iedney arkadzie architektury przedziwney; drugie nowe z kapitułą kanon. ktorzy ſami tylko ſą ſzlachta, i piſzą ſię Hrabiami. Jeſt od Iſſoire *m.* 6. od Paryża 90.

BRIOU, w Piktawii.

BRIOUZE, w Normandyi, ſą m. Fr.

BRIQUER, m. w Piemoncie, *m.* 1. od Pignerol.

BRISACH-VIEUX, *Briſacus mons*, Bryſak dawny, M. Niem. niegdyś ſtol. Bryzgowii i Ceſarſkie. Należy do domu Auſtr. wzięte było od Franc. r. 1638. i 1703. Jeſt nad Renem, nad ktorym moſt tu ieſt wielki na łyżwach. Twierdze iego ſą zwalone. *m.* 12. od Strazburga, 10 od Bazylei, dł. 25. 28. ſz. 48. 8.

BRISACH-LE-NEUF, Bryſak nowy, piękne M. Fr. w Alſacyi zbudowane z rozkazu Ludwika XIV. na przeciw Bryſaku dawnego, umocnione twierdzami od Pana *Vauban*, połmili od Renu, 12. od Strazburga.

BRISGAU, Bryzgowia, *Briſgovia*, kray Niem. w Cyr. Szwabii nad brzegiem wſchodnim Renu, ktory go dzieli od Alſacyi. Jeſt iednym z ſtanow dziedzicznych domu Auſtr. ktory nayznacznieyſzą część iey poſiada. Wyżſza należy do domu Badeńſkiego. M. S. Freyburg.

BRISSAC, *Bracum Saccum*, M. Fr. w Andegawſkim pow. z tyt. Xſtwa, ſł. potyczką tu ſtoczoną bliſko r. 1067. między Godefrydem, Barbu i Fulkonem Rechinem bratem ſwym. Od Andegawu *m.* 4. Jnne ieſt tego im. w Langwedocyi.

S. BRISSON, m. Fr. i pierwſza Baronia w pow. Bituryceńſkim, ſł. wytrzymanym mężnie oblężeniem pod Ludwikiem grubym. Należy do domu Sekwierow, dla ktorych nadane ieſt tyt. Margr. r. 1653.

BRISTOL, *Briſtolium*, M. Angielſkie w Sommerſetshire, wiel. ludne, piękne, handl. i naybogatſze po Londynie, z portem, tytułem Hr. i Biſk. ſł. iarmarkami, wodami mineralnemi, i kościołem, w ktorym dzwon naywiękſzy ieſt w całey Anglii. Wyſyła 2. Dep. na Parl. ieſt nad rz. Awaną, *m.* 10. od Glocester. 32. na z. od Londynu dł. 15. ſz. 51. 27.

BRISTOL, m. Ameryki połn. w Barbadzie, bardzo ludne i handl. obronne dwoma fortecami, należy do Anglikow.

BRIVE-LA-GAILLARDE, *Briva-Curretia*, piękne M. Fr. w pow. Lemowiceńſkim. Zdobią go budowle, ma ſądy, ieſt w miłey i żyżney rowninie *m.* 4. od Tulles, 116. od Paryża.

BRIVESAC, w Limowiceńſkim, *Brix*, w Normandyi *m.* 2. od Walony ſą m. Franc. ob. Bruick.

BRIXEN, piękne M. Niem. w Tyrolu z Biſk. gmachy publiczne tu ſą wſpaniałe. Biſkup ieſt Panem, ale pod protekcyą Hrabiow Tyrolſkich. Leży w gruncie obfitym w przednie wina, *m.* 6. na w. od Tyrolu, 16. od Trydentu, dł. 29. 25. ſz. 46. 36.

BROC, m. Fr. w Arwernii, *m.* 1. od Iſoire.

BROD-DEUTSCH, i *Boemiſch*, Brod. Niemiecki i Czeſki,

są dwa miasta w Czechach, pierwsze w Cyr. Czasławskim nad Sazawą, ktore związkowi opanowali r. 1742. drugie iest w Cyr. Kaurzymskim.

BROD-UNGARISCH, Brod. Węgierski, M. Morawskie, w Cyr. Hradyshkim, zalecone wodami mineralnemi *m.* 3. od Hradyshu.

BRODERA, lub BROUDERA, M. Azyatyckie w Państwie Mogołu, nal. do Krol. Guzaraty sł. dobremi płotnami, indychem, i laką farbą.

BRODT, lub BROD, *Broda*, mieysce mocne w Węgrzech, w Hr. Possegeńskim nad Sawą w Sklawonii, sł. zwycięztwem odniesionym nad Turkami r. 1688. od Posegi *m.* 8. od Gradyski 11. dł. 36. sz. 45. 15.

BRODNICA, *Strasburg*, m. i Pow. ziemi Michałowskiey pod pan. Pruskim sł. traktatem między Kazimierzem Kr. Pol. i Ludwikiem Xciem Bawaryi; pamiętne także przegraną tu Szwedow z Koniecpolskim. Jest nad rz. Drwęcą od Torunia na w. *m.* 9.

BRODY, M. Pol. w Woi. Wołyńskim, teraz pod pan. Austr. iest stoł. dystryktu Brodzkiego w cyr. Lwowskim. Od Koniecpolskiego kasztelana ufortyfikowane, zamieszkane od mnostwa żydow, ktorych tu na 40000. liczono, ich handlami sławne. Jest familii Potockich, od Lwowa *m.* Pol. 13. od Dubna 7.

BRON, (*Nieder* i *Ober*) Bron wyższy i niższy, dwa miasta iedno przy drugim, w Hr. Linangi, w Alsacyi niż. *m.* 4. od *Haguenau*. Należy do Hrabiow *de Linange*, i Xiążąt *Hohenloe*.

BRONCHORST, Hr. Niem. *m.* 1. od Zutfanii nad rz. Isselą.

BRONNO, M. w X. Medyolańskim, gdzie r. 1703. Cesarscy porazili Franc. *m.* 4. od Pawii.

BRONPRES, m. Fr. w Bressyi, sł. grobem Filiberta Xcia Sabaudyi, i iego familii.

BROUAGE, piękne i mocne M. Fr. w pow Santoneńskim z portem. Zupy solne tu są nayznacznieysze we Franc. a ktore wielki czynią odbyt. Od Rupelli *m.* 6. od Paryża 108.

BROUSSE, w Arwernii.

Brue-des-Grignoles, *m.* 14. od Burdegali.

Bruch, w pow. Agineńskim.

Brudges, w Bearnie są m. Fr.

BRUCK, lub BRUGG, M. Szwaycarskie w Argowii, w ktorey iest trzecim miastem wolnym nad rz. Aarą z mostem pięknym. Jest tu *Collegium*, w ktorym wielka biblioteka iest publiczna *m.* 5. od Arawii.

BRUGES, *Bruga*, *Brugæ*, wiel. i piękne M. Flandryi Austr. z Bisk. Wśrzod wielkiego rynku znayduie się gmach publiczny zwany szkołą Bogardow, fund. r. 1411. gdzie około 130. dzieci sierot edukuie się darmo. Wiele ztąd uczonych, wielu Biskupow, Opatow, i sł. ludzi wyszło. W tym to mieście Filip dobry Xżę Burgundyi postanowił r. 1430. Order złotego Runa. Holl. szturmowali Brugę r. 1704. i poddała się związkowym r. 1706. odzyskali ią Francuzi r. 1708. znowu tu związkowi weszli 1709. 1745. także zdobyli ią Franc. oyczyzną iest Jana Brugeńskiego, ktory wynalazł sposob malowania pod oley. Jest nad kanałem, w rowninie, *m.* 3. od morza, i od Ostendy, 10. od Gandawy, od Antwerpii na z. 14. dł. 20. 47. sz. 51. 11'. 30".

BRUNETO, lub BRUGNETO, *Brunetum*, M. Wł. w Rzpltey Genueńskiey z Bisk. leży pod Apenninem, *m.* 15. od Genuy.

BRUGUIERE, m. Fr. *m.* 1. od *Castres*.

BRUICK, lub BRYX, m. Krolewskie Czeskie w cyr. Zatzenskim, *m.* 10. na poln. od Pragi.

BRUMPT, m. Fr. w Alsacyi, *m.* 3. od Strazburga

BRUNA, ob *Brinn*.

BRUNCHAMEL, m. F. w Laoneńskim pow.

BRUNETTE, forteca przy Suzie, ktorą zaftania.

BRUNSWICK, *Brunſzwik*, *Brunopolis*, wiel. i mocne M. w cyr. Saxonii niż. ſtoł. Xſtwa Brunſzwickiego, niegdyś wolne, Ceſ. i Anzeatyczne, ale wzięte r. 1671. od Rudolfa Augusta Xcia Brunſzwickiego, zoſtało im podległe, ktorzy tu dla utrzymania ſwey zwierzchności wyſtawili fortecę. Francuzi dobyli go r. 1758. a w r. 1761. oblegali go bezſkutecznie. Sł. i wiel. tu bywaią iarmarki. Oyczyzną ieſt Konrada Rytterhuyſa. Leży nad rz. *Ocker*. *m* 22. na z. od Magdeburga, od Halberſztadtu 13. dł. 28. 15. ſz. 52. 15.

BRUNSWICKI dom, iednym ieſt z naywiękſzych w Europie, ma tenże ſam początek, co i Dom Xżąt Modeńſkich, to ieſt z domu *Azo d' Eſt*. Dziś ſię dzieli na 2. linie, Xżęcą czyli Xżąt. Brunſzwickich, maiących przydomek *Volfenbuttel*, i Elektoralną, czyli Xiążąt Hannowerſkich i Luneburſkich, poſiadaiących Tron Anglii. Brunſwickiego domu państwa mieſzać nie trzeba, z Xſtwem Brunſwickim, ktore ſię daley rozciągaią zamykaiąc nadto Xſtwa Zelleńſkie, Luneburſkie, Lawemburſkie, Bremeńſkie &c: poſiadane ſą dziś po większey części od Krola Angiel. Same Xſtwo Brunſwickie, ieſt kray Niem. graniczy na połn. z Xſtwem Luneburg, na w. z X. Magdeburg, Halberſztadt, Anhalt, na połd. z Turyngią i Haſſyą, na z. z X. Mindeńſkim.

BRUNZBERGA, *Brunsberg*, lub *Braunsberg*, M. Pruſkie, ſtoł. Biſk. Warmińſkiego, założone r. 1260 od Anzelma Biſk. Warm. obmurowane, doſyć handl. ma ſzkoły. Leży nad haſſem przy uyściu rz. Paſſargi od Elbląga *m*. 8.

BRUICH, rz. Alſacyi wpada w Ren pod Strazburgiem.

BRUSQUE, m. Fr. z tyt. Margr. *m*. 4. od *Vabres*.

BRUXELLA, *Bruxellæ*, naypięknieyſze i naybogatſze M. S. Brabancyi, i całego Niderlandu Auſtr. publiczne tu gmachy ſą wſpaniałe, handel wielki, fabryki materyi dobre. Ma ſwą radę wielką, i mieyſcem ieſt kilku trybunałow. Marſzałek *Villeroy* dobywał go r. 1695. odſtąpili iey Franc. r. 1706. Elektor Bawarſki r. 1708. oblegał go bez ſkutku; wzięte od Franc. zoſtało 1746. Aiquillon, Queſnoy, Vander Weide, i Weſal ztąd byli rodem. W położeniu ieſt dobrym nad kanałem, ktory ią o *m*. 9. łączy z Antwerpią, *m*. 59. od Paryża, 65. od Londynu, dł. 21. 56. ſz. 50. 51.

BRUIERES, m. Fr. Lotaryngii, *m*. 9. od Lunewilli, wielki ma odbyt ze zboża. Inne tego im. ieſt w Langwedocyi, znaczne wodami mineralnemi.

BRUYL, m. Niem. *m*. 2. od Kolonii, gdzie w ſwym pięknym zamku częſto rezyduie Elektor Kolońſki.

BRY, m. Fr. *m*. 2. od Antyzioderu.

BRYTANIA wielka, *Britania*, *la grande Bretagne*, nazwiſko wyſpy na Oceanie, ktora zawiera Krol. Anglii i Szkocyi. Nie trzeba ią mieſzać z wyſpami Brytańſkiemi, ktore ſą częścią Monarchii wielkiey Brytanii iako i Irlandyą, Sorlińſkie wyſpy, Orkady &c.

BRYTANIA mnieyſza, *Britania*, *Bretagne*, Prow. Fr. nadm. długa na *m*. 60. ſz. 45. graniczy z Normandyą i Piktawią. Dzieli ſię na wyżſzą i niżſzą: ma 9. Biſk. powietrze w niey umiarkowane, laſy obſzerne, handel wielki dla położenia ſwego nad morzem. Przyłączone ieſt do korony Franc. za Franciſzka I. r. 1532. *Rennes*, ieſt M. S.

BRYTANIA nowa, kray i półwyſpa Amer. połn. między Akadyą, Kanadą, i nowym Yorkiem, może mieć długości *m*. 80. Pan. Lille mieſzkańcow tego kraiu zowie małemi Eſkimami. Nal. do Angl.

BRZEG, *Brieg*, *Brega*, mocne i piękne M. Szląſkie, ſtoł. Prow. tego im. nad Odrą z Akademią i Szkołami, *m.* 8. od Wrocławia, od Opąwy 6. dł. 35. 10. ſz. 50. 49.

BRZEG, termin Geograficzny, czyli nazwiſko ogolne Kraiow nadmorſkich. Ztąd Abex, Aien, Zangwebar &c. brzegami nazywamy.

BRZESCIE Kuiawſkie, M. i Woiew. Polſkie. Miało niegdyś ſwych Xiążąt. Krzyżacy opanowali znaczną część iego. Władyſław Jagiełło odzyſkawſzy go od nich, oddzielił go od Woiew. Inowrocławſkiego, ktore z nim ma imie Kuiaw. Kray ten ieſt bardzo żyzny, obfituie w zboże i ryby. Handel Wiſłą prowadzi z Toruniem, i Gdańſkiem. Ma w herbie poł orła białego i poł lwa czarnego. Ma Biſk. Woiewodę i Kaſztel. Dzieli ſię na 5. Pow. Radzieiowſki, Brzeſki Kui. Kruświcki, Kowalſki, Przedecki, tyleż Staroſtw grodowych. Seymikuie z Woiew. Inowrocławſkim w Radzieiowie; wyſyła 4. Poſłow na Seym, i Deput. 2. na Tryb. Mundur tego Woiew. ieſt kontuſz granatowy, żupan i wyłogi Karmazynowe. Brześć ieſt M. małe, obwiedzione murem, ſł. traktatem r. 1435. między Władyſławem i Krzyżakami uczynionym. Leży wśrzod bagnow. Od Warſzawy na z. *m.* 20. dł. 37. 10. ſz. 52. 30.

BRZESCIE Litewſkie, M. Pol. i Woiewodztwo, z Biſk. Greckim, gran. z Woiew. Podlaſkim, Nowogrodzkim, Wołyńſkim i Lubelſkim. Ma za herb pogoń błękitną w polu czerwonym. Dzieli ſię na 2. Pow. Brzeſki Litt. i Pińſki, ktore Seymikują oſobno, i obieraią po 2. Poſłow, i 2. Dep. Ma Woiewodę i Kaſztel. Mundur tego Woiew. kontuſz ſzafirowy, wyłogi amarantowe, żupan i pas biały. Brzeście M. zdobi Katedra Biſkupa Grec. mieyſcem ieſt Seymikow i Sądow, doſyć handl. Leży nad Bugiem, *m.* 24. od Warſzawy. dł. 41. 52. ſz. 52. 10.

BRZEZANY, M. w Woiew. Ruſkim, teraz pod pan. Auſtr. w cyr. Lwowſkim, ſtoł. dyſtryktu Brzezańſkiego, doſyć ludne, z zamkiem obronnym. Tu r. 1698. obozowało woyſko Pol. o *m.* 10. na połn. od Lwowa.

BRZEZINY, m. Pol. i Powiat w Woiew. Łęczyckim, z Kaſztelanią. Od Rawy *m.* 5.

BUA, *Bubua*, wyſpa golfu Weneckiego, bliſko miaſta Trau, z ktorym przez moſt ſię łączy. Zowie ſię też wyſpą kuropatw, iż tu ich mnoſtwo ſię znayduie.

BUANES, m. Fr. w Gaſkonii.

BUARCOS, m. Portugal. bliſko morza, *m.* 9. od Koimbryki.

BUB, m. Czeſkie w cyr. Boleſławſkim, z zamkiem, *m.* 20. na połn. od Pragi.

BUCH, nazwiſko małey krainy Franc. w Gaſkonii, *m.* 12. od Burdegali.

BUCHAN, Pow. Szkocki w Hr. Aberdeńſkim, rozciągły wzdłuż na *m.* 19. Ztąd wychodzi wiele wełny delikatney, i burſztynu żołtego, ktory tu obficie na brzegach zbieraią.

BUCHAU, *Buchovium*, M. wolne Ceſ. w Szwabii nad iez. *Federzee* *m.* 9. od Ulmy, 13. na połud. od Tubingi. Od r. 1775 mieſzkańcy maią prawo dziedziczenia we Francyi po zmarłych krewnych. Jeſt tu Opac. Kanoniczek, ktore iść mogą za mąż, procz Xieni, ta zaś ma głos na Seymach Rzeſzy Niem. dł. 27. 20. ſz. 48.

BUCHAU, Kray Niem. w cyr. Renu wyż. Zawiera wielkie Opac. Fuldeńſkie.

BUCHOREST, ob. Bukoreſt.

BUCHORN, M. Niem. wolne i Ceſ. w Szwabii nad iez. Konſtancyeńſkim, *m.* 5. od Lindawy.

BUCHY, m. Fr. *m.* 5. ob Rotomagu.

BUCILLY, Opac. w Pikardyi.

BUCY-LE-LONG, m. Fr. *m.* 1. od Sweſſyonu.

BUCKINGHAM, lub Bukingham, Prow. Angiel. w Diec. Linkolnſkiey, zawiera około 44100. łanow. Wyſyła 2. Deput. na Parl. i tyleż M. S. tego im. ktore ma tytuł Xſtwa. Chleb, woły i wełna Bukinghamſka ſzacowane ſą w całey Anglii. Leży nad rz. *Onſe*, *m.* 15. na połn. ku z. od Londynu. dł. 16. 33. ſz. 51. 57.

BUCZACZ, M. Pol. w Woiew. Podolſkim, pod pan. Auſt. od Lwowa *m.* Pol. 25.

BUCZNIOW, m. Pol. i Stwo niegrod. w ziemi Halickiey.

BUDA, czyli Offen, Budzyn, *Aquincum*, M. S. Węgier niż. a dawniey i całego Krol. z zamkiem dobrym. Gmachy publiczne, i piękne Kościoły zdobiły ią, ale te pożarami ſą prawie zniſzczone. Stolicą ieſt Biſkupſtw Katol. i Shizmatyckiego. Położenie iey ieſt miłe. Grunt w okolicy pełny winnic, ktore wyborne wydaią wina. Znayduią ſię tu źrzodła wody tak ciepłey, iż wkrotce, włożone w nią iaia, twardnieią, lubo ryby żywe w niey pływaią. Soliman II. r. 1526. dobył Budy, odebrał ią Arcy Xżę Auſtr. Ferdynand r. tegoż. Znowu Soliman r. 1529. ią był opanował i oddał Janowi Zapoli Woiewodzie Siedmiogrodzkiemu, po ktorego śmierci r. 1543. poſtanowił tu Baſzę. Po kilkakroć potym prożno była oblegana do r. 1686. w ktorym Xżę Lotaryngii wydarł ią Turkom, i odtąd nal. do Domu Auſtr. Trzy ſt. traktaty tu zawarli Polacy. R. 1369. Kazimierz Krol Polſki z Ludwikiem Kr. Węg. wſzedł tu w związek przeciw Karolowi IV. Ceſ. r. 1492. ſtanął tu traktat między Albrychtem Kr. Pol. i Władyſławem Kr. Węgier. i Czeſkim bratem iego. Nakoniec r. 1507. tu Zygmunt I. Krol Pol. i Władyſław Krol Węg. i Czeſki wzaiemną przeciw Turkom przyrzekli ſobie pomoc. Jeſt nad Dunaiem *m.* 42. na połud. od Wiednia, 29. od Preſzburga, 42. od Koſzyc, 225. od Konſtantynopola. dł. 36. 45. ſz. 47. 20.

BUDECZ i Budyna, ſą m. Czeſkie w cyr. Rakoneckim, na połn. Pragi.

BUDOA, lub Butua, M. nadm. mocne w Dalmacyi z Biſk. Suffr. Antybarſkiego, nal. do Wenetow. Soliman Baſza Skutary oblegał go bezſkutecznie r. 1686. Jeſt o *m.* 6. od Antivari, od Raguzy 11.

BUDWEISS, m. Niem. w Czechach nad Moldawą *m.* 29. od Pragi, 33. od Wiednia. W czaſie woyny r. 1741. po kilkakroć wzięte było.

BUDZIACK, gniazdo Tatarow Budziackich w Beſſarabii, oſiadłych między Tatarami Dobruckiemi na połud. i Oczakowſkiemi nad morzem, hołduiących Turkom, i podległych Hanowi ſwemu. Tego im. tymże miaſteczko ieſt bliſko Białogrodu nad Dnieſtrem.

BUDYSSYN, ob. Bautzen.

BUENOS-AIRES, albo Ciudad la Trinidad, *Bonus aër*, *Fanum Sanctiſſimæ Trinitatis*, piękne M. Ameryki połud. Hiſzpańſkie ſtoł. Prow. zwaney *Rio de la Plata*, w Paragway. Europeyczykowie prowadzą tu handel wielki. Imie ma od zdrowego powietrza. Wyſtawione ieſt r. 1535. od Piotra Mendozy, i potym od niegoż porzucone. *Cabeza de Vaſa*, zaprowadził tu nową oſadę r. 1542. i zaniechał go znowu. Odnowione dopiero zoſtało r. 1582. Mieſzkane ieſt od Hiſzp. i Indyanow.

BUEN-RETIRO, ieſt roſkoſzny pałac Krola Hiſzp. bliſko Madrytu.

BUFFON, mała włość Fr. bliſko Montbaru w Burgundyi.

BUG, rz. w Polſzcze, ma początek w Ruſi czerwoney, płynie pod Sokal, Włodawę, Brzeście Lit. Drohiczyn, a pod Zakroczymem łączy ſię z Wiſłą.

BUGEY, Bugezya, *Beugeſia*, Prow. Fr. między Sabaudyą, Breſtyą, i Delfinatem, ma wzdłuż na

mil 16. ustąpiona Francyi traktatem Lugduńskim r. 1601. z Bressyą, i pow. *Gex* w zamianę za Margr. Saluceńskie. Belley iest M. S.

BUGIA, M. mocne i ludne, w Krol. Algierskim w Afr. stoł. Prowincyi tego im. ma stanowisko dla okrętow wygodne. Algerczykowie zdobyli go na Hiszpanach po przegraney Karola V. Jest nad morzem, *m.* 30. na w. od Algieru dł. 22. 15. sz. 36. 34.

BUGNEN, w Bearnie; *Bugo m.* 5. od *Brigueux*, *Buis* w Delfinacie, *m.* 5. od *Vaison*, są m. Fr.

BULAM, wyspa Afr. blizko brzegow Gwinei, na w. wyspy Bisagos, ziemię ma żyżną, koni i krow mnostwo. Mało iest mieszkann.

BUKARIA wielka, *Bucharia*, czyli kray Uzbekow, Jest obszerna Prow. Azyi w Tartaryi, między kraiem Kalmukow, Turkestanem, Tybetem, Persyą i morzem Kaspyiskim, iest to część nayludnieysza i naylepiey uprawna Tartaryi wiel Obfituie w lasy i piękne pastwiska. Tatarowie tu osiedli są polerownieysi i mężnieysi nad innych. Mleko bydlęce, i mięsą końskie za naysmacznieysze maią potrawy. Niewiasty nie ustępuią w odwadze Męszczyznom, i wraz częstokroć z mężami na woynę idą. Uzbekowie z Persami częste prowadzą woyny, i staią się im strasznemi. Kray ten zawiera Krol. Balkańskie, Bokarskie, Samarkandzkie i Turkomanią, ob. te Artykuły.

BUKARYA, mała, ob. Kazgar, czyli Kagkar.

BUKARY, M. Morlakii nad Golfem *Carnero*, gdzie Karol VI. port wystawił, i zrobić drogę kazał dla przeprowadzenia ztąd bydła do Włoch.

BUKARIZA, m. Dalmacyi.

BUKOR, M. Azyatyckie w Indostanie, stoł. Prow. tego im. na kępie oblaney rz. Indem.

BUKOREST, *Bucheresta*, wiel. i mocne M. Wołoskie, nad rz. Embrowicą, rezydenc. Hospodara Wołoskiego i ArcyBisk. *m.* 16. od Targowiska. Czercy w wielkim klasztorze maia tu drukarnią.

BUKOWINA, m. nad gran. Pol. Wołoskie, i ztąd obszerna puszcza maiąca nazwisko, pamiętna potyczką między Polskim i Tureckim woyskiem r. 1686. Jest blizko Dniestru od Kamieńca Podol. na z. *m.* 7.

BULGARYA, wielka, Prow. Az. w Tartaryi Moskiewskiey, między Krol Kazańskim, Baskiryą, i Astrakańskim Krol. w gorach tey Prow. znayduią się szyby krysztalowe, i rudy żelazne. M. S. iest Bulgar, leży blizko Wolgi.

BULGARYA mnieysza, Prow. Turcyi Europ. między Dunaiem a morzem czarnym. Krolowie Bulgarscy, byli niegdyś udzielni, mieszkali w Nikopolu. Teraz należy do Turkow, zawoiowana od Baiazeta około r. 1370. Religia tu panuie Schizm. Grecka. M. S. iest Zofia.

BULLEGNEVILLE, Hr. Fr. w Xstwie Barskim w Lotaryngii, *m.* 10. od Nancy.

BULLES, m. Fr. *m.* 4. od Bellowaku, st. lnem przednim, ktorego dostarcza do fabryki płocien zwanych poł Hollenderskiemi.

BULLENBROOK, m. Angiel. z tyt Hrabstwa w Prow. Linkolnskiey, mieysce urodzenia się Henryka IV. Krola Ang. *m.* 34. na połn. od Londynu.

BULLOS, czyli BULL, m. Szwayc. w Kant. Fryburskim, i stwo. Oyczyzna Francisżka Geinozy.

BULLOU, Baronia Fr. *m.* 5. od Karnutu.

Bully, m. Fr. w Normandyi *m.* 1. od *Neuchatel*.

BUNGO, Krol. Bungańskie, iedno z naywiększych w Japonii na wyspie *Ximo*, ktorego M. S. iest *Lunay*. Franc. Cywan Krol Bungański przyiąwszy wiarę katol. wysyłał poselstwo do Grzegorza XIII.

Pa-

Papieża r. 1582.

BUNZLAU, lub BUNTZEL, Bolesław M. S. Cyr. Bolesławskiego w Czechach nad Elbą *m.* 12. na półn. od Pragi. Stary Bolesław ztąd iest o *m.* 6. Tu Bolesław Krol zabił S. Wacława Brata swego. ob, Bolesław.

BUQUOI, m. Fr. w Artezyi z tyt. Hrabstwa.

BURBON, Burboński dom. ob. Bourbon.

BURCKHAUSEN, M. Niem. w Bawaryi niż. nad rz. Saltzą, *m.* 11. od Salisburga, 29. od Munichu.

BURDEGALA, ob. Bourdeaux.

BUREN, *Bura*, M. Holl. w Geldryi z tyt. Hr. *m.* 8. od Nimegi.

BUREN, m. Szwayc. w Kant. Berneńskim, z zamkiem nad rz. Aarą.

BUREN, m. Niem. Bisk. *m.* 6. od Paderbony nad rz. Almą.

BURFORT, dawne M. Angl. w Hr. Oxfordzkim, z tyt. Hr. nad rz. Windruschą. *m.* 20. na półn. od Londynu.

BURGAU, *Burgovia*, Margr. M. i zamek Niem. w Szwabii Aust. *m.* 6. od Auszpurga, 7. od Ulmy.

BURGDORF, lub BERTUD, piękne M. Szwaycar. w Kant. Berneńskim, z zamkiem. Leży na wzgorce, *m.* 4. od Berny.

BURGEL, m. Niem. w Misnii, *m.* 2. od Jeny. Ma dawny klasztor.

BURGLITZ, zamek Krolewski w Czechach w cyr. Rakoneckim, iest na gorze na z. Pragi, w ktorym dawniey strzeżono więźniow znacznieyszych.

BURGOS, wiel. i bogate M. Hiszp. stol. Kastylii dawney z bogatym ArcyBisk. założonym r. 1574 Zdobią go gmachy publiczne, fontanny, place roskoszne do przechadzki, rynki wspaniałe. Jest poczęści na gorze, częścią nad rz. *Arlancon*, *m.* 26. od Bilbao, od Madrytu 47. dł. 14. 20. sz. 42. 20.

BURGRABIA, *Burgrabstwo*, *Burgraviatus*, znaczyło dawniey urząd rządcy miast, lub zamkow, znacznieysze były Magdeburskie, Norymberskie, &c: ob. Landgrafstwo.

BURGUNDIA, Xstwo. ob. Bourgogne.

BURGUNDYA, Hrab. ob. Franche Comtè.

BURICK, *Buruncum*, M. Niem. w Xstwie Kliwii, nal. do Krola Pruskiego. Francuzi r. 1672. zburzyli iego twierdze, st. iest wygraną woysk Otona W. Ces. nad Lotaryńczykami. Jest w miłym położeniu nad Renem. *m.* 7. od Kliwii, 17. od Kolonii.

BURLATS, m. Fr. w Langwedocyi *m.* 1. od *Castres*.

BURLINGTON, lub BRYDLINGTON, m. Angiel. nadm. w Prow. Yorku z tyt. Xstwa. st. *Boyls* tu się urodził.

BURRO, wielka wyspa w Azyi między Amboiną i Celebes.

BURSA, ob. Prusa.

BURY, Baronia Fr. *m.* 2. od Blezy.

BUSSANG, w Lotaryngii przy początku rz. Mozelli, st. mieysce wodami mineral. skutecznemi na długie choroby.

BUSK, *Buscum*, m. ziemia i stwo. w Woi. Bełz pod pan. Austr. zaś, iest w cyr. Lwowskim, pow. Brzezańskim, czyni część dochodow Cesarskich, od Lwowa *m.* 7. od Dubna 13.

BUSSET, Hr. Fr. w Arwernii.

BUSSETO, m. Wł. w Xstwie Placencyi, *m.* 1. od Padu.

BUSSIERE, wieś Fr. i Opac. *m.* 5. od *Dijon*. Tegoż im. są we Fr. Opac. w pow. Bituryceńskim Cyster. czyniące 4000. liwr. *m.* 4. od *Montlucon*. Także m. Fr. *m.* 6. od Lemowiku. I Margr. *m.* 4. od Montargis.

BUSSY, nazwisko mieysc kilku we Fr. mniey znacznych.

BUSTA, ob. Bosta Butow, ob. Bytow.

BUTHA, lub BUTA, wyspa Szkocyi, ktora z wyspą Arran czyni Hr. Buteńskie. Zyżna iest w zbo-

ża i paſtwiſka, a bogata oſobliwie połowem śledzi. Mniemanie ieſt, iż dom Sztuartow ztąd poſzedł. Zamek Buteńſki ieſt o *m.* 1. od Buthſay, i wyſyła wſpoł z Kaitneſſą Dep. na Parl.

BUTRINTO, M. nadm. w Albanii, nad Golfem tego im. z Biſk. i doſyć dobrym portem. Należy do Wenetow *m.* 12. od Chimery.

BUTZAW, *Ebodorum*, m. w Xſtwie Meklemburſkim, na trakcie z Szwerynu do Roſtoku.

BUTZBACH, M. Weterawii w Xſtwie Darmſztadzkim *m.* 5. od Wetzlary.

BUXTON, wieś Angiel. w Derbyshirze na gran. Cheſteru ſł. wodami mineralnemi.

BUSANCOIS, *m.* 9. od Iſſouduuu.

Buzancy w Szampanii.

Buzet, w Langwedocyi *m.* 4. od Touloſy.

Buzy-Angy, *m.* 4. od Bellowdku ſą m. Fr. niczym nieznaczne.

BUZAY, Opac. Cyſter. we Fr. *m.* 4. od Nantes, czyni 3000. liwr.

BYDGOSZCZ, *Bromberg*, m. i Pow. w Woi. Inowrocławſkim z kaſztelanią. Mieyſce niegdyś trybunału Wielkiey Polſkiey na przemian z Poznaniem, i ſkład ſoli Krolewſkiey. Sł. Traktatem między Janem Kazimierzem Krolem Polſkim i Fryderykiem Elektorem Brandeburſkim, r. 1657. Teraz pod pan. Pruſkim. Leży nad rz. Brdą. *m.* 8. od Torunia.

BYCHOW, m. Litewſkie w Woi. Mściſławſkim nad Dnieprem, pod pan. Roſſyiſkim *m.* 13. od Mohylowa.

BYCZYNA, m. Szląſkie, dawniey Katedra Biſk. Wrocławſkie. ſł. zwycięſtwem odnieſionym tu przez Zamoyſkiego Hetmana Pol. nad Maxymilianem Arcy Xciem Auſtr. bratem Rudolfa Ceſarza r. 1587.

BYSTRZYCA, m. Litewſkie z Staroſtwem Niegrodowym w Woi. Wileńſkim, *m.* 5. i poł od Wilna. Tegoż im. rz. w Woi. Lubelſkim.

BYTOW, lub Butow, M. i powiat w Pruſiech, ktore Zygmunt I. z pow. Lemburſkim, dał w hołd Jerzemu i Barnimowi Xiążętom Pomorſkim ſioſtrzeńcom ſwoim, i ich potomkom r. 1526. Też powiaty po zgaſſey familii Xiążąt Pomorſkich za Jana Kazimierza przez *pacta* Bydgowſkie oddane ſą w lenność Elektorom Brandeburſkim r. 1657. ieſt doſyć oſiadłe, od Gdańſka *m.* 16.

BYTOM, toż co Beuthen.

BYTYN, m. Litewſkie w Woi. Nowogrodzkim, ma klaſztor Bazylianow.

BYZANTIUM, m. niegdyś nad Bosforem Trackim, teraz Carogrod.

BZURA, rz. w Woi. Rawſkim, płynie pod Łowicz, wpada w Wiſłę przy Wyſzogrodzie.

C.

Ktorych mieyſc nie znaydzieſz pod literą C. patrz pod literą K. zwłaſzcza Afrykańſkich, Azyatyckich, Polſkich, Niemieckich, Moſkiewſkich mieyſc nazwiſka.

CABECA-DE-VIDE, *Segobrya*, m. Portug. w Alentei z zamkiem obronnym, *m.* 5. od *Porto-Alegro*, 8. od Eſtremos, dł. 10. 48. ſz. 39.

CABO-BLANCO, ob. Kap Biały.

CABO-CORSO, Kap na brzegu złotym Gwinei w Afr. ze wſią tego im. w ktorey ieſt forteca Angielſka naywiękſza i naypięknieyſza po fortecy *de la Mina.* Jeſt inny Kap tego im. w Brezylii w Prow. *Siara*, i inny znowu na wyſpie Korſyce dawniey zwany *Sacrum Promontorium.*

CABOURD, m. Fr. w Nor-

mandyi, *m.* 4. od Kadomu, ſł. wielością owiec i krolikow.

CABRA, *Aegabra*, m. Hiſzp. w Andaluzyi, *m.* 10. od Korduby, ob. Kabra.

CABRIERES, m. Fr. w Hr. Weneſſyńſkim, o *m.* 3. od *Cavaillon*. Mieſzkańcy iego za Dekretem Parlamentu Prowancyi w pień byli wycięci pod pozorem religii r. 1545.

CACACA, ob. Kazaza.

CACERES, *Caceræ*, m. Hiſzp. w Eſtremadurze, bliſko ktorego r. 1706. woyſka ſprzymierzone poraziły tylną ſtraż P. Berwick. Jeſt nad rz. Sabrorą, *m.* 9. od Alkantary na połud. 14. od Placencyi.

CACERES-DE-CAMERINHA, *Caceræ*, m. wyſpy *Łucon*, w Azyi z Biſk. Suffr. należy do Hiſzp.

CACHEO, m. Afrykańſkie w Nigrycyi nad rz. S. Dominika, nal. do Portugal. ktorzy tu maią trzy fortece. Handel tu ieſt wielki na woſk, i niewolnikow.

CACORLA, Kakorla, M. Hiſzp. w Andaluzyi między 2. górami, o *m.* 2. od źrzodła Gwadalkwiwiry, *m.* 18. od Grenady.

CADALEN, m. Fr. *m.* 4. od Albi.

CADEE, liga Kadeńſka, czyli Domu Bożego, nazwiſko drugiego Pow. Gryzonów, ktory zawiera 11. wielkich towarzyſtw, z tych Koirſkie ieſt pryncypalne.

CADENAC, ob. Capdenac.

CADENET, m. Fr. w Prowancyi z ſtarym zamkiem, *m.* 5. od *Aix*.

CADEQUIE, *Cadacherium*, dobry port Hiſzp. w Katalonii z wioſką, *m.* 2. od Rozy.

CADEROUSSE, m. Fr. *m.* 1. od *Orange*.

CADILLAC, *Catelliacum*, m. Fr. w Akwitanii, bliſko Garumny, *m.* 2. od Langon.

CADIX, Kadyx, *Gades*, piękne, wielkie, ſławne, mocne i naybogatſze M. Hiſzp. w Andaluzyi, z portem dziwnie wygodnym, do ktorego kupcy zewſząd zawiiaią, z 2. mocnemi zamkami, i Biſk. Kościoł Katedr. ma bardzo piękny. Wſzyſtkie okręty Hiſzp. do Ameryki z Kadix ruſzaią; ztąd corocznie flotta do Amer. wychodzi, i naładowana bogactwy tu powraca. Nie maſz miaſta w Eur. handlownieyſzego, i gdzieby licznieyſze były pieniądze. Zbudowane było od Feniyczykow. Anglicy zdobyli go i złupili r. 1596. w r. zaś 1702. od ſił morſkich Angiel. i Hollend. bezſkutecznie było oblegane. Karol. V. umieraiąc zlecił był Filipowi II. aby tych 3. mieyſc naybardziey bronił, Fleſſyngi w Niderlandzie, Gulety w Afr. Kadyxu w Hiſzp. Leży na małey wyſpie *m.* 8. od Medyny Sydońſkiey, 18. od Gibraltaru, 26. od Sewilli. dł. 12. ſz. 36. 31.

CADORE, lub Pieva-di-Cadore, *Plebis Cadorinæ Caſtrum*, Kadorym, M. Weneckie w Pow. Foroiulieńſkim, znakomite urodzeniem Tytiana ſł. malarza; nad rz. Piawą, o *m.* 8. od Belluny.

CADOUIN, *Cadunium*, Opac. Fr. Cyſter. *m.* 6. od Sarlaty, czyni 3600. liwr.

CAEN, *Cadomus*, Kadom, piękne i znakomite M. Fr. ſtoł. Normandyi niż. ma Univ. fund. od Karola VIII. Akademią nauk wyzwolonych. Piotr *Varignon*, *Malherbe*, *Sarraſin*, *Huet*, *Furnier*, Milord *Bollinbroke*, *Dalechamps*, ztąd byli rodem. Jeſt mieyſcem Sądow i wielkorządztwa Powiatowego. Leży w wielkiey dolinie, między 2. łąkami, *m.* 26. od Rotomagu, 51. od Paryża. dł. 17. 18. ſz. 49. 11.

CAGLI, *Callium*, m. Wł. w Xſtwie Urbińſkim, pod Apenninem, *m.* 8. od Urbinu.

CAGLIARI, *Caliaris*, Kalara, M. S. Sardynii, z Arcy Biſk. Prymaſem Sardynii i Korſyki, Akad. zamkiem, i portem dobrym ozdobione. Wzięte było od związkowych r. 1708. Jeſt nad morzem w części połud. wyſpy. *m.* 60. na półn. od

Palermy, *m.* 80. na połud ku z. od Rzymu. dł. 27. 7. ſz. 39. 20.

CAGNES, włości Fr. w Prowancyi, *m.* 1. od Nicy, i zamek piękny. ob. *Cannes.*

CAGNOTTE, Opac. Bened. we Fr. *m.* 10. od Dax, czyni 2000. liwr.

CAGNY, ob. Boufflers.

CAHORS, *Divona Cadurci*, Kadurk, znaczne M. Fr. w Pow. *Querci*, z Biſk. Suffr. Albeńſkiego. Ma Akad. fund. r. 1332. *Vice-Comes*, Ceſſaku ieſt hołdownikiem Biſkupa, i ſzczególnieyſzym ſpoſobem odbiera od niego tę lenność. Przed obięciem poſſeſſyi Ceſſaku powinien oczekiwać przy bramie miaſta Biſkupa z odkrytą głową, bez płaſzcza, z iedną nogą całą gołą w pantoflu, i gdy ten zbliża ſię, muła, na ktorym Biſkup ſiedzi, powinien za uzdzieniczką, w tymże ubiorze do pałacu ſamego prowadzić, i ſiedzącemu u ſtołu także ſłużyć. W nadgrodę ſwych przykrości ma muła, i ſrebro ſtołowe Biſk. ktore wynoſić maią na 3000. liwr. Henryk IV. r. 1580. dobył go ſzturmem, i natenczas pierwſzy to raz użyto Patardow, w dobywaniu obronnych placow. Oyczyzną ieſt Klemenſa Marota, i Jana XXII. Pap. Zalecony ieſt Kadurk winami dobremi. W położeniu ieſt wygodnym nad Lothą. *m.* 20. od Albi, 25. od Tuloſy, 41. od Burdegali, 130. od Paryża. dł. 19. 6. ſz. 44. 26.

CAHUSAC, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 4. od Albi.

CAIA, ob. Alegretta.

CAJETE, ob Gayeta.

CAIARC, m. Fr. nad rz. Lothą, *m.* 3. od Figeaku.

CAIAZZO, *Calatia*, M. w Krol. Neapol. z Biſk. Suffr. Kapuańſkiego, *m.* 3. od Kapuy, 9. od Neapolu na półn. ku w.

CAICOS, wyſpy Ameryki, na półn. względem wyſpy S. Dominika, imie maią od iedney celnieyſzey.

CAIENNE, ob. Kayenna.

CAIMAN, ob. Kaiman.

CAILLY, m. Fr w Normandyi podnieſione na Margr. *m.* 4. od Rotomagu.

CAIX, m. Fr. w Pikardyi. *m.* 5. od Ambianu.

CALABRIA, ob. Kalabrya.

CALAHORRA, *Calaguris*, M. Hiſzp. w Kaſtylii dawney z Biſk. Oyczyzna ſł. Kwintyliana; leży w Kraiu żyznym, na wzgórce, ktora ſię rozciąga do rz. Ebry. *m* 8. od Burgos, 25. od Saragoſſy. dł. 15. 48. ſz. 42. 12.

CALAIS, *Caleſium*, Kalet, bardzo obronne M. Fr. w Pikardyi niż. z Cytadellą i portem bardzo wygodnym. Edward III Krol Angiel. r. 1347. przymuſił mieſzkańców głodem do poddania ſię. Xżę Gwizyuſz r. 1558. zdobył go na Anglikach, Arcy Xżę Albert r. 1596. pod ſwą był moc Kalet zagarnął. Związkowi ſzturmowali go prożno r. 1696. Traktatem Werwińſkim przywrocony zoſtał Kalet Francyi. Ztąd walny ieſt trakt morſki i naykrotſzy do Anglii. Dwa razy na tydzień z Kaletu w czaſie pokoiu wychodzą baty pocztowe do *Douvres*, i tyleż razy z *Douvres* przychodzą. Jeſt nad morzem, *m.* 10. od Dunkierki, 10. od Abbewilli, 61. od Paryża, 7. od Douvres, 32. od Londynu. dł. 19. 30. ſz. 50. 57. Forteca zwana *Nieulay*, ſłuży Kaletowi za obronę. Ciesnina Kaletańſka zwana *Pas de Calais*, ieſt częścią naywęższą golfu zwanego *la Manche.*

S. CALAIS, *Carileſi oppidum*, m. i Baronia Fr z Opac. Bened. czyniącym 4500. liwr. *m.* 6. od *Vendome.*

CALAMO, *Calamina*, *Claros*, wyſpa na Archipelagu z ſtrony Azyi, na połud. wyſpy Lero, hołduie Turkom.

CALATAIUD, *Bilbilis nova*, wiel. i doſyć piękne M. Hiſzp. w

Aragonii. Dawna *Bilbilis* oyczyzna Marcyalifa ieft w blifkości zwana teraz, Baubola, lub Bubiera. Kalataiud ieft oyczyzną Wawrzyńca Gracyana. Leży nad zbiegiem Xalony, i Xyloki w nizinie urodzayney, *m.* 15. od Saragoffy, 14. od Tarakony. dł. 16. 10. fz. 41. 22.

CALATRAVA, *Oretum*, Kalatrawa, piękne M. Hifzp. w Kaftylii nowey, gniazdo kawalerow Kalatrawfkich uftanowionych r. 1158. od Don Sanchefa II. Krola Kaftylii. Jeft w rowninie blifko rz. Gwadyany. Obfituie w wina, zboża, źwierzynę, i liczne trzody, *m.* 5. od Ciudad-Real, 6. od Almagry, 20. od Toledu. dł. 14. 20. fz. 39. 8.

CALAU, *Calb*, *Calcar*, ob. pod literą K.

CALCINATO, mały plac we Wł. w Brefcyi, pamiętny zwycięftwem Xcia *de Vendome*, nad woyfkiem Cefarfkim r. 1706. Jeft blifko Chiezy, *m.* 4. od Brefcyi.

CALERS, Opac. Cyfter. we Fr. czyni 3500. liwr. fund. r. 1148. *m.* 4. od *Rieux.*

CALETURE, forteca wyfpy Ceylan przy uyściu rz. tego im. w krainie miłey zwaney *Champ de la Canelle*, na brzegu morza. Hollendrzy opanowali ią r. 1615. ale potym byli przymufzeni odftąpić iey.

CALLAO, *Callaum*, znaczne i mocne M. Ameryki połudn. w Peru, z portem, w ktorym ftanowifko miane ieft za naywiękfze, naybeśpiecznieyfze, i naypięknieyfze na morzu południowym. Krol Hifzp. trzyma tu garnizon i Gubernatora, ktory z ofob pierwfzey rangi, i do 5. lat wyznaczony bywa. Procz cytryn i pomarańczow inne drzewa fzczególnieyfzego fą gatunku w tym kraiu. Kallao ieft dofyć handl. leży blifko morza *m.* 2. od Limy. Trzęfieniem ziemi r. 1746. mocno nadpfute zoftało.

CALLAS, m. Fr. w Prowancyi. *m.* 2. od Draguignain.

CALLE, (la) ofada Franc. w Kr. Algerfkim, niedaleko od Baftyonu Franc.

CALLIAN, m. Fr. w Prowancyi, *m.* 4. od Draguignain.

CALOIER, ob. Kalogeri.

CALNIDE, m. Fr. *m.* 4. od *Bergerac.*

CALVI, *Calvium*, m. Wł. w Krol. Neapol. w ziemi Laworze z Bifk. Suffr. Kapua. *m.* 3. od Kapuy.

CALVI, lub CALVESI, *Litus Cæfiæ*, M. wyfpy Korfyki na górze fkaliftey, nad golfem tego im. z portem, i fortecą dobrą. Bifkup Sagońfki tu rezyduie. *m.* 13. od Baftyi, od Ajazzo 16. dł. 26. 35. fz. 42. 30.

CALVISSON, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 3. od Nifme.

CALZADA, *Calcida*, m. Hifzp. w Kaftylii dawney ktorego Bifk. złączone zoftało z Kalahorfkim. Jeft nad rz. Laglerą, *m.* 16. od Kalahorry.

CAMALDOLI, Kameduł, wieś w Tofkanii, *m.* 10. na w. od Florencyi, ft. nayprync ypalnieyfzym Klafztorem Mnichow Kamedulfkich, położona w dolinie góry Apenninu.

CAMARET, m. Fr. w Brytanii niż. nad Beyem, *m.* 3. od Breft. Pamiętne, iż tu r. 1694. wyfiedli Anglicy, i ftracili 1200. ludzi.

CAMARGUE, *Camaria*, wyfepka Fr. nayżyźnieyfza w Prowancyi przy uyściu Rodanu. Jeft to raczey zgromadzenie wielu kęp odłączonych kanałami.

CAMARINES, ob. pod lit. K.

CAMBERNON, m. Fr. w Normandyi, *m.* 1. od *Coutances.*

CAMBONES, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 3. od *Caftres.*

CAMBRAI, *Cameracum*, Kamerak, piękne, wiel. i bardzo mocne M. z Pow. fwym w Niderlandzie, z Arcy Bifk. zafzczyconym tyt. Xcia, z Cytadellą obronną, i fortecą. Było niegdyś Cef. ale teraz należy do Franc. ktorzy go na Hifzp. zdobyli r. 1677. i przy ktorych zoftało fię trakt. Nimegfkim. Jeft nad

rz. Skaldą, ktora go przerzyna, *m.* 9. od Atrebaty, 6. od Duaku, 12. od Mons, 41. od Paryża. dł. 20. 53. ſz. 50. 10.

CAMBRESIS, Kameraceńſki powiat, ieſt Prow. Franc. w Niderlandzie rozciągła na *m.* 10. między Hannonią, Pikardyą, i Artezyą. Kray ieſt urodzayny i bardzo ludny. Mieſzkańcy ſą pracowici, rzeźwi, i ſpoſobni do nauk. Handel ich wiel. zależy na zbożu, owcach, płotnach, ktore przedaią do Fr. Hiſzp. i Indyi, i wełnie delikatney. *Cambrai* ieſt M. S.

CAMBRON, Opac. Cyſter. w Hannonii; *m.* 3. od Mons.

CAMERINO, *Camerinum*, Kameryn, M. Wł. w Stanie Papiezkim z Biſk. Jeſt dawne i doſyć ludne, mocne z położenia ſamego na górze i nad rz. Chiento, *m.* 10. od Spoletu, 16. od Ankony. dł. 30. 36. ſz. 43. 6.

CAMINHA, mocne M. Portug. w Prow. *Entre Douro & Minho*, maiące tytuł Xſtwa, *m.* 10. od Bragi. dł. 9. 5. ſz. 41. 44.

CAMPAGNA, *Campania*, Kampania, M. Wł. w Krol. Neapol. w Pryncypacie z Biſk. Suffr. Arcy Biſk. Conzan: *m* 6. od *Conza*, 7. od Salerny.

CAMPAGNA DI ROMA, ob. Kampania Rzymſkà.

CAMPAGNE, m. Fr. w Pow. Armaniackim, *m.* 3. od *Eauſe.*

CAMPAN, *Camponi*, m. i mieyſce głowne doliny Franc. w Bigorreńſkim, Pow. *m.* 1. od *Bagneres.*

CAMPECHE, lub S. FRANCISCO, M. Hiſzpanii nowey na pół wyſpie Yukatan, nad brzegiem wſchodnim Beyu Kampeche, z obronną armatami fortecą Nie ieſt dziś tak bogate i handl. iak przedtym. Było niegdyś mieyſcem naywalnieyſzego handlu na drzewa farbierſkie zwane ztąd u Franc. *bois de Campeche*, chociaż nie tu, ale ztąd o *m.* 12. ſię rodzą. Wzięte było od Anglikow r. 1659. Wolontaryuſze Anglicy i Francuzi zdobyli go r. 1678. Rozboynicy Morſcy z wyſpy S. Dominika opanowali go r. 1685. ſpalili, i zburzyli Cytadellę. Jeſt w ziemi, ktora owoce, ptaki, i źwierza wydaie oſobliwſze w ſwym Kraiu dł. 287. ſz. 19.

CAMPET, wieś Franc. podnieſiona na Margr. bliſko *Mont-de-Marſan.*

CAMPIANO, ob. Compiano.

CAMPINE, *Campinia*, Kraina Niderlandu w części Hollenderſkiey i Biſkupſtwa Leodyiſkiego.

CAMPLI, lub CAMPOLI, *Camplum*, Kampol, m. Wł. w Krol. Neapol. *m.* 1. od Tarento, w Abruzzo. Biſk. Kampolſkie przyłączone ieſt do Ortońſkiego.

CAMPO-MAIOR, m. Portug. w Alentei z zamkiem, *m.* 3. od Elvas, 10. od Portalegry, 40. od Lizbony.

CAMPO-SANTO, w Xſtwie Spoletańſkim, i blizko Modeńſkiego, na lewey ſtronie rz. Panary, ſł. mieyſce potyczką między woyſkiem Hiſzp. i Auſtr. r. 1743.

CAMPREDON, M. Hiſzp. w Katalonii w Podgorzu Pyreneyſkim, *m.* 10. od Puicerdy. Fr. r. 1691. zruynowali iego twierdze.

CANADA, *Canal*, obacz pod lit. K.

CANAPLES, m. Fr. w Pikardyi z tyt. Margr. *m.* 4. od Ambianu.

CANAVEZ, ob. Jvrée.

CANCALLE, m. Fr. w Brytanii wyż. na brzegu morza z ſtanowiſkiem dla okrętow. Znaczne ieſt obfitością ieſiotrow, iż Kankalſkie ieſiotry poſzły w przyſłowie u Franc. Anglicy r. 1758. zawinęli tu bezſkutecznie, *m.* 3. od S. Malo, 79. od Paryża.

CANCHE, *Cancia*, rz. Fr. w Artezyi, zaczyna być żeglowną od Montreuil, wpada w morze przy Eſtapli.

CANCHY, m. Fr. *m.* 3. od

Abbewilli.

CANDE, m. i Bar. Fr. *m.* 6. od Andegawy.

CANDE, *Condate*, m. Fr. w Turońskim pow. nad zbiegiem Ligery i Wienny, pamiętne śmiercią S. Marana, *m.* 2. od Saumur.

CANDE, wieś Fr. blisko Loudun zalecona wodami mineralnemi skutecznemi nazatwardzenie żołądka.

CANDEIL, Opac. Cyst. we Fr. *m.* 4. od Albi. czyni 2600. liwr. fund. r. 1152

CANDIA, wieś w Medyolańskim, *m.* 5. od Wercelli, *m.* 1. od Padu, oyczyzna Alexandra V. Pap. ob. Kandya.

CANEE, Canelle, ob. pod K.

CANET, m. Fr. blisko morza, *m.* 2. od Perpinianu. Inne w Langwedocyi *m.* 4. od Lodewy.

CANETO, *Canetum*, Kanet, m. Wł. w Xstwie Mantuańskim. Wzięte było od woysk Ces. r. 1701. odebrane im było przez Franc. 1702 znowu odzyskane od woysk Cesarskich a potym od Francuzkich 1705. Jest to dawne *Bebriacum*, gdzie Witelliusz zbił Ottona, i gdzie sam był zbity od woysk Wespezyana. Jest o *m.* 8. od Mantuy, 7. od Kremony, nad Oglią, dł. 27. 55. sz. 42. 31.

CANISY, m. Fr. w Norm. podniesione na Margr. *m.* 2. od *S. Lo.*

S. CANNAT, *Castrum de S. Cannato*, m. Fr. w Prowancyi, *m.* 1. od Lambesku.

CANNE, *Canna*, wioska we Wł. w Krol. Neapolitańskim blisko Ofanty, w ziemi Barskiey, w ktorey to Anniba l poraził Rzymian, *m.* 3. od Barletty.

CANNES, *Canoæ*, m. Fr. w Prowancyi, nad morzem srzodziem. z portem i zamkiem, *m.* 4. od Grassy ob. *Caunes.*

Cannibales, *ob.* Karaiby.

CANON, wieś Fr. w Normandyi między Seezą Troarną. Wtey to wsi ustanowiony iest fest *ludzi cnotliwych*, na ktorym roku każdego zwyczay ieit godzien naśladowania wszech narodow uwięczać tych albo oycow, albo matki, albo też dzieci, ktore w przeciągu roku z iakim dobroczynnym, a iawnym czynem popisali się. X. le Monnier wydał opisanie tego festu r. 1777. w Paryżu.

CANOSA, Kanoza, m. Biskupie w Krol. Neapol. w ziemi Barskiey, ale iuż niema więcey Biskupa, lecz Proboszcza tylko udzielnego. Trzęsieniem ziemi r. 1694. zruynowane iest.

CANOURGUE, m. Fr. *m.* 5. na z. od Mendy.

CANTAL, wiel. i wysoka gora Fr. w Arwernii, blizko Aurylîaku i *S. Flour.* Zawsze prawie okryta śniegiem. Mieysce na niey zwane *le plomb de Cantal* wyższe iest 993. prętow nad libellę morza.

CANTAZARO, ob. Kantazaro.

CANTECROIX, Xstwo w Brabancyi Austr. z miastem małym tego im. *m.* 2. od Antwerpii.

CANTELEU, wieś Fr. z zamkiem, pięknym, *m.* 1. od Rotomagu.

Cantimpre, Opac. August. w Kameraku.

Canton, ob. Quanton.

CANY, m. i Margr. Fr. w Normandyi nad Durdaną *m.* 2. od S. *Valery.*

CAORLO, *Caprulæ*, *Caorie*, wysepka Golfu Weneckiego, na brzegu Forojulieńskiego pow. Powietrze ma niezdrowe. Jest M. tamże tego im. z Bisk. Sufr. Weneckiego.

CAOURS, m. Wł. w Piemontańskim Xstwie, pod górą na ktorey wystawiona iest forteca *m.* 4. od Pignerol.

CAP, ob. Kap.

Cap-Breton, ob. Isle Royale.

CAP-BRETON, m. Fr. *m.* 3. od Bayonny. Mieszkańcy są dobrzy żeglarze, a grunt ich piaszczysty wydaie obficie wina.

CAPO, CABO, ob. imiona szczegulne Kapow.

CAPACCIO, lub CAPACE, *Caput aqueum*, m. Wł. w Krol.

Neapol. z Bifk. Sufr. *m.* 1. od morza, 9. od Salerny.

CAPDENAC, dawne m. Fr. w pow. *Quercy*, ieft na fkale obłaney rz. Lotą. Znakomite ieft wiernością fwą ku Krolom, iż nigdy niechciało fię poddać Anglikom, od *Figeac*, *m.* 2.

CAPELLE, (la) *Capella*, m. Fr. w Pikardyi. Wzięte było od Hifzpanow r. 1636. a od Kardynała Waletty odebrane naftępuiącego r. ieft o *m.* 5. od Guife. Tegoż im. ieft Opac. *m.* 3. od Tulofy.

CAPENDU, *Canis Sufpenfus*, m. Fr. w Langwedocyi *m.* 3. od Karkaffonny.

CAPESTAN, *Caput Stagni*, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 4. od Narbonny.

CAPITANATA, Kapitanat, Prow. Wł. w Krol. Neapol. przy golfie Weneckim, graniczy z Hr. Molifeńfkim, Pryncypatem, Bazylikatą i ziemią Barfką. Ma dobre paftwifka, zboże wydaie obficie, ale drzew prawie nic. *Lucera delli Pagani*, ieft M. S. Góra Gargan, czyli S. Anioła rozlega fię po większey części tey Prowincyi.

CAPO-d'-ISTRIA, *Caput Iftriæ*, znaczne M. Iftryi nad Golfem Trieftańfkim z Bifk. Weneci r. 932. zdobyli go fzturmem, wydarli go im Genueńczykowie, r. 1380. ale potym odzyfkali go Weneci, i od r. 1478. zoftaie przy nich. Powietrze ma zdrowe i umiarkowane, fol, i wino, naywiękfzy tu czynią odbyt, od Tryeftu *m.* 3. dł. 31. 35. fz. 45. 48.

CAPUA, Kapua, ft. M. w Krol. Neapol. w ziemi Laworze z Arcy Bifk. założonym r. 968. od Jana XIII. Pap. ieft o *m.* 2. od dawney Kapuy, ktora iuż nie ieft tylko wiofką zwaną S. Maryi, gdzie daią fię widzieć ieszcze piękne fzczątki gmachow publicznych. Nowa Kapua wyftawiona ieft od Xiążąt Lombardzkich nad rz. Wulturną, *m.* 6. na połn. od Neapolu, 10. od Benewentu, 38. od Rzymu, dł. 31. 55. fz. 41. 7.

CAPRAIA, lub Caprea, wyfpa Wł. na morzu Tofkańfkim, na połn. Korfyki do ktorey i należy. Jeft dofyć ludna, ma małe miafto i zamek dla obrony. Genueńczykowie wydarli ią r. 1507. Jakobowi *de Maro*, ktory iey był Panem, a od tych Korfykanom doftała fię r. 1767. ma w około blizko *m.* 6.

CAPRI, lub Caprea, wyfpa morza frzodziemnego w Krol. Neapolitańfkim naprzeciw Sorentu, pamiętna fchronieniem fię tu Tyberyufza. Przyftęp do niey ieft trudny. Ma wielkie mnoftwo przepiorek, z ktorych Bifkup ma znaczny dochod, a przeto nazywany *Przepiorek Bifkupem*; długa ieft *m.* 2. fzeroka 3. ćwierci. M. S. w niey ieft *Capri* z Bifk. i zamkiem dobrym ftrzeżonym od mieſzkańcow, od Neapolu na połd. *m.* 8. dł. 31. 41. fz. 40. 35.

CAPSIR, mała kraina w Hr. Ruffylońfkim we Francyi.

CAPUI, lub Capul, Capula, Kapul, wyfpa iedna z Filipińfkich, maiąca obwodu na *m.* 3. ieft wefoła i urodzayna.

CARACAS, lub Caracos, *S. Jago de Leon*, Karaka, znaczne M. Ameryki połudn. w Ziemi tęgiey, w Prow. Wenezueli, na połn. Guyany. Jeft bogate, i położone w rowninie obfitey w liczne trzody i drzewo kokufowe wydaiące orzechy, z ktorych naylepfzą na świecie tu robią czokoladę. Powietrze ma zdrowe. Francuzi r. 1679. złupili Karakę. dł. 312. fz. 9. 40.

CARAMAN, Margr. Fr. w Diec. Aletfkiey.

CARAMANTA, Karamanta, M. i Prow. Ameryki połudn. rozciąga fię wzdłuż rz. *Cauca* między nową Grenadą, powiatem Karthageny, Popayanem i Panamą. Znayduie fię w niey wiele potokow, ktore obywatelom dzikim doftarczaią

fo-

ſoli białey i bardzo dobrey. Jeſt to dolina otoczona wyſokiemi gorami.

CARANGUES, Karaugowie, narod Ameryki połudn. w Peru, od ktorego wziął nazwiſko wielki i koſztowny pałac, ktorego ſię rozwaliny widzieć daią, *m.* 30. od *Quito* prawie pod Ekwatorem.

CARARA, ob. Maſſa.

CARAVACA, lub SANTA CRUZ di CARAVACA, Karawaka m. Hiſzpańſkie w Krol. Murcyi, od ktorego nazwany ieſt pewny rodzay krzyżow tu robionych, *m.* 8. na połn. od Hueſkary.

CARAVAGGIO, m. Wł. w Medyolańſkim, pamiętne pot. r. 1446. i urodzeniem ſławnego Malarza tego im. *m.* 4. od Kremony.

CARCADO, wieś Fr. w Brytanii, podnieſiona na Hr. *m.* 1. od *Vannes.*

CARCASSONE, *Carcaſſo*, Karkaſſona daw. i zn. M. Fr. w Langwedocyi niż. z Biſk. Ludwik VIII. Krol Franc. zdobył ią na Albigenſach, a Raymond *Trincavel* uſtąpił z wſzelkiemi prawami S. Ludwikowi. Rz. *Aude*, dzieli ią na gorną i dolną. Gorna Karkaſſona ma zamek mocny i kościoł Katedralny, dolna ieſt w kſztałt czworogranu, i porządna. Jeſt iednym z bogatſzych miaſt, dla licznych tu fabryk rożnego gatunku ſukien. Od Narbonny *m.* 12. od Tulozy 19. od Paryża 160. dł. 20. ſz. 43. 10.

CARCES, m. Fr. z tyt. Hr. w Prowancyi, *m.* 3. od Brignoles.

CARDEILLAC, m. Fr. z tyt. Margr. *m.* 2. od *Figeac.*

CARDONE, *Cardona & Athanaſia*, Kardona, piękne i mocne M. Hiſzp. w Katalonii z tyt. Xſtwa i zamkiem dobrym. Znayduie ſię tu blizko góra nieprzebrana w ſoli, im więcey iey ztąd wybieraią, tym więcey doſtarcza. Ta zaś rożna, czerwona, biała, zielona, inkarnat, &c. ale ią opłukawſzy, wſzyſtkie traci kolory. Niemaſz nic pięknieyſzego, iak widzieć tę górę, gdy ią ſłoneczne oświecaią promienie. Okolica pełna ieſt winnic, ktore przednie wydaią wina. Tudzież ſoſny nadzwyczayney tu rosną wielkości. Kardona ſtoi na wzgorce, blizko rz. *Cardonero*, *m.* 15. od Tarragony na połnoc, od Barcelony 15. dł. 19. 10. ſz. 41. 42.

CARENCY, wieś Fr. z tyt. Margr. *m.* 2. od Atrebaty.

CARENTAN, *Carentonium*, m. Fr. w Normandyi niż. z dawnym zamkiem, *m.* 3. od morza 8. od Konſtancyi.

CARFAGNANE, ob. Caſtel Nuovo de carfagnane.

CARIATI, Karyan *Carianum*, m. Wł. w Krol. Neapolitańſkim w Kalabryi z Biſk. Suffr. Ma tytuł Xſtwa, i zowie ſię *Cariati Vechia*, dla rożnicy od *Cariati nuova*, ktore ieſt o trzy ćwierci mili ztąd nad Golfem Tarentu, *m.* 10. od S. *Saverina*, 9. od Roſtano.

CARIGNAN, *Carinianum*, Karynian, m. Wł. w Piemonckim z tyt. Xſtwa, w ziemi tegoż im. barzdo urodzayney, i miłey, obfitey w paſtwiſka. Od Franc. r. 1544. wzięte było po potyczce Ceryſolſkiey, i twierdze iego, procz zamku iednak, zburzone były. Znowu r. 1691. zdobyte, i odebrane było. Leży nad Padem, *m.* 3. od Turynu, 6. od Pigneroli, 2. od Karmagnoli, dł. 25. 20. ſz. 44. 45. ob. Yvoi.

CARINOLA, *Forum Claudii, Calenum*, m. w Krol. Neapol. z Biſk. Suffr. Kapuańſkiego. Powietrze ieſt nie bardzo zdrowe. Leży blizko góry *Maſſico*, *m.* 6. od Kapuy, 11. od Neapolu.

CARIPOUS, *Caribes*, ob. pod literą K.

CARISTO, *Cariſtus*, Karyſt, m. w części wſchodniey wyſpy Negrepont, z Biſk. blizko Kapu *Loro.*

CARLAT, m. Fr. w Arwernii, w Pow. *Carladez*, z tyt. Hr. *m.* 2. od Aurylłaku. Tego im. m.

Fr. w Langwedocyi wyż. *m.* 4. od *Mirepoix*.

CARLAT, *Cartilatum*, Karlat, m. Fr. w Hr. *Foix*, między *Pamiers* i *Rieux*, ſł. urodzeniem Piotra Baylego.

CARMAGNOLA, *Carmagnole*, *Carmaniola*, Karmaniola, M. Wł. w Piemonckim, z tyt. Hr. i dobrą cytadellą, Jeſt handl. Wzięte było od Pana *Catinat* r. 1691 i tegoż r. odebrane od Xcia Eugeniuſza. Oyczyzną ieſt Franciſzka Karmanioli. Leży w pow. żyżnym, obfitym w zboża, len, iedwab, blizko Padu, *m.* 5. od Turynu, 7. od Pignerol., dł. 25. 20. ſz. 44. 43.

CARMAING, *Carmanum*, m. Fr. z tyt. Hr. *m.* 6. od Tulozy.

Carmen, Margr. Fr. w Brytanii, *m.* 1. od *S. Pol de Leon.*

CARMONE, *Carmo*, Karmona, dawne M.Hiſzpańſkie w Andaluzyi. Brama tu Sewilſka, ieſt naywiękſzą ſztuką ſtarożytności w całey Hiſzpanii. Leży w gruncie urodzaynym, *m.* 6. na w. od Sewilli.

CARMONS, m. w Hr, Goryckim w Auſtr. na górze blizko rz. Indry.

CARNEILLE, m. Fr. w Normandyi *m.* 5. od Falezy.

CARNERO, *Carnarius*, nazwiſko części Golfu Weneckiego od brzegu zachodniego Iſtryi, do wyſpy Groſſy i brzegow Morlakii rozciągaiącey ſię.

CARNET, m. Fr. w Normandyi, *m.* 4. od *Avranches.*

CARNOET, Opac. Cyſter. we Fr. czyni 3000. liwr. *m.* 12. od *Quimper.*

CAROGROD, ob. Konſtantynopol.

CAROUGES, m. Fr. w Normandyi, *m.* 5. od *Alençon.*

CARPENTRAS, *Carpentoracte*, M. S. Hrabſtwa Weneſſyńſkiego, z Biſk. ſądami, i Synagogą żyd. Jeſt nad rz. Auzonią pod górą *Ventoux*, o *m.* 5. od Aweniońu, 5. od *Orange*, 146. od Paryża, dł. 22. 42. ſz. 44.

CARPI, *Carpum*, M. Wł. w Xſtwie Modeńſkim, z dobrym zamkiem, i tyt. Xſtwa. Ma Prałata żadnemu nie podległego Biſk. odſtąpione było od Franc. r. 1703. i znowu od tychże odebrane r. 1705. Xżę Eugeni opanował go r. 1706. ieſt o *m.* 3. od Modeny, 5. od Reggio, 5. od Mirandoli.

CARPI, m. Wł. w pow. Weronezkim, ſławne wygraną Xcia Eugeniuſza nad Francuzami, r. 1701. Leży nad Adygą, należy do Wenetow.

CARPIO, m. Hiſzp. w Andaluzyi, z tyt. Margr. nad rz. Gwadalkwiwir, *m.* 8. od Korduby.

CARRAVEIRA, Karaweyra, M. ArcyBiſk. Schizm. w Turcyi Europeyſkiey w Macedonii. Zowie ſię też *Boer Caſtoro.* Jeſt to dawna Beroa.

CARTAMA, *Cartamitarum*, m. Hiſzp. w Krol. Grenady, leży pod górą *m.* 3. od Malagi.

CARTHAGENA, *Carthago nova*, Kartagena, M. Hiſzp. obronne, nadm. w Krol. Murcyi, ſtoł. powiatu tegoż im. z Biſk. Wyſtawione było od Azdrubala. Port Kartageńſki naylepſzym ieſt w całey Hiſzp. i iednym z nayznacznieyſzych w Europie, co dało przyczynę mowienia ſławnemu Doryi, iż 3. tylko znał porty beſpieczne. Mieſiąc Czerwiec, i Lipiec, i Kartagenę. Jan Leak wziął go był dla Arcy Xcia Auſtr. potym Ceſ. Karola VI. r. 1706. ale Xżę Berwick odzyſkał go wkrotce. Leży nad odnogą Kartageńſką *m.* 11. od Murcyi, dł. 17. 6. ſz. 37. 36.

CARTHAGENA, Kartagena, wiel. piekne, i obronne M. Ameryki połudn. ſtoł. Prow. tego im. w ziemi tęgiey. Założone ieſt około r. 1562. z Biſk. i 3. fortecami. Boccachica, S. Krzyża, i S. Łazarza. Port Kartageny miany ieſt za naylepſzy w całey Ameryce. Handel tu ieſt bardzo wielki, oſobliwie

na perły, co go iednym z nay-bogatszych miast w Amer. czyni. W Kartagenie składaią wszelkie dochody Krola Hiszp. z Grenady nowey, i całey ziemi tęgiey. Wzięta była od Angl. r. 1585. Francuzi też r. 1697. znaczny ztąd plon unieśli. Amirał Wernon Szef Flotty Angiel. r. 1742. obległ ią był, ale był przymuszony do odstąpienia wszystkich swych utraciwszy ludzi. Leży nad morzem, w mieyscu bardzo wygodnym, i korzystnym. dł. 302. 10. sz. 10. 26. Wielkorządztwo Kartageny gran. z Audyencyą S. Fe, morzem połnocnym, i golfem Daryeńskim. Kray iest gorzysty i pełen źwierzy dzikich.

CARTHAGO, znaczne M. Ameryki połn. w Mexyku w Prow. *Costarica.* Ma Bisk. i Gubernatora Hiszp. Jest bardzo bogate i handlowne.

CARTHAGO, czyli nowa Kartagena, M. Amer. w Audyencyi *Santa Fe* w ziemi tęgiey, *m.* 6. od rz. *Cauca.*

CARY, ob. Macredin.

CASALE, Kazal, *Bondicomagum*, M. S. Xstwa Monsferratu we Wł. piękne i mocne, z cytadellą, i Bisk. założonym r. 1474. od Syxta IV. st. iest wygraną Hrabi *Harcourt* nad Hiszp. r. 1640. Xżę Mantuański przedał go Krolowi Franc. r. 1681. ale r. 1695. wrocone mu było, wzięte będąc od związkowych, po zburzeniu od nichże twierdzy. Znowu go byli odzyskali, i odnowili fortyfikacye Francuzi, lecz r. 1706. Krol Sardyński stał się iego panem. Potym ieszcze odebrane było od Franc. r. 1745. i nakoniec od Kr. Sardyńskiego r. 1746. w Maiu opanowane iest mocą. Jest nad Padem, *m.* 15. od Turynu, 14. od Medyolanu, 20. od Genuy. dł. 26. 4. sz. 45. 7.

CASAL-MAGGIORE, Kazal większy, m. Wł. w X. Medyolańskim nad Padem, *m.* 8. od Kremony, 6. od Parmy.

CASCAES, M. Portugal. przy uyściu Tagu w morze, gdzie zgromadzaią się okręty, maiące płynąć do Indyi. Ma obronną Cytadellę i dobre stanowisko dla okrętow, *m.* 5. od Lizbony.

CASE-DIEU, Opac. Premonstr. fund. r. 1135. czyni 6000. liwr. *m.* 2. od *Plaisance.*

CASERTA, m. Wł. w ziemi Laworze z tyt. Xstwa i Bisk. Suffr. Jest pod gorą Kasertą, *m.* 3. od Kapuy, 5. od Neapolu.

CASLONA, Kazlona, *Castulo,* m. Hiszp. w Andaluzyi blisko rz. Gwadalkwiwir, niegdyś Biskupie.

CASSAGNETES, m. Fr. *m.* 3. od Rodez.

CASSAINOUSE, m. Fr. w Arwernii, *m.* 6. od Aureliaku.

CASSAMANCE, Kassamanka, rz. w Afr. *m.* 30. na połud. od Gambii, ktorey iest odnogą; iest żeglowną w części Afryki, gdzie wolny iest Francuzom handel. Przez nią przebrać się mogą do Gambii, przez tę zaś do rz. Niger, ktorey Gambia czyni koryto, i tak maią ułatwiony handel z Senegalią.

CASSAN, Kassan, m. Afr. w Nigrycyi nad Gambią.

CASSANO, *Cassanum*, Cassan, m. Wł. z zamkiem mocnym nad Addą w Medyolańskim Xstwie, *m.* 6. od Medyolanu, 10. od Kremy. Sł. szwankiem, ktory tu odniosł Xżę Eugeniusz od Xcia *Vendome* r. 1705.

CASSANO, albo COSSANO, m. Wł. w Krol. Neapol. w Kalabryi z Bisk. *m.* 2. od Tarentu, 7. od Rossano.

CASSEL, ob. Kassel.

CASSENEUIL, *Cassinogilum*, m. Fr. *m.* 2. od *Villeneuve.*

CASSIS, m. Fr. z portem, *m.* 3. od Marseilli.

S. CAST, wieś Franc. w Brytanii nad Oceanem, *m.* 5. od S. Malo na z. gdzie r. 1758. przylądowali Anglicy, i byli porażeni.

CASTANET, m. Fr. w Lan-

gwedocyi, *m.* 2. od Tulozy.

CASTELAMARE, M. Wł. w Krol. Neapol. w Pryncypacie, z Bisk. i portem dobrym, *m.* 2. od Sorento. 6. od Neapolu. Jest M. tegoż im. na brzegu między *Capaccio* i *Policastro*; i 3cie w Sycylii w Pow. *di Mazara*, o *m.* 12. na połud. ku z. od Palermy.

CASTEL-ARAGONEZE, *Castellum Aragonense*, Kastel, mocne M. Wł. w Sardynii z Bisk. Suffr. Sassar. i portem dobrym, *m.* 8. od Sassari.

CASTEL-BALDO, mały plac w Pow. Weronezkim we Wł. nad Adygą, *m.* 6. od Rowigo.

CASTEL-BOLOGNESE, *Castrum Bononiense*, m. Wł. w Pow. Bonońskim, *m.* 3. od Faenzy.

CASTEL-BRANCO, *Castrum album*, M. Portugal. z Bisk. stoł. Powiatu, w Prow. Beyrze, nad rz. Lyrą, *m.* 14. na połn. ku z. od Alkantary.

CASTEL-CORN, lub CHATEAU-CORN, w Pow. Trentyńskim zamek.

CASTEL-OVO, forteca piękna w Neapolu.

CASTEL-DE-VIDE, plac dosyć obronny Portugal. w Alentei, *m.* 3. od Portalegry na połn.

CASTEL-DURANTE, ob. Urbanea.

CASTEL-FOLLIT, plac Hiszp. w Katalonii obronny na górze nieprzystępney, *m.* 7. na połud. od Kampredony.

CASTEL-FRANCO, m. Wł. w Pow. Bonońskim, *m.* 6. od Bononii, blisko rz. *Sechia*, zasłoniony fortecą Urbinu.

CASTEL-GANDOLFE, *Arx Gandulphi*, plac obronny we Wł. w Stanie Papiezkim, z zamkiem, nad ieziorem tegoż im. *m.* 4. od Rzymu.

CASTEL-GELOUX, *Castrum Gelosum*, m. Fr. w Pow. Wazateńskim, dosyć handl. *m.* 5. od Neraku. Jest tegoż im. m. w Hr. Armaniackim, *m.* 3. od Auch. ob. Kastell.

CASTELLANE, *Castellona*, m. Fr. w Prowancyi, *m.* 3. od Senezy nad rz. Werduną, w gruncie żyznym i miłym. Ma prawo deputowania na ziazdy stanow.

CASTELLANETTE, *Castania*, m. Wł. w Krol. Neapol. w ziemi Lekce. z tyt. Xstwa, i Bisk. Suffr. Jest nad rz. Talvo, *m.* 6. od Tarentu.

CASTELLAZZO, *Gamundium*, mały plac we Wł. w Xstwie Medyolańskim, pamiętny walną rozprawą woienną Hrabi Staremberg z Francuzami, r. 1704. *m.* 1. od Alexandryi, 4. od Tortony, 4. od *Acqui*.

CASTELLET, zamek w Hr. Weneffyńskim z tyt. Margr. *m.* 2. od Apty.

CASTELLAN, lub CASTILLON, m. Hiszp. w Katalonii, *m.* 2. od Roses.

CASTELLUZZO, nazwisko kilku miast małych we Wł. w Krol. Neapol.

CASTELMORON, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 3. od Tculosy. Tegoż im. m. Fr. w Pow. Agineńskim, *m.* 3. od Kleraku; i inne o *m.* 7. od Basas.

CASTELNAUDARY, *Castrum novum Arii*, znaczne M. Fr. stoł. Powiatu; s. porażką woysk buntowniczych pod wodzem Gastonem Xciem Aureliańskim. r. 1632. Xżę *Montmorency* tu był schwytany. Jest na wzgórce blisko kanału w gruncie w zboża żyznym, *m.* 6. od Karkassony, 13. od Tulozy, 157. od Paryża. dł. 19. 38. sz. 43. 19.

CASTELNAU-DE-BARBARENS, m. Fr. w Hr. Astarackim, *m.* 3. od Auch.

CASTELNAU-DE-BRASSAC, m. Fr. *m.* 3. od *Castres*.

CASTELNAU-DE-BONFONS, m. Fr. *m.* 1. od Albi. Tegoż iest im. m. w Pow. Kahorskim nad zbiegiem rz. Cery z Dordoną,

m. 3. od *Figeac*, zwane *de Bretenous*, i inne *d' Estretefon*, *m.* 4. od Tulozy.

CASTELNAU-DE-MAGNOAC, m. Fr. stoł. 4. dolin, *m.* 6. od Mauleony.

CASTELNAU-DE-MONTMIRAIL, m. Fr. w Pow. Albigeńskim, *m.* 5. od Albi

CASTELNAU-DE-MONTARTIER, m. Fr. między rz. Lutą, i Bargaloną, *m.* 5. od Kadurku.

CASTEL-NOVO, *Castrum novum*, Kastel nowy, m. mocne Dalmacyi z zamkiem wystawionym r. 1373. od Tuandeona Krola Bosnii. Wzięte było od Hiszp. r. 1538. odebrane od Baberossy 1539. Wenetowie uczynili się iego Panami r. 1687. i odtąd do nich należy. Leży nad golfem *Cattaro*, *m.* 4. od *Cattaro*. dł. 36. 20. sz. 42. 25.

CASTEL-NOVO-DE-CARFAGNANE, m. Wł. w Modeńskim Xstwie z dobrą fortecą, po Łacinie *Grafinianum*, od Parmy *m.* 4.

CASTEL-S. JOANNE, Kastel S. Jana, piękne m. Wł. w Xięstwie Placencyi z zamkiem, w kraiu obfitym w ryż, *m.* 4. od Placencyi.

CASTEL-SACRAT, m. Fr. *m.* 5. od Agenny.

CASTEL-SARRASINS, m. Fr. w Langwedocyi wyż. *m.* 3. od Montauban.

CASTELVIEL, m. Fr. nad rz. Tarną.

CASTIGLIONE-DEL-STIVERE, *Castilio Hiverorum*, Kastel Stywer, obronne m. Wł. w X. Mantuańskim z zamkiem. Wzięte było od sprzymier. r. 1701. Tu Francuzi r. 1706. porazili woyska Ces.

CASTILLON, w Hiszp. ob. Castellon.

CASTILLON, Kastyllon, *Castillio*, m. Fr. w Akwitanii, w Pow. Perigord, pamiętne zwycięztwem Franc. nad Angl. r. 1461. nad rz. Dordoną, *m.* 10. od Burdegali. dł. 17. 43. sz. 44. 52.

CASTILLON, m. Fr. *m.* 3. od Liziers. Inne m. tego im. nad Garonną, niżey Burdegali *m.* 12.

CASTILLONES, m. Fr. w Pow. Agineńskim, *m.* 5. od *Bergerac*.

CASTRES, *Castra*, Kastra, znaczne M. Fr. w Langwedocyi wyż. z Bisk. Suffr. Albeńskiego założonym r. 1316. Deodat Opat *de Lagni* był tu pierwszym Bisk. Obywatele przyiąwszy Religią Protest. ułożyli u siebie kształt rządu Rzepltey, i umocnili miasto, ale r. 1629. część ich będąc zwyciężona od Ludwika XIII. przymuszeni byli do poddania się, i zrzucenia twierdzy. Jędrzey Dacier, Alex. Morus, i Boyer ztąd byli rodem. Od Albi *m.* 8. na połud. od Tulozy 14. od Paryża 148. dł. 19. 55. sz. 37. 10.

CASTRIES, m. Fr. w Langwedocyi z tyt. Margr. *m.* 2. od Montpellier.

CASTRO, *Castrimonium*, Kastro, M. S. Xstwa Kastreńskiego we Wł. w Stanie Papiezkim. Innocenty X. zburzył go r. 1647. i przeniosł ztąd Bisk. do *Aqua pendente*. Było blisko rz. Opady, *m.* 4. od morza, 10. od Orwiety, 22. od Rzymu. Xstwo Kastreńskie leży nad morzem środziem. między Pow. Orwietańskim, i Toskanią. Obfituie w owoce i zboża. Należało do Xięcia Parmy, na ktorym zdobył go r. 1641. Urban VIII. Pap. a utrzymali Następcy, mimo oporu Własścicielow, do r. 1738. w ktorym ustąpione zupełnie zostało Papieżom przez traktat Wideński dnia 18. Listopada.

CASTRO, m. nadm. i Biskupie we Wł. w Krol. Neapol. w Pow. Otranty. Od Turkow r. 1537. mocno zniszczone zostało. Oyczyzną iest Pawła *de Castro*, o *m.* 3. od Otranty, 3. i poł od Alessano.

CASTRO, m. mocne Ameryki połud. w Chili, Stolica wyspy Chi-

loi z portem. Wzięte ieſt od Holl. r. 1643.

CASTRO-CALTALDO, lub Cartaldo, m. Wł. w Xſtwie Toſkanii, Pow. Sienneńſkim, ſł. urodzeniem Jana *Bocace.*

CASTRO-DE-URDIALES, *Caſtrum Urdialæ*, m. Hiſzp. w Biſkay nad Oceanem, z zamkiem i portem, *m.* 4. na z. od Bilbao.

CASTRO-MARINO, *Caſtrum marinum*, m. Portug. w Algarwii, ieſt bardzo obronne, i prawie przy uyściu Gwadyany, *m.* 24. od Lagos, 24. od Sewilli. dł. 10. 27. ſz. 37. 6.

CASTRO-NOVO, *Caſtrum novum*, M. Wł. w Sycylii, w Pow. *di Mazara*, na wzgórce przy źrzodle rz. Platany. dł. 31. 30. ſz. 37. 40.

CASTRO-VERREYNA, M. Ameryki połudn. w Peru, znaczne ſzybami ſrebrnemi, obfitością tabaki dobrey i zdrowym powietrzem, *m.* 60. na połud. ku w. od Limy. dł. 305. ſz. połud. 13.

CATANA, Katana, *Catina*, wiel. dawne, bogate i ſł. M. w Sycylii, pod górą Etną nad golfem tegoż im. wyſtawione od Naxyenow r. przed N. Chriſt. 718. Ma Biſk. Całe miaſto zburzone było trzęſieniem ziemi r. 1693. odnowione potym i zamieſzkane zoſtało dla żyżności gruntu w zboże, wyborne wino i owoce. Oyczyzną ieſt Mikołaia Fudeſchi, *m.* 13. od Syrakuzy, 21. od Meſſyny. dł. 32. 54. ſz. 37. 30.

CATANZARO, *Cantarium*, Kantarya. M. Wł. w Krol. Neapol. ſtoł. Kalabryi, bardzo ludne z Biſk. Jeſt rezyd. ordynar. Gubernatora Prow. Leży na górze, *m.* 4. od *Belcaſtro.* dł. 34. 35. ſz. 38. 58.

CATARAGOUI, forteca nowey Francyi w Amer. nad rz. S. Wawrzeńca przy zaczęciu iez. Ontario, zbudowana dla trzymania w boiaźni Irokweńczykow, ieſt w weſołym położeniu.

CATEAU-CAMBRESIS, *Caſtrum Cameracenſe*, m. Fr. w Pow. Kameraceńſkim. Zdobi go zamek wſpaniały. Jeſt oſiadłe, i pamiętne traktatem tu podpiſanym r. 1559. między Henrykiem II. Kr. Franc. i Filipem II. Kr. Hiſzp. Wyięte ieſt od podatkow, *m.* 5. od Kameraku. dł. 21. 10. ſz. 50. 3.

CATELAR, m. Fr. w Ruſſylońſkim, *m.* 2. od *Villefranche.*

CATELET, *Caſtelletum*, Katelet, m. Fr. w Pikardyi. Od Hiſzp. r. 1557. zdobyte było, i potym kilkakroć wzięte i odebrane ieſt. Od Kameraku *m.* 4.

S. CATHERINE, m. Fr. w Ageneńſkim Pow. i Opac. Auguſtynianek tego im. w Aptcie, ob. S. Katarzyny.

CATHUS, m. Fr. *m.* 2. od Kadurku, i inne *m.* 9. na półn. od *Figeac.*

CATTARO, *Cathara*, Katara, obronne m. w Dalmacyi z dobrym zam. i Biſk Suffr. Barſkiego. Nal. do Wenetow, i ieſt nad golfem tegoż im. *m.* 4. od Skutary, 11. na w. od Raguzy. dł. 36. 33. ſz. 42. 25.

CAVAILLON, *Cabellio*, m. Fr. w Hr. Weneſſyńſkim, z Biſk. Suffr. Awenion. Jeſt nad rz. Durance, w gruncie urodzaynym i weſołym, *m.* 5. od Awenionu, 9. od Arelaty. dł. 22. 52. ſz. 43. 52.

CAVALLIERE, m. Fr. *m.* 2. od Milhaud.

CAUDEBEC, Kalidobek, *Calidobecum*, M. Fr. bogate i ludne, ſtoł. Pow. Kaleteńſkiego. Jeſt bardzo handl. Leży pod górą, bliſko Sekwany, *m.* 7. od Rotomagu, 35. od Paryża, 11. na w. od Havre.

CAUDECOSTE, m. Fr. *m.* 3. od Agen, *m.* 1. od Garonny.

CAUDIEZ, *Coderiæ*, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 4. od Aletu.

CAVEYRAC, m. Fr. z pięknym zamkiem, *m.* 2. od Niſmes.

CAVITA, Kawita, M. na wyſpie Manilli iedney z Filipińſkich,

z zamkiem dobrym i portem, blizko ktorego ieſt fabryka okrętow. Jeſt o *m.* 4. od Manilli.

CAULINCOURT, wieś Fr. z tyt. Margr. *m.* 2. od S. *Quentin.*

CAUMONT, m. Fr. nad Garonną, naprzeciw Marmandy. Jeſt wiele miaſteczek i wſi tego im. w Akwitanii.

CAUNARD, m. Fr. w Gaſkonii, *m.* 6. na w. od Daxy.

CAUNE, m. Fr. *m.* 7. od Kaſtry.

CAUNES, lub Cannes, m. Fr. z Opac. Bened. czyniącym 3000. liwr. *m.* 8. na z. od Narbonny.

CAUPENNE, m. Fr. w Gaſkonii *m.* 4. od Daxy.

CAURZYM, dawne, znaczne, i wolne M. Czeſkie ſtoł. pow. tego im. między Elbą i Moldawą, *m.* 8. od Pragi. Bogaci ten pow. wielki połow Sumow.

CAUSSADE, m. Fr. znaczne obfitością tertufflow i ſzafranu *m.* 5. na połn. ku w. od Montuban.

CAUX, Kaleteńſki powiat, *Caletenſis Ager*, we Fr. w Prow. Normandyi, zamyka 10. miaſt, 30. Zamkow i około 600. parafii, lubo długi ieſt tylko *m.* 18. a ſzer. 10. Jeſt w kſztałt troykąta. Obfituie w zboże, legumini, konopie, wełnę, i owoce. Ma zwyczay ſzczegulny, mocą ktorego ſtarſi otrzymuią wſzyſtko prawie, co młodſzych przymuſza ſzukać ſzczęścia za oyczyzną. Drob domowy tak maią przedni, iż kury tłuſte, Kaleteńſkiemi zwać Francuzi zwykli. Obfituie także w ryby i zwierzynę. *Caudebec* ieſt M. S.

CAUX, m. Fr. *m.* 2. od Karkaſſony.

CAXAMALCA, Kaxamalka, M. Ameryki południ. w Peru, ſtoł. kraiu tego im. obfituie w paſtwiſka, owoce, ryż, i rożne kruſzce. Kaxamalkanie ſą łagodni, uczciwi, i dowcipni. Jeſt o *m.* 30. od morza ſpokoynego, dł. 304. ſz. południ. 8.

CAYEUX, *Cadocum*, m. Fr. w Pikardyi, *m.* 2. od S. *Valery.*

Caylar, m. Fr. w Langwedocyi *m.* 5. od Lodewy.

CAYLUS, m. Fr. w Gaſkonii, *m.* 8. na połn. od Montuban.

CAZAUBON, m. Fr. w Armaniackim pow. *m.* 2. od *Eauſe.* Sł. Kazaubon nie był ztąd rodem, ale z *Bordeaux* w Delfinacie.

CAZERERES, m. Fr. *m.* 3. od Rieux.

Cazillac, Baronia Fr. *m.* 4. od Briwy.

Ceauce, m. Fr. w Hr. Cenomańſkim, *m.* 2. od Domfrontu.

Ceaux, m. Fr. w Arwernii *m.* 5. od Brioudy.

CEDOGNA, *Laquedonia*, M. Wł. w Krol. Neapol. z Biſkup. Suffr. Konzan. w poł zruynowane, pod górą Appenninem, *m.* 5. od Melfy dł. 33. 8. ſz. 41. 5.

CEFALONIA, *Cephalonia*, znaczna wyſpa Grecyi, na połd. Albanii, a na połn. i w. Morei. Obfituie w oliwę, wino czerwone, Muſzkatel przedni, rodzynki w gatunku rowne Koryntckim. Leży pod Klimatem gorącym. Przeto tu drzewa i w zimie kwitną. Należy do Wenetow od r. 1449. M. S. ieſt Cefalonia, maiące Biſk. dł. 38. 20. ſz. 38. 30.

CEFALU, lub CEFALEDI, *Cephaledis*, M. w Sycylii w Prow. *di Demona*, z zamkiem, portem, i Biſk. *m.* 14. od Meſſyny.

CEILAN, Ceylan, *Celanum*, wiel. Wyſpa w Azyi około 100. mil długa, a więcey nad 50. ſzeroka. Jeſt w kſztałt gruſzki. Wogólności kray ieſt górzyſty powietrze ma zdrowe, doliny żyżne. Obfituie w zwierza i trzody wſzelkiego rodzaiu, procz owiec, w ptaſtwo nam Europ. nieznane, węże bardzo iadowite, małpy, mrowki, ktore wiele czynią tu ſzkody, kość ſłoniową, kamienie drogie, i ſłonie, ktore ſą powſzechnie naybardziey ſzacowane, rożne korzenie farbierſkie, imbier, kardymonią, zioła le-

karſkie, i ryżu naywięcey, ktory poſpolitym Ceylanczykow ieſt pokarmem. Naypożyteczniey ſzym produktem Ceylanu, ieſt cynamon, ktorym tu całe laſy zaroſłe ſię znayduią. Między oſobliwſzemi tu drzewami ieſt *Tallipot*, ktorego liście tak ſą wielkie, że iedno 15. lub 20. ludzi okryć i zaſłonić przed deſzczem może. Woiażerowie i żołnierze z ſuchych tych liści robią namioty. Holl. poſiadaią wſzyſtkie prawie Ceylanu brzegi. Srzodek kraiu ieſt pod pan. Krola Kaddeyſkiego. Sami Bedaſowie ſą niepodlegli. Wyſpiarze ſię zowią Cyngulami, ſą dorodni, i piękney talii. Szlubu ceremonia ieſt u nich bardzo proſta. Pan młody bierze ieden koniec płotna, ktorym opaſuie ſwe biodra, pani zaś młoda trzyma za drugi koniec płotna, potym kropią im wodą głowy i po całym ciele. Poty trwa związek małżeńſtwa, poki zgoda. Pierwſza noc po ſzlubie ieſt dla męża, druga dla brata męża, i tak wciąż aż do ſzoſtego graduſu. Dzieci rownie należą do braci, iak do męża; familye rożnią ſię ſzczegulnemi znakami, iako to, iedni noſzą kaftany, drudzy z plecami gołemi, inni z pierſiami chodzą odkrytemi. i *t. d.* Wſzyſcy Chrześc. ſą ſzlachtą. Syn w teyże zoſtaie kondycyi i profeſſyi, co i oyciec. Maią także niewolnikow, ieſt to rodzay żebrakow, zawſze muſzących o wyżebranym tylko żyć chlebie. Stan ich ieſt wzgardzony, chodzą kupami od mieyſca do mieyſca żebrząc. Mowią, że ſą zdawna na tę karę ſkazani, że będąc niegdyś ſtrzelcami Krolewſkiemi, zamiaſt zwierzyny dali Krolowi mięſo ludzkie. Cyngulanie ſą bałwochwalcami. Wierzą w Boga Stworcę, czczą iednak innych mnieyſzych Bogow, czyli cienie ludzi poczciwych, iako i czartow, ktorych maią za przyczyny chorob, i cienie ludzi złośliwych. Także maią Boga *Buddon*, ktory zbawia duſze, i zſtąpił na ziemię, kłaniaią ſię planetom. Są u nich i kapłani, wierzą w zmartwychwſtanie ciał. Obcowanie niewiaſty z mniey godnieyſzym męſzczyzną, karzą śmiercią. Znayduie ſię w Ceylanie rodzay oſobliwſzy paiąkow. Samica noſi pod brzuchem dwa iaia pełne naſion młodych paiąkow, te wykluwſzy ſię zagryzuią ſwą matkę. Ceylanie wmawiaią w dzieci, iż na drugim świecie, będąc tu niepoſłuſzne, ſtaną ſię paiąkami, i będą od własnego pożarci płodu. Ob. Kandy Kanella. *Le Grand hiſt: wyſpy Ceylan.*

CEIRESTE, *Cæſariſta*, m. Fr. w Prowancyi *m.* 3. od Apty.

CEKORA, lub CZEZORA, M. w Multanach pamiętne przegraną Polakow z Turkami r. 1619. ieſt nad zbiegiem Prutku i Seſcyi.

CELANO, *Celanum*, m. Wł. w Krol. Neapol. w Abruzzo, z tyt. Hr. około połmili od iez. tego im.

CELEBES, *Sindarum*, wyſpa Azyatycka na morzu Indyiſkim pod Ekwatorem, na połd. Filipińſkich, między Borneo, i Moluckiemi wyſpami zwana, inaczey ieſt Makaſſar. Długa blizko *m.* 150. ſzer. 90. Zawiera dwa Krol. Celebes na połn. ktorego M. S. tego im. i Makaſſarſkie na połd. Obfituie w ryż, owoce, drzewo palmowe, ktore wydaie kokos, i w bydło. Powietrze ieſt umiarkowane, obywatele niegdyś bałwochwalcy i ludoiedzi, teraz ſą Mahometanie, ob. Makaſſar. Holl, maią tu ſwe zamki i dzierżawy.

CELLE, Opac. Fr. w Szampanii blizko Troyes, czyni 7000. liwr.

CELL, ob. Zell. Altenzell, Marien Zell.

CELLEFROUIN, m. Fr. w pow. Angulemſkim nad Sommą, *m.* 1. od *Chaſſeneuil*, z opac. Auguſt.

CELLES-S. HILAIRE, Opac. Fr. blizko Poitiers, czyni 2000. liwr. inne o *m.* 10. od Poitiers na połd. czyni 6500. liwr. ob. Selles.

CELY, wieś z tyt. Hr. *m.* 3. od *Fon-*

Fontainebleau.

CENEDA, *Acedum*, *Ceneta*, dawne M. Wł. dosyć ludne w Marchii Trewizańskiey, w Państwie Weneckim z Bisk. Suffr. *m.* 8. od Trewizy, 4. od Belluny.

CENIS, Cenowie, lub Senowie, liczny narod Luiziany w Amer. półn. osiadły blizko zrzodła rz. tego im. Ma wielkie stada koni.

CENIS, góra ktora czyni część Alpow, i dzieli Margr. Suzeńskie, od Moryenny, ob. *Mont Cenis.*

CERAM, lub CEIRAM, *Ceramum*, iedna z wysp Moluckich, między nową Gwineą, wyspą Amboiną i Bandą w Az. wzdłuż ma *m.* 56. wszerz 16. i obfituie w rożne korzenie część iey opanonawa iest od Hol. ktorzy tu maią fortecę i skład Negryiczykow część inna nal.do Krl. Ternaty. Mieszkańcy są Mahometanie. Hollendrzy wygubiaią tu wszystkie gwoździki. ktore Ceram wydaie.

CERCAMP, Opac. Cyster. w Arteżyi, fund. r. 1140. czyni 25000. liwr. *m.* 2. od *Dourlens.*

CERCANCEAU, Opac. Cysterskie w pow. Gatyneńskim, fund. r. 1181. czyni 2000. liwr. *m.* 2. od *Nemours.*

CERDANIA, *Cerdagne*, mała Prow. w podgorzu Pyreneyskim, część iey zawiera Hiszp. część Fr. Hiszpańskiey iest M. S. *Puycerda*, Francuzkiey *Mont-Louis.*

CERENCES, m. Fr. *m.* 3. od *Coutances.*

CERENS, m. Fr. w pow. Cenomańskim, *m.* 4. od Mans.

CERENZA, *Acherontia*, Cerencya, m. Wł. w Kalabryi z Bisk. przyłączonym do Karyackiego. Leży na skale, *m.* 4. od S. *Severina.*

CERET, *Ceretum*, Seret, M. Fr. w pow Russyllońskim. Zdobi go most przepyszny na iedney arkadzie. Tu r. 1660. ziechali się kommissarze Hiszp. i Franc. dla ułożenia granic tych dwoch Krolestw. Iest blizko Tety, *m.* 5. na połd. ku z. od Perpenianu, dł. 20. 21. sz. 42. 23.

CERFROY, głowne mieysce Mathurynow, w X. Walezyskim, *m.* 1. od *Ferté-Milon.*

CERIGNOLA, Ceryniola, *m.* 10. od Manfredonii, 2. od Ofanty, w Apullii w Krol. Neapol. gdzie Franc. r. 1503. byli porażeni.

CERIGO, *Cythera*, wyspa na Archipelagu na połd. Morei, na półn. ku w. wyspy Kandyi, niegdyś st. pod im. Cythery, z M. S. tegoż im. Obfituie w zaiące, synogarlice, przepiorki, i naylepsze sokoły. Wenerę i Helenę ztąd bydź rodem autorowie mniemaią. Należy do Wenetow.

CERILLY, m. Fr. *m.* 7. od Moulins.

CERINES, *Ceraunia*, M. wyspy Cypru, z dobrym zamkiem, portem i z Bisk. Greckim.

CERISIER, m. Fr. w Szampanii, *m.* 3. od Sens.

CERISOLES, Ceryzol, *Cerisolæ*, wieś w X. Piemonckim, pamiętna wygraną Fr. nad Hiszp. 14. Kwietn. r. 1544. pod Franciszkiem I. Iest o *m.* 3. od Alby, 2. na w. od Karmanioli.

CERISY, m Fr. w Normandyi, z Opac. Bened. czyniącym 16000. liwr. *m.* 4. od Bayeux; tamże m. Fr. tego im. *m.* 3. od *Coutance* na w.

CERNAY, m. Fr. w Szampanii, *m.* 8. na w. od Remy.

S. Cernin, m. Fr. w Pow. Ruteńskim *m.* 6. od Wabry.

Cerny, *m.* 3. na w. od Estampes.

CERTALDO, ob. Castro-Caltaldo.

CERVERA, *Secerræ*, m. i wiel. winnica Hiszp. w Katalonii z Akad. fund. r. 1717. Iest nad małą rz. tego im. *m.* 9. na połn. ku z. od Taragony. dł. 18. 44. sz. 41. 28.

CERVIA, Cerwia, *Phicocle*, dawne i bogate M. Wł. w Romanii, z Bisk. Suffr. Raweneńskiego, nad Golfem Weneckim. Powietrze ma nie bardzo zdrowe. dł. 30. sz. 44. 16. *m.* 4. od Rawenny.

CESE, Ceza rz. Fr. w Langwedocyi, niesie z wodą odrobinki zło-

ta, wpada w Rodan blizko *Orange*.

CESENA, *Cæsæna*, Cezena, piękne i mocne M. Wł. w Romanii z Bisk. jest nad rz. *Savio*, *m.* 6. na w. od Rawenny, 6. od Rimini. Oyczyzna Kardyn. Franciszka Albizzi, i Piusa VI. Pap.

CESSENON, m. Fr. *m.* 3. od Beziers.

CETON, m. Fr. w Normandyi *m.* 2. od *Nogent-le Rotrou.*

CETTE, *Cetta*, port Fr. inaczey zwany *Port S. Louis*, gdzie się zaczyna kanał Langwedocyi między Montpellier i Agdą.

CEVA, *Ceba*, obronny plac, i Margr. we Wł. w X. Piemonckim, nad Tanarą, z dobrą fortecą, *m.* 8. od Mondowy, 7. na z. od Sawony.

CEVENNES, ob. Sevennes.

CEUTA, *Septa*, M. Barbaryi w Krol. Fezańskim w Afr. z wygodnym portem i Bisk. Jan Krol Portugalski zdobył go na Maurach r. 1415. po rewolucyi Portug. r. 1640. należy do Hiszp. ustąpione im traktatem Lizbońskim r. 1668. r. 1697. wytrzymało natarczywe oblężenie przeciw Maurom, iest nad cieśniną morską na przeciw Gibraltaru, dł. 17. 16. sz. 35. 36.

CEYRAS, m. Fr. *m.* 3. od Lodewy.

Cezy, m. Fr. *m.* 5. na połn. od Antyzyodoru.

Chaage, Opac. Fr. w *Meaux*, czyni 5500. liwr.

Chaalis, ob. Chailly.

CHAALONS, lub CHALONS, nad Marną, *Catalonum*, Szalon, wiel. M. Fr. w Szampanii. Ma Bisk. ktory iest drugim w porządku Hr. i Parow duchownych. Zdobi go pałac dozorcy miasta. Jest mieyscem głownym wielkorządztwa Szampanii. Zawiera 12. Elekcyi. Ablancourt, Blondes Minister, Marc. Akakia, Aubertin, ztąd byli rodem. Fabryka sukien grubych i rasy naywiększy czyni mu odbyt. Leży w pięknych łąkach nad rz. Marną *m.* 16. od Werdunu, od Remow *m.* 10. na połd. ku w. od Paryża 36. dł 22. 2. sz. 48. 57.

CHABANOIS, m. Fr. z tyt. Xstwa w pow. Angulemskim, *m.* 2. od *Roche Chouart.*

CHABEUIL, m. Fr. w Delfinacie *m.* 3. od Walencyi.

CHABLAIS, *Caballicus Ager*, Szablański pow. w Sabaudyi z tyt. Xstwa. Leży między ieziorem Genewskim, i Rpltą i Walezyą. *Thonon* iest M. S.

CHABLIS, *Cabelia*, Kabelia, m. Fr. na gran. Szampanii *m.* 4. na w. od Antyzyodoru, sł. przedniemi winami białemi. Wzięte było od Kalwinistow r. 1598.

CHABRIS, *Carobriæ*, m. Fr. w X. Orleańskim, *m.* 2. od Romorantynu.

CHADER, znaczna wyspa Azyi, oblana Tygrem i Eufratem, niżey ich zbiegu z sobą.

S. CHAFFRE, Opac. Fr. *m.* 4. od Puy, czyni 10000. liwr.

CHAGNY, m. Fr. *m.* 3. od Chalons w Burgundyi.

CHAHAIGNES, i *Chaillan*, m. Fr. w pow. Cenomańskim.

CHAHARE, ob. Shahare.

CHAILEVETTE, w Santonii, *m.* 2. od Marennes.

Chailloué, w Normandyi *m.* 1. od Seez.

Chaingy, w Aurellii, *m.* 2. od Orleanu, są m. Fr. nikczemne.

CHAILLY, *Caroli locus*, sł. Opac. Cyster. fund. r. 1136. czyni 36000. liwr. *m.* 2. od Senlis.

CHAISE-DIEU, *Casa Dei*, m. Fr. w Arwernii, z Opac. Bened. czyniącym 16000. liwr. *m.* 5. od Brioudy.

CHALABRE, m. Fr. nad rz. Lers, *m.* 3. na połd. od Mirepoix.

CHALADE, Opac. Fr. Cyster. czyni 5500. liwr. *m.* 2. od S. *Menehoult.*

CHALAIS, m. Fr. w Santonii, z tyt. Xstwa *m.* 4. na z. od Aubeterry.

CHALCEDON, lub Kalcedon, M. Bitynii, przy wniyściu połud. Bosforu Trackiego, gdzie miany iest zbor Kościelny przeciw Eutychesowi wśrzod wieku 15.

CHALANCON, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 4. od Walencyi.

CHALIGNY, m. Fr. z tyt. Hr. w Lotaryngii, *m.* 2. od Nancy.

CHALLIN, m. Fr. *m.* 7. na z. od Andegawy.

CHALCZ, m. Pol. w Woiew. Mińskim, mało osiadłe.

CHALONS nad Saoną, *Cabilloxum*, dawne M. Fr. w Burgundyi, z Cytadellą i Bisk. w ktorym pierwszym był Donacyanus w wieku 14tym. Jest nad Saoną *m.* 16. na połud. od *Dijon*, 26. od Lugdunu, 76. od Paryża. ob. *Chaalons*.

CHALONNE, *Calonna*, Kalonna, m. Fr. *m.* 3. na połud. ku z. od Andegawy nad Ligerą, blizko gdzie rz. Layon w nią wpada, naprzeciw kępy także zwaney *Chalonne*. Znayduią się tu blizko kopalnie węgielne. Grunt Kallonny wydaie dobre wina białe.

CHALOSSE, Pow. mały Fr. w Gaskonii. *Dax* iest M. S.

CHALUS, *Castra Lucii*, m. Fr. i zamek w Pow. Lemowiceńskim, z tyt. Hr. sł. walnym iarmarkiem na konie na S. Jerzy, *m.* 6. na połud. ku z. od Lemowiku.

CHAMAKI, ob. Schamakia.

CHAMALIERES, m. Fr. *m.* 1. od Klermontu, w Arwernii.

CHAMARANDE, wieś Fr. w Szampanii z tyt. Hr. *m.* 1. od *Chaumont*.

S. CHAMAS, m. Fr. w Prowancyi, *m.* 3. na połud. od Salony, sł. wybornemi oliwami.

CHAMB, czyli Cham, *Chamum*, m. Niem. w Bawaryi niż. stoł. Hrabstwa tego im. w regencyi Straubingskiey, *m.* 14. od Ratyzbony na półn. ku w. Po śmierci ostatniego Elekt. Bawar. dom Austr. pod moc go swą zagarnął r. 1778. dł. 30. 30. sz. 49. 14.

CHAMBERET, m. Franc. w Lemowiceńskim, *m.* 6. od Tulles.

CHAMBERTIN, ob *Gevrey*.

CHAMBERY, *Camberiacum*, Szambery, znaczne i dobrze osiadłe M. S. Sabaudyi z zamkiem. Stolica rządu Xstwa Sawoyskiego. Nie będąc ufortyfikowane, bywało często od nieprzyiacioł dobyte, i oddawane. Oyczyzną iest Xiędza Saint Reala, P. *Vaugelas*, i podług niektorych X. *Chales*, *m.* 16. na połud. od Genewy, 11. od Grenobli, 18. od Lugdunu, 35. od Turynu, 90. od Paryża. dł. 23. 30. sz. 45. 35.

CHAMBLY, forteca nowey Francyi w Amer. naprzeciw małego iez. uczynionego od rz. Sorell z strony Montrealu.

CHAMLY, m. Fr, *m.* 1. od *Beaumont*.

CHAMBON, m. Fr. w krainie zwaney *Combrailles* na gran. Arwernii, *m.* 4. od *Montlucon*. Inne tego im. z Opac. Bened. czyniącym 2500. liwr. iest o *m.* 3. od Thouars.

CHAMBONAS, m. Fr. z tyt. Margr. *m.* 9. od Usez.

CHAMBONS, Opac. Cysters. we Fr. *m.* 11. na z. od *Viviers*, czyni 8500. liwr.

CHAMBOR, *Camborium*, zamek Krolewski we Fr. *m.* 4. na w. od Blezy. Jest to naypięknieysza budowla Gocka we Francyi.

CHAMBOSE w Belloioceńskim, *m.* 3. od Villefranche.

Chamboulive, w Lemowiceńskim, *m.* 6. na półn. od Brywy.

Chamboy, w Normandyi, *m.* 3. na w. od Argentanu.

Chambrais, tamże, *m.* 2. od Bernay.

Chamdeniers, z tyt. Margr. w Piktawii, *m.* 4. od Niorty, są m. Fr. niczym nieznaczne.

CHAMBRE, (la) m. Sabaudyi w Hrab. Moryeńskim, nad rz. Arką z tyt. Margr.

S. CHAMOND, *Oppidum S. Annemundi*, m. Fr. w Pow. Lug-

duńskim, z zamkiem mocnym.

CHAMPAGNAT, m. Fr. *m.* 2. od *Manriac*.

CHAMPAGNE, Szampania, *Campania*, znaczna Prow. Franc. około 65. *m.* długa, 45. szeroka. Graniczy z Hr. Hannonii, Luxemburgiem, Lotaryngią, Burgundyą i Wyspą Francuzką. Większe rz. ma Sekwanę, Mozę i Marnę. Handel iey zależy na winach przednich, zbożu, płotnach, materyach wełnianych, bydle, a naywięcey owcach. Część tey Prow. zwana iest *Champagne pouilleuse*, z przyczyny, iż iest w miłey rowninie, ktora nie wydaie tylko owies, żyto, grykę. Leży między Sezanną i Witry. Szampania miała niegdyś Hrabiow udzielnych do r. 1274. w ktorym Henryk III. zwany otyły, 15sty Hr. Szampanii, i Krol Nawarry nie zostawił tylko iednę corkę Joannę *de Navarre*, poślubioną Filipowi pięknemu Kr. Fr. i ta wniosła do Korony Franc. tę Prow. Dzieli się na wyż. i niż. *Troyes* iest M. S. Prożno Chalons i Reims spor o prym wiedli. Zawiera 8. Pow. z ktorych pierwszy iest Szampania właściwa. Szampańczykowie są mili, szczerzy, obyczayni, pracowici i mężni. Lubo im nie przypisuią dowcipu, wiele iednak ludzi sł. i uczonych wydała.

CHAMPAGNE, Opac. Fr. Cyster. w Pow. Cenomańskim, czyni 4500. liwr. Tegoż im. m. Fr. *m.* 2. od *Luçon*, i inne *m.* 5. od *Confolens*.

CHAMPDIEU, *m.* 1. od *Montbrison*.

Champeaux, *m.* 3. od Melunu, sł. urodzeniem Wilelma *de Champeaux*.

Champeix, w Arwernii, *m.* 4. od Klermontu.

Champeniers, *m.* 2. od Angulemy, są m. Franc.

CHAMPIGNY, *Campiniacum*, m. Fr. w Turonii, *m.* 1. od *Richelieu*, ktore miało piękny zamek, z ktorego nie pozostało tylko pałac i kaplica.

CHAMPLAIN, wiel. iez. w Kanadzie, ktore wpada w rz. S. Wawrzeńca.

CHAMPLATREUX, zamek w Wyspie Franc. *m.* 1. od Lusarches.

CHAMPLITTE, m. Fr. *m.* 4. od Gray.

CHAMPRON, dzierżawa Fr. w Burgundyi, *m.* 2. od Charlieu.

CHAMPS, dawny zamek w Lotaryngii, *m.* 1. od Bruyeres.

CHAMPTERCIER, wieś Fr. *m.* 1. od Digne. Oyczyzna Gassenda.

CHAMSAUR, mała Kraina Fr. w Delfinacie.

CHAMPTOCEAUX, *Castrum Celsum*, m. Fr. w Pow. Andegawskim *m.* 13. na z. od Andegawy z zamkiem nad Ligerą, *m.* 7. wyżey Nantes.

CHAMPTOCE, m. Fr. tamże nad Ligerą, *m.* 4. od Andegawy.

CHANCELADE, m. Fr. z Opac. *m.* 1. od *Perigueux* celne mieysce kongregacyi tegoż im.

CHANCHA, bogate i zn. M. w Afr. w Egipcie, *m.* 2. od Kairu, przy wniyściu w puszczę, ktora prowadzi do góry Synay przez rozległą krainę pełną samych drzew palmowych.

CHANCHEU, *Changcheum*, Kanteu, wiel. i piękne M. Chińskie w Prow. Fokienie, sł. przez swoy most, i nieustanne iarmarki na wszelkie towary Chińskie, i cudzoziemskie. dł. 131. 39. sz. 24. 42.

CHANDERNAGOR, lub CHANGANOR, M. Indyiskie stoł. kraiu tego im. w Krol. Bengalskim przy uyściu Gangesu niżey Ougly. Należy do iedney Bałwochwalni piękney i bogatey. Kompania Franc. w Indyi ma tu skład kupiecki, ktory opanowali byli Anglicy r. 1757. i wrocili nazad r. 1763.

CHANGE, i *Changy*, są m. Fr. w Norm. i Pow. Cenomańskim.

Chaniers, w Santonii, *m.* 5. na

w. od Blay.

CHANNSI, lub XANSY, Prow. połnocna w Kr. Chińſkim, bardzo żyżna, i naypierwey oſiadła od Chińczykow. Obfituie w zboże, bydło, ryżu ma mało, ale bardzo wiele proſa. Obywatele ſą ludzcy i grzeczni, niewiaſty piękne i urodne. Zawiera 5. miaſt celnych, z tych każde ma wiele innych mnieyſzych pod ſwą dependencyą. Ma blizko 5. millionow ludzi. X. Martini twierdzi, iż znayduią ſię tu ſtudnie, maiące zamiaſt wody ogień, ktory mieſzkańcom do gotowania iadła ſłuży.

CHANNTON, lub QUANG-TONG, Kwanton, Prow. nadm. i połnocna Chińſka, oblana morzem, i rzekami. Obfituie w ryż, proſo, ięczmień i owoce. Drobiu, źwierzyny, i ryb tak wiele, iż prawie darmo ich doſtać można. Z drzew zbieraią tu koſmaciznę iedwabną, ktore zoſtawuią na drzewach gąſienice, lubo te nie ſą robaczki iedwabne. Sliwki też w wielkiey tu ſię rodzą obfitości, i znaczny czynią odbyt, ktore obywatele ſuſzą, i niemi handluią. Zawiera ta Prow. 7. millionow ludzi, ktorych maią za naymniey maiących rozumu z Chińczykow wſzyſtkich, ale ktorzy ſą śmieli, pracowici, i wielcy złodzieie. 5. w tey Prow. ieſt miaſt głownych, z tych każde ma pod ſobą wiele innych.

CHANONAT, dwa m. Fr. w Arwernii, m. 2. na połud. od Klermontu, maiące wody mineralne.

CHANPING, góra Chińſka w Prow. Chanton, z M. tegoż im. ktorego niezoſtały tylko gruzy. To m. było oyczyzną ſ. Konfucyuſza.

CHANTONAY, m. Fr. w Piktawii, m. 6. od Fontenay.

CHANTEL-LE-CHATEL, *Cantilia*, m. Fr. w Pow. Burbońſkim nad rz. Boule, m. 3. od *S. Pourçain.* dł. 20. 35. ſz. 46. 10.

CHANTELOU, zamek wſpaniały blizko Amboizy zbudowany od Xiężniczki z Urſinow, i ozdobiony od Xcia *Choiſeul*, do ktorego domu należy.

CHANTEMERLE, Opac. Fr. m. 3. od Sezanny, fund. r. 1180. ktore r. 1690. podpadło ſuppreſſyi.

CHANTILLY, *Chantiliacum*, m. Fr. m. 9. na połn. od Paryża, 2. od Senlis na z. Jeſt tu zamek wſpaniały, i las piękny; należy do domu Kondeuſzow.

CHANTRIGNE, m. Fr. m. 3. na połn. od Mayenny.

CHAOURCE, *Chaorcium*, m. Fr. w Szampanii, m. 3. na z. od Baru nad Sekwaną, przy źrzodle rz. Armancyi. Sł. uczony Edmund Richer urodził ſię w iego okolicy.

CHAPELLE, Kapella, Opac. Fr. Premonſtr. czyni 2000. liwr. m. 4. od Baru nad rz. *Aube* na połnoc.

CHAPELLE-AGNON, m. Fr. w Arwernii, m. 2. od Amberty.

CHAPELLE-D'ANGILLON, m. Fr. w Pow. Bituryceńſkim, m. 7. na połn. od Bituryki.

CHAPELLE-LA-REINE, m. Fr. z tyt. Margr. m. 2. od Nemuru.

CHARCAS, (los) Charka, *Charcæ*, Prow. Ameryki połudn. w Peru nad morzem połud. Nie trzeba ią mieſzać z Audyencyą tegoż im. Jeſt to naybogatſza w świecie Prow. w kruſzce, i minery, ktorych ma bardzo wiele. Plata ieſt M. S.

CHARCE, wieś Fr. w Prowancyi z tyt. Margr. m. 6. od Die.

CHARENTE, *Carantonus*, Karenta, rz. Fr. krora bierze początek w Lemowiceńſkim, płynie przez Pow. Angulemſki, Santonią, i wpada w Ocean bliſko wyſpy Olerony. Jeſt żeglowną, do Rochefort, i okręty tu zachodzić mogą.

CHARENTENAY, m. Fr. m. 3. od Antyziodoru.

CHARENTON, *Carontonus*, m. Fr. m. 2. na w. od Paryża, pamiętne zborem Proteſtantow znieſionym tu r. 1685. Inne ieſt w Pow. Burbońſkim z Opac. m. 2. od S.

Amanda.

CHARITE, *Caritas*, M. Fr. w Xſtwie Niwerneńſkim nad Ligerą, z bogatym Przeorſtwem Bened. fund. r. 700. czyniącym 20000. liwr. Zdobi go moſt piękny kamienny, *m.* 5. od *Nevers*, 11. od Bituryki. dł. 20. 40. ſz. 47. 8. Tegoż ieſt im. Opac. Cyſter. *m.* 6. na połn. od Bezançon, czyni 12000. liwr. Jeſt inne Opac. *m.* 2. od Tonnery.

CHARLEMONT, *Carolomontium*, Karlmont, mocne M. Irlandyi, i celne w Hr. Armachſkim. Jeſt z tyt. Wikontu, wyſyła Dep. na Parl. W r. 1690. poddało ſię Wilelmowi Krolowi. Nad rz. Blak-Water, o *m.* 1. od Dunganony, od Armachu na połn. 2. dł. 10. 40. ſz. 54. 20.

CHARLEMONT, piękne M. Niderlandu w Hr. Namurſkim. Zbudowane ieſt na wzgórce od Karola V. i uſtąpione Francyi traktatem Nimegſkim r. 1679. i od nich ufortyfikowane podług ſztuki P. Vauban. Leży nad Mozą, *m.* 10. na połud. ku z. od Namuru, 8. od *Rocroy*. dł. 22. 34. ſz. 50. 5.

CHARLEROY, *Caroloregium*, małe, lecz bardzo obronne m. Niderlandu Auſtr. w Hr. Namurſkim. Wyſtawione ieſt od Hiſzp. r. 1666. i nazwane imieniem Karola II. Porzucone potym od nichże na zbliżenie ſię Francuzow r. 1667. i im. oddane było r. 1668. Odebrane było od Hiſzp. r. 1678. i znowu dobyte od Franc. r. 1693. i wrocone było Hiſzp. r. 1697. Nakoniec traktatem Utrechtſkim uſtąpione ieſt Ceſarzowi. Wzięte ieſt od Franc. r. 1746. Ma fortecę dobrą i Cytadellę. Jeſt nad rz. Sambrą, i Pietoną, *m.* 8. na z. od Namuru, 8. na w. od Mons. dł. 24. 14. ſz. 50. 20.

CHARLE'S-TOWN, *Carolopolis*, Karolopol, nazwiſko 2. miaſt Angiel. w Amer. iedno w Karolinie, drugie w Barbadzie. Pierwſze ieſt nad rz. Ashley, dobrze budowne, i ma port nieco od miaſta.

S. CHARLES, forteca Amer. w Nowey Francyi, nad iez. *Minittic.*

CHARLEVAL, m. Fr. *m.* 4. na w. od Rotomagu.

CHARLEVILLE, m. Irlandyi w Hr. Korkeńſkim, wyſyła Dep. na Parl.

CHARLEVILLE, *Carolopolis*, Karolopol, bardzo piękne M. Fr. w Szampanii, w Pow. Reteleńſkim, zbudowane r. 1606. od Karola Gonzagi Xcia Niwerneńſkiego. Ulice ma ciągnione pod ſznur, budowle rowne, piękne, pod dachowką kamienną, i rynek wſpaniały. W pośrzodku ieſt fontana roſkoſzna. Nal. Karolopol do Xiążąt Kondeuſzow, i wolny ieſt od wſzelkich podatkow. Oyczyzną ieſt Xdza *Longuerue*, Jeſt nad Mozą, blizko Meziers, nie oddzielone tylko moſtem, o *m.* 4. od Sedanu na połn. ku z. 52. od Paryża. dł. 22. 18. ſz. 49. 50.

CHARLIEU, *Carus locus*, M. Fr. blizko Ligery, *m.* 4. na połn. od Roanny z Przeorſtwem Kluniackim czyniącym 15000. liwr. Tegoż im. ieſt Opac. w Franſzkońcie, ktore czyni 20000. liwr. *m.* 6. od Wezulu.

CHARLOTTEMBURG, zamek o *m.* 2. od Berlina, Krola Pruſ.

CHARLY, m. Fr. *m.* 2. na z. od *Chateau-Thierry.*

CHARMES, *ad Carpinos*, m. w Lotaryngii nad Mozellą z bardzo pięknym moſtem, *m.* 3. na w. od *Mirecourt*, 6. na połud. od Nancy. Jeſt także Opac. Fr. *m.* 6. na połud. od Soiſſon.

CHARNE-ERNEE, ob. Ernée.

CHARNIZAY, m. Fr. z tyt. Margr. *m.* 4. od Loches.

CHARNY, wieś Fr. z tyt. Hr. *m.* 2. od *Viteaux.*

CHAROLLES, *Quadrigellæ*, Szarolla, m. Fr. ſtoł. Pow. Szarolleńſkiego, maiącego tyt. Hr. i należy

do Kondeuſzow, długiego na m. 12. ſz. 7. po Franc. *Charolois*, w X. Burgundyi, nad rz. Rekoncyą.

CHARON, m. Fr. w pow. Alteńſkim nad morzem, z Opac. Cyſter. *m.* 3. na połn. od Rupelli.

CHAROST, *Carophium*, m. Fr. w Bituryceńſkim podnieſione na tytuł Xſtwa Parą, r. 1690. dla Ludwika *de Bethune*, ieſt nad Arnoną *m.* 5. na połd. ku z. od Bituryki, 3. od Iſſodunu.

CHAROUX, *Carrofum*, m. Fr. w pow. Burbońſkim z dwoma parafiami *m.* 3. od Gamaty. Tegoż im. ieſt m. Fr. w Piktawii blizko rz. Charenty z Opac. Bened. przyłączonym do kollegiaty Bryoudzkiey r. 1760. czyniącym 6000. liwr. od *Sivray*, *m.* 1. na w.

CHARPEY, m. Fr. w Delfinacie, *m.* 4. od Walencyi.

CHARTRE, m. Fr. z tyt. Margr. *m.* 3. na w. od *Chateau-du Loir*.

CHARTRES, *Carnutes*, *Autricum*, Karnut, dawne i znaczne M. Fr. ſtoł. powiatu, nadane tyt. Xſtwa r. 1528. z Biſk. kościoł tu Katedr. ieſt z naypięknieyſzych. Dzwonnica oſobliwie godna podziwienia, iż dzwonnica Karnuteńſka, ſklepienie Ambiańſkie, chor Bellowaceńſki, i facyata Remſka poſzły w przyſłowie. Rownie przedziwney piękności ieſt ſtatua na wielkim ołtarzu nayśw. Panny rzeźby P. *Conton* w śrzod wieku. 18. poſtawiona. W ſkarbcu kościoła znayduie ſię ſłońce złote pod baldachimem złotym, ktore podczas ceremonii 4. Baronow Angiel. noſić zwykło. Handluie naywięcey zbożem. Jeſt oyczyzną Filipa Deſportes, Regniera, Filibiena, i Nikoli. Leży w gruncie żyżnym nad Eurą, *m.* 18. na połd. ku z. od Paryża, od Orleanu 15. dł. 18. 50. ſz. 48. 26.

CHARTREUSE-GRANDE, Kartuzya wielka w Delfinacie *m.* 5. na połn. ku w. od Grenobli, gdzie Generał Kartuzyanow przemieſzkuie.

CHARTREUVE, Opac. Fr. Premonſtr. czyni 3500. liwr. *m.* 4. na połd. ku w. od Sweſſyonu.

CHASAGNE, Opac. Fr. Cyſter. w Breſſyi, czyni 4500. liwr. od Lugdunu na połn. *m.* 6. Tegoż im. wieś w Burgundyi *m.* 3. na połd. ku z. od Belny zalecone dobremi winami.

CHASSELET, *Caſſeletum*, Kaſſelet, m. Fr. w Hr. Namur, nad rz. Sambrą, *m.* 1. od Carleroy.

CHASSELAY, m. Fr. nad Saoną, *m.* 2. od Lugdunu.

CHASSENEUIL, m. Fr. w Angulemſkim pow. *m.* 2. od *Rochefaucault*.

CHASSIERS, *m.* 2. od *Viviers*.

CHASSIRON, wieża z latarnią morſką na końcu połnocnym wyſpy *de Re*, ktora ma 2. ogniſka, dla rożnicy od wieży Korduańſkiey.

CHASTANS, m. Fr. w Piktawii, *m.* 1. od Beauvoir.

CHASTEAU-LA-VALIERE, m. Fr. w Andegawſkim pow. z zamkiem dawnym, *m.* 7. na w. od *Beauge*.

CHASTRES, ob Chartres.

CHATEAU-BRIANT, *Caſtrum Brientii*, m. Fr. w Brytanii na gran. Xſtwa Andegawſkiego z zamkiem dawnym *m.* 8. na połd. od Rennes.

CHATEAU-CHINON, *Caſtrum Caninum*, m. Fr. nad Yonną w pow. Niwerneńſkim, znaczne fabryką wielką ſukien, *m.* 12. na w. od *Nevers*.

CHATEAU-DAUPHIN, obronny zamek na gran. Piemonckiey w Margr. Saluceńſkim, uſtąpiony Xciu Sabaudyi przez traktat Utrechtſki. Od woyſka złożonego z Hiſzp. i Franc. r. 1744. dobyty i wzięty był. Jeſt o *m.* 12. od *Briançon*, od Embrunu 11. na w.

CHATEAUDOUBLE, m. Fr. w Prowancyi, *m.* 2. od Draguignan.

CHATEAU-DU-LOIR, *Castrum Lidi*, m. Fr. w pow. Cenomańskim st. siedmioletnim oblężeniem, ktore wytrzymało przeciw Herber. *Eveillechien*, Hrabi Cenomanu. Jest nad Ligerą, *m.* 9. od Mans, 39. od Paryża. dł. 18. sz. 47.

CHATEAU-DUN, *Castello-Dunum*, Kastel-Dun dawne M. Fr. stol. pow. Duneńskiego z Opac. Augustyn. czyniącym 3000. liwr. Mieszkańcy mieni są za bardzo przenikliwego dowcipu ludzi, iż poszło u Franc. w przysłowie: *Il est de Chateau-Dun, il entend à demi mot.* Lambert Likors, August *Costé*, i Timol. *Cheminais* ztąd byli rodem. KastelDun iest budowny porządnie, ulice ma pod sznur, rynek obszerny, zamek i kaplica budowane są od st. Hrabi de *Dunois*, w skarbcu kościoła iest krzyż złoty z drogiemi kamieniami, i z prawdziwą cząstką krzyża S. i naczynie szklane zwane Karol W. iż iemu miało bydź dane w darze od Aarona Krol. Perskiego. Leży m. na wzgorce nad Ligerą, *m.* 12. od Blezy, 10. od Aurelianu, 29. od Paryża dł. 19. sz. 48. 4.

CHATEAU-FORT, *m.* 1. od *Chevreuse*.

CHATEAU-GAY, m. Fr. w Arwernii *m.* 1. od Riom.

CHATEAU-GONTIER, *Castrum Gonterii*, m. Fr. z zamkiem w pow. Andegawskim nad Mayenną. Ma wody mineralne, *m.* 9. na półn. ku z. od Andegawy, 57. od Paryża, dł. 16. 54. sz. 47. 47.

CHATEAU-IOUX, forteca w Franszkoncie blizko Pontarliery.

CHATEAU-l'ABBAYE, Opac. Premonstr. czyniące 25000. liwr. *m.* 2. od Tournay.

CHATEAU-LANDON, *Castrum Nantonis*, Kastel-Landon, m. Fr. w pow. Gatyneńskim na górze z Opac. Augustyn. fund. w wieku 6tym, czyniącym 1500. liwr. *m.* 2. od Nemuru, 20. na połd. od Paryża.

CHATEAU-LIN, m. Fr. w Brytanii, *m.* 6. na połn. od Kimpery. Tu w rz. Auzonie wiele poławiaią Sumow.

CHATEAU-MEILLAND, *Castrum-Mediolani*, Kastel Medyolański M. Fr. w pow. Bituryceńskim, *m.* 3. na w. od *Chatre*. Ma kollegiatę i dawny zamek zbudowany, iak mowią, od Juliusza Cezara.

CHATEAU-NEUF, *Castrum novum*, Kastel nowy, nazwisko wielu miast małych Franc. iedne iest w Angulemskim pow. nad Charentą *m.* 4. od Angulemy a *m.* 2. od Jarnaku, iedne iest w Bituryceńskim *m.* 7. na połd. od Bourges. Inne nad rz. Sartą z tyt. Baronii, *m.* 4. na połn od Andegawy. Także o *m.* 5. na w. od Orleanu nad Ligerą, ktore r. 1770. nadane iest tyt. Xstwa pod im. *Urilliere*. Inne *m.* 3. od Belley. Inne *m.* 4. od Karnutu.

CHATEAU-POINSAT, m. Fr. *m.* 8. od Lemowiku.

CHATEAU-PORTIEN, *Castrum Portianum*, m. Fr. w Szampanii w krainie Reteleńskiey z zamkiem zbudowanym na skale maiące tytuł Xstwa od r. 1567 nadany od Karola IX. od Retheli na z. *m.* 2. dł. 21. 58. sz. 49. 35

CHATEAU-RENARD, *Castrum Rainardi*, m. Fr. w pow. Gatyneńskim, *m.* 3. na w. od Montargis. Handluie suknem na mundury żołnierskie, i szafranem, dł. 20. 18. sz. 48.

CHATEAU-RENAUD, *Castrum Renaldi*, m. Fr. w Turonii z tyt. Margr. *m.* 4. od Amboizy, 35. od Paryża, tegoż im. m. Fr. *m.* 4. na połn. ku z. od Sedanu, maiące tytuł Xstwa, i inne *m.* 6. od Angulemy na połn. nad rz. Charentą. dł. 18. 26. sz. 47. 22.

CHATEAU-ROUX, *Castrum Radulfi*, m. Fr. w pow. Bituryceńskim, nadane tyt. Xstwa Parostwa dla Henryka *de Bourbon* Xcia

Kon-

Kondeuſza. Ale gdy go Ludwik XV. od Hr. Klermonckiego kupił, r. 1736. uſtanowił tu ſądy Krolewſkie r. 1740. Zdobią go kościoły, zamek, i fabryka ſukienna. Jeſt w piękney i rozległey rowninie nad rz. Indrą, *m.* 7. na połd. ku z. od Iſſoudeny, od Bituryki 13. od Argenton 6. od Paryża 58. dł. 19. 22. ſz. 46. 48. 45" tegoż im. m. Fr. w Delfinacie *m.* 2. od Embrunu.

CHATEAU-SALINS, m. Fr. w Lotaryngii *m.* 5. na połn. od Nancy, ſł. zupami ſolnemi.

CHATEAU-THIERRY, *Caſtrum Theodorici*, M. Fr. w Szampanii, z tyt. Xſtwa Paroſtwa nadanym mu od Karola IX. r. 1566. z zamkiem dosyć pięknym zbudowanym na wyniesionym mieyſcu. Oyczyzną ieſt Jana *de la Fontaine*, ſł. Poety. Leży nad Marną *m.* 15. na połd. ku z. od Remow, 19. od Paryża. dł. 21. 8. ſz. 49. 12.

CHATEAU-VILLAIN, *Caſtrum Villanum*, m. Fr. w Szampanii nad rz. *Auion*, *m.* 6. na w. od Langres. Podnieſione było na Xſtwo Paroſtwo r. 1703. dla Hr. Tulozańſkiego. Zdobi go zamek. dł. 22. 34. ſz. 48. tegoż im. inne ieſt m. w Delfinacie, *m.* 7. na w. od Wienny.

CHATEL, lub Chate, *Caſtellum in Voſago*, m. w Lotaryngii nad Mozellą *m.* 3. na połn. od Mirecourt.

CHATEIGNERAYE, m. Fr. *m.* 4. na połn. od Fontenay.

CHATEL-AILLON, *Caſtrum Alionis*, dawne M. Fr. nadm. w Santonii *m.* 2. od Rupelli, zniſzczone zewſzyſtkim.

CHATEL-CHALON, *Caſtellum Carnonis*, m. Fr. z Opac. Mniſzek Bened. w Franſzkończie, *m.* 2. od *Lons-le Saunier.*

CHATEL-GUYON, wieś Fr. *m.* 1. od Riom, zalecona wodami mineralnemi laxuiącemi.

CHATELAR, m. Fr. zruynowane w Xſtwie Dombſkim, *m.* 5. od *Trevoux.*

CHATELDON, m. Fr. w Burbońſkim pow. *m.* 5. na połd. od *Moulins*, ma wody mineralne lekarſkie.

CHATELET, m. Fr. w Lotaryngii *m.* 2. od. *Neuchateau*, i zamek, zkąd bierze ſwe nazwiſko familia we Franc.

CHATELET, tegoż im. m. Fr. *m.* 2. od Melunu.

CHATELLERAUT, *Caſtrum Heraldi*, m. Fr. w Piktawii wyſtawione w wieku 11ſtym, nadane tyt. Xſtwa Paroſtwa r. 1515. mieſzkańcy ſą dowcipni i ſpoſobni do handlu. Jeſt w gruncie żyżnym nad rz. Wienną, po ktorey przechodzi ſię przez moſt piękny, *m.* 7. na połn. ku w. od Poitiers, 14. od Turony, 67. od Paryża, dł. 19. 13 4" ſz. 46. 33'. 36".

CHATELUS, m. Fr. w Marchii *m.* 3. od Guereti, inne *m.* 2. od Bourganeuf. Tegoż im. wieś Fr. z tyt. Hr. *m.* 2. od Awalony.

CHATIGNAN, znaczne M. Indyiſkie w Azyi, w Krol. Bengalſkim.

CHATILLON, *Caſtellio*, Kaſtelion nazwiſko wielu miaſt Fr. znacznieyſze ſą *Chatillon*, w Xſtwie Dombſkim, oyczyzna Samuela *Guichenon*, *m.* 4. na z. od Bourg. Inne z Opac. *m.* 5. na połn. od Werdunu. Inne ieſt o *m.* 2. od Romans. Także nad Indrą w miłym położeniu *m.* 4. na połd. ku w. od Loches. Nad Ligerą w Bituryceńſkim pow. *m.* 1. od Briary, 4. od Gien.

CHATILLON-SUR-LOING, Kaſtellion nad Loiną, m. Fr. podnieſione na Xſtwo pod im. *de Bouteville*, w pow. Gatyneńſkim, w dolinie weſołey, *m.* 4. na połd. ku w. od *Montargis*, dł. 20. 30. ſz. 47. 50.

CHATILLON-SUR-MARNE, Kaſtellion nad Marną, w Szampanii, *m.* 3. na z. od Epernay, ſł. dawnością poſiadaiących go Panow, i urodz. Urbana II. Pap. dł. 21.30.

ſz. 44. 8.

CHATILLON - SUR - SEINE, Kaſtellion nad Sekwaną, w Burgundyi, ktore przedziela na 2. m. rz. Sekwana, iedno ſię zowie *Chaumont*, drugie *Bourg*, *m.* 10. na z. od Langres 11. od Dijon. Ma Opac. Auguſt. dł. 22. 8. ſz. 47. 45.

CHATRE, *Caſtra*, Kaſtra, m. Fr. w pow Bituryceńſkim, w gruncie bardzo urodzaynym, handel znaczny prowadzi bydłem *m.* 11. na połd. ku z. od Bituryki dł. 19. 36. ſz. 46. 35.

CHATRES, lub ARPAYON, m. Fr. w dolinie bardzo miłey *m.* 1. od Montlhery. Jeſt tego im. Opac. Fr. *m.* 1. od Koniaku, i inne *m.* 7. na w. od *Perigueux*, czynią po 1300. liwr.

CHATTAM, wieś Angiel. w Prow. Kent, między Rocheſtr, i Kantuaryą, znaczne dwoma Magazynami okrętow Krolewſkich. Ufortyfikowane ieſt od Angl. ſt. Miniſter Angiel. Pitt. był Hr. de Chattam.

CHAVAGNAC, Margr. Fr. w Arwernii, *m.* 1. od Mulraty.

CHAVAIGNES, m. Fr. *m.* 7. na z. od Mauleon.

CHAVANAY, m. Fr. o *m.* 1. od *Condrieu.*

CHAUDEBOURG, blizko Thionwilli wody mineralne ſkuteczne przeciw zatwardzeniom.

CHAUDES-AIGNES, m. Fr. w Arwernii, maiące wody mineralne, *m.* 5. od *S. Flour.*

CHAUDRON, m. Fr. w Andegawſkim pow. *m.* 6. od Andegawy.

CHAVEZ, lub CHIAWEZ, *Aquæ Flaviæ*, obronny plac Portugalſki naycelnieyſzy w Prow. Tralos-montes. Jeſt pod gorą, *m.* 15. na z. od Braganzy dł. 10 34. ſz. 41. 45.

CHAUL, *Caman*, M. mocne w Indyi na brzegu Malabarſkim w Prow. Blagana, w Krol. Wizapurſkim, z portem bardzo beſpiecznym i dobrą Cytadellą. Jeſt bardzo handl. naywięcey na iedwab piękny. Od Portugal. r. 1507. wzięte było i do nich należy, *m.* 6. na połd. od Bombaymu. Jeſt inne M. tegoż im. blizko pierwſzego rownie mocne, i nal. do właściwych mieſzkańcow kraiu, ieſt o *m.* 2. od morza, dł. 90. 20. ſz. 18. 30.

CHAULNE, *Calniacum*, Kalniak, m. Fr. w Pikardyi, z tyt. Xięſtwa Paroſtwa nadanym r. 1621. i przywroconym r. 1710. Są tu walne co mieſiąc na bydło wſzelkie iarmarki, od Peronny na połd. ku z. *m.* 3. dł. 20. 30. ſz. 49. 45.

CHAUME, ob Nicolas.

CHAUMES, *Calomæ*, m. Fr. *m.* 5. na połd. ku w. od Paryża, *m.* 1. od Roſay z Opac. Bened. ktore czyni 6000. liwr. Jeſt inne Opac. Fr. tego im. w Brytanii czyniące 2000. liwr. blizko *Machecoul.*

CHAUMONT, *Calvus mons*, Łyſa góra, m. Fr. w Szampanii, ſtoł. pow. *Baſſigni*, mieſzkańcy ſą obyczayni i ludzcy. Odprawiała ſię tu niegdyś corocznie ceremonia, zwana la *Diablerie*, w ktorey reprezentowano pamiątkę S. Jana, gdzie Aktorowie przybrani po diabelſku udawali wzięcie Heroda do piekła, leży blizko Marny, o *m.* 7. od *Joinville* na połd. 12. od Troyes, dł. 22. 46. ſz. 48. 6.

CHAUMONT, m. Fr. w pow. Wexyńſkim, *m.* 1. od Magny, inne ieſt w Sabaudyi na wzgorce *m.* 7. na połd. ku z. od Genewy. Także w kraiu Luxemburſkim *m.* 1. od Baſtogny, tegoż im. Opac. Fr. *m.* 2. od *Chateau - Portien*, czyni 8000. liwr.

CHAUMOUZAY, m. Fr. w Lotaryngii z Opac. Kanon. Regul. przeſzło r. 1777. do Biſk. Dieńſkiego, *m.* 5. na połn. ku z. od Remiremontu.

CHAUMUSSAY, m. Fr. w Turonii, *m.* 5. od Loches na połd.

CHAUNAI, *Calnucum*, m. Fr. w Piktawii, *m.* 2. od Sivrai.

CHAUNI, *Calniacum*, m. Fr. w Pikardyi, *m.* 2. na w. od Noyony. Oyczyzna ſ. Witaſſa.

CHAUSEY, wyſpa Fr. na Oceanie między brzegami Normandyi i Brytanii.

CHAUSSIN, m. Fr. w Burgundyi, z tyt. Margr. należy do domu Kondeuſzow, *m.* 4. na połud. od Doli.

CHAUVIGNY, m. Fr. w Piktawii nad Wienną, *m.* 6. na w. od Poitiers.

CHAUX, w Pow. Angulemſkim, *m.* 2. od Baigne.

Chaylar, *m.* 5. na z. od Tournou.

Chazellieres, *m.* 5. na w. od Montbriſe, ſą m. Fr.

CHĘCINY, M. Pol. i Pow. w Woiew. Sendomirſkim, z Stwem, znaczne ſzybami marmuru, ołowiu, i ſrebra po części w górach tu znayduiącemi ſię. Zamek ma położony na ſkale. Od Krakowa *m.* 15.

CHEERY, Opac. Fr. Cyſter. *m.* 6. na półn. od Klermontu, czyni 6000. liwr.

CHEKO, lub KECIO, znaczne M. Azyatyckie, ſtoł. Krol. Tonkwińſkiego, leży nad rz. Songkoi, *m.* 40. wyżey iey uyścia. Pałac Krolewſki ieſt tu bardzo wſpaniały. dł. 123. 30. ſz. 22.

CHEKIANG, Prow. nadm. Chińſka, na w. Pekinu, ſ. ſwą żyżnością, w miłym położeniu, bogactwy, i naſiadłością mieſzkańcow, ktorych liczą tu do 4525000. Znayduią ſię tu laſy morwowe, w ktorych żywi ſię wiele robaczkow iedwabnych. Mieſzkańcy nie daią roſć drzewom, ale młode tylko rozkrzewiaią latorośle, ponieważ doświadczenie nauczyło ich, iż robaczki, ktore z młodych drzew morwowych żyią liściami, delikatnieyſzy ſnuią iedwab. W tey Prow. ieſt 11. miaſt celnych, i wiele innych.

CHEŁM, *Chelma*, M. Pol. w Woi. Ruſkim ſtoł. ziemi, z Biſk. Łac. i Greckim, Stwem grod. i ſzkołami. Ma Kaſztel. i Sądy ziemſkie. Ziemia Chełmſka na 2. Pow. ſię dzieli, Chełmſki i Kraſnoſtawſki, obiera 2. Poſłow. i Dep. Część iey r. 1773. do kordonu Auſtr. ieſt odłączona, to ieſt Stwo Roſtockie, i Rubieſzowſkie; Diecezyi część wielka pod toż pan. przeſzła. Mundur tey ziemi ieſt kontuſz zielony, obſzlegi czarne, żupan ſłomianego kol. Herb ieſt niedźwiedź biały między dwoma drzewami w polu zielonym. Grunta ma żyżne, i pełne w wielu mieyſcach kredy. Gdzie niegdzie tey ſą własności, iż drzewo obracaią w kamień. Miaſto ieſt na wzgórce, od Warſzawy na połd. *m.* Pol. 33. od Lublina 9. od Włodzimierza 15. dł. 41. 42. ſz. 51. 10.

CHEŁMNO, *Culma*, M. S. Woiew. Chełmińſkiego, r. 1775. traktatem podziału oderwanego od Polſki, dziś pod pan. ieſt pruſkim. Przyłączone było do Korony razem z innemi Pruſami, i od Kazimierza Jagellończyka IV. r. 1454 Gubernium na Woi. podnieſione, ktore zawiera w ſobie Ziemię Michałowſką, Pow. Grudziądzki, Chełmińſki, Toruńſki, Kowalewſki; wyſyłało wprzod 2. poſłow. Teraz ma ſwego Biſk. ktory rządzi i Pomezańſką Diec. Woiewodę Kaſztelana, Urzędnikow Ziemſkich i Grodzkich. Chełmno ieſt nad Wiſłą założone podług Stryikowſkiego r. 1739. było niegdyś Anzeatycznym, teraz Biſkupie. Od miewanych tu naywyżſzych Sądow Pruſkich Prawo Chełmińſkie ma ſwoie nazwiſko. Od Warſzawy *m.* 36. od Torunia *m.* 6. dł. 36. 45. ſz. 53. 4.

CHEŁMŻA, po Niem. *Culmſee*, m. Prſkie, o *m.* 1. od Chełmna, znaczne Katedrą Biſk. Chełmińſkiego, ktory rezyduie w Lubawie. Miaſto te r. 1251. ieſt założone.

CHELSEY, na z. Londynu, gdzie grod ieſt lekarſki, i ſzpital w zamku dla inwalidow.

CHELY-D'APCHER, m. Fr.

m. 3. od Mendy.

CHEMAZE, m. Fr. *m.* 2. od *Chateau-Gontier.*

CHEMELLEFORT, m. Angiel. w Prow. Essex nad rz. Chelmarą, *m* 8. na półn. ku w. od Londynu. Tu miane bywaią Sądy Prowincyalne.

CHEMILLE, *Camillacum*, Kamiliak, m. Fr. w Andegawskim Pow. nad rz. Iromą z tyt. Hrabstwa i Kollegiatą, *m* 3. od Beaupreau.

CHEMINON, m. i Opac. Fr. Cyster. czyniące liwr. 8000. Oyczyzną Richeleta, *m.* 4. na w. od Vitry.

CHEMNITZ, m. Czeskie w cyr. Leutmaryckim, ktore znaczny prowadzi handel szkłami, sztucznie tu wyrzynanemi. Inne iest w Margr. Misnii, o *m.* 12. na połud. ku z. od Drezna.

CHENELAYE, Margr. Fr. w Brytanii, *m.* 3. od Doli.

CHENONCEAU, m. Fr. z bardzo pięknym zamkiem, zbudowanym od Katarzyny *de Medicis*, a ktory dostał się P. Dupin. Nie iest on ieszcze dokończony, ale z wystawioney wielkiey części, można poznać, iak miał być wspaniały, o *m.* 2. na połud. ku w. od Amboisy.

CHER, *Carus*, rz. Fr. ktora wypływa z Arwernii, płynie przez Pow. Burbońfki, i Bituryceńfki, łączy się między *Tours* i *Saumur* z Ligerą, mało iest żeglowną.

CHERAC, m. Fr. w Santonii, *m.* 2. od *Saintenu.*

CHERASCO, lub Querasque, *Clarascum*, Klerask, obronne i znaczne M. Wł. stoł. Krainy tegoż im. z dobrą Cytadellą, należy do X. Sabaudyi przez traktat Kambrezki r. 1559. Tu r. 1631. podpisany był traktat. Leży na wzgórce przy zbiegu rz. Stury, i Tanaro, *m.* 9. na połd. ku w. od Turynu, 10. od Pignerolі, 7. od *Coni.* dł. 25. 30. sz. 44. 35.

CHERBOURG, *Cœsaris burgus*, Szerburg, M. Fr. nadm. w Normandyi z portem, i Opac. Augustyn. ktore czyni 6000. liwr. Od woysk Filipa pięknego r. 1298. złupione było. Sł. iest potyczką morską stoczoną tu blisko r. 1692. Znowu od Angl. r. 1758. spustoszone zostało. Jest o *m.* 15. na połn. od *Coutances*, 77. od Paryża. dł. 16. 2. sz. 49. 38.

S. CHERON, Opac. August. blizko Karnutu, czyni 2500. liwr.

CHEROMAC, w Piktawii, *m.* 6. na połud. od *Confollens.*

Cheroy, w Pow. Gatyneńskim, *m.* 4. na w. od Nemuru, są m. Fr.

CHERSO, lub Cherzo, *Crespa*, M. i wyspa Golfu Weneckiego blisko Kroacyi, nal. do Wenetow. Powietrze ma dobre, i kray lubo kamienisty, żywi liczne trzody, obfituie w wino, oliwę, i miod przedni. dł. 32. 15. sz. 45. 8.

CHERSONESUS, iest termin Grecki Geograf. znaczy klin ziemi między 2. morza wpuszczony. Znacznieysze są Tracki, gdzie dziś Gallipoli, Cymbryiski, gdzie blisko Lubeka, Tauricki, gdzie Kaffa &c.

CHERVES, m. Fr. w Turonii, *m.* 7. od Richelieu na połud. ku z. Inne o *m.* 8. na w. od Angulemy.

CHESHIRE, *Castriensis Comitatus*, Prow. Angiel. nadm. około 72000. łanow, ktora posiła 2. Dep. na Parl. Obfituie w sol i pastwiska. Chester iest M. S.

CHESSY, wieś Fr. z tyt. Hr. i pięknym zam. *m.* 1. od Lagny.

CHESTER, M. Marylandu w Amer. połn. na brzegu wschodnim odnogi Chesapeak.

CHESAPEAK, golf morski w Amer. połn. rozciągaiący swą zatokę wzdłuż w Prow. Maryland, wsławiony kilką potyczkami morskiemi i podaniem się Generała Cornwallis Sprzymier. Francuzom i Amerykanom w czasie woyny teraźnieyszey między Anglią i Ameryką. Dla okrętow ma bespieczne stanowisko.

CHESTER, *Cestria*, mocne,

i znaczne M. Angiel. ſtoł. Cheshiry, z dobrym zamkiem, z tyt. Hr. i Biſk. Handel ma wielki. Ztąd ruſzaią okręty do Irlandyi, i tu Edgar Krol Saſow wieść ſię kazał w bacie 8. Krolom Brytanii i Szkocyi od Kościoła S. Jana do ſwego Pałacu, przymuſzonym robić wiołłami. Wyſyła 2. Dep. na Parl. Jeſt o *m.* 50. na półn. ku z. od Londynu. dł. 14. 29. ſz. 53. 15.

CHESTERFIELD, *Cheſterfida*, M. Angiel. w Derbyshirze z tyt. Hr. *m.* 8. na półn. od Darby, 55. od Londynu. dł. 16. 6. ſz. 53. 12.

CHEVERNY, m. Fr. z tyt. Hr. znaczne ſkładem ſoli, Sądami, i pięknym zamkiem, *m.* 3. od Blezy.

CHEVRES, *Cervia*, m. Fr. w Santonii, *m.* 7. od Angulemy na w.

CHEVIRE, m. Fr. *m.* 2. od *Baugé.*

CHEVREUSE, *Capruſium*, m. Wyſpy Franc. nad rz. Iwettą z tyt. Xſtwa Paroſtwa. Ma dawny zamek na blizkiey górze, *m.* 3. na połud. od Werſalu.

CHEVIERES, Włości z tyt. Marg. w Delfinacie, *m.* 1. od S. Marcellina.

CHEUX, m. Normandyi, *m.* 8. od Caen.

CHEZAL-BENOIT, Opac. Bened. czyni 6000. liwr. *m.* 3. od Iſodunu.

CHEZERY, M. i dolina, ktore Xżę Sabaudyi uſtępuiąc Breſcyi Francyi r. 1601. warował ſobie, dla wolnego przeyścia do Franſzkontu. Zoſtało przy Franc. przez traktat uczyniony z Kr. Sardynii r. 1760. o *m.* 5. na półn. od *Pont-Grezin.*

CHEZY, m. Fr. w Diec. Sweſſyoneńſkiey z Opac. Zakonu S. Benedykta, czyniącym 6000. liwr. nad Marną, *m.* 1. od *Chateau Thierry.*

CHIAMEZZAN, Prow. nadm. w Amer. półn. w Mexyku. Grunt ma bardzo urodzayny. Obfituie w ſzyby ſrebrne, miody i woſki. Mieſzkańcy ſą pięknego wzroſtu i bitni. Niegdyś byli ludoiedzcy, ale za wprowadzeniem Religii Chrześc. z Oſadą Hiſzp. r. 1554. przez Dom Franciſzka *de T Bavia* odmienili dzikie obyczaie. S. Sebaſtyan, ieſt M. S.

CHIAPA, Prow. Mexykańſka w Amer. z dwoma M. tegoż im. Obfituie w robaczki ſzkarłatowe, drob, bydło, źwierzynę, owoce, miod &c. Handel ztąd Hiſzp. wiele zyſku przynoſi. Powietrze ma gorące.

CHIAPA-DE-LOS-INDIOS, wiel. i bogate M. w Prow. Chiapą, o *m.* 12. od poprzedzaiącego, iedno z nayznaczn. miaſt Amer. Wiele w nim mieſzka ſzlachty. Mieſzkańcy kochaią ſię w tańcach i rozrywkach. Nazwiſko ma od wielu tu oſiadłych Indyanow, ktorzy płacą haracz Krol. Hiſzp. dł. 284. ſz. 15. 6.

CHIAPA-EL-REAL, M. S. Prow. Chiapy w Mexyku. Ma Biſk. Suffr. Mexykańſkiego, i Gubernatora. Handel pryncypalny iego zależy, na cukrze, bawełnię, i kakao, dł. 284. 30. ſz. 16. 20.

CHIARENZA, ob. Clarence.

CHIARI, m. Wł. o *m.* 5. na z. od Breſcyi blizko *Oglio*, ſł. wygraną Niemcow odnieſioną nad Franc. r. 1701.

CHIAROMONTE, *Claromons*, M. Wł. w Sycylii w Prow. *di Noto*, na górze o *m.* 11. na z. od Syrakuzy. dł. 32. 25. ſz. 37. 5.

CHIAVARI, m. w Rzepltey Genueńſkiey, znaczne iarmarkami, *m.* 10. na w. od Genuy.

CHIAVENNA, *Clavenna*, Klawenna wiel. i piękne M. Szwaycarſkie w Kraiu Gryzonow, w Hr. i o *m.* 2. od iez. tego im. Jeſt bardzo handl. oſobliwie w winach i owocach przednich. Zdobią go Pałac Gubernatora i Kościoły. Obywatele ſą Rel. Katol. *m.* 14. na połud. od Koiry, bliſko iez. Komo. dł. 27. 4. ſz. 46. 15.

CHICHESTER, *Ciceſtria*, M. Angiel. ſtol. Prow. Suſſex z Biſk. przenieſionym tu z Suſſex za Wilelina zwycięzcy. Ma tyt. Hr. i wyſyła 2. Dep. na Parl. Kościoł Katedr. ieſt przepyſzny. Raki tuteyſze ſą bardzo zalecone. Jeſt o *m.* 20. na połud. ku w. od Londynu, od morza 4. dł. 16. 55. ſz. 50. 50.

CHIELETA, obronny plac w Turcyi Europ. w Morei. Wzięty był od Wenetow r. 1685. ale odebrany potym od Turkow z całą Moreą zoſtał. Jeſt o półmili od Golfu Korońſkiego. dł. 40. 6. ſz. 26. 50.

CHIEMSEE, *Chiemus*, albo *Chiemium*, iezioro Niem. w Bawaryi wyż. Tuż ieſt M. tego im. z Biſk. fund. r. 1215. o 10. *m.* na z. od Salisburga.

CHIETI, *Teatæa*, Teata, M. Wł. w Krol. Neapol. w Abruzzo, z Arcy Biſk. fund. od Klemenſa VII. Pap. S. Kaietan założył tu zakon ztąd nazwany Teatynow. Jeſt na górze blizko rz. Peſkary, *m.* 6. na połn. ku z. od Anzamo, dł. 31. 48. ſz. 42. 22.

S. CHIGNAN, *S. Aniani Oppidum*, m. Fr. *m.* 5. na połud. od S. Pons, rezyd. Biſk. z Opac. Zakon. S. Benedykta, ktore czyni 4500. liwr.

CHIHIRI, *Sequira*, Sekwira, wiel. M. Arabii ſzczęśliwey, nadm. w Krol. Hadramurſkim nad Oceanem z portem głownym w tym Krol. Mieſzkańcy Mahometanie ſą ludzcy, ſzczerzy i ſkromni. Maią ſobie za honor, gdy corki ich ſpołkuią z cudzoziemcami. Handel prowadzą znaczny. dł. 67. ſz. 14. 20.

CHILI, *Cile*, wielki Kray i Krol. w Ameryce połudn. rozległe wzdłuż morza połudn. *m.* 300. ſzerokie *m.* 15 lub 20. w Prow. tylko Chikuyczie ſzerſze ieſt. Można go dzielić na 3. części, na Biſk. S. Jago, Imperyalſkie, i *Cuyo*. Chili odkryta była r. 1525. przez P. Diego Almagra; ieſt Kray żyzny i łatwy do uprawy, większa część ieſt mieſzkana od Indyanow, ktorzy nie maią ani miaſt ani wſi, tylko proſte chaty. Wadą ich ieſt piiaństwo i chęć wielu żon mienia; żyią pod rządem głow familii, zwanych Kacykami. Są urodziwi, cery żołtawey, przez ktorą ſię czerwoność przebiia, ſą woienni, i zręczni ieżdzce na koniach, ktore naywięcey z Europy ſprowadzaią, i wiele ich trzymaią ſtada. Końſkie mięſo ieść zwykli. Obfituie Chili w drzewa, owoce, pſzenicę Turecką, bydła, a naywięcey kruſzce i metalle wſzelkiego rodzaiu. Część tego Kraiu wielka należy do Hiſzp. od niepodległych Amerykanow napaſtowanych. S. Jago ieſt M. S.

CHILOE, *Chiloa*, Wyſpa Amer. połud. na brzegu Chileńſkim, długa około *m.* 50 ſzer. 7. Znayduie ſię wiele burſztynu ſzarego. Celne iey M. ieſt *Caſtro*.

CHILLY, wieś Fr. *m.* 4. od Paryża z pięknym zamkiem.

CHIMAI, *Cimacum*, m. Niderlandu w Hannonii Franc. z tyt. Xięſtwa. Jeſt nad Blanche *m.* 4. na z. od Marienburga, 4. na połn. od *Rocroi*. dł. 21. 57. ſz. 50. 30.

CHIMERA, dawna forteca Turecka w Albanii, ſtoł. Pow. tego im. ktory zawiera ciąg gór, ktorych mieſzkańcy zwani Cymeryotami, ſą powiękſzey części rozboynicy morſcy. Miaſto ieſt na ſkale nad morzem, *m.* 6. od wyſpy Korfu, 15. od Walony. dł. 37. 43. ſz. 40. 10.

CHINAI, *Chiney*, lub *Ciney*, M. i Hr. w Biſk. Leodyiſkim, *m.* 3. od Dinanty, 6. od Namuru na połud. ku w. Uſtąpione było Francyi r. 1681. i oddane r. 1697.

CHINCA, Chinka, wiel. i ſl. dolina w Peru, w Prow. Limańſkiey. Winnice tu udaią ſię bardzo ſzczęśliwie. Znayduią ſię także minery żywego ſrebra, i owiec wiele.

CHINCHIAN, *Chinchianum*, Chinkian, M. Chińſkie, bardzo handl. w Prow. Nakińſkiey, ozdobione przepyſznemi bałwochwalnia-

mi, i wieżą całą z żelaza. Lekarze tuteyſi mieni ſą za naybiegleyſzych w Krol. Chińſkim. Grunta iego pełne ſą drzew wiśniowych. Jeſt inne M. tego im. w Prow. Junnanie. dł. 137. ſz. 30. 56.

CHINY, *Sina*, naydaw. i nayludnieyſze Ceſ. Azyi, na w. oblane morzem, na półn. oddzielone od Tartaryi murem długim *m.* 400. na z. ma góry i puſzcze, na połud. Ocean, Krol. Tonkwin, Kochinchinią, i Laoańſkie. Rozległe ieſt wzdłuż *m.* 750. wſzerż 500. Rowniny tu wſzyſtkie ſą zaorane i wpłaſk zkopane, aby łatwiey zkrapiane być mogły. Góry rznięte w gradusy aby łatwiey zarowno wſzędzie deſzcze ią oblewać mogły, i te albo ſą uprawne albo drzewami zaroſłe. Po wielu mieyſcach obfituią Chiny w rudy żelazne, miedziane, cynowe, ſzyby złote, ſrebrne i merkuryuſzu. Naymnieyſzy kawałek ziemi dobrze tu ieſt oſzczędzany, iż niema gruntu żadnego tak małego, ktoryby właścicielowi pożytku nie czynił. Zboża, leguminy wſzelkie, ryżu oſobliwie, i zioł lekarſkich naywięcey rodzi. Owoce i drzewa ſą niektore ſzczegolne w tym kraiu. Jako to drzewo *The*, z ktorego liściow mamy ziele zwane herbata, tę zaś z iednego drzewa zbieraią troiaką, naypierwſza zbierana w Marcu zoſtaie w Kraiu, i zowie ſię Ceſarſką, i ieſt naylepſzą, drugie poźniey zbierane zbogacaią ich handel, i ſą podleyſze: drzewo to zawſze zielenieie, wyſokie ieſt naywięcey ſtop 8. Drzewo *Tſichu* w gorąca wielkie wydaie z ſiebie ſok tłuſty, z ktorego Chińczykowie znaiomy Europie pokoſt robią. Drzewo łoiowe *Ou-kieou-mu* rodzi owoc, ktory w twardey ſkorupce okrytey mchem łoiową maſſę wewnątrz zawiera, ktorey Chińczykowie do światła używaią. Drzewa *The-li-mu*, dla twardości żelazney prawie, *Petachu*, iż na nim łaſiczki ſkładaią obficie plaſtry miodu. Trzcina *Bambou*, z ktorey papier robić, i pleć naydelikatnieyſze koſzyczki, krzeſła &c. Chińczykowie zwykli, i inne podobne rośliny godne tu ſą podziwienia. Cały Kray pełen ieſt rzek, i dla ułatwienia handlu rznięty kanałami. Naywiękſzy ieſt kanał Krolewſki, ktory rożne łączy rzeki i kanały, i nim od iednego końca do drugiego Chiny przebyć można. Chińczykowie cery ſą oliwkowey. Być wyſokim, otyłym, czoła ſzerokiego, oczow małych i wklęſłych, noſa krotkiego, uſzow obwiſłych, brody długiey, i włoſow czarnych, naywiękſzą ieſt u nich pięknością. Niewiaſty na pozor ſą tylko ſkromne, wychodzą z domu rzadko, ale to dla trudności im poſpolitey chodzenia. W młodości krępuią im nogi, aby były cieńkie, przez co ſtaią nieużytemi. Kochaią ſię Chińczykowie naybardziey w rolnictwie, handlu, żeglarſtwie i naukach: w domach ſwych nie ſą tak zbytkuiący iak Europ. ale zewnątrz ſą okazalſi. Druk, ſztychowanie na drzewie, proch do ſtrzelania, użytek kompaſu dawno im ſą znaiome. Chiny więcey liczą mieſzkańcow niż ſama Europa. Rządzone ſą od Ceſarza, ktory ma prawo wyznaczenia Naſtępcy. I lubo ieſt abſolutny, ſtawia ſię iednak oycem Narodu ſwego. Każdy Mandaryn ma moc oſtrzegania go o iego wady biletem liſtownym. Nie ma żadnego Państwa, ktoreby dłużey trwało nad Chińſkie. Zgadzaią ſię wielu świadectwa, iż 4000. lat ſtoi. A hiſtorya Chińſka daley ieſzcze iego zaſiąga początku 22. familii przeſzło, ktore z ſiebie Ceſarzow 236. iuż dały. Oſtatnia fam. panuiąca ieſt Tartarow, ktora poſiada Tron od r. 1640. Ceſ. ieſt głową ich Religii bałwochwalſkiey. On ma prawo Kanonizowania wſławionych oſobliwſzemi cnotami. Chińczykowie, ile wyżywić, tyle żon mieć mogą. Piſmo ich hieroglificzne, każda oſobno figura oznacza rzecz oſobną,

i pewny wyraz. Dzielą ſię Chiny na 16. wiel. Prow. to ieſt Pekinią, Oanſi, Xenſi, Chanton, Honanę, Suchuenę, Huguang, Kiangſi, Nankinią, Chekianę, Fokienę, Kwanton, Kwangſi, Junnanę, Kweychau, i kray Leaotun. Pekin ieſt M. S.

CHINGTU, *Chingtum*, M. Chinſkie handl. i znaczne w Prow. Suchuenie. Daie ſię tu widzieć wſpaniały kościoł Kanzungi Krola Choańſkiego, wynalezcy podług Chinczykow wyrabiania iedwabiu, i ſpoſobu chodzenia około robaczkow iedwabnych, d. 130. 47. ſz. 23. 30

CHINGULAIS, czyli CYNGULANIE, ob. Ceylan.

CHINGJANG, M. Chińſkie, ieſt iedno z 15. celnych miaſt w Prow. Hukwangſi.

CHINKAN, M. Chińſkie głowne w Prow. Kwangſi.

CHINON, *Caino*, dawne M. Fr. w Turonii, pamiętne śmiercią Henryka II. Krola Angl. rezyd. Karola VII. Krol. Franc. i urodzeziem Mathuryna *de Neure*, ſt. Rabelais w *Deviniere* o *m*. 1. ztąd urodził ſię *m*. 4. na połn. od Ryſzelii, 9. od Turony, 60. od Paryża, dł. 17. 47. ſz. 47. 12.

CHINGTING, M. Chińſkie iedno z celnych w Prow. Pekin, ieſt wielkie, dobrze oſiadłe, i 32. miaſt w ſwym pow. zawiera.

CHINY, znaczne m. i Hr. w Xſtwie Luxemburgu Auſtr. nad rz. Semoyą *m*. 8. na w. od Sedany dł. 23. 8. ſz. 49. 38.

CHIOS, ob. Scio.

CHIOURLIK, *Turullus*, dawne M. Turcyi Europ. w Romanii z Biſk. Greckim, ieſt nad rz. tego im. o *m*. 20. na z. od Konſtantynopola, 25. na w. od Adryanopola, dł. 45. 22. ſz. 41. 18.

CHIOZZA, lub CHIOGGIA, *Foſſa Claudia*, dawne i piękne M. Wł. w Państwie Weneckim na małey wyſpie blizko Laguny, z Biſk. Suffr. Weneckiego z portem obronnym Cytadellą, i z Podeſtatem, ieſt o *m*. 6. na połd. od Wenecyi, 9. na w. od Padwy, dł. 29. 58. ſz. 45. 17.

CHIPPEHAN, m. Angl. w Wiltshire, nad rz. Awoną, wyſyła 2. Dep. na Parl. *m*. 39. na z. od Londynu dł. 15. 38. ſz. 51. 25.

CHIPPING-WYKOMB, m. Angiel. w Prow. Buckingham, wyſyła 2. Dep. na Parl.

CHIQUITOS, Chikwitowie, Narod Ameryki połd. w Gubernii *de Santa Cruz dela Sierra*, miod i woſk naywiękſzym ſą iego bogactwem. Piſarze twierdzą, iż w czaſie chorob zaraźliwych zabiiaią ktorą niewiaſtę, w uprzedzeniu tym będąc, że kobiety ſą wſzyſtkiego złego na świecie przyczyną. Są woienni, nie czuli na powaby płci białey, i zabobonni. Zony odmieniaią, ile razy ſię im podoba. Nuſſo Chawez pierwſzy wſzedł r. 1557. do ich kraiu, i przymuſił do płacenia daniny Krol. Hiſzp. Lecz potym krwawe prowadzili z Hiſzp. woyny do r. 1690. w ktorym część ich przyięła religią katol.

CHIRAC, w Langwedocyi; *Chirat*, o *m*. 1. od *Chabanois Chirens*, o *m*. 4. na połn. od Grenobli ſą m. Franc.

CHIRVAN, ob. Shirwan.

CHITOR, *Chitorium*, ſt. M. Azyatyckie w Państwie Mogołu, w Prow. tego im. Już nie ieſt dziś tak znaczne iak było dawniey, dł. 94. ſz. 23.

CHIVAS, lub CHIVASSO, CHIWASSA, *Clavaſium*, mocne M. Wł. w Xſtwie Piemońſkim; wzięte było r. 1639. od Tomaſza Xcia Sabaudyi, odebrane od Franc. tegoż r. i potym zdobyte 1705. odzyſkali go związkowi r. 1706. w tak wygodnym położeniu ieſt nad Padem, iż kto ſię ſtaie iego panem, ma nie iako klucz, do kraiu Turyńſkiego, Kawaneńſkiego, Wercelleńſkiego, Lombardyi, i Monsferratu, o *m*. 5. na połn. ku w. od Turynu, o 3. i poł od Weruy, dł. 25. 20. ſz. 45. 8.

CHI-

CHIUSY, *Clusium*, Kiuza, m, Wł. w Xſtwie Toſkańſkim, nad rz. Chiava, *m.* 9. na półn. ku z. od Orwietty z Biſk. Suffr. Sienneńſkiego, ieſt mało ludne z przyczyny niezdrowego tu powietrza dł. 29. 30. ſz. 43.

CHIUTAY, *Cotieum*, Chyutaya, znaczne M. Turcyi Azyatyckiey, ſtol. Natolii właściwey i rezydencya Beglerbeya, ieſt nad rz. Churzaką, ktora ſię łączy z Sangarą, *m.* 30. na połd. od Burſy dł. 47. 22. ſz. 39. 42.

CHIZE, m. Fr. w Piktawii, *m.* 5. od Niorty.

CHLUMECZ, m. Czeſkie w cyr. Koniſgratzkim, znaczne licznemi w tym pow. przedniemi hutami ſzklannemi. Od Könizgratzu na z. *m.* 4.

CHNIM, m. dosyć mocne w Boſnii, *m.* 6. na połd. od Banialuku, nal. do Wenetow.

CHMIELNIK, m. Pol. w Woi. Podolſkim, nad rz. Bogiem, od Conſtantynowa *m.* 3.

CHOCIM, M. w Multanach na pograniczu Polſkim nad rz. Dnieſtrem, ſł. dwoma oſobliwie zwycięſtwami Polakow odnieſionemi nad Turkami, iednym r. 1621. drugim r. 1683. i śmiercią wielkiego bohatyra Chodkiewicza Hetmana W. Lit. r. 1621. wzięte było od Moſkalow po wyiściu z niego garnizonu Tureckiego 1769. od Kamieńca Podol. *m.* Pol. 3. od Lwowa 35. od Warſzawy 92. dł. 44. 50. ſz. 48. 50.

CHOCIMIERZ, m. Pol. w Woi. Ruſkim, teraz pod pan. Auſtr. w gruncie żyznym, od Staniſławowa *m.* 5. od Sniatyna 7.

CHOCZ, m. Pol. w Woi. Kaliſkim.

CHOISEUIL, Caſeolum, m. Fr. w Szampanii, *m.* 5. na półn. ku w. od Langres. Od niego wziął nazwiſko znaczny dom we Fr. de *Choiſeuil*, ob. Poliſi.

CHOISY, nad Sekwaną, pałac roſkoſzny Krola Franc. *m.* 3. wyżey Paryża.

CHOISY-BELLEGARDE, *m.* 4. na z. od Montargis, ieſt m. Fr. z tyt. Margr.

CHOLET, m. Fr. w pow. Andegawſkim, nad rz. *Moine*, *m.* 9. od Andegawy na połd. z tyt. Baronii i pięknym zamkiem, Dało imie znaczney familli Franc. *de Cholet*, *m.* 70. od Paryża.

CHOMELIS, m. Fr. w Arwernii *m.* 4. od Puy.

CHOMSK, m. Pol. w Woi. Brzeſkim Litt. w pow. Pińſkim, nad rz. Jaſiołdą, od Pińſka *m.* 9.

CHONAD, *Cenadium*, m. i Hr. Węgierſkie o *m.* 10. na połn. od Temezwaru z Biſk. Suffr. nad rz. Maroczą.

CHOOQUES, Opac. Fr. w Artezyi, *m.* 1. od Betuny.

CHORETNIK, m. Pol. w Woi. Sendomirſkim nikczemne.

CHOROSTOW, m. Pol. w Woi. Podolſkim pod pan. zaś Auſtr. w cyr. Halickim w Dyſtrykcie Zaleſzczyckim, oſiadłe dosyć, od Uſiatyna *m.* Pol. 4. na połn od Kamieńca Podolſkiego 9.

CHORGES, *Caturygæ*, m. Fr. w Delfinacie, ſpalone było od Xcia Sabaudyi r. 1692. ieſt o *m.* 4. na z. od Embrunu.

CHOTZEMICZ, blizko Elby rz. w cyr. Caurzymſkim. Tu woyſka Auſtr. wygrały na Krol. Pruſkim potyczkę r. 1757.

CHOUAQUEN, Haukwena, forteca Amer. nad iez. Ontario w Kanadzie, wzięta była od Fr. r. 1756.

CHOUG, lub SHOGŁA, M. dosyć wielkie Azyatyckie w Syryi nad Orontą z bardzo pięknym karawanem, czyli Auſteryą, gdzie wſzyſcy podrożni, bez żadney rożnicy przyimowani i żywieni ſą darmo. Jeſt na trakcie z Alepu do Seydy.

CHOUZE, m. Fr. nad Ligerą, *m.* 4. na w. od *Saumur*, inne *m.* 6. od Turony.

CHOYNICE, *Chonick*, m. w

Woi. Pomor. pod pan. Pruſkim z kościołem luterſkim, pamiętne w woynie Krzyżackiey z Polakami, doſyć handl. ieſt nad rz. Brdą *m.* 2. na półn. od Tucholi.

CHRIST-CHARCH, m. Angiel. w prow. Hantshire nad rz. Awoną o *m.* 1. od morza, 29. na połd. ku z. ód Londynu. Wyſyła 2. Dep. na Parl. dł. 15. 45. ſz. 50. 46.

S. CHRIST, blizko Peronny we Fr. mieyſce zalecone wodami mineralnemi tychże własności co Forżeńſkie.

CHRISTIAN-ERLANG, ob. Erlang.

CHRISTIANIA, ob. Anſlo.

CHRISTIANOPEL, *Chriſtianopolis*, Chryſtyanopol, mocne M. Szwedzkie ſtoł. Blekingii, z dobrym portem nad morzem Baltyckim. Nazwiſko ſwe wzięło od Chryſtyana IV. Krola Duńſkiego ſwego fund. traktatem Roſchildzkim uſtąpione było Szwecyi r. 1658. *m.* 10. na połd. ku z. od Kalmaru dł. 34. 12. ſz. 56. 20. ob. Kryſtynopol.

CHRISTIANSBURG, Kryſtyansburg, forteca Afr. w Gwinei na brzegu złotym, blizko Akary, nal. do Duńczykow. Od Negreyczykow r. 1658. opanowana była, ale potym wrocona Duńczykom zoſtała.

CHRISTIANSTADT, *Chriſtianoſtadium*, Kryſtyanſtad, m. Szwedzkie w Schonii, założone r. 1600. od Chryſtyana IV. Krola Duńſkiego i uſtąpione było Szwedom traktatem Roſchildzkim, r. 1658. wzięte było od Duńczykow r. 1678. i znowu odebrane od Szwedow r. 1680. od Kopenhagi na połn. ku w. *m.* 20. dł. 32. 5. ſz. 56. 5. Port Kryſtyanſtadzki ieſt o *m.* 4.

CHRISTIANSTADT, m. Niem. w Luzacyi, nad rz. Doberą.

CHRISTIANA, M. niegdyś ſtoł. nowego Jerſey w Amer. połn. za czaſu pan. tu Szwedow, teraz *Eliſabeth.*

CHRISTINAUX, ob. Kiliſtinowie.

S. CHISTOPHORI, ins. ob. S. Krzyſztofa W.

S. CHRISTOPHE, m. Fr. w Turonii, z tyt. Baronii *m.* 7. na połn. od Turony; tegoż im. m. Fr. w Aurelii *m.* 4. od Romorantynu na połd.

CHROBESZ, dawny zamek Polſki w Woi. Sendomirſkim, w pow. Wiślickim.

CHRUDYM, M. Czeſkie w cyr. i nad rz. tegoż im. *m.* 12. na w. od Caurzymu. Poddało ſię było Huſſytom r. 1421. znaczne ieſt węglanemi żupami.

CHAUNGKING, wiel. i piękne M. Chińſkie w Prow. Suchuenie nad zbiegiem dwoch rzek rybnych, obfitych w oſtrzygi.

CHUSISTAN, lub Kurzystan, dawniey *Suſiana*, Prowin. Perſka w Azyi między Tarſą i Baſſorą. Powietrze tu gorące, zkąd owoce ſą dobre i ranne, iako i zboża, oſobliwie trzciny cukrowe. Jeſt w piękney rowninie, Souſter ieſt M. S.

CIALIS, *Cialium*, Krol. Cialińſkie w Azyi, w Tartaryi wolney, gran. na połn. z Krol. Eluth, na w. z ſtepami piaſzczyſtemi, na połd. z Krol. Tybetańſkim, na z. z Turkieſtanem, od ktorego go oddziela góra Imaus. Ma M. S. tegoż im. doſyć handl. w gruncie bardzo urodzaynym.

CIAMPA, Krol. Cyampańſkie w Azyi, w Indyach, od w. i połd. oblane morzem wſchodnim, na połn. ma Kochinchinę, a na z. Krol. Kamboyſkie, ku połd. kray pełny ieſt laſow i ſtepow, dla wielości tygryſow i ſłoniow dzikich, nie bardzo beſpieczny, niezdrowe ma powietrze przez 6. oſobliwie mieſięcy gorąca panuiącego. Grunt tu piaſzczyſty, a wody po większey części ſą ſzkodliwe. Znayduie ſię tu wiele chrześcian, a tych bardzo gorliwych w Religii ſwey.

CIBOLA, Prow. nowego Me-

zyku w Ameryce mieſzkana ieſt od ludzi dzikich; obfituie w pſzenicę Turecką, ſmołę, ſol, niedzwiedzie, lwy, tygryſy, &c. i ſzczegulny rodzay baranow bardzo wielkich. dł. 266. ſz. 35.

CIECHANOW, M. Pol. i ziemia w Woi. Mazowieckim z Kaſztelanią mniey. i Stwem grod. Leży w rowninie między błotami, od Pułtuſka *m.* 3, ziemia Ciechanowſka dzieli ſię na 5. pow. Ciechanowſki, Sochocińſki, i Praſznyſki, ktory oſtatni pow. i ziem. Ciechan. maią ſwych urzędnikow. Wyſyłaią 2. Poſłow.

CIECHANOWICE, m. Pol. w Woi. Podlaſkim miewa znaczne iarmarki, od Bielſka na z. *m.* 7.

CICLUT, Cyklut, forteca w Dalmacyi, zdobyta na Turkach od Wenetow r. 1694. Jeſt o *m.* 2. od Narenzy. 16. od Raguzy dł. 35. 58. ſz. 43. 25.

CIKOKO, ob. Kiceſui.

CILLEY, lub Cilia, Cylya, dawne M. i Hr. Niem. w Styryi wyż. między Sawą i Drawą, na pogran. Karynthii i Karnioli. M. Cylley ieſt rz. Saaną *m.* 10. na połn. ku w. od Laubachu, dł. 33. 20. ſz. 46. 28.

CIMBEBAS, lub Klembebanie, narod Afr. w Kafreryi oſiadły nad morzem na z. w Krol. Matamańſkim.

CIMKOWICE, m. Pol w Xięſtwie Słuckim, w Woi. Nowogrodzkim, Xżąt Radziwiłłow od Nieświeża na połd. *m.* 4.

CINALOA, Cynaloa, Prow. nowey Hiſzp. w Amer. połn. nad morzem Kalifornii, powietrze ma niezdrowe, obfituie w owoce, leguminy, i wełnę; właściwi mieſzkańcy kraiu ſą ſłuſzni i mężni. M. S. ieſt Cinaloa, lub S. Jago.

CINAN, *Cinanum*, Cynan, wielkie i ludne M. Chińſkie, naypierwſze z celnych miaſt w Chantonii w gruncie bagniſtym. dł. 134. 50. ſz. 37.

CINQMARS, m. Fr. *m.* 4. od Turony.

CINTAGABELLE, m. Fr. *m.* 6. od Mirepoix.

CIOTAT, *Civitas*, Ciotata. M. Fr. nadm. w Prowancyi, handl. oſiadłe, i znacne przedniemi winami muſzkatowemi. Jeſt tu blizko klaſztor Serwitow, w ktorych obmurowaniu znayduie ſię źrzodło, doznaiące *fluxum* i *refluxum* morſkiego, czyli regularnego dwa razy w 12. godzin wznieſienia ſię i opadnienia wody. Jeſt od Tulonu na z. *m.* 8. od Marſellii 5. dł. 23. 15. ſz. 43. 16.

S. CIR, *S. Cyricus*, S. Cyra, wieś Fr. o *m.* 1. od Werſalu, ſławna wſpaniałym i pożytecznym kollegium fund. od Ludwika XIV. i dokonanym r. 1686. dla edukacyi 250. panien ſzlachetnych, wywod czyniących ſzlachectwa przez 4. ſtopnie z oyca, i niemogących tu ſię mieścić przed rokiem 7. ani wniyść po r. 12ſtym, ani zoſtawać dłużey iak do r. 20go wieku ſwego. Zakonnice zatrudniaiące ſię ich edukacyą, czynią ślub 4ty uczenia panien. Jeſt m. Fr. tego im. *m.* 1. od Lugdunu, inne *m.* 4. od Mortain.

S. CIRAN, *S. Sigirannus*, m. Fr. nad rz. Klezą z ſł. Opac. Bened. *m.* 5. na połn. od *Du Blanc.*

CIRCESTER, lub Cirencester, Corinium, m. Angl. w Prow. Gloceſtershire, wyſyła 2. Dep. na Parl. i ieſt nad Schurną, *m.* 4. od Gloceſteru, 24. od Londynu, dł. 15. 47. ſz. 31. 24.

CIRENZA, lub Acerenza, *Acherontia*, M. Arcy Biſk. w Krol. Neapol. nad Brandano, w podgórzu Apenninu *m.* 14. na w. od Konzy, 20. od Baru, *m.* 5. na połd. ku w. od Wenozy, dł. 33. 40. ſz. 40. 48.

CITADELLA, *Jamna*, Cytadella, mocne M. S. wyſpy Minorki z portem, należało do Anglikow, odebrane razem z całą wyſpą od ſprzymierz. Hiſzp. i Franc. na imię Krol. Hiſzp. r. 1782. ieſt o *m.* 11.

ná póln. ku z. od Portu Mahon. dł. 21. 48. ſz. 39. 58.

CITEAUX, *Cyſtercium*, Cyſterſia, ſl. Opac. Fr. w Burgundyi, mieyſce głowne Zakon. Cyſter. ozdobione przepyſznym ich Klaſztorem i Kościołem, fund. r. 1098. Leży między błotami, *m.* 2. od Kuits.

CITTA-DE-LA-PIEVE, *Civitas plebis*, M. Wł. w Pow. Peruzańſkim, z Biſk. założonym r. 1601. *m.* 2. na w. od *Chiuſi.*

CITTA-DI-CASTELLO, *Tifernum*, M. i Hr. Wł. w Umbryi z Biſk. dependuiącym tylko od Pap. Jeſt doſyć obronne i ludne. Leży nad Tybrem, *m.* 11. na połud. ku w. od Urbinu, 10. od Peruzy, 40. od Rzymu. dł. 29. 44. ſz. 43. 28.

CITTA-NUOVA, m. Wł. nadm. w Iſtryi, z Biſk. Suffr. Udyńſkiego, należy do Wenetow, *m.* 24. na w. od Wenecyi.

CIRCUMCISIONIS terra, *terre de la Circoncision*, ieſt to kray odkryty r. 1739. 1wſzego Stycznia przez P. Loziera *Bouvet*, wyſłanego od Kompanii Franc. w Indyach do poznania Kraiow na połud. Afryki leżących. Poſtrzegł pod grad. 54. ſzerokości połud. a 28. grad. i minut 30. dług. Kap, ktory od dnia wynalezienia iego nazwał, dla wiatrow przeciwnych, dla zapchanych lodami brzegow wyſieść on na ląd nie mogł. Ile mogł go iednak uważyć, poſtrzegł go być gorzyſtym, i przerzynanym rzekami wielkiemi. Zda ſię być zaś ten ląd Auſtralny tenże ſam, co dawniey r. 1503. od Kapitana *de Gonneville* był odkryty, ktory go opiſuie żyżnym, oſiadłym, rządzonym od małych Krolow, obfitym, i mieſzkańcow ludzkich maiącym, położenia mu pewnego naznaczyć nie można.

CIUDAD-DE-LAS-PALMAS, *Civitas Palmarum*, M. S. wyſpy Kanaryi z Biſk. od r. 1485. z dobrym portem i fortecą. dł. 3. ſz. 28.

CIUDAD-DE-LOS-REYES, *Civitas Regis*, M. Amer. w ziemi tęgiey w Prow. S. Marthy, bliſko źrzodła rz. Cezar Pompatao.

CIUDAD-REAL, *Phillipopolis*, M. Hiſzp. w nowey Kaſtylii, ſtoł. Prow. Mancha, znaczne naylepſzą tu wyprawą ſkor na rękawiczki. Jeſt o *m.* 1. od Gwadyany, 5. od Kalatrawy, 36. na połud. od Madrytu. dł. 14. 10. ſz. 39. 2.

CIUDAD-RODRIGO, *Mirobriga*, Roderykopol, mocne, i zn. M. Hiſzp. w Krol. Legiońſkim z Biſk. Wzięte było od Portugal. i ich związkowych r. 1706. w 4. dniach, a odebrane im od Hiſzp. r. 1707. Jeſt w okolicy urodzayney nad rz. Agwadą, *m.* 46. na z. od Madrytu, 16. od Salamanki. dł. 11. 54. ſz. 40. 38.

CIUNCHEU, wiel. i bogate M. Chińſkie, dzieſiąte z miaſt celnych w Prow. Fokienie, bliſko morza nad golfem. dł. 134. 40. ſz. 25.

CIVIDAD-DI-FRIULI, *Forum Julii*, Friula, dawne M. Wł. w Pow. Foroiulieńſkim w Państwie Weneckim, znaczne oſiadłą tu ſzlachtą, dawnością ſwą. Jeſt obronne nad rz. Natyzoną *m.* 3. na półn. ku w. od Udynu, od Akwilei 8. dł. 31. ſz. 46. 15.

CIVITA-CASTELANA, *Faliſcæ*, Faliſka, m. Wł. Biſk. w Patrymonium S. Piotra bliſko Tybru, *m.* 7. wyżey Rzymu.

CIVITA-DUCALE, ob. Pinna.

CIVITA-VECCHIA, *Centum Cellæ*, *Civita-Vekia*, m. Wł. nadm. w Patrimonium S. Piotra, uſortyfikowane od Urbana VIII. z portem dobrym i zbroiownią, w ktorey poſpolicie chowane bywaią galery Papiezkie. Powietrze tu ieſt niezdrowe. Od Rzymu *m.* 14. od *Caſtro* tyleż. dł. 29. 17. ſz. 42. 5.

CIVRAC, m. Fr. z tyt. Hr. *m.* 3. od Liburny na w. *Civrai*, ob. Sivrai.

CIZE, dolina Nawarry niż. ktorey mieyſcem głownym ieſt *S. Jean Pié de port.*

CLAIN, Klena, rz. Fr. w Piktawii, wpada w Wiennę, od Chatelleraut o *m.* 1. wyżey.

CLAIR, *Fanum S. Clari ad Eptam*, Klera, m. Fr. w Pow. Wexyńſkim, ſł. pielgrzymkami czynionemi tu z nabożeńſtwa. W tym m. traktat r. 945. między Rychardem I. Xciem Normandyi, i Ludwikiem IV. Kr. Franc. był podpiſany. Jeſt nad Eptą, *m.* 3. od Giſors, 2. od Magny, 12. od Rotomagu.

CLAIRA, *m.* 2. od Perpinianu. *Claire*, *m.* 4. od Rotomagu, ſą m. Fr.

S. CLAIRE, S. Klary, wyſepka na morzu południowym, o *m.* 25. od Kapu białego, bliſko odnogi morſkiey Gwayakwili. Jeſt figury człowieka umarłego przyſypanego ziemią.

Tegoż im. wyſpa w Afr. ieſt iedną z Kanaryiſkich; leży między Lancerottą, i Allegranzą, i nie ieſt tylko ſkałą wielką.

S. CLAIRE, nazwiſko kilku Opactw we Fr. *Claire-Fontaine*, Opac. Fr. Auguſtyn. *m.* 2. od Dourdany, czyni 3000. liwr. Inne ieſt o *m.* 5. na półn. od Weſouli, czyni 5000. liwr.

CLAIRFAIX, Opac. Fr. Cyſter. *m.* 4. od Ambianu, czyni 4000. liwr.

CLAIRLIEU, Opac. Fr. Bernar. fund. r. 1151. *m.* 2. od Nancy.

CLAIRMONT, Opac. Fr. *m.* 3. od Lawali, czyni 8000. liwr.

CLAMECI, *Climiciacum*, Klameſa, m. Fr. w Pow. Niwerneńſkim. Betlem Przedmieście tego m. ma tyt. Biſk. Roger *de Piles* był ztąd rodem. Jeſt nad zbiegiem Beuwrony, i Yonny, *m.* 7. na połud. od Antyziodoru, 45. od Paryża. dł. 21. 11. ſz. 47. 27.

S. CLAR, m. Fr. w Armaniaku niż. *m.* 3. od *Leictoure*.

CLARE, ob. pod lit. K.

CLARENZA, lub CHIARENZA, *Clarentia*, Klarenza, M. niegdyś znaczne i ſtoł. Xſtwa tegoż im. ktore ieſt dawną Elidą, na brzegu zachodnim Morei, dziſiay prawie zruynowana. dł. 39. 10. ſz. 37. 55. ob. Baſtida.

CLARENCE, m. Angiel. z tyt. Xſtwa nad Sturą w Hrabſtwie Suffolk.

CLAVAS, Opac. Cyſter. we Fr. *m.* 4. od Annonay.

S. CLAUDE, *S. Claudius*, S. Klaudyuſz, piękne M. Fr. w Franſzkońcie z Biſk. fund. r. 1742. od Benedykta XIV. Mellet *Fargues* był tu pierwſzym Biſk. Sł. Opac. tuteyſze ſekularyzowane zoſtało, zakonnicy uczynieni Kanonikami noſzą medalle złote, i czynią wywod ſzlachectwa. Nabożeńſtwo do ciała S. Kladyuſza wielu tu ściąga ludzi. Leży nad rz. Liſoną, *m.* 6. na z. od Genewy, 23. od Bezançon. dł. 23. 35. ſz. 46. 20. Tegoż im. ieſt m. Fr. *m.* 2. od Blezy.

CLAYE, *m.* 3. od Meaux. *Clecy*, *m.* 6. od *Vite*. *S. Clement*, *m.* 2. od Tulli, ſą m. Fr.

S. CLEMENTE, Klemenia, M. Hiſzp. w Prow. Mancha, ſławna ſwą wiernością dla Krola Filipa V. ktory iey dał tytuł: *Nayſzlachetnieyſzego*, *Arcy-Krolewſkiego*, *i naywiernieyſzego miaſta.*

CLEMONT, m. Fr. w Szampanii, *m.* 5. na półn. od Langry. Inne ieſt o 5. *m.* od Gieny.

CLERAC, lub CLAIRAC, *Claviacum*, Klerak, M. Fr. nad Lotą. Kościoł Parafialny ma tyt. Opac. ktorego dochody 12000. liwr. oddał Kościołowi S. Jana Lateraińſkiego w Rzymie Henryk IV. Klerak ieſt ludny i bogaty dla handlu, ktory wielki prowadzi tabaką, winem i gorzałką. Od Ageny na połn. ku z. *m.* 3. dł. 18. 8. ſz. 44. 28.

CLERMONT, w Argonnii, *Claromontium*, Klermont, m. Fr. z tyt. Hr. w Pow. Werduńſkim, o *m.* 3. od *S. Menehoult*, 51. od Paryża. dł. 22. 44. ſz. 49. 46. Tegoż im. *m.* Fr. z zamkiem i tyt. Hr. ieſt w Langwedocyi niż. *m.* 3. od

Lodewy.

CLERMONT, M. i Hr. wyspy Franc. *m.* 6. od Bellewaku, 15. od Paryża. dł. 20. 4. ſz. 49. 22. Inne m. i Baronia Fr. tego im. ieſt w Delfinacie, *m.* 5. na półn. od Grenobli. Ztąd Hrabiowie *de Clermont-Tonnere* biorą ſwe nazwiſko.

CLERMONT-FERRAND, *Auguſtonemetum*, *Arverni Clarus mons*, znaczne, bogate, i ludne M. Fr. ſtoł. Arwernii, z Biſk. ktorego Katedra, gmachy publiczne, i place do przechadzki ſą bardzo piękne. Jeſt mieyſcem Sądow. Daie ſię tu widzieć moſt naturalny zrobiony od wytryſkuiącey wody z źrzodła maiącey moc petryfikacyi. Zalecony ieſt także Klermont wodami mineral. Filip Auguſt przyłączył go do Korony r. 1212. Tu miane było *Concilium* za Urbana II. r. 1095. na ktorym pierwſza Krucyata uchwalona ſtanęła. Sawaron, Audigier, Jan Bonefons, Paſchal, Domat ztąd byli rodem, *m.* 22 na połud. od Mouliny, 31. od Lugdunu, 88. od Paryża. dł. 20. 45. ſz. 45. 46.

CLERMONT-DESSOUS, o *m.* 4. od Ageny. *Clermont-Gallerande*, o *m.* 1. od Fleche. *Clermont-Lodeve*, między Lodewą i Pezenas, ſą małe m. Franc.

CLERVAL, *Claravallis*, Klarawalla, m. Fr. z zamkiem w Franſzkońcie, nal. do Domu Wirtemberſkiego, poſiada go Hr. Montbelliard. Dependuie od Korony Fr. o *m.* 2. od *Baume-les-Dames*. Jeſt inne m. tamże zwane *Clervaux*, *m.* 2. od Orgelety.

CLERVAUX, *Claravallis*, Klarawalla, iedno z naypiękniey-ſzych i nayſł. Opactw. Fr. ieſt w Szampanii o *m.* 2 od Baru, w dolinie opaſaney laſami i gorami. Mieyſcem ieſt głownym Cyſterſow idących za uſtawą S. Bernarda, ktorą im. dał r. 1115. Tu ſię daie widzieć ſł. owa wanna S. Bernarda zawieraiąca 800. beczek. Blisko tego Opac. uformowało ſię miaſteczko. Jeſt tegoż im. Opac. Panien Cyſter. w Metzu.

CLERY, m. F.. ſł. obrazem cudownym Nayświętſzey Panny, *m.* 3. od Orleanu.

CLERY-CREQUI, m. Fr. *m.* 1. od Peronny.

CLICHI, *Clipiacum*, m. Fr. o *m.* 1. od Paryża. Tu miany był zbor Biſk. Fr. r. 1636.

CLIMA, Klima, ieſt termin Geograficzny, znaczy przeciąg ziemi zawarty między dwoma cyrkułami rownoległemi Ekwatorowi. Takowe Klimata biorąc ie od Ekwatora do cyrkułow polarnych z obuch ſtron iedne od drugich maią dnie dłuższe połgodziną, *n. p.* Jeźli Klima pierwſze między Ekwatorem i cyrkułem wyżey lub niżey leżącym ma dzień godzin 12. zaczynaiący ſię drugi mieć będzie dnia 12. godzin i poł. I tak inne Klimata poſtępuiąc coraz daley ku cyrk. polarnym rożnić ſię będą połgodziną dnia, a zatym i nocy. Takich zaś Klimatow zwanych godzinnemi ieſt 24. od Ekwatora do cyrk. polarnego połnocnego, i drugie 24. od Ekw. do cyrk. polar. połudn. z drugiey ſtrony. z cyrkułow polarnych ku biegunom zaś dni Klimatow Mieſiącem ſię rożnią, i ieſt ich po 6. tak, że oſtatnie Klimata maią dzień uſtawiczny 6. Mieſięcy trwaiący. Poſpolicie zaś przez Klima rozumie ſię rożność Krain, czyli co do powietrza, czyli co do właſności ziemi lub mieſzkańcow.

CLINCHAMPS, m. Fr. w Normandyi, *m.* 2. od *Caen.*

CLISSA, Kliſſa, forteca w Dalmacyi Weneckiey wielkiey wagi, zdobyta od Wenetow na Turkach była r. 1684. Jeſt o *m.* 3. na półn. od Spalatro, 12. od Sebeniki. dł. 35. ſz. 44.

CLISSON, *Cliſſonium*, Kliſſon, m. Fr. nad Seurą, m. 5. od Nantes.

CLOIS, m. Fr. w Diec. Ble-

zeńſkiey, *m.* 2. od Kaſteldunu.

S. CLOUD, *Novigentum*, *S. Clodoaldus*, S. Klodoald, m. Fr. *m.* 2. na z. od Paryża nad brzegiem Sekwany. Znaczne ieſt zamkiem wſpaniałym, ktory Ludwik XIV. nabył od Franc. *de Gondy* pierwſz. Arcy Biſk. Paryzkiego dla Filipa Xcia Aureliańſkiego ſwego brata, ktory go na przepyſzny obrocił Pałac, i ieden z naypięknieyſzych w Euro. Kaſkady tu oſobliwie godne ſą podziwienia. Włość nal. do Arcy Biſk. Paryzkiego, ktore nadane tyt. Xſtwa Paroſtwa było r. 1674. dla Franciſz. *Harlay*, Arcy Biſk. Paryzkiego. dł. 19. 52. ſz. 50. 37.

CLUNI, *Cluniacum*, Kluniak, M. Fr. w Burgundyi i ſł. Opac. Bened. 45000. liwr. czyniące. Tu podług świadectwa Dzieiopiſow Pol. Kazimierz ſyn Mieczyſława II. r. 1309. Mnichem zoſtał, ktorego uwolnionego od ślubow zakonnych przez Benedykta XI. Polacy na Tron wezwali. Leży nad rz. Groſną, *m.* 4. od *Maçon*, 15. od Lugdunu, 70. od Paryża.

CLUSA, Kluza, m. Wł. w Xięſtwie Sabaudyi, ſtoł. Pow. Foſſyńſkiego nad Arwą, *m.* 9. od Genewy, 8. od Annecy, 16. od Szambery.

CLUYS-DESSUS, *m.* 2. od Aigurandy. *Cluys-Deſſous*, *m.* 4. od Argentony, ſą m. Fr. w Pow. Bituryceńſkim.

COARAZE, Baronia Franc. w Pow. Bearneńſkim, *m.* 4. od Pau.

COCHEREL, wieś Fr. w Normandyi, *m.* 3. na w. od Ebroiki, ſł. wygraną tu Gieſklina odnieſioną nad Krolem Nawarry r. 1364.

CODOGNO, *Cotoneum*, Kotonea, m. Wł. w Xſtwie Medyolańſkim, Pow. Lodezańſkim ku zbiegowi rzek Addy i Padu. Tu r. 1746. Auſtryacy z placu ſpędzeni byli.

COESNON, *Coetnus*, Koetna, rz. Fran. wpada w morze przy Pontorſonie.

COETLOGON, lenność *de Haubert*, w Brytanii mnieyſzey, ktora daie nazwiſko iednemu zacnemu Domowi Franc.

COEUVRE, m. Fr. o *m.* 3. na z. od Sweſſyonu z tyt. Xſtwa Paroſtwa

COGNAC, *Coniacum*, Koniak, M. Fr. w Pow. Angulemſkim, z zamkiem pamiętnym przez urodzenie w nim Franciſzka I. Prożno r. 1651. od Xcia Kondeuſza było oblegane. Wodki tu ſą przednie. Jeſt w gruncie miłym, i obfitym w wina, nad rz. Charentą, *m.* 7. na z. od Angulemy, 2. od Jarnaku. Tegoż im. m. Fr. w Piktawii.

COGNI, *Iconium*, Konia, wiel. i dawne M. w Turcyi Az. w Karamanii, rezyd. Beglerbeya. Jeſt w piękney rowninie i żyżney. Obfituie w zboża, leguminy, owoce i bydło. Owce tu znayduią ſię tak wielkie, iż ogony ich do 30. funtow ważą. Od Satalii *m.* 60. na w. dł. 51. 30. ſz. 37. 56.

COGORETTO, lub COGURETTO, Kaguretta, wieś we Wł. nadm. w Rzeplcie Genueńſkiey z małym portem, od Genuy na za. *m.* 10. ſł. ieſt urodzeniem Kryſztofa Kolomba, ktory wynalazł Amerykę r. 1492.

COIGNY, wieś Fr. w Normandyi z tyt. Xſtwa, o *m.* 2. od Carentan.

COINCY, m. Fr. *m.* 2. od *Chateau-Thierry*.

COIMBRA, *Conimbrica*, Konimbryka, piękne, ſł. i wiel. M. Portug. ſtoł. Prow. Beiry z Biſk i ſł. Akademią fund. od Dyonizego Krola; zdobią go Katedra wſpaniała i roſkoſzne fontanny. Sł. Piſarze *de Diego*, *Paiva*, *Andrada*, i *Thom. Correa*, ztąd byli rodem. W położeniu ieſt miłym, obfitym w winnice, ogrody oliwne, owoce. Leży na wzgórce nad brzegiem rz. Mondegi, ktora go na dwie części dzieli. Od Bragi *m.* 35. od Porto 24. od Lizbony 36. dł. 9. 48. ſz. 40. 10.

COIRE, *Curia Rhætorum*, po Niem. *Chur*, Kur, wiel. i piękne M. Szwaycarſkie, ſtoł. Kraiu Gry-

zonow z Bisk. bardzo dawnym, ktorego Biskup ma prawo bicia monety, i iest Xciem imperii. Dzieli się na 2. części, mnieysze iest Katol. drugie Protest. Ktora ma swoy rząd osobny i prawa szczegolne. Rada składa się z osob 70. z ktorey 15. Senatorow bywa. Leży w rowninie między gorami obsitey w źwierzynę, i zarosłey winnicami, o ćwierć mili od Renu, 22. od Konstancyi, 21. od Zurychu. dł. 27. 8. sz. 46. 50.

COISLIN, wieś Fr. w Brytanii z tyt. Xstwa, *m.* 2. od *Pont-Chateau.*

COL, termin Fr. Geogr. są to wąwozy między gorami, przez ktore trakty się ciągną. Znacznieysze są *Col d'Aguelle*, przechod z Fr. do Włoch, ktory prowadzi z Gwilletry do *Chateau-Dauphin. Col-d'Argentiere*, przechod z Fr. do Włoch między Margr. Saluceńskim, i Hr. Niceńskim. *Col-de-Limon*, trakt przez Alpy prowadzi z Sospelli, do *Coni. Col-de-Tende*, przechod przez Alpy między Piemontem i Hr. Niceńskim, nazwaney od góry leżącey w Hr. Niceńskim.

COLIMA, Kolima, wiel. i bogate M. Amer. połn. w Mexyku, stoł. Pow. tego im. bardzo wesołego i urodzaynego. dł. 270. 33. sz. 18. 30.

COLIOURE, *Caucoliberis, Illiberis*, Illibera, dawne i mocne M. Fr. w Pow. Russyllońskim w podgorzu Pyreneyskim z małym portem, *m.* 4. od Perpinianu, 2. od Elny. dł. 20. 45. sz. 42. 31.' 45."

COLLE, *Collis*, m. Wł. w Xięstwie Toskańskim w Pow. Flor. z Bisk. Suffr. Florenc. *m.* 4. na połn. ku z. od Sienny, 10. od Florencyi. dł. 28. 45. sz. 43. 24.

COLIGNY, m. Fr. z tyt. Hr. w Brescyi, *m.* 5. na połn. od Bourgu.

COLMAR, *Collumbaria*, Kolmar, znaczne M. Fr. w Alsacyi wyż. ktorey iest M. S. Było niegdyś Ces. Mieyscem iest rządu naywyż. i Rady Alsackiey, nadane iest pięknemi Przywileiami. Lutrzy maią tu wolność swey Religii; iest blizko rz. Illi, *m.* 2. od Brisachu, 9. od Bazylei, 14. od Strazburga, 97. od Paryża. dł. 25. sz. 48.

COLMARS, *Collis Martis*, Kollmarya, m. Fr. w Prowancyi, maiące prawo deputowania na ziazd Stanow. Leży przy Alpach, *m.* 8. od Glandawy, 8. od Digne. dł. 24. 30. sz. 44. 17.

COLMEÑAR, m. Hiszp. w Kastylii dawney, *m.* 10. na połn. ku w. od Placencyi.

COLOCHINA, dawne M. Morei nad Golfem Kolochińskim, *m.* 20. na połud. ku w. od Mizytry, 4 od Cerygo.

S. COLOMBE, *S. Columba*, S. Kolomba, m. Fr. nad Rodanem, na przeciw Wienny. Tegoż im. iest Opac. Fr. zakonu S. Benedykta blizko m. Sens, czyniące 6500. liwr. Także *la Colombe*, Opac. Cyster. fund. r. 1146. *m.* 2. od Tremouilli.

COLOMBO, *Colombum*, Kolomba, piękne i mocne M. na brzegu zachodnim wyspy Ceylanu w Azyi z dobrą Cytadellą i trzema fortecami. Po długim oblężeniu wydarli go Hollendrzy Portug. r. 1656. i tu rezyduie Gubernator Holl. dł. 98. sz. 7.

COLOMMIERS, *Columbariæ*, M. Fr. w gruncie urodzaynym i tłustym, *m.* 13. na w. od Paryża, 4. od Meaux.

COLONGES, Opac. Fr. *m.* 2. od Gray.

COLONNA, Kolumna, m. Wł. w Kampanii Rzymskiey, ktore dało nazwisko st. familii Kolumnow, od Rzymu *m.* 6.

COLORNO, *Colurnium*, Kolurna, M. Wł. w Xstwie Parmy, ozdobione pałacem dla rozrywki Xięcia Parmeńskiego. Jest to iedno z mieysc nayroskoszniey szych we Wł. przez położenia wesołość, piękność ogrodow, i obfitość wszystkiego zalecone. Leży blizko Padu, *m.* 3. od Parmy. dł. 27. 50. sz. 44. 54.

CO-

COLOURI, *Salamis*, Kolura, wyſpa i wieś Grecyi w Golfie Engieńſkim. Ma około *m.* 25. o *m.* 5. od Aten. Nal. do Turkow.

COMACHIO, *Comacula*, Komakia, m. Wł. w ſtanie Papiezkim, w pow. Ferrarſkim z Biſk. znaczne żupami ſolnemi. Wzięte było od woyſk Ceſar. r. 1708. ale potym Karol VI. wrocił go Benedyktowi XIII. powietrze tu panuie niezdrowe, przeto nie ieſt prawie mieſzkane tylko od rybakow. Leży między bagnami zwanemi *Valli-di-Comacchio*, o *m.* 8. na połn. od Rawenny. 11. od Ferrary dł. 29. 42. ſz. 44. 40.

COMAYAGA, ob. Valladolid.

COMBELONGUE, Opac. Fr. Premonſtr. czyni 2000. liwr. *m.* 2. od S. Lizier.

CAMBRAILLE, mała kraina Fr. ktorey mieyſcem głownym ieſt *Evaux*.

COMBRONDE, *Opidum Candidobrenſe*, m. Fr. z tyt. Margr. w Arwernii *m.* 3. od Gannaty.

COMO, *Comum*, Koma, M. Wł. ludne i mocne w Xſtwie Medyolańſkim, ſtoł. pow. z Biſk. ieſt o połmili od dawnego *Comum*. Zdobyte było od Ceſ. r. 1706. ieſt oyczyzną Pawła Jowiuſza, i Innocentego XI. Leży nad ieziorem tego im. o *m.* 11. od Bergamy, 9. od Medyolanu na połn. dł. 26. 32. ſz. 45. 45.

COMINES, *Cominium*, zamek i M. Fr. w Flandryi nad rz. Lis, ktore należało do Filipa *de Comines*, o *m.* 3 na połn. od Lilli.

COMMIQUIERES, m. Fr. *m.* 6. na połn. od Olony.

COMMERCY, *Commerciacum*, Kommerſa, piękne M. Fr. w Xſtwie Barſkim z tyt. Xſtwa i wſpaniałym zamkiem wyſtawionym od Franc. *de Gondi* Kardyn. de Retz, w czaſie tu iego bawienia. Karol Xżę Lotaryngii kupił go od tego Kardynała dziedzictwem dla Xcia *de Vaudemont*. Ludwik XIV. uſtąpił go z Xſtwem razem Xciu Leopoldowi r. 1707. Powrocila do korony Fr. z Lotaryngią, ieſt nad Mozą *m.* 5. od Touli na z. od Baru Xiążęcego *m.* 6. na w. od Paryża 60. dł. 23. 15. ſz. 48. 40.

COMMINGES, *Convenæ*, Konwenneńſki, pow. we Fr. z tyt. Hr. z ſądami, i Biſk. Dany był Krolowi Franc. od Małgorzaty dziedziczki Hrabſtwa tego zmarley r. 1443. ma długości *m* bliſko 18. ſzer. 6. leży między Gaſkonią, Katalonią i Langwedocyą. Handel tego pow. zależy na, więcey na bydle, mułach, i zbożu. S. Bertrand ieſt M. S.

COMORIN, Komoryn, Kap w Indyi, w części naybardziey poſunioney ku morzu połwyſpy Indyiſkiey, ku południowi Malabaru, o *m.* 40. prawie na z. od wyſpy Ceylanu.

COMORRE, Komorſkie wyſpy w Afryce, między Zangwebaryą, i Madegaſkarą. Naywiękſza z nich ieſt Komora, ale nie urodzayna, i Angaſia. Rządzone ſą od małych Xiążąt pogan, lub Mahometanow, ktorzy ſą hołdowniczemi Portugal. mieſzkańcy handluią na ſwe produkta z Portugal. w Mozambice. Bydła maią podobne do Europeyſkich, dł. 60. ſz. 12.

COMPANS, wieś Fr. z tyt. Hr. *m.* 3. od Meaux.

COMPEYRE, m. Fr. nad Tarną *m.* 1. od Milhaud.

COMPIEGNE, *Compendium*, Kompiegna, M. wyſpy Franc. z pięknym zamkiem, w ktorym często rezyd. Krolowie Franc. Zborów kość. 5. tu mianych było. Sławna pod imieniem *Pucelle d'Orleans*, tu w niewolę od Angl. wzięta była r. 1430. Tu Kardyn. *Richelieu* zawarł związkowy traktat z Holl. r. 1624. Oyczyzną ieſt Piotra d'Ailly, i Hieron. Hangeſta. Zbudowane było od Karola łyſego, ieſt blizko laſu zawieraiącego około 29000. morgow, bardzo weſołego i wygodnego do polowania *m.* 5. na połn. od Noyony, 8. na z. od Sweſſyonu, 12. od Bellowaku, 18. od Paryża dł.

29. 41. ſz. 49. 24.

COMPOSTELLA, *Brigantium*, Kompoſtella, ſt. M. Hiſzpań. ſtol. Krol. Galicyi, z ArcyBiſk. fundowane r. 1120. i Akademią, w kapitule tuteyſzey ieſt Kardynałow kapłanow 7. przez naśladowanie kościoła Rzymſkiego. Rynki i gmachy publiczne, kościoły, a oſobliwie Metropolitańſki, ſą bardzo wſpaniałe. Poſpolſtwo od dawna mniema, że ciało S. Jakoba Ap. tam ſpoczywa, przeto wielka dotąd zewſząd liczba chrześcianſtwa ſię gromadzi. Wzięte i ſpalone było przez Almanzora Xiążęcia Arabſkiego. Ztąd zakon żołnierſki S. Jakoba z Kompoſtelli wziął ſwoy początek. Leży na kępie uczynioney od rz. Tambry i Ulli, w rowninie miley. *m.* 35. od Bragi, 55. od Legionu, 101 od Lizbony, 110. od Madrytu, dł. 9. 28. ſz. 42. 54.

COMPOSTELLA, nowa M. nowey Hiſzpanii w Ameryce poln. w Prow. Xaliſco, zbudowane od Nunona Guzmana r. 1531. ieſt o *m.* 33. na z. od Gwadalaxary.

COMPREIGNAC, o *m.* 4. na z. od Milhaud.

COMPS, nad Nartabrą *m.* 3. od Kaſtellany, ſą m. Franc.

COMTE, *Comitatus*, ob. Hrabſtwo.

CONCARNAU, *Concarneum*, M. Fr. w Brytanii z portem i zamkiem dobrym, *m.* 4. od *Quimper*.

CONCEPTION, *Conceptio*, Koncepcya, M. Amer. połd. w Chilii, założone r. 1550. od Piotra *Baldivia*, podbiciela kraiu tego. Ma Biſk. i port obſzerny i piękny. Od Indyanow po kilkakroć zdobyte i ſpuſtoſzone było. Obywatele ſą urodni, mocni, i grzeczni, ale gnuśni, ieſt miaſto nad morzem, w gruncie dobrym, w kraiu obfitym w zboża i wina wyborne, dł. 304. 27. ſz. 36. 32.

CONCEPTION, m. nowey Hiſzpanii w Ameryce poln. dependuie od Audyencyi Gwatymalſkiey, ieſt nad małą rz. wyżey Porto-Bello.

CONCEZE, m. Fr. w pow. Lemowiceńſkim, *m.* 7. od Briwy.

CONCHES, *Conchæ*, Konchą, m. Fr. w Normandyi z tyt. Hr. i Opac. Bened. fund. r. 1050. czyniącym 13000. liwr. handel prowadzi znaczny, ieſt o *m.* 4. na połd. ku z od *Evreux*, 13. od Rotomagu, dł. 18. 26. ſz. 48. 57.

CONCORDIA, Konkordya, m. Wł. z tyt. Hr. w Xſtwie Mirandoli. Oblegane było od wielkiego Przeora Franc. r. 1704. ieſt nad rz. Sacchią; o *m.* 2. na z. od Mirandoli. Oyczyzna Rufina dł. 28. 34. ſz. 44. 52.

CONCORDIA, m. Wł. zruynowane z Biſk. o *m.* 12. na z. od Akwilei. Biſkup tuteyſzy rezyduie w blizkim mieście Porto-Gruaro, dł. 30. 30. ſz. 44. 52.

CONCRESAUT, *Concurcallum*, m. Fr. w pow. Bituryceńſkim, *m.* 5. od Briary.

CONDAT, m. Fr. *m.* 4. od Muraty.

CONDE, *Condate*, Kondea, M. Fr. Niderlandu w Hannonii, z zamkiem, i z tyt. Xſtwa, ieſt to iedno z obronnieyſzych miaſt, ktorego twierdze ſą dziełem kawalera *de Ville*. Wzięte było od Franc. r. 1676. i otrzymali go traktatem Nimegſkim, r. 1678. Leży blizko zbiegu rzek Skaldy i Hainy, *m.* 5. na z. od Mons, 5. i pol od Tournai, 51. od Paryża, dł. 21. 15. ſz. 50. 26. Od tego miaſta wzięła nazwiſko familia Kondeuſzow.

CONDE-SUR-NERAU, Kondea nad Nerallą, m. Fr. w Normandyi, znaczne handlem. Jeſt nad rz. Nerallą, *m.* 8. na połd. od *Caen*, 50. na z. od Paryża.

CONDE-SUR-ITHON, lub Conde l'Eveque, m. Fr. w Normandyi *m.* 5. na połd. ku z. od Ebroiki. Jeſt wiele innych mieyſc we Fr. tegoż im. ktore znaczy zbieg, czyli złączenie ſię dwoch

rzek.

CONDEON, m. Fr. *m.* 10. od Saintes.

CONDOM, *Condomium*, Kondom, m. Fr. w Gaſkonii, ſtoł. pow. tego im. z Biſk. założonym od Jana XXII. r. 1349. dla niedoſtatku handlu ieſt ubogie. Wzięte było i ſpuſtoſzone od P. Montgomery wodza Proteſtantow r. 1569. Kondom winien ſwe założenie dawnemu klaſztorowi zniesionemu r. 1549. Scipion *Dupleix* ztąd był rodem *m.* 3. od Naraku. 30. od Burdegali. dł. 18. ſz. 44.

CONDRIEU, *Condriacum*, Kondryak, piękne m. Fr. w pow. Lugduńſkim, zalecone dobremi winami, ieſt blizko Rodanu, *m* 3. na połd. ku z. od Wienny, 14. od Walencyi, 7. od Lugdunu dł. 22. 28. ſz. 45. 28.

CONFLANS, mały pow. Konflanſki w Hr. Rouſſyllońſkim, ktorego ieſt M. S. *Ville-franche*.

CONFLANS, m. Wł. w pow. Tarentezkim w Sabaudyi, ma tyt. Margr. *m.* 6. od Montiery nad Iſerą.

CONFLANS, *Confluentes*, m. Fr. w Lotaryngii, na pograniczu Franſzkontu, *m.* 5. na z. od Metzu. Jeſt tego im. nad zbiegiem Marny i Sekwany, wieś ozdobna pałacem ArcyBiſk. Paryſzkiego.

CONFLUENT, *Confluens*, toż ieſt co zeyście ſię razem dwoch rz. w iedno koryto.

CONFOLENS, *Confuentes*, m. Fr. nad rz. Wienną na pogran. Marchii i Piktawii, *m.* 10. od Lemowiki, 12. od Angulemy.

CONI, *Cuneum*, Konia, M. Wł. bardzo obronne w Xſtwie Piemonckim z dobrą cytadellą. Poddało ſię Fraucuzom r. 1641. i znowu od nich oblegane było ale r. 1691. r. 1706. od niego odſtąpić byli przymuſzeni, iako i r. 1744. w oſtatnim razie ſtoczona była potyczka, ieſt nad zbiegiem Geſſy i Stury, *m.* 14. na połd. od Turynu, 12. od Pigneroli, 12. od Finali dł. 25. 20. ſz. 44. 23.

CONIMBRIA, ob. Koimbra.

CONLIE, Konlia, m. Fr. mieyſce głowne Margr. Lawardyńſkiego, zalecone walnemi co tydzień targami *m.* 4. na połn. ku z. od Mans. W tymże na w. położeniu *Connerai* m. Fr.

CONQUET, *Conqueſtus*, Konkiet, piękne i bogate nadm. m. Fr. w Brytanii niż. w Kornuwalii z dobrym portem, i wygodnym ſtanowiſkiem dla okrętow, o *m.* 5. na z. od Breſty.

CONGUES, m. Fr. *m.* 5. na połn. od Rhodeſy z Opac. Sekularyzowanym czyniącym 10000. liwr.

CONSERANS, lub Couserans, *Conſſorani*, mały pow. Konſorańſki we Fr. w Gaſkonii, między Hr. Foix, i Konweneńſkim, z Biſk. ktory po zruynowaniu Konſorany przez Bernarda Hrabiego Konweneńſkiego rezyd. w S. Lizier.

S. CONSTANCE, nazwiſko ſtrony iedney przylądku dobrey nadziei, ſławney wybornemi winami. Ob. Konſtancya.

CONSTANTINA, Konſtantyna, m. Hiſzp. w Andaluzyi z zamkiem na górze, o *m.* 17. od Korduby.

CONTINENS, termin łac. Geograficzny, znaczy *Ląd*, czyli więkſzą rozległość ziemi, żadnym morzem nieprzerwaney ani rozłączoney. Dzielą Geografowie poſpolicie ziemię na dwa lądy *ſtary*, *inowy*. Stary zawiera Europę, Azyą, i Afrykę, nowy tylko Amerykę, ktora ieźli ſię, iak niektorzy mniemaią, łączy z Azyą, ieden ląd tylko byłby prawdziwy.

CONTY, *Conteium*, Konteia, m. Fr. w Pikardyi wyż. z tyt. Xięſtwa, ktory noſi z tąd familia Xżąt de Konty będących drugą Linią domu Kondeuſzow. Jeſt nad Seilą, *m.* 4. od Ambianu, 25. na połn. od Paryża, dł. 19. 34. ſz. 49. 54.

CONVERSANO, *Cuperſanum*, Konwerſana, M. Wł. w Krol.

Neapol. w ziemi Barſkiey, leży między górami, o *m* 4. od Golfu Weneckiego, 6. od Baru, dł. 34. 50. ſz. 41. 10.

CONZA, *Conſa*, lub *Compſa*, Konza, dawne m. Wł. w Krol. Neapol. w Pryncypacie z ArcyBiſk. Jeſt nad rz. Offantą, *m*. 12. od Benewentu, 21. na w. od Neapolu, 13. od Salerny, dł. 32. 55. ſz. 40. 50.

COQUIMBO, lub la SERENA, Kokwimba, m. Ameryki połud. blizko rzeki tegoż im. w Chili, wyſtawione od Piotra *Valdivia* r. 1544. Mieſzkańcy ſą dobrzy, ludzcy, i obyczayni. Kray obfituie w owoce, kruſzce, i metale rożne. Pola ſą zawſze zielone, deſzcz tu pada rzadko. Od Anglikow pokilkakroć złupione było, dł. 306. 24. ſz. 29. 54.

CORBEIL, *Corbolium*, Korbelia, m. Fr. nad Sekwaną, ktora ią na 2. miaſta dzieli, zawiera 4. parafie, Xżę Burgundyi prożno ią oblegał, r. 1418. Kalwiniści też od oblężenia ztąd odſtąpić przymuſzeni byli, ale od Xcia Parmy r. 1590. dobyte było. Jeſt o 7. *m*. na połd. od Paryża, 3. od Melunu dł. 20. 6. ſz. 48. 38.

CORBENY, Korbeny, m. Fr. między Laoną i Reims, o *m*. 5. od nich. Znaczne ieſt relikwiami S. Markowa, do ktorych lud ſię tu zbiega, dlą uzdrowienia wolów pod gardłem wyroſłych, i Krolowie Fr. po koronacyi to mieyſce odwiedzać zwykli, r. 776. był tu pałac Krol.

CORBIE, *Corbeia*, Korbeia, m. Fr. w Pikardyi z ſt. Opac. Bened. czyniącym 65000. liwr. wzięte było od Hiſzp. r. 1636. ale. Ludwik XIII. odebrał go r. tegoż Ludwik XIV. zrzucić go kazał r. 1673. Jeſt nad Sommą *m*. 4. na w. od Ambianu, 30. od Paryża dł. 20. 10. ſz. 49. 54.

CORBIERES, dolina Fr. w Langwedocyi, pamiętna, iż tu Fr. w wieku oſmym w pień Saracenow wycieli. Jeſt z ſtrony Aletu.

CORBIGNY, *Corbinlacum*, Korbiniak, m. Fr. w pow. Niwerneńſkim, z Opac. Bened. ktore czyni 7000. liwr. *m*. 5. od *Clameci*.

CORBON, m. Fr. *m*. 2. od Mortagne.

CORDES, m. Fr. nad rz. Ceroną, liczy 800. dymow, *m*. 4. od Alby; inne tego im. *m*. 9. od Touloſy.

CORDILIERES, ob. Andes.

CORDOUAN, ſt. wieża Korduańſka z latarnią morſką we Fr. przy uyściu Garumny. Wieża ta Architektury ieſt przedziwney; odnowioną była od Ludwika XIV. r. 1665. dla oświecenia okrętow, i obwarowania, aby nie wpadały na piaſki, ktore ſą przy uyściu Garomny o *m*. 22 od Burdegali.

CORDOVA, *Cordoue*, *Corduba*, Korduba, dawne wielkie i mocne M. Hiſzp. w Andaluzyi z Biſk. ozdobione wielkiemi i pięknemi gmachami publicznemi, wzięte było r. 170. Hegiry od Abderama Generała Maurow. Ferdynand Krol odebrał go niewiernym w wieku 13ſtym. Jeſt w gruncie żyżnym, i w okolicy pełney ſadow cytrynowych, pomarańczowych, i winnic przednich. Ztąd naylepſze konie Hiſzpańſkie wychodzą. Oyczyzną ieſt obydwoch Senekow, Lukana, Jana Sepulwedy, Ferdynanda z Korduby, Ludw. Gongory, i Kardyn. Toleta. Leży nad Gwadalkwiwirą *m*. 28. od Sewilli, 34. od Malagi, 70. od Madrytu, dł. 1?. 48. ſz. 37. 42.

CORDOVA, nowa Korduba, M. Amer. połd. w Paragway, z Biſk. ktorego ieſt rezyd. o *m*. 70. od S. Jago.

CORFOU, Corinthus, ob. pod literą K.

CORI, *Coria*, m. Wł. w Kampanii Rzymſkiey, *m*. 4. na połd. od Paleſtryny.

CORIA, *Corium*, Korya, m. Hiſzp. w Krol. Legionu z Biſk. ieſt nad rz. Alaganą *m*. 10. od Placencyi, 10. od Alkantary.

CORME-ROYAL, m. Fr. w Santonii, o *m.* 3. od Saintes.

CORMEILLES, m. Fr. w Normandyi z Opac. Bened. czyniącym 12000. liwr. Jeſt nad rz. Kaloną. *m.* 3. od Liſieux.

CORMERY, *Cormeriacum*, Kormeryak, m. Fr. w Turonii w położeniu miłym nad Indrą, *m.* 3. od Turony, z Opac. ktore czyni 4000. liwr. Oyczyzna Joach Periona.

CORMICY, w Szampanii, *m.* 4. od Reims. *Cormolain*, *m.* 3. od S. Lo. *Corné*, *m.* 3. od Andegawy. *Corneillan*, *m.* 2. od Aire, ſą nikczemne m. Fr.

CORNET, forteca wyſpy Gerneſey, należy do Anglikow.

CORNETO, *Cornuetum*, Kornet; m. Wł. w Patrimonium S. Piotra z Biſk. dependuiącym od Papieża. Jeſt nad Martą, o *m.* 1. od morza, 8. od Witerbu, 15. na połn. od Rzymu.

CORNEVILLE, Opac. Fr. Auguſt. czyni 6000. liwr. w Normandyi, *m.* 2. od Pontaudemery.

CORNWALL, *Cornovaille*, *Cornubi*, Kornuwallia, Prow Angiel. nadm. maiąca w około *m.* 50. a łanow ziemi 960000 wyſyła 2. Deput. na Parl. Doliny tey Prow. obfituią w zboże i paſtwiſka; góry w kruſzce cynowe i miedziane, w źwierzynę rożną a oſobliwie Bekaſſy. Tu naywiękſzy ieſt w Angl. na Sardyny połow. Obywatele ſą mocni i odważni. Egbert Krol Angiel. pierwſzy tę podbił Prow. r. 809. Lanceſton ieſt iey M. S.

CORNOVAILLES, *Coriſopitum*, *Cornu Galliæ*, Kraina Fr. w Brytanii, ktora zawiera Diec. Kwimperſką.

CORNUS, m. Fr. *m.* 4. od Kadurku.

COROGNE, *Coruna*, *Corunium*, Koruna, bogate i mocne M. Hiſzp. nadm. w Galicyi, z zamkiem i portem bardzo obſzernym, obronnym dwoma Cytadellami. Daie ſię tu widzieć wieża ſtara zbudowana od Rzymian. Koruna ieſt na małey połwyſpie, *m.* 6. od Betanzos, 15. od Kompoſtelli. dł. 9. 20. ſz. 43. 20.

CORON, *Corona*, Korona, dawne i mocne M. Morei, nad Golfem Korońſkim, w Prow. Belwederze. *Leon Veteran*, rozboynik morſki Genueńſki dobył go r. 1204. i tegoż r. poddało ſię Wenetom. r. 1498. wzięte było od Bajazeta II. a odzyſkane od Xcia Doryi r. 1533. Znowu gdy powrociło pod moc Turkow, zdobył go Franciſz. Moroſini r. 1685. i potym go odebrali Turcy. Jeſt o *m.* 6. od Modony na połn. ku w. od Miſitry 15. dł. 39. 40. ſz. 36. 55.

CORPS, m. Fr. w Delfinacie, o *m.* 9. od Grenobli.

CORREGIO, *Corregium*, piękne i weſołe m. Wł. ſtoł. Xſtwa tegoż im. należącego do Xcia Modeńſkiego, ozdobione pięknym zamkiem. Poddało ſię Xciu Eugeniuſzowi r. 1706. Oyczyzną ieſt ſł. malarza Antoniego z Corregium, *m.* 4. na połn. ku z. od Modeny, 3. od Reggio. dł. 28. 20. ſz. 44. 45

CORREZE, m. Fr. w Lemowiceńſkim, *m.* 3. od Toulli.

CORSICA, ob. Korſyka.

CORSE, m. Fr. nad Ligerą, *m.* 3. od Andegawy.

CORTA, *Ceneſtum*, Ceneſt, M. Wł. na wyſpie Korſyce z Kollegium, i mocnym zamkiem w śrzodku wyſpy. Jeſt rezyd. Biſk. Aleryiſkiego, o *m.* 11. na połud. ku z. od Baſtyi, 10. od Calvi. dł. 26. 55. ſz. 42. 12.

CORTONA, dawne M. Wł. w Xſtwie Toſkańſkim w Pow. Florenckim z Biſk. i ſł. Akad. Oyczyzna Piotra Beretyna, ſł. malarza. Jeſt na górze, o *m.* 13. na połud. ku w. od Sienny, 8. od Peruzyi. dł. 29. 37. ſz. 43. 18.

CORVO, wyſpa Krucza, iedna z Azorow naybardziey ku połnocy leżąca. Ma *m.* 3. w około; ieſt z zamkiem dobrym i z portem, na

poln. wyspy *de Flores.*

COS, wyspa. ob. Stanchio.

COSENZA, *Consentia*, Kosenza, znaczne M. Wł. z zamkiem dobrym i Arcy Bisk. stoł. Kalabryi dalszey w Krol. Neapolitańskim. Oyczyzna Jana Grawiny. Jest w rownime żyżney nad rz. Gratą, *m.* 4. od morza, 12. na połud. ku z. od Rossano, 60. od Neapolu. dł. 34. 10. sz. 39. 23.

COSNAC, m. Fr. w Santonii nad Garonną, *m.* 7. od Saintes.

COSNE, *Condate*, m. Fr. nad Ligerą, *m.* 6. na połud. od Gieny.

COSSANA, *Cossa*, ob. Cassano.

COSSE, m. Fr. w Pow. Andegawskim, *m.* 4. na połud. od Lawali.

COSTARICCA, *Ora dives*, Brzeg bogaty, Prow. Ameryki połnocney w nowey Hiszp. dependuie od Audiencyi Gwatymalskiey. Ziemia iest uboga i niepłodna, ale w bydła obfituie wielkie i opałe. *Carthago* iest tey Prow. M. S.

COSTE, termin Geograf. Fr. po Łac. *Littus*, po Pol. Brzeg, zowią się tak podnadm. Prowincye, ob. ie pod dodanemi sobie szczegolnemi nazwiskami.

COSTE-ROTIE, nazwisko nadane brzegowi Prow. Delfinatu wyżey Walencyi i Thainy, gdzie dobre zbieraią wina.

COTENTIN, Pow. Konstancyeński w Normandyi niż. nad morzem Brytańskim, obfity w pastwiska, trzody liczne i konie wyborne. Obywatele są dowcipni, rostropni i pracowici. *Coutances* iest M. S.

COTIGNAC, Kotyniak, m. Fr. w Prowancyi, zalecone dobremi konfiturami, *m.* 2. od Barioli.

COUBERT, wieś Fr. z tyt. Hr. *m.* 6. od Paryża.

COUCY, *Codiciacum*, m. Fr. w Pow. Laońskim, sł. ruiną zamku zbudowanego od dawnych Panow *de Coucy*, odnowionym i powiększonym od Ludwika Xcia Aureliańskiego brata Karola VI. Krola Fr. Ma sądy, leśnictwo i skład soli: zwane iest także *Coucy-le-Chatel*, o *m.* 5. od Laony na z. od Swessyonu 3.

COUHE, m. Fr. w Piktawii, *m.* 7. od Poitiers.

COULANGES-LES-VINEUSE, *Coloniæ Vinosæ*, m. Fr. *m.* 3. na połud. od Antyziodoru sł. dobremi winami. *Coulanges*, nad Yonną iest o *m.* 2. od Clamecy. *Coulans*, m. Fr. z tyt. Baronii i z zamkiem, o *m.* 3. od Mans. *Coulomb*, Opac. Bened. *m.* 4. od Karnuty, czyni 11000. liw.

COULONCHE, w Normandyi, *m.* 3. od Domfrontu. *Coulonges*, w Piktawii, *m.* 4. od Fontenay. *Coulons*, w Pow. Bituryceńskim, *m.* 3. od Gieny. *Courbeville*, *m.* 3. od Lawali, są małe m. Franc.

COVOLO, Kowolo, znaczna forteca w Hr. Tyrolu, ktora przechodu broni z Niemiec do Włoch. Jest wielkiey wagi. Artylerya, żywności i żołnierze wciągani być do tey fort. zwykli za pomocą pewney machiny.

COURBIERES, Wieś mała w Prowancyi, *m.* 2. od Manoski.

COURBONS, wieś Fr. z tyt. Margr. *m.* 1. od Digne, i *Courcy*, z tyt. Margr. *m.* 2. od Pithiviers.

COURDIEU, Opac. Fr. Cyster, *m.* 5. od Orleanu, czyni 5000. liwr.

COURGIS, *m.* 2. od Antyziodoru, *Courle*, *m.* 6. od *Thouars*, *Courmonteral*, *m.* 2. od Montpellier. *Cournillon*, *m.* 5. od Nyons. *Coursan*, *m.* 1. od Narbonny. *Courson*, *m.* 5. od Rupelli. Inne w Burgundyi z tyt. Hr. *m.* 4. od Antyziodoru. *Courtanavaux*, w Pow. Cenomańskim z tyt. Margr. *m.* 5. od Vendome, są nikczemne m. Fr.

COURTENAY, *Curtiniacum*, m. wyspy Fr. w Pow. Gatyneńskim, sł. przez swych dziedzicow, *m.* 6. od Sens, 24. od Paryża. dł. 20. 45. sz. 48. 1.

COURTESON, m. Fr. w Xięſtwie Arauzykańſkim, *m.* 1. od Orange. Oyczyzna Sauryna.

COURTISON, m. Fr. w Szampanii, *m.* 2. od Chalons.

COURTOMER, m. Fr. z zamkiem i tyt. Margr. w Normandyi, *m.* 2. od Seezy.

COURTRAY, *Corturiacum*, Korturyak, dawne M. i Kaſztel. w Flandryi Auſtr. Ludwik XIV. zdobył go i zruynował r. 1683. Jeſt nad rz. Lis, *m.* 4. od Lilli na połn. ku w. od Paryża 56. dł. 20. 58. ſz. 51. 51.

COURVILLE, *m.* 3. od Karnuty. *Courſana*, z Baronią w Lotaryngii, *m.* 3. na w. od Baru. *Courzieux*, *m.* 4. na z. od Lugdunu, ſą m. Franc.

COUSSEY, wieś z tyt. Hr. *m.* 1. od *Neuchateau.*

COUTANCES, *Conſtantia*, Konſtancya, dawne i znaczne M. Fr. w Normandyi ſtoł. Powiatu, z Biſk. ozdobne Kościołami, oſobliwie Katedrą wſpaniałą. Jeſt blizko morza, *m.* 5. od *S. Lo*, 16. od. *S. Malo*, 9. od *Avranches*, 71. od Paryża. dł. 16. 12. ſz. 49. 2.' 50."

COUTERNE, m. Fr. w Normandyi, *m.* 3. od Domfrontu.

COUTHENAS, wieś Fr. *m.* 2. od Montbellard, ſł. źrzodłami wody ſłoney, i górą kamienia łupalnego.

COUTRAS, *Corterate*, m. Fr. nad rz. Dordogną, *m.* 4. na połn. ku w. od Liburny, pamiętne wygraną Henryka IV. r. 1587.

COUTURE, Opac. Bened. w Diecezyi Mańſkiey, czyni 15000. liwr.

COUTURELLE, wieś w Artezyi z tyt. Margr. *m.* 3. od Dourlens.

COUVERTOIRADE, m. Fr. *m.* 5. od Milau.

COUVONGES, zamek w Xięſtwie Barſkim we Fr. *m.* 2. od Baru.

COYAC, m. Hiſzp. w Diec. Owiedańſkiey. ſł. mianym tu zborem Kościel. r. 1050.

CRANSAC, wieś Fr. *m.* 6. na połn. ku z. od Rhodezy. Sł. wodami mineralnemi ſkutecznemi na zatwardzenia.

CRAON, zamek i Xſtwo w Lotaryngii, *m.* 1. od Lunewilu, przedtym zwane *Haden villers.*

CRAONNE, m. Fr. *m.* 4. od Laony.

CRAPONNE, m. Fr. w Arwernii, *m.* 5. od Puy. Toż ieſt nazwiſko kanału rz. Durancyi, ktory ſłuży do uprawy rol Powiatu *Crau.*

CRATO, Krata, m. Portug. w Eſtremadurze z zamkiem, niegdyś było Przeorſtwo Maltańſkie, ale teraz przyłączone ieſt do Korony, *m.* 4. na z. od Portalegry.

CRAU, Pow. Krawеńſki w Prowancyi między Rodanem, i Stawem Berry, w gruncie kamieniſtym. Tegoż im. rz. we Fr. wpada w morze śrzodziemne przy Agdzie.

CRAVAN, *Crevenum*, Krawana, m. Fr. w Burgundyi nad zbiegiem rz. Kury z Yonną. Sł. ieſt ſtoczoną bitwą między Franc. i Anglikami r. 1423. Jeſt w gruncie żyżnym, i w wina obfitym. Od Antyziodoru, *m.* 4. od Awalony 5. od Paryża 35. dł. 21. 15. ſz. 47. 42.

CREANCES, m. Fr. w Normandyi, *m.* 3. od *Coutances.*

CREANGE, Marg. udzielne, zawarte w Lotaryngii, o 7. *m.* na w. od Metzu.

CRECI, *Creciacum in Pontivo*, Kreſy, dawny Pałac Krol. Fr. w Pikardyi, ſł. zwiedzioną tu potyczką Anglikow z Franc. pod Filipem Walezyuſzem r. 1346. Jeſt o *m.* 4. od Abbewilli, 12. od Ambianu, 40. na połn. od Paryża. Tegoż im. m. *m.* 3. od Meaux, inne o *m.* 2. od Sweſſyonu, także nad rz. Serrą, *m.* 3. od Laony.

CREIL, *Creolium*, m. wyſpy Franc. o *m.* 2. od Senlis, 12. na połn. od Paryża. dł. 20. 8. ſz. 49. 13.

CREME, *Crema*, Krema, mocne m. Wł. w Państwie Weneckim. ſtoł. Pow. Kremaſku z Biſk. zało-

żonym r. 1579. Należy do Wenetow od r. 1428. Jest nad rz. Seryą, *m.* 8. na poln. od Placencyi, 8. od Kremony, 10. od Brescyi, 9 od Medyolanu. dł. 27. 25. sz. 45. 25.

CREMIEU, Kremiak, m. Fr. w Delfinacie, 6 *m.* 1. od Rhodanu, 6. od Lugdunu

CREMONA, Kremona, znaczne, dawne i obronne M. Wł. w Xstwie Medyolańskim, stol. Pow. tegoż im. z zamkiem dobrym i Bisk. Xżę Eugeni prożno się o zdobycie iego na Franc. pokusił, Marszałka iednak Franc. *de Villeroy* z pośrzod Fortecy zabrał w niewolę, r. 1702. a przez kapitulacyą r. 1707. i Miasto. Oyczyzną iest Hieron. Widy. Leży w rowninie bardzo miłey nad Padem, o *m.* 12. na poln. ku z. od Parmy, 6. od Placencyi, 11. od Brescyi, 15. od Mantuy, 11. od Medyolanu. dł. 27. 30. sz. 45. 8. Kremoneński Powiat położony iest między Xstwem Parmeńskim, Mantuańskim, Brescyaną, Kremaskiem, i Lodezaną w Xstwie Medyolańskim. Zyżny iest w wina i owoce. Nal. do Domu Austr.

CRESCENTINO, *Crescentinum*, Krescentyna, m. Wł. w Xstwie Piemonckim nad Padem. Wzięte było od Franc. r. 1704. i odebrane od związkowych 1706. Jest o *m.* 8. od Turynu, 7. na połud. ku z. od Kazali.

CRESPY, *Crispitiacum*, m. Wyspy Franc. stol. Pow. Walezyiskiego, z sądami. Jest o *m.* 5. na połud. od *Compiegne*, 13. od Paryża. Tegoż im. *m.* 2. od Laony. *Crespin*, *m.* 2. od *Condé*; także blizko Swessyonu, są Opac. Franc.

CREST, m. Fr. w Arwernii blizko Alliery, *m.* 4. od Klermontu. Tegoż im. w Delfinacie nad rz. Dromą, *m.* 6. od Walencyi. Także Opac. Fr. Cyster. czyniące 9000. liwr. *m.* 6. na poln. od Langres.

CRETA, ob. Kandya.

CREVECOEUR, Krewekier, fort. Niderlandu w Hollandyi nad Mozą, o połtory mili od *Bois-le-Duc*. Wzięta iest od Franc. r. 1672.

CREVECOEUR, m. Fr. w Pow. Kambrezkim nad Skaldą. Jest blizko mieyśca tego, gdzie było dawniey *Vinciacus*, st. wygraną Karola Martella r. 717. Tegoż im. m. Fr. w Pow. Bellowiceńskim, zalecone dobrą fabryką materyi. Ma tytuł Margr.

CREUILLY, m. Fr. *m.* 2. na w. od Bayeux.

CREUSE, *Crosa*, Kreza, rz. dosyć znaczna we Fr. wypływa z Marchii, i łączy się z rz. Wienną.

CRIEL, w Normandyi, o *m.* 2. od Eu. *Criquetot*, tamże *m.* 3. od Fekampy. *Crog*, *m.* 4. na połud. od Ausance, są małe m. Franc.

CROISIC, Port morski w Brytanii, o *m.* 3. na poln. od uyścia Ligery, 102. od Paryża.

CROIX-S.-LEUFROY, m. Fr. w Normandyi, z tyt. Baronii Opac. Bened. ktore czyni 9000. liwr. *m.* 2. od Ebroiki.

SAINTE-CROIX, nazwisko wielu Opactw we Fr. w Quimperlay Bened. czyni 8000. liwr. W Burdegali czyni 15000. liwr. &c. ob. Heiligen-Kreutz, Santa Cruz.

S. CROIX, *Sancta Crux*, S. Krzyża wyspa w Amer. poln. iedna z Antylskich. Wzdłuż ma mil 22. wszerz więcey nad 4. lub 5. Grunt tu iest dobry, i bardzo sposobny. Przerzyna go wielka liczba rzek. W niektorych porach roku panuie tu powietrze niezdrowe, dla wielkich płaszczyzn. Znayduią się na tey wyspie 3. porty dobre. Francuzi posiadaiący ią przedali Duńczykom, ktorzy wystawionym zamkiem ubespieczyli r. 1735.

S. CROIX, m. Fr. w Alsacyi, *m.* 5. od Ensisheim.

CROIX-DE-ROCHEFORT, *m.* 4. od Andegawy. *Crolles*, *m.* 4. od Grenobli. *Cromont* w Pikardyi *m.* 3. od Abbewilli są liche m. Fr.

CROTONA, *Croto*, Krotona, dawne M. Wł. w Krol. Neapol. nad

Gol-

Golfem Tarenckim z Biſk. i Cytadellą. Sł. Milon Krotoneńczyk ztąd był rodem, od S. Seweryny na połd. *m.* 5 dł. 35. ſz. 39.

CROTOY, m. i forteca Fr. w Pikardyi nad uyściem Sommy. Twierdze iego zniesione były. *m.* 5. od Abbewilli, dł. 19. 20. ſz. 50. 15.

CROUPIERE, w Arwernii nad Dorą *m.* 2. od Thiers *Crouy*, blizko Fertè-Milon. *Crouzille*, o *m.* 7. od Lemowiki. *Crouzet*, o *m.* 4. na połn. ku z. od Roanny, ſą m. Franc.

CRUSSOI, zamek Fr. w pow. Wiwareńſkim o *m.* 3. od Tournony, od ktorego znaczna familia Franc. wzięła nazwiſko. *Cruſy*, m. Fr. w Langwedocyi *m.* 3. od S. Pons. *Cruzy*, o *m.* 3. od Tonnery.

CUBA, Kuba, wiel. wyſpa Amer. połnocney przy wniyściu do Golfu Mexykańſkiego, długa około *m.* 250. ſzer. 35. Odkryta była od Krzyſztofa Kolomba, r. 1494. obfituie w kuropatwy, ſynogarlice, papugi, kruſzce niegdzie złote, tabakę i cukier. Kray ieſt górzyſty i nieurodzayny. Należy do Hiſzp. od ktorych ieſt zamieſzkany, właściwych obywatelow niemaſz iuż prawie żadnych. Angl. r. 1760. opanowali byli część Kuby, ale wrocili ią traktatem Werſalſkim, r. 1763. Hawana ieſt w niey M. S.

CUBLANC, m. Fr. w pow. Lemowiceńſkim *m.* 4. od Briwy. *Cucg*, m. Fr. w Langwed. *m.* 4. od Kaſtry.

CUCE, zamek Fr. z tyt. Margr. blizko Rennes

CUDNOW, M. Pol. w Woi. Wołyńſkim, w dzieiach Pol. pamiętne zwycięztwem woyſk Polſkich pod Staniſł. Potockim i Jerzym Lubomirſkim Hetmanami Kor. odnieſionym nad Moſkwą, gdzie nieprzyiaciela na 36900. padło. Jeſt od Dubna o *m.* Pol. 22. od Berdyczowa 4.

CUENZA, *Concha*, Kuenza, M. Hiſzp w Kaſtylii nowey, ſtoł. pow. Sierry z Biſk. Alfons IX. zdobył ią na Maurach. Wzięte było od Mylorda Peterborugha, ale od Xcia Berwick mimo żwawego odporu odebrane zoſtało. Tu ſię rodzili Ludwik Molina, i Alwarez Albornor. Jeſt nad rz. Xukarą, *m.* 32. na w. od Toledu, 31. od Madrytu. dł. 15. 56. ſz. 40. 10. Tegoż im. ieſt M. w Amer. połd. w Peru, o *m.* 6. na połd. od Kwito.

CUILLE, o *m.* 7. na połn. ku z. od Chateau-Gontier. *Cuizeaux*, w Diec. Lugduńſkiey *m.* 10. od Chalons. *Culant*, o *m.* 5. na w. od Karnuty, ſą m. Franc.

CULHAT, m. Fr. w Arwernii nad Allierą, o *m.* 4. na w. od Riomy.

CUMANA, Kumana, M. Ameryki połd. w ziemi tęgiey, ſtoł. Prow. tegoż im. ktorey brzegi odkryte były od Alfonſa z Ojedy i Ameryka Weſpucyuſza 1499. Nal. do Hiſzp. dł. 314. ſz. 9. 46.

CUMIERES, m. Fr. nad Marną, zalecone winami o *m.* 1. od Epernay.

CUPERTINO, Kopertyn, m. Wł. w Krol. Neapol. w ziemi Otranckiey, o *m.* 3 od Nardo. Oyczyzna S. Jozefa z Kopertynu.

CURE, *Chora*, Kura, rz. Fr. ktora w Krawanty mieście łączy ſię z Yonną.

CURSOLARES, wyſpy Kurſolary w Grecyi oblane odnogą Lepańſką, ieſt ich 5. ſą małe nieludne i niemal opuſzczone. Dawniey zwane były *Echinades*, pamiętne ſą zwycięztwem odnieſionym od Jana Auſtryaka na Turkach, r. 1571.

CURVAT, m. Fr. w Langwedocyi o *m.* 5. od Alby. *Curzay*, z tyt. Margr. o *m.* 5. od Poitiers.

CURZOLA, *Corcyra Nigra*, Kurzola, wyſpa Golfu Weneckiego przy brzegach Dalmacyi, długa około *m.* 8. z małym m. tegoż im. i z Biſk. Suffr. Raguzańſkiego. Należy do Wenetow, dł. 34. 50. ſz. 43. 6.

CUSSAC, w Piktawii, o *m.* 2. od Rochechouart, i *Cuſſet*, w pow. Burbońſkim z ſt. Opac. Mniſzek o *m.* 7. na połn. od Roanny, ſą m. Franc.

CUVES, m. Fr. w Normandyi o *m.* 4. od Avranches. *Cuvilly*, w Pikardyi, o *m.* 3. od Montidiery. *Cuxac*, m. Fr. w Langwedocyi o *m.* 2. od Narbonny.

CUYO, ob. Chiguitos.

CYKLADY, *Cyclades*, ſą to wyſpy na Archypelagu, tak wrząd leżące, iż koło czynią; zkąd maią Greckie nazwiſko, od ſłowa znaczącego *Koło*. Są na połnoc Kandyi, w śrzodku ich ieſt wyſpa Delos. Zoſtaią pod pan. Turkow.

CYPR, *Cyprus*, wielka wyſpa w Azyi na morzu śrzodziemnym, niegdyś zawierała 7. Kroleſtw; długo w rękach Perſow, Egipcyanow, na koniec w mocy zoſtawała Saracenow, ktorym od Rycharda I. Krola Angiel. w czaſie krucyat, r. 1189. wydarta była, potym doſtała ſię Wenetom, r. 1458. na tych zaś r. 1571. zdobył Selim II. Ceſarz Turecki. Obfituie w wſzelkie potrzeby i wygody, iż bez innych kraiow obeyść ſię może. Wydaie wina przednie, cukier, owoce &c. Kurdybanu bardzo wiele wychodzi. Nikozya ieſt M. S.

S. CYPRIEN, m. Fr. o *m.* 4. od Sarlaty, tegoż ieſt im. Opac. w Poitiers.

S. CYR, ob. Cir.

CYTHERA, ob. Cerigo.

CZACKA-THURN, plac obronny w Styryi niż. na pograniczu Węgier, oblegany od Węgrzynow buntowniczych, r. 1704. Leży między rz. Muerą, i Drawą. Wina Czakaturſkie ſą bardzo zalecone, *m.* 16. na połd. ku w. od Grätzu, 40. od Wiednia dł. 34. 4. ſz. 46. 24.

CZACZANIE, m. Pol. w Woi. Bracławſkim doſyć znaczne, od Bercad na połd. *m.* 2.

CZARNAWCZYCE, m. Pol. w Woi. Brzeſkim Litt. znaczne pałacem, i pięknym ogrodem Xżąt Radziwiłłow, o *m.* 3. od Brześcia, 24. od Warſzawy.

CZARNKOW, m. Pol. w Woi. Poznańſkim nad rz. Noteczem, o *m.* 1. od Santoka.

CZARNOBYL, m. Pol. w Woi. Kiiowſkim, doſyć znaczne, domu Chodkiewiczow. ieſt nad rz. Prypecią przy uyściu rz. Uſzy, od Kiiowa na połn. *m.* Pol. 36.

CZARNOKOZIENICE, m. Pol. w Woi. Podolſkim, bogate znayduiącym ſię w gruntach ſwych alabaſtrem i marmurem, od Kamieńca na z. *m.* Pol. 3.

CZARTKOW, małe m. Pol. w Woi. Podol. od Trembowli na połd. *m.* 3.

CZARTORYSK, m. Pol. z zamkiem, w Woi. Wołyńſkim, niegdyś Xſtwo, od ktorego podobno wielka familia Xżąt Czartoryſkich ma nazwiſko, ieſt nad rz. Sterem, od Łucka na połn. *m.* 11.

CZASŁAW, *Czasiavia*, m. Czeſkie ſtoł. cyr. tego im. ſł. grobem Jana Zyſki, i wygraną tu Krola Pruſkiego odnieſioną nad Auſtr. r. 1742. dnia 17. Maia, ieſt nad rz. Krudemką o *m.* 17. na połd. ku w. od Pragi, dł. 33. 18. ſz. 46. 24.

CZAUSY, m. Pol. w Woi. Mściſławſkim, między Czauſami i Szyſzowem za Zygmonta I. r. 1514. Moſkale na głowę porażeni byli.

CZASNIKI, m. Pol. w Woi. Połockim, pamiętne wygraną woyſk Litewſkich nad Moſkalami r. 1564. odnieſioną w ſtoczoney potyczce tu w pobliſkości na polach Iwańſkich. Jeſt nad Ulą rz. od Uly miaſta na połd. *m.* 3. od Połocka 10.

CZCHOW, m. i pow. w Woi. Krakowſkim z ſądami ziemſkiemi, z kaſztelanią i ſtaroſtwem niegrodowym. Teraz pod pan. Auſt. w pow. Wiśnickim, ieſt nad Dunaycem *m.* 2. od Wiśnicy, 8. od Krakowa.

CZEHRYN, m. Pol. w Woi. Kiiowſkim nad rz. Taſminą, małe

osiadłe, iest Stwo niegrod.

CZECHY, *Bohemia*, Krol. Europeyskie, gran. na poł. z Misnią i Luzacyą, na w. z Szląskiem i Morawią, na połd. z Austryą, na z. z Bawaryą, Jest wkształt figury owalney; ma długości *m.* 80. szer. 60. kray iest bardzo żyźny, obfity w zboże, szafran i chmiel, z ktorego robione tu wyborne piwa wielki im czynią odbyt. Znayduią się minery srebrne, cynowe, i ołowiane, często i dyamenty, iako naywięcey kamieni drogich. Ma liczne trzody bydła, i gęsi wiele, ktorych pierza obcym przedaie. Czechowie, są slufzni, urodni, i dowcipni. Język ich pochodzi z Słowieńskiego. Religia panuie katolicka. Rz. Moldawa; przedziela Czechy na wschodnie i zachodnie. Te się zaś dzielą na 9. cyrkułow, czyli małych Prow. Praga iest M. S. Niepotrzeba mieszać Czech z Prowincyami im przyległemi, ktore są Morawia, Luzacya, i Szląsk. Przez długi czas miało to Krol. własnych Krolow, z ktorych Wacław był razem Krolem Pol. po śmierci Ludwika II. Krola Czeskiego. Tron ten r. 1526. przeszedł do domu Austryackiego, z ktorego Ferdynand I. Ces. miał za sobą Annę siostrę Ludwika, II. Potomność Ferdynanda I. posiadała go do r. 1618. w ktorym po Macieiu Ces. gdy Korona Cesar. spadła na drugą linią familii Austr. Czechy ofiarowały tron Fryderykowi Elekt. Reńskiemu, co wszczęło woynę lat 30. Utrzymał się dom Austr. do Karola VI. r. 1740. ostatniego z tey familii. Po ktorym obiął Karol Albert Elekt. Bawarski, ktory lubo był wspierany od Francyi, dom iednak Austr. na Tron Czeski powrocił, i do tychczas do niego należy; odmieniony rząd przyniosł to w korzyści Krol. Czeskiemu, iż chłopstwo z ostatniey tu wydźwignął niewoli.

CZEREIA, m. Pol. w Woi. Witebskim, iest nad rz. Ulą.

CZEREMISSY, iest Narod Tatarow osiadłych na połn. Wolgi w Moskwie, ktorzy są wszyscy prawie poganie.

CZERKASSY, m. Pol. Woi. Kiiowskim, na pograniczu Moskwy z Stwem i zamkiem. Jest nad rz. Dnieprem, dł. 50. 40. sz. 49.

CZERNIECHOW, M. S. w Woiewodz: Czerniechowskiego, ktore podbite za Zygmonta III. przyłączone do Korony za Władysława IV. było, a za Jana Kazimierza wrociło się pod pan. Moskiewskie, tytuł się tylko przy Polszcze został. Herb iego iest Orzeł o dwoch głowach, dzieli się na powiat Czerniechowski i Nowogrodzki, ma Woiewodę Kasztelana i Stwo grod. tegoż im. Seymikuie teraz w Włodzimierzu, obiera 4. Posłow, 2. Dep. i 1. Kommissarza. Miasto iest dosyć obronne, leży nad rz. Desżną, od Kiiowa na połn. *m.* Pol. 25. dł. 59. 58. sz. 51. 20.

CZERNIOWCE, *m.* Pol. w Woi. Podolskim dosyć znaczne nad rz. Czeremosą, od Sniatyna m. Pol. na w. 3.

CZERSK, m. Pol. w Woi. Mazowieckim, stoł. swey ziemi, niegdyś obronne, dziś zruynowane, było stolicą Xżąt Mazowieckich. Ziemia Czerska zawiera 4. pow. Czerski, Groiecki, Warecki, i Garwoliński; ma Kasztelana większego, Starostę, i sądy ziemskie. Seymikuie w Czersku, obiera 2. Posłow i 2. Deput. Czersk iest nad Wisłą od Warszawy *m.* 5. dł. 39. 28. sz. 51. 58.

CZERWIENSK, Opac. Kanon. regul. S. Augustyna w ziemi Wiszogrodzkiey.

CZERWONOGROD, m. i Pow. w Woi. Podolskim z stwem Niegrodowym.

CZĘSTOCHOWA, albo JASNA GORA, *Clarus mons*, M. Pol. w Woi. Krakowskim, mieysce wsławione cudami Maryi Panny, ktorey tu kościoł iest bardzo bogaty i

wſpaniały, fund. z Klaſztorem Paulinow od Bolesława Xcia Opolſkiego r. 1389. R. 1655. attakowali Szwedzi fortecę Częſtochowſką, ale z klęſką odſtąpić muſieli. Na utrzymanie tey fortecy wyznaczyła Rplta Stwa Brzeznickie, Kłobuckie, i Dębowiec. utwierdziła zaś ie Konſtytucya Seymu r. 1764. i nakazała aby Kommendant tey fortecy był Szlachcić i Katolik, i zdawał ſprawę Kommiſſyi Woyſkowey o iey ſtanie corocznie. Jeſt nad rz. Wartą od Krakowa o *m.* 20. dł. 36. 50. ſz. 50. 48.

CZŁUCHOW, m. i Pow. w Woi. Pomorſkim, z Stwem teraz, pod pan. Pruſkim. Jeſt nad rz. Brdą.

CZONGRAD, m. i Hrabſtwo Węgier niż. o *m.* 8. na połn od Segedynu, nad zbiegiem Ciſſy i Kereſy.

CZORSTKOW, m. w Woi. Podolſkim, ieſt nad rz. pod pan. Auſtr. w dyſtrykcie zaleſzczyckim, od Trębowli na połud. *m.* 4.

CZORSZTYN, m. Pol. w Woi. Krakowſkim z Stwem, ieſt nad Dunaycem.

CZUCZ, m. Pol. w Woi. Sendomirſkim, teraz pod pan. Auſtr. w cyr. Wiślickim doſyć handl. w gruncie żyźnym, o *m.* 2. od Rzeſzowa, od Lwowa 23.

CZYRKASSYA, *Cercetia*, wielki Kray Azyi między Donem i Wolgą, o *m.* 10. od morza Kaſpiyſkiego, między Dagheſtanem, Mingrelią i morzem czarnym. Mieſzkańcy ſą po większey części niepodlegli i bawiący ſię rozboiem. Handluią miodem, woſkiem, mydłem i ſkorami. Religia ich ieſt Mahometańſka mieſzana z Chrześciańſką. Niewiaſty ſą piękne i urodne. Część tego Kraiu nal. do Moſkwy, w ktorey M. S. ieſt Terki.

CZYRNITZ, m. i iezioro w Xſtwie Karnioli, o *m.* 6. na połud. ku w. od Laubachu, w ktorym woda wyſycha na wioſnę, tak iż w nim ſiano na lato zbierać mieſzkańcy zwykli, toż na ieſień napełnia ſię wodą, i mnoſtwo ryb łowiącym doſtarcza.

D.

DABO, ob. Dachſperg.

DĄBROWICA, ob. Dubrowica.

DABUL, *Dunga*, *Dabulum*, wiel. M. Az. w Krol. Wizapurſkim, przy odnodze Kamboyſkiey, nad rz. ſpławną. Almeyda Generał Portugalſki dobył go i zruynował r. 1509. Nie ieſt tak znakomite, iak przedtym. Handel iego zawiſł na pieprzu i ſoli, leży *m.* 2. od morza. Jeſt to miaſto Indyiſkie; Anglicy maią tu ſwoie ſiedliſka. dł. 91. ſz. 18.

DACHSPERG, Dasburg, czyli Dabo, m. niż. Alſacyi z obr. zamkiem przy rz. Sarze, o 3. *m.* od Sawerny.

DACHSTEIN, m. niż. Alſacyi, o milę od Molzheimu, należy do Biſk. Straſzburgſkiego. dł. 25. 20. ſz. 48. 35.

DADIWAN, rownina Azyatycka w Perſyi, *m.* 5. maiąca obwodu, w Farſyſtanie, zaroſła ieſt pomarańczami, granatami, cytrynami; przez środek iey płynie rz. bardzo rybna. Angl. i Holl. będący w m. Ormus, na tey rowninie, iako na mieyſcu dziwnie roſkoſznym i zdrowym, zwykli przepędzać lato. Leży między M. Schiras i Larą, o 5. lub 6. *m.* od pierwſzego.

DAFAR, czyli DOFAR, M. Az. w Arabii ſzczęśliwey, nad Oceanem, przy odnodze tegoż im. dł. 71. ſz. 16. 30.

DAGHESTAN, *Dagheſtama*, Prow. Az. gran. na w. z morzem Kaſpiyſkim na połn. z Cyrkaſſami, na połud. z Schirwanem. Mieſzkańcy iey ſą Tatarowie, lud zboiecki i dziki, wſzyſcy Religii Mahometańſkiey, każde miaſto ma ſwego Rządzcę, ktory nazywa ſię *Myrſas*, tych zaś wſzyſtkich ſzef albo pryncypał nazywa ſię *Schemkal*, i od nich

obieranym bywa. Zoſtaią pod protekcyą Perſow. M. S. tey Prow. ieſt Terki.

DAGHO, *Dagoha*, *Dago*, wyſpa morza Baltyckiego przy brzegu Inflant. między odnogą Finlandzką i Rizką, nal. do Szwed. ma figurę Troykąta. dł. 40. ſz. 59.

DAGNO, *Thermidava*, M. Turcyi Eur. w Albanii, ſtoł. Pow. Dukagini. Jeſt nad rz. Dryną, m. 6. od Skutary. dł. 37. 23. ſz. 42.

DAKA, *Paropaniſus*, M. Ind. w Krol. Bengalſkim nad Gangeſem, znakomite handlem. Angl. i Holl. maią tu wſpaniałe i wygodne ſwe pomieſzkania. dł. 106. 45. ſz. 24.

DALAKA, czyli DALHAKA, wyſpa na morzu czerwonym, 25. *m.* długa, 12. ſzeroka, naprzeciw brzegu Abex, grunta ma żyżne, i znakomite ieſt wielkim pereł połowem. Ma iednego Rządzcę, ktory ieſt Religii Abiſſyńſkiey. Mieſzkańcy po większey części czarniawi, ſą odważni, biegli korſarze, i głowni Mahometanow nieprzyiaciele. Wyſpa ta otoczona ieſt wielką liczbą pomnieyſzych wyſep, ma iedno M. S. leżące naprzeciw Abiſſynii. dł. 58. 30. do 59. 1. ſz. 14. 20. do 16. 15.

DALEKARLIA, *Dalecarlia*, Prow. Szwedzka, tak nazwana od rz. Dalekarli, przy ktorey ieſt położona; bliſka Norwegii. Dzieli ſię na 3. części, długa *m.* 40. ſzeroka 70. obfituie w kruſzce żelazne i cynowe. Dalekarliyczykowie ſą pracowici, i dziko odważni. Do nich to Guſtaw Waza z więzienia Duńſkiego umknąwſzy, udał ſię. Prowincya ta ſame tylko ma wſie i m. między ktoremi nayznakomitſze ieſt Fahlun.

DALEM, m. Niderlandu, ſtoł. Powiatu tegoż im. nad rz. Barwiną, *m.* 2. od Leodium, 6. od Limburga. dł. 23. 34. ſz. 50. 40.

DALIA, Prow. Szwedzka w zachodniey Gothii, długa *m.* 30. ſzeroka 13.

DALKEITH, m. Szkocyi nad rz. Ehſką z tyt. Xſtwa, *m.* 2. od Edymburga, 112. od Londynu. dł. 14. 35. ſz. 56. 10.

DALMACYA, *Dalmatia*, Prow. Eur. 112. *m.* długa, 23. ſzeroka, gran. na połn. z Boſnią, na z. i połud. z odnogą Wenecką, na w. z Serwią. Dzieli ſię na Dalmacyą Wenecką, ktorey M. S. Salpetro, Raguzańſką, ktorey M. S. Raguza, i Turecką, ktorey M. S. Herzegowina. Nayznacznieyſzą część poſiadaią Wenetowie.

DAM, Damma, *Dammum*, obronne M. Flandryi Auſtr. Oyczyzna ſławnego Jakoba Peryzoniego. Leży bliſko morza, *m.* 2. od Ekluzy. dł. 20. 50. ſz. 51. 14.

DAM, Damma, *Damnona*, m. Groningi nad rz. Damſterą, *m.* 5. od Groningi, o milę od morza. dł. 24. 23. ſz. 53. 36.

DAM, m. Niem. w Pomeranii, nal. do Kr. Pruſkiego nad rz. Odrą, o *m.* 1. od Szczeczyna. dł. 32. 40. ſz. 53. 4.

DAM, Dama, czyli Tham, m. Niem. w tyr. wyż. Saxonii, w Xięſtwie Kwerfurt, niedaleko od Granicy Luzacyi, *m.* 13. od Wittemberga.

DAMAN, *Damanum*, M. nadmorſkie Indyi przy wniyściu odnogi Kamboyſkiey. Rzeka tegoż im. dzieli go na 2. części, z ktorych iedna nazywa ſię *nowy Daman*, druga *ſtary Daman*, część pierwſza mocnym Portugal. garnizonem oſadzona, ma piękne i wſpaniałe budowle, druga bardzo licho ieſt zabudowana. Między dwiema temi miaſtami ieſt Port obronną wzmocniony fortecą. Marcin Alfons Suſa dobył M. tego r. 1535. Mogol wielki o dobycie iego kilkakroć ſię kuſił, lecz zawſze bezſkutecznie. Leży o *m.* 10. od Suraty, 80. od Goa. dł. 90. 10. ſz. 21. 5.

DAMAK, *Leontopolis*, M. ſt. znaczne w Arabii ſzczęśliwey. dł. 67. ſz. 16.

DAMAS, *Damaſcus*, Damaſzek,

ſławne i dawne w Azyi M. S. Syryi. Przedtym było ſtoł. Krol. tegoż im. Omar Kalif naſtępca Mahometa, z całą Fenicyą pod ſwoie zagarnął go panowanie. Sułtan Selim r. 1516. wydarł to miaſto Mamelukom, i dotąd przy Turkach zoſtaie. Baſza Tur. ma w nim ſwoią rezydencyą, ſławne ieſt fabryką iedwabnych adamaſzkow, ktorą tam wynaleziono, tudzież fabryką ſławną ſzabel i nożow. Ma Arcy Biſk. Grec. nal. do Metropolyi Antyocheńſkiey, liczy wielu Katolikow, i Żydow. Leży nad rz. Baradi w Kraiu nayobfitſzym Syryi, o 45. *m.* od Jerozolimy, 45. od Antyochii. dł. 54. 53. ſz. 33.

DAMAZAN, m. Fr. w Pow. Wazateńſkim, *m.* 6. od Ageny.

DAMBEA, Prow. Afr. w Abiſſynii przy iezio rze tegoż im. blizko Nilu, Kray żyżny i wielą oblany rzekami.

DAMERY, *Dameracum*, m. Fr. w Szampanii nad rz. Marną, ſławne dobrym winem.

DAMERAUCOUR, m. Fr. *m.* 2. od Foix.

DAMGARTEN, M. Niem. w Pomeranii z zamkiem. Szwedzi opanowali go r. 1630. a Ceſ. r. 1637. lecz 1638. powrocili go Szwedom. Leży nad rz. Ręknitzą, *m.* 7. od Stralſundu. dł. 30. 45. ſz. 54. 20.

DAMIANO, *Sanctus Damianus*, m. Wł. w Montferacie, *m.* 3. od Alby. Marſzałek Bryſak bronił ſię tu przez 3. mieſiące r. 1553. i przymuſił woyſko Ceſarſkie do odſtąpienia od miaſta, ktore potym zruynowane zoſtało.

DAMIETA, dawne i ſł. M. Afr. w Egipcie, ma port bardzo wygodny i Biſkup. S. Ludwik dobył go był r. 1249. w krotce potym z ziemią zrownane zoſtało, o milę zaś od tego mieyſca nową Damietę wyſtawiono. Okolice Miaſta iedne z nayurodzaynieyſzych, czynią go naybogatſzym po Kairze. Wywożą ząd Cudzoziemcy wiele łoiu, konopi, zbożą, drzewa, a na to miaſt przywożą ſol, wino, gorzałkę, papier, kitayki &c. Nie trzeba miaſta tego, brać za *Peluſium*, ktorego położenie według Strabona było wcale inne. Leży o *m.* 40. od Kairu, 50. od Alexandryi. dł. 50. ſz. 31.

DAMMARTIN, *Dominium Martini*, m. Wyſpy Fr. *m.* 7. od Paryża.

DAMARIE, m. Fr. o milę od Karnuty.

DAMPIERS, wieś Fr. *m.* 3. od *S. Jean d'Angely*, zkąd wzięła imie dawna familia wygaſła r. 1603. inna tegoż im. wieś, *m.* 6. od Dijon, dała imie familii Franc. Hrabiow Flandryi.

DAMVILLE, *Damvilla*, m. Fr. w Normandyi, nadane tyt. Xięſtwa r. 1610. nad rz. Itoną, *m.* 4. na połud. Ebroiki.

DAMVILLIERS, *Damvillerium*, Damwillera, m. Fr. w Xięſtwie Luxemburſkim, ufortyfikowane było od Karola V. r. 1528. Zdobyli go Franc. pod Henrykiem II. i Ludwikiem XIII. r. 1637. uſtąpione nakoniec zoſtało Francyi Traktatem Pyreneyſkim, i twierdze iego znieſione r. 1673. Leży na gorze, w Kraiu bagniſtym, o *m.* 12. na połud. ku z. od Luxemburgą, 6. od Werdunu, 11. od Thionwilli. dł. 23. 8. ſz. 49. 22.

DANDA, *Danda*, znaczne, piękne i handlowne M. w Krol. Dekańſkim, od Goa, na połn. *m.* 9. dł. 88. 50. ſz. 18. 20.

DANDA, rz. bardzo rybna Afr. w Kongo, znayduie ſię tu wiele krokodylow.

DANIA, *Danemarck*, Dania, Krol. Europeyſkie, gran. na w. z morzem Baltyckim, na z. i połn. z Oceanem, na połud. z Niemcami. Dzieli ſię na ſtan lądowy, ktory zawiera Jutlandyą, i morſki, ten zamyka wyſpy. Że zaś Krol. to ieſt naydawnieyſze ze trzech Kroleſtw połnocnych, przeto Krol Duńſki ma pierwſzeńſtwo przed Szwecyą.

Kray to bogaty, ludny, handlowny i żyżny. Mieszkańcy iego dobrzy pospolicie żolnierze, wszyscy Religii Luterskiey. Rząd Krol. stał się dziedzicznym i wielowładnym, z wolnego i Arystokratycznego od r. 1660. Teraz panuiąca w Danii familia iest Xiążąt Holsztyńskich na Oldemburgu, maiących swe dzierżawy w Niemczech. Między inszemi Państwami Europ. Duńczykowie posiadaią także niektore Osady w Ameryce. M. S. Kopenhaga. Do Krol. tego należy ieszcze Norwegia i Islandya między Grad. dł. 25. 25. i 30. sz. 54. i 57. 30.

DANIALA, bogate, ludne i handlowne M. w Afr. stol. Nubii nad Nilem, *m.* 60. na połn. od Sennaru. dł. 52. 10. sz. 15. 6.

DANGEAU, *m.* 6. na połud. od Karnuty, i *Dangu* w Normandyi, *m* 1. od Gizory nad Efetą, są m. Fr.

DANIEL, (Eau de) lub wody Alezyiskie, blizko tego m. w Langwedocyi są wody mineralne, skuteczne na bole żołądka.

DANIŁOWICE, m. Pol. w Woiew. Wileńskim, od Wilna na w. ku połn. *m.* 27.

DANKALIA, *Dancalum*, Krol. Dunkalskie w Afr. w Abissynii na z. cieśniny Babelmandelskiey, Kray cały prawie niepłodny.

DANN, wieś w Lotaryngii, *m.* 1. od Phaltzburga zalecona wodami mineralnemi, zwanemi *bonne fontaine*, pomocnemi na krwi płynienie.

DANNEBERG, albo DANNENBERG, *Danorum mons*, M. Niem. w cyr. niż. Saxonii, stoł. Hr. tegoż im. należącego do Elekt. Hanowerskiego. Leży nad rz. Jetzą, niedaleko Elby, o 16. *m.* od Luneburga, 30. od Brunświku. dł. 29. 20. sz. 53. 18. Powiat Danneberski zawiera 77. Wsi.

DANTZIG, ob. Gdańsk.

DANUBIUS, ob. Dunay.

DAOULAS, ob. Doulas.

DARBY, albo DERBY, *Darbia*, M. S. Prow. Angl. Darbyshire, ma tyt. Hr. bogate, handlowne i ludne; budowle publiczne ma dziwnie wspaniałe. Wysyła 2. Dep. na Parl. Leży nad rz. Derwantą, na ktorey piękny kamienny most tu znayduie się, *m.* 30. od Londynu. dł. 16. 10. sz. 52. 54. ob. Derbyshire.

DARDA, forteca wyż. Węgier, zbudowana od Turkow r. 1686. a wzięta od woysk Ces. 1687. przy ktorych została się. Leży nad rz. Drawą, *m.* 2. na połud. od Baraniwaru. dł. 36. 45. sz. 45. 45.

DARDANELLE, *Dardanellæ*, dwa dawne i mocne zamki Tureckie, ieden w Romanii, drugi w Natolii, leżące ze dwoch stron kanału przedtym zwanego Hellespontem, właściwie zaś cieśniną czyli kanałem Dardanelskim, ktory czyni kommunikacyą Archipelagu z Propontydą, czyli morzem zwanym Marmora. Oba te zamki wystawił Mahomet II. ktore nazwać można kluczami Konstantynopolu, od ktorego na *m.* 65. są odległe. Znayduią się tam ieszcze dwa nowe zamki *Dardanelle* przy uyściu cieśniny tey wystawione od Mahometa IV. r. 1659. dla zastawienia się naiazdom Weneckim. Odległość iednego od drugiego prawie iest na połtory mili. Znayduią się procz tego dwie małe *Dardanelle* w Grecyi przy cieśninie łączącey odnogę Patraską z odnogą Lepantską.

DAREL-HAMARA, *Prisciana*, dawne M. Afr. w Krol. Fezańskim wystawione od Rzymian, handel iego zawisł na oliwie i zbożu. Leży na gorze pełney lwow. dł. 9. sz. 34. 20.

DARHA, albo DRAS, wiel. Prow. i rz. Afr. w Krol. Marokańskim. Obfituie w miod i wyśmienite daktele.

DARIENSKA cieśnina, albo PANAMA, iest przesmyk łączący Amerykę połud. z połnocną, blizko

tego przeſmyku znayduie ſię rz. i odnoga tegoż im.

DARMOUTH, albo DERMUTH, m. Angiel. w Prow. Devonshire, z tyt. Xſtwa i portem obronnym. Tu Xżę Arauzykańſki przylądował był i wyſiadł z woyſkiem r. 1688. wyſyła 2. Dep. na Parl. o *m.* 55. od Londynu, 9. od Exceſter, dł. 14. 2. ſz. 50. 16.

DARMSTADT, *Darmſtadium*, M. Niem. z zamk. obr. w Cyr. niż. Renu ſtoł. Landgrafoſtwa Haſſyi-Damſztadt. Woyſka Ceſ. pod kommendą Hr. *de Buron*, wzięły go były przez attak, r. 1546. leży nad rz. tegoż im. o *m.* 6. od Frankfortu, 7. od Moguncyi 8. od Wormacyi, dł. 26. 15. ſz. 49. 50.

DARNETAL, m. Fr. blizko Rotomagu.

DARNEY, m. Fr. w Lotaryngii *m.* 8. na z. od Remiremontu.

DASSEL, m. Hr. i grod. dziś ſię nazywa *Hundeſruck*, ob. Hundeſruck.

DASSEN-EYLAND, czyli wyſpa koz dzikich, iedna ze 3. wyſp leżących na połn. Kapu dobrey nadziei; bierze ſwe nazwiſko od wielości koz dzikich tu ſię znayduiących, ktore przywiezione tu od Spilberga r. 1601. mocno ſię rozmnożyły. Owce tu tak ſą wielkie iż ogon iedney waży do 19. funtow.

DAUGIELISZKI, m. Pol. w Woi. Wileńſkim, z Stwem.

DAUHN, albo THAUN, m. Niem. z zamkiem w Cyr. wyż. Renu o *m.* 5. na połd. od Symmereny. Lubo nie ieſt Hrabſtwem, w nim atoli rezyduiący Hrabia, tytułuie ſię Hrabią *de Dauhn*.

DAUHN, Daun, m. w Elek. Trewirſkim z grodem. Leży pod gorą o *m.* 11. od Koblentzą. Miaſto i zamek Daunſki wyſzedł z domu Hrabiow tegoż im. ktorzy przywiązawſzy ſię do domu Auſtr. oſiedli w kraiach domu tego dziedzicznych.

DAVID, *Menevia*, Dawid m. Angl. w Hr. Pembrock, z Biſkupſtwem przedtym bardzo znaczne, teraz podupadło, leży blizko morza o 5. *m.* na połn. ku z. od Pembroku, dł. 12. 22. ſz. 52. 5.

S. DAVID, forteca Indyi wſch. przy brzegach Koromandelu, nal. do kompanii Angiel. Indyi wſch. wielce ieſt dla nich wygodne, i nie małych korzyści źrzodłem, leży o 5. *m.* na połd. od Pondicheri. P. *de Lille* fortecę tę zburzył był r. 1758. za co Angl. mſcząc ſię zruynowali Pondicheri, dł. 97. 30. ſz. 11. 30.

DAWIDOW, m. Pol. w Woi. Brzeſkim Litt. na wyſpie rz. Horynia.

DAVIS, przeſmyk Dawizańſki, ieſt cieśnina morſka miedzy wyſpą S. Jakuba i zachodnią ſtroną Groenlandyi, tak nazwana od Jana Davis Anglika, ktory ią odkrył r. 1585. ludzie dzicy w tych okolicach mieſzkańcy, ſą ſilni odważni, żyią poſpolicie lat ſto z okładem, żywią ſię zdobyczą łowieſtwa i połowu. Niewiaſty twarz ſwoią umyślnie ranią, a potym blizny czarnym zapuſzczaią kolorem, co u nich naywiękſzą ieſt pożyczaney piękności okraſą. Ciż ludzie obieraią ſobie rządcow, ktorzyby niemi władali, i na zgromadzeniach ich prezydowali. Mieſzkaią pod namiotami, ktore podług upodobania z mieyſca na mieyſce przenoſzą, nayſmakowitſzym dla nich napoiem, ieſt krew z zabitych zwierząt wytłoczona. W mieſiącach Grudniu i Styczniu maią noc nieprzerwaną, mieſiące zaś Czerwiec i Lipiec ich lato ſkładaią, podczas ktorego maią dzień żadną nocą nieprzerwany, powietrze pogodne miłe i doſyć ciepłe. Wſztuce gwiazdarſkiey ſą arcy biegli, do marynarki dziwnie ſpoſobni i zręczni, oſobliwie na małych batach. ſz. 64. 10.

DAUMA, *Dauma*, M. i Krol. Duamſkie Afr. w Nigrycyi, kray dziwnie bogaty, dł. 34. ſz. 8.

DAVOS, albo TAFAAS, Dawos, zgromadzenie Gryzonow, pierwſze w Lidze trzeciey. Lubo

ta Prow. ieſt obſzerna, iednę tylko ma iednak parafią zwaną S. Jana z Dawas, o *m.* 6. na w. od Koiry, gdzie obrady ſwe Liga ta miewa, kray ten ieſt bardzo ludny; naywięcey obfituie w ryby, kruſzce ſrebrne, miedziane i ołowiane.

DAUPHIN, ob. Fort Dauphin.

DAUPHINE, ob. Delfinat.

DAUPHINE, *d'Auvergne*, mała kraina Fr. w Arwernii, wzdłuż rz. Alliery, celnieyſzym iey mieyſcem ieſt *Vaudables.*

DAX, albo Acqs, *Aguæ Tarbelſicæ*, Daxa, M. Fr. w Gaſkonii, ſławne ſwemi łaźniami, Saraceni zburzyli go r. 910. Karol VII. zdobył go na Angl kach r. 1461. od tego czaſu przy Franc. zoſtaie, leży nad rz. Adurą o 12. *m.* od Baionny, 30. od Burdegali 60. od Paryża, dł. 16. 35'. 5". ſz, 43. 42. ob. Ax.

DĘBICA, m. Pol. w Woi. Sendomirſkim, teraz pod pan. Auſtr. w cyr. Pilznińſkim, blizko rz. Wiſłoki mało oſiadłe, od Sędziſzowa *m.* 3. od Rzeſzowa 6.

DĘBOWIEC, m. Pol. w Woi. Krakowſkim z Stwem, pod Pan. Auſtr. w cyr. Pilzninſkim; dawniey wyznaczone było od Rpzltey na utrzymanie fortecy Częſtochowſkiey, od Biecza ieſt daley nad *m.* 2.

DEBRETZEN, *Debrecinum*, Debreczyn, M. niż. Węgier, ſtoł. Hr. Biharſkiego, r. 1684. od Turkow wzięte, ale tegoż r. od woyſk Ceſ. odebrane zoſtało, *m.* 18. od Tokaiu 18. od wielkiego Waradyńu 35, od Budy, dł. 38. 46. ſz. 47. 30.

DECISE, *Decetia*, dawne M. Fr. w Pow. Niwerneńſkim, ſł. urodzeniem Gwidona, *Coguille*, ieſt blizko Ligery, *m.* 8. od Nevers na połd.

DEE, *Divus*, Dywa, rz. Angielſka wpada w morze Irlandzkie. dwie tegoż im. rzeki znayduią ſię w Szkocyi.

DEGNIZLU, piękne i wiel. M. Turcyi Azyat. w Natolii, o *m.* 60. na w. ku połd. od Smirny, leży blizko ruin dawney Laodycei Frygiyſkiey, wmieyſcu żyżnym i wielą rzekami oblanym.

DEINSE, m. Flandryi Auſtr. nad rz. Lis, *m.* 3. na połd. od Gandawy. 5. od *Courtray*, dł. 21. 11. ſz. 51. 59.

DEKAN, *Decanum*, Krol. Dekańſkie, czyli Subabia w Indyach, uformowane z krain podbitych od Aurengzeba, w połwyſpie Gangeſu na połd. Mogołu, ktorego znaczną czyni Prow. Prowincye tego Krol. ſkładały niegdyś Krol. Golkondzkie, Wizapurſkie, i Narſyngańſkie. Nabobowie, czyli rządcy powiatowi, nie obowiązani ſą tylko do lenności Subabowi, ten zaś ieſt hołdownikiem Mogolſkim. A w ſwych wzaiemnych powinnościach utrzymywani ſą boiaźnią. Handel iego zależy na pieprzu, materyach bawełnianych i iedwabnych. Aurengabad ieſt M. S.

DEKENDORF, m. Niem. w niż Bawaryi *m.* 8. na w. od Straubingi, blizko Dunaiu. Szwedzi opanowali go r. 1641. a Auſtryacy r. 1742. nal. do domu Auſtr. mocą traktatu r. 1778. po śmierci oſtatniego Elekt. Bawarſkiego, dł. 30. 40. ſz. 48. 46.

DELVAR, rz. Amer. połn. ktora oddziela Penſylwanią od nowego Jerſey. Daie nazwiſko iedney Prow. rozciągaiącey ſię od Filadelfii, aż do uyścia teyże rz. Prowincya ta graniczy na w. z tą ſamą rz. na z. z Marylandem na połn. z Penſylwanią, na połd. z morzem, ieſt ona iedną z 13. ſtanow ziednoczonych. ob. Stany ziednoczone. Penſylwania.

DELBRUCK, m. Biſk. Paderbornſkiego, o 4. *m.* na z. od Paderbrony.

DELEBIO, *Dalebium*, Delebia, m. znaczne, i iedynaſte zgromadzenie *de la Seguadra de Morbegno*, w Watelinie, blizko fortecy

Fuentes. W okolicy Dalebii ieſt O-pac. *Aqua Fredda*, i blizko Dalebii kaplica pod tyt, Maryi Panny, wyſtawiona, na tym placu, na ktorym Filip Marya odnioſł ſławne zwycięſtwo na Wenetach, r. 1432. i 1434.

DELEMONT, ob. Delſperg.

DELFINAT, *Dauphiné*, po Franc. *Delphinatus*, Prow.Fr.gra.na z. z Rodanem, na połn. z tąż rz. i Sabaudyą, na połd. z Prowancyą na w. z Alpami. Bierze nazwiſko od Gwidona IV. Hr. Abonenſkiego, ktoremu na chrzcie dane było imie Delfina. Humbert Delfin widząc ſię bezdzietnym, wſzyſtkich ſwoich włości odſtąpił Filipowi Synowi Krola Filippa Walezyuſza r. 1343. pod tym warunkiem, aby imie iego i herb przyiął, od tego czaſu Krolowie Fr zaczęli dawać nayſtarſzym ſynom ſwoim dziedzicom tronu tytuł Delfina. Kray w niektorych tylko mieyſcach żyżny, obfituie w zboże, wino, oliwę, cyprys, iedwab, żelazo, i miedź &c. iedna znaczna część tey Prow. nic prawie nie rodzi, co mieſzkańcow iey przymuſza, iż dla wyżywienia ſwego i opłacenia podatkow w pobliżſzych Prow. do robot naymuią ſię. Znacznieyſze Delfinatu rzeki ſą: Ren, Durance, Iſere i Drom. Grenobla M. S. Delfinat czynił niegdyś ſtan Państwa do r. 1628.

DELFT, *Delphi*, piękne i wiel. M. Hollandyi połd. trzecie mieyſce trzyma wrzędzie tych, ktore maią prawo deputowania; ma Arſenał dobrze opatrzony i grob Stathuderow. Początek ſwoy winno Godfrydowi garbatemu Xciu niż. Lotaryngii, ktory tu wybudował fortecę r. 1071. r. 1536. całe prawie w perzynę obrocone zoſtało. Zalecone ieſt fabryką pięknych Faianſow, i innych rękodzieł. Wſzyſtkie publiczne gmachy, a nadewſzyſtko Ratuſz, ſą dziwnie wſpaniałe. Hugo Blotius, Adam Sasbut, Korneli i Hugo Grotius, tudzież Teodor Graſwinkel, z tego miaſta byli rodem, leży nad rz. Sehią, między Roterodamem i Leydą, *m.* 2. od pierwſzego a 3. od drugiego, ma kommunikacyą z portem tegoż im. nad rz. Mozą ſtoiącym; przez kanał długi *m.* 2. dł. 21. 48. ſz. 52.

DELFZYL, forteca Hollend. w Gronindze nad rz. Fiwelą, o *m.* 6. od Groningi, o *m.* od Damy, z portem doſyć wygodnym. Przedmurzem ieſt Hollendrow od Niemcow dł. 24. 26. ſz. 53. 18.

DELHY, albo Deli, *Dellium*, wielkie piękne i handlowne M. Indoſtanu, zbudowane na początku wieku 16. od Chageana oyca Aurengzeba, dla uczynienia z niego ſtolicy ſwego Ceſar. ſą ktorzy mniemaią, że przeſzłe Delli było ſtolicą Poruſa Krola. Wielki Mogoł częſto w nim przemieſzkuie; ma tu ſwoy Saray, tudzież pałac koſztowny i wielkie zawieraiący ſkarby. Stoi nad rz. Gemmą o *m.* 85. od Lahory, 40. od Agry, dł. 97. ſz. 28. 20.

DELISTH, albo Delitz, to ieſt z Wandalſkiego ięzyka, las święty.

DELITIUM, M. piękne w Miſnii, z zamkiem dobrym, w cyr. Lipſkim, od Lipſka *m.* 3. na połn. nad Lubberą, wzięte było od Huſſytow r. 1429.

DELLE, *Della*, m. Fr. w Alſacyi *m.* 2. od Porentru.

DELMENHORST, M. i Hr. Niem. w cyr. Weſtfal. nad rz. Dalmą, blizko Weſſery, z dobrą Cytadellą. Antoni Hr. z Oldenburgu opanował go r. 1547. Krol Duński ſtał ſię iego Panem od r. 1667. ale dał go potym r. 1773. Xciu Holſztyńſkiemu w zamianę za Holſztyn Xiążęcy. Jeſt o *m.* 3. od Bremy 7. od Oldenburga, dł. 26. 12. ſz. 13. 10.

DELMINA, ob. la Mina pod lit. M.

DELOS, ob. Sdila.

DELSPERG, albo Delemont, M. Szwaycar. w Biſk. Ba-

zyleyſkim o *m.* 4. od Solury, dł. 28. 58. ſz. 47. 18.

DEMER, *Tabuda*, rz. dosyć znaczna w Barbancyi wpada w Dylę.

DEMERARY, rz. znaczna Gwyan. Holl. brzegi iey ſą bardzo żyźne, ma kommunikacyą z wielą innemi rzekami, i przeto ſtaie ſię ſpławną. Hollendrzy maią tu ſwoie wygodne ſtanowiſka dla ładowania okrętow, ktore do Europy wyſyłaią.

DEMETRYADA, M. Turcyi Europ. w Teſſalii na połn. odnogi Armiro.

DEMETRYOWICZ, M. Państwa Roſſyiſkiego w Woi. Smoleńſkim, przy rz. Ugra. dł. 54. ſz. 52. 30.

DEMEU, m. Fr. w pow. Armaniackim, *m.* 2. od Vic.

DEMNIN, dawne M. Niem. w Xſtwie Szczecińſkim, w Pomeranii, nal. do Krola Pruſkiego o *m.* 12. od Stralſundu. dł. 32. 20. ſz, 54. 3.

DEMONA-VAL-DI-DEMONA, *Valles Nemorenſis*, Prow. Sycylii w dolinie obſzerney w części nayblizſzey Neapolu. Jeſt długa *m.* blizko 40. ſzeroka 50. kray na podziw żyżny, miaſto w nim celne Meſſyna.

DEMONT, albo DEMONA, forteca Xſtwa Piemontſkiego w Hr. Saluceńſkim nad rz. Sturą. Jeſt o *m.* 4. na połd. ku z. od Coni 7. od Tendy.

DENAIN, m. Fr. w Niderlandzie w Hr. Hanonii, nad rz. Skaldą, ſł. zwycięztwem odnieſionym przez Marſzałka *de Villars*, r. 1712. i Opac. Kanoniczek. Jeſt między *Valenciennes* i *Bouchain*. dł. 21. 3. ſz. 50. 20.

DENAT, m. Fr. *m.* 3. od Alby.

DENBIGH, *Denbiga*, M. Angielſkie ſtoł. Prow. Denbigshiry, w Xſtwie Wallii z zamkiem, wyſyła Dep. na Parl. ſtoi na ſkale maiącey w ſobie wiele wapna, co niezdrowym czyni dla obywatelow powietrze; handel prowadzi rękawiczkami. Leży o *m.* 54. od Londynu, dł. 13. 55. ſz. 53. 13.

DENBIGHSHIRE, Prow. Angl. w Xſtwie Walii ma obwodu na *m.* 40. łanow ziemi 410000. kray w śrzodku żyżny, obfituie w rudy ołowianne, wyſyła na Parl. Deputata.

DENDERMOND, Dermond, albo Tenermond, *Teneræmunda*, piękne i obronne M. Auſtr. w Niderlandzie, w Flandryi z zamkiem. Xiążę de Malborugh, dobył go r. 1706. a Fr. r. 1745. otaczaią go bagna i piękne łąki, ktore obywatele zalać mogą za pomocą śluzow. Jeſt nad zbiegiem Dendry i Skaldy, o *m* 6. od Antwerpii, 5. od Gandawy, 6. od Bruxelli. dł. 21. 38. ſz. 51. 3.

DENIA, dawne i moc. M. Hiſzpańſkie w Krol. Walencyi, z zamkiem mocnym i portem wygodnym. Było dawniey Biſk. zdobyli go związkowi r. 1705. odzyſkał go Aſfelel Kawaler, r. 1708. Kilko wiekami przed J. Xtuſem było od Marſelczykow założone, leży przy morzu pod górą o *m.* 21. od Alikanty. 28. od Walencyi na przeciwko wyſpy Iwiki, dł. 18. 8. ſz. 39.

DENIS, (S) S. Dyonizego. Opac. w Reims, czyni 9000. liwr. Tego im. Opac. w Dyec. Kambrezkiey czyniące 15000., liwr. i m. Fr. o *m.* 4. od Orleanu.

DENTIUM Littus, *Coſté des dents*, *Pomorze ſłoniowe*, kray nadbrzeżny w Gwinei w Afr. między brzegiem złotym; Malagwą i Kwakwami. Rozciąga ſię na *m.* 80. Europ. dzielą go na dwa narody dobry i zły. Dla portow nie wygodnych i dzikości mieſzkańcow rzadko tu Europeyſkie zawiiaią okręty. Handel tego kraiu naywiękſzy zawiſł na zębach Słoniowych, i ztąd ma ſwoie nazwiſko.

DENYS, (S) *S. Dyoniſius*, M.

Wyſpy Francuzkiey ze ſławnym Opac. Bened. gdzie widzieć groby Krolow Fr. i ſkarb koſztowny, o *m.* 2. od Paryża. dł. 20. 22. ſz. 48. 56. 8. Tegoż im. M. Fr. w Langwedocyi, *m.* 3. od S. Papoul, i inne w Pow. Andegaweńſkim, *m.* 3. od Sabli; ſą inne mniey znaczne mieyſca we Fr. tegoż nazwiſka.

DEPFORT, m. Ang. nad Tamizą, *m.* 2. od Londynu. Tu okręty Krolewſkie buduią i naprawiaią, w położeniu ieſt miłym.

DERAS, wiel. M. Azyi w Perſyi. dł. 79. 30. ſz. 31. 32.

DERBENT, *Derbentium*, wiel. i obronne M. Azyi w Perſyi, fundowane od Alexandra W. powiękſzone od Naushirwana Krola Pers. rozciąga ſię prawie na milę. Widzieć ſię w tym mieście daią liczne groby, mury iego ſkładaią ſię z kamieni twardſzych nad marmur, kitowanych maſſą robioną z tłuczonych miałko ſkorupek ślimaczych, z tartego na proch głazu. Bliſko tego miaſta widzieć gruzy muru, ktory ſię ciągnął od morza Kaſpiyſkiego, aż do morza czarnego. Piotr W. opanował to miaſto pod czas oſtatnich rozruchow w Perſyi. Leży bliſko morza Kaſpiyſkiego przy górze Kaukazie. dł. 67. 35. ſz. 42. 8.

DERBISHIRE, Prow. Angiel. obfituie w zboże paſze i laſy. Wyſyła 1. Dep. na Parl. ma góry marmurowe, rudy węgielne, żelazne, ołowiane, alabaſtrowe i kryſztałowe. Derby iey M. S. ob. Darby.

DERNBACH, M. wyż. Haſſyi z zamkiem tegoż im. *m.* 3. od Marpurga. Grod Dernbachſki nal. do Landgrafa Darmſtadſkiego.

DERN, M. nadm. w Afr. w Krol. Barkańſkim.

DERNIS, M. Dalmacyi z fortecą. Wenetowie wzięli go r. 1684.

DEROTA, Deiruta, M. Egyptu na wyſpie, ktorą czyni kanał płynący z Kairu do Rozetty, ma Kościoł wſpaniały, okolica tego m. wydawała dawniey bardzo wiele cukru. dł. 49. 30. ſz. 30. 40.

DERPT, *Derpatum*, piękne i dosyć znaczne M. w Inflanciech, niegdyś Wdztwo i Biſk. za rządow Pol. Wzięte było od Cara Iwana Waſilowicza r. 1558. odebrał go r. 1604. Hetman W. Lit. Chodkiewicz, zdobyte było od Szwedow r. 1625. a nakoniec opanowane od Cara Piotra W. z całemi Inflantami, zoſtało przy Moſkwie. Leży na górze, ma zamek za miaſtem nad rz. Ambeką, od Pleſkowa *m.* 20. od Narwy 25. dł. 45. 10. ſz. 58. 10.

DERVAL, dawna Baronia Fr. *m.* 8. na połud. od Rennes.

DESIDERADE, *Deſiderata*, Dezyderada, wyſepka Amer. półn. iedna z Antylſkich, odkryta przez Krzyſztofa Kolumba, nal. do Franc. Opanowali ią byli Anglicy, ale traktatem Werſalſkim wrocili ią Franc. r. 1763. Jeſt długa *m.* 4. ſzer. 2. od Marygalanty o *m.* 7.

DESIRE, Kap kończący Kray nazwany ziemia ogniſta, przy uyściu przeſmyku Magiellańſkiego w morze połud.

DESNY, m. Czeſkie w cyr. Bechińſkim, ſł. wodami mineralnemi.

DESSAU, *Deſſaviæ*, M. obronne Niem. w cyr. wyż. Saxonii w Xſtwie Anhalt, ſł. ſtoczoną tu bitwą w r. 1626. ozdobione ieſt pięknym zamkiem; ma własnego Xcia z linii drugiey Xiążąt Anhaltyńſkich, i ztąd to ta linia ſwoy tytuł bierze. Leży przy zbiegu Elby z Muldą, między Magdeburgiem i Wittembergiem, o *m.* 15. od Lipſka. dł. 30. 25. ſz. 51. 58.

DETERN, w Oſt-Fryzyi, znakomite od lat kilku z przyczyny wod mineralnych.

DETHMOLD, *Detmoldia*, dawne m. Niem. w Weſtfalii nad Wehrą, o *m.* 1. od Lemgowii, 6. od Paderborny, rezydencya Hrabi Lippeńſkiego.

DETROIT, przeſmyk, termin Fr. ob. Fretum.

DETTINGEN, albo DET-

TINA, m. Niem. w Elekt. Moguntckim, znakomite zwycięſtwem, ktore Jerzy II. Krol Angl. odnioſł r. 1743. między tym miaſtem i Selingſtadtem nad Franc. maiącemi na czele Generała *Noailles*.

DEVA, port Hiſzp. na morzu Biſkayſkim w Prow. Gwipuſkoa, o m. 12. od Bilbao, 5. od Placencyi. dł. 15. 8. ſz. 43. 30.

DEVELTO, albo Zagoria, m. Turcyi Europ. w Bulgaryi, ma Arcy Biſk. Greckiego. Leży nad Panizą, o m. 9. od Siſſopoli, 26. od Adryanopola, 45. od Konſtantynopola. dł. 45. 8. ſz. 42. 33.

DEWENTER, *Daventria*, wiel. obronne, handl. ludne i ſławne M. Hollandyi, ſtoł. Prow. Owerifſel, przedtym wolne Anzeatyckie, i z Biſk. ktore znieśli tu Holl. opanowawſzy go r. 1591. Biſkup Monaſterſki zdobył go był r. 1672. ale go tegoż r. powrocił. Oyczyzną ieſt Jak. Gronowiuſza, i Bronhorſta. Leży nad rz. Iſſelą, o m. 4. od Zutphanii, 22. od Amſterdamu. dł. 23. 43. ſz. 52. 18.

DEVEZE, m. Fr. w Armeniackim Pow. m. 8. od Auch.

DEUILLY, zamek Fr. w Xięſtwie Barſkim, m. 3. od Darney.

DEWIZES, m. Angl. w Hr. Wiltonſkim, wyſyła 2. Dep. na Parl. m. 2. od Wiltony.

DEWONSHIRE, *Devonia*, Prow. nadmorſka i połud. Angiel. poſyła 2. Dep. na Parl. Powietrze ma zdrowe i ziemię urodzayną. Mieſzkańcy iey ſą nayzdrowſi i nayrzeźwieyſi ze wſzyſtkich Anglikow. Ma miny cynowe, ołowiane, manufaktury ſukien, ſzarży, koronek; zawiera łanow, ziemi 1920000. a w koło ma m. 65. Exceſter iey M. S.

DEUX Ponts, ob. Zweybrück.

DEZIZA, *Decicia*, M. Egyptu nad Nilem, niedaleko Kairu. Obywatele miaſta tego twierdzą, iż Jeremiaſz Prorok tu ieſt pogrzebiony. dł. 49. 10. ſz. 28. 54.

DEHIHON, ob. Maſſiſa.

DIAMPER, M. Indyiſkie w Krol. Kochinchinſkim, przy brzegu Malabarſkim, Obywatele iego ſą religii Chrześciańſkiey.

DIANO, M. Stanow Genueńſkich, m. 1. od Onelii.

DIARBEK, Diarbekir, *Meſopotamia*, Prow. Turcyi Azyat. między Tygrem i Eufratem, dawniey zwana Mezopotamią.

DIARBEK, Diarbekir, Amed. *Amida*, wiel. i dawne M. Turcyi Azy. ſtoł. Prow. tegoż im. położone w miłey nader i żyzney rowninie przy rzece Tygrys, Mahometanie miaſta tego obywatele ſą pokrowni, w obcowaniu mili, uczynni i ludzcy dla Chrześcian, ktorych tam liczą na 20000. Handel wielki prowadzą płotnem, ſkorami czerwonemi, i bawełną. Baſza Diarbeku ieſt Wezyrem Ceſarza Tureckiego, i może wyſtawić woyſka konnego 20000. Odległe o m. 65. od Alepu, 52. od Mazuli. dł. 57. ſz. 36. 58.

S. DIDIER, m. Fr. m. 7. na półn. od Puy. Tegoż im. m. Fr. m. 1. od Lugdunu.

DIE, *Dea Vocontiorum*, M. Fr. w Delfinacie z Biſk. Jeſt ſtoł. Pow. z przyczyny religii wiele ſzkod poniosło od Dyſſydentow, przed znieſieniem Edyktu Nanteńſkiego. Wody mineralne ma zdrowe, leży nad rz. Dromą, o m. 9. od Walencyi, 12. od Grenobli, 115. od Paryża. dł. 22. 58. ſz. 44. 44.

DIE, (S.) *S. Deodatus*, M. Lotaryngii, ma ſławną Kapitułę, ktorey Kanonicy czynią wywod Szlachectwa, a Proboſzcz miał władzę Biſkupią, przed uſtanowieniem tu Biſkupſtwa, z przyczyny zaſzłego ſporu r. 1777. Jeſt o m. 12. na połud. ku w. od Lunewilu. dł. 24. 45. ſz. 48. 20. Tegoż im. ieſt m. Fr. nad Ligerą, m. 4. od Blezy.

DIECZIN, ob. Teſchen.

DIELETTE, mały port morſki w Normandyi, dokończony r. 1731. m. 5. na połud. od Cherburga.

DIEMANSTEIN, włość w

Niem. Judzielna domu tegoż im. w cyr. Szwabskim w Xstwie Oettyngeńskim.

DIEMENTS, Kray w ziemi południowey na połnoc nowey Hollandyi, tak nazwaney od Hollendrow od imienia Antoniego Diements Generała Kompanii Indyiskiey w r. 1642.

DIENVILLE, m. Fr. w Szampanii, o *m.* 3. od Baru nad Albą.

DIEPBURG, m. Niem. w Elektorstwie Moguncktim, na w. Moguncyi.

DIEPHOLD, m. i Hr. Niem. w cyr. Westfalskim, przy ieziorze Dumer, między Bremą i Osnabrygą, o *m.* 12. od Minden. Nal. do Elekt. Hannowerskiego. dł. 26. 10. sz. 52. 45.

DIEPPE, *Deppa*, Dieppa, piękne M. Fr. w Normandyi wyż. z portem wygodnym, zamkiem dawnym, i dwoma pięknemi tamami przy wieździe portowym. Kościoł Parafialny S. Jakuba arcy wspaniałą ma wieżą, z ktorey, iak powiadaią, w czasie pogodnym doyrzeć można brzegow Anglii. Handel miasta tego zawisł na śledziach, stokwiszu, koronkach &c. Wyżey Dyeppy Flotta Angiel. i Holl. r. 1690. była porażona, r. zaś 1694. była szturmowana od Anglikow, nie iest teraz tak znaczna iak była dawniey. Krasset, Pekwet, i Rychard Simon ztąd byli rodem. Leży nad uyściem rz. Bethuny, o *m.* 12. od Rotomagu, 6. od Treportu, 18. od Paryża. dł. 18. 44.' 12." sz. 49. 55. Mała Dyeppa iest w Gwinei w Afr. zbudowana od Francuzow na brzegu Malagwetty.

DIERSTEIN, m. niż. Austr. z zamkiem przy Dunaiu. Rychard I. Krol Angielski przytym mieście był przytrzymany w r. 1194.

DIESSENHOFFEN, *Divodurum*, wielkie, bogate i piękne M. Szwaycarskie nad Renem, w Kant. Szafuzkim, ma swoie obrady i przywileie innym miastom Kantonowym służące. Przyieło Religią Protestancką r. 1529. dł. 26. 25. sz. 47. 45. od Szafuzy leży o *m.* 2.

DIEST, *Diesta*, M. w X. Brabanckim, wzięte było od X. Marboruga r. 1705. odebrane wkrotce i zburzone od Franc. Jest Oyczyzną Mik. Klenarda. Leży nad rz. Demerą, o 6. *m.* od Lewanium, 4. od Tillemontu. dł. 22. 35. sz. 50. 59.

DIETRICHSTEIN, m. Niem. w wyż. Karynthyi, nad rz. Geylą, *m.* 1. od Arnoldsteynu. Jest to dziedzictwo st. Xiążąt i Hr. Dytrychsteynow.

DIETZ, M. i Hr. Niem. w Weterawii, z dwoistym zamkiem, nal. do Xiążąt Nassau. Dietz nad Loną, o *m.* 6. od Koblentz, 3. od Nassau. dł. 25. 35. sz. 50. 22.

DIEU, albo L'ISLE-D'YEU, wyspka Fr. o *m.* 3. od brzegow Piktawii. Ma iedno Miasteczko.

DIEULEFIT, m. Fr. w Delfinacie, *m.* 5. od Montelimardy.

DIEUSE, *Decempagi*, M. Fr. w Lotaryngii, znakomite wodą solną, z ktorey tu warzą wiele soli. Jest nad rz. Seillą, między Metzem i Sawerną, *m.* 9. na połn. ku z. od Nancy. dł. 24. 20. sz. 48. 50.

DIGNANT, m. Istryi, należy do Wenetow; o *m.* 1. od morza. dł. 31. 40. sz. 45. 10.

DIGNE, *Dinia*, piękne M. Fr. w Prowancyi, z Bisk. przyłączonym do Senezkiego r. 1776. sł. łaźniami, w bliskości znayduiącemi się nad rz. Bleoną, *m.* 14. od Embrunu 7. od Systerony, 155. od Paryża. dł. 23. 2. sz. 44. 5.

DIJON, *Divio*, Dyżon, wielkie, piękne, bogate, i iedno z nayznakomitszych M. Fr. stoł. Burgundyi, i Pow. Dyżoneńskiego. Ma Parlament ustanowiony od Ludwika XI. r. 1477. Bisk. erygowane od Klemensa XII. r. 1731. Akademią Prawa, Akademią scientiarum, grod, Opactwo znane pod im. S. Benigna i zamek. Kościoły i domy publiczne po większey części bardzo są piękne.

Na Rynku widzieć można ſtatuę konną Ludwika XIV. *Boſſuet*, *de la Monnoie*, *de Longepierre*, *Crebillon*, *Piron*, ztąd byli rodem. Blizko miaſta znayduie ſię bogata Kartuzya, w ktorey ſą wſpaniałe Xiążąt Burgundyi groby. Miaſto ſamo leży w piękney nader i żyżney rowninie, między dwiema rzekami Ouche i Suzon. Obfituie w przednie wina, o *m.* 19. na z. Bezanſonu, 40. od Lugdunu, 67. od Paryża. dł. 22. 42.' 23." ſz. 47. 19.' 22."

DILA, rz. w Brabancyi, ktora ſię łączy z Skaldą.

DELIGE, M. obr. wyſpy Ceylan, w nim Krol Kandeyſki rezyduie. dł. 99. 10. ſz. 7. 40.

DILLENBURG, *Dilenburgum*, m. Niem. ſtoł. Hr. tegoż im. maiącego *m.* 8. wzdłuż, 10. wſzerż w Wetterawii, i należącego do Xcia Naſſau-Dietz, czyli Xcia Arauzykańſkiego. Leży nad rz. Dillą, o 9. *m.* od Marpurga, 18. od Frankfortu, 20. od Bonny. dł. 25. 59. ſz. 50. 45.

DILLINGEN, *Dilingia*, Dilenga, M. Niem. w Szwabii w Biſk. Auſzpurſkim z Akademią fundowaną r. 1549. Rezydencyą ieſt Biſk. Auſzpurgſkiego. X. Bawaryi oblegał to miaſto r. 1703. bezſkutecznie. Leży blizko Dunaiu, *m.* 8. od Burgawy, 4. od Auſzpurga, 8. od Neuburga. dł. 28. 10. ſz. 48. 38.

DILO, Op. Premonſtr. o *m.* 4. od Sens, czyni 1200. liwr.

DIMOTUK, *Didymotichos* M. Turcyi Europ. w Romanii, z Arcy Biſk. Grec. Leży na wzgórku oblanym rz. Marizą, o *m.* 15. od Adryanopolu, 10. od Traianopolu. dł. 44. 8. ſz. 41. 38.

DINAN, *Dinamum*, M. Fr. obronne w Brytanii, o *m.* 6. od S. Malo, 83. od Paryża. dł. 15. 26.' 40." ſz. 48. 27.' 16."

DINANT, *Deonantum*, *Dinantium*, bogate i obronne M. Niderlandu w Biſk. Leodyiſkim. R. 1554. i 1675. od Franc. zdobyte było, ale przez Traktat Ryświcki, Biſkupowi Leodyiſkiemu powrocone zoſtało. Leży nad Mozą w Kraiu obfituiącym w marmur czarny i żelazo, o *m.* 6. na połud. od Namuru, 16. od Leodium. dł. 22. 34. ſz. 50. 15.

DINCKELSPIL, ob. Dunkeſpield.

DINGELFING, *Dingolvinga*, piękne M. Niem. w niż. Bawaryi, między Landshutem, i Straubingą, nad rz. Iſerą.

DINGLE, *Dinglia*, m. Irlandyi z portem wygodnym, i naywiękſzą w całym Kraiu odnogą, w Hr. Kerry, o *m.* 3. na z. od Korku, 60. od Dublina. dł. 7. 25. ſz. 52. 6.

DINGUWAL, M. Szkocyi w w Hr. Roſs. w Kraiu żyżnym nad rz. Konnelą, w ktorey częſto znaydowano perły, o *m.* 40. od Edymburga, 115. od Londynu. dł. 13. 40. ſz. 57. 46.

DIOIS, *Dienſis Tractus*. Dieńſki Powiat we Fr. w Delfinacie, ktorego M. S. Die.

DIOKO-WAR, m. i forteca w Sklawonii w Hr. Poſzegſkim. Jeſt rezydencyonalne Biſk. Boſnii, do ktorego też należy.

DIPPOLDISWALD, m. Niem. Miſnii w Saxonii, o *m.* 3. na połud. od Drezna.

DIRSCHAU, ob. Tczewo.

DISIMIEU, m. Fr. w Delfinacie z tyt. Hr. o *m.* 1. od *Cremieu*.

DISMA, Dyzma M. Japonii wązkim kanałem oddzielone od Nangaſaki. Hollendrzy maią tu wielki i bogaty magazyn, i handlować tu mogą przez cały mieſiąc Październik.

DISSENTIS, bogate Opac. Bened. w Kraiu Gryzonow, niedaleko Ilantz.

DISSENZANO, m. Wł. w Stanie Weneckim, nad ieziorem Gardy, o *m.* 7. od Breſcyi, ſł. dobrym winem.

DITHMARSEN, *Ditmarſia*, Kray leżący przy morzu Baltyckim, między Elbą i Ewderą. Fryderyk II.

Krol Duński opanował go był r. 1551. iedna część należała do niego, druga do Xcia Holsztyńskiego, lecz r. 1773. Xiążę ustąpił swey części wraz z Xięstwem Holsztyńskim za Xięstwa Oldemburskie i Delmenhorstskie. Miasta znacznieysze kraiu tego są: Meldorp i Lunden.

DITZEN, m. Niem. w Bisk. Osnabruckim, znaczne szybami solnemi o *m.* 7. na połd. ku w. od Osnabrugi.

DIU, obronne M. Indyiskie na wyspie tegoż im. w Krol. Guzaraty z dobrą fortecą; obywatele iego żyią bardzo długo, wyspa i miasto do Portugalii nal. od r. 1535. nie tak, iak przedtym handlowne. dł. 86. 30. sz. 21. 45.

DIVANDURA, *Divandurœ Insulœ*, Dywandurskie wyspy, nazwisko piąciu wysep Azyi, z ktorych każda ma około *m.* 7. obwodu, blizkie są wyspom Maldywskim, należą do Krola Kananorskiego, powietrze maią zdrowe i grunta urodzayne. Handel znaczny prowadzą.

DIVAR, wyspa morza Indyiskiego na połnoc Goy, nal. do Portugal.

DIVE, *Diva*, rz. Fr. w Normandyi; bierze swoy początek wyżey Gassey, wpada w morze, spławną być zaczyna, przy Korbonie, inna rz. tegoż im. znayduie się we Franc. w Piktawii.

DIWIKORA, *Divicore*, M. przy brzegach Koromandelu nad rz. Kalarmą, opanowane od Angl. r. 1749. gdyby można znieść piaski, ktore tamuią rzekę Jedynyby ten tylko Anglicy w tey stronie swoy port mieć mogli.

DIXMUDE, *Dicusmuta*, Dyzmuda M. obronne w Niderlandzie katolickim we Flandryi, od Brugenczykow r. 1459. od Gandawczykow r. 1580. oblegane było bezskutecznie, w r. zaś 1647. 1658. 1695. i 1745. od Franc. wzięte było, ale traktatami Utrechtskim i Akwizgranskim demowi Austr. ustąpione zostało. Leży w mieyscu urodzaynym nad rz. Iperlą, o *m.* 4. na połn. od Ipry, 7. i pół od Dunkierki, 3. od Neuportu, dł. 20. 30. sz. 51. 2.

DNIEPR, *Borysthenes*, wiel. Rzeka Pol. poczyna się w Moskwie, powiększa się rzekami: Orsycą, Ordwakiem, Berezyną, Prypeciem, Desną, Sożą, Rastowicą, Samarą i. t. d. płynie przez znaczną część Litwy około Mohilowa, Rohaczowa, i Rzeczycy, potym odgranicza nas od Moskwy, oblewa Kiiow, Czerkasy, Kryłow, na koniec przez Tartaryą mnieyszą przebiegłszy wpada w morze. Jest żeglowny.

DNIESTR, *Tyras*, wiel. rz. Pol. zaczyna się od gór Karpackich w Woi. Ruskim, płynie przez granicę Podola i Multan wpada w morze czarne niedaleko Białogroda, iest rz. spławną i rybną.

DIZIER, (S) *S. Desiderii Fanum* dosyć znaczne M. Franc. w Szampanii, sł. wytrzymanym attakiem przeciw Karolowi V. r. 1544. twierdze iego zaniedbane były. Leży nad rz. Marną *m.* 6. na w. od Witry. dł. 22. 35. sz. 48. 35.

DOBBERAN, sławny niegdyś klasztor w Xstwie Meklemburgskim, w włości Rostockiey, *m.* 4. na połn. ku z. od Rostoku.

DOBBERTIN, Opac. Panien szlachetnych w Xstwie Melklemburgskim, *m.* 5. na połd. od Gustrowa.

DOBCZYCE, m. Pol. w Woi. Krakowskim, pod panowaniem Austryackim w Cyr. Wielickim, Starostwo iest nad rz. Rabą *m.* 2. na połd. od Wieliczki.

DOBEL. ob. Voitsberg.

DOBROMIL, m. Pol. w Woi. Ruskim pod panowaniem Austr. w Cyr. Samborskim, od Szambora *m.* 4. i pół.

DOBRZYN, *Dobrinum*, m. Pol. w Woi. Płockim, stoł. swey ziemi, iest drewniane i spustoszałe, podczas woyny Krzyżackiey z Pol.

Pol. wiele ucierpiało. Zamku dawnego gruzy zostały. Leży na górze nad Wisłą, od Torunia *m.* Pol. 10. od Warszawy 20. od Gorzna 6. dł. 37. 35. sz. 52. 38. Dobrzyńska ziemia w Woi. Płockim, iest oddzielona rz. Drybencą od Prus, od Woi. Inowrocławskiego Wisłą, dzieli się na 3. powiaty, Dobrzyński, Słoński, i Rypiński. Ma swego Kasztelana, ziemstwo i grod, seymikuie w Lipnie, obiera 2. Posłow, 1. Deputata i Kommisarza. Używa za herb, trzech wież. Mundur iey iest kontusz amarantowy z wyłogami błękitnemi, żupan biały. Od Konrada Xcia Mazowieckiego dana była Krzyżakom, ktorą nim potym odzyskali Polacy przez sto kilkadziesiąt lat z Krzyżakami i Prusakami krwawą wiedli woynę.

DOCKUM, *Doccum*, M. obrone Hollend. w Fryzyi, w kraiu urodzaynym. Jest oyczyzną Reniera Gemmy, zwanego Fryzonem, Jana Dokuma i Kornell. Kempiusza. Leży przy uyściu rz. Wery o *m.* 4. od Lewardyna, 9. od Groningi, dł. 23. 28. sz. 53. 18.

DOE, czyli Doue, *Theoduadum*, Doa, m. Fr. w Andegaweńskim Pow. znakomite pałacem dawnych X. Akwitańskich, ktorego dotąd gruzy widzieć można, tudzież iarmarkami, piękną fontanną i urodzeniem XX. Marsolles, i Jakuba Sawary, leży o *m.* 3. od Saumur. dł. 17. 13. sz. 47. 12.

DOEBELN, m. w Cyr. wyż. Saxonii w Misnii *m.* 2. od Lipska, nad rz. Muldą, sł. przedniemi fabrykami kapeluszow i sukien.

DOEMITZ, ob. Domitz.

DOEZBURG, *Teutoburgum*, m. Hollenderskie nad rz. Issylą w Hr. Zutfanii. Wzięte było od Xcia Maurycego *de Nassau*, r. 1591. a od Franc. 1670. dł. 23. 42. sz. 52. 3.

DOFAR, ob. Dafar.

DOGADO, albo Dogat, *Venetus Ducatus*, część Państwa Weneckiego, w ktorey leży miasto stołeczne Wenecya.

DOHNA, o 3. *m.* od Drezna w Misnii, iest to dziwnie piękny dom rozrywki, gniazdo familii Burgrabiow *de Dohna.*

DOL, *Dola*, M. Fr. w wyż. Brytanii z Bisk. Oyczyzna Alexandra *de Ville-Dieu*, o *m.* 2. od morza, w kraiu obfituiącym w Konopie, zboże i owoce, z ktorych wyśmienite iabłeczniki robią, o *m.* 7. od Antraim, 7. od St. Malo, 77. od Paryża, dł. 15. 53'. 48". sz. 48. 33'. 9".

DOLCE-AQUA, m. i Hr. Piemontskie z zamkiem dosyć obronnym nad rz. Nerwią, leży w kraiu obfitym w wino i przednią oliwę, *m.* 2. od Wintemilli, dł. 25. 15. sz. 43. 52.

DOLCIGNO, ob. Dulcigno.

DOLE, *Dola Sequanorum*, Dola piękne M. Fr. w Franszkoncie. Francuzi wzięli go byli 1479. X. Kondeusz dobywał r. 1636. lecz próżno. Ludwik XIV. dobył go r. 1668. Fortyfikacye Doleńskie zburzone zostały, r. 1674. Kollegium tuteysze iest iedno z naypięknieyszych we Francyi. Leży nad rz. *Doux*, w kraiu miłym i urodzaynym, o *m.* 6. od Bezańsony, 12. od Dyżonu, 78. od Paryża, dł. 23. 10'. 6". sz. 47. 5'. 42".

DOŁHINOW, m. Pol. w Woi. Wileńskim pow. Oszmiańskim, niedaleko rz. Wilii *m.* 3. od iey źrzodła, od Oszmiany *m.* 26.

DOLINA, m. Pol. w Woi. Ruskim pod panowaniem Austr. w Cyr. Halickim, w dystrykcie Tyzmienickim z Stwem. *m.* 8. na połd. ku z. od Halicza.

DOLLART, iezioro albo raczey odnoga morza Niemieck. przy Xstwie Ost-Fryzyi; była to dawniey piękna i obszerna rownina, ktorą z 33. wsiami zalało morze r. 1277.

DOLOMIEU, Margr. Fr. w Delfinacie.

DOLTABAT, M. w stanach

W Mogoła, z fortecą iedną z naylepszych w tym kraiu w Prow. Balagacie, dł. 94. 30. sz. 18. 40.

DOLUS, m. Fr. na wyspie Oleronie przy brzegach pow. Alteńskiego,

DOMAZLICZA, albo Thaus, M. Czeskie nad rz. Kadburzą, w Cyr. Pilźnieńskim, sł. zwycięztwem odniesionym przez obywatelow nad Krzyżakami wysłanemi od Papieża przeciwko Hussytom r. 1466. Szwedzi dobyli go r. 1641.

DOMBES, *Pagus Dombensis*, Dombskie Xstwo udzielne we Fr. wzdłuż ma około *m.* 9. wszerz tyleż, gran. na w. z Brescyą, na półn. z Masonenskim, na z. z Belloceńskim, na połd. z Lugduńskim Pow. Kray iest żyzny i w miłym bardzo położeniu; dzieli się na 12. Kasztelanii. Krol Fr. kupił to Xstwo od Hrabiego *d' Eu* r. 1762. i swego tu wysyła Intendenta.

DOMEURE, Opac. Fr. w Lotaryngii z Juryzdykcyą Biskupią niegdyś, przed przyłączeniem iego do Bisk. Dieńskiego r. 1777. *m.* 1. od Blamontu.

DOMFRONT, *Domfrontium*, m. Fr. z tyt. Hr. w Normandyi, iest na górze *m.* 14. od Alensony, 56. od Paryża.

S. DOMINGO, *Hispaniola*, S. Dominika wyspa Hiszp. w Ameryce naybogatsza z Antylskich, długa na *m.* 160. szer. na 30. obwod zaś iey wynosi na *m.* 350. odkryta iest od Krzysztofa Kolumba r. 1492. dnia 6. Grudnia. Mieszkana była wprzod od dzikich wyspiarzow, ktorych tu Hiszp. w przeciągu lat 17. 3. milliony wygubili. Otoczona iest zewsząd prawie skałami i hakami niebespiecznemi. Gorąco byłoby tu nieznośne, przez sześć miesięcy roku, gdyby nie wiatr wschodni, i częste a obfite deszcze były, ktore sprawuią wilgoć mocno szkodliwą, a mięso, zboże, owoce w krotkim czasie bardzo psuiącą. Częstym a prędkim podlega odmianom powietrza, tudzież trzęsieniom ziemi, naysnaczniey sze przytrafiło się r. 1727. Rodacy tamteysi żyią bardzo długo, Europeyczykowie zaś prędzey się tu, niżeli gdzie indziey starzeią. Wielą zalana iest rz. z ktorych znaczniey sze są: *Ozama*, *Neywa*, *Macoris*, *Usague*, *Yuna i Astibonita*, ostatnia iest naydłuższa i nayszersza ze wszystkich. Posiada miny złote naypięknieysze i naybogatsze w świecie, tudzież szyby kryształowe, marmurowe, szpitzglas, siarkę, cynę, żelazo i. t. d. niewyczerpane dotąd od Europ. dla niedostatku robotnika. Część iey wschodnia do Hiszp. zachodnia do Francuzow należy.

DOMINGUE, (S.) piękne M. Amer. stoł. wyspy tegoż im. w części Hiszp. z Akademią i Arcy Bisk. ktorego Katedra ma być nader przepyszna. Od niego wyspa ma swoie nazwisko, leży na brzegu połd. rz. Ozamy, dł. 304. 20. sz. 18. 20.

DOMINIQUE, (la) Dominika, *Dominica*, wyspa w Amer. połnocney iedna z Antylskich, między Martyniką i Gwadalupą, tak nazwana od Hiszp. iż w dzień Niedzielny odkryta była. Ma figurę okrągłą, ktorey srzednica wynosi na *m.* 13. obwod zaś 35. wody ma wyborne, góry obfituiące w drzewo do nay większych budowli zdatne. Mieszkana była od Karaibow aż do r. 1771. ktorego od Angl. opanowaną, a r. 1763. traktatem za własność ich poczytaną została. Roku 1778. Francuzi we 24. godzinach opanowali ią, i iednego nie utraciwszy żołnierza. Miasto *Rosau*, iest wyspy tey niby stoł. dł. 315. 40. i 316. sz. 15. 30.

DOMINIKA, rzeka na połd. rz. Senegali w Afr. nad ktorey brzegami maią swe osady Portugal. dla handlu.

DOMITZ, *Domitium*, M. obronne Niem. w Xstwie Meklemburgskim; wzięte było od woysk Cesarskich 1627. od Szwedow 1631.

od Ces. i Sasow 1637. od Szwedow nakoniec 1643. leży przy zeyściu się rzek Elby i Eldy o *m.* 10. od Szwerynu, 5. od Danenbergi, 8. od Grabowa, dł. 29. 16. sz. 53. 25.

DOMME, *Mons Domæ*, m. Fr. w Perigord, na górze blizko Dordony, ma sądy Krolewskie, od Sarlaty *m.* 2.

DOMMERTE d'AUBRAC, ob. Aubrac.

DOMO-D'-OSCELLA, *Oscella*, m. Włoskie w Xstwie Medyolańskim przy Alpach, nad rz. Tozą, nal. do Krola Sardyńskiego, iest w Hr. Anghierskim, o *m.* 10. na połn. ku z. od Anghiery.

DOMPAIRE, dawne M. Lotaryngii, w ktorym Krolowie Austrazyi i Xiążęta Lotaryngii przedtym rezydowali. Teraz iest tylko wsią o *m.* 4. od Darney, 6. od Remiremotnu.

DOMPIERE, *m.* 2. od Doraty w Pow. Lemowiceńskim, inne tegoż im. *m.* 2. od Rupelli są m. Franc.

DOMREMY, m. Fr. *w Barrois*, nazwane *la Pucelle*, sławne urodzeniem Joanny *d'Arc*, znaiomey pod imieniem *Pucelle d'Orleans.* Leży nad Mozą o *m.* 2. od *Neuf-Chateau* 3. od *Vaucouleurs.*

DON, *Tanais*, iedna z nayprzyncypalnieyszych rzek Europ. ktorą oddziela od Azyi, bierze swoy początek w Prow. Rezańskiey w Moskwie i wpada w iezioro zwane *Mæotis*, więcey nad 500. rzek łączy się z nią. Kozacy Dońscy po nad iey brzegiem osiedli, od niey biorą nazwisko ob. Kozacy.

DONAT, (S.) forteca Niderlandu w Flandryi Hollend. od niey dependuie Ekluza. i może ią zruynować swoią Artyleryą. Tegoż iest im. m. Fr. w Delfinacie *m.* 3. od Romansy.

DONAWERT, *Donaverda*, *Danubii Insula*, obronne m. Niemieckie w Cyr. Bawarskim na pograniczu Szwabii, po kilka razy zdobyte i odzyskane było w czasie woien Niemieckich. Przedtym było Cesarskie, teraz nal. do X. Bawaryi, leży nad połnocnym brzegiem Dunaiu, o *m.* 10. od Auszburga, 5. od Neuburga, 15. od Ulmy, dł. 28. 30. sz. 48. 46.

DONCHERY, *Doncheriacum*, Donszery, piękne m. Fr. w Szampanii nad Mozą, o *m.* 1. od Sedany.

DONGO, Krol. Afr. w Abissynii przy Krol. Angola, teraz prawie nieznane.

DONION, m. Fr. w Burbońskim pow. *m.* 4. na z. od Digoin.

DONNERAILLE, m. Irlandyi, w Hr. Kork, wysyła Dep. swego na Parl.

DONNEZAN, kraina Fr. w Hr. *Foix*, ktorey mieyscem głownym *Querigut.*

DONZENAC, m. Fr. w Lemowiceńskim pow. *m.* 2. od Brives.

DONZERE, m. w Delfinacie, z tyt. Xstwa, ktory nosi Bisk. *de Viviers*, o *m.* 2. od Montlimart.

DONZY, *Domitiacum*, m. Fr. stoł. Donzeńskiego pow. o *m.* 3. od Cosne, 9. od Niwerny. Tegoż im. m. Fr. z zamkiem i sądami o *m.* 2. od Fours.

DORAT, *Doratum*, m. Fr. w Marchii nad rz. Scurrą, o *m.* 10. od Lemowiki, 3. od Bellaku.

DORCHESTER, *Darnovatia*, M. Angiel. stoł. Prow. Dorset nad rz. Frozną nie daleko grobli Rzymskiey nazwaney Fossway, na ktorey Rzymianie trzymali, niektore swe pułki, iako z dawnych medalow widzieć się daie. Znaczny tu obywatele maią odbyt z szarzy nayprzednieyszey. Wysyła 2. Dep. na Parl. leży o *m.* 40. od Londynu, dł. 15. 10. sz. 50. 41.

DORDOGNE, *Dordonia*, rz. Fr. bierze swoy początek w górze zwaney złotą, w niż. Arwernii, płynie przez Guiennę i łączy się z Garumną.

DORDRECHT, albo DORT,

Dordracum, piękne, obr. i bogate M. Hollend. w Prow. Hollandyi, pierwſze z Stanow tey Prowincyi, ſławne Synodem Kalwińſkim w r. 1618. połowem ſumow, tudzież urodzeniem Pawła Meruli, Kornell. Adryana, Gwilhelmą Lindana, i Jana Wita. Leży na Kępie, tam gdzie Merwa łączy ſię z Mozą, o *m.* 4. od Roterodamu, 6. od. Bredy, 15. od Amſterdamu. dł. 22. 8. ſz. 51. 50.

DOREN, ob. Dure.

DORFEN, m. Niem. w niż. Bawaryi w Regencyi Landshutſkiey nad Iſerą. Częſte na to mieyſce lud odprawuie pielgrzymki.

DORIA, rz. Wł. w Piemoncie.

DORMANS, *Domnamiantum*, m. Fr. w Szampanii, o *m.* 4. od Eperny, z tyt. Hr. i obronnym zamkiem.

DORNEBURG, albo DORNBURG. m. Niem. w wyż. Saxonii nad Salą, z zamkiem, o *m.* 2. od Jeny, należy do domu *Saxe-Weimar*; zaś Domburg zamek niedaleko Zerbſt, nal. do domu *Anhalt-Zerbſt.*

DORNHEIM, dawny zamek zruynowany blizko Darmſtadtu, przy ktorym Ceſarz Adolf z Naſſau, r. 1298 był zabity od Alberta I. Xcia Auſtryackiego.

DORNOCK, *Dorodunum*, M. Szkocyi połn. ſtoł. Sutherlandii, ma zamek i port obſzerny nad odnogą tegoż im. Leży o *m.* 42. od Edimburga, 150. od Londynu. dł. 14. 10. ſz. 57. 58. Wyſyła Deputata na Parl. Xżę Edward zdobył go r. 1746. poraziwſzy wprzod Lorda Lovedona.

DORSETSHIRE, Prow. nadmorſka Angielſka, wyſyła 2. Dep. na Parl. obfituie w zboże i marmur. Dorcheſter ieſt iey M. S. zawiera łanow ziemi 712000. Jeſt w położeniu miłym.

DORSTEN, *Dorſta*, M. obronne Niem. w cyr. Weſtfalſkim w Stanach Elekt. Kolońſkiego nad Lippą, o *m.* 8. od Duysburga, 20. od Kolonii, 15. od Monaſteru, 5. od Weſeli. dł. 24. 38. ſz. 51. 38.

DORTMUND, *Tremonia*, M. Niem. piękne, obronne, bogate, ludne, Ceſarſkie, w cyr Weſtfalii, w Hr. Mark, nad rz. Emſą, o *m.* 14. od Monaſteru, 15. od Kolonii. Ma wſpaniałe Kollegium dla Proteſtantow, fund. r. 1543. piękne Kościoły, Klaſztor Franciſzkanow i Dominikanow. Połowa mieſzkańcow ieſt Religii Proteſt. Uwolnieni zoſtali we Francyi od prawa kadukowego r. 1770. dł. 25. 6. ſz. 51. 30.

DOUARNENES, m. Fr. niż. Brytanii z portem przy odnodze tegoż im. dł. 48. 10. ſz. 13. 35.

DOUAY, *Duacum*, Duak, wielkie i obronne M. Flandryi Francuzkiey, ma ſławną Akademią, fundowaną od Filipa II. Krola Hiſzp. r. 1552. i Parl. uſtanowiony r. 1686. Wzięte było od Franc. r. 1667. odebrane od związkowych 1710. i znowu zdobyte od Franc. 1712. po potyczce Deneńſkiey, ktorym włáſność miaſta tego traktatem Utrechtſkim zabeśpieczona zoſtała. Oyczyzną ieſt Hieron. Kommelina i Jana z Bononii. Leży o *m.* 6. od Kameraku, 5. od Atrebaty, 45. od Paryża. dł. 20. 44.' 47" ſz. 50. 22.' 10." Forteca *de Scarpe* ieſt ztąd na wyſtrzelenie z armaty.

DOUERO, albo DOURO, *Durius*, rz. Hiſzp. bierze początek w dawney Kaſtylii z góry Urbion, płynie przez Portugalią, i wpada w Ocean przy *S. Jean* niżey Porto, przebiegłſzy wprzod od w. do z. Kraiu na *m.* 90. Prow. Portug. położona między tą rzeką i rz. Minho, bierze od nich nazwiſko.

DOUGLAS, m. nadmorſkie w Szkocyi, w Prow. Merche, i Xſtwo, o *m.* 12. na połud od Edimburga. Jeſt to także nazwiſko iednego Kapu i m. leżącego w części wſchodniey wyſpy Man.

DOULENS, albo DOURLENS, *Donincum*, m. Fr. w Pikardyi, o

m. 6. od Ambianu, 7. na z. od Arras.

DOUMY, Baronia Fr. w Bearnie, o 3. *m.* od Pau.

DOURBUY, ob. Durbu.

DOURDAN, *Dordingum*, m. wyſpy Fr. ſławne iedwabnemi i wełnianemi manufakturami. Leży nad rz. Orge, o *m.* 9. od Karnuty, 10. od Paryża. dł. 19. 42. ſz. 48. 30.

DOWN, *Dunum*, Downa, m. Irlandyi, ſtoł. Hr. Downeńſkiego w Prow. Ultonii; poſyła 1. Dep. na Parl. z Biſk. przyłączonym do Konnorſkiego. Leży o *m.* 22. od Dublinu. dł. 11. 48. ſz. 54. 23. Hrabſtwo Downeńſkie, maiące 15. *m.* wzdłuż i tyleż wſzerż, oblane ieſt morzem ze trzech ſtron, i ma grunta dziwnie żyżne.

DOWNTON, m. Angiel. w Wiltshire, poſyła 2. Dep. na Parl.

DOVER, albo Douvers, Dowera, *Dubris*, M. nadmorſkie Angiel. bardzo znakomite. Ma obronny zamek, zbudowany ieſzcze iak powiadaią od Rzymian. Od tego portu do portu Kaletańſkiego we Fr. nie ma iak *m.* 7. Jeſt to poſpolita droga z Anglii do Francyi, przeto od Cudzoziemcow bardzo ieſt uczęſzczane. Poſyła 2. Dep. na Parl. Leży o *m.* 23. od Londynu, 67. od Paryża. dł. 18. 58.' 57." ſz. 51. 7.' 47."

DOUX, *Dubis*, rz. Fr. w Franſzkońcie, wypływa z góry Jury i wpada w Saonę; nie ieſt ſpławna.

DOUZE, *m.* 3. od Perigueux; *Douzy*, *m.* 2. od Sedany, ſą m. Franc.

DRACKEMBURG, Drakemburg, M. Niem. w Hr. Hoyeńſkim, na prawym brzegu Weſery, o *m.* 2. od Nienburga. Krwawa pod tym miaſtem odprawiła ſię bitwa między Ceſar. i Saſkiemi woyſkami r. 1547.

DRAGUIGNAN, *Dracenum*, Dragwiniana, M. Fr. w Prowancyi nad rz. Piſą, w kraiu miłym i żyżnym, o *m.* 4. od Frejus, 9. od Tropezy, 15. od Toulony.

DRAHELM, m. Niem. w nowey Marchii, z zamkiem nad rz. Dragą, o *m.* 2. na połn. od Falkemburga.

DRAHIM, m. ſtoł. Stwa Drahimſkiego, na granicy Pomeranii przy Woiewodztwie Poznańſkim, do ktorego należało, ale traktatem Bydgoſkim r. 1657. uſtąpione Fryderykowi Wilelmowi Elekt. Brandeburgſkiemu, w ſummie pretendowaney za woienne poſiłki 120000. talerow. Wykupno tego Staroſtwa Rzeplta zleciła Krolowi Michałowi i Naſtępcom iego. Na Seymie Grodzieńſkim r. 1726. pozwolono Woiewodztwu Poznańſkiemu i Kaliſkiemu uczynić ſkładkę na to wykupno, co ſię i ſtało, ale Miniſterium Saſkie ną inne ią obrociło potrzeby; a Woiewodztwom w rzeczoney ſummie uſtąpiona ieſt Sierakowſzczyzna.

DRAMBURG, M. Niem w nowey Marchii nad rz. Dragą, o *m.* 2. na połud. od Falkemburga.

DRAWA, *Dravus*, rz. znaczna w Niem. bierze ſwoy początek w cyr. Bawarſkim, i łączy ſię z Dunaiem w Węgrzech, niżey Eſſeku.

DREFURT, ob. Trefurt.

DRENTA, Kraina Hollend. graniczy na w. z Weſtfalią, na połn. z Groningą i Omlandyą, na z. z Fryzyą, ną połud. z Oweryſſelią, ktorey to oſtatniey część przedtym czyniła. Koworda ieſt M. S.

DRESDEN, *Dreſda*, Drezno, piękne, wielkie i obronne M. Niem. w cyr. wyż. Saxonii, ſtoł. Miſnii. Rezydenc. Elekt. Saſkiego, ma wſpaniały zamek, w ktorym rezyduie Elektor. Tobiaſz, Tandler i Kentmann ztąd byli rodem. Krol Pruſki dobył miaſta tego r. 1745. i 1756. ale r. 1759. do uſtąpienia był przymuſzony, a 1760. prożno go oblegał. Leży nad Elbą, ktora go na dwa rozdzięla miaſta, to ieſt na miaſto ſtare i nowe, pierwſze

ma obronną fortecę i we wszystko zamożny arsenał, o *m*. 6. od Meissen, 16. od Lipska, od Warszawy *m*. Pol. 86. od Wrocławia 51. od Pragi 30. dł. 31. 26. sz. 51./ 12.

DREUX, *Durocasses*, dawne i sławne M. Wyspy Franc. znakomite bitwą tu stoczoną r. 1562. za Karola IX. na ktorey Protestanci zbici, a Xżę Kondeusz poimany został. Henryk IV. dobył go r. 1593. Obywatele wielki handel prowadzą suknem zdatnym na mundury żołnierskie. Godeau i Poeta Rotrou ztąd byli rodem. Leży nad rz. Blezą, o *m*. 6. od Karnuty, 20. od Rotomagu. dł. 19. 1.' 24." sz. 48. 44.' 17."

DRIBURG, dawny zamek Niemiecki, o *m*. 4. od Paderborny, w Bisk. Paderboneńskim, sł. wodami mineralnemi.

DRIESEN, *Driesa*, M. obr. Niem. w nowey Marchii Brandeburskiey, z dobrą fortecą. Szwedzi wzięli go r. 1630. lecz 1650. oddali. Leży nad rz. Nelzą, o 12. *m*. od Landsberga. dł. 33. 36. sz. 52. 26.

DRIN, *Drino*, *Drinus*, Dryn czarny, rz. Turcyi Europ. wypływa z góry *Marinoi*, przy granicach Albanii, i wpada w odnogę Dryńską, ktora składa część odnogi Weneckiey.

DRINAWARD, *Drinopolis*, M. Turcyi Europ. w Serwii na kępie oblaney rz. Drynem, *m*. 7. wyżey iey uyścia w Sawę.

DROBIN, m. Pol. w Woi. Płockim, spustoszałe.

DROGHEDA, *Pontana*, M. bardzo obronne, ludne i handlowne, stoł. Hr. Louth, w Irlandyi, ma port wygodny, sławne odniesionym zwycięstwem przez X. *d' Orange*, nad Jakubem II. r. 1690. Leży nad Boiną o 12. *m* od Dublinu, 16. od Armaghu. dł. 11. 20. sz. 53. 53.

DROHICZYN, m. Pol. dosyć znaczne w Woi. Podlaskim, stoł. ziemi tegoż im. z Stwem grodowym, z szkołami, mieysce Seymikow i Sądow. Miało zamek Krolewski, spalony od Litwy r. 1384. Leży nad Bugiem, *m*. 10. od Bielska, 20. od Warszawy. Drohicka ziemia Seymikuie w Drohiczynie, obiera Posłow 2. Dep. 1. Sądy ziemskie agituią się w Drohiczynie, Sokołowie, w Miedżny i Mokobodach koleią. Grunta ma urodzayne, Obywatele dość znaczny prowadzą handel na swe produkta. Dawniey iak świadczy Gwagnin z ziemi tey i Bielskiey w potrzebie samey Szlachty stawało na 20. tysięcy.

DROHOBYCZ, m. w Woi. Ruskim, pod pan. Austr. z Stwem, w gruncie bardzo żyżnym; stoł. Dystryktu, w cyr. Samborskim, od Sambora *m*. 4.

DROHUBUSK, aibo DOROHOBUSK, m. Pol. w Pow. Włodzimirskim, z Opac. Greckim, od Ostroga *m*. 5. na połn. nad rz. Horyniem.

DROITWICH, m. Angl. w Hr. Worcesterskim, znaczne przednią solą, ktorą tam biorą z trzech zup. Posyła 2. Dep. na Parl dł. 15. 26. sz. 52. 20.

DROM, Droma, rz. w Normandyi, o *m*. 8. od swego źrzodła łączy się z fossą *Souey*. Jest rz. tegoż im. w Delfinacie, ktora wpada w Ren przy Liwronie.

DROMORA, *Dromoria*, m. Irl. w Hr. Downeńskim z Bisk, o *m*. 7. na połnoc ku z. od Downy.

DRONERO, *Draconerium*, m. Włoskie w Piemoncie, w Margr Saluzkim, przy Alpach nad rz. Makrą, na ktorey znayduie się most wysokości podziwienia godney.

DRONTHEIM, *Nidrosia*, wielkie i bogate M. Norwegii, stoł. wielkorządztwa tegoż im z Arcy Bisk. i wygodnym portem nal. do Krol. Duńskiego. Handel prowadzi wielki. R. 1658. od Szwedow wzięte było, ale tegoż r. od Duńczykow odebrane zostało. Ustąpione było Krol. Duńskiemu traktatem Kopenhadzkim r. 1660. zewsząd prawie

oblane ieſt morzem i rzeką Niddeą. Leży o *m.* 95. na półn. ku w. od Bergen, 136. od Kopenhagi, 108. od Sztokolmu. dł. 28. ſz. 63. 15.

DRONTHEIM-HUS, Prow. Norwegii, ieſt naywiękſzą częścią tego Krol. rozciągłą od połud. ku półn. na z. oblewa ią Ocean, na półn. golf Wardhuſki, na połud. Bergienſki, na w. graniczy z Szwecyą. Nie ieſt ludna, z przyczyny wielkich gór, ktore ſię po całym rozciągaią Kraiu. Drontheim ieſt iey M. S.

DROSENDORF, M. niż. Auſtryi z zamkiem, blizko granic Morawii, o *m.* 8. od Znaimu.

DROSSEN, M. Niem. w nowey Marchii, ma fabryki dobrych ſukien, o 4. *m.* od Kuſtrynu.

DROUVILLE, Baronia Fr. w Lotaryngii, o *m.* 2. od Lunewilli.

DROUX, m. Fr. o *m.* 2. od Doraty.

DRUIA, lub SAPIEZYN, m. Pol. w Woiew. Wileńſkim, doſyć znaczne i handlowne, drewniane, nad rz. Dzwiną, z zamkiem dobrym na pograniczu Połockim, *m.* 6. od Braſławia.

DRUSSENHEIM, m. obr. w niż. Alſacyi nad rz. Moterą, blizko Renu, o 6. *m.* od Straſzburgu, w Hr. Lichtembergſkim, opanowane od Ceſ. r. 1704. ale odebrane od Franc. było po dwudniowym attaku r. 1706.

DRUY, Baronia Franc. w Niwerneńſkim Pow. o 4. *m.* od Niwerny.

DRUZBAKI, po Niem. *Rauſchenbach*, wieś Pol. w Stwie Spizkim, ſł. łaźniami i wodami zdrowemi. Ciekawe iey ſą wody obracaiące ziemię w kamień, zkąd groble rury wodne, &c. widzieć ieſt zkamieniałe, lub obroſłe kamieniem. Ma także wody obracaiące żelazo w miedź, tudzież wody zimne, a zawſze wrzące, wody kwaśne i inne tak nieznośney ewaporacyi, iż ptaſtwo po nad nie przelatuiące zdycha. Jeſt od Krakowa *m.* 15. od Biały *m.* 1.

DRUZOWIE, *Druſi*, Narod Syryi mieſzkaiący w ziemi świętey na Libanie i Antilibanie. Obyczaie iego nie ſą nam znaiome. Zdaie ſię, iż to ſą potomki Chrześcian prześladowanych, ktorzy ſię na te ſchronili góry. Amurat IV. Kray ich obrocił w Prow. Ottomańſką.

DRWĘCA, rz. Pol. w Woi. Pomorſkim, wpada w wiſłę.

DRYBENTZ, rz. w Pruſiech, wypływa z Hokerlandyi, rozgranicza Woi. Chełmińſkie od ziemi Michałowſkiey, i Mazowſza, wpada w wiſłę.

DRZEWICA, m. Pol. w Woi. Sandomirſkim, piękne i porządne, ſł. rudami żelaznemi, i fabryką paſow doſyć znaczną, gdyby była w ſwym utrzymywana ſtanie. Jeſt imienia Szaniawſkich.

DRYSZYN, m. Pol. w Woi. Mściſławſkim pod pan. Roſſyiſkim, od Mohyłowa na w. *m.* 10.

DUAK, ob. Doway.

DUAR, m. obronne Dalmacyi blizko brzegu wſch. Cettiny, na połud. Almiſſy, nal. do Wenetow, ktorzy tu mocny utrzymuią garnizon.

DUBIN, m. Niem. w Xſtwie Saſkim z zamkiem nad rz. Muldą, między Lipſkiem i Wittembergiem. Niedaleko miaſta tego znayduie ſię koperwas, ſiarka i hałun.

DUBLIN, *Dublinum*, M. S. Irlandyi w Prow. Linſterſkiey w Hr. tegoż im. Jeſt wielkie, bogate, piękne i ludne, ma Arcy Biſk, Parlament i Kollegium wſpaniałe Akademii fundowane od Krolowey Elżbiety r. 1591. Rezydencyą ieſt Vice-Reya Irlandzkiego, ſprawiedliwość tym prawie idzie tu trybem co i w Londynie. Liczy wiele wſpaniałych budynkow. Załamanie ſię izby Parlamentowey wielkiey w czaſie ſamych Obrad, wielu Irlandczykow o śmierć przyprawiło r. 1782. Ma Port wygodny. Jakob Uſſeryuſz ztąd był rodem. Leży nad

rz. Liffi, blizko morza, w kraiu żyżnym o *m.* 75. od Edymburga, 85. od Londynu, dł. 11. 15. ſz. 53. 18. Hrabſtwo Dublińſkie rozciąga ſię w zdłuż na *m.* 8. wſzerz na *m.* 4.

DUBOURG, Opac. Fr. Auguſt. niedaleko Nantes, czyni do roku 1800. liwr. *Duce* i *Duclaire*, ſą m. Fr. w Normandyi.

DUBIENKA, m. Pol. doſyć porządne, znaczne ſzpichlerzami, czyli ſkładem zboż, oſiadłe ieſt cieślami, leży nad Bugiem, zkąd wiele ſtatkow Pol. do Gdańſka corocznie płynie. Jeſt od Chełma *m.* 2.

DUBENOW, m. Inflanckie nad zbiegiem rz. Dubny z Dźwiną, na z. Dyneburga.

DUBINKI, m. Pol. w Woi. Wileńſkim imienia Radziwiłłow, z zamkiem zapadłym; od Wilna na poln. *m.* 7.

DUBISSA, rz. w Xſtwie Zmudzkim, łączy ſię z Niemnem, płynie pod Roſienie.

DUBNO, znaczne M. Pol. w Woi. Wołyńſkim, z zamkiem dobrym i Opac. Bazyliańſkim, ſł. kontraktami i ordynacyą Xiążąt Sanguſzkow. Jeſt doſyć handlowne i mocne nad rz. Irwą od Brodow *m.* 7. od Lwowa 20. od Berdyczowa 26. od Warſzawy 62.

DUBROWICA, lub Dąbrowica, m. Pol. w Woi. Brzeſkim Litt. z ſzkołami; niegdyś Xſtwo Lit. Jeſt nad Horyniem.

DUBROWNA, lub Dąbrowna, m. Pol. w Woi. Witebſkim pod pan. Roſſyiſkim, nad Dnieprem od Orſzy *m.* 3. od Smoleńſka 18.

DUDERNSTADT, *Duderstadium*, M. Niem. w Xſtwie Brunświckim, nal. do Elekt. Moguncklego od r. 1365. ktorego mu uſtąpione było. Leży nad rz. Wipperą, o 6. *m.* na w. od Gottingi, 15. od Kaſselu, 52. od Moguncyi, dł. 28. 1. ſz. 51. 34.

DUGESME, m. Fr. w Burgundyi nad Sekwaną o *m.* 4. od Chatyllon. Okolica od niego bierze ſwoie nazwiſko.

DUFFEL, m. w Brabancyi Auſtr. między Maliną i Lierą nad rz. Nethą.

DUFFERIN, m. Irlandyi w Hr. Downeńſkim, wyſyła 1. Dep. na Parl.

DUISBURG, *Teutoburgum*, M. Niem. w Cyr. Weſtfalii, w X. Kliwii z Akademią, fund. r. 1656, przedtem Ceſarſkie, teraz nal. do Krola Prus. leży nad rz. Roorą, blizko Renu, o *m.* 5. od Duſſeldorpu, 14. od Kolonii, dł. 24. 25. ſz. 52. 24.

DUKLA, m. Pol. w Woi. Sandomirſkim, ieſt handlowne, pięknym ozdobione pałacem, i oſiadłe; teraz pod pan. Auſtr. w Cyr. Pilźnińſkim, od Lwowa *m.* 31. od Czucza 8.

DULCIGNO, Dolcigno, *Ulcinium*, Dulcynia, M. obronne Turcyi Europ. w wyż. Albanii, z Biſk. i portem wygodnym, i mocną cytadellą. Wenetowie oblegli go r. 1696. lecz bezſkutecznie. Obywatele miaſta tego pod imieniem Dulcygnotow poſpolicie rozboiem morſkim bawią ſię. Leży nad rz. Drineną, niedaleko ſtarego Dulcigno, o 4. *m.* od Antybaru, 8. od Skutary, dł. 37. 2. ſz. 41. 54.

DULECK, m. Irlandzkie o *m.* 9. od Dublinu, poſyła 1. Dep. na Parl.

DULMEN, *Dulma*, m. Niem. w Biſk. Monaſterſkim, z Opac. *m.* 7. od Monaſteru.

DUMBAR, ob. Dunbar.

DUMBLAN, *Dumblanum*, m. Szkockie w Hr. Montheickim, ſł. zwycięztwem odnieſionym przez X. *Argile*, r. 1715. nad Partyzantami Pretendenta Tronu. Leży nad rz. Theetą, o *m.* 2. od Sterlinga, 12. od Edymburga, dł. 14. 16. ſz. 56. 34.

DUN-LE-ROI, *Dunum-Regis*, zn. M. Fr. w Pow. Bituryceńſkim, nad Auroną, *m.* 7. na połd. ku w.

od Bituryki, 10. od Niwerny.

DUNA, ob. Dźwina.

DUNAY, *Danubius*, po Niemiecku *Donau*, wielka i nayznacznieyſza w Europie rz. wypływa z laſu czarnego w Szwabach przy Zumberdze, płynie od z. ku w. przezSzwabią Bawaryą AuſtryąWęgry iTurcyą Europeyſką, a zabieraiąc w ſię innych rzek bardzo wiele, kilką korytami wpada w morze czarne, z takim pędem, że od ſwego uyścia na *m.* 10. iako doświadczono, zachownie wodę ſłodką w morzu. W mieyſcu blizkim uyścia tey rzeki, poławia ſię pewna mała ryba, ktora włożona w butelkę nalaną wodą rzeczną z trochą piaſku na ſpodzie, oznacza ſwą ſpokoynością, lub ruſzaniem ſię, rożne odmiany czaſu, lepiey i pewniey, niżeli Termometra.

DUNAIEC, rz. Pol. wypada z gór Karpackich, biały i czarny łączy ſię przy Nowymtargu, płynie po pod Kroſienko, Sandecz, Zakliczyn, powiękſzony uyściem Popradu wpada w Wiſłę.

DUNBAR, czyli BUMBAR, *Bara* M. Szkockie, w Prow. Lothianie, z portem ſławnym połowem śledzi i ſumow, tudzież przegraną Karola II. 1650. Poſyła 1. Dep. na Parl. leży o *m.* 9. na w. od Edymburga, 7. od Berwicku, 118. od Londynu, dł. 15. 23. ſz. 56. 12.

DUNBARTON, albo DUNBRITTON, *Caſtrum Britonum*, *Dunbritonium*, M. Szkockie, ſtoł. Hr. Lenoxeńſkiego, wyſyła 1. Dep. na Parl. Ma zamek ieden z nayobronnieyſzych w Europie, do ktorego ſchroniwſzy ſię Bretowie, utrzymywali ſię w nim więcey iak lat 300. Leży przy zbiegu rzek Leweny i Kleydy, na wyſokiey przerwiſtey ſkale, o *m.* 4. od Glaſkowa, 18. od Edymburga, 130. od Londynu, dł. 13. 15. ſz. 56. 38.

DUNDALKA, *Dundalkum*, M. Biſk. w Irl. w Hr. Lutheńſkim, z portem bardzo wygodnym, wyſyła Dep. na Parl. o *m.* 3. na połn. ku w. od Luthy.

DUNDE, *Diedonum*, Dunda, M. Szkocyi połn. w Prow. Anghuſkiey, znaczne ſwym położeniem, mocą, handlem i rodem ſł. hiſtoryka Boeryuſza. Kromwel dobył go przez attak, leży nad rz. Tayą, o *m.* 5. od Perthy, 12. na połn. od Edymburga, 121. od Londynu, dł. 15. 5. ſz. 56. 42.

DUNEBURG, forteca w Inflanciech, nad rz. Dźwiną, z Staroſtwem dawniey ſtoł. Woi. Inflanckiego, ma zamek ſypany, lecz zaniedbany, i ſzkoły. Jeſt od Rygi na w. około *m.* 34.

DUNAMUNDA, po Niem. *Dünemundt*, forteca Inflandt, przy uyściu rz. Dźwiny, wzięta od Szwedow r. 1621. a od Moſkalow na początku wieku tego. dł. 42. ſz. 57.

DUNES, termin Franc. czyli nazwiſko wzgórkow piaſzczyſtych, ktore ſię wznoſzą na brzegach nadmorſkich Prowincyi, i ſłużą im za wały zaſłaniaiące od zalania kraiu w przypadku wylewu morza nad brzegi. Szczegulniey tym nazwiſkiem, zowie ſię pomorze Flandryi, ktore ieſt między Dunkierką i Neuportem. (Turenniuſz tu ſł. wygrał potyczkę r. 1658.) i brzegom wſchodnim Angli. na przeciw Kenty na połn. Doweru zaſłonionym fortecą *Sandun*, *Daab*, i *Walmer*.

DUNES, m. Fr. w Kondomſkim Pow. o *m.* 1. od Garomny, między rz. *Giers* i *Baiſe*.

DUNFREIS, *Dunfreia*, M. piękne i bardzo handlowne w Szkocyi połd. w Prow. Nityſdalii. Poſyła 1. Dep. na Parl. leży nad rz. Nithą, na ktorey piękny moſt kamienny ieſt zmurowany, o *m.* 22. od Edymburga, dł. 13. 50. ſz. 55. 8.

DUNGAL, ob. Dunnegal.

DUNGANNON, M. Irlan. w Hr. Tyrońſkim, z ſtanowiſkiem dla okrętow bardzo wygodnym o *m.* 4.

od Armaghu. Deputuie na Parl. dł. 10. 50. ſz. 54. 30.

DUNGARWAN, *Dungarvanum*, M. Irlan. w Hr. Waterfordzkim, z zamkiem obronnym; wyſyła Dep. na Parl. *m.* 9. od Waterfordu na połd. ku z. dł. 10. 12. ſz. 52. 2.

DUNGEANON, albo DUNCANNON, *Duncanonium*, M. Irl. w Hr. Wexfortſkim, z zamkiem dobrym, od ktorego dependuie port Waterfordzki, leżący o *m.* 3.

DUNIN, m. Pol w Woi. Brzeſkim Kuiawſkim z Stwem.

DUNKEL, *Duckeldinum*, m. Szkockie w Pertshire nad rz. Tafą, ſławne zwycięztwem odnieſionym przez Krola Angiel. nad woyſkami Pretendenta. Leży o 4. *m.* od Perthy, 14. od Edymburga, 123. od Londynu, dł. 14. 10. ſz. 56. 55.

DUNKERKA, Dunikierka, piekne i znaczne M. Fr. we Flandryi z portem wygodnym r. 1558. Franc. zdobyli go byli na Angl. i uſtąpili Hiſzp. przez traktat Kambrezki, ktorym odebrał Xżę *Enguien*, r. 1646. po wroceniu go Hiſzpanom General Turenniuſz zdobył go po potyczce, r. 1658. przy Dunes, i znowu przeſzło do Anglikow, od ktorych Ludwik XIV. kupił to miaſto r. 1662. i wyſtawił twierdze podziwienia godne, ktore potym były zburzone, i port iego zawalony mocą traktatu Utrechtſkiego. Odnowione były znowu twierdze Dunkierki, ale przez traktat Werſalſki r. 1763. powinny były powtornie być rozwalone. Wſzyſtkie tu domy murowane ſą z cegły białey pod ieden wymiar. Liczą mieſzkańcow na 80. tyſięcy. Oyczyzną ieſt ſławnego Marynarza Jana Barth. Leży od Nieuporta na połd. ku z. o *m.* 6. od Grawel. Oſtendy, 9. od Paryża, 62. od Gandawy, 18. dł. 20. 2. ſz. 51. 2.

DUNKESPIEL, Dunkelſula, M. wolne, Ceſarſkie, w Szwabii nad rz. Wernitzą. Ma radę wielką i małą. Wielka częścią z katolikow, częścią z lutrow ſkłada ſię, mała zaś z ſamych katolikow Obywatele znaczny prowadzą handel ſierpami i ſuknem, r. 1770. uwolnione zoſtało od prawa Kadukowego we Franc. leży o *m.* 16. od Neuburga, 15. od Norymberg. dł. 29. 5. ſz. 49. 2.

DUNELACECASTLE, M. obronne Irlan. o *m.* 4. od Antrymy. Leży na ſkale blizkiey morza, i od lądu kanałem ieſt oddzielone.

DUNNEGAL, albo DUNGHAL, m. Irlandzkie i Hr. inaczey zwane Tyrkonelią. Wyſyła 1. Dep. na Parl. leży o *m.* 40. od Dublina, o 2. *m.* od tego miaſta, znayduie ſię iaſkinia, nazwana *Czyściec Sgo Patrycego*, w Ultonii, dł. 9. 28. ſz. 54. 36.

DUNOIS, *Dunenſis Pagus*, Duneńſki Pow. we Fr. z tyt. Hr. *Chateaudun* iego M. S.

DUNS, *Dunſum*, M. Szkocyi połd. w Hr. Mercyi, ſławne podług zdania niektorych urodzeniem niezrozumiałego doktora Jana *Dun-Scot*, o *m.* 10. na połd. ku w. od Edymburga, 110. od Londynu, ſz. 55. 58. dł. 15. 25.

DUNSTAFAL, m. Szkockie pryncypalne w Pow. Lomarſkim z portem.

DUNSKIE Kroleſtwo, ob. Dania.

DUNWICK, m. Angielſkie w Pow. Suffolkshire, o *m* 5. od Ipſwiku, wyſyła 2. Dep. na Parl.

DUQUELA, Dukwela, Prow. Afr. w Krol. Marokańſkim, długa *m.* 30. ſzer. 24 Azamur iey M. S. obfituie w zboże i bydło.

DURANCE, rz. Fr. wypływa z Alpow, wpada w Rodan o milę za Awenionem. Wylewy iey dla mieſzkańcow ſą mocno ſzkodliwe. Nie ieſt ſpławną.

DURANGO, M. Hiſzp. doſyć ludne, w Biſkai o 4. *m.* od Bilbao.

DURANGO, m. Amer. połn. w nowey Biſkai, czyniącey część nowey Hiſzp. z Biſk. Suffr. Mexy-

kańſkiego. Leży w kraiu dziwnie urodzaynym, i obfituiącym w ſzyby ſolne, dł. 271. 15. ſz. 24. 30.

DURAS, *Duracium*, m. Fr. w Akwitanii o *m.* 13. od Agenny, ma tyt. Hr. od r. 1688.

DURAVEL, m. Fr. w Pow. *Querci*, nad rz. Lotą o *m.* 1. od Fumeli, dł. 18. 40. ſz. 45. 40.

DURAZZO, *Dyrrachium*, dawne i ſl. M. Turcyi Europ. w Albanii z Arcy-Biſk. obrządku Łacinſkiego i portem wygodnym przy odnoze Weneckiey, o 17. *m.* od Skutary, 7. od Kroy, 30. od Ottrenty. dł. 37. 2. ſz. 41. 25.

DURAK, M. Perſkie, przy zbiegu rz. Eufratu i Tygris, ſławne ſwemi trzcinami do piſania zdatnemi, dł. 74. 32. ſz. 32. 15.

DURBEN, m. Kurlandyi z zamkiem nad rzeczką tegoż im. celne ieſt ſwey parafii, od Goldyngi na połd. blizko *m.* 6.

DURBU, albo DURBUY, *Durbutum*, m. i Hr. w Xſtwie Luxemburſkim, o *m.* 10. od Leodium, 13. od Namuru, 12. od Dinant, dł. 23. 18. ſz. 50. 15.

DURCKEIM, m. Niem. w Palatynacie o *m.* 5. od Neuſtadtu i Spiry, dł. 25. 30. ſz. 49. 26.

DUREN, Doren, Dueren, Durena, *Duria*, czyli *Marcadurum*, M. Niem. w Cyr. Weſtfalſkim, w Xſtwie Juliaceńſkim, przedtym Ceſarſkie, teraz od r. 1407. nal. do Xcia Juliaceńſkiego. Karol V. wziął go przez attak r. 1543. a potym od Generała *Roſe*, r. 1642. dobyte było, i tegoż r. odebrały go woyſka Ceſar. Leży nad rz. Roerą o *m.* 5. od Juliaku, 10. od Kolonii, dł. 24. 15. ſz. 50. 46.

DURETAL, m. Fr. w Andegawii nad rz. Ligerą, ma piękny pałac, obfituie w wino i zboże o *m.* 3. od Fleche.

DURFORT, m. Fr. *m.* 3. od Caſtelnaudary, inne o *m.* 3. od Alezyi.

DURGUT, m. Turcyi Azyat. o *m.* 15. od Smirny.

DURHAM, *Dunelmum*, M. znaczne Angiel. ſtoł. Prow. tegoż im. z Biſk Suffr. Arcy-Biſk. Yorkſkiego i zamkiem pięknym rezydencyi Biſkupa. Powietrze ma zdrowe, chleb dziwnie ſmaczny. Nie daleko miaſta tego, r. 1346. woyſka Szkockie od Anglikow zniesione były, i Dawid Brus Krol ich w niewolą poymany. Prowincya i M. po 2. Dep. na Parl. wyſyła. Leży nad rz. Warą, o 70. *m.* od Londynu, dł. 15. 55. ſz. 54. 45.

DURNBERG, albo TURNBERG, ieſt to nazwiſko iednego mieyſca w Arcy-Biſk. Saltzburſkim położonego, zkąd wodę ſloną kanałami prowadzą do Hellein, i tam ią przewarzaią.

DURNSTEIN, pałac rozrywki Biſk. Wormackiego, o 3. *m.* od Wormacyi.

DUSSELDORF, *Duſſelderpium*, M. Niem. w Cyr. Weſtfalſkim, w Xſtwie Bergeńſkim z pałacem, w ktorym Elekt. Woiewoda dawniey częſto przemieſzkiwał, tu Francuzi rozlokowali byli ſwe woyſka, podczas woyny, o ſukceſſyą Hiſzpańſką ale, r. 1708. wyciągnąć ie muſieli. Leży nad rz. Duſſelą, w tym mieyſcu, gdzie też rzeka wpada w Ren o *m.* 9. od Kolonii 25. od Monaſteru, dł. 24. 28. ſz. 51. 12.

DUSSELTHALL, Opactwo Cyſterſkie fundowane r. 1707. o ćwierć mili od Duſſeldorfu.

DUTLINGEN, Dutlinga, m. Niem. w Szwabii z moſtem na Dunaiu, i zamkiem obronnym, ſtoiącym na górze za miaſtem, blizko Rotwelii, nal. do Xſtwa Wirtembergſkiego, o *m.* 12. od Schaffuzy, dł. 26. 27. w okolicach miaſta znayduią ſię obfite miny żelazne.

DUWR, ob. Dower.

DWOCH-MOSTOW, ob. Zweybrück.

DYBOW, m. Pol. w Woi. Inowrocławſkim, z Stwem, naprzeciw

Torunia.

DYNEBURG, ob. Düneburg.

DYRWIANY wielkie, m. w Xstwie Zmudzkim stoł. Powiatu, ma swego Ciwuna. Sądy Powiatu Wielko-Dyrwiańskiego agituią się w Telszewie. Niedaleko są małe Dyrwiany z swym Powiatem.

DZIAŁOSZYN, m. Pol. w ziemi Wieluńskiey, spustoszałe, przyozdobione ogrodem pięknym. Od Wielunia *m.* 2.

DZIEWIENISZKI, m. Pol. w Woi. Wileńskim z Stwem, od Lidy na połn. *m.* 9.

DZIKIE POLE, *Campi deserti*, Kraina nowey Serwii między Polskiemi granicami i Dnieprem; naj. do Moskwy, pełna stepow, mało mieszkana od Tatarow, pamiętna przegraną woysk Polskich r. 1386.

DZISNA, m. Pol. w Woi. Połockim pod pan. Rossyiskim. Leży blizko uyścia rz. Dziesny w Dźwinę.

DZIESNA, rz. Pol. ma źrzodło w Pow. Wiłkomirskim, płynie przez Pow. Brasławski i w Woi. Połockim wpada w Dzwinę.

DZWINA, *Chesinus Duina*, rz. w Państwie Rossyiskim, wpada w morze białe. Jest tegoż nazwiska Prowincya, ktorey Archangel iest M. S. graniczy ona na połn. z morzem białym i Jugoryą, na w. z Zyrainą, na z. z Usciugyą, na połud. z Prowincyami Wagą, i Onegą.

DZWINA, rz. Pol. zaczyna się w Moskwie, płynie około Witepska, Połocka, Dyneburga, Rygi i wpada w morze Baltyckie. Jest spławną.

E

EARNA, wiel. iezioro Irl. w Prow. Ultonii, w Hr. Farmanagh.

EAST-MEATH, Hr. Irl. w Prow. Leinster, iest piękne, bogate i ludne, długie i szerokie na *m.* 13. Kells iest M. S.

EATON, albo Eton, *Etona*, m. Angl. nad Tamizą, naprzeciwko Windsor, sławne Kollegium fundowanym r. 1443. przez Henryka VI. w ktorym 70. studentow edukuie się *gratis*, a ztamtąd wysyłaią ich do Kollegium Kambridzkiego.

EACOURT, Opac. Fr. August. *m.* 2. od Bapaume.

EAUNES, Opac. Cyster. we Fr. *m.* 3. od Toulosy, czyni 2000. liwr.

EAUSE, *Elusa*, dawne m. Fr. w Armagnac, niegdyś stołeczne *Novempopulanii*, *m.* 7. od Kondomu. dł. 17. 42. sz. 43. 56.

EBELEBEN, m. Niem. w cyr. wyż. Saxonii w Turyngii, z zamkiem pięknym i Kollegium, *m.* 5. na w. od Mulhausen.

EBERBACH, *Eberbachium*, M. Niem. w Palatynacie Reńskim, o pułmili od Mossbach, nad rz. Nekrą, sławne winami. Jest inne tegoż im. w Alsacyi, *m.* 3. od Haguenau.

EBERBERG, albo Eberburg, zamek w Niem. w Pałat. Reńskim. Generał *Rose* dobył go r. 1639. Landgraf Hesse-Kasselski prożno o iego kusił się dobycie r. 1692. Leży przy uyściu rzek Nawy i Alseny, *m.* 2. od Kreutznachy, 5. od Bingeny. dł. 25. 5. sz. 49. 53.

EBERMUNSTER, Opac. Bened. o *m.* 1. od Schelestat, w Alsacyi.

EBERSDORFF, *Ala nova*, daw. Opac. Niem. w Misnii, blizko Chemnitz.

EBERSDORFF, m. i zamek w Misnii blizko Geta.

EBERSDORF, *Ala nova*, pałac rozrywki Dworu Wideńskiego w niż. Austryi, na wyspie Schoechet uformowaney od Dunaiu, *m.* 5. od Wiednia na w. dł. 54. 56. sz. 48. 32.

EBERSTEIN, Hr. położone w lesie czarnym, między Margr. Badeńskim i X. Wirtembergskim, długie *m.* 12. sz. *m.* 6. Zamek Ebersteinski leżący o 3. *m.* od Baden,

nal. do Margrabi Badeńſkiego. dł. 25. 52. ſz. 48. 40.

EBERSTEIN, inne Hr. Niem. w Kraiu Hannowerſkim. Zamek tytularny tego Hr. leży na górze, między Oldenburgiem i Bewern w Kraiu Brunświckim, blizko Weſery.

EBOLI, ob. Evoli.

EBORA, ob. Evora.

EBORACH, albo EBERACH, Klaſztor w Biſk. Wurtzburſkim, gdzie chowaią ſerca wſzyſtkich Biſkupow Wurtzburſkich.

EBER, *Iber*, iedna z pomiędzy większych rzek Hiſzp. bierze ſwoy początek na pograniczu dawney Kaſtylii, w górach Santyllańſkich, płynie przez Arragonią, Katalonią, i wpada w morze śrzodziemne niżey Tortozy. Wody iey ſą bardzo zdrowe. Zaczyna być ſpławną dla batow pod Tadellą.

EBREUIL, *Ebiogilum*, m. Fr. w Arwernii, *m.* 8. od Riom, 10. od Clermont, z Opac. Bened. przynoſzącym do roku 6000. liwr. dł. 20. 40. ſz. 46. 5.

EBROIKA, ob. Evreux.

EBSDORF, dawne, piękne i bogate Opac. Panien Luterſkich w X. Zell, *m.* 6. od Luneburgu.

ECHALIS, ob. Eſchalis.

ECHAUFOUR, m. Fr. w Norm. *m.* 4. od Seezy.

ECHEBRUNE, m. Fr. *m.* 5. od Saintes.

ECHELLE, termin geograficzny Francuzki, znaczący port albo miaſto handlowne przy morzu śrzodziemnym w Azyi, przy Oceanie zaś leżące *Eſcales* nazywaią ſię: tak w tych iako w tamtych Narody Europeyſkie niektore, ſwych utrzymuią Konſulow.

ECHELLE-DIEU, ob. Eſcale-Dieu.

ECHELLES, (les) *Scalæ*, M. Sabaudzkie, znaczne wſpaniałym grobem marmurowym, *m.* 2. od wielkiey Kartuzyi. dł. 23. 25. ſz. 45. 30.

ECHELSBEK, m. Flandryi z zamkiem obr. *m.* 2. od Bergues.

ECHILLEUSE, m. Fr. w Gatyneńſkim Pow. *m.* 3. od Pithiviers.

ECHTEREN, albo EPTERNACH, *Epternacum*, M. w Xſtwie Luxemburſkim, *m.* 4. od Treviry nad rz. Surą, z Opac. Bened. gdzie znayduie ſię grob Sgo Wilbroda. W tymże Opac. widzieć ieſt text Ewangelii bardzo dawny, ięzykiem Saxonow napiſany.

ECIYA, ob. Exiia.

ECKARDSBERG, m. Turyngii, założone r. 998. od Ekarda Margrabi Miſnii, o *m.* 4. od Naumburga. W okolicach znayduie ſię koperwas.

EKARTSBERG, m. w wyż. Luzacyi blizko Zittau.

ECKEREN, wieś w Niderlandzie w Margr. Antwerpſkim, ſławne batalią między Fr. i Sprzymierzonemi odprawioną r. 1703. *m.* 2. od Antwerpii, 9. od Bredy. dł. 21. 57. ſz. 51. 18.

ECLARON, m. Fr. w Szamp. nad rz. Blezą, z tyt. Baronii, *m.* 5. od Joinville.

ECLUSE, albo SLUIS, *Sluſæ*, Ekluza, m. obr. w Niderl. Hollend. w Flandryi z portem dziwnie wygodnym, i śluzami. Anglicy r. 1405. prożno o iego kuſili ſię dobycie. Hollendrzy pod kommendą X. Maurycego de Naſſau dobyli go r. 1604. Leży nad morzem, *m.* 3. od Bruges, 5. od Middelburga. dł. 20. 54. ſz. 51. 18. Jeſt inne tegoż im. m. w Flandryi, *m.* 3. od Duaku.

ECLUSE, albo LA CLUSE, forteca nad Renem, blizko niey Ren ginie w ſkale, a potym o kilka ſtay pokazuie ſię.

ECOLIERS, (le Val des) *Vallis Scholarum*, Opac. Fr. w Baſſigny, nad rz. Marną, *m.* 1. od Chaumont.

ECOS, m. Fr. w Norm. *m.* 3. od Giſors.

ECOUCHE, m. w Norm. nad rz. Orną, 2. *m.* od Argentan.

ECOUIS, *Eſcovium*, m. Fr. w

Norm. *m*. 2. od Andely, ma tyt. Hr.

ECS-MIAZIN, ob. Trois-Eglises.

ECUREY, Opac. Cyſt. fund. r. 1144. *m*. 5. od Baru Xiążęcego we Fr.

EDAM, M. w Niderl. Holl. ſławne ſerami, *m*. 2. od Horny, 3. od Amſterdamu. dł. 52. 33. ſz. 22. 28.

EDEN, m. w Kurlandyi z znacznemi rudami żelaznemi i hutą miedzianą, w Pow. Goldyńſkim.

EDER, *Aedera*, *Adrana* & *Adranus*, rz. w Czechach, wpada w Elbę w Leutmeryczy.

EDERABAD, ob. Bagnagar.

EDIMBURG, *Aneda*, *Edemburgum*, Edymburg, piękne i obſzerne M. S. Szkocyi i Hr. tegoż im. ktore 1. Dep. na Parl. wyſyła. Przedtym było ſiedliſkiem Krolow. Ma zamek, ktory za niedobyty poczytuią, przeto iż na wyſokiey i niedoſtępney ieſt położony ſkale. Ma Akademią, Pałac wſpaniały, Kościoł duży i dziwnie piękny. W Bibliotece Akademii widzieć ieſt rog kilka calow długi, ktory r. 1671. niewieście iedney lat iuż 50. maiącey, był upiłowany, a ktora lat ieſzcze 12. po tey operacyi żyła. Alexander de Hales, Robert Barclay, Gilbert Burnet, ztąd byli rodem. Leży o poł mili od morza, w kraiu żyżnym i miłym, o 75. *m*. od Dublinu, 120. od Londynu, 180. od Paryża. dł. 14. 34.' 55." ſz. 55. 58.

S EDMONSBURY, *Sanctus Edmundus*, M. Angl. w Prow. Suffolk, wyſyła 2. Dep. na Parl. *m*. 20. od Londynu. dł. 18. 30. ſz. 52. 20.

EFFERDING, m. Niem. w wyż. Auſtr. *m*. 3. od Lintz. dł. 31. 48. ſz. 48. 18.

EGER, *Egra*, rz. znacznieyſza w Czechach, bierze początek w Frankonii, i wpada w Elbę.

EGG, zamek wyż. Karnioli, *m*. 8. od Laubach.

EGLISOW, albo Eglisau, *Eglisovia*, M. w Kant. Zurych nad Renem, częſtym trzęſieniom ziemi podlega. dł. 26. 15. ſz. 47. 45.

EGMONT, Kray połn. Hollandyi, od ktorego znaczna familia ſwe bierze nazwiſko.

EGERA, lub Aegeri, *Aquae Regiae*, *ad aquas regias*. Towarzyſtwo czyli liga Szwaycarſka, ktora z miaſtem Zug, i Towarzyſtwem Menzygeńſkim i Barſkim, ſkłada udzielność Kantonu Zug.

EGERI-SEE, Egierſkie iezioro. Jeſt bardzo głębokie i pełne ryb, na milę długie. Loretz rz. z niego wypływa. Wieś Egera ieſt nad tym ieziorem, *m*. 3. od Zug.

EGRA, Egere, albo Eger, *Mesnogada*, *Egra*, piękne, i obr. M. w Czechach, przedtym Ceſar. lecz teraz nal. do domu Auſtr. Rząd iego zoſtaie przy czterech Burmiſtrzach. R. 1742. od Fr. opanowane, a 1743. od Auſtr. odebrane zoſtało: tu narodził ſię Gaſpar Bruschius. Leży nad rz. Egrą, *m*. 38. od Pragi, 15. od Kulembachu, 82. od Wiednia. dł. 30. ſz. 50. 2.

EGUE-LE-CUINGIL, m. Afr. w Prow. Hea, w Krol. Marok. ſtoi na górze bardzo przykrey.

EGIPT, *Egyptus*, znaczny Kray Afr. długi *m*. 200. ſzeroki 50. graniczy na połud. z Nubią, na połn. z morzem śrzodziemnym, na w. z morzem czerwonym, i przeſmykiem Suez, na z. z Barbaryą. Dzieli ſię na wyżſzy niżſzy i śrzedni. Niżſzy rozciąga ſię do miaſta Kairu, śrzedni od miaſta Kairu aż do Beneſuef, wyżſzy zamyka w ſobie dawną Tebaidę. Kray to urodzayny, nie tak atoli dobrze iak przedtym uprawny i ludny. Mieſzkany ieſt od Koptow, i ci właściwi ſą iego rodacy: tudzież od Maurow, Arabow, Grekow i Turkow, ktorzy ſą iego Panami. Położenie Egiptu dziwnie go ſpoſobnym do handlu czyni, z przyczyny bliſkości śrzodziemnego i czerwonego morza. Egipcyanie pierwſi zaczęli doſkonalić nauki, nadewſzyſtko Geometryą i Aſtronomią. Deſzcz w Egipcie pra-

wie nigdy nie pada. Długo Kray ten od właſnych rządzony Krolow, nayprzod Perſom, od tych Alexandrowi W. a za czaſow Kleopatry Rzymianom doſtał ſię. Omar Kalif i naſtępca iego Abubeker zagarnąwſzy Egipt pod panowanie ſwoie, rządy iego powierzali wyſyłanym z ramienia ſwego Sułtanom. Mamelukowie wydarłſzy go im, ſpokoynie dzierzeli do r. 1517. ktorego Selim I. Ceſ. Ottomańſki Kray ten zawoiował, i odtąd przy Turkach zoſtaie. Nil rz. płynie przezeń od połud. na połn. Kair ieſt M. S.

EHENHEIM, *Ehenheminum*, M. Alſacyi przedtym Ceſ. teraz do Fr. nal. od r. 1648. Leży nad rz. Ergelą, *m.* 5 od Strazburga. Znayduie ſię tu Opac. obrocone na Kapitułę 15. Kanonikow.

EHINGEN, *Dramina*, *Ehinga*, nazwiſko dwoch miaſt Niem. do domu Auſtr. nal. w Szwabii, iedne przyległe Dunaiowi, *m.* 4. od Ulmy, drugie nad Nekrą, *m.* 2. od Tubingi.

EHRENBERG, *Erebergum*, forteca w Tyrolu, *m.* 10. od Kempten. Maurycy Elekt. Saſki dobył iey r. 1552. Tegoż im. znayduie ſię w wyż. Sląſku dzierżawa między Jägerndorfem i Raciborzem.

EHRENBREITSTEIN, ob. Hermanſtein.

EICHSFELD, Kray Niem. między Haſſyą Turingią i X. Brunświckim, nal. do Elekt. Moguncкiego. dł. *m.* 12. ſz. 8. Dudernſtadt iego M. S.

EIFFEL, *Eflia*, *Eiffalia*, Pow. Niem. między X. Juliaku, Elekt. Trewirſkim, X. Luxemburſkim i Elekt. Kolońſkim, nal. do Xcia d'Arenberg, i innych wielu Xiążąt, a zatym od rożnych cyrk. dependuie.

EIMBEK, M. S. X. Grubenhagen, przedtym Ceſ. teraz nal. do Elekt. Hannowerſkiego, ktory z iego ſzyb żelaznych i ſrebrnych ma wielkie dochody, *m.* 5. od Gottyngi, 10. od Hildesheimu. dł. 27. 38. ſz. 51. 46.

EINSIEDEL, albo EINSIDTEN, Einzydla, Opac. Bened. w Kant. Switz. ieſt Oyczyzną Teofraſta Paracelſa.

EINVILLE, zamek zmurowany od Krola Staniſława o milę od Lunewilu.

EISENACH, *Iſenacum*, piękne M. Niem. ſtoł. Kraiu tegoż im. długiego *m.* 12. ſz. *m.* 10. w Turyngii. Ma ſławne Kollegium, nal. do domu Saxe-Weimar. Jan Roſin ztąd był rodem. Leży nad rz. Neſſą, *m.* 8. od Smalkaldy, 15. od Erford. dł. 28. 6. ſz. 50. 59.

EISENBERG, obr. zamek w Czechach w cyr. Satz. Inny tegoż im. zamek w Hr. Waldeck. Nazywa ſię też inaczey Iſenberg.

EISENHARTZ, w wyż. Styryi, ma obfite miny żelazne.

EISFELD, m. Frankonii, o 3. *m.* od Koburga, blizko źrzodła rzeki Werra.

EISGRUB, po Czeſku Lednize, m. Morawii z zamkiem, w cyr. Brynny, na pograniczu Auſtr. okolice wyborne wydaią wina.

EISLEBEN, *Isleba*, M. Niem. z zamkiem, w Hr. Mansfeldſkim, ſławne rodem Marcina Lutra, ktory był głową ſekty tegoż nazwiſka. Od r. 1570. zoſtaie w Sekweſtrze pod władzą Elekt. Saſk. Leży o *m.* 8. od Mansfeld. dł. 29. 45. ſz. 51. 40.

EITDEVET, daw. M. Afr. w Krol. Marok. w Prow. Hea. Leży na wierzchołku góry iedney zewſząd otoczoney ſkałami, i dwiema oblaney rz. Znayduią ſię w tym M. ſławne Kraiowe ſzkoły.

EKELENFORD, *Ekelenfordia*, M. Dun. w X. Sleſwickim przy morzu Balt. *m.* 5. od Sleſwiku, 14. od Lubeki. dł. 27. 55. ſz. 54. 40.

EKELBEK, m. Flandryi, *m.* 2. od Bergues, z zamkiem bardzo pięknym.

EKLIPTYKA, ob. Zodyak.

ELAN, *Eilamium*, Opac. Cyfter. Fr. fund. r. 1144. w Szampanii *m.* 2. od Meziers, czyni 6500. liwr.

ELBA, albo Elwa, *Ilva*, Wyfep Włofki przy Tofkanii naprzeciwko Piombino, pod protekcyą Krola Neapolitańfkiego, do ktorego miafto tegoż wyfpu *Porto-Longone*, nal. W. Xiążę Tofkańfki ma tu fwoią fortecę. *Porto-Ferraio.* Wyfep ten obfituie w miny żelazne i marmurowe.

ELBA, *Albis*, wiel. rz. Niem. wypływa z góry Geary, na pograniczu Czech i Szląfka, w Cyr. Bunzlau, płynie przez Miśnią od Saxonii, i wpada w morze wyżey Hamburga.

ELBE, m. i Vice-Hr. Fr. w *Quercy*, *m.* 2. od *Ville-Franche.*

ELBEFELD, albo Elverfeld, M. bogate w Xftwie Bergeńfkim nad rz. Wupperą, ktora przez śrzodek miafta płynie, i handel iego ułatwia, *m.* 6. od Duffeldorpu.

ELBEUF, m. Fr. w Normandyi nadane tyt. Xftwa Paroftwa od Henryka III. r. 1581. dla Karola Lotarynfkie: Znayduie fię tu flawna fukienna manufaktura założona r. 1667. leży nad Sekwaną *m.* 4. od Rouen, 26. od Paryża, dł. 18. 8. fz. 49. 20. Inne tegoż im. m. znayduie fię w Bray z zamkiem pięknym, o *m.* 6. od Andeli.

ELBLĄG, *Elbinga*, po Niem. *Elbing*, M. Prufkie w Woi. Malborfkim, Anzeatyckie, iedno z 3. wiel. miaft Prufkich, handlowne, bogate, i ufortyfikowane, przyozdobione pięknemi manufakturami, kościołami katolickim i luterfkiemi, z zamkiem. Ofadą ieft Lubecką, i zażywa prawa Lubeckiego. Wfprawach duchownych dependuie od Bifk. Warm. r. 1454. odpadło od Krzyżakow, r. 1626. i 1656. dobrowolnie poddało fię Szwedom; przez pakta Bydgofkie, r. 1657. okolicę Elbląfką zaftawiła Rzplta Pol. Fryderykowi Elekt. Brandeburfkiemu w fummie 400000. talarow, po śmierci Fryderyka fyn iego obiął Elbląg, r. 1698. ale r. 1700. wrocił go Polakom, zrzekaiąc fię prawa zaftawnego, za co mu 300000. talarow obiecano, i dla pewności tey fummy kleynoty ze fkarbu Krolewfkiego dane mu wzaftaw były, do fummy tey przydać 50000. talarow, i niektore użyteczne kondycye przyrzekło famo miafto Elbląg, co gdy do fkutku nie przyfzło, lubo iuż na to podatek z młynow był ułożony, wziął Elektor okolicę Elbląfką, a przez traktat r. 1773. i Elbląg fam pod panowanie Prufkie przefzedł, r. 1703. oblegany był od Szwedow, a r. 1710. dobyty od Mofkalow. Leży nad rz. Elbingą, w gruncie żyżnym, maiący podług Rączyńfkiego kamień agatowy, perły, dyamenty, rubiny, od Warfzawy *m.* 40. od Krolewca 14. od Gdańfka 10. dł. 37.40. fz. 54. 12.

ELBINGEROD, m. w Xięftwie Grubenhagen, nad rz. Badą *m.* 5. od Halberftadtu, inne tegoż im. m. leży o *m.* 4. od Duderftadtu.

ELBURG, *Elburgum*, m. Niderlandu w Geldryi, wzięte od Franc. 1672. *m.* 4. od Harlemy, dł. 13. 20. fz. 52. 30.

ELCHA, *Illicum*, piękne m. Hifz. w Walencyi, w mieyfcu obfituiącym w daktyle i wino, o *m.* 4. od Alikanty, dł. 17. 25. fz. 38. 10.

ELCHINGEN, *Abbatia Elchengenfis*, Opac. Niem. w Szwabii, nad Dunayem, blizko Ulmy. Niedaleko od tego mieyfca ieft moft na Dunayu.

ELEKTORSTWO, *Electoratus*, zowie fię kray Niem ktorego właściciel ma prawo głofowania na Elekcyi Cefarza. Elektorftw rachuie fię 9. 3. duchowne, a te fą: Mogunckie, Trewirfkie, i Kolońfkie, 6. zaś świeckich; to ieft, Czefkie, Bawarfkie, Safkie, Brandebur-

deburſkie, Palat: i Hannowerſkie. Ze zaś r. 1777. Elektor Palatyńſki zoſtał dziedzicem Bawaryi, przeto teraz, dwa te tytuły Elektorſtwa, ieden tylko ſkładaią, a tak pięć tylko Elektorſtw świeckich liczy ſię.

ELEPHANT, *Elefanta*, czyli Słonia wyſep Indoſtanu, przy brzegach Malabaru, o *m*. 3. od wyſpy Bombayny; tak nazwany dla figury Słonia, ktory tu widzieć ſię daie wyrżnięty na ſkale, i tey wielkości, iak ſłoń prawdziwy. W tymże mieyſcu, widzieć ieſt konia kamiennego, tak dobrze udanego, iż za żywe poczytanoby go zwierzę; tudzież bałwochwalnią obok, ktorey ſtoi 40. poſągow ludzkich, wielkości olbrzymiey, i ſymmetryi przedziwney. Wſzyſtko to ieſt celem czci owych pogan.

ELEFANTINA, wyſep Egiptu wyż. uformowany od Nilu. Tu kończyły ſię granice Państwa Rzymſkiego, tu także Egypcyanie kończą ſwą żeglugę na Nilu.

ELGIN, *Elgia*, Elgina, M. Szkocyi półn. ſtoł. Prow. Murray, ktora 1. na Parl. Dep. wyſyła. Leży nad rz. Loſſą *m*. 40. od Edymburga, 31. od Londynu, dł. 14. 45. ſz. 57. 45.

ELHAMMA, M. Affr. w Prowin. Trypolitańſkiey, blizko miaſta tego, znayduie ſię iezioro zwane, *Jezioro trędowatych*, przeto iż trądem zarażonych uleczа, dł. 28. 26. ſz. 34.

ELISABETHEMBURG, ob. Maydungen.

ELLENBOGEN, ob. Elnbogen.

ELLERENA, *Regiana*, m. Hiſzp. z port. w Eſtremadurze, *m*. 20. od Merydy. 2. od Sewilli, dł. 12. 45. ſz. 38. 8.

ELKAFIF, M. Azyi w Arabii ſzczęśliwey na brzegu zachodnim odnogi Perſkiey, z portem wygodnym, dł. 70. 40. ſz. 26. 6.

S. ELMA, zamek na wyſpie Malcie. Jeſt tegoż im. forteca w Perpinianie.

ELMEDIN, *Elmedina*, M. Afr. w Prow. Eſkuryi, w kraiu obſitym w boże, wino, i trzody.

ELMOHASKAR, M. Afr. w Krol. Algerſkim.

ELNBOGEN, albo Łokieć, *Locta*, M. obronne Czeſkie w Cyr. tegoż im. nazywanym połacinie *Circulus Cubitanus*, ma Cytadellę, na przerwaney wyſokiey ſkałę. Słowo *Ellenbogen* znaczy po naſzemu *Łokieć*, ponieważ to miaſto ma figurę łokcia czyli węgielnicy. Leży nad rz. Egrą *m*. 12. od Egry, 30. od Pragi, dł. 30. 26. ſz. 50. 20.

ELNE, *Elna*, m. Fr. w Ruſſylionie. Biſkupſtwo miaſta tego przenieſione zoſtało do Perpinianu, r. 1604. leży nad rz. Techą blizko morza śrzodziemnego, *m*. 2. od Perpinianu, dł. 20. 40. ſz. 42. 30.

ELOY, (Mont S.) Opac. Aug. *m*. 2. od Atrebaty.

S. ELOY-FONTAINE, Opac. Aug. o milę od *Chaunay*, czyni 6000. liwr. ob. Noyon.

ELPHIN, *Elphina*, M. Irl. w Hr. Roſkomońſkim, o 6. *m*. od Roſkomony, dł. 19. 20. ſz. 53. 56.

ELSE, *Olſus*, rz. Szląζka, płynie po pod Jabłonkę, Cieſzyn, i wpada w Odrę bliſko Oderbergi.

ELSE, w Biſk. Paderboneńſkim, niedaleko miaſta Paderbony, zdaie ſię być tam, gdzie *Caſtrum aliſo*, ktore Generał Rzymſki *Druſus* zbudował, przy zeyściu ſię rz. Almy i Lippy.

ELSENOR, ob. Helſingor.

ELSFELT, M. Niem. nad rz. Weſerą, w Hr. Oldenburſkim, nal. do Xſtwa Holſztyńſkiego.

ELSTER, Elſztera rz. w Elektor. Saſkim, płynie przez Gerę i Zeitz, potym łączy ſię z Salą wyżey Merſeburga.

ELSTER Schwartz, *Elſter niger*, Elſztera czarna, rz. w Luzacyi, bierze ſwoy początek blizko miaſta Kamieńca, płynie przez Elekt. Saſkie, i łączy ſię z Elbą,

blizko Wittemberga. M. Elster leży przy iey uyściu *m.* 3. od Wittemberga, dł. 31. 20. ſz. 51. 28.

ELTEMAN, m. Biſk. Wurtzburſkiego, nad Menem *m.* 7. od Bambergi.

ELTEN, Opac. Panien katol. w Xſtwie Kliwii na wyſokiey górze fund. od Hr. Zutfanii, r. 968.

ELTOR, ob. Tor.

ELTZA, *Aulica*, m. Niem. w Biſk. Hildesheimſkim, nad rz. Leiną, między Hildesheimem i Hamelinem.

ELVAS, *Elva*, Elwa obronne M. Portugalii w Alentei z zamkiem mocnym. Hiſzpanie r. 1659. a Fr. 1706. prożno o dobycie miaſta tego kuſili ſię, ſtoi na wyſokiey górze nie daleko Gwadyany, *m.* 20. od Ewory, 40. od Lizbony, 5. od Badaioki, dł. 11. 6. ſz. 38. 44.

ELVANGEN, *Elvanga*, M. Niem. w Szwabii, z Kapitułą, ktorey Proboſzcz ieſt Opatem, Xiążęciem Imperii i Panem miaſta, leży nad rz. Jaxtą 6. *m.* od Halli, 10. od Anſpachu, dł. 28. 53. ſz. 49. 2.

ELY, *Helia*, M. Biſk. w Angl. *m.* 5. od Kambrydgi, dł. 17. 35. ſz. 52. 20.

EMBDEN, albo Emden, *Embda Emetha*, piękne i obronne M. Niem. w Cyr. Weſtfalſkim; ſtoł. Hr. tegoż im. inaczey zwanego *Ooſt-Friſia*, czyli Zachodnia Fryzya, z Portem wygodnym. Przedtym zoſtawało w protekcyi Prowincyi ſkonfederowanych, ktore r. 1744. uſtąpiły go Krol. Pruſkiemu za pewną pieniężną ſummę. Leży nad rz. Emſą, blizko morza, *m.* 10. od Groningi, 18. od Oldemburga, dł. 24. 38. ſz. 53. 20.

EMBOLI, *Amphipolis*, M. Turcyi Europ. w Macedonii, ma Arcy-Biſk. Greckiego, leży nad rz. Stromouy, *m.* 6. od Teſſaloniki, dł. 41. 38. ſz. 40. 55.

EMBRUN, albo Ambrun, *Ebrodunum*, M. znaczne Fr. w Delfinacie z Arcy-Biſk. ktorego Katedra ieſt dziwnie wſpaniała, leży blizko rz. *Durance* na ſpadziſtey ſkale, *m.* 8. od Grenobli, 14. od Digne, 18. od Senezy, 146 od Paryża, dł. 24. 9. ſz. 44. 34.

EMBS, m. w Weterawii blizko Naſſau, ma pięcioro łazien, z ktorych dwie ze źrzodłem nal. do Landgrafa Darmſztadſkiego, inne zaś 3. do Domu Naſſau-Dietz. Każdy z nich ma tu ſwoy pałac.

EMEZA, albo Hemza, *Emiſa* dawne M. Azyatyckie w Syryi nad rz. Orontą *m.* 10. od Hamy. Wiele tu widzieć ſię daie zabytkow ſtarożytności, co ieſt dowodem, iż przedtym było piękne i wſpaniałe to miaſto.

S. EMILLON, m. Fr. w Powiecie Burdegali, *m.* 3. od Liburny, w okolicach wyśmienite maią wina.

EMMELEY, *Emelia*, m. Irl. w Hr. Tipperari, *m.* 8. od Kashelu.

S. EMERAN, *Abbatia Sancti Emerani*, ſławne Opac. Bened. w Ratyzbonie: tak nazwane od S. Emmeryana Biſk. Ratyzbońſkiego. Ceſarz Arnolf z ſynem ſwoim w tem Opac. ieſt pogrzebiony.

EMMERIK, *Emmericum*, Emeryk wielkie, bogate, obronne i piękne M. Niem. w Cyr. Weſtfalſkim, w Xſtwie Kliwii. Franc. opanowali go byli r. 1672. a 1673. Elekt. Brandeburſkiemu powrocili, przy ktorym dotąd zoſtaie. Leży nad Renem o *m.* 3. od Kliwii, 8. od Nimegi, dł. 23. 56. ſz. 51. 49.

EMUI, ſławny Port Chińſki w Prow. Tokienie, przy ktorym Ceſarz mocny utrzymuie garnizon. Wielki tu zewſząd prowadzą handel; lecz cudzoziemcy na wielkiey mieć ſię muſzą oſtrożności, aby oſzukanemi nie zoſtali; handel bowiem w tym mieyſcu iak wielki ieſt, tak z więkſzą nierownie odprawuie ſię trudnością, z przyczyny nie łatwości w znalezieniu poręki na pienią-

dze, ktore za towary swoie muszą borgować kupcom mieyscowym. dł. 136. 40. sz. 24. 30.

EMPOLI, *Empolia*, m. w Toskanii nad rz. Arną, *m.* 7. od Florencyi, 11. od Pizy.

EMS, *Amasus*, rz. Niem. wypływa z Hr. Lippeńskiego, płynie przez Oost-Fryzyą i wpada w morze przy Embdenie. Daie nazwisko Powiatowi Bisk. Monasterskiego.

EMO, *Emza*, m. Niem. w Szwabii, *m.* 3. od Bergentzy, stoł. Hr. Emenskiego, albo Hohen-Ems, ktore iest wolne i niezależące od Cesarza.

ENCAUSSE, wieś Fr. w Hr. Komeneńskim, *m.* 4. od S. Bertrand, znaczna wodami mineralnemi.

ENCHUYSE, *Enchusa*, M. w Holl. pułnocney, nie tak iak przedtym handlowne, z przyczyny, iż piaski coraz bardziey port iego zamulaią. Tu urodził się Ruard Tapper, *m.* 3. od Horn, 7. od Staveren. 10. od Amsterdamu. dł. 22. 55. sz. 52. 59.

ENDING, M. Szwabii w Bryzgawii, o 3. *m.* od Fryburga, nal. do domu Austr. przedtym było wolne i Cesarskie.

S. ENEMIE, m. Fr. w Gwedan. *m.* 5. od Mende.

ENGADIN, Dolina Szwaycarska w Kraiu Gryzonow. Dzieli się na wyż. i niż. graniczy z Tyrolem.

ENGELBERG, Opac. Bened. fund. r. 1125. w Kant. Unterwaldskim, *m.* 3. od Altorfu.

ENGERN, *Angria*, m. Hr. Rawensberskiego, przedtym stoł. Xięstwa Engern. i Westfalii Saskiey. Wittykind wielki tu mieszkał, i tu iest pogrzebiony. Kapituła ktorą fundował, przeniesiona została do Herfordu r. 1414.

ENGHIEN, albo ANGUIEN, *Engyum*, M. bogate w Niderlandzie, *m.* 6. od Bruxelli. dł. 21. 40. sz. 50. 40. Tytuł Xięstwa Enghieńskiego był przeniesiony do Montmorancy.

ENGIA, *Ægina*, M. Greckie na wyspie tegoż im. długiey *m.* 5. szerokiey *m.* 3. przy Golfie Engineńskim, *m.* 10. od Aten. dł. 41. 44. sz. 37. 45.

ENGLESQUEVILLE, m. Fr. w Norm. 6. *m.* od Arques. Inne tegoż im. w Norm.

ENGOLIZMENSKI Pow. ob. Angoumois.

ENISKILLING, m. obronne Irlandyi, w Hr. Fermanagh. Wysyła 1. Dep. na Parl. Leży nad ieziorem Earną, *m.* 15. od Armaghu. dł. 9. 55. sz. 54. 18.

ENNIS, m. Irl. w Hr. Klareńskim, wysyła na Parl. Deput.

ENNISGORTY, m. Irl. w Hr. Wexfortskim. 1. Dep. posyła na Parl. dł. 11. 2. sz. 52. 30.

ENNISLEAQUE, m. Irl. w Hr. Kilkenny, posyła na Parl. Deput.

ENO, albo ENOS, *Ænos*, m. Turcyi Europ. w Romanii, bliskie odnogi tegoż im. z Arcy Bisk. Greckim, o *m.* 50. od Konstantynopola. dł 43. 50. sz. 40. 46.

ENS, Ensia, M. obronne Niem. w wyż. Austryi, z tyt. X. Leży przy zeyściu się Dunaiu i Ensy (*Anasus*, *Anisus*) rzeki, ktora wypływa z gór Saltzburgskich. Ma dobry Arsenał. Leży o *m.* 5. od Lintzu, 36. od Wiednia. dł. 32. 22. sz. 48. 12.

ENSISHEIM, *Ensishemum*, M. Fr. w wyż. Alsacyi, *m.* 4. od Mulhausen, 18. od Strazburga, 99. od Paryża. dł. 25. 1.' 55." sz. 47. 52.' 2."

ENSKIRKEN, m. Niem. w Westfalii, w X. Juliaceńskim, *m.* 4. od Juliaku. dł. 25. 1.' 55." sz. 47. 52.

ENTRAIQUES, *Inter aquas*, m. Fr. w Hr. Rouergue, *m.* 6. od Auryllaku, ma tyt. Hr.

ENTRAINS, ob. Antrain.

ENTRASNE, m. Fr. w Xstwie Andegaweńskim, *m.* 2. od Lawali.

ENTRE-DUERO-E-MINHO, Prow. Port. długa *m.* 18. szeroka tyleż. Kray bardzo bogaty i żyźny. Braga iey M. S.

ENTREVAUX, *Intervallea*,

m. Fr. w Prowancyi, nad rz. Warą blizko Glandeves. dł. 24. 46. ſz. 44. 1.

ENTSHEIM, blizko Strazburga, gdzie Generał Turenniuſz zbił X. Lotaryńſkiego r. 1674.

ENVERMEU, *Anvermodium*, m. Fr. w Normandyi nad rz. *Eaune*, *m.* 2. od Argues.

S. ENY, m. Fr. w Normandyi, 3. *m.* od Karentany.

EO, rz. Hiſzp. w Gallicyi, daie nazwiſko miaſtu Ribadeo.

EPAIGNE, m. Fr. w Normandyi, *m.* 2. od Pontaudemery.

EPARRES, m. Fr. w Delfinacie.

EPERIES, *Eperiæ*, Preſzow. M. wyż. Węgier, ſtoł. Hr. Sarozkiego, ſł. iarmarkami i zupami ſolnemi. Wzięte było od Rokoſzanow r. 1682. ktorzy tu od Generała Schulza, zbici, i miaſto dobyte było. r. 1685. opanowali go powtornie rokoſzanie r. 1704. ale od woyſk Ceſarſkich odebrane zoſtało 1707. Twierdze Preſzowa z wyroku Jozefa II. Ceſ. r. 1782. zwalone ſą. Jeſt nad rz. Tarzą od Koſzyc na połn. *m.* 8. od Lwowa *m.* Pol. 45. od Dukli 14. od Lewoczy 7. od Preſzburga 47. dł. 38. 36. ſz. 48. 50.

EPERNAY, ob. Eſpernay.

EPFIG, m. Alſacyi, *m.* 2. od Benfeldu.

EPHESUS, Efez, albo *Alaſaluk*, dawne i znaczne M. Turcyi Azyatyckiey w Natolii. Miaſto to przedtym tak ſławne, teraz naynędznieyſzą ſtało ſię wioſką, nie widzieć w nim nic, tylko ruiny, i ſmutne dawnego blaſku zabytki. Tu odprawiło ſię Concilium Generalne r. 431. wcale rożne od owey ſchadzki r. 449. znaiomey pod imieniem rozboiu Efezyńſkiego, na ktorym wielu Biſkupow Katol. zezwoliło przez boiaźń na złożenie S. Flawiana, głownego Eutychyanow nieprzyiaciela. Leży przy odnodze tegoż im. o *m.* 20. od Smirny. dł. 45. 8. ſz. 37. 58.

EPINAY, Margr. Fr. w Brytanii, o *m.* 1. od Witry.

EPINOIS, m. Fr. w Artezyi z tyt. X. *m.* 3. od Lilli, 3. od Duaku.

EPIR, *Epirus*, Prow. Turcyi Europ. gran. na połn. z Albanią, na w. z Teſſalią, na połud. z Achayą, na z. z morzem Greckim. Nazywa ſię *Nowym Epirem*, aby uczynić rożnicę między tym Kraiem, ktory dawni Epirem mianowali. Amurat II. Ceſarz Turecki wypędziwſzy Lenarda dzikiego deſpotę, obrocił Kray ten w Prow. Turecką, wyiawſzy Pargę, ktora do Wenetow nal. Dzieli ſię na 2. części, Chimerę czyli Karnią i Artę, w ktorey S. Jamina ieſt M. S.

EPOISSES, m. Fr. z tyt. Marg. 3. *m.* od Semuru.

EPPINGEN, M. Niem. w Palatynacie Reńſkim z zamkiem nad rz. Elſatżą, *m.* 7. od Filipsburga, 6. od Hailbrony. dł. 27. 34. ſz. 49. 12.

EPSOM, wieś Angielſka w Surrey, *m.* 7. od Londynu, ma wody mineralne z ktorych wyciągaią ſol, zwaną Epſomką.

EPSTEIN, m. Niem. w Wetterawii, o 6. *m.* od Frankfortu nad Menem, w okolicach znayduią ſię rudy żelazne, tudzież połowiaią ſię oſtrzygi i raki ſmaczne.

EPTA, rz. w Normandyi, bierze ſwoy początek bliſko Bernay i łączy ſię z Sekwaną wyżey Wernony.

EPTERNACH, ob. Echteren.

S. EPURE, Opac. Fr. Bened. w Touli, wynoſi 8000. liwrow.

ERAUT, *Araura*, rz. Fr. w Langwedocyi, bierze ſwoy początek w Sewenneńſkich gorach, wpada w morze śrzodziemne.

ERKELENS, *Herculanum*, dawne M. X. Juliaceńſkiego, o *m.* 1. od Roery. Francuzi twierdze iego zburzyli r. 1674. dł. 24. 8. ſz. 51. 6.

ERDING, ob. Aerding.

EREKLI, albo Benderekli, M. Turcyi Azyat. z zamkiem i portem wygodnym, przy morzu czar-

nym, *m.* 60. od Konstantynopolu, 15. od Sakaryi. Zbudowane ieſt na rozwalinach dawney Heraklei.

EREKLI, *Archelais*, m. Turcyi Azyat. w Karamanii, o 35. *m.* od Kogni, obſituie w zboże i owoce.

ERFORT, albo ERFURT, wielkie, ludne, obronne i bogate M. S. Turyngii wyż. w Niem. z Akademią fund. r. 1392. Przedtym Ceſarſkie, lecz od r. 1664. nal. do Elekt. Moguncкiego, leży nad rz. Gerą, o *m.* 12. od Mulhauzen, 8. od Weimaru. dł. 28. 55. ſz. 51. 4.

ERGUEL, zamek i Kray nie wiel. Biſk. Bazyleyſkiego.

ERIE, iezioro Kanady, 300. *m.* maiące obwodu.

ERINI, ob. Santorin.

ERISSO, *Achantus*, M. Turcyi Europ. w Macedonii z portem i Biſk.

ERYWAN, albo CHIRWAN, *Revanum*, M. Azyi, ſtoł. Armenii Perſkiey, ma Patryarchę Ormiańſkiego, i wino przednie. Leży blizko ieziora tegoż im. Chazeſi Krol Perſki zdobył go na Turkach. r. 1769. bezſkutecznie od Moſkwy podczas woyny z Turkami oblężone było. Leży nad rz. Zengwią, o 42. *m.* od Aſtabaty, 80. od Erzerom. dł. 63. 15. ſz. 40. 20.

ERLACH, m. Szwaycarſkie w Kant. Berneńſkim nad ieziorem Bienne. Są w Auſtryi niż. włości tegoż im.

ERLACH, zamek i wieś w Frankonii. Zamek nal. do Xſtwa Schwartzembergſkiego.

ERLANG, m. Niem. w cyr. Frankonii w dyſtrykcie Neuſtadſkim, nad Reignitzą, o *m.* 6. od Norymbergi, 10. od Bambergi, nal. do Margrabi *de Bareuth*, ktory blizko Erlangi kazał wyſtawić nowe miaſto dla zbiegłych Francuzow, nazywaią go nowy Erlang, albo Chryſtyan-Erlang, od imienia fundatora ſwego Chryſtyana. Margrabia Fryderyk przenioſł do Chryſtyan-Erlangi, Akademią z Bareuth. dł. 28. 42. ſz. 49. 38.

ERLAUT, ob. Agria.

ERMELAND, ob. Warmia.

ERMENONVILLE, M. Fr. z tyt. Vice-Hr. o 2. *m.* od Senlis. W roſkoſznych mieyſca tego ogrodach, pogrzebiony był *J. J. Rouſſeau*, dnia 4. Lipca, r. 1778. ob. Armenonville.

ERNEE, *Ernacum*, m. Fr. w Pow. Cenomańſkim, przy pograniczu Brytannii, nad rz. tegoż im. 5. *m.* od Mayenny.

ERPACH, *Erpachum*, m. Frankonii, i Hr. *Imperii*, położone między Elekt. Moguncкim, i niż. Palatynatem, długie *m.* 12. ſzerokie *m.* 8. Religia Luterſka panuiąca; ſamo miaſto leży o *m.* 9. od Heidelbergi. dł. 27. 42. ſz. 48. 23.

ERTZGEBURG, imie iednego cyr. w Elekt. Saſkim, gdzie ſą bogate minery Freybergſkie.

ERTCHOT, ob. Aerſchot.

ERVY, m. Fr. *m.* 3. od S. Florentin.

ERZEROM, *Aziris*, wielkie i obronne M. Turcyi Azyat. nad Eufratem z Biſk. Ormiańſkim i Greckim, rządzone ieſt od Beglerbeya. Wina ma naygorſze; handel tego miaſta zawiſł na futrach; grunta ma urodzayne. Leży o *m.* 35. od morza, 80. od granic Perſkich. dł. 57. 50. ſz. 39. 56.' 35."

ESCALE-DIEU, Opac. Cyſt. *m.* 4. od Tarbes, czyni 1600. liwr.

ESCALONA, m. Hiſzp. w nowey Kaſtylii, z tyt. X. nad rz. Alberchą, o *m.* 16. od Madrytu, 9. od Toledo.

ESCATALENS, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 2. od Montauban.

ESCAUT, *Scaldis*, Skalda, iedna z nayznacznieyſzych rzek Niderlandu, bierze ſwoy początek w Pow. *Vermendois*, płynie przez Flandryą, a o *m.* kilka przed fortecą Lillą, na dwa dzieli ſię koryta, iednym płynie blizko Berg-op-zoom, i nazywa ſię Skaldą wſchodnią, dru-

gim przez Flessyngę, i zowie się Skaldą zachodnią; wpada w morze Niem. spławną być zaczyna przy Walencyi.

ESCHALIS, Opac. Fr. Cystr. *m.* 4 od Joigny, czyni 5500. liwr.

ESCHWEGA, nad rz. Werna, *m.* 11. od Kasselu, iest piękne M. niż. Hassyi, blizko niego znayduie się góra *Weisner* zwana, w ktorey rzadkie nader znayduią się zioła, i węgle kamienne.

ESCOMMY, m. Fr. w Cenomaneńskim Pow. *m.* 4. od Mans.

ESCOT, źrzodło wody mineralney, w dolinie Aspie w Bearnie, *m.* 2. od Olerony.

ESCOUEN, m. Fr. z pięknym zamkiem, o 4. *m.* od Paryża.

ESCOUSSON, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 4. od Kastry.

ESCURIA, Eskurya, Prow. Afr. w Krol. Marokańskim.

ESCUREY, ob. Ecurey.

ESCURIAL, *Scoriale*, Eskuryal, wieś z sławnym Klasztorem w nowey Kastylii w Hiszp. zbudowanym od Filipa II. r. 1563. na pamiątkę odniesionego nad Fr. zwycięstwa przy *Saint-Quentin*. W Klasztorze znayduie się Biblioteka 130000. książek obeymuiąca, tudzież mieszkanie dla Krola i Dworu Krolewskiego, okien w nim liczą 1140. Klasztor sam oddany był Hieronimitanom, ktorzy w nim 200. żywią Mnichow. Kościoł iest na wzor Kościoła S. Piotra w Rzymie, w figurę kraty, na ktorey był pieczony S. Wawrzyniec, i na ktorego cześć ta poświęcona budowla. Leży nad rz. Gwadarą o *m.* 10. od Segowii, 6. od Madrytu. dł. 14. sz. 40. 35.

ESCUROLLES, *Scoriale*, m. w Burbońskiey Prow. *m.* 2. od Ganaty.

ESSENS, M. Ost-Fryzyi, *m.* 2. od Aurich. Oyczyzna Hulzemana i Brenneysena.

ESTFARAIN, M. Azyi w Prow. Korazanie, sławne wielką liczbą znamienitych Pisarzow, ktorych wydało. Leży o *m.* 3. od Asterbaty. dł. 73. 58. sz. 36. 48.

ESGREVILLE, m. Fr. *m.* 3. od Nemurs.

ESKIMOWIE, dziki Narod Amer. połn. w ziemi Labradora. Są to naydziksi ludzie, i iedni tylko między Narodami Amerykańskiemi, ktorych uswoić niepodobna; każdey czasu pory okrywaią się dobrze, mięso surowe [illegible]ią. Duńczykowie pierwsi ten Narod odkryli.

ESLINGEN, *Eslinga*, Ezlinga, znaczne M. Niem. w cyr. Szwabskim, w X. Wirtemberskim, wolne i imperialne, zostaie pod protekcyą X. Wirtemberskiego; sławne zwycięstwem odniesionym przez Ludwika Bawarskiego, nad Fryderykiem Austr. Obywatele Eslingi maią prawo następstwa we Fr. od r. 1770. Leży nad rz. Nekrą, o *m.* 10. od Tubingi, 2. od Studgardy, 16. od Ulmy. dł. 27. 50. sz. 48. 40.

ESMOUTIER, m. Fr. *m.* 7. od Lemowiki.

ESNEVAL, Baronia Fr. w Normandyi, o 4. *m.* od Rotomagu.

ESPAGNAC, M. Langwedocyi, *m.* 4. od Mendy.

ESPAIN, M. Fr. w Turonii, *m.* 5. od Chinon.

ESPAU, Opac. Fr. fund. 1229. *m.* 1. od Mans zakonu Cyster. czyni 4000. liwrow.

ESPERAZAN, M. Langwedocyi, *m.* 2. od Arlety.

ESPERNAY, *Spernacum*, dawne i piękne M. Fr. w Szampanii z Opac. August. czyniącym 4500. liwrow. Henryk IV. dobył miasta tego r. 1592. po wytrzymanym długim odporze, gdzie Marszałek Biron był zabity. Okolice miasta są dziwnie miłe i obfite w wino, leży nad rz. Marną, o 7. *m.* od Chalons, 6. od Reims, 29. od Paryża. dł. 21. 46. sz. 49. 2.

ESPERNON, *Sparno*, m. Fr. nad rz. Guessą, *m.* 5. od Karnuty, 2. od Maintenon.

ESPINAL, *Spinalium*, zna-

czne M. Lotaryngii, blizko góry *Vosge* zwaney, z Opac. Kanoniczek, ktore dystyngwowane tylko między sobą umieszczaią Panny, sławne przedniemi papierniami, w okolicach iego znayduiącemi się. r. 1670. od Marszałka *de Crequi* dobyte było. Leży nad Mozellą, *m.* 4. od Remiremont, 14. od Nancy. dł. 24. 14. sz. 48. 22.

ESPINOSA, dwa m. Hiszp. iedno w Biskai o *m.* 6. od Santyllany, drugie w starey Kastylii, *m.* 9. od pierwszego.

ESPLESIERS, w Pikardyi, o 5. *m.* od Ambianu. *Espoey*, w Bearnie, o 3. *m.* od Pau. *Espandbiltan*, w Langwedocyi, 3. *m.* od Besiers, są małe miasta Fr.

ESSARS, Kraina Fr. w Normandyi z obronnym zamkiem, *m.* 1. od Conches, 4. od Ebroiki, ob. *Avrilly*.

ESSARTZ, m. Fr. w Piktawii, *m.* 4. od Mauleon, ma tyt. Baronii.

ESSEK, *Mursa*, znaczne i handlowne M. Węgier. w Sklawonii w Hr. Werraszenskim, z zamkiem obronnym. Przy mieście tym znaydował się most drewniany, 8565. stop długi a 17. szeroki, zbudowany od Turkow, a od Węgrow r. 1685. do szczętu spalony. Ulice miasta drzewami wysadzone. Woyska Ces. zdobyły go na Turkach r. 1687. i dotąd przy Domu Austr. zostaie. Leży nad rz. Drawą, o 36. *m.* od Belgradu, 45. od Budy, 70. od Wiednia. dł. 36. 30. sz. 45. 36.

ESSEN, *Essendia*, M. Ces. Niem. w cyr. Westfalskim, na pograniczu X. Kliwii. Jest rządzone od Senatu złożonego z Protestantow; sławne fabrykami pałaszow, szpad i inney broni. Blizko miasta tego znayduie się Opac. Panien Bened. ktorego Xieni dependuie od samego Imperium, i znaczne posiada włości, *m.* 4. od Duisburga, 6. od Dorstein. dł. 24. 42. sz. 51. 25.

ESSEN, m. Bisk. Osnabrückiego, niedaleko Rawensbergi, znaczny handel prowadzi wełną.

ESSEQUIBO, Essekwiba, znaczna rz. Amer. połud. w Guyanie Hollenderskiey, o 40. *m.* od Surinamu. Na iey brzegach mieszkaią ludzie dzicy, ktorzy są wielcy piiacy, tak męszczyzny iako i kobiety noszą się nago. Hollendrzy maią tu swoie stanowiska.

ESSEX, *Icenorum Regio*, Prow. Nadmorska Angiel. z tyt. Hr. na połnoc Tamizy, ma na 50. *m.* obwodu, zawiera ziemi na 1240000. łanow. Wysyła 2. Dep. na Parl. Obfituie w zboże zwierzynę i szafran, oblana iest wielą bardzo rybnemi rzekami. Kolchester iey M. S.

ESSEY, Opac. Bened. we Fr. blizko *Villeneuve*, czyni 1800. liwrow; iest tegoż im. m. w Normandyi, *m.* 2. od Seezy.

ESSONE, m. Fr. o *m.* 7. od Paryża.

ESSONNE, rz. Fr. ktora o *m.* 1. od *Villeroy* wpada w Sekwanę, wody iey koniom są mocno szkodliwe.

ESSOYE, m. Fr. w Szampanii, o 5. *m.* od Baru nad Albą.

EST, termin geograficzny, znaczy punkt kardynalny Horyzontu, pospolicie wschod.

ESTAFORT, ob. Astafort.

ESTAGEL, w Russylionie, o 4. *m.* od Perpinianu.

ESTAGNAC, w Angulemskim Pow. *m.* 11. od Angulemy. *Estain*, o 6. *m.* od Werdunu. *Estaing*, o 6. *m.* od Rhodez, są m. Fr.

ESTAIRE, m. Niderlandu nad rz. Lis, na pograniczu Artezyi, między Morwillą i Armantyerą, o *m.* 5. od Lilli.

ESTAMPES, *Stampæ*, znaczne M. Fr. w Pow. *Beauce*, z tyt. X. Wiele w tym mieście odprawiło się koncyliow Prowincyalnych, i iedno Nacyonalne. Leży nad rz. tegoż im. w Kraiu urodzaynym; sławne wielkim rakow połowem, *m.* 12. od Karnuty, 14. od Orleanu, 13. od Paryża. dł. 14. 48. sz. 48. 25.

ESTANG, m. Fr. w Armaniackim Pow. *m.* 4. od Aire.

ESTAPLES, *Stapulæ*, M. Fr. nadmorskie w Pikardyi, nie iest tak znaczne iak przedtym, leży przy uyściu rzeki Canche, *m.* 4. od Bolonii, 49. od Paryża. dł. 18. 16. sz. 50. 30." 44."

ESTAPO, obr. M. Ameryki w nowey Hiszpanii, mieszkane od Hiszpanow i Indyanow, *m.* 12. od uyścia rz. Tabasko. dł. 273. 40. sz. 17. 50.

ESTARAC, ob. Astarak.

ESTARKO, *Starcum*, dawne M. Perskie w Farsystanie, w Kraiu obfitym w wino i daktele, czym znaczny prowadzi handel, *m.* 12. od Schiras.

ESTATS, Estaty, Wyspy, iest ich 3. iedna na morzu lodowatym blizko Moskwy, i do niey nal. druga przy cieśninie morskiey, trzecia przy ziemi Jesso.

ESTAVAYER, piękne M. Szwaycarskie w Kant. Fryburskim, z obr. zamkiem przy brzegu wschodnim ieziora Neuchatel. dł. 24. 30. sz. 46. 46.

ESTE, *Atesta*, Esta, m. Wł. w Stanie Weneckim, *m.* 8. od Padwy, 8. od Wincencyi. dł. 29. 15. sz. 45. 15. Ztąd dom wyszedł Atestyński, panuiący w Modenie.

ESTELLA, *Stella*, m. Bisk. w Hiszp. w Krol. Nawarry. nad rz. Egą, *m.* 6. od Pampeluny, 10. od Kalahorry. dł. 15. 50. sz. 42. 25.

ESTEPA, *Astapa*, m. Hiszp. w Andaluzyi, 6. *m.* od Eciia, 25. od Malagi. dł. 13. 25. sz. 37. 10.

ESTERP, ob. Lesterp.

ESTEVAN-DE-GORMAS, M. Hiszp. w nowey Kastylii z tyt. Hr. niedaleko rz. Duero, *m.* 26. od Madrytu.

ESTIOLLES, m. Fr. 6. *m.* od Paryża.

ESTISSAC, m. Fr. o *m.* 1. od Mucidary, 6. od Burdegali, ma tyt. Xstwa.

ESTIVAL, *Stivagium*, Opac. Premonstrat. w Lotaryngii, *m.* 3. od Dié, przedtym miało Juryzdykcyą *quasi episcopalem*, ale się iey zrzekło 1777. gdy się przeniosło do Biskupstwa *de S. Dié.*

ESTIVAL, *Æstivalum*, Opac. Bened. fund. 1109. *m.* 9. od Mans.

ESTONIA, Prow. Państwa Rossyiskiego na wschod morza Baltyckiego, graniczy na w. z Ingryą, na połud. z Inflantami, na półn. z odnogą Findlandzką, ma tyt. Xstwa. Dzieli się na 5. Dyecezyi, a te są *Alentaki*, *Virri*, *Harri*, *Viki* i *Jerwi*, nal. do Rossyi przez traktat Neustadski.

ESTOTILAND, ob. Bretagne nouvelle.

ESTOUTEVILLE, m. Fr. w Norm. *m.* 4. od Kalidobeku; inne tegoż im. o 5. *m.* od Rotomagu.

ESTREMADURA HISZPANSKA, Prow. Hiszp. długa *m.* 70. sz. 40. graniczy na półn. z Krol. Legionskim i starą Kastylią, na w. z nową Kastylią, na połud. z Andaluzyą, na z. z Portugalią. Obfituie w zboże, wino, owoce &c. Powietrze ma niezdrowe dla obcych, dla zbytniego gorąca. Mieszkańcy miani są za ludzi niepolerownych, ale w rzeczy samey są szczerzy, mocni, i odważni. Ta Prow. składa w rzeczy samey część Kastylii nowey.

ESTREMADURA PORTUGALSKA, *Estremadura Lusitanica*, Prow. Portugal. między Beirą, morzem Atlantyckim, i Allenteią ku uyściu rz. Tagu. Obfituie w wino, oliwę przednią, miod i pomarańcze. W tey to Prow. one nayprzod szczepione być poczęły, gdy tu z Chin przywiezione były. Dzieli się na 5. ziemi: Setuwalią, Atangwerę, Santarenę, Leirię, i Tomarę. Lizbona iest iey M. S.

ESTRECHY, *Hripaniacum*, m. Fr. *m.* 2. od Etampes, inne *m.* 5. na w. od Bituryki.

ESTREE, Opac. Fr. o *m.* 1. od Dreux, w ktorym po przyłączeniu iego do Bisk. Kwebeckiego osadzono

no mniſzki. *Eſtrée* zaś Xſtwo, toż ieſt co *Coeuvre*.

ESTREMOS, lub Extremos, *Extrema*, m. Portug. w Alentei z dawnym zamkiem, pamiętne zwycięztwem Hrabiego Schomberg nad Hiſzp. r. 1663. Jeſt nad rz. Terrą, ktora wpada do Tagu o *m.* 15. na z. od Badaiozy, 30. na w. od Lizbony. dł. 10. 46. ſz. 38. 44.

ESTREPAGNY, m. i Baronia Fr. *m.* 3. od Giſors.

ESTRUN, Opac. Bened. *m.* 1. od Atrebaty.

ESTURWA, *Eſtugua*, Prowincya Biledurgerydu w Afr. mieſzkana od Berebetów.

ESURE, m. Fr. w Turonii blizko rz. Indru, *m.* 3. na połd. od Tours.

ETAIN, *Stagnum*, m. Fr. w Lotaryngii, *m.* 6. na połn. ku w. od Werdunu.

ETANCHES, *Stagnum*, Opactwo Fr. Cyſter. w Lotaryngii, *m.* 1. od *Neuchateau*.

ETATS-GENERAUX, ob. Hollandya.

ETATS-UNIS, ob. Stany ziednoczone Amerykańſkie.

ETHIOPIA, kray Murzynow, wielka Prow. Afryki; ma na w. morze czerwone, na połn. Egipt i Nubią, na południe Kafreryą, na z. Kongo. Dla piaſkow, wielości gadu, i upałow, ani ieſt żyżny, ani oſiadły. Miał dawniey Krolow własnych. Teraz zawiera rożne narody, i Państwa ſwemi ſzczegulnemi prawami i zwyczaiami ſię rządzące. Nil i Niger tu ſwe maią źrzodła. Dzikość zwyczaiu handlowania ludźmi, niemały Narodom Europ. maiącym ſwe dzierżawy w Afryce, przedażą niewolnikow Murzynow bawiącym ſię, czyni odbyt. Ob. Abiſſynia.

S. ETIENNE, *Fanum S. Stephani*, lub *Furania*, S. Stefana, znaczne M. Fr. w Pow. Forez, zalecone fabrykami ſztuk żelaznych i ſtalowych, do ktorych hartowania tuż płynący potok *Furens* bardzo im ieſt wygodny, o *m.* 12. na połd. ku z. od Lugdunu, 110. od Paryża. dł. 22. ſz. 45. 22. Jeſt mieyſc innych we Franc. mniey znacznych tegoż im. wiele.

S. ETIENNE D'ARGENTON, m. Fr. blizko Argentony z tyt. Margrabſtwa.

S. ETIENNE, ieſt Opac. F. Bened. w *Caen*, czyni 40000. liwr.

ETLINGEN, dawne M. Niem. z grodem w Szwabii, nal. do Margrab. Badeńſkiego, pamiętne urodzeniem ſt. Irenika. Jeſt między Pfortzheimem, i Raſztadtem, o *m.* 4. od obydwoch, dł. 27. 6. ſz. 48. 55.

ETNA, lub Ethna, naywżſza góra w Sycylii zwana także Gibel, ſławna wybuchaniem ognia wraz z kamieńmi, popiołem, i rożnemi gruzami, ktoremi okolice na milę w koło zaſypuie. Okolice iednak ſą żyżne, maią winnice i paſtwiſka dobre, laſy ſoſnowe, iodłowe &c. ale wierzch okryty ieſt popiołem miałkim, i kamieniami dziurkowatemi. W śrzodku ieſt otwor czyli rozpadlina przepaści nieźmierney, zwana od dawnych naturaliſtow *Crater Aetnae*. Góra ta bardzo wielkich była pożarow przyczyną. Wybuchanie iey w wieku tym iuż nie co uſtawa.

ETOILE, *Stella*, m. Fr. w Delfinacie *m.* 2. od Walencyi. Tegoż im. Opac. Cyſter. *m.* 6. od Poitiers, ktore czyni 3600. liwr.

ETON, ob. Eaton.

ETSCHLAND, *Atheſinus ager*, Etzlandia, kraina Niem. w Hr. Tyrolſkim położona w okolicach rz. Adygi.

ETTAL, klaſztor z Akademią Benedyktynow nad rz. Ammerą w Niem. w Bawaryi wyż. w Regencyi Munichu.

ETRURIA, kray Wł. teraz zwany Toſkania.

ETTINGEN, wieś Niem. ob.

Dettingen.

EU, *Auga*, znaczne M. Fr. w Normandyi wyż. z zamkiem pięknym. Ma tyt. Hr. Paroftwa. Handel iego zależy na farzach i koronkach. Jeft tu Opac. Kanon. Regul. czyniące 6000. liwr. Leży nad rz. Brelą, *m.* 6. na półn. ku w. od Dieppy, 5. na połd. ku z. od Abbewilli, 38. od Paryża, dł. 19. 5. fz. 50. 2.

EVAUX, m. Fr. w Pow. *Combraille.*

EVESHAN, m. Angiel. handlowne, w Hr. Worcefterfkim; ieft nad rz. Awoną, wyfyła 2. Deput. na Parl. Oyczyzna Hugona czarnego. (*Atratus*) od Worcefteru na połd. ku w. *m.* 6. dł. 15. 44. fz. 52. 10.

EUBEA, wyfpa, teraz fię zowie Negrepont.

EUGUBIO, ob. Gubia.

EVIAN, *Aguianum*, m. Sabaudyi w Xftwie Szablańfkim nad iez. Geneweńfkim, o *m.* 9. od Genewy. 4. od Lauzanny.

EWIKSZTA, rz. w Inflanciech, ktora przed odpadnieniem całych Inflant od Polfki, ftanowiła granicę między Inflantami Polfkiemi i Mofkiewfkiemi. Wpada w Dźwinę.

EVOLI, m. Wł. w Krol. Neapolitańfkim w Pryncypacie z tyt. Xftwa, *m.* 7. na w. od Salerny.

EVORA, *Ebora*, znaczne M. Portugalfkie ftol. Alentey, z Arcy-Bifk. erygowanym od Pawła III. r. 1540. i Akad. fund. od Kardynała Henryka, ktory potym był Krolem Portug. Kaftylliyczykowie zdobyli byli Ewerę, r. 1663. ale wkrotce od Portugal. wypędzeni ztąd byli. Jeft w piękney i obfzerney rowninie, *m.* 24. od Lizbony, 52. od Sewilli, 20. od Elwas, dł. 10. 20. fz. 38. 28.

EVORA-DE-MONTE, *Ebora Alta*, Ewora, gorzyfta, m. Portugal. w Alentey ft. wygraną Portugalczykow nad Hifzpanami, r. 1663. o *m.* 7. od Ewory.

EUPHRATES, Eufrata, M. i Kanton Penfylwanii w Amer. o 50. *m.* od Filadelfii, ofiadły od Kacerzow Niem. zwanych *Drinkartami*, zabobonnieyfzych Fanatykow nad Kwakrow famych, a ktorych herfztowie fą rownie fpokoyni. Zyią oni wfpolnie w mieście, po iedney ftronie męfzczyźni, po drugiey niewiafty. Gdy ktory z nich chce fię żenić, udawać fię mufi za miafto, i tam fobie obierać mieszkanie. Publiczny fkarb opatruie ich potrzeby, a dzieci fwe odfyłaią do miafta na edukacyą. Maią rożne rękodzieła, i fą bardzo pracowici. Zyią ofzczędnie, i ftaią fię iednemi z naypożytecznieyfzych w społeczności.

EUPHRATES, Eufrat wiel. rz. Azyi, iedna z nayfławnieyfzych na świecie. Wypływa z góry Ararat w Armenii, i wpada do Golfu Perfkiego, złączywfzy fię wprzod z rzeką Tygrys, wody iey fą bardzo zdrowe. Przeftaie być o *m.* 55. wyżey fwego uyścia żeglowną. Podlega wylewom, ktore ftepy Azyi okrywaią wodą i rybami: gdy zaś opada, wody ftoiące i ryby zgniłe zarażaią powietrze, ktore w Baffo-rze na połowę wygubia obywatelow. A to co 4. lub 5. lat tylko przytrafia fię, gdyż roztopy śniegow nie zawfze fą rownie obfite.

EURE, *Ebura*, *Audura*, lub *Autura*, rz. Fr. ktora ma początek w *Perche*, i łączy fię z Sekwaną. Niefie baty od Maintenon.

EVREUX, *Mediolanum*, *Eburovices*, *Ebroicæ*, Ebroika, dawne M. Fr. w Normandyi wyż. z Bifk. Suffr. Rotomagfkiego czyniącym 30000. liwr. Ma 8. parafii 6. klafztorow. Dane było Xciu Bouillon w zamianę za Sedan, ktory tu blizko ma piękny zamek. Mieszkańcy handluią fuknami, płotnem i zbożem; maią fabryki axamitu bawełnianego, i cwilichu, tak dobre, iż wyrownywaią Bruxelfkim. Wino i

iabłeczniki robią tu dobre. Szymon Wigor, i Marcin Metayer ztąd byli rodem. Jeſt nad rz. Itoną, *m.* 7. na z. od Wernony, 10. od Rotomągu 22. od Paryża, dł. 18. 48. ſz. 49.

EVRON, m. Fr. z Opac. Bened. czyniącym 6000. liwr. *m.* 4. od Mayenny.

EUROPA, iedna z 4. części świata mieſzkanego; nayſzczupleyſza w ſwey rozciągłości, bo od Azyi 4. a od Afryki 3. niemal razy ieſt mnieyſzą, ale pierwſza w porządku, i tych wiekow nayznakomitſza dla ſwych płodow urodzayney ziemi, oświecenia, dowcipu, i poloru mieſzkańcow, i naybieglejſzey polityki rządow. Gran. na połn. z morzem lodowatym, na z. z Oceanem zachodnim, na w. z Azyą, od ktorey oddziela łą Archipelag, cieśnina Gallipoli, morze Marmora, cieśnina Konſtantynopolitańſka, morze czarne, cieśnina Kaffeńſka morze Żabacha, i rz. Don: na połd. cieśnina Gibraltarſka i morze ſrzodziemne odłącza ią od Afryki. Zawiera Szwecyą, Danią, Norwegią, Moſkwę, Francyą, Niemcy, Hollandyą, Szwaycary, z ſprzymierzonemi, Polſkę z Pruſami i Kurlandyą, Hiſzp. Portugalią, Niderland, Włochy, Turcyą Europ. Węgry, Czechy z Szląſkiem, wyſpy Brytanii, i wyſpy inne. Ob. te artykuły. Długość Europy wynoſi na mil 1100. ſzerokość naywiękſza 900.

EVROUL, *S. Ebrulphus*, m. Fr. w Normandyi z Opac. Bened. czyniącym 20000. liwr. o *m.* 3. od Laigle.

S. EUSTACHE, *S. Euſtachii Inſula*, S. Euſtachiego wyſpa mała w Amer. połn. naymocnieyſza z Antylſkich przez ſwe położenie. Jeſt na połn. ku z. wyſpy S. Krzyſztofa, a na połn. ku w. Saby. Ma obronną fortecę, i nie ieſt właściwie tylko ſkałą morſką nakſztałt głowy cukru ſtyrczącą, ktorey ſam wierzch ieſt wydrążony. Należy do Holl. po 2. lub po 3. razy należała do Franc. W oſtatniey woynie wzięta była od Anglikow, odzyſkana potym od Franc. i wrocona była r. 1781. Hollendrom, dł. 17. 40. ſz. 16. 40.

EUTIM, lub EUTIN, *Otinum*, piękne M. Niem. w Xſtwie Holſztyńſkim, z zamkiem, gdzie Biſkupi Lubeccy maią ſwą rezyd. Dom Holſztyńſki panuiący w Szwecyi piſze ſię na Gottorpie i Eutynie. Jeſt nad iez. o *m.* 8. na połn. od Lubeki.

EUZET, źrzodło mineralne w Langwedocyi zalecone przeciw pierſiowym offekcyom, o *m.* 3. na z. od Uſez.

EUZUGAGWENA, m. mocne w Afr. w Prow. Hea w Krol. Marokańſkim. Mieſzkane ieſt od ludu grubiańſkiego i naydzikſzego w Barbaryi. Handel ich zawiſł na woſku i miodzie.

EXCESTER, *Exonia*, Exceſter, M. Angielſkie w Dewonſhire, z Biſk. Suffr. Kantuaryiſkiego, i z tyt. Hrabſtwa. Znaczne przez ſwą wielkość, bogactwa, handel ſarży nayprzednieyſzych, i obronne fortyfikacye. Wyſyła 2. Deputatow na Parl. ieſt nad rz. Exą. *m.* 14. na w. od Dorceſtery, 12. od Plimouthu, 47. od Londynu, dł. 14. 10. ſz. 50. 42.

EXIDEUIL, m. Fr. w Pow. Angulemſkim, *m.* 6. od Perygueux.

EXIIA, lub ECIIA, *Aſtygis*, piękne m. Hiſzp. w Andaluzyi, niegdyś Biſkupie i znaczne bardzo, iakim teraz iuż nie ieſt. Leży w kraiu urodzaynym i obfitym w dobre paſtwiſka nad brzegiem rz. Xenili o *m.* 12. na połd. ku z. od Korduby, 18. na w od Sewilli. dł. 13. 23. ſz. 37. 22.

EXILLES, *Ocelum*, m. Wł. w Xſtwie Piemonckim w Pow. Bryaſońſkim, z mocnym zamkiem, ktory wzięty zoſtał od Xcia Sabaudyi, i iemu był warowany traktatem U-

trechtſkim. Jeſt to trakt walny z Bryaſony do Suzy. Leży nad rz. Doryą, *m.* 3. na z. od Suzy, 10. od Pigneroli, 15. od Embrunu, dł. 24. 35. ſz. 45. 5.

EXMOUTH, wieś nadmor. Angiel. w Dewonii: o *m.* 5. od Exceſteru, dł. 14. 20. ſz. 50. 35.

EXOUDUN, m. Fr. w Piktawii, *m.* 3. od S.Maixant.

S. EXUPERY, m. Fr. *m.* 10. na w. od Tulli.

EYE, m. Angiel. w Suffolkshire, wyſyła 2. Dep. na Parl.

EYMET, m. Fr. nad rz. Drota, *m.* 3. od Berżeraku. *Eymoutiers* o *m.* 8. na połn. od Perigueux.

EYND'HOVEN, Eyndowena, piękne m. w Brabancyi Hollenderſkiey nad rz. Dommelą, o *m.* 5. na połd. ku w. od *Bois-le-duc*, dł. 23. 5. ſz. 51 28.

EYNEZAT, m. Fr. w Arwernii, *m.* 2. od Riomy.

EYRAGOŁA, Eyragoła, lub Iragoła, dawne m. Pol. drewniane w Xſtwie Zmudzkim, ſtoł. powiatu. *Stryikowſki*, ſtwierdzaiąc ſwe mniemanie o byciu Palemona w Litwie, wywodzi założenie miaſteczka tego od Rzymian wnoſząc płonnie z nazwiſka, iakoby miało to nazwiſko Łac: *Errantium coloniæ*, to ieſt zabłąkanych Rzymian oſady. Jeſt nad rz. Dubiſſą, od Roſienia na połd. ku z. *m.* 7.

EYSZYSZKI, m. Pol. w Woi. Wileńſkim w Pow. Lidzkim z Staroſtwem, na pograniczu Woi. Trockiego, o *m.* 7. ku połn. od Lidy.

EZAGUENA, Ezaguena, bogate i dawne M. Afr. w Prow. Hasbacie, w Krol. Fezańſkim. Jeſt w gruncie urodzaynym, i obfitym w przednie wina, o *m.* 23. na połn. ku z. od Fezu.

EZY, m. Fr. na przeciw Anetu o *m.* 6. od Ebroiki.

EZZAB, Prow. Affr. w Kroleſtwie Trypolitańſkim, wydaie wyborny ſzafran.

F

FAARBURG, m. Duńſkie na brzegu połudn. wyſpy Fionii z małym portem uczęſzczanym od kupieckich okrętow; leży w gruncie urodzaynym.

FABAS, ieſt kilka wſi we Fr. tego im. ob. Favas.

FABREGUES, m. Fr. w Langwedocyi *m.* 2. od Montpellier, *Fabrezan*, o *m.* 5. od Narbonny.

FABRYANO, *Fabrianum*, Fabryrna, M. Wł. w Marchii Ankonitańſkiey, zalecone nayprzednieyſzemi papierniami. To miaſto iednym ieſt z 4. zamkow Włoſkich o *m.* 7. na połn. od Nocery, dł. 30. 25. ſz. 43. 20.

FAENZA, *Faventia*, Fayanſa, dawne M. Wł. w ſtanie Papiezkim z Biſk. Suffr. Raweneńſkiego. Sławne wynalazkiem pięknych fabryk farfurowych, ztąd maiących faianſow nazwiſko. Wzięte było od woyſk Ceſar. r. 1708. ktorzy wkrotce potym ztąd uſtąpili. Oyczyzną ieſt ſł. Torricellego. Leży nad rz. Amorą, *m.* 8. na połd. ku z. od Rawenny, 4. od Forli, 4. od Imoli, dł. 29. 28. ſz. 43. 18.

FAHLUN, ob. Kopſersberg.

FAIFO, Port w Azyi w Krol. Kochinchińſkim, do ktorego zawiiaią częſto Chinczykowie, i prowadzą handel wielki na ryż, cukier, iedwab, i kość ſłoniową.

FAISANS, (iſle des) *Inſula Faſianorum*, Fazyana, wyſepka oblana rz. Bidaſſoą, ktora oddziela Francyą od Hiſzp. o milę od Fontarabii. Sł. ieſt pokoiem Pyreneyſkim tu zawartym r. 1659. między Franc. i Hiſzp. iako i widzeniem ſię Krolow Franc. i Hiſzp. w czaſie małżeńſtwa Ludwika XIV.

FAISE, Opac. Cyſter. we Fr. *m.* 1. od *Coutras*, czyni 4500. liwrow.

FAKATA, m. i Port Japońſki na wyſpie Xymo. W tym to mie-

ście Cesarz Tayeo-Sama r. 1585. pierwszy wydał Edykt przeciw Chrześcianom.

FALAISE, *Falesia*, Falezia, piękne m. Fr. w Normandyi niż. z zamkiem, ktorego wieża mianą iest za naypięknieyszą we Fr. Jest tu Opac Premonstr. czyniące 3500. liwr. Roch Bailli, la Riviere zwany Tanneguy, le Fevre ztąd byli rodem. Znaczny prowadzi handel serżami, płotnem i koronkami. Jest nad Antą, o *m.* 10. na połn. ku z. od Seezy, 11. od Lizienx. dł. 17. 25. sz. 48. 45.

FALCKENBERG, małe m. Szwedzkie w Prow Halandii nad morzem Baltyckim. dł. 29. 55. sz. 56. 56.

FALCKENBERG, grod Niemiecki i zamek na górze, w Hrabstwie Lippe-Detmold.

FALCKENBURG, *Coriovallum*, obronne M. Niem. w nowey Marchii Brandeburskiey z zamkiem, nal. do Krola Pruskiego, ale posiada go P. Borg. Jest nad rz. Dragą, o *m.* 33. na połud. od Kolbergi, 28. na w. od Szczecina. dł. 33. 36. sz. 53. 20.

FALCKENSTEIN, w Austryi wyż. w okolicy Miheli, czyli Muhl, sł. iż dał nazwisko Hrabiom de Falckenstein. Jest wiele innych mieysc tegoż im. w Niem. w Xstwie Halberstadzkim z tyt. Hrabstwa Imperii, w Woigtlandyi, w Hr. Lichtemberskim, w Xstwie Bipontyńskim.

FALCKENSTEIN, Hr. Niemiecki w Palatynacie niż. o *m.* 6. na połud. od Kreutznachu. Jedno to było Hr. ze wszystkich dzierżaw domu Lotaryńskiego, ktore on sobie warował ustępuiąc Lotaryngii podług traktatu r. 1735. końcem otrzymania mieysca między Xiążętami Imperii, i dostąpienia Tronu Cesar. Syn iego Cesarz Jozef II. pod imieniem Hrabi de Falckenstein zwiedził Francyą w Miesiącu Kwietniu i Maiu r. 1777. Rossyą r. 1780. i znowu Franc. i Holl. r. 1781.

FALKIRK, m. Szkockie w Prow. Szterlingii, *m.* 9. na z. od Edymburga, sł. zwiedzioną tu potyczką między woyskiem Angielskiem, i Xcia Edwarda.

FALKLAND, m. Szkocyi połud. w Hr. Fifeńskim nad rz. Eydeną, o *m.* 7. na połn. od Edymburga.

FALKLAND, wyspy Falklandzkie w Amer. połudn. na ktorych Anglicy uformowali swe osady r. 1767. a z ktorych wypędzeni zostali przez Hiszp. r. 1770. Toż iest nazwisko, ktore daią Anglicy wyspom Malwińskim.

FALMUTH, *Voliba*, Falmut, dawne M. Angiel. w Kornuwallii z portem dobrym umocnionym 2. fortecami od Henryka VIII. Jest iednym z naylepszych portow w Anglii. Ztąd baty pocztowe wychodzą do Lizbony. Jest o *m.* 75. na połud. ku z. od Londynu. dł. 12. 36. sz. 50. 15.

FALSTER, *Falstra*, *Falstria*, mała wyspa Duńska na morzu Baltyckim, ktorey m. głowne iest Nikopinga.

FALTZBURG, ob. Phalsburg.

FAMAGOSTA, lub MAGOSA, M. na wyspie Cyprus, obronne 2. fortecami z Bisk. Greckim. Turecki Moczet iest tu rownie przepyszny iak w Konstantynopolu. Wzięte było od Turkow Wenetom r. 1571. po dziesięciu miesięcznym oblężeniu. Mustafa żałosny ze straty 80000. ludzi w dobywaniu tego M. Walecznego Bragadina, ktory go żwawo bronił przeciw danemu słowu żywego ze skory odrzeć kazał. Jest o *m.* 25. na połn. ku w. od Nikozii. dł. 52. 40. sz. 35.

FAMINA, Powiat Niderlandu, w części zachodniey Hrabstwa Chineńskiego, i Xstwa Luxemburskiego.

FANIAUX, *Fanum Jovis*, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 4. od Mirepoix.

FANO, *Fanum Fortunæ*, m. Wl. w Stanie Papiezkim, w Xstwie

Urbinu z Bisk. niedependuiącym tylko od Papieża. Zdobią go, Brama tryumfalna, wspaniałe Pałace, i Kościoły piękne. Oyczyzną iest Klemensa VIII. Leży nad golfem Weneckim, *m.* 3. od Pezaro, 8. na w. od Urbinu. dł. 30. 32. fz. 43. 51.

FANTYN, *Fantinum*, małe Krol. Fantynskie w Afryce na pomorzu złotym Gwinei. Jest bardzo ludne, bogate w złoto, i obfite w zboże i niewolnikow. Naywyższy Szef tego Krol. zwany iest *Brasso*, i rządzi razem z radą Starcow, ktora ma wiele powagi. Anglicy i Holl. maią tu swe fortece. Fantyn iest mieyscem głownym i rezydencyą Braffi.

FAON, m. Fr. w Brytanii w głąb Golfu Brest.

FAKWIROWIE, rodzay mnichow na wschodzie. Są między niemi bałwochwalcy i Mahometanie.

FARO-DI-MESSINA, *Fretum Siculum*, Cieśnina Sycyliyska na morzu śrzodziemnym, między Sycylią i Krol. Neapol. sławne wzbieraniem i opadaniem morza z naywiększą prędkością, i regularną od 6. do 6. godzin. Przy uyściu tey cieśniny w stoczoney bitwie morskiey znaczną Hiszpani od Franc. ponieśli klęskę r. 1675.

FARE, wieś Fr. *m.* 5. na połud. od Puy, sławna danym nazwiskiem znaczney familii Franc.

FARELLONS, Farellona, wyspa Afryk. w Nigrycyi, na *m.* 6. blizko długa. Obfituie osobliwie w słonie i owoce. dł. 5. fz, 6. 48.

S. TARGEAU, *S. Fereoli Oppidum*, daw. M. Fr. celne Pow. Puyzeyskiego z dobrym zamkiem i tyt. Xstwa. Jest o *m.* 4. od Briary, 10. od Antyziodoru, 38. na połud. od Paryża. dł. 20. 45. fz. 47. 40.

FARQUES, zamek Fr. o *m.* 1. od Awenionu.

FARMOUTIERS, *Farense Monasterium*, Farmutier, m Fr. nad rz. Moriną z Opac. Bened. *m.* 3. na poln. od Roscy.

FARNESA, Farneza, zamek we Wł. w Xstwie Kastreńskim, zkąd wzięła nazwisko sławna familia Farnezych. Jest nad Olpitą, *m.* 2. od Castro.

FARO, *Farus*, M. Portugal. w Krol. Algarwii z Bisk. i portem nad brzegiem Golfu Kadyzkiego. Alfons Krol Portug. zdobył go na Maurach r. 1249. Jest o *m.* 8. od Tawiry, 14. na w. od Lagos, 40. od Ewory. dł. 9. 58. fz. 36. 54.

FARS, lub FARSYSTAN, Prow. Perska oblana na w. rz. Kermau, na z. graniczy z Khusystanem, na połud. z Golfem Perskim, na poln. z Korozanem.

FARSA, m. Turcyi Europeyskiey w Tessalii na połud. Laryssy; pola Farsalskie pamiętne są przegraną Pompeiusza, a zwycięztwem Cezara.

FARFAK, *Syagros*, *Fartachium*, M. Azyat. w Arabii szczęśliwey w Krolestwie i przy Kapie tegoż im. dł. 69. fz. 16.

FAVAS, zruynowane M. od Saracenow we Fr. w Diec. Forojuliańskiey.

FAUCOGNEY, m. Fr. w Franszkoncie, *m.* 3. na w. od Luxewilli.

FAUCON, m. Fr. w Prowancyi, *m.* 1. od Barcelonetty. Oyczyzna S. Jana de Matha.

FAVOGNANA, *Aegusa*, wysepka Wł. maiąca w około na *m.* 6. ku brzegowi zachodn. Sycylii z fortecą zwaną S. Katarzyny.

FAWORYTA dawna, *l'ancienne Favorite*, Pałac rozrywki Cesarskiey na przedmieściu Wiednia zwanym *Leopolstadt*. Cesarzowa Krolowa r. 1746. założyła w nim Konwikt czyli Akademią dla młodzi Szlachetney, zwaną *Academia Theresiana* od imienia Cesarzowey.

FAWORYTA nowa, *la nouvelle Favorite*, inny Cesarski Pałac rozrywki na przedmieściu Wiedeńskim, w ktorym wielka iest sala

do Oper, i ogrody koſztowne i piękne.

FAUQUEMONT, lub Walkenburg, *Coriovallum*, małe m. Niderlandzkie w X. Limburſkim, nal. do Holl. wzięte było od Franc. r. 1672. Jeſt nad rz. Gwelą, *m.* 2. od Maſtrychtu, 9. od Juliaku. dł. 23. 38. ſz. 50. 52.

FAUQUEMONT, m. Fr. w Lotaryngii z tyt. Margr. o *m.* 4. na połud. od Boulay.

FAUSSIGNY, *Fuciniacum*, Foſſyńſki Powiat w Sabaudyi przy Alpach z tyt. Baronii, ktorego M. S. ieſt *Clusa*.

FAUVILLE, m. Fr. w Normandyi o milę od Ebroiki, inne ieſt o *m.* 4. od Kalidobeku.

FAYAL, *Faialis*, wyſpa Oceanu Atlantyckiego, iedna z Azorow, długa około *m.* 6. nal. do Portugal. Obfituie w bydła, ryby i paſtele. dł. 350. ſz. 30.

FAYENCE, *Faveutia*, Fawencya, m. Fr. w Prowancyi, blizko rz. Biafony, *m.* 4. na z. od Graſſy. dł. 24. 22. ſz. 43. 44.

FAYOLLES, Marg. Fr. w Arwernii, *m.* 2. od Evaux.

FE, ob. Santa-Fé.

FEARNES, lub Fernes, *Ferna*, m. Irlandzkie w Hr. Wexfordzkim z Biſk. Suffr. Dublińſkiego. Deputuie na Parl. Jeſt o *m.* 18. na połud. od Dublina. dł. 11. 8. ſz. 52. 32.

FEATHATA, m. Irlandyi w Hr. Wexfordzkim, deputuie na Parl. Jeſt o *m.* 7. od Wexfordu.

FEATHER, m. Irlandyi w Hr. Typperarſkim, deputuie na Parl. Jeſt o *m.* 4. od Kashelu.

FEFZA, ob. Fiſtella.

FEHRBELLIN, m. Niem. w Marchii ſrzedniey, w cyr. Hawellandyi, gdzie na przeprawie rz. Rynu Elektor Fryderyk Wilelm poraził Szwedow r. 1675.

FELDKIRK, Feldkirch, piękne M. i Hrabſtwo Niem. w Szwabii bardzo handlowne. Niegdyś było Ceſar. ale teraz nal. do Domu Auſtr. od ktorego znacznemi nadane ieſt przywileiami. Leży nad rz. Illą blizko Renu, o *m.* 6. na w. od Appenzelli, 12. od Koiry, 16. od Konſtancyi. dł. 27. 24. ſz. 47. 14.

FELDKIRCH, lub Weldkirch, m. Niem. w Karynthii niż. należy do Biſkupa Bamberſkiego. Jeſt o *m.* 8. na połn. ku z. od Klagenfurtu.

FELIN, *Felinum*, m. w Inflanciech w Eſtonii nad rz. Feliną, o *m.* 25 od Rewelu, 18. na w. od Parnawy. dł. 43. 40. ſz. 58. 22.

FELICES, Dofryn, lub Darafied, paſmo gór wielkich w Norwegii wzdłuż Kraiu rozciągłych, obfitych w kruſzce rożne, oſobliwie rudy żelazne, maiące wiele paſtwiſk, i laſow, ktore wydaią drzewo do budowli okrętow. Te w ciągu ſwoim rożne biorą nazwiſka.

FELIU-DE-QUIXOLO, m. Hiſzp. w Katalonii z portem nad brzegiem morza ſrzodziemnego i z zamkiem, *m.* 9. na połud. od Gironny.

S. FELIX, m. Fr. o *m.* 4. na w. od Vabres.

S. FELIX-DE-CARMAING, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 4. od S. Papoul.

FELIX-PREX, Opac. Bened. w Hannonii, *m.* 1. od Giwety. Tegoż im. wyſpa w Amer. połud. blizko wyſpy S. Ambrożego, o 150. *m.* od Chili.

FELTRI, *Feltria*, dawne M. Wł. w Marchii Trewizańſkiey, ſtoł. małey Krainy tegoż im. z Biſk. Jeſt nad rz. Aſoną, *m.* 16. na połn. od Padwy, 7. od Belluno, 17. od Wenecyi. dł. 29. 26. ſz. 46. 3. Powiat Feltryńſki naywiękſzy handel prowadzi żelaza. dł. 29. 26. ſz. 54. 30.' 40."

FEMÆREN, *Fimbria*, Femerena, wyſpa mała Duńſka na morzu Baltyckim, o *m.* 1. od Holſztynu. Obfituie w zboża i paſtwiſka. Leży między gradu ſami. dł. 28.

50. — 29. 20. ſz. 54. 30.

FEMI, *Fidemium*, Opac. Franc. Bened. o *m.* 2. od Landrecy, przyłączone do *S. André.*

FEMINE, (Iſola delle) Wyſpa Niewiaſt, tak zwana, leży we Wł. na morzu śrzodziemnym przy brzegu połn. w Sycylii, *m.* 2. od Palermu, ma iedne małe m.

FENERYA, M. celne w Krol. Ciompańſkim, ob. Tſiompa.

FENESTRANGEN, lub Winstringen, *Vinſtringium*, m. małe Niem. w Wielkorządztwie Nanſenſkim, ſtoł. Powiatu tego im. nad rz. Sarrą, o *m.* 7. od Marſali, 7. na połud. od Dwoch-Moſtow. Należy do Xcia Salmſkiego. dł. 24. 46. ſz. 48. 52.

FENESTRELLA, mały plac w dolinie Wodenſkiey nad Kluzoną, wzięty na Franc. od Xcia Sabaudyi r. 1708. i otrzymany mocą traktatu Utrechtſkiego. Jeſt między Suzą i Pignerolą. dł. 24. 45. ſz. 44. 58.

FENIERES, *Fenerium*, Opac. Fr. Cyſter. *m.* 3. na połn. od Muraty, czyni 1600. liwr.

FENOUILLEDES, *Feniculetum*, Fenulleda, mały Pow. Fr. w Langwedocyi niż. ktorego mieyſcem głownym ieſt *S. Paul.*

FER, Ferro, wyſpa Afrykańſka, iedna z Kanaryiſkich naybardziey ku z. poſuniona, około *m.* 7. długa, a 6. ſzeroka z małym m. tegoż im. nie bardzo oſiadła, ſławna iż Geografowie Fr. prowadzą linią pierwſzą połudn. przez brzeg iey zachodni za rozkazem Ludwika XIII. Należy do Hiſzp. o *m.* 18. od Teneryffy. ſz. 27. 40.

FERABATH, znaczne i piękne M. Perſkie w gorach, ktore oblewa morze Kaſpiyſkie, o 5. *m.* ku połud. od morza. Szach-Abas częſto tu prepędzał zimę. dł. 70. 2. ſz. 36. 54.

FERDEN, lub Verden, *Verda*, znaczne M. Niem. i Xſtwo tego im. w Weſtfalii, niegdyś Biſkupie i Ceſarſkie, ale teraz nal. do Elekt. Hannowerſkiego, ktoremu uſtąpione było od Szwedow. r. 1720. Jeſt nad rz. Allerą, blizko Weſeru, o *m.* 10. od Bremy, 20. od Hamburga, 20. od Hannoweru. dł. 26. 58. ſz. 53. 3. ob. Brema.

FERDINAND, ob. Fernand.

FERE, *Fara*, m. Fr. w Pikardyi, znane dla młynu prochowego, i ſzkoły dla Artylleryi. Twierdze iego zburzone były. Jeſt nad rz. Serrą, o *m.* 3. od Chauny, 8. na połn. od Sweſſyonu, 30. od Paryża. Tegoż im. m. Fr. w Szampanii, *m.* 7. od Chalons.

FERE, m. Fr. w Pow. Tardeneńſkim, o *m.* 6. na połud. od Sweſſyonu w Szampanii. Znayduie ſię tu plac obwiedziony murem zawieraiący łanow ziemi, 996. w ktorym ieſt dawny zamek zbudowany od familii *Chatillon*, odnowiony i powiękſzony od Xiężny Anny *de Montmorency* r. 1532.

FERENTINO, *Ferentinum*, Ferentyn, m. Wł. w Kampanii Rzymſkiey z Biſk. niedependuiącym tylko od Papieża. Jeſt na gorze o *m.* 3. od Anagni, 15. od Rzymu. dł. 30. 46. ſz. 41. 41.

FERIA, m. Hiſzp. w Eſtremadurze na gorze ſpadziſtey, o *m.* 4. na z. od Zafry, 10. od Badaiozy. Dziedzice maią tytuł. Xcy i Grandeſſa.

S. FERIOLE, m. Fr. w Pow. Lemowiceńſkim, o *m.* 2. od Brives.

FERMENAGH, *Comitatus Farmanagenſis*, Hrabſtwo Fermenackie w Irlandyi w Prow. Ultonii, na połud. Dunnegalii i Tyronii, około 10. *m.* wzdłuż, a wſzerż więcey ma nad *m.* 8.

S. FERME, Opac. Fr. w Akwitanii, blizko Liburny, czyni rocznie 5000. liwr.

FERMO, lub Firmo, *Firmium*, dawne i mocne M. Wł. w Marchii Ankonitańſkiey z Arcy Biſk. erygowanym r. 1589. od Syxta V. ſt. urodzeniem Laktancyuſza, i Xdza Annibala Adami. Jeſt blizko Golfu We-

neckiego o 7. *m.* na połd. ku w. od Maceraty, 13. od Ankony, 40. na poł. ku w. od Rzymu. dł. 31. 13. ſz. 43. 10.

FERNANBUCO, ob. Olinda.

FERNANDO, lub FERNANDEZ, wyſpa Jana Fernanda, ieſt na morzu południowym, maiąca w około *m.* 20. od brzegow na 110. *m.* daleka, odkryta od Jana Fernando, od ktorege zoſtawione tu 3. lub 4. kozy tak ſię potym rozmnożyły, iż cała wyſpa była ich pełna. Pola tu zawſze zieleniéią, grunt ieſt urodzayny, wody bardzo dobre, brzegi rybne, port beſpieczny. Z tym wſzyſtkim Hiſzpani trzymali ią w zaniedbaniu, ale widząc z żalem, iż służyła za ſchronienie Korſarzom, i od Lorda Anſona zaczęła być ſtanowiſkiem dla okrętow Europeyſkich przebywaiących, poſtanowili wſzyſtkie tu wygubić zwierza, ale gdy im ta nieudała ſię ſztuka, i 5. Anglikow zoſtawionych od Kapitana Dawida wypędzić nie zdołali, poſtanowili wyſtawić tu fortecę, przez co ta wyſpa użyteczną ſtać ſię może oſadą, dł. 302. 40. ſz. 36. 30.

FERNANDO-NORONA, Wyſpa o 70. mil ku w. od brzegow Brezylii odległa, opanowana od Porugal. aby przeſzkodzić innym narodom Europeyſkim ſtawania przy tey wyſpie, płynącym do Indyi. Kompania Franc. w tym zamyśle przywłaſzczyła ią była ſobie, ale r. 1737. od Portugalczykow ztąd wypędzeni byli. Opanowawſzy ią Portugal. wyſtawili tu miaſteczko i kilka fortec, ponieważ dla niedoſtatku deſzczow ieſt niepłodną, prowianty z Fernanbuku doſyłane bywaią.

FERNAND-PO, wyſpa Ferdynand-Po od ſwego wynalezcy nazwana, blizko brzegow Krol. Beninſkiego w Afr. na *m.* 5. długa na 2. ſzeroka. Wydaie rożne zioła, obfituie w kozy dzikie, cielęta i lwy morſkie, ktore ſą bardzo tłuſte, i mięſo ich dobre ieſt do iedzenia. Zebrana z iednego lwa tłuſtość wynoſiła niekiedy na kwart pięćſet. Jedno tylko ta wyſpa ma mieyſce wygodne do rzucenia kotwic w części połnocney, gdzie ſą 3. odnogi, a naylepſza z tych zwana Kumberland. Należy do Portugal.

FERNES, ob. Fearnes.

FERNEY, wieś Fr. w kluczu Gewezyiſkim o *m.* 1. na połn. ku z. od Genewy. Tu przez długi czas przemieſzkiwał P. *Voltaire*, i wſławił to mieyſce ſwemi dobrodzieyſtwy, oſadzaiąc w nim mieſzkańcow, rozdaiąc im grunta do zabudowania ſię, i opatruiąc ſpoſob utrzymywania ſię wielkiey liczbie Zegarmiſtrzow i innych rzemieślnikow, tak iż ktora była podłą wioſką, wygląda dziś iak miaſto. Rząd ieſt determinowany utrzymywać to mieyſce rownie witanie dobrym, w iakim było za życia P. *Voltaire*.

FERO, Farra, *Gloſſariæ*, Wyſpy no morzu połnocnym, ku połn. wyſp Weſternow, i Irlandyi, ku Islandyi idąc, nal. do Krol. Duńſkiego. Jeſt ich 24. większych 12. tyleż mnieyſzych, a 17. oſiadłych. Powietrze w nich zdrowe, mieſzkańcy żyią długo. Tegoż im. ieſt wyſepka między wyſpami Szotlanckiemi i Orkadami, maiąca port mały i dobrze oſiadły; służy za ſtanowiſko okrętom Hollenderſkim powracaiącym z Indyi.

FERET, Kap na zachod Francyi na przeciw brzegom Burdegali.

FERRANDINA, Ferrandyna, m. Wł. w Krol. Neapol. w Bazylikacie z tyt. Xſtwa. Jeſt blizko rz. Baſiento, o *m.* 6. na połd. ku z. od Matery, 10. od Cyrenzy, dł. 34. 10. ſz. 41. 40.

FERRARA, *Ferraria*, wiel. piękne i ſławne M. Wł. w Stanie Papiezkim, z Biſk. nie dependuiącym tylko od Papieża; zdobią go kościoły wſpaniałe, rynek przepyſzny, i dobra cytadella zbudowana od Klemenſa VIII. Nie ieſt dziś tak kwitnące iak dawniey. Kardynał Bentivoglio, Jan Guarini, Jan Riccioli, ſławny Lelio Gregorio Gi-

raldi ztąd byli rodem. Leży blizko rz. Po, o 10. *m.* na połn. ku w. od Bononii, 15. od Rawenny, 28. od Florencyi, 76. od Rzymu, dł. 29. 8. ſz. 44. 54. *Xięſtwo Ferrarſkie*, ieſt Prowincyą ſtanu Papiezkiego, graniczy na połn. z Polesią Rowizańſką, na z. z Xſtwem Mantuy, na połd. z Bononią i Romanią właściwą, na w. z Golfem Weneckim. Nie ieſt teraz tak rozległe, iak za czaſu właſnych Xiążąt, ktorych miało do r. 1597. w ktorym Klemens VIII. przyłączył Xſtwo Ferrary do Kamery Apoſtolſkiey. Od tego prawie czaſu kray ten lubo tak dobry, zoſtał prawie odłogiem. Powietrze tu bardzo niezdrowe, z przyczyny bagnow, i błot, ktore małość mieſzkańcow oſuſzyć nie może. Ferrara ieſt M. S.

FERRETE, lub Pfith, *Ferreta*, m. i Hr. Fr. w Sundgawii z zamkiem za miaſtem leżącym. Sądy ma w Radzie Kolmarſkiey. Jeſt w gruncie bardzo żyżnym, o *m* 4. na połd. ku z. od Bazylei, 10. na w. od Montbeliardu, dł. 25. ſz. 47. 40.

FERRIERE, Feryer, m. Fr. z tyt. Hr. w pow. Burbońſkim, o *m.* 4. na połd. ku w. od *Vichy*. Tegoż im. m. Fr. w Normandyi *m.* 2. od Domfrontu, inne o *m.* 2. od Conches. &c.

FERIERES, *Ferrariœ*, m. Fr. z Opac. Bened. ktore czyni 4500. liwr. w Pow. Gatyneńſkim, *m.* 2. na połn. od Montargis, 23. od Paryża. Także Opactwo zakonu S. Benedykta w Piktawii czyniące 2500. liwr. *m.* 1. od Thouars. Tegoż im. m. Fr. w Prowancyi, *m.* 7. na połd. ku w. od Arelaty.

FERROL, Ferrola, m. Hiſzp. w Krol. Galicyi *m.* 5. na połn. od Koruny z portem iednym z nayleпſzych w Europie.

FERTE-ALAIS, *Firmitas Adelahidis*, m. Wyſpy Fr. *m.* 10. na połud. od Paryża, 3. od Eſtampes.

FERTE-AUCOL, lub Ferte sous-Jouarre, *Firmitas Authulphi*, piękne m. Fr. w Bryi Szampańſkiey nad Marną między Chateau Thirry i Meaux. Ma wielki odbyt z kamieni młyńſkich, ktore za naylepſze miane ſą w całey Franc.

FERTE-AURAIN, *Firmitas Aureni*, m. Fr. w Pow. Blezeńſkim nad rz. Beuvron, *m.* 7. na połd. od Aurelianu.

FERTE-BERNARD, *Firmitas Bernardi*, m. Fr. w Pow. Cenomańſkim, *m.* 6. na połn. ku w. od Mans. Sł. ieſt urodzeniem Roberta Garniera Poety.

FERTE CHAUDRON, (la) m. Fr. w Pow. Niwerneńſkim, o *m.* 4. od Moulins.

FERTE-FRESNEL, w Normandyi o *m.* 2. od Aigle.

FERTE-GAUCHER, *Firmitas Galtieri* m. Fr. w Bryi nad rz. Moriną, o *m.* 5. na połn. od Provins, tyleż od Chateau-Thierry.

FERTE-LOUPIERE, *Firmitas Lupera*, m. Fr. w Pow. Gatyneńſkim, *m.* 4. od Joygny.

FERTE-MILON, *Firmitas Milonis*, m. Wyſpy Fr. z zamkiem dawnym, ſławne urodzeniem Jana Racine, *m.* 3. na w. od Creſpy. 15. od Paryża.

FERTE-SUR-AUBE, m. Fr. w Szampanii od Baru nad Albą *m.* 4. na połd.

FERTE-SUR-CROSNE, Opac. Fr. Cyſter. fund. r. 1113. o *m.* 3. od Chalons nad Sommą. Tegoż im. ieſt wiele innych mieyſc we Francyi.

FERVAQUES, m. Fr. w Normandyi, *m.* 3. na połd. od Liſieux.

FESCAMP, *Feſcamnum*, Feſkam, m. Fr. w Pow. *Caux*, z Opactwem Bened. czyniącym 80000. liwr. z portem, i tyt Baronii. Handel prowadzi znaczny. Jeſt o *m.* 8. na połn. ku w. od *Havre de Grace*, 6. od Montiviliery, 12. od Dieppy, 45. od Paryża, dł. 18. 1. ſz.

49. 46.

FETIPUR, m. w ſtanach wiel. Mogołu, w Prow. Agra, znaczne i ozdobne pałacem Ceſarza.

FETU, *Fetum*, małe Krol. Fetuańſkie w pomorzu złotym w Afryce, na *m.* 4. długie i tyleż ſzerokie; Obfituie w owoce, oliwę, bydło, drzewa palmowe, ktore doſtarczaią wina. Hollendrzy maią tu fortecę.

FEUCHT-WANGEN, *Hydropolis*, m. Niem. w Frankonii, niegdyś wolne i Ceſarſkie, teraz nal. do Margrabi Anſpachſkiego. Ma grod i kapitułę. Jeſt o *m.* 2. od Dukenſpieli.

FEVERSHAM, m. Angiel. z tyt. Hr. w Prow. Kent, między Kantuaryą, i Roſzeſterem, o *m.* 13. na połd. ku w. od Londynu, 6. od Roſzeſteru, dł. 18. 25. ſz. 51. 19.

FEUILLADE, włość w pow. Lemowiceńſkim we Fr. nadana tyt. Xſtwa, o *m.* 5. na połd. ku z. od Albuſſony.

FEUILLANS, (la Baſtide des) w Hr. Konweneńſkim, o *m.* 2. od Rieux. Jeſt tu Opac. zakonu tego im. czyli *Fulienſium*, fund. r. 1162. ktora ma dochodu 30000. liwr.

FEUILLETIN, m. Fr. w Marchii na pograniczu Burbońſkim z ſądami Krol. *m.* 2. od Albuſſony.

FEUGUIERES, m. Fr. w Bellowaceńſkim pow. *m.* 4. od Aumali.

FEURS, *Forum Seguſianorum*, Fora, dawne m. Fr. głowne w pow. Forez nad Ligerą o *m.* 6. na połd. ku w. od Ruanny, 14. od Lugdunu, 95. od Paryża.

FEZ, *Fezzanum*, Krol. Fezańſkie wielkie w Afryce; leży przy morzu między Krol. Algerſkim na w. a Marokańſkim na połd. Dzieli ſię na 7. Prow. Azgarę, Szanę, Erſiſę, Garet, Hasbatę, i Temeznę. Kray ieſt ludny, i bardzo żyżny; obfituie w zboże, bydło, legominę, owocę, i woſk. Y gdyby nie gnuśność obywatelow wydawałby więcey. Rz. Sebu przerzyna go. Miał niegdyś ſwych Krolow, teraz zaś hołduie Marokanom. Gor tu ieſt wiele mieſzkanych przez Berebe-row, ktorzy ſą Arabowie bitni, gorliwi o ſwą wolność, niepodlegli. Nie potrzeba go mieſzać z Fezańſką Prowincyą, ktora ieſt tylko częścią tego Krol. i ieſt nadzwyczayney żyżności.

FEZ, *Fezza*, dawne mocne i iedno z naywiękſzych i naypięknieyſzych miaſt w Afryce całey, w Prowincyi, i nad rz. tegoż im. w Barbaryi, ſtoł. Krol. Fezzańſkiego. Składa ſię z 3. miaſt, z ktorych naydawnieyſze ieſt *Beleyda*, drugie *Fez ſtary*, trzecie, *nowy Fez*. Stary Fez ieſt nayznacznieyſzy, zawiera mieſzkańcow więcey nad 80000. zdobią go pałace i Meczety wſpaniałe, z ktorych ieden zwany *Karruwan* bardzo piękny na 17. wſpiera ſię arkadach, te zaś na 10500. pillaſtrach z marmuru białego; przy nim wielka ieſt liczba ſzkoł, w ktorych ięzykiem Arabſkim, rożnych nauk uczą. Zydzi też maią tu ſwe przepyſzne Synagogi. Twierdzą, że w ſamey Prow. Fezzańſkiey na 800000. znayduie ſię. Inni mieſzkańcy ſą Mahometanie. Rezyduie tu Mufty, ktory ma i powagę i dochody bardzo wielkie. Damy maiętne zwykły około nog noſić łańcuchy złote i ſrebrne. Sam Fez otoczony murem ozdobionym wieżami, z 7. bramami, podzielony na 12. kwater, z ktorych każda ma kommendanta Policyi. Leży nad rz. o *m.* 100. na w. od Maroko, 40. na połn. ku w. od Sali dł. 13. 50. ſz. 33. 40.

FEZEHSAC, Hr. Armaniackie, ob. *Vic-Fezenſac*.

FEZENZAGUET, Vice Comitatus w Hr. Armaniackim, ktorego *Mauveſin* ieſt mieyſcem celnym.

FEZZAN, ob. Faiſans.

FIAC, m. Fr. w Lagwed. o *m.*

4. na z. od Kaſtry.

FIANO, *Flanum*, m. Wł. w Patrymonium S. Piotra, oyczyzna Hiſtoryka Francefco, nad rz. Tybrem, *m.* 6. na półn. od Rzymu.

FIANONE, *Flanona*, Fianona, m. Wł. w Państwie Weneckim, w Iſtryi z portem nad Golfem Karnerſkim, o *m.* 7. na półn. od Poli.

FIASCONE, ob. Monte-Fiaſcone.

FICHERUOLO, m. Wł. w Xſtwie Ferrary, nad rz. Po, zkąd kanał prowadzony łączy rz. Po, z Panaro, o *m.* 7. na poł. ku z. od Ferrary.

FICHTELBERG, ſławna góra w Frankonii w pow. Bareytſkim blizko granic Czeſkich. Okryta ieſt laſem ſoſnowym, i ma 12. mil w około; Men, Eger, Naba i Sala rzeki z iey wypływaią zrzodeł, co dało początek tym dwom wierſzom Łac.

Mœnus ubique patet, & cum Sala nobilis Egrus,
Et Nabus ex uno fonte, lacuque fluunt.

FIESOLI, *Feſulæ*, Fiezol, dawne m. Wł. w Xſtwie Florenckim z Biſk. Oyczyzną ieſt Angelika z Fiezoli; nie ieſt teraz tylko wſią. Od Florencyi na półn. ku w. *m.* 2. dł. 28. 59. ſz. 43. 43.

FIFE, *Otholinia*, Fifa, Prow. nadm. w Szkocyi, graniczy z Golfami Tay i Forth z morzem i górami Ochell. Deputuie na Parl. Powietrze ma zdrowe, kray żyżny w zboże i paſtwiſka. Wiele tu oſiadło ſzlachty. S. Andrews ieſt M. S.

FIGEAC, *Figiacum*, Fiżak, m. Fr. w Pow. Kandurſkim z Opactwem Sekular, czyniącym 15000. liwr. po 3. mieſiącach attaku proteſtanci byli przymuſzeni ztąd od oblężenia odſtąpić, złupili go r. 1576. a Cytadella i twierdze iego z ziemią zrownane zoſtały. Jeſt nad Sellą *m.* 9. na półn. ku w. od Cahons, 19. na półn. od Albi, 108. od Paryża.

FIGEN, lub Fiseen, Fizena, Prow. Krol. Japońſkiego na wyſpie Xymo. Niewiaſty tuteyſze ſą naypięknieyſzemi w Japonii. Tu robią wſzyſtkie porcellany Japońſkie.

FILADELFIA, ob. Philadelphia.

S. FILIPPA, forteca *Fort S. Philippe*, na wyſpie Minorce. Była nayprzod w rękach Anglikow, tym odebrana od Francuzow r. 1756. i odzyſkana od Anglikow znowu r. 1763. traktatem Paryzkim, na koniec czaſow tych opanowana od Hiſzpanow zoſtała razem z całą wyſpą.

S. FILIPPA, wyſpa ob. Fuego.

S. FILIPPA, miaſto w Ameryce półn. w Nowey Hiſzpanii, w kraiu żywiącym bardzo wiele bydła.

S. FILIPPA, m. ob. Bengwela.

FILIPPI, *Philippi*, M. Turcyi Europ. w Macedonii, blizko Golfu Konteſſy, o 25. *m.* na półn. ku w. od Saloniki.

FILIPPINA, *Philippina*, forteca w Belgium, w Flandryi Holl. nad Skaldą. Wzięta była od Xcia *de Naſſau*, r. 1633. Hiſzp. od oblężenia iey odſtąpić byli przymuſzeni w krotkim czaſie po wzięciu iey od Franc. r. 1635. Jeſt o milę od *Sas de Gand.*

FILIPPINY, *Philippinæ*, Wyſpy na morzu Indyiſkim, w Azyi, na Archipelagu S. Łazarza, pod Strefą gorącą. Odkryte były od Jana Magellana, ktory był zabity od Krola wyſpy Sebu, będącey w śrzodku tego Archipelagu, r. 1519. Jeſt wyſp tych liczba wielka i powietrze maią gorące i wilgotne, co niezdrowie w mieſzkańcach ſprawuie. Położenie ich ieſt weſołe, grunt żyżny; obfituią w wſzelkie potrzeby życia. Drżewa tu zieleniейą zawſze, i w każdey porze roku doźrzałe wydaią owoce. Łąki ży-

wią liczne trzody bawołow dzikich, a lasy zwierza; między ktoremi wiele iest małp, a tych niektorych bardzo wielkich, znayduią się także nieznane nam Europ. zwierza. Perły, bawełna, ambra, rożne korzenia, a naywięcey obfite minery złota nayznacznieysze skladaią wysp Filipińskich bogactwa. Obywatele są Hiszpani, Indyanie i inni przychodniowie. Należą po części do Hiszpanow. Są nieiako centrem, do ktorego bogactwa wszystkie z 4. części świata spływaią, i nazad znowu innemi rozlewaia się korytami. Znacznieysze z Filippin wyspy są: Mindano, Manilla, Leyta, Ibabao, Paragwa, Mindoro, Sebu, Panay, Wyspa czarnych, i Bool. Są między grad. dł. 132. i 145. sz. 1. i 23.

FILIPPINY NOWE, czyli Wyspy de Palaos, na morzu Indyiskim, między Filipinami dawnemi, Moluckiemi i Maryańskiemi wyspami leżące. Liczą ich na 87. ale te nie są nam dobrze znaiome. Zawarte są między Ekwatorem i Tropikiem Cancri.

FILIPPOPOL, lub Philippoli, *Philippopolis*, dawne i znaczne M. Turcyi Europ. w Romanii z Arcy Bisk. Rezydencyą iest Sandziaka. Leży nad rz. Maryzą, o *m.* 25. na połn. ku z. od Adryanopola, 75. od Konstantynopola. dł. 42. 30. sz. 42. 15.

FILIPPOW, m. Pol. w Woi. Trockim w Pow. Grodzieńskim, z Stwem niegrod. Od Olity ku w. około *m.* 10.

FILIPPOWCY, iest to lud wśrzod lasow i bagnow Litewskich osiadły gdzie niegdzie będący sekty maiącey podobieństwo do Religii Chrześciańskiey przy zabobonach i baśniach; małym handlem się bawią.

FILIPSEGK, piękny zamek dobrze obronny w Weterawii, *m.* 3. na połn. od Butzbachu, blizko granic Hr. Solmskiego. Należy do Domu *Hesse-Darmstadt.*

FILIPSTOWN, ob. Kingstown.

FILIPSTADT, *Philippolis*, Filipsztad, m. Szwedzkie w Wermelandyi. Leży między bagnami i stawami, o 7. *m.* na połn. od Karlosztadu, 42. od Sztokolmu. dł. 32. 5. sz. 59. 30.

FILISBURG, lub Philippsburg, *Philippoburgum*, M. Niem. w cyr. Renu wyż. Jest bardzo mocne, i uważane iako przedmurze Państwa Niem. Cesarz ma prawo podczas woyny trzymania tu swego garnizonu. Zdobyły go woyska Cesarskie na Bisk. Spireńskim r. 1633. wkrotce potym Szwedzi, i oddali go Ludwikowi XIII. Odebrał go Cesarz r. 1635. a znowu Francuzi r. 1644. Odzyskali go związkowi r. 1676. Wzięte było od Delfina Fr. 1688. i oddane 1697. Jeszcze r. 1734. opanowane zostało od Franc. ale ci wkrotce wrocili go Niemcom. Jest nad prawym brzegiem Renu, na ktorey rz. piękny ma most na batach stawiany, w mieyscu gdzie Salza łączy się z Renem. O *m.* 2. od Spiry, 5. od Landau, 9. od Wormacyi, 16. od Strazburga, 115. od Paryża. dł. 26. 8. sz. 49. 13. Filisburg zwał się niegdyś Udenheim, miasto nal. do Bisk. Spireńskiego, ale fortyfikacye iego nal. do Rzeszy Niem.

FILLEK, *Filecum*, M. Węgierskie zburzone, w Hr. Nowogrodzkim. Turcy opanowali go r. 1554. Odzyskali go potym Chrześcianie. Rokoszanie Węgierscy uczynili się iego Panami r. 1682. Jest nad rz. Ipolą, o *m.* 11. na połn. od Agryi.

FILTZIAMES, Filcżama, przedtym *Warthi*, ziemia Fr. podniesiona na Xstwo z tyt. Para, blizko Klermontu, w Pow. Bellowaceńskim, na połn. ku w.

FIMARCON, Margr. Fr. maiące w około na *m.* 12. mieyscem iego głownym iest: *Castelnau*, o *m.* 1. od Kondomy.

FINAL, *Finalium*, M. Wł. i Marg. nad brzegiem zachodnim Rzeczypospolitey Genueńskiey z dobrą

Cytadellą, dwoma fortecami, zamkiem, i z portem. Kupione iest od Genueńczykow u Karola VI. Cesarza r. 1713. za 300000. talerow. Jest przy morzu śrzodziemnym, o *m.* 13. na połud. ku z. od Genuy, 22. na połud od Turynu, 24. od Kazalu, dł. 25. 52. sz. 45. 18.

FINALE, *Finalium*, Final, m. Wł. w Xstwie Modeńskim. Wzięte było od woysk Cesar. r. 1703. po ustąpieniu Francuzow. Odebrali go r. 1704. Fr. a Xżę Eugeni zdobył go 1706. Leży na kępie oblaney rz. Panaro, o *m.* 9. na połn. ku w. od Modeny, 5. od Mirandoli. dł. 28. 50. sz. 44. 50.

FINHAM, m. Fr. w Langwed. *m.* 3. od Montauban.

FINISTERRE, *Finisterræ*, Finisterra, iest Kap naybliższy zachodu względem nietylko Gallicyi i Hiszp. ale i Europy. Ma swe nazwisko od mniemania dawnych, iż tu był koniec ziemi, czyli świata, iż go daley za morzem nie znali. Jest tamże wieś tegoż im.

FINLANDIA, *Finnonia*, Prow. Szwedzka, gran. na z. z Golfem Botnickim, na w. z Rossyą, na połud. z Golfem Finlandzkim i Ingryą, na połn. z Botnią i Laponią. Obfituie w bydło, pastwiska i ryby. Mowią ięzykiem szczegolnym. Sztuka cała ich składania wierszy zależy na tym, iż dwa, lub trzy słowa zaczynaią się iednakowoż. Finlandia ma tytuł Xstwa, i zawiera 6. wielkich Krain, Finlandią właściwą, Kaianią, Tawestlandią i wyspę Aland, Nylandią, Sawolaxią i Karelię. *Abo* iest iey M. S. Finlandia właściwa dzieli się na połnocną i południową. Część Finlandii ustąpiona została Moskwie. Golf Finlandzki rozciąga się wzdłuż na *m.* 90.

FINMARCK, *Finmarchia*, Prow. Laponii Duńskiey czyli Norwegskiey; składa część Wielkorządztwa Wardhuskiego. Kray gorzysty, niepłodny, mało mieszkany, obfity w zwierze szacowane dla futra.

FINSTERWALD, ciemny las, m. i grod Niem. w cyr. Misnii, o *m.* 8. na w. od Kotbuza blizko Luzacyi.

FIONDA, *Thaselis*, dawne m. Biskupie Azyatyckie w Natolii, blizko Golfu Sataliеńskiego. Jest bardzo spustoszałe, o *m.* 10. na połud. ku z. od Satalii. dł. 48. 32. sz. 36. 45.

FIONIA, lub Funen, znaczna wyspa Duńska na morzu Baltyckim między wyspą Zeelandyą i Jutandią, figury prawie okrągłey. Wydziałem bywa naystarszego Krolewica Duńskiego. Obfituie w pastwiska, zboża i owoce, osobliwie iabłka, z ktorych dobre robią tu iabłeczniki. Zywi wiele bydła, i koni dobrych. Lasy zwierza pełne, a brzegi ma bardzo rybne. Odensee iest M. S.

FIORENZO, (San) m. na wyspie Korsyce, w części połnocney, blizko Golfu tegoż im. z portem dobrym. Rezydencyą iest Bisk. Nebbiyskiego. dł. 27. 5. sz. 42. 35.

FIORENZUOLA, *Florentiola*, m. Wł. w Lombardii w Pow. Bussetо, w Xstwie Parmeńskim. Leży w bardzo miley rowninie, o *m.* 8. na połn. ku z. od Parmy. Oyczyzną iest Kardyn. Alberoniego. dł. 27. 25. sz. 44. 56.

FIRANDO, *Firandum*, małe Krolestwo Japonii, na wyspie przyległey Xymo. Portugal. Hollendrzy i Anglicy znaczny tu przedtym prowadzili handel.

FIRMIAN, ob. Sigmundkron.

FISCHAUSEN, m. Pruskie nad Frischhafem, z zamkiem, *m.* 2. na z. od Krolewca.

FISCHBACH, lub Wisp, m. Szwaycarskie w Walezyi wyż. o *m.* 11. na w. od Siony, sł. zwycięztwem Walizeyczykow nad Amadeuszem Xciem Sabaudii.

FISMES, *ad Fines*, dawne M. Fr. w Szampanii, sławne dwoma Synodami tu mianemi w wieku

IXtym i Xtym. Jeſt nad rz. Weslą, o *m.* 6. na z. od Rheims, 28. na półn. ku w. od Paryża. Oyczyzną ieſt Panny *Couvreur*, ſławney komedyantki Franc. dł. 21. 22. ſz. 49. 20.

FISIMA, Fuſſimi, lub Fuſſigni, ſt. M. Japońſkie, o *m.* 16. od Oſakki, o 3. od Meako.

FISTELLA, lub Fefzá, M. Afryk. w Krol. Marokańſkim w Prow. Tedeli z zamkiem mocnym, i z wieżą znaczną. Mieſzkańcy ſą bogaci, obyczayni, woienni. Nie mały prowadzą handel pięknemi kaftanami. Jeſt o *m.* 62. na półn. ku w. od Maroku, 50. na połud. od Fezu. dł. 12. 40. ſz. 32.

FITACHI, lub Fitatz, *Fitacum*, Kroleſtwo w Japonii, na brzegu wſchodnim wyſpy Niphon leżące, na półn. ku w. od Jedo, a na połud. Kraiu Oxuńſkiego.

FIUM, *Flumium*, piękne, wielkie M. S. Prow. tegoż im. w Egypcie. Jeſt bardzo ludne, a Koftowie maią tu ſwego Biſk. Widzieć ſię tu daią drogie i liczne wſpaniałey ſtarożytności zabytki. Mieſzkańcy znaczny maią handel na płotna, len, figi, rozenki, rogoże, &c. Ta Prow. zawiera naywięcey kanałow, i moſtow ſtawionych od Egypcyanow dawnych. I ieſt iedyną tu Krainą, ktora wydaie rozenki. Leży Fium nad kanałem, ktory ſię z Nilem łączy, o *m.* 28. na połud. ku z. od Kairu, dł. 49. 4. ſz. 29. Ob. St. Veit.

FIUMICINO, rz. w Krol. Neapol. między Rawenną i Rimini, inaczey zwana *Piſatello*, a dawniey *Rubicon*, ktorą przebywał Juliuſz Cezar.

FLABEMONT, Opac. Fr. Premonſtr. fund. r. 1140. w Xſtwie Barſkim, *m.* 3. na z. od Darney, czyni 4000. liwr.

FLADA, mała wyſepka, ieſt iedną z Weſternow, położona między Skią i Lewis, maiąca na milę obwodu. Znaczna wielkim połowem tu wielorybow i innych ryb morſkich.

FLAGY, m. Fr. w Pow. Gatyneńſkim, o *m.* 2. od *Montereau.*

FLAIX, ob. Saint Germer.

FLAMANVILLE, m. Franc. portowe w Normandyi, *m.* 4. na połud. ku z. od Cherbourg.

FLAMARENS, Baronia Fr. w *Lomagne*, Pow. *m.* 4. na półn. ku w. od *Leictoure.*

FLANDRYA, *Flandre* po Fr., *Flandern* po Niem., *Flandria*, Wielka Prow. Niderlandu, ktorą dzielić można, na Flandryą Hollend. Francuzką, i Auſt. Leży między morzem Niemieckim, Artezyą, Brabancyą, Hannonią, i Hr. Zelandyi. Grunt ma urodzayny, obfity w dobre paſze dla bydła. Obywatele ſą pracowici, flegmatycy, do handlu ſpoſobni, rozſądni, ludzcy, miłośnicy ſwych wygod, rozrywek i wolności. Niewiaſty rownie ſą piękne, iak cnotliwe. Religia panuie Katol. procz w części Holl. Prow. ta miała ſwych niegdyś dziedzicznych Hrabiow, i częſto ſtawała ſię teatrem woyny. Niekiedy niewłaściwie przez Flandryą całe Belgium Katolickie rozumie ſię.

FLARAN, Opac. Fr. Cyſtęr. w Hr. Fezenzac, czyni 1600. liwr.

FLAVACOURT, m. Fr. *m.* 1. od Giſors.

FLAVIGNAC, m. Fr. w Pow. Lemowiceńſkim, *m.* 5. na połud. ku z. od Lemowiki.

FLAVIGNY, *Flaviniacum*, Flawini, m. Fr. w Burgundyi w Pow. Antyziodoreńſkim, z ſławn. Opac. Bened. pod im. S. Piotra, fund. od Widrada, ktore czyni 3200. liwr. Jeſt na gorze, *m.* 3. na w. od Semuru, 12. od Dižonu, 56. od Paryża.

FLECHE, *Flexia*, Fleſz, m. Fr. na granicy Xięſtwa Andegawſkiego, ku Prow. *Maine*, znaczne przez ſwe ſł. Kollegium fund. od Henryka IV. r. 1603. Leży nad Ligerą, o *m.* 10. na półn. ku w. od Andegawy, 10. od Cenomanu, 57.

od Paryża. dł. 17. 32. ſz. 47. 42.

FLECKENSTEIN, zamek i Baronia Fr. w Alſacyi niż. o *m.* 20. na połn. od Haguenau, 14. od Landau.

FLEMMING, mały Powiat w cyr. Elektoralnym Saſkim, blizko granic Marchii. Zboża wydaie obficie. Ztąd wyſzła ſławna familia Flemingow.

FLENSBURG, *Flensburgum*, piękne M. Duńſkie, głowne Gubernii, i nad Golfem tegoż im. w Xięſtwie Slezwickim, z dobrą Cytadelłą. Oyczyzną ieſt Th. Fincka. Leży o *m.* 6. na połud. od Apenrady, 6. od Slezwiku. dł. 27. 12. ſz. 54. 50.

FLERS, m. Fr. w Normandyi, z tyt. Hrabſtwa, *m.* 3. na połn. od Domfrontu.

FLEKKEROEN, Flekkero, m. Norwegii, w Gubernii Aggerhuzkiey nad morzem z portem dobrym.

FLESSINGA, *Vlissinga*, piękne, mocne i znaczne M. Holl. w Zelandyi na wyſpie Walchernie, z portem bardzo wygodnym, ktory czyni handel tu wielki. Jeſt to ieden z 3. placow, ktorych ſtrzeżenie pilne zalecał Karol V. Filipowi II. Sł. Amirał Ruyter ztąd był rodem. Leży przy uyściu Skaldy zwanym *Hondt*. Od Middelburga *m.* 1. od Sluys na. połn. ku w. *m.* 3. od Gandawy 10. dł. 21. 7. ſz. 51. 26.

FLEURANCE, m. Fr. celne mieyſce w Hr. Gaureńſkim, *m.* 1. od *Leictoure.*

FLEURUS, wieś w Niderlandzie w Hr. Namurſkim, między *Charleroy*, i *Gemblours*, pamiętna 2. potyczkami tu ſtoczonemi; iedną r. 1622. w ktorey Hiſzpanie porażeni byli, drugą r. 1690. gdzie Xżę Luxemburſki zbił związkowych. Jeſt od Namuru na w. o *m.* 6. dł. 22. 10. ſz. 50. 25.

FLEURY, dawniey *Perignan*, m. Fr. podnieſione na Xſtwo z Margrabſtwem Rokofelſkim, o *m.* 2. od Narbonny. Tegoż im. m. Fr. w Prowincyi Aureliańſkiey, *m.* 1. od Sully. Inne w Szampanii, o *m.* 4. na połud. ku z. od Werdunu.

FLINES, Opac. Fr. Mniſzek Cyſter. *m.* 2. od Duaku.

FLINT, *Flintum*, m. Angiel. w Kraiu Wallii, z dawnym zamkiem fund. od Henryka II. Wyſyła 1. Dep. na Parl. Od Londynu na połn. ku z. *m.* 50. dł. 14. 20. ſz. 53. 15. *Flintshire*, leży między Chetshirą na w. i Denbigshirą na z. Zawiera łanow ziemi blizko 160000. Deputuie na Parl.

FLIX, *Flixa*, m. i zamek Hiſzp. w Katalonii. Fortyfikacye iego zwalone ſą. Jeſt nad rz. Ebrem, *m.* 10. na połn. od Tortozy, 8. od Lerydy.

FLIXCOUR, m. Fr. w Pikardii, *m.* 3 od Ambianu.

FLOCELIERE, m. i Margr. Fr. w Piktawii, *m.* 3. od Mauleon.

FLORAC, *Floriacum*, m. Fr. w Pow. Gewodańſkim, blizko rz. Tarny, z tyt. Baronii, *m.* 4. od Mendy.

FLORET, Opac. Premonſtr. w Belgium, między Oignies, i Namurem, o *m.* 2. od obydwoch, fund. r. 1121.

FLORENCYA, *Florentia*, dawne, wiel. mocne i ſł. M. Wł. ſtoł. Toſkanii, z Arcy Biſk. założonym od Marcina V. Uniwers. ſławną Akademią, i z obronną Cytadellą. Jeſt zaś tak piękne, iż Xżę Albert *de Saxe* mawiał, że niepotrzebaby go dopuſzczać Cudzoziemcom widzieć, tylko w ſame święta i Niedziele. Zdobi go 152. Kościołow, 17. Rynkow, 160. poſągow publicznych, wielka bardzo liczba przepyſznych pałacow, z ktorych naywſpanialſzy ieſt zwany *Pitti*, rezydencya Arcy Xcia. Tu to ieſt ſł. ſtatua Wenery *de Medicis*, cud piękności i ſztuki. Znayduią ſię też wielkie Biblioteki, z ktorych nayznacznieyſza ieſt S. Wawrzeńca, w ktorey ſamych rękopiſmow rzadkich na 3900. liczą. W Katedrze godney podziwienia ieſt Merydian zrobiony od Toſkanelle-

nellego wysoki 221. stop, ktory od 3. wiekow trwa dotąd cały. Nay-większe swe ozdoby winna Florencya wspaniałości Medyceuszow, iż sprawiedliwie iest zwaną *Florencyą piękną*. Florentczykowie są ludzie sposobni do wszystkiego. Dante oyciec Poezyi Włoskiey, Machiawel, Leon Alberti, Ameryk Wespucyusz, Maso Finiquera, ktory sztukę rzeźby r. 1440. wynalazł, Baccio Bladini, ktory ią wydoskonalił, sł. Astronom Galileusz, wielki Muzyk Lulli, znakomity Historyk Guichardin, Leo X. i XI. Klemens VII. i Urban VIII. zaszczycili to miasto swym urodzeniem, iako i wielu innych wiel. ludzi. W Florencyi naypięknieyszym ięzykiem Włoskim co do stylu i wyrazow mowią, zkąd przysłowie: *Lingua Toscana in Bocca Romana*. Leży nad rz. Arną, ktora ią przerzyna w roskoszney rowninie. 19. *m.* na południe od Bononii, 24. od Modeny, 34. od Parmy, 36. od Mantuy, 46. od Wenecyi, 50. na półn. od Rzymu. dł. 28. 59. sz. 43. 46.

FLORENNES, *Florina*, m. w Bisk. Leodyiskim, między rz. Mozą i Sambrą, o *m.* 2. na półn. ku w. od Filipwilli, 5. ku połd. od Namuru.

FLENSAC, m. Fr. w Langwedocyi między Agdą i Pezenas, o *m.* 2. od obydwoch.

FLORENT-LE-VIEL, (Saint.) m. Fr. w Pow. Andegawskim nad brzegiem południ. Ligery, o *m.* 9. od Andegawy, 19. od Saumur z Opac. Bened. czyniącym 10000. liwrow.

FLORENTINO, Florencka Prowincya, iedna z trzech, ktore składaią wielkie Xstwo Toskanii, a ktorego M. S. iest Florencya.

FLORENTIN, (Saint.) *Sancti Florentini Castrum*, Florantyn, m. Fr. w pow. Senoneńskim z tyt. Wikontego. Jest blizko brzegu rzek *Armance* i *Armaçon*, o *m.* 6. na półn. ku w. od Antyziodoru, 10. od Sens, 32. od Paryża.

FLORES, *Florum*, Wyspa na Oceanie, iedna z Azorow, około *m.* 7. maiąca w około. Wydaie pastele i wszelkiego pożywienia dostatek. Należy do Portugalczykow.

FLORIMOND, m. Fr. w Alsacyi *m.* 3. od Bedfortu.

FLORYDA, *Florida*, wielki kray Ameryki półn. ktory się rozciąga, od rz. Panuko w Nowey Hiszpanii, wzdłuż Golfu Mexykańskiego, i od morza półn. aż ku 18. gradusowi szer. Zawiera Luyzianę, Florydę, Hiszp. Nową Georgią, i część Karoliny. Tak nazwana była od swego wynalezcy Jana *Ponce de Leon*, ktory tę Prow. odkrył r. 1512. Hiszpanie nie posiedli ią, aż po wylaniu krwi wielkiey liczby dzikich rodakow. W powszechności tuteysi mieszkańcy są dorodni, cery oliwkowey, z przyczyny, iż swe ciało pewnemi naciéraią ziołami; chodzą prawie nadzy, są odważni i okrutni; bawią się boiem, rybitwą i polowaniem. Czczą iedynie Słońce za Boga, do niego się modlą, iemu poświęcaią kościoły, i na ofiarę mu zabiiaią ludzi, ktorych potym ciała iedzą. Razem niewiasty i dzieci są u nich niewolnikami. Zostaią pod rządem *Kacykow*, czyli w familii swey starszych, i *Paraustow*, ktorym tylko wolno mieć żon więcey; z pierwszey iednak tylko dzieci są dziedzicami. Maią swych kapłanow, czyli lekarzow, ktorzy w wielkiey u ludu są powadze, ktorych zowią *Jonasami*. Edukacya u nich zawisła na ćwiczeniach ciała w biegu, pływaniu, skakaniu, w czym rownaią swą walecznością niewiasty męszczyznom. Obfituie Floryda w rożne zwierzęta, ptaki i zioła. Hiszpanie ustąpili tu swey części Anglikom traktatem Wersalskim r. 1763.

FLOTTE, m. Fr. na wyspie *de Re*.

FLOTZ, *Flotta*, m. Turcyi Europeyskiey w Wołoszech nad Ja-

loniką, blizko gdzie ta rz. łączy się z Dunaiem.

FLOUR, (Saint.) *S. Florisanum*, m. Fr. w Arwernii wyższey ktorey pretenduie być M. stol. z grodem i Bisk. postanowionym od Jana XXII. Handel tu wielki na zboże i muły. Leży na gorze, *m.* 18. na połd. od Klermontu, 12. na w. od Aurillaku. 109. od Paryża. dł. 20. 45.' 32." sz. 45. 1.' 55."

FOCHEU, lub FOTCHEOU, *Focheum*, Sł. w Chinach M. S. Prowincyi Fokieny; ozdobne pięknemi budowlami, wspaniałemi mostami, i ulicami. Osiadłe iest od kupcow bogatych; ma wielu ludzi uczonych. Leży nad rz. Miną w gruncie obfitym w *Lichi*, w *Lugyen*, w *Muiginly*. dł. 137. sz. 26.

FOCHIANOVA, Fokia, m. Natolii, na połn. Smirny, na przeciw Meteliny z portem dobrym i zamkiem. Blizko miasta tego woysko morskie Turkow od Wenetow porażone zostało, r. 1650. Zowie się nową, dla rożnicy od *Fochia-vecchia*, ktora niedaleko ztąd iest tylko wsią małą.

FODWAR, *Fodovarium*, m. Węgierskie, na przeciw Koloczy z drugiey strony Dunaiu. dł. 36. 55. sz. 46. 45.

FOGARAS, zamek i forteca w Państwie Siedmiogrodzkim, z Bisk. Greckim, o 10. *m.* na z. od Kronstadtu, dł. 42. 18. sz. 46. 30.

FOGGIA, m. w Krol. Neapol. w Kapitanacie, o *m.* 5. na połd. ku z. od Manfredonii, przy rz. Cerbaro. Tu r. 1285. Karol Xżę Andegawski Krol oboyga Sycylii umarł. Na cłach miasta tego summę 430000. czerw. zł. Krolowi Hiszp. Filippowi II. pożyczoną, ubespieczyła Krolowa Pol. Bona. Summa ta, dziedzictwem spadaiąca na Zygmunta Aug. i siostry iego, znaioma iest pod imieniem *Summ Neapolitańskich*.

FOI, (Sainte) Foa, m. Fr. w pow. Ageneńskim nad Dordonią niżey Bergeraku o *m.* 5. z sądami Krol. pamiętne iest kilką wytrzymanemi oblężeniami w czasie zamieszania Krolestwa. Od Gnałą *de la Force* pobite zostało, r. 1621. Tegoż im. m. Fr. na z. ku połd. od Toulosy iest o *m.* 8.

FOIGNI, *Fussiniacum*, Opac. Fr. Cyster fund. r. 1121. o milę od *Vervins*, czyni rocznie 15500. liwrow.

FOIX, *Fuxum*, Foa m. Fr. w Wielkorządztwie Russyllońskim na granicy Francyi ku połd. Stol. Hr. tegoż im. ktore ma swe partykularne stany. Miasto Foix leży pod gorami Pyreneyskiemi, 9 *m.* 3. na połd. od Pamiers, 12. od Toulosy na połd., 10. od S. Lizier, 162. od Paryża, dł. 19. 15. sz. 43. 2. ob. S. Volusien.

FOKIEN, Fokiena Prow. Chińska nadmorska, 11sta w tym wiel. Cesar. Prowadzi handel wielki. Mieszkańcy są dowcipni, sprawni, i wylani na roskosze. Góry dostarczaią tu drzewa obficie do budowli okrętow. Focheu M. S.

FOLEMBRAI, *Follanebraium*, wieś z dawnym pałacem Krolow Fr. spustoszałym od pan. Ludwika XIII. *m.* 2. na połd. od Chauni.

FOLIGNI, *Fulginia*, m. Wł. w Umbryi, z Bisk. dependuiącym tylko od Pap. Zdobią go piękne pałace i wspaniałe kościoły. Jest handlowne, i sławne przedniemi konfiturami, papierniami, fabryką materyi iedwabnych, iarmarkami biegłych prawnikow, i lekarzow, ktorych to m. wiele sławnych wydało. Leży na spadzistym schyłku iedney góry, w gruncie miłym, i żyżnym, blizko Topino, 5. *m.* na połn. od Spoletu, 27. od Rzymu. dł. 30. 13. sz. 42. 57.

FONCHIALE, ob. Funchal.

FONCOMBAUD, *Fons-Combaldus*, Opac. Fr. Bened. fund. r. 1090. nad Krezą *m.* 2. od Blanc, 2400. liwr. czyni.

FONDETES, m. Fr. w Turonii blizko Ligery *m.* 2. od Tours.

FONDI, *Fundi*, m. Wł. w Krol. Neapol. w ziemi Laworze, z Bifk. Jeft w gruncie urodzaynym, ale w niezdrowym powietrzu blizko iezio-ra tego im. o *m*. 17. na połn. ku z. od Kapuy, 20. od Neapolu, 22. na połd. ku w. od Rzymu. dł. 31. 3. fz. 41. 22.

FONGWILLIERS, m. Flandryi, *m*. 3. na z. od Bapaume.

FONSFORT, źrzodło ſł. w pow. Forezkim, przy *S. Galmier*, maiące fmak kwaśny, pomocne na kamień o *m*. 8. na połn. ku z. od Lugdunu.

FONTAINE-BLEAU, *Bleaudi fons*, Fonteneblo, m. wyfpy Franc. w pow. Gatyneńſkim, znaczne pałacem Krolewſkim, i zwierzyńcem wielkim, gdzie Krolowie Franc. zwykli na rozrywki polowania udawać fię od czafu Ludwika VIII. Las ktory go otacza, zawiera 26424. łanow. Henryk III. i Ludwik XIII. tu fię urodzili. Jeft o *m*. 14. na połd. ku w. od Paryża.

FONTAINE-D'ALAIY, w Diec. Alezyifkiey; *Fontaine Daniel*, fund. r. 1204. o *m*. 1. od Mayenny czyniące 8000. liwr. *Fontaine-Guerard*, fund. 1135. o *m*. 4. od Rotomagu; *Fontaine-Jean*, w pow. Gatyneńſkim, o *m*. 2. od Chatillon, czyniące 2700. liwr.; *Fontaines-Blanches*, w Diec. Tureneńſkiey, *m*. 2. od Amboify, czyniące 4000. liwrow; *Fontenay*, o *m*. 1. od Montbaru, fund. r. 1118. czyniące 8000. liwr. fą wfzyftkie Opac. Cyfterfkie we Fr.

FONTAINE-DEFER, źrzodło wody mineralney w Pikardii przy Bolonii, dobre przeciw zatwardzeniom. Inne zwane *Fontaine-la-Vineuse*, w Pow. Gapenfkim, ma fmak wina.

FONTAINE-FRANCOISE, m. Fr. w Burgundii, o *m*. 5. na połn. ku w. od Dizonu, ſławne wygraną odniefioną od Henryka IV. nad Xciem *de Mayenne*, r. 1595.

FONTAINE-L'EVEQUE, *Fons Epifcopi*, m. Niderlandu Fr. w Hanonii, blizko Sambry, o milę na z. od Charleroy, *m*. 6. od Namuru, 4. na w. od Mons. Ustąpione było Francyi traktatem Akwizgrańſkim r. 1667.

FONTAINE-SUR-SOMME, w Pikardii, o *m*. 2. od Abbewilli. *Fontaines*, o milę od Lugdunu, 7. na w. od Gien. *Fontanges*, w Arwernii, *m*. 11. na połn. ku z. od S. Flour, fą małe m. Franc.

FONTARABIA, *Fons rapidus*, małe m. Hifzp. ale bardzo mocne w Bifkai w Prow. Gwipufkoa z zamkiem dobrym. Jeft nieiako kluczem Hifzpanii z tey ſtrony. Leży nad morzem przy uyściu Bidaffoy, o *m*. 9. na połud. ku z. od Bayonny, 25. na w. od Bilbao. dł. 15. 51. fz. 43. 23.

FONTENAY, wieś Fr. z grodem, o *m*. 4. na połud. od Antyziodoru, ſł. potyczką tu zwiedzioną między dziećmi Ludwika łagodnego Kr. Fr. r. 841. między tą wfią i drugą, raczey niż w Fontenay, o *m*. 2. na z. od Tonnery.

FONTENAY-LE-COMTE, *Fontanetum Comitis*, piękne m. Fr. w Piktawii niż. ſławne handlem zn. i iarmarkami. Oyczyzną ieft Piotra Briffota, Jędrzeia Tiraqueau, i Fran. Wiette. Jeft nad Wendeą, *m*. 6. od morza, 10. na połn. ku w. od Rupelli, 118. od Paryża.

FONTENAILLES, ziemia Fr. podniefiona na Margr. *m*. 2. od Caen.

FONTENAY L'ABBATTU, m. Fr. w Santonii, *m*. 2. od Niorty, erygowane na Xięftwo Paroftwo pod imieniem *Rohan-Rohan*.

FONTENELLES, Opac. Fr. Auguft. fund. r. 1210. czyni 2500. liwr. o milę od Roche nad Yonną. Tegoż im. ieft Opac. Cyfter. o milę od Valenciennes. Ob. Vandrille.

FONTENOY, wieś w Flandryi blizko rz. Skaldy, *m*. 1. od

Tournay, pamiętna wygraną Francuzow dnia 11. Maia r. 1745.

FONTENOY, wieś Fr. w Lotaryngii z tyt. Hr. m. 3. na z. od Nancy. Ob. Fontenay.

FONTEVRAULT, *Fons Ebraldi*, m. Fr. w Pow Andegawſkim z Opac. Mniſzek fund. od Roberta *d'Arbriſſel*, *m.* 2. od Ligery, 3. od Saumur, 64. od Paryża.

FONTFROIDE, *m.* 3. od Narbonny, czyniące 8000. liwrow fund. r. 1130. *Fontguillem*, *m.* 4. na w. od Bazas, czyniące 2200. Liwr. fund. około 1147. *Fontmorigny*, *m.* 3. od Niwerny czyniące 4000. liwr. fund. r. 1148. ſą Opac. Cyſterſkie we Fr.

FORCALQUIER, *Forum Calcarium*, M. Fr. w Prowancyi, ſtoł. Hrabſtwa tegoż im. Leży na górze, o *m.* 7. na połud. ku z. od Syſterony, 12. od Aix, 140. od Paryża. dl. 23. 31. ſz. 43. 58.

FORCE, (la) m. Fr. w Pow. Perigord, *m.* 2. od Berżeraku, podnieſione było na Xſtwo Paroſtwo.

FORCHAIN, lub FORCHEIM, *Forchemium*, *Turtavia*, lub *Forchana*, obronne M. Niem. w Frankonii w Biſk. Bamberſkim z pięknym Arſenałem, i zamkiem nad rz. Rednicą, *m.* 6. na połud. od Bambergi, tyleż na półn. od Norymbergi. Jeſt głowne mieyſce grodu ſwego. dl. 28. 40. ſz. 49. 44.

FORA, Foehr, lub Fore, mała wyſpa na morzu Niem. ku brzegowi zachodniemu Xſtwa Slezwickiego. Obfituie naywięcey w bydło i zboże. Nal. do Danii. Mieſzkańcy zachowuią obyczaie, ięzyk i ubior dawnych Fryzonow.

FORE, dwa małe m. w Irlandii, iedno w Hr. *Eſt-Meath*, drugie w Hr. *Meath*. Maią prawo deputowania na Parl.

FORES-MONTIERS, Opac. Fr. na półn. Abbewilli zakonu S. Bened. fund. r. 1045. czyni 6000. liwrow.

FORESTIERES, (Villes) ob. Wald-Städten.

FORET-NOIRE, ob. Schwartz-Wald.

FOREZ, *Foreſium*, Pow. Foreſki we Fr. między Pow. Lugdunſkim, Belloioceńſkim, Arwernią i Welaią. Leży w rozległey dolinie, żyżney i miłey, ktorą przerzyna Ligera. Dzieli ſię na górny i dolny. *Montbriſon*, ieſt M. S. Przyłączony był do Korony po śmierci Hetmana W. Burbona.

FORFAR, *Orrhea*, m. Szkocyi półn. ſtoł. Prow. Anghuzkiey; deputuie na Parl. Jeſt przy ieziorze, ktore rozlewa rz. wpadaiąca w Tayą, o *m.* 4. na z. od Montrozy, 14. na półn. od Edymburga, 140. od Londynu. dl. 15. 5. ſz. 56. 50.

FORGES, *Forgiæ*, Forża, m. Fr. w Normandyi wyż. ſł. wodami mineralnemi. Leży w małym Pow. Bray, o *m.* 9. na półn. ku w. od Rotomagu, 4. od Gournay, 3. od Neufchatel, 25. od Paryża.

FORLI, *Forum Livii*, M. Wł. w Romanii z Biſk. Suffr. Raweneńſkiego, i z dwoma Cytadellami. Poddało ſię było Stolicy Apoſtol. pod Juliuſzem II. Zaſzczycaią go piękne gmachy publiczne, i niemała liczba ludzi ſławnych, ktorzy tu ſwe wzięli urodzenie. Leży w Kraiu urodzaynym, miłym i zdrowym, *m.* 4. od Faenzy, 8. na połud. ku z. od Rawenny, 18. od Florencyi. dł. 29. 33. ſz. 44. 13.

FOROJULIENSKI Powiat, ob. Friuli, Frejus.

FORMELLO, m. Wł. w Prow. Patrimonium S. Piotra, *m.* 5. na półn. ku z. od Rzymu, ozdobne pięknym pałacem Xcia *Chigi*.

FORMENTERA, wyſpa iedna z Balearſkich na połud. Iwiki; ieſt niemieſzkaną z przyczyny mnogości gadow tu znayduiących ſię. Nal. do Krola Hiſzp.

FORMIGNY, *Forminiacum*, wieś Fr. w Normandyi niż. *m.* 3. na w. od Iſigny, tyleż na z. od Baveux. Pamiętna ieſt przegraną tu Angli-

kow r. 1450. pod Karolem VII.

FORMOZA, *Formosa*, wyspa znaczna na morzu Chińskim, ktorą gor pasmo dzieli na wschodnią i zachodnią. Część wsch. nie iest mieszkaną tylko od właściwych rodakow, ktorzy od Chińczykow mieni są za dzikich. Zachodnia część iest pod pan. Chińskim, ktorzy ztąd wypędzili Hollendrow r. 1661. Jest Kray dziwnie dobry, i w wszelkie wygody życia obfity. Rodacy są obyczaiow łagodnych, szczerzy, sprawiedliwi, swarow i kradzieży wielcy nieprzyiaciele, w strzelaniu z łukow nayzręcznieysi, i szybcy w biegu. Na ciałach swych rysuią rożne figury drzew, źwierząt, kwiatow &c. M. S. iest *Taiouan-Fou*, od ktorego i wyspa u Chińczykow toż ma nazwisko.

FORNOVE, czyli FORONUOVO, *Forum novum*, m. Wł. w Xstwie Parmeńskim, sławne potyczką, ktorą Karol VIII. wygrał na Włochach r. 1495. o *m.* 3. na połud. ku z. od Parmy.

FORST, *Forsta*, m. Niem. w Luzacyi z zamkiem na kępie oblaney rz. Nissą, o *m.* 6. na połud. ku z. od Kotbuza. Część miasta nal. do Hrabi de Promnitz, zamek zaś iest Elektora Saskiego. Mieszać go nie trzeba z *Forstem* leżącym w Elek. Kolońskim, ktory nal. do domu *Meternich*.

FORT, (S.) m. Fr. *m.* 3. na poln. od Kosnaku.

FORT-FRIDERICH, ob. Friderichs.

FORT, i PORT-DAUPHIN, ieden z naypięknieyszych i naylepszych portow w Ameryce, na wyspie *S. Dominguo*, należy do Francuzow.

FORT-DE-KEIL, ob. Kell.

FORTELLE, *Fortella*, wspaniały zamek Franc. blizko Rosay w Bryi.

FORTEVENTURA, znaczna wyspa Afryk. na Oceanie Atlantyckim, iedna z Kanaryiskich, odkryta od Jana *Betancourt* Szlachcica Franc. r. 1417. Należy do Hiszp.

FORTH, *Forthea*, rzeka Szkocyi połud. ktora daie nazwisko golfowi, zwanemu *de Forth*.

FORT-LOUIS, *Arx Ludovicia*, Forteca Ludwika, obronny plac Fr. w Alsacyi ufortyfikowany od Ludwika XIV. na kępie oblaney Renem, *m.* 8. na poln. od Strazburga, 5. na połud. od Landau, 20. od Brisaku, 5. od Weissemburga.

FORT-LOUIS, forteca w Afryce w Senegalii wzięta od Anglikow r. 1758.

FORT-LOUIS, forteca Amer. na wyspie Kayennie zbudowana od Franc. r. 1643. Wzięta była od Hollendrow r. 1675. a odebrana od Hrabiego *d'Estrees* r. 1676.

FORTUNADE, (S.) m. Fr. w Pow. Lemowiceńskim.

S. FORTUNAT, m. Fr. w Langwedocyi, w Diec. Wiwareńskiey.

FORZA-DE-AGRO, *Agri Fortalitium*, m. Wł. w Sycylii w Prow. *di Demona*, przy potoku, o *m.* 8. na połud. od Messyny.

FOS-DI-NOVO, *Fossa nova*, m. Wł. o *m.* 2. na poln. od Sarzany w dolinie *di Magra*; nal. do Margrabi *di Fos-di-Novo*, z domu Malespinow.

FOSSANO, *Fossanum*, mocne m. Wł. w Xstwie Piemonckim z zamkiem dobrym i Bisk. Suffr. Turyńskiego. Jest nad Sturą *m.* 4. od *Coni*, 10. na połud. od Turynu, 11. od Pigneroli, 4. od Mondovi.

FOSSAT, m. Fr. w Hr. *de Foix*, *m.* 3. na połud. od Pamiers.

FOSSERET, m. w Langwedocyi, *m.* 3. na z. od Rieux.

FOSSEUX, Baronia Fr. *m.* 3. na połud. ku z. od Atrebaty.

FOSSOMBRONA, *Forum Sempronii*, m. Wł. w Xstwie Urbińskim z Bisk. Leży blizko rz. Metro, o *m.* 5. na połud. ku w. od Urbinu, 5. i poł od Fano, 7. na połud.

ku z. od Pesaro. dł. 30. 19. sz. 43. 41.

FOTHERAINGAY, zamek w Anglii, o *m.* 4. od Peterboruga, gdzie Krolowa Marya Sztuart w więzieniu osadzona była.

FOUCARMONT, m. Fr. w Normandii, *m.* 3. na połn. ku z. od *Anmale*. Znayduie się tu Opac. Cyster. fund. r. 1130.

FOUE, ob. Fuva.

FOUG, m. Fr. w Lotaryngii, o *m.* 1. od Toul.

FOUGERES, *Filiceriæ*, M. Fr. w Brytanii z zamkiem dawnym i Opac. August. nad rz. *Cuesnon*, o *m.* 10. na połn. ku w. od Rennes, 9. od *Avranches*, 60. na z. od Paryża. *Fougeroles*, w Pow Cenomanskim, o *m.* 6. na połn. ku z. od Mayenny.

FOUILLOUSE, m. Fr. w Pow Forezkim, *m.* 4. na połud. ku w. od Montbrisony, 2. na w. od S. Marcellina.

FOURAS, i S. Laurent, m. Fr. w Pow. Alteńskim, o *m.* 4. na połud. Rupelli.

FOURQUEVAUX, m. Fr. w Langwed. z tyt. Margr. o *m.* 4. na połud. ku w. od Toulosy.

FOWEY, m. Angiel. padm. w Prow. Kornuwallii, wysyła 2. Dep. na Parl. Jest o *m.* 75. na połud. ku z. od Londynu.

FRAGA, obronne M. Hiszp. z dosyć dobrym zamkiem w Krol. Aragonii, sławne zwiedzioną tu potyczką r. 1134. Leży blizko rz. *Cinca*, *m.* 12. na połud. od Balbastro, 20. od Saragossy. dł. 17. 28. sz. 17. 58.

FRANCASTEL, m. Fr. w Pikardii, *m.* 2. od Breteuil.

FRANCOISE, m. Fr. *m.* 2. od Montauban.

FRANCYA, *France*, *Francia*, wielkie Krol. Europeyskie, gran. na połn. z Niderlandem, na w. z Szwaycarami i Sabaudyą, na połud. z morzem śrzodz. i górami Pyreneyskiemi, na z. z Oceanem. Długości ma około *m.* 240. szer. 220. Powietrze tu iest zdrowe, czyste i umiarkowane; położenie iego miłe i korzystne. Ma góry i rzeki znaczne; grunt urodzayny, obfity w zboże, legumimy, owoce i wino &c. rudy żelazne, ołowiane, cynowe &c. Kray iest ludny, i liczy na 20 millionow ludzi. Nauki, rękodzieła, i handel ledwie gdzie na świecie w rownym iest stopniu. Ma wiele Akademii, i 20. *Universitates*. Sama Religia Katolicka iest panuiącą, i znoszoną. Zawiera to Krol. 18. Arcy Bisk. 114. Biskupstw, nie rachuiąc 6. Bisk. wyspy Korsyki, 13. Parlam. 34. Wielkorządztw, 40. Gubernii. Obywatele są obyczayni, grzeczni, oświeceni, czyniący pożycie z sobą wesołe i miłe. Krol ma tytuł *Christianissimus*. Familia teraz panuiąca iest Burbońska. Dochody Krola Fr. są wielkie, i służą do utrzymywania znacznego woyska. Dwor sam Krolewski wynosi na 10. tysięcy ludzi. Francyi położenie iest bardzo wygodne co do handlu, iuż z przyczyny wielu Portow na Oceanie i morzu śrzodziemnym, iuż że będąc w śrzodku Europy ma łatwą kommunikacyą z innemi Państwami. Znacznieysze iey Prowincye są: Alsacya, Pow. Alteński, Angulemski, Andegawia, Armaniak, Artezya, Arwernia, Aurelia, Pow. Bellocenski, Belsia, Pow. Bigorreński, Bituryceński, Burboński, Bressia, Britania, Bria, Bugezia, Delfinat, Flandrya, Forez, Franszkont, Gaskonia, Gwienna, czyli Akwitania, Hanonia, Kambrezia, Langwedocya, Pow. Lemowiceński, Lugduński, Lotaryngia, *Maine*, lub Pow. Cenomański, Marchia, Nawarra, Pow. Niwerneński, Normandia, Perche, Perigord, Pikardia, Piktawia, Prowancya, *Querci*, czyli Pow. Kadurski, Ruteneński, Russyllon, Santonia, Szampania, Turonia, trzy Biskupstwa, i Pow. Wiwareński. Każda z tych Prow. dzieli się na rożne Krainy, ktore swe maią nazwiska,

Paryż. ieſt M. S. całey Francyi. Do tego Krol. nadto należą rożne Państwa i wyſpy w Ameryce &c.

FRANCUZKA Wyſpa, *Iſle de France*, Prow. Fr. między Normandią, Pikardią i Szampanią leżąca, zawiera procz okolicy Paryzkiey, Pow. Bellowaceńſki, Walezki, Hr. Senlis, Wexin Francuzki, Powiat Gatyńſki, Manteńſki, Goelą, Multien, i Hurepois. Paryż M. S. ob. Kanada, Maurycy.

FRANCHE-COMTE, czyli COMTÉ DE BOURGOGNE, *Burgundiæ Comitatus*, Franſzkont, czyli Hrabſtwo Burgundyi. Znaczna Prow. Fr. między Lotaryngią, częścią Szampanii, Xięſtwem Burgundyi i Szwaycarami. Długa ieſt na *m.* blizko 50. ſzer. 32. dzieli ſię na 14. Grodow. Obfituie w zboża, wino, bydło, konie, góry żelazne, cynowe i ołowiane. Przerzyna ią 5. rzek znaczniey-ſzych: *Sona*, *Lougnon*, *Doux*, *Louve* i *Dain*. Ludwik XIV. zdobył ią r. 1674. i uſtąpiona zoſtała Francyi traktatem Nimegſkim r. 1678. *Beſançon* ieſt iey M. S.

FRANCHEVILLE, m. Fr. w Normandii, *m.* 2. na połn. ku z. od *Veneuil*.

FRANCHIMONT, Franſzmont, M. S. Margrabſtwa Franſzmonckiego, ktore kupił Elektor Kolońſki r. 1731. Leży w Kraiu Leodyiſkim, o *m.* 6. na połud. ku w. od Leodium.

S. FRANCISCI Inſulæ, *Iſles de St. François*, Wyſpy S. Franciſzka, Są Wyſpy Ameryk. w Kanadzie w Kraiu Irokweńczykow, przy końcu ieziora S. Piotra. Jeſt ich 5. lub 6. ſą zaroſłe laſami pełnemi rożnego źwierza. Zyto tu naypiękniey rośnie. Tegoż im. ieſt rz. w Ameryce wyżey Mont-Realu, ktora rozciąga ſię wzdłuż na *m.* 7.

FRANCKENBERG, m. Haſſyi wyżſzey nad Ederą z dawnym zamkiem, głowne mieyſce Grodu. Znaczne obfitemi minami ſrebra i miedzi. Jeſt o *m.* 7. na połn. od Marpurga, i należy do Landgraffa Heſſe-Kaſſelſkiego.

FRANCKENBERG, m. i Grod Niem. w cyr. Saxonii wyż. nad Zſchoppą w dyſtryk. Ertzgęburſkim, blizko Woigtlandii. Częſtemi pożarami mocno nadweręźone zoſtało. Piękne tu znayduią materyi wełnianych fabryk.

FRANCKENDAL, *Francodalia*, Frankendalia, nowe i mocne M. Niem. w Państwie Elektora Woiewody. Tu miana była ſł. rozmowa między Anabaptyſtami. Wzięte było od Hiſzp. r. 1623. od Szwedow r. 1632. a potym od woyſk Ceſar. Uſtąpione było Elekt. Woiewodzie Reńſkiemu traktatem Weſtfalſkim. Francuzi pod Hetmańſtwem Delfina zdobyli go r. 1688. i zburzyli go 1689. Ale wkrotce od Elektora Woiewody odnowione zoſtało. Leży blizko Renu przeciw Manheimu, o *m.* 5. na połud. ku z. od Heidelbergi, 5. od Spiry, 2. na połud. od Wormacyi, 105. od Paryża. dł. 26. 4. ſz. 49. 28.

FRANCKENHAUSEN, m. Niem. w Turyngii nad Wipperą, należy do Xcia Rudelſztadzkiego, a ktory dependuie od Elekt. Saſkiego. Ma znaczne zupy ſolne.

FRANCKENSTEIN, m. i mieyſce głowne Regencyi Frankenſteynſkiey w Szląſku z pięknym zamkiem. Nal. do Xząt Auersberſkich. Leży w Xſtwie Munſterbergſkim, o *m.* 4. na z. od Munſterbergi, w Kraiu bardzo urodzaynym, obfitym w zboże oſobliwie w pſzenicę. Proch do ſtrzelania bardzo dobry tu robią. Inny *Frankenſtein* w śrzodku Langrafſt. Darmſztadzkiego, i o *m.* 2. na połud. ku w. od Darmſztadu, ieſt dziedzictwem Baronow *de Franckenſtein*.

FRANCKENSTEIN, m. Niem. w Xſtwie Dwoch Moſtow, o *m.* 8. na połud. ku w. od *Zweybrück*.

FRANCONVILLE, m. Wyſpy Franc. o *m.* 4. na połud. od Pa-

ryża, 3. od Pontoiſe.

FRANEKER, *Franequera*, piękne i mocne M. Niem. w Belgium Hollend. w Fryzyi, z zamkiem u Uniwers.; ozdobione gmachami publicznemi, i wſpaniałemi Pałacami. Jeſt o *m.* 2. od Zuyderzee, między Lewardą i Harlingą, o *m.* 2. od nich, 6. na połn. od Slooten. dł. 23. 8. ſz. 53. 12.

FRANKFORT nad Menem, *Francofordia*, *Francofurtum ad Mœnum*, dawne, wielkie i piękne M. Niem. w Frankonii, znaczne wielkim handlem, i walnemi iarmarkami. Katol. maią tu wiele Kościołow, i Lutrzy Zborow. Obywatele od Prawa Kadukowego w Fr. r. 1767. ſą uwolnieni. Tu to Elektorowie Niem. ſwe maią ziazdy do obrania Ceſarza czyli Krola Rzymſkiego. Oyczyzną ieſt Karola Łyſego Krola Francuzkiego i Adama Elsheimera. Leży w Weterawii, w rowninie bardzo żyżney nad rz. Menem, ktory go dzieli na dwa miaſta, iedno zwane *Saxen-Hauſen*, drugie *Frankfort*; Karol W. zgromadził w tym mieście Zbor Biſk. r. 804. z przyczyny decyzyi Zboru drugiego Niceyſkiego względem obrazow. W Frankforcie dochowuie ſię dotąd ſ. *Bulla złota* w ſwym oryginale, napiſana od Karola VI. Ceſ. r. 1356. Jeſt o *m.* 8. na połn. ku w. od Moguncyi, 18. na połn. od Heidelbergi, 13. od Wormacyi, 30. od Kolonii, 140. od Wiednia, 110. od Paryża. dł. 26. 15. ſz. 50. 6.

FRANKFORT nad Odrą, *Francofurtum ad Oderam*, bogate, wiel. i piękne M. w śrzedniey Marchii Brandeburſkiey, niegdyś Ceſar. teraz nal. do Krola Pruſkiego. Znakomite przez ſwą ſ. Uniwers. fundowaną r. 1506. i wielkie iarmarki. Handel iego ieſt bardzo znaczny oſobliwie z Polſką. Od Sztetina na połud. o *m.* 12., 18. od Berlina, 30. na połn. ku w. od Wittembergi, 100. od Wiednia, od Krakowa *m.* Niem. 64. dł. 32. 35. ſz. 52. 20.

FRANKONIA, *Franconia*, po Niem. *Fränckiſcher-Kreiſs*, cyrkuł, czyli Prow. Niem. gran. na w. z Czechami, i Palatynatem wyżſzym, na z. z Palatynatem niż. i Arcy Biſk. Moguncki m na połud. z Bawaryą i Szwabią, na połn. z Miſnią i Turyngią. Położony ieſt w ſamym prawie śrzodku Niemiec, ma figurę koła, ktorego diametr wynoſi na *m.* 60. śrzodek iego ieſt bardzo żyżny, ale ku granicom ieſt pełny gór nieuprawnych i laſow. Rzeka w nim znacznieyſza ieſt Men. Religia panuiąca ieſt Luterſka, ale po mieyſcach wielu mieſzczą ſię Katol. Proteſtanci maią tu ſwe Zbory, iako i Zydzi Synagogi. Zawiera w ſobie rożne mnieyſze Państwa Duchowne i Swieckie. Duchowne ſą 4. znacznieyſze: 1°. Wielki Miſtrz Teutońſki *de Mergentheim*. 2°. Biſk. Bamberſkie. 3°. Biſk. Wurtzburſkie. 4°. Biſk. Aichſztadzkie. Swieckie ſą: 1°. Burgrawiat wyżſzy, w ktorym *Bareuth*, *Culmbach* &c. Burgrawiat niż. zwane inaczey Margrabſtwem Anſzpachſkim, i Xſtwa Henneberg, Koburg, i Szwartzenberg. 2°. Hrabſtwa *Imperii*. 3°. Miaſta Ceſar. wolne. Szlachta Frankońſka ieſt bardzo mocna; nie wchodzi nic w intereſſa cyrkułu, ale ſkłada ſtan nieiako oſobny., i miewa ſwe obrady w Schweinfurcie. R. 1769. wyrobiła dla ſiebie i dla poddanych wyięcie od prawa Kadukowego we Fr. Co do ſtanow cyrkułu Frankońſkiego Biſk. Bamberſki, i Margrabia Brandeburſki na Bareucie i Kulmbachu, ſą dyrektorami mocą dawnych traktatow.

FRANQUEMONT, dobra w Xſtwie Montbeliard, we Fr. o *m.* 8. na połud. od Montbeliardu, nad rz. *Doux*. Rząd i dochody należą do Xcia Montbeliardzkiego, pod nayzwyżſzą zwierzchnością Biſk. Bazyleyſkiego. Toż nazwiſko dane było pod tyt. Hr. ziemi *Han*, w Xſtwie Barſkim, między Barem Xiążęcym i S. Michel.

FRAN-

FRANQUEVAUX, Opac. Fr. Cyster. fund. r. 1143. czyni 2000. liwr. *m*. 4. na połud. od Nimes.

FRASCATI, *Tusculum novum*, Fraskata, bardzo piękne M. Wł. zbudowane blizko na tymże gruncie, gdzie dawne za Rzymian było *Tusculum*, z Bisk. niedependuiącym tylko od Pap. i iednym z 6. ktorzy obieraią Kardynałow. Zdobi go wielka liczba pałacow kosztownych, i roskosznych ogrodow, ktore Włosi winnicami *la Vigna* nazywaią. Leży pod górą, o 5. *m*. na połud. ku w. od Rzymu, 4. od Palestryny. dł. 30. 12. sz. 41. 48.

FRAUENBERG, lub FRAUMBURG, M. Pruskie w Xstwie Warmińskim zaszczycone Katedr. Kościołem Biskupstwa Warmińskiego, ktorego Kopernik był Kanonikiem. Leży nad Haffem, o 4. *m*. na półn. ku w. od Elbląga.

FRAUENBERG, czyli HLUBOCKA, zamek obronny w Czechach, w cyr. Bechińskim. Wzięte było od Woysk Pruskich r. 1744. ale ciż wkrotce do opuszczenia go przymuszeni byli.

FRAUENBURG, m. Kurlandzkie z Ekonomią Xiążęcą i zamkiem zruynowanym. Jest w Starostwie Goldyńskim.

FRAUNHOSEN, włość udzielna w Niem. w Bawaryi niż.

FRAUSTADT, ob. Wschowa.

FRAWENFELD, m. Szwaycarskie, stoł. Turgowii. Są tu dwa Kościoły, dla Katol. ieden, a drugi Protestancki. Leży na wzgorce, blizko rz. Murgi, *m*. 6. na z. od Konstancyi. dł. 26. 35. sz. 47. 40.

FRAWENSTEIN, m. Niem. w Saxonii wyż. nad rz. Muldą, o *m*. 6. na połud. od Drezna.

FRECKENHORST, st. Opactwo w Bisk. Monasterskim dąm szlachetnych nad rz. Emsą o *m*. 7. na w. od Munsteru.

FREIDBERG, lub FREYBERG, *Friberga*, mocne M. Niem. w Misnii, sławne przez swe minery, i grobem Xząt Domu Elekt. Saskiego. Dobyte było od woysk Cesar. r. 1632. a r. 1762. Prusacy nad Woysk. Imper. znaczną tu odnieśli korzyść. Jest nad rz. Muldą, o *m*. 15. na połud. ku w. od Lipska, *m*. 6. na połud. ku z. od Drezna. dł. 31. 15. sz. 51. 2. Jest tu zamek zwany *Freudestein*.

FREIGNE, m. Fr. w Andegawii nad rz. Ardrą, o *m*. 9. na z. od Andegawy.

FREISACH, *Virunum*, *Friesacum*, M. Niem. w Karynthii niż. od ktorego dependuie dystrykt, maiący *m*. 6. kwadratowych. Należy do Arc. Bisk. Salizburskiego, *m*. 5. na półn. ku w. od Gurcku. dł. 31. 15. sz. 47. 18.

FREISGEN, *Frisingen*, *Freysingen*, lub *Frisinga*, *Fraxinum*, Fryzynga, piękne i znaczne M. Niem. stoł. Bisk. tegoż im. w Bawaryi wyż. Biskup iest Xciem udzielnym, i Suffr. Salizburskiego. S. Korbinian Francuz rodem, pierwszym od r. 720. do 730. był tu Biskupem. Kościoł Katedr. i Pałac Biskupa są bardzo wspaniałe. Leży na górze przy rz. Iser, w Krainie miłey, o *m*. 8. na półn. od Munichu, tyleż na połud ku w. od Landshuta, 15. od Neuburga, 15. na w. od Auszburga. dł. 29. 15. sz. 48. 20. Wiele mieysc w Austryi zależą od tego Bisk.

FREIUS, *Forum Julii*, Forojulia, dawne M. Powiat i Bisk. we Fr. w Prowancyi, niegdyś portowe, ale z czasem port iego zamulony został. Wzięte było od Xcia Sabaudii r. 1707. Leży przy morzu, nad rz. *Argens*, wśrzod bagnisk, ktore tu czynią powietrze niezdrowe, o *m*. 16. na półn. ku w. od Toulonu, 12. od Nice, 185. od Paryża. dł. 24. 28. sz. 43. 26.

FRENADE, Opac. Fr. Cyster. fund. r. 1148. czyni 1500. liwr. 9 *m*. 2. od *Cognac*.

FRESCATIS, Freszkat, zamek Biskupow Metskich w Lotaryngii, o *m*. 1. na połud. od Metzu. ob. Frascati.

FRESNAYE, (Notre Dame

de la) M. Fr. w Pow. Cenomańſkim, *m.* 2. na w. od Alenſony.

FRESNELS, Baronia Fr. w Lotaryngii blizko *Mirecour.*

FRESNES, m. Fr. w Normandii, w Kraiu *Bocage*, o *m.* 5. na połud. ku w. od *Vire*. Tegoż im. zamek blizko *Claye*, *m.* 3. na z. od *Meaux*.

FRESNOY, m. Fr. w Pow Bellowaceńſkim, o *m.* 3. na połud. ku z. od *Compiegne*, z Przeorſtwem Bened. Jeſt Margr. tegoż im. *m.* 3. na półn. od Mondidiery.

FRESSENEVILLE, m. Fr. w Pikardii, o *m.* 2. na półn. od *Gamaches*, 4. na z. od Abbewille.

FRETHUN, m. Fr. *m.* 1. od Kaletu.

FRETTEVAL, m. Fr. w Pow. Aureliańſkim, *m.* 3. na półn. ku w. od *Vendome*.

FRETUM, termin Łac. Geograficzny, po Fr. *Detroit*, po Polſku Cieśnina lub Przeſmyk morſki, oznacza wązki kanał morza ściesniony dwoma ziemiami, ktorym albo odnoga z Oceanu wypływa, albo dwa morza ſię łączą, iako przeſmyk Kaletańſki &c.

FREUDENBERG, nazwiſko dwoch miaſt małych w Niem. 1. w Frankonii nad Menem, o *m.* 7. na z. od Wertheimu, 2. w Weterawii w Hr. Naſſau, ſławne handlem żelaza i ſtali.

FREUDENSTADT, lub FREDENSTAT, *Friderici ſtadium*, lub *Freudenſtadium*, piękne i mocne M. Niem. w leſie czarnym, zbudowane r. 1600. przez Fryderyka Xcia Wirtemberſkiego, końcem aby wniyścia i wyiścia z laſu czarnego broniło, i aby było ſchronieniem Proteſtantow, *m.* 15. na połud. ku z. od Tubingi, 9. na połud. ku w. od Strazburga. dł. 26. 2. ſz. 48. 25.

FREUDENTHAL, czyli ROSKOSZNA DOLINA, M. Szląſkie z tyt. Xſtwa w Xſtwie Oppawſkim, o *m.* 7. od Oppawy. Zalecone ieſt przedniemi koniami, i fabryką pięknych płocien. Krol Pruſki dobył go był r. 1741. i 1744. Powrocone było Domowi Auſtr. Zależy od Zakonu S. Maryi *de Mergentheim*. Jeſt inne mieyſce tego im. w Karnioli śrzedniey, i pałac roſkoſzny w Hr. Gleichenſkim.

FREYBERG, ob. Freydberg.

FREYBURG, ob. Friburg.

FREYDSTADT, m. i włość Auſtryi wyż. o *m.* 5. na półn. od Lintzu.

FREYE-ÆMPTER, wolne Powiaty, czyli grody Szwaycarſkie w Argowii, ktorych mieſzkańcy wſzyſcy ſą religii Katol. Wyżſzy Powiat, w ktorym ieſt m. Meyenberg, i ſt. Opac. Mureńſkie, nal. do 8. Kantonow dawnych; niżſzy zaś, w ktorym znayduią ſię miaſta Bremgarten i Mellingen ieſt pod pan. Kantonu Zurychſkiego, Berneńſkiego i Glaryſkiego. Cały Kray rozciąga ſię między Ruſſą o milę od Lucerny i ieziorami Bałdeck i Hallweil, aż poniżey Mellingen, maiąc na w. i półn. Kanton Zurychſki i Hr. Badeńſkie, na połud. Kanton Lucerneńſki i Zugſki, na z. Kanton Berneńſki. Było to niegdyś Hrabſtwo Roreńſkie, i dawne dziedzictwo Hrabiow Habſpurſkich, zowią go po Łac. *Argovia libera*. Szwaycarowie opanowali go na Fryderyku Xciu Auſtryackim r. 1415. za namową i rozkazem Ceſarza Zygmunta i Zboru Konſtancyeńſkiego.

FREYENWALD, piękne m. Niem. w Marchii śrzedniey nad Odrą, *m.* 10. niżey Kuſtrynu. Handel znaczny prowadzi rybami, zbożem płotnem i piwem. Zalecone ieſt wodami zdrowemi i minerami hałunowemi. Jeſt grod tegoż im. w Pomeranii dalſzey, o *m.* 10. na w. od Sztetyna.

FREYSINGEN, ob. Freysgen.

FREYSTADT, m. Węgier wyż. w Hr. Neytreńſkim, z zamkiem dobrym. Od Turkow prawie całe ſpalone zoſtało. Jeſt nad rz. Wagiem, naprzeciw Leopoldſtadu. dł. 36. 30. ſz. 48. 50.

FREYSTADT, m. Szląſkie w Xſtwie Głogowſkim, o *m.* 8. na

połn. ku z. od Głogowa. Protestanci r. 1709. wybudowali tu kościoł, i szkoły swoie. Oyczyzną iest Jana Kuneusa.

FREYSTADT nad Olsą, m. Szląskie w Xstwie Cieszyńskim, głowne całey Włości tegoż im. *m.* 12. na połud. ku w. od Racibora.

FREYSTAETT, lub FREYSTETT, m. Niem. w wyż. Hr. *Katzenellenbogen*, nowo wybudowane nad Menem. Trzy Religie: Katolicka, Luterska i Kalwińska tu są znoszone zarowno, o *m.* 5. na połn. ku z. od Darmsztadu.

FREYWALD, bogate M. Szląskie, w Xstwie Grotkowskim, o *m.* 6. na połud. od Neissy, w wygodnym bardzo i korzystnym położeniu. Dom Austr warował go sobie r. 1742. iako miasto załogowe.

FRIAS, M. znaczne Hiszp. w Kastylii dawney na górze, blizko Ibru, *m.* 14. na połn. ku z. od Burgos. dł. 14. 8. sz. 42. 50.

FRIBURG, Freyburg, *Friburgum*, wiel. M. Niem. stoł. Bryzgowii Austryackiey, założone r. 1120. Znakomite iest przez swą Univers. fund. r. 1540. i wieżę Kościoła wielkiego, ktora, wyiąwszy Strazburską, naypięknieyszą iest w całym Państwie Niem. kryształy i kamienie drogie nayprzedniey tu polerować umieią. Pamiętne iest wielą wytrzymanemi oblężeniami. Generał *de Crequi* dobył go r. 1677. a Marszałek *de Villars* r. 1713. po długim i upornym oblężeniu. Ludwik XV. opanowawszy go r. 1744. zburzył iego twierdze. Leży nad rz. Trifeną, o *m.* 4. na w. od Brisachu, 9. na połn ku w. od Bazylei, 12. na połud. od Strazburga, 100. od Paryża. dł. 25. 32. sz. 48. 4.

FRIBURG, *Friburgum*, wiel. i piękne M. Szwaycarskie stoł. Kantonu tego im. fund. było od Berchtolda IV. Xcia Zeringenskiego r. 1176. Przyięte było w liczbę Kantonow r. 1481. Zdobią go gmachy publiczne, a osobliwie Kościoł Katedr. na podziw piękny. Obywatele są gorliwi Katolicy. Rząd Miasta, co do duchownych rzeczy iest przy Bisk. Lauzańskim, ktory tu ma rezyd. co do innych, przy wielkiey i małey radzie, ktorey głową iest Prezydent zwany *Avoyer.* Sł. Historyk w wieku 16. Gwilimann ztąd był rodem. Leży nad Saną, o *m.* 7. na połud. ku z. od Berny, 12. od Lauzanny, 14. od Soloturny, 30. od Zurychu. dł. 24. 46. sz. 46. 50.

Kanton Fryburgski opasany iest ze wszech stron Kantonem Berneńskim, wyiąwszy Pow. Estawager, ktory graniczy z iezioreim Neufchatel.

FRIBURG, sławna pustynia Szwaycarska, o milę od Fryburga miasta. Jest to godne podziwienia mieszkanie pustelnicze wykute w skale; dom wielki i Kościoł długi na 63. stopy, a 36. szeroki, z dzwonicą 70. stop wysoką. Dzieło to iest roboty Jana *Dupre de Gruyer* pustelnika z pomocą iednego tylko sługi. Dzwonica i komin, są naybardziey podziwienia godne. Komin iest 90. stop wysoki. Rzecz prawie niepodobna do wiary, aby dwoch ludzi tak wielkiego dzieła w ciągu lat 25. dokazać mogli.

FRIBURG, lub FREYBURG, m. Niem. w Turyngii, nad rz. Unstruttą, o *m.* 2. na połn. od Naumburga; należy do Domu Elekt. Saskiego.

FRICENTO, *Frequentum*, m. Wł. w Krol. Neapol. w Pryncypacie dalszym, z Bisk. przyłączonym do Awellińskiego. Jest blizko *Tripalto*, o *m.* 8. na połud. ku w. od Benewentu, 14. na połn. ku w. od Salerny. dł. 32. 48. sz. 40. 59.

FRIDAU, piękne M. Niem. w Styryi niż. nad Drawą, *m.* 15. na połud. ku w. od Gratzu.

FRIDBERG, lub FRIDEBERG, *Mons Friderici*, M. Niem. Cesar. w Weterawii, ktore wyięte od Prawa Kadukowego we Fr. zostało r. 1770. Jest tu Kancellarya, i Bur-

grabia Szlachty udzielney tu ma rezyd. Leży na górze o *m.* 6. na półn. ku w. od Frankfortu; 5. na połud. od Giessen. dł. 26. 25. sz. 50. 44. ob. Friedberg, Johansberg.

FRIDBERG, Friedeberg, lub *Hohen Friedeberg*, m. Szląskie w Xstwie Szwiednickim, *m.* 4. na półn. ku z. od Szwiednicy, przy którym r. 1745. Król Pruski nad Austryakami znaczne odniosł zwycięstwo.

FRIDBERG, *Fridberga*, m. Niem. w Bawaryi wyż. z zamkiem dobytym i zruynowanym od Szwedów r. 1632. Wzięte było od Austryakow r. 1743. Jest na półn. ku z. od Munichu o *m.* 14. od Ausburga 3. dł. 28. 40. sz. 48. 25.

FRIDERICHS-HENDRIGSSCHANTZ, czyli Forteca Fryderyka Henryka w Belgium w Brabancyi Hollenderskiey przy uyściu rz. Skaldy, o *m.* 4. na półn. ku z. od Antwerpii. dł. 21. 46. sz. 51. 20.

FRIDERICHSBURG, *Fridericoburgum*, zamek i Pałac Krola Duńskiego; na wyspie Zelandii. Szwedzi wzięli go byli i złupili r. 1659. Jest o *m.* 6. na półn. ku z. od Kopenhagi. dł. 30. 8. sz. 55. 50.

FRIDERICHBURG, znaczna forteca i osada Brandeburska w Afr. na brzegu złotym Gwinei przy Kapie trzech wierzchołkow; o *m.* 30. blizko od *Capo Corso*. dł. 16. 20. sz. 4. 30.

FRIDERICHS-ODE, *Fridericia*; M. Duńskie mocne w Jutlandii wystawione od Fryderika III. Szwedzi pod Wodzem Wrangelem opanowali go byli r. 1657. Jest blizko morza; *m.* 12. na połud. od Arhuzy; 20. na półn. od Slezwiku; 15. od Koldyngi. dł. 27. 35. sz. 55. 42.

FRIDERICHSSTADT, m. Duńskie w Jutlandii połud. wystawione r. 1621. Jest blizko rz. Eydery; *m.* 3. na półn. ku w. od Torminigi; 7. od Slezwiku. dł. 26. 58. sz. 54 32.

FRIDERICKSSTADT, lub FRIDERICKSHALL, *Friderico stadium*, obronne M. Norwegii w Gubernii Aggerhuskiey. Przy oblężeniu tego miasta Karol XII. Krol Szwedzki postrzelony poległ. Leży nad brzegiem odnogi Kategaty, o *m.* 10. na połud. ku w. od Anslo, 26. od Bahus, 14. on Aggerhus. dł. 28. 20. sz. 59. 2.

FRIDERICKSTADT, albo NEUSTÄDTCHEN, m. Semigallii z Kościołem Luterskim w Stwie Selburgskim. Odtąd Semigallia aż ku naydalszemu końcowi wyższym Kraiem nazywa się.

FRIDING, mały plac Niem. w Austr. Szwabii nad Dunaiem, o *m.* 8. na połud. ku w. od Tubingi, 12. na półn. od Konstancyi. dł. 26. 36. sz. 47. 50.

FRIDLAND, m. Czeskie na pograniczu Szląska w cyr. Bolesławskim, o *m.* 6. na połud. od Gorlitza.

FRIDLINGEN, lub FRIEDLINGEN, obronne M. Niem. w Szwabii między Hunningą i Bazyleą blizko Renu. Pamiętne iest zwiedzioną potyczką r. 1702. między woyskiem Cesar. i Franc. ktora Panu *de Villars* przyniosła rangę Marszałka Franc. dł. 25. 15. sz. 49. 43.

FRIEDBERG, lub FRIEDEBERG, bogate m. Szląskie w Xstwie Grotkowskim, o *m.* 6. na połud. ku z. od Neissy, ktore Dom Austr. warował sobie r. 1742.

FRIEDEBURG, *Friedeburgum*, forteca w Xstwie Ostfryzyi, o *m.* 6. na w. od Aurichu.

FRIEDEBURG, w Xstwie Bremeńskim, o *m.* 6. na półn. od Stady, mieysce gdzie lądować zwykły statki Kupieckie handluiących Elbą, po niżey Hamburga.

FRIEDRICHSTADT, przedmieście Drezneńskie w Saxonii.

FRIESACH, ob. Freisach.

FRIGENTI, ob. Fricento.

FRIULI, *Forojuliensis tractus*, Foroiulieński Powiat, znaczna Prow.

Wenecka, gran. na półn. z Karynthią, na połd. z Golfem Weneckim, na w. z Hr. Goryckim i Golfem Tryestańskim, na z. z Marchią Trewizańską, z Feltrynem i Belluneżą. Kray iast żyżny obfity w wina, owoce, i należy do Wenetow aż po Lisonzo, ktora odłącza go od Państw domu Austr. Udin iest M. S.

FRISOITA, m. Niem. w Bisk. Monasterskim, nad Solsą, o m. 5. na połd. ku z. od Oldemburga.

FRISCH-HAFF, odnoga morza Baltyckiego przy brzegach Pruskich, dzieli się od morza ięzykiem ziemnym zwanym *Neringa*.

FRISIA, Fryzia, *Frise*, iedna z Prow skonfederowanych, Hol. graniczy na połn. z morzem, na z. z Zuyderzee, na połd. z tymże; z Owerissellią, na w. z Prow. Groningą. Po śmierci Xcia Andegawskiego, brata Henryka III. przyłączyła się ta Prow. do Prowincyi skonfederowanych Holl. i obrała za Stadhudera, czyli rządcę Generalnego Xięcia Arauzykańskiego, i odtąd godność Stathudera stała się dziedziczną domu tego. Biorąc Fryzią w ogolności dzieli się na dwie części, *West-Fryzia* albo zachodnia, iey M. S. Lewarden, nal. do Rzpltey Holl. wschodnia albo *Ost-Fryzia*, należy do Krola Pruskiego, iey M. S. Embden. Obfituie Fryzia w zboże i bydło, osobliwie konie dobre.

FRITZLAR, Frideslar, lub Fritislard, *Frislaria*, piękne m. Niemieckie w Hassyi niż. wzięte szturmem od Gwilelma Landgrafa Haskiego, r. 1631. należy do Elektora Moguńckiego, i iest położone na wzgórce obfitym w zboża, owoce, wina, przy rz. Eder, o m. 4. na połd. ku w. od Waldecku, 7. od Kasselu. dł. 26. 55. sz. 51. 6. wystawione było w wieku osmym na ruinach *Buriburu*.

FROIDMONT, Opac. Fr. fundowane r. 1134. w Diec. Bellowaceńskiey, zakonu Cyster. czyni 22000. liwr. blizko tego Opac. iest pole Cezara zwane: *le Mont César*.

FROLOIS, m. Fr. w Burgundii, *m*. 2. od Flavigny.

FROME, m. Angiel. w Hr. Somerset. Jest bardzo handlowne i zalecone pięknemi fabrykami. Jest nad rz. Fromą, *m*. 3. od Bath, 6. na połd. ku w. od Bristolu, 31. od Londynu, dł. 15. 15. sz. 51. 18.

FROMERIES, m. Fr. w Pikardii, *m*. 3. na połd. ku z. od Poix.

FRONSAC, *Frontiacum*, Fronzak, m. Fr. w Akwitanii z tyt. Xstwa Parostwa nad rz. Dordonią, o *m*. 9. na poł. ku w. od Burdegali. dł. 17. 22. sz. 46.

FRONTEIRA, m. Port. w Allentei, sł. potyczką stoczoną między Hiszp. i Portugal. w ktorey Hiszpanie porażeni zostali r. 1663. iest o *m*. 4. na połn. ku w. od Estremos, 8. od Portalegry, 13. na w. od Lizbony. dł. 10. 52. sz. 38. 56.

FRONTENAC, wielkie iezioro Amer. w Kanadzie zwane też *Ontario*, długie blizko na *m*. 80. szer. 30. Toż nazwisko zwykło bydź dawane fortecy wybudowaney nad tymże iez. nazwaney właściwie: *Cataracoui*.

FRONTIGNAN, *Forum Domitii*, Frontinian, m. Fr. w Langwedocyi niż. sławne przedniemi winami muszkatowemi, rozynkami, i Ratuszem pięknym. Leży nad bagnem *de Maguelonne*, o *m*. 6. na połn. ku w. od Agdy, 7. na połd. ku z. od Montpelier, 159. od Paryża, dł. 21. 24. sz. 43. 28.

FRONTON, m. Fr. w Langwedocyi wyż. *m*. 5. na połn. od Tulosy.

FROSE, m. Niem. nad Elbą w Xstwie Magdeburskim, *m*. 4. na połud. od Magdeburga.

FROULALAY-TESSE, m. Fr. w Normandii, *m*. 3. na połd. ku w. od Domfrontu.

FRYBURG, ob. Friburg.

FRYDERIKSZTADT, ob. Friderichsstadt.

FRYSLAND, lub FRIEDLAND,

m. Krolewſkie w Woi. Pomorſkim z kościołem Luterſkim.

FUCHEO, ob. Funay.

FUEGO, lub Fogo, albo wyſpa ogniſta, albo wyſpa S. Filippa, iedna z wyſp Kapu zielonego na Oceanie Atlantyckim leżących, ieſt o *m.* 15. od S. Jago, nazwana ieſt ogniſtą od góry na niey będącey, ktora ogień wybucha, i rożne kamienie wielkie, gruzy, ziemię z podobnym do grzmotow hukiem wyrzuca, dł. 353. 12. ſz. 15. 20.

FUEGO, lub Fogo, wyſpa Azyatycka między Japonią, Formozą i Chinami, dł. 148 35. ſz. 28. 4.

FUENCHEU, handlowne M. Chińſkie w Prow Chanſi, w ktorey piątym ieſt z miaſt głownemi zwanych. Robią tu z ryżu tak przedni i zalecony trunek, iż w niczym nie uſtępuie winom Europeyſkim. Zdobią to M. wiele pałacow wſpaniałych, i kościołow poświęconych ich bohatyrom, dł. 128. 27. ſz. 37.

FUENFES, *Arx Fortanenſis*, forteca Wł. w Xſtwie Medyolańſkim przy uyściu rz. Addy w iezioro Komeńſkie, dł. 26. 35. ſz. 46. 5.

FUESSEN, Fuſſen, *Abudiacum*, lub *Faucena*, m. Niem. w Szwabii, należy do Biſk. Auſzpurſkiego. Jeſt nad Lechem, *m* 10. na połd. ku z. od Auſzpurga, dł. 28. 20. ſz. 47. 28.

FUGGER, ziemia Niem. w Szwabii, poſiadana od familii Fuggerow, ktora zbogacona handlem, od Maxymiliana I. ſzlachecki a od Karola V. tytuł Hr. *Imperii* otrzymała. Hr. rozciąga ſię nad rz. Lechem, i Dunaiem między Auſzpurgiem i Ulmą. Familia Fuggerow w Auſzpurgu ſwoy wzięła początek, i poſiada tam ieſzcze pałac zwany od ich imienia.

FUGOS, (Riodos) rz. w części wſchodniey Afryki pod linią Ekwinokcyalną.

FUHNA, kanał Funeńſki w Średniey Marchii Brandeburſkiey, ktory wykopać r. 1749. kazał Krol Pruſki dla połączenia rz. Hawel z Odrą.

FULCIEN, (S.) Opac. Fr. Bened. *m.* 2. na połd. od Ambianu, czyni 4000. liwr.

FULDA, po Niem. *Fulden*, znaczne M. Niem. w Cyr. Renu wyż. z ſł. i bogatym Opac. Bened. ktorego Opat ieſt Prymaſem wſzyſtkich Opatow Imperyi, i Kanclerzem Ceſarzowy Niem. maiącym prawo iey Koronowania, i ieſt udzielnym władzcą Państwa leżącego między Haſſyą i Frankonią rozległego wzdłuż i wſzerż na *m.* 30. Założone było przez S. Bonifacego Biſkupa Mogunckiego, r. 744. a S. Sturmiuſz zmarły r. 779. był pierwſzym tu Opatem. Benedykt XIV. podnioſł go na Biſkupſtwo. Zakonnicy w tym Opac. powinni być ſzlachta. Miaſto Fulda położone ieſt wśrzodku kraiu. Zamek, i ogrody rokoſzne, kościoł nowo poſtawiony na przeciw zamku, Seminarium Jezuickie r. 1734. obrocone na Univeſ:, i dawna Biblioteka bogata w rękopiſma ſtarożytne, czynią ozdobę tego miaſta godne widzenia obcych. Kapituła ſkłada ſię z 13. Kanonikow. Atanazy Kircher ztąd był rodem, a Gilbert rodem Moguntczyk, o ktorym fałſzywie niektorzy piſzą, iakoby pod im. Jana VIII. r. 854. był Papieżem, tu do ſzkoł chodził. Leży nad rz. Fuldą o *m.* 22. na połd. od Kaſſelu, 14. na połn. od Wurtzburga, 15. od Marſpurga 23. od Frankfortu, dł. 27. 28. ſz. 50. 40.

FULIANIE, *Foules*, Narod Afrykańſki, oſiadły blizko wyſpy Senegalii. Kray ich wydaie daktele, proſo, i ma dobre paſtwiſka. Mieſzkańcy ſą cery ogorzałey, doſyć obyczayni, a oſobliwie ludzcy w przyimowaniu obcych. Krol ich ieſt Mahometanin.

FULNECK, m. Morawii z zamkiem w Cyr. Przerawſkim, o *m.* 10. na połn. ku w. od Ołomuńca.

FULSTEN, dziedziczne dobra domu tegoż im. w Szląsku w Xstwie Oppawskim, o *m*. 7. na półn. ku z. od Troppawy.

FUMAY, m. w Państwach Bis̄kup. Leodyiskiego w lesie Ardeńskim nad Mozą, o *m*. 7. na półn. od Mezieres. Rząd duchowny tego miasta nal. do Bisk. Leodyiskiego, a cywilny do Arcy-Bisk Trewirskiego. Cesarzowa Krolowa Węgierska przez traktat dnia 22. Sierpnia r. 1769. ustąpiła Krolowi Franc. pretensyi swych, ktore miała do tego mieysca. Tu blizko znayduią się kamienie łupalne.

FUMEL, m. Fr. w pow. Ageneńskim nad Lotą, *m*. 4. na w. od *Villeneuve*.

FUNCHAL, lub FONSALLE, *Funchalla*, M. S. wyspy Madery z Bisk. z portem niebespiecznym i kilką twierdzami, iest wielkie, obronne i bardzo osiadłe. Kościoły ma przepyszne. Handel iego naywiększy zależy na winie i konfiturach. Należy do Portugal. iest w dolinie urodzayney pod górą, z ktorey wiele wypływa potokow. dł. 3. 4. sz. 31. 30.

FUNAY, lub FUCHEO, M. S. wyspy *Bongo*, ktora niema żadnego miasta. Krol niegdyś Bongański przyprowadziwszy swe Krol. do religii chrześciańskiey, był iednym z 3. Krolow Japońskich, ktorzy r. 1582. wysłali swych do Grzegorza XIII. Pap. Posłow. Leży Funay na wschod swey wyspy.

FUNEN, ob. Fionia.

FUNGIANG, *Fungia*, znaczne M. Chińskie, drugie z celnych miast Prow. Kianguang, sł. urodzeniem *Chu*, ktory z prostego kapłana został Cesarzem Chińskim. sz. 33. 48. dł. 134. 10.

FUNFKIRCHEN, ob. Quinque Ecclesiæ.

FUNSTERMUNTZ, m. Niem. nad Jnną w Hr. Tyrolskim. Jest to trakt znaczny z kraiu Gryzonow do Niem. prowadzący. Leży o *m*. 20. na połd. ku z. od Inspruku.

FURAN, rz. Fr. w pow. Forez, ktora wielu papierniom, fabrykom iedwabnym i zbroiowym wod dostarcza.

FURCA, *la Fourche*, wysoka góra Szwaycarska w samym końcu wschodnim Prow. Walezyi, ktorey dwa rozdzielone wierzchołki czynią podobieństwo wydłow.

FURNES, *Furnæ*, Furna M. obronne w Belgium w Flandryi Austr. z Cytądellą iedno z miast Barrierowych, z ktorego r. 1781. Hollendrzy z woli Jozefa II. Cesarza swe wyprowadzili załogi. Wzięte było r. 1287. od Roberta dziedzica Artezyi, od Franc. r. 1488. 1583. i znowu 1693. i 1744. iest blizko morza nad kanałem prowadzącym z Bruges do Dunkierki, o *m*. 2. na połd. ku z. od Nieuportu, 3. od Dixmuydy, 5. na w. od Dunkierki, 64. na półn. od Paryża. dł. 20. 19. sz. 51. 4.

FUROT-LAVALETTE, m. Fr. *m*. 5. od S. Etienne.

EURSTEMBERG, *Furstembergensis Comitatus*, Państwo Niemieckie udzielne z tyt. Xstwa w Szwabii, posiadane od iednego z nayznakomitszych i naydawnieyszych domow w Niem. z zamkiem tegoż im. na górze blizko Dunaiu, o *m*. 6. na połd od Rothweili. Xiążęta maią głos i mieysce na seymach Rzeszy Niem. Graniczy z Xięstwem Wirtemberskim, z Hr. Hohenbergskim, i innemi ziemiami domu Austr. z Bryzgawią, lasem czarnym, z Bisk. i ieziorem Konstancyeńskim. Jest bardzo wązkie, ale wzdłuż rozciąga się na mil 48. Od prawa Kadukowego we Fr. mieszkańcy r. 1777. wyięci zostali.

FURSTEMWALD, m. piękne Niem. w Marchii średniey Brandeburskiey nad Sprą, o *m*. 8. na z. od Frakfortu nad Odrą. Szwedzi zdobyli go byli r. 1631. dł. 32. 5. sz. 52. 23.

FURSTEMBERG, m. Niem.

w Luzacyi niż. nad Odrą, wyżey Frankforta, gdzie komora celna ustanowiona była. Prusacy opanowali go r. 1745. dla uczynienia sobie wolnego przeyścia do Szląska. Jest inne mieysce tegoż im. w Xięstwie Meklemburskim, w włości Stargardzkiey, o *m.* 4. na połd. ku w. Strelitzu.

FURSTENFELD, *Aquæ*, m. Niem. w Styryi niż. z zamkiem i tyt. Xstwa nad rz. Feistritzą, o *m.* 12. na połn. ku w. od Gratzu, 12 na półn. ku z. od Kaniski, 20. od Wiednia. dł. 34. 10. sz. 47. 35. Tegoż im. piękny konwent Cysterski, *m.* 6. na z. od Munichu.

FURSTENWERDER, m. Niem. w Marchii Brandeburskiey.

FURT, *Furtum*, mocne M. Niemieckie w Bawaryi niż. w departamencie Straubingskim, na pograniczu Czech, o *m.* 12. na połn. od Straubingi nad rz. Chamą. Od Szwedow r. 1641. wzięte było.

FURTH, m. Niem. w Frankonii w Bisk. Bambergskim, o *m.* 12. na połn. ku w. od Norymbergi. Należy do Kapituły Bambergskiey pod Juryzdykcyą Margrabi Anspachskiego.

FUSSEN, ob. Fuessen.

FUVA, *Fuvara*, *Foa*, po Fr. *Foué*, dawne i wiel. M. w Egipcie niższym nad Nilem, w gruncie roskosznym i urodzaynym, *m.* 10. na połd. od Rosetty, 16. na w. od Alexandryi. dł. 49. sz. 30. 40.

G.

GABARET, *Gabarretum*, Gabareta, m. Fr. w Gaskonii, stoł. pow. zwanego *Gabardan*, leży nad Gelissą, o *m.* 9. od Kondonny, 135. od Paryża. dł. 17. 36. sz. 43. 59.

GABASTON, Baronia Fr. o *m.* 2. od Morlas, 4. od Pau.

GABEL, m. Czeskie, w Cyr. Bolesławskim; przez nie Xiążę Henryk wtargnął do Czech, 31. Lipca, r. 1778. przepłoszywszy Austr. woyska.

GABES, ob. Cabes.

GABIAN, wieś Fr. w Langwedocyi, o *m.* 3. od Pezenas; blizko tey wsi znayduie się zrzodło mineralne, a przy nim skała z ktorey ciecze oley czarny, nazywaiący się skalny, przeto, iż ze skały sączy się: inaczey zowią go *Oleiem Gabiańskim*. Służy on do uleczenia wielu chorob.

GĄBIN, m. Pol. powiatowe, w ziemi Gostyńskiey, z Stwem niegrod. Leży wrowninie między błotami, o 6. *m.* od Płocka, 16. od Warszawy. dł. 38. 10. sz. 52. 18.

GABRIAC, (S. Jean de) Baronia w Gewoduńskim pow. 3. *m.* od Mendy.

GABRIEL, (wyspa S.) ob. Colonie du S. Sacrement, pod lit. S.

GAGE, m. Fr. w Normandyi, nad rz. Tougue; o *m.* 5. od Aigle, 5. od Séezy.

GADEBUSCH, *Lucus Dei*, M. Meklemburskie, o *m.* 8. od Wizmaru, z zamkiem, tu Szwedzi woyska Duńskie znieśli r. 1712. Wiednym oknie kościoła miasta tego, znayduie się kawałek metalu, ktory, iak powiadaią, wszystkim złotnikom iest nieznaiomy.

GADEMES, Narod na połd. Krol. Tunetańskiego, prowadzi handel Karawanami; iest między Nigrycyą i Tunetem.

GADERSLEBEN, Krol. Afrykańskie z miastem tegoż im. w Nigrycyi. Obfituie w zboże, ryż, miny złote &c:. Mieszkańcy są z rodzaiu dzikich. dł. 19. 40. sz. 10.

GAIETA, Gaiete, albo Gaeta, dawne piękne i obronne M. Wł. w Krol. Neapol. w ziemi Laworze, z fortecą, Cytadellą, portem i Bisk. Wzięte było od woysk Cesar. szturmem r. 1707. Oyczyzna sławnego Kardynała *Cajetani*, Leży pod górą blizko morza, o 12. *m.* na połn. ku z. od Kapuy, 15. od Neapolu, 28. od Rzymu. dł. 31. 12. sz. 41. 30.

GAILENDORF, albo GAILDORG, m. w Hr. Limpurgskim, z zamkiem, nad rz. Kocherą, o 4. *m.* od Hali w Szwabii.

GALLAC, *Galliacum*, M. w pow. Albingeńskim, z Opac. Bened. czyniącym 5000. liwrow; leży nad Tarną, o 5. *m.* od Alby, 6. od Lawaru. dł. 19. 30. sz. 43. 50.

GAILLAC-TOULZA, m. Fr. w Langwedocyi, o *m.* 4. od Rieux.

GAILLE-FONTAINE, m. Fr. w Normandyi, znakomite wspaniałym pałacem, nal. do Arcy-Bisk. Rotomagskiego, i piękną Kartuzyą. Leży w mieyscu wesołym, o pół mili od Sekwany, 2. od Andely, 9. od Rotomagu.

GALACZ, albo GALAISI, *Axiopolis*, M. Turcyi Europ. w Bulgaryi, blizko Dunaiu.

GALASIER, włość Fr. w Perche.

GALAM, forteca Fr. w Affr. w Senegalii, ustąpiona Angl. Traktatem Wersalskim, r. 1763.

GELERANDE, ob. Clermont.

GALIBES, *Galibowie*, Narod Ameryki połd. w Guyanie, w części należącey do Hollendrow.

GALICIA, Galicya, Prowincya Hiszp. gran. na półn. i z. z Oceanem, na połd. z Portugalią, od ktorey oddziela ią rzeka Minho, na w. z Asturyą i Krol. Leońskim. Powietrze ma umiarkowane po nad brzegami, daley zimne i wilgotne. Kray nieludny, rodzi wino, cytryny, len; ma miny srebrne, cynowe, ołowiane i lasy, ktorych drzewo do budowli okrętow iest zdatne. Galicyanie są odważni i dobrzy żołnierze. Kompostella iest tey Prow. M. S.

GALICYA-NOWA, inaczey zwana Gwadalaiara, kray Ameryki połnocney, sąsiedzki nowey Hiszpanii. Powietrze ma umiarkowane, przeto mieszkańcy pospolicie długo żyią. Obfituie w zboże, leguminy, szyby srebrne i cynowe, Rodacy tego kraiu kochaią się w tańcu aż do szaleństwa, tudzież w malowaniu ciała i przystrzeniu się roznemi piorami.

GALINDYA, Kraina Prus wschodnich w Cyr. Natangii, oddzielona od Mazowszą wielkim lasem.

GALLICYI Krol. ob. Halickie Krolestwo.

GALISONIERE, włość Fr. w Brytanii, o 4. *m.* od Nantes.

GALITE, *Aegiminus*, *Galata*, wyspa w Afr. przy brzegach Barbaryi, w Krol. Tunetańskim, o 5. *m.* od wyspy Tabarki.

GALL, (S.) *Fanum S. Galli*, S. Galla, M. znaczne Szwaycarskie, z sławnym i bogatym Opac. ktorego Opat iest Xciem Imperii. Ma prawo bicia monety, do 100. tysięcy dukatow, a w potrzebie 12000. woyska wystawić może. Miasto, ktore od Opata nie dependuie, składa małą Rzplitą sprzymierzoną z Kantonami; ma biblioteke publiczną, i handel znaczny prowadzi płotnami. Leży w dolinie nieurodzayney między dwiema gorami, o *m.* 15. od Zurychu, 2. od ieziora Kostancyeńskiego, 48. od Berny, 25. od Lucerny. dł. 17. 10. sz. 47. 38.

GALLAN, m. Fr. *m.* 2. od Mauleon.

GALLAPAGOS, albo GALLAPES, nazwisko wielu wysep morza połd. pod Ekwatorem, od Hiszpanii odkryte, do ktorych też należą. Nie są mieszkane. Znayduie się na nich mnostwo ptakow, i wyśmienite żołwie.

GALLARDON, *Galardo*, m. Fr. w *Beauce*, nad rz. *Voise*, o *m.* 4. od Karnuty.

GALLARGUES, (le grand) m. Fr. w Langwedocyi o *m.* 4. od Nismes. Inne m. tegoż im. o *m.* 4. od Montpelier.

GALLE, PUNTA-DE-GALLE, forteca wyspy Ceylan, nal. do Holl. ktorzy r. 1640. Portugalczykow z niey wyparowali. Leży na skale w

kraiu miłym i żyżnym, i wielką mnogość mrowek białych maiącym. dł. 97. ſz. 6. 30.

GALLEMBERG, w Karnioli wyż. o *m.* 12. od Laubachu.

GALLOWIE, *Galli*, Narod Affr. blizko Abiſſynii. Jeſt on naygłownieyſzym Abiſſińczykow nieprzyiacielem, na ktorych liczne zdobył Prow. Zywią ſię trzodami ſwemi, i zdobyczą; ſą obrzezani; żon tyle każdy z nich ma, ile ſię ktoremu podoba.

GALLIA, lub WALLIA, *Cambria*, od Rzymian zwana *Britania ſecunda*, Prow. Angielſka, prawie część piątą tego Krol. ſkładaiąca. Ma tyt. Xſtwa dla nayſtarſzego ſyna Krolewſkiego od czaſow Edwarda II. Powietrze ma zdrowe, i żywność tanią. Kray górzyſty, zimny, niemogący ſię ani żyżnością ani naſiadłością porownać z Anglią, dzieli ſię na 12. pomnieyſzych Prow. Gallowie ſą porywczy, i gniewliwi, mowią ięzykiem właściwym, ktory ieſt bardzo dawny. Wielu katolikow między ſobą liczą.

GALLIOPOLI, *Galliopolis*, Galliopol, małe lecz obronne M. Wł. w Krol. Neapol. w ziemi Otrantckiey, z Biſk. fortecą i portem. Leży na ſkale w koło oblaney morzem, *m.* 11. od Otranty, 18. od Tarentu, dł. 35. 45. ſz. 40. 20.

GALLIOPOLIS, Galliopol, bogate i rozległe M. Turcyi Europ. w Romanii, przy morzu *di Marmora*, z portem i Biſk. Mieſzkane ieſt od Turkow, Grekow i Zydow. Soliman opanował go r. 1357. Jeſt rezyd. Baſzy. Leży nad przeſmykiem, nazwanym także *Przeſmyk Dardanelli*, o 16. *m.* od Rodeſto, 40. od Konſtantynopolu, 18. od Imbra. dł. 44. 34. ſz. 40. 30.

GALLOWAY, *Gallovidia*, Prow. znaczna Szkocyi połd. z tyt. Hr. przy morzu Irlandzkim. Obfituie w zboże, paſtwiſka, ryby, wełnę, konie, ktore wielce u poſtronnych ſą zalecone.

GALLOWAY, Hr. Irlandzkie w Prow. Konnacyi, blizko *m.* 30. długie, 16. ſzerokie. Jeſt na z. Hr. Roſkomońſkiego. Obfituie w zboże, paſtwiſka. Galloway iego M. S.

GALLOWAY, *Galliva*, piękne, bogate i obronne M. Irl. ſtoł. Prow. Konnacyi, i Hr. Gallowayſkiego. Ma port wygodny, ktory czyni to miaſto nayhandlownieyſzym w Irlandyi. Wyſyła 2. Dep. na Parl. leży blizko cieśniny tegoż im. o *m.* 8. od Toamy, 14. od Athlony, 15. od Limmeryku, 34. od Dublinu. dł. 8. 32. ſz. 53. 12.

GALMIER, (S.) m. Fr. o *m.* 8. na z. od Lugdunu, 4. od Montbriſon. ob. Fonsfort.

GAMACHES, *Gamapium*, m. Fr. na pograniczu Normandyi i Pikardyi, z tyt. Margr. o *m.* 2. od *Eu*. Oyczyzna uczonego Franciſzka *Vatable*.

GAMBAIS, m. Fr. w *Mantois*, o *m.* 1. od Houdan, 2. od Monsfort. Ma ſkład ſoli od r. 1767. i tyt. Margr.

GAMBIA, *Gambea*, małe Krol. w Affr. w Nigrycyi, z wielką rz. tegoż nazwiſka, ktora ieſt iednym z koryt rzeki *Niger* zwaney. Obfituie w zboże, zwierzynę, słonie. Francuzi, Anglicy i Portugal. tu handel prowadzą, lecz Anglicy bronią go Francuzom.

GAMMALAMMA, M. znaczne w Indyach, na wyſpie Ternacie, iedney z Moluckich, nal. do Hollendrow.

GANARA, *Ganara*, M. Affr. w Nigrycyi, nad rz. Nigrem, ſtoł. Krol. tegoż im. inaczey zwanego Kroleſtwem Uangarſkim. Ztąd wywożą złoto, ſenes i niewolnikow. Jeſt obronne i ludne. dł. 33. 13. ſz. 12. 20.

GAND, *Gandavum*, Gandawa, wielkie i piękne M. S. Flandryi Auſtr. z fort. wyſtawioną od Karola V. dla wſtrzymania od buntu mieſzkańcow; i z Biſk. fund od Pawła IV. r. 1559. Domow publicznych

ſczy wiele, a tych dziwnie wſpaniałych. Jeſt ſł. Traktatem nazwanym *Pacyfikacyą Gandawſką*, ktora ſtała ſię r. 1576. Ludwik XIV. dobył tego miaſta r. 1678. i powrocił go Hiſzp. mocą Traktatu Nimegſkiego. Xiążę Malborough opanował r. 1706. a Franc. go odebrali, r. 1708. Karol V. tu ſię narodził, iako też: Piotr Bakier, Arnulf Boſtius, Jan Palfin. &c. Leży przy zbiegu rzek Lis, Liwe, i Moer, ktore rożnemi kanałami dzielą miaſto na 26. wyſep; o 9. *m.* od Antwerpii, 11. od Maliny, 10. i puł od Bruxelli, 12. od Middelburga, 66. od Paryża. dł. 21. 35. ſz. 51. 24.

GANDELU, m. Fr. o 4. *m.* od *Chateau-Thierry.*

GANDERSHEIM, *Ganderſum*, m. Niem. w Cyr. niż. Saxonii, w Xſtwie Brunświck Wolfenbutel, z ſławnym Opac. Panien Proteſtanckich; o *m.* 7. od Goſlaru. dł. 24. 46. ſz. 51. 48.

GANDIGOT, M. obronne Azyi, na połwyſpie Indyiſkim, w Krol. Karnateńſkim, z ſł. Bałwochwalnią Indyiſką, gdzie widzieć ieſt mnoſtwo bożyſzcz złotych i ſrebrnych.

GANDIA, *Gandia*, M. Hiſzp. w Krol. Walencyi, z tyt. Xſtwa, należącym do Domu Borgiaſzow. Deklarowało ſię na ſtronę Arcy-Xięcia r. 1706. lecz Franc. opanowali go po wygraney pod Almanzą. Leży blizko morza, o *m.* 22. od Alikanty, 13. od Walencyi. dł. 17. 55. ſz. 39. 6.

GANESBORUGH, albo GAINBORUGH, wielkie i znaczne M. Anglii w Linkolshirze nad rz. Trentą, o *m.* 4. od Linkolny, 38. od Londynu. dł. 16. 45. ſz. 53. 20.

GANGARA, Krol. Gangarſkie, w Affr. w Nigrycyi, przy pograniczu kraiu Zanfary, Ma ſwego Krola, ktory nie wiele może. Wywożą ztąd złoto, ſenes i niewolnikow.

GANGEA, albo GANDIA, *Gandeau* iedno z naylepſzych i naypięknieyſzych miaſt Perſkich w Georgii. Rynki ma dziwnie wſpaniałe, a domy roſkoſznemi pooddzielane gaikami. Leży w rowninie miłey i żyżney, o 6. *m.* od Erywanu, 42. od Feſliſy. dł. 65. 10. ſz. 41. 32.

GANGES, *le Gange*, wiel. i ſławna Rz. Azyi w Indyach, wypływa z góry graniczącey z małym Tybetem, płynie przez wiele Kroleſtw, i wpada w odnogę Bengalſką; ma wiele podobieńſtwa do Nilu, w wylewach rocznych i żywieniu Krokodylow. Wodę ma czyſtą, ktora nieſie z ſobą wiele kruſzcu złotego, i kamieni drogich. Indyanie maią tę rz. za świętą, i wielce ſą do niey nabożni. Nayuſilniey zaś o to ſwych Bogow proſzą, aby mogli w iey wodach życie kończyć.

GANGES, m. Fr. o 7. *m.* od Montpelier, z tyt. Margr.

GANNAT, *Gannatum*, Gannata, m. Fr. w Burbońſkim pow. na pograniczu Arwernii, z kapitułą, o *m.* 10. od Moulins.

GANT, m. w Bearnie nad Netzą, o połtory mili od Pau. Jeſt mieyſcem urodzenia P. *de Marca.*

GAOGA, Kroleſtwo Gaotańſkie w Affr. na brzegu wſch. Nigrycyi; gran. z Krol. Burneńſkim, z kraiem Bardoa, z częścią Egyptu, Nubią i Krol. Gorgańſkim. Mieſzkańcy ſą grubianie, dzicy i bez wſzelkiey religii. M. S. leży przy ieziorze tegoż imienia.

GAP, *Vapincum*, dawne M. Fr. w Delfinacie, ſtoł. Gapeńſkiego Pow. z Biſk. Xiążę Sawoyſki dobył go r. 1692. i większą część miaſta w popioł obrocił. Leży przy górze, z ktorey płyną wody mineralne, uzdrawiaiące febrę terciannę, o *m.* 11. od Syſterny, 8. od Embrunu, 20. od Grenobli, 141. od Paryża. dł. 23. 44. ſz. 44. 35.

GAPENNES, m. Fr. w Pikardyi, o *m.* 3. od Abbewilli.

GARACK, Wyſpa znaczna na w. Azyi, na odnodze Perſkiey, ſławna pięknemi perłami, ktore ſię przy iey brzegach poławiaią. dł. 67.

15. ſz. 28. 45.

GARD, Opac. Fr. Cyſt. fund. r. 1139. o 2. *m.* od Ambianu nad Sommą, czyni 12000. liwr. ob. Pont du Gard.

GARDANE, włość Prow. o *m.* 1. od Aix.

GARDA, M. w Pow. Werońſkim, w Państwie Weneckim, przy rozległym iezjorze, ktoremu ſwe nadaie nazwiſko, o 7. *m.* od Werony. dł. 28. 16. ſz. 45. 35.

GARDE, (la) m. Fr. w Delfinacie, o *m.* 1. od *St. Paul-trois Chateaux*, od ktorego nazwiſko wziął ſławny Baron *de la Garde* zwany Kapitan Paulin.

GARDE-DE-DIEU, Opac. Fr. Auguſt. fund. r. 1150. o 5. *m.* od Montauban; czyni 3500. liwrow.

GARDELEBEN, albo GARDELEGER, *Gardelebia*, m. Niem. w dawney Marchii Brandeburſkiey, nad Muldą, o 13. *m.* od Magdeburga, 22. od Brunſzwiku.

GARDIOLLE, m. Fr. w Langwedocyi, o 4. *m.* od Lawory.

GARDON, rz. w Langwedocyi; bierze ſwoy początek w Sewennach, i łączy ſię z Renem; noſi z wodą odrobiny złota. Ob. Pont-du-Gard.

GARDUCH, m. wyż. Langwedocyi, o 6. *m.* od Tuloſy.

GARFD, m. Afr. w Krol. Marokańſkim, w Prow. Suza. ſł. młynami cukrowemi.

GARET, *Gareta*, Kraina Afryk. w Barbaryi w Krol. Fezańſkim, nieurodzayna, iednakże ludna. Melilla, Kazaza, Tezor, Mekwa, ſą tey Krainy miaſta znacznieyſze.

GARGANVILLARD, m. Fr. o 3. *m.* od Riviere-Verdun.

GARGEAU, ob Jargeau.

GARIAB, ob Geriach.

GARILLAN, *Liris*, *Clanius*, rz. Włoſka, w Krol. Neapol. ktora oddziela Ziemię Lawora od Kampanii Rzymſkiey; bierze ſwoy początek w Abruzzo, wpada w morze Toſkańſkie.

GARNACHE, m. Fr. w Piktawii, o 2. *m.* od morza, 7. od Nantes.

GARNERANS, m. Fr. w X. Dombſkim, o 2. *m.* od Macon.

GARNESEY, *Sarnia*, Wyſep na morzu *Manche*, przy brzegach Normandyi, nal. do Angl. długa na *m.* 10. ma figurę lutni, handel znaczny prowadzi, gadu iadowitego nie cierpi i nie zna, znayduie ſię na niey kamienie Szmergiel, ſłużące złotnikom do czyſzczenia kamieni drogich, ſzklarzom do rznięcia ſzkła. S. Piotr ieſt iey M. S. Leży o *m.* 6. od Wyſpy Jerſey, 8. od Konſtancyi, 15. od St. Malo. dł. 14. 48.—15. 5. ſz. 49. 28.′ 36.″

GARONNE, *Garumna*, rz. Fr. bierze ſwoy początek w gorach Pireneyſkich, w Pow. *Conſerans* na pograniczu Arragonii, płynie przez Langwedocyą, Akwitanią i wpada w morze o *m.* 20. niżey Burdegali złączywſzy ſię z rz. Dordoną pod *Bec-d'Ambez.* Od tego mieyſca, aż do iey uyścia, daią iey nazwiſko *Gironde.* Zaczyna być ſpławną od Muretu.

GARRIS, m. Fr. niż. Nawarry, o *m.* 1. od S. Palais.

GARTZ, *Gartia*, m. Wyſpy Rugieny przy Pomeranii leżącey. Nal. do Szwedow. Leży na tym mieyſcu, na ktorym przedtym było potężne miaſto Karentz, *Carentia*, wieku 12. od Xiąząt Pomorſkich zburzone.

GARTZ, *Gartia*, M. Pomeranii w X. Szczecińſkim, nad Odrą, nal. do Krola Pruſ. dł. 34. 45. ſz. 53. 13.

GARWOLIN, m. Pol. w ziemi Czerſkiey, ſtoł. Pow. Garwolińſkiego, z Stwem, ktore płaci kwarty Zł. 1707. ſławne dobremi Piwami, od Warſzawy *m.* Pol. 7.

GASKONIA, *Gaſcogne*, *Vaſconia*, wielka Prow. Fr. w Wielkorządztwie Akwitańſkim, między Garumną Oceanem i gorami Pireneyſkiemi; zamyka w ſobie Powiaty:

les Landes, *la Chalose*, *le Tursan*, *le Marsan*, *le Bigorre*, *le Comminges*, *l'Armagnac*, *le Conserans*, *le Gabadan*, *la Lomagne*, *l'Astarac*, *la Riviere-Verdun*, *le Nebusan*, i cztery Doliny; nadto Kray Albret, Pow. Komdomski, część Bazadeńskiego i Bendgalskiego. Czasem, lubo niewłaściwie, pod im. Gaskonii rozumieią Langwedocyą i całą Guiennę. Gaskończykowie są wielce dowcipni, ich wielomowność i chełpienie się w dziełach odwagi i męstwa, dało imie Gaskonady temu, co trąci samochwalstwem. Gaskończykowie, mieszkaiący w Prow. sąsiedzkich górom Pireneyskim, pochodzą z Hiszpanii.

GASPESIA, *Gaspozya*, Prowincya Amer. półn. gran. na półn. z górami zwanemi Maryi Panny, na połn. i w. z odnogą S. Wawrzyńca, na połd. z Akadyą, na z. z Kanadą. Mieszkana iest od ludzi dzikich, urodziwych, mężnych, zręcznych i napodziw gibkich. Przenoszą się z mieysca na mieysce, żyią połowem i polowaniem. Farbuią się czarno i czerwono, niektorzy zaś z nich daią sobie przekluwać koniec nosa, i rożne przypinaią ozdoby. Cześć oddaią słońcu; piiaństwu bardzo podlegli, mimo tego są z temparamentu powolni, i spokoyni, lakomstwa nieprzyiaciele głowni i dalecy od wszystkich wad narodom dzikim pospolitych.

GASSION, przedtym *Camou*, m. niż. Nawarry, o *m.* 2. od *St. Palais*. Znayduie się tu blizko Thionwilli zamek zwany przedtym Neurburg, teraz zaś *Gassion*, przeto iż General tegoż im. przy nim obozował r. 1643.

GASTEIN, *Gasteinum*, mieysce sł. łaźniami swoiemi, w Arcy Bisk. Salisburskim.

GASTINE, Opac. Fr. fund. r. 1138 o *m.* 4. od Tours, czyni 3200. liwr. ob. Partenay.

GASTINOIS, *Vastinium*, Gastyński Pow. we Fr. długi *m.* 18. szeroki 12. Dzieli się na Francuzki i Orleański, obfituie w pastwiska, lasy i szafran. M. S. iego *Chateau-Landon*.

GATE, wielkie pasmo gór w Azyi na połwyspie, z tey strony Gangesu, ktory ie w całey ich długości, na dwie bardzo nierowne rozdziela części. Naygodnieysze tu uwagi iest to: iż z iedney strony przy Malabarze tęga zima zaczyna się w Miesiącu Czerwcu z wiatrem połud. i z. gdy tegoż czasu z drugiey strony przy Koromandelu, w niektorych mieyscach *m.* 20. tylko odległych od Malabaru piekna nader iest wiosna i nayślicznieysza czasu pora.

GATTEVILLE, m. Fr. w Normandyi, niedaleko Barfleur.

GATTON, m. Ang. w Surrey, wysyła 2. Dep. na Parl.

GAU, Gaw, Gou, albo Gow, są to zakończenia czyli terminacye, ktore wielu imionom przydaią się i odpowiadaią słowom Francuzkim *Contrée*, *Canton*, Polskim Kraina, Powiat, Łacińskiemu słowu *Pagus*, ktore pospolicie znaczyło okolice położone w dolinach oblanych rzekami.

S. GAUDENS, *Fanum S. Gaudentii*, M. Fr. bardzo ludne, stol. Nebuzańskiego Pow. Leży nad Garomną, o 2. *m.* od St. Bertrand. dł. 18. 36. sz. 43. 8.

GAVE, nazwisko, ktore daią we Fr. niektore prowincye strumykom, czyli wodom płynącym, a ktore swe szczegulne biorą imiona od mieysc popodktore płyną, iako to *Gave de Pau*, *Gave d' Oleron*.

GAVELKOWEN, m. Niem. w niż. Bawaryi, w Regencyi Landshutskiey, o *m.* 8. od Landshutu.

GAUIAC, m. Fr. w Gaskonii, o 5. *m.* od Daxy.

GAURAN, wieś Irl. w Hr. Kilkenny, o *m.* 4. na w. Kilkenny. Deputuie na Parl.

GAURE, Hr. w Lomanii, ktorego *Fleurance* mieyscem głownym.

GAVRE, m. z tyt. X. w Hr. A-

losteńskim, między Gandawą i Udenardą.

GAVROWIE, albo Gwebrowie, *Persi*, Narod rozsypany, w Azyi, osobliwie w Persyi i Indyach. Są to reszty dawnych Persow. Ogniowi wielkie poszanowanie oddaią, rolnictwo czynią aktem Religii, i poczytuią go za rzecz nayprzyiemnieyszą Bogom. Zoroastra mienią być swym Fundatorem. Dwoch wierzą Bogow, iednego złego, drugiego dobrego. Obyczaie ich miłe, są mężni i pracowici, mimo tego nędzni, nieumieiętni, od Persow i innych Mahometanow mocno prześladowani. Zyią podług obyczaiow swych Przodkow i przepisow Kapłanow. Alexandra W. i Mahometa, maią za dwoch naywiększych zbrodniow, i zawsze o nich mowią z pogardą. Nie żenią się tylko z osobami wychowanemi i statecznemi w ich religii. Nie mogą mieć więcey żon nad iednę, lecz w przypadku niepłodności, w przeciągu 9. pierwszych lat małżeństwa mogą drugą poiąć.

GAVREY, Baronia Fr. w Normandyi, o 3. *m.* od *Coutances.*

S. GAUTIER, m. Fr. w Bituryceńskim Pow. o *m.* 2. od Argentony.

GAZA, *Gaza*, dawne i sławne M. Azyi w Palestynie o *m.* 1. od morza, z portem nazwanym nowa Gaza, Maiama i Konstancya. Dziś iest bardzo małe, o pierwotney iednak iego piękności, z pozostałych wnosić można gruzow. Blizko miasta iest zamek, w ktorym rezyduie Basza. Leży o *m.* 20. od Jeruzalem. dł. 52. 30. sz. 31. 28.

GDANSK, *Gedanum*, po Niem. *Dantzig*, M. Pruskie w Woiew. Pomorskim, iedno z naywiększych, naybogatszych i naymocnieyszych miast Europy; trzecie w rzędzie 3. głownych miast Pruskich, z portem sławnym dla handlu, ktory z całą prowadzi połnocą. Jest miasto wolne, Anzeatyckie, rządzone przez swoy Magistrat podług swych praw i zwyczaiow, iest pod protekcyą Krola Pol. Zdobią go publiczne gmachy, wspaniałe Kościoły, Zbroiownia, Spiklerze wielkie, Gymnasium Akademiczne, Biblioteka, Giełda, zwana *Artushoff*, Brama, Zegar dawny godny podziwienia, statua Augusta III. Ratusze w nowym i starym mieście starożytne. Ulice iednak ma wązkie. Fortyfikacye iego utrzymywane są od miasta w swym stanie. Gdańsk liczy osiadłych Obywatelow na 80000. procz wielkiey liczby obcych. Handel iego użycza produktow Polskich innym Narodom; a towary morskie temuż Krolestwu w zamian przesyła, ktory iak iest znaczny można wnieść z opisu r. 1752. w ktorym przyszło do Gdańska z Polski statkow 1288. z morza zaś 1014. okrętow, a przywieziono zboża więcey nad 58060. łasztow, atoli rok ten nie był nayzyskownieyszym dla Gdańszczan rokiem. Roku zaś 1780. weszło okrętow Kupieckich 405. wypłynęło 412. wprowadzono z Polski zboża łasztow 13072. Obywatele są Religii Luterskiey, wniesioney tu pod Zygmuntem Augustem, nowość iey wielkich zamieszek była przyczyną. Mieszczą się iednak Katolicy, maią swe Kościoły, i w rządach Duchownych do Officyała Pomorskiego należą, ktory tu ma rezyd. Gdańsk ma Kasztelana swego, i Posłowie iego przed traktatem r. 1775. zasiadali między Senatorami Pruskiemi, na Generałach Pruskich. Od r. 997. iuż Gdańsk był dobrym miastem, r. 1343. ufortyfikowany został, r. 1454. wybił się z pod iarzma Krzyżakow, i poddał się Kazimierzowi IV. Krol. Pol. od ktorego wielkie Przywileie i Prawo bicia monety otrzymał. R. 1577. gdy niechciał uznać Stefana Krola, od banicyi znaczną summą opłacić się musiał r. 1706. Krol. Angiel. Holandya, i Krol Pruski obowiązali się do Gwarancyi Gdańskowi. R. 1734.

za przyięcie Stánisława Leszczyńskiego wiele złego od Moskwy poniosł R. 1752. wszczęte międzyGdańszczanami zamieszki, ustawą Krolewską zostały przytłumione. Należy do Rzeplтey Polskiey. Oyczyzną iest Filipa Kluweryusza, sław. Heweliusza Astronoma, i Lengnicha Pisarza Hist. i Prawa Pol. Leży nad Raduniem i Motławą, nad ktorą ma młyn o 18. kołach, ktory miał czynić mu przedtym na godzinę czerwony złoty. Jest od morza o milę, od w. i połn. Wisłą czyli Leniwką, od połud. i z. górami opasany. Od Krolewca m. 21. od Torunia 24. od Warszawy 49. od Wiednia 125. od Paryża m. Fr. 300. dł. 36. 40. sz. 54. 22. Gdańska żuława oblana Wisłą i Motławą zawiera Wsi 33. łanow ziemi 1400. zawisła od rządu miasta, nal. do Kr. Prus.

GEARON, albo Garon, m. Perskie w Farsystanie, między Schiras i Banderkongi, w ziemi nayprzednieysze wydaiącey daktele w całey Persyi.

GEBWEILLER, M. wyż. Alsacyi nad kanałem idącym do nowego Bryssaku, o 3. m. od Kolmaru.

GEDROYCE, m. Litt. w Woiew. Wileńskim, założone od Kniaziow Gedroycow, ktorych dotąd Dom kwitnie, a ktorzy tu swe szeroko rozpościerali włości, bo wzdłuż więcey nad m. 26. Jest od Wilna ku połn. m. 7.

GEFAL, m. Saskie w Woigtlandyi, o milę od Plaweny.

GEGENBACH, albo Gengenbach, *Gegenbachium*, M. Niem. wolne Cesar. w Szwabii, w Ortenawii pod protekcyą Domu Austr. i Xżąt Fürstenberskich. R. 1770. uwolnione zostało od Prawa Kadukowego we Fr. znayduie się w tym mieście Opac. fund. 712. r. od Rutarda Hr. Alsacyi. Opat ma Przywiley nadany od Rudolfa I. r. 1278. iż żaden z poddanych od Sądow iego appellować nie może. Prałat ten iest członkiem Stanow Imperii. Miasto leży nad rz. Kinzią, o 6. m. od Strazburga, 10. od Fryburga. dł. 25. 40.' 58" sz. 48.' 24.' 50."

GEILDORF, ob. Gailendorf.

GEISLENGEN, piękne M. Cesar. Niem. w Szwabii, o 7. m. na połn. ku z. od Ulmy. dł. 27. 37. sz. 48. 38.

GEISMAR, albo Wyższy Geizmar, dawne m. Niem. w Landgrafstwie Kasselskim, ma dobre wody mineralne, iest o m. 5. na połn. od Kasselu.

GEITHEN, albo Geithann, m. Niem. Misnii. w cyr. Lipskim, o m. 2. od Rochlitza.

GELDRIA, ob. Gweldria.

GELNHAUEN, *Gelnusa*, Gelnhauza, m. Niem. Cesar. w Weterawii, pod protekcyą Elekt. Palatyna, z zamkiem zbudowanym od Fryderyka I. nal. on do Szlachty Imperii. Leży nad rz. Kinzią, o 6. m. od Hanau, 10. na połn. od Aszafenburga. dł. 26. 48. sz. 50. 20.

GEMAAIEDID, *Gontiniana*, mieysce obronne w Afryce na wysokiey górze, blizko Prow. Marokańskiey. Ma swego Xięcia i mieszkańcow wiele.

GEMBELOURS, *Geminiacum*, Gamblur, m. Niderlandu w Brabancyi z tyt. Hr. i dawnym bardzo Opac. *Don Juan*, Austryacki Generał poraził przytym mieście woyska Hollend. r. 1578. Leży nad rz. Orną, o 7. m. od Lowanium, 4. na połn. od Namuru, 9. od Bruxelli. dł. 22. 20. sz. 50. 32.

GEMINIANO, (San) m. Wł. w Toskanii na górze, w ktorey znayduie się koperwas. Ma piękne pałace, o 10. m. na połud. od Florencyi.

GEMMINGEN, *Gemminga*, m. Niem. w Palatynacie Reńskim, o 5. m. na z. od Hailbrony.

GEMOZAC, m. Fr. o m. 3. od Saintes.

GEMUND, m. Niem. w wyż. Karyntyi, z zamkiem, o 10. m. od Klagenfurtu.

GEMUNDA, M. Niem. w X. Juliaceńſkim, o *m.* 8. na połd. od Juliaku.

GEMUNDA, m. Niem. w Biſkup. Wurtzburſkim, o 10. *m.* od Wurtzburga, nad Menem; wzięte było od Xcia *de Saxe-Weimar* r. 1643. Jeſt wiele innych mieyſc tegoż im.

GEMUNDA, *Gemunda*, M. Ceſarſkie Niem. w Szwabii. Handel iego zawiſł na paciorkach, ktore wſzędzie obficie rozſyła. Obywatele ſą katolicy. R. 1775. od prawa kadukowego we Franc. uwolnione zoſtało. Leży nad rz. Remnitzą, o 11. *m.* na w. od Sztutgardy, 12. od Ulmy. dł. 27. 20. ſz. 48. 40. ob. Gmunden. Neekers-Gemund.

GENAP, *Genapum*, m. Brabancyi Auſtr. nad Dylą o *m.* 1. od Niwelli, 7. od Lowanium, 6. od Bruxelli. dł. 22. 4. ſz. 50. 36.

GENEHOA, kray Afr. w Nigrycyi ponad Nigrem, obfituie w zboże, ryż, trzody i ryby. Nay więcey tu bawełny zbieraią.

GENEP, albo GENNEP, *Genepum*, m. obronne Niem. z tyt. Hr. w Kliwii, zdobyli go Hollen. r. 1641. Franc. r. 1672. Nal. do Krola Pruſ. Jeſt nad rz. Neerſą blizko Mozy, o 2. *m.* od Kliwii, 5. od Nimegi. dł. 23. 25. ſz. 51. 42.

GENERAC, m. Fr. w Langwedocyi o 2. *m.* od Niſmes.

GENESTON, Opac. Fr. fundowane 1163. o 4. *m.* od Nantes. Zakonu S. Aug. czyni 12000. liwr.

GENEWA, *Geneve*, *Geneva*, dawne piękne, wielkie, ludne i obronne M. S. Rzpltey tegoż im. przedtym Ceſarſkie i Biſkupie, lecz gdy miaſto chwyciło ſię Kalwinizmu, Biſkupi iego wypędzeni zoſtali. Jeſt ſprzymierzone z Kantonami Zurychu, Berny i Solury. Ma ſławną Akademią, ktorey naypierwſi dway Teologii Profeſſorowie byli Kalwin i Teodor Beza. Rzplta ta ktorey rząd dotąd był Aryſtokratyczny, ſkłada ſię z Obywatelow, Mieſzczan, Rodakow, Mieſzkańcow i poddanych. Dwie pierwſze klaſſy zgromadzone ſkładaią naywyżſzą władzę, z nich ſkłada ſię Rada dwuchſet, Rada 25. i Rada 60. wtych 3. Radach właściwie ieſt zwierzchność naywyżſza, ponieważ od nich zawiſło decydować, co ma być proponowano zgromadzeniom Obywatelow i Mieſzczan. Inne klaſſy ſkładaią poſpolſtwo, i podlegaią dyſtynkcyom wielce nienawiſnym, ktore wielkich częſtokroć zamieſzek w tey Rzpltey bywaią przyczyną. Jakoż r. 1782. wzniecone z tey przyczyny rozruchy, do tego rzecz przywiodły ſtanu, iż rząd Aryſtokratyczny w Demokratyczny przemocą Rodakow i Reprezentantow zamieniony zoſtał. A przeto wielu wewnętrznych odmian, co do klaſs Obywatelow i obrad ſpodziewać ſię należy. Budynki publiczne Genewy ſą arcy wſpaniałe. Obywatele o ſwą gorliwi wolność. Od czaſow chwycenia ſię Religii Kalwinſkiey, ſtali ſię wielce ſławnemi przez ſwe rożliczne piſma na publiczny widok podane. Teofil Bonet, Jan Robert, Chouetius, Daniel Klerk, J.J. Rouſſeau &c. ztąd byli rodem. Leży nad Renem, ktory go na dwie nierowne dzieli części, niedaleko iezioра Geneweńſkiego, czyli Lemańſkiego, o 28. *m.* od Lugdunu, 26. od Beſanſonu, 16. od Chambery, 54. od Turynu, 95. od Paryża. dł. 23. 50. ſz. 46. 12.

GENEWENSKIE Jezioro, ob. Lemanus lacus. Lemańſkie iezioro.

GENGENBACH, ob. GEGENBACH.

GENGOUX-LE-ROYAL, (St.) *Gengulſinum Regale*, M. Fr. w Burgundyi, ſławne dobremi winami i Kaſztelem Krol. Jeſt 4te w rzędzie miaſt, ktore deputuią do Stanow ſwey prow. Leży przy gorze blizko rz. *Grone*, o *m* 8. od *Macon*, 7. od *Chalons*, 66. od Paryża. dł. 22. 8. ſz. 46. 40.

GEN-

GENIEZ-DE-MALGOIRES, (St) m. Fr. w Langwedocyi, o 7. *m.* od Usezy. Jest wiele we Franc. innych mieysc tegoż nazwiska.

GENIEZ, (St.) Opac. Bened. o 2. *m.* od Montpeliers.

GENILLE, m. Fr. w Turonii o poł milę od Loches.

GENIS-LAVAL, m. Fr. w pow. Lugduńskim, o *m.* 1. od Lugdunu.

GENITE, m. Fr. w pow. Lemowiceńskim, o *m.* 8. od Brives.

GENLIS, m. Fr. w Pikardyi, z tyt. Margr. i Opac. Premonstr: czyniącym 2000. liwrow.

GENOUILLAC, m. Fr. o *m.* 8. na poln. ku z. od Usezy.

GENOUILLAT, m. Fr. w Marchii, o *m.* 4. od Guerety.

GENOUILLE, m. Fr. w Santonii, *m.* 4. od *St. Jean d'Angeli*, inne o *m.* 1. od *Civrai.*

GENTHIN, m. Niem. w X. Magdeburskim, w Cyr. Jerichawii, *m.* 2. od Jerichau.

GENTILLIS, wieś Fr. *m.* 1. od Paryża, w niey odprawiło się iedno Consilium r. 767.

GENUA, po Fr. *Genes*, dawne, obronne, bogate, wspaniałe M. i iedno z nayprzncypalnieyszych we Włoszech. Stoł. Rzpltey Genueńskiey; ma Arcy-Bisk. i port bardzo wygodny, ubespieczony groblą na 560. stop szeroką. Kościoły, budynki publiczne, pałace, ktorych tam bardzo wiele liczy się, są dziwnie wspaniałe; osobliwie zaś pałac Doży, Familii Doriow, Grymaldow, Pallawicinich, &c. i przeto zowią Genuę pyszną. Ludwik XIV. bombardował go r. 1684. Krolowey Węgierskiey poddało się 1746. lecz ieden z obywatelow będąc źle traktowanym od Officera Austr. d. 5. Grudnia roku tegoż wzburzył pospolstwo, że rzuciło się do buntu, i woyska Krolowey, większą część o śmierć przyprawiwszy, z miasta wypędziło. Oblegli go byli Austr. potym, lecz od woysk Fr. pod wodzem *Boufflers*, do odstąpienia przymuszeni zostali r. 1747. Papież Adryan V. Lazaro Calvi, Jan Balbi, Oberto Fogliera; Doryowie, tudzież inni wielcy, i sławni ludzie z tego miasta rodem byli. Handel wielki prowadzi, zalecaią go fabryki materyi iedwabnych, a szczegulniey aksamitu i adamaszku. Leży prawie wpośrzodku Rzpltey, częścią na rownini, częścią na wzgórku, niedaleko morza śrzodz. w położeniu dziwnie miłym. Budowane iest wpoł koła, nakształt Amfiteatru o *m.* 28. od Medyolanu, 25. od Turynu, 26. od Parmy, 45. od Florencyi, 90. od Rzymu, 182. od Paryża. dł. 26. 32. sz. 44. 25.

GENUENSKA, Rzeczpospolita we Włoszech, zamyka pomorze Genuy, i wyspę Kapraią. Przed tym nierownie znakomitszą była, niżeli iest dzisiay. Pomorze Genuy rozciąga się po nad morzem śrzodz. między Toskanią ku połd. Xstwem Massańskim, ku w. na z. Hr. Niceńskim, Xstwem Monaceńskim i Alpami, ku poln. Xstwem Parmy, Medyolanu i Monsferatu. Rząd Rzpltey zostaie przy Senacie, ktory ma tytuł. *Excellentiæ*, na ktorego czele iest Doża, a ten ma tytuł *Nayiaśnieyszego*, rządzi on lat 2. kończy swoy urząd ostatniego dnia Grudnia; ieżeli się dobrze sprawił, zostaie dożywotnim Prokuratorem Rzpltey, a niemoże być Dożą obrany aż w lat 5. Do rządu należy wielka Rada, w ktorą wchodzą wszyscy Szlachta od lat 22. wieku swego; ta zaś iest stara, zwana *Veteris porticûs*, i nova, *novæ porticûs*, iż dawniey, starsi iednemi, nowi drugiemi drzwiami do sali radney wchodzili. Także iest rada mała, ze 200. osob wybranych z rady wielkiey, składaiąca się. To iest tu szczegulnego, że Elekcye do celnych Urzędow, idą losem gałek wyciąganych z puszki zwaney *Seminarium*, maiących napisy godnych Obywatelow. Zkąd od losu

cale zawiſt rząd tey Rzpltey. Godność częſto nieſzczęśliwa, ſtarzeie ſię przez kaprys loſow na ſpodzie ciemney puſzki. Uſtanowienie rządu wolnego, winni ſą Genueńczykowie familii Doriow, ktorzy maiąc ſobie oddaną od Karola V. Genuę, przywrocili iey wolność.

S. GEORGIUS, S. Jerzy, Zamek rozrywki Margrabi Bareutſkiego, blizko ieziora, przy ktorym znayduie ſię fabryka piękney Porcellany, i niedaleko ztąd weſoła puſtynia.

GEORGIUS, (S.) bogate Opac. Niem. Auguſtyanow, w mieście Iſny, w Szwabii. Opat ma głos i mieyſce na Seymie Rzeſzy Niemieckiey.

GEORGIUS, Monaſter z grodem w X. Wirtemberſkim. Tu Dunay ſwoy bierze początek.

GEORGE, (S.) Opac. Bened. w Rennes. ob. Bocherville.

GEORGII, (S.) del Paſſo, klaſztor blizko Madrytu, fund. 1457. od Henryka IV. na pamiątkę odprawionego tu kawalerſkiego turnieju od P. *Cueva*, dla przeświadczenia kollegow ſwoich, iż w Krolowey miał naylepſzą przyiaciołkę.

S. GEORGE-DES-BOIS, Opac. Fr. Aug. czyni 1500. liwr. w Mans.

S. GEORGE-D'ESPERANCE, m. Fr. w Delfinacie, o 3. *m.* od Wienny.

S. GEORGE-SUR-LOIRE, m. w Andegawii, o *m.* 1. od *Chantocé*. Jeſt tu Opac. Aug. wynoſzące 1500. liwrow.

GEORGENSTADT, ob. Johan-Georgenſztadt.

GEORGII, (S.) S. Jerzego, mała wyſpa w Pan. Weneckim, na połd. miaſta ſtoł. Jeſt tu klaſztor Bened. ktorego kościoł ma być ieden z naypięknieyſzych we Włoſzech.

S. GEORGES, w Normandyi o 3. *m.* od Mortain.

S. GEORGES, na wyſpie Ré. o 3. *m.* od Milhaud, ſą miaſta Fr.

S. GEORGES-DE-LUZENSOU, S. GEORGES-DE-MUSIDAN, ob. Muſſidan.

GEORGIA, czyli GURGISTAN, *Georgia*, Prow. Azyi, ſkładaiąca część Perſyi i Turcyi Azyat. w okolicach Kaukazu, między morzem czarnym i Kaſpiyſkim. Miaſt ma bardzo mało. Chleb, wino, granaty, bydło i inne rzeczy do życia potrzebne, ſą tu wyśmienite, i w wielkiey obfitości. Krew naydelikatnieyſza w świecie płynie w żyłach oboiey płci. Niewiaſty tamteyſze, pierwſze co do piękności i urody między wſzyſtkiemi na całym świecie, trzymaią mieyſce, tyle tylko ich nagany, iż ſię nazbyt malują. Georgianie z przyrodzenia maią wiele dowcipu, ſą grzeczni, ludzcy, w poſiedzeniu mili, ale w piiaństwie i cieleſności aż nadto zatopieni. Wſzyſcy prawie ſą chrześcianie, maią wielu Biſk. i Patryarchę iednego. Niektorzy z ich rządcow czyli panow zoſtaiący pod władzą Sułtana, zbuntowali ſię byli przeciwko niemu, aby ſię uwolnili od daniny Corek, ktore do iego Saraiu poſyłać ſą obowiązani; i pryncypałem ſwoim uznali Herakliuſza; iakoż przez traktat zawarty r. 1774. między Portą i Roſſyą od tey daniny uwolnionemi zoſtali. Vice Rey, ktory od Perſow tu przyſłany bywa, ieſt Mahometanin. Rzeka Kur płynie przez cały ten kray i noſi baty, co nie ieſt rzeczą powſzechną dla rzek Perſkich. Teflis tey Prow. ieſt M. S. ob. Mingrelia.

GEORGIA-NOWA, *la Nouvelle Georgie*, Kolonia Angiel. w Amer. połn. w Florydzie, między 31. i 32. graduſem ſzerokości; wiele tu robią iedwabiu; leży na połd. Karoliny. Jeſt iedna ze 13. ſtanow ſkonfederowanych Ameryki. Ob. Stany ziednoczone Amer. i Penſilvania.

GEPPENG, albo GOEPPINGA, M. Szwabſkie w X. Wirtember-

ſkim, z zamkiem nad rz. Wilſą, o 10. *m.* od Sztutgardy, 5. od Gemundy, 10. od Ulmy, ſławne wodami mineralnemi. dł. 27. 10. ſz. 48.

GER, w Normandyi o 2 *m.* od Mortain. *Ger*, w Bearnie o 3. *m* od Tarbes, ſą m. Franc.

GERA, albo mały Lipſk. *Gera*, piękne M. Niem. w Cyr. wyż. Saxonii, w Miſnii, zdobi go wſpaniałe *Collegium*, leży nad Elſterą o 4. *m.* od Zeitzu. R. 1449. od Czechow zrabowane było; ma znaczną fabrykę kitaiek i innych materyi iedwabnych. r. 1781. ze wſzyſtkim pogorzało.

GERAW, *Geravia*, Pow. Niemiec. w Cyr. wyż. Renu, tak nazwany od małego miaſteczka Geraw, o *m.* 2. na w. od Darmſtadu. Ma Xcia tegoż nazwiſka.

GERBOREY, *Gerboredum*, M. Fr. w Bellowaceńſkim Pow. z piękną Kapitułą i zamkiem nadruynowanym. Wzięte było od Angl. r. 1437. a odebrane ſzturmem od Franc. r. 1449. ſławne ieſt wiernością ku ſwym Krolom, co ſprawiło iż, gdy Henrykowi IV. przechodzącemu z woyſkiem, mieſzczanie w prezencie ofiarowali wino, on niekazawſzy wprzod podług zwyczaiu Podczaſzemu ſwemu koſztować, napił ſię te powiedziawſzy słowa, *niemamy tu dla nas czego obawiać ſię.* Leży o *m.* 5. na połn. ku z. od Bellowaku, 20. od Paryża. dł. 19. 22. ſz. 49. 35.

GERBES, GERBI, albo Zerbi, *Girba*, wyſpa Afr. w Krol. Tunetańſkim przy brzegach Barbaryi, na morzu śrzodziemnym. Sam tylko ięczmień rodzi, procz tego iednak wydaie obficie figi, oliwę i rozenki. Na brzegach tey wyſpy znayduie ſię drzewo, od dawnych zwane *Lothus*, rodzące owoce wielkości bobu, żołte iak ſzafran, tak zaś przedni i wyśmienity ten owoc ma ſmak, iż u Grekow w przyſłowie było, że kto raz zakoſztował tego owocu, iuż o ſwey zapomniał Oyczyźnie. Dependuie od Baſzy Trypolitańſkiego, od tego czaſu iak Turcy wypędzili ztąd Xżąt Alby i Medinaceli. dł. 29. 5. ſz. 34. 10.

GERBEVILLERS, m. Fr. w Lotaryngii, o *m.* 2. od Lunewilli, z tyt. Margr. i pięknym zamkiem. W kościele Karmelitow, ktory ieſt dziwnie piękny, widzieć ieſt groby Margrabiow tego mieyſca.

GERBSTAEDT, m. i grod w Hr. Mansfeldzkim, przedtym był to tylko klaſztor Kamedułow. Przedane ieſt wraz z Trezwitzą Krolewicowi Pruſkiemu. Od Mansfeldu na połn. ku w. *m.* 3.

GERDEREST, Baronia Fr. w Bearnie, o *m.* 2. od Molas.

GERENRODE, ob. Gernrode.

GERGEAU, ob. Jargeau.

GERGENTI, *Agrigentum*, Agrygent, M. Wł. w Sycylii z zamkiem i Biſk. Leży w dolinie *di Mazara*, blizko rz. S. Błażeia, o 24. *m.* na w. od Mazary, 20. od Palermu. dł. 31. 21. ſz. 47. 23.

GERGY, m. Fr. w Burgundyi, o *m.* 1. od Chalons.

GERIAK, forteca i port przy brzegach Malabaru, oddalone od Bombayu na 12. godzin żeglugi. Ta forteca służyła niegdyś za ſchronienie Korſarzowi Andria. Admirał Watſon. r. 1758. flottę iego ſpalił i fortecę opanował.

GERINGSWALDA, m. o *m.* 2. od Rochlitzu, w Miſnii.

GERMAIN, (S.) m. Fr. w Lemowiceńſkim pow. o *m.* 11. od Lemowiki z Kapitułą.

S. GERMAIN, Opac. Bened. blizko Rhodes. Tegoż im. inne w Antyziodorze czyniące 1400. liwr.

S. GERMAIN-DE-BOURGUEIL, m. Fr. w Andegaweńſkim pow. o *m.* 4. od Saumur, z Opac. Bened. czyniącym 14000. liwrow, z zamkiem i tyt. Baronii, blizko laſu tegoż im.

S. GERMAIN-DE-PREZ, Opac. Bened. w Paryżu, czyni 150000. liwrow.

S. GERMAIN-EN-LAIE, *Sanctus Germanus in Lidia*, piękne M. Wyspy Fr. z Pałacem Krolewskim, przyozdobionym od wielu Krolow Franc. a osobliwie od Ludwika XIV. ktory się w nim urodził. Jest to iedno z naypięknieyszych pomieszkań we Francyi dla prospektu, ktory mieć można; z wspaniałey grobli, z ogrodow i łączącego się z ogrodem roskosznego lasu, o 4. *m.* od Paryża nad Sekwaną. dł. 19. 40. sz. 48. 52.

S. GERMAIN-LAMBRON, m. Fr. w Arwernii, w ziemi zwaney Lambron nad Allierą, o 5. *m.* od *Brioude.*

S. GERMAIN-LAVAL, M. Fr. w Pow. Forez, z Kasztelem Krolewskim, iest w gruncie żyźnym i w dobre wino obfituiącym, o 6. *m.* na połud. od Rotomagu, 91. od Paryża. dł. 21. 31.' 42." sz. 45. 49.' 57."

S. GERMAIN-DE-PRINCAY, m. Fr. w Piktawii, o 6. *m.* od Fontenay.

GERMANO, M. Wł. w Krol. Neapol. w ziemi Labour, przy gorze Kassyńskiey, nal. do Opata gory Kassynu. dł. 31. 28. sz. 41. 33.

S. GERMANS, m. Angiel. w Kornwalli, o 2. *m.* od Plymouthu. Wysyła 2. Dep. na Parl.

S. GERMER-DE-FLAIX, m. Fr. o 4. *m.* od Bellowaku, z Opac. Bened. czyniącym 12000. liwr.

GERMERSHEIM, *Vicus Julius*, *Germersheimum*, m. Niem. w Palatynacie Reńskim, nal. do Woiewody Renu. Leży niedaleko uyścia rz. Kweichy w Ren. Cesarz Rudolf I. tu umarł r. 1290. O *m.* 2. na z. od Filipsburga, 3. od Landau. dł. 26. 2. sz. 49. 10.

GERMIGNY, *Germiniacum*, m. Fr. o milę od S. Florentin. Jest inne Germigny o milę od *Meaux*.

GERMINI, m. Lotaryngii z tyt. Hr. o 2. *m.* od Wezelis, 4. od Nancy.

GERNESEY, ob. Garnesey.

GERNRODE, albo GERODE, sł. Opac. Niem. ktorego Xieni iest Xiężną Imperii, blizko Opac. Kwedlinburg. Zostało sekularyzowane.

GERNSHEIM, albo GERESHEIM, M. Niem. nad Renem, w Landgrafstwie Darmstadzkim z zamkiem dobrym, o 3. *m.* od Worms, tyleż od Darmstadu. dł. 26. 6. sz. 49. 44.

GERODSHOFEN, dawne M. Niem. w Frank. w Bisk. Wurtzburskim. o 7. *m.* na połud. od Szweinfurtu.

GEROLDSECK, Geroldzek, Hr. wolne i udzielne w Szwabii w lesie czarnym, między Orsenawią i Brisgawią, o 7. *m.* na połud. ku w. od Strazburga. Jest inny Geroldseck w Hr. Lichtenberskim.

GEROLSTEIN, m. Niem. w Pow. Eiffel, nad Killą, o 12. *m.* na połn. od Trewiru. Ob. Kufstein.

GERRENSHEIM, m. Niem. Elekt. Mogunckiego, o 9. *m.* na połud. ku w. od Moguncyi, nad Renem.

GERRESHEIM, Opac. Panien Szlachetnych, w X. Bergeńskim, blizko Dusseldorfu.

GERS, rz. Fr. w Gaskonii, bierze swoy początek w Nebuzan, i łączy się z Garumną, o *m.* 2. wyżey Agenny.

GERSAW, M. Szwaycarskie niedaleko ieziora Lucerneńskiego, o 2. *m.* od Szwitz, ktore składa małą Rzepltę od nikogo niedependuiącą, od czasow bezpamiętnych.

GERTRUDENBERG, Klasztor Bened. w Bisk. Osnabruckim, niedaleko Osnabrugi.

GERTRUYDENBERG, *Gertrudenberga*, piękne, dawne i obronne M. Niderlandu w Brabancyi Holl. Jest iednym z naylepszych bastyonow Hollend. Zdobyte było od Stanow Skonfederowanych na Hiszpanach r. 1573. odebrane od Xcia

Parmy r. 1589. Xżę Maurycy opanował go po 3. mieśięcznym oblężeniu r 1593. i odtąd nal. do Holl. Tu miany był Kongreſs r. 1710. Leży nad rz. Dungeną, ktora wpada w Bies-Bos, o 4. *m.* od Bredy, 5. od Dordrechtu, 3. od Gorkumy. dł. 22. 24. ſz. 51. 44.

S. GERVAIS, S. Gerwazy, m. Fr. w Dyecezyi Klermontſkiey, o *m.* 8. od Riomy. Jeſt inne tegoż im. o 6. *m.* na z. Lodewy w Langwedocyi.

GESTE, m. Fr. w Andegaweńſkim Pow. o 3. *m.* od Kliſſony.

GESTRICIA, Geſtritz, Prow. Szwecyi połn. ma miny złote. Tyle tylko wydaie zboża, ile na wyżywienie mieſzkańcom iey potrzeba. Gewalia iey M. S.

GESULA, *Geſula*, Giezula, Prow. Affr. przy brzegach Barbaryi w Krol. Marokańſkim. Obfituie w zboże, bydło, złoto, cynę i żelazo. Większa część mieſzkańcow, ſą Kowale i Kotlarze. Co rok bywa tu wielki iarmark dwa mieſiące trwaiący, na ktorym wſzyſcy kupcy zagraniczni, ktorych liczba na 10000. wynoſi, żywieni i utrzymywani bywaią publicznym Prow. koſztem.

GEWALIA, albo Gafle, *Gevalia*, M. Szwedzkie, ſtoł. Geſtrycyi, bliſko odnogi Botnickiey, o *m.* 18. na połn. ku z. od Upſalu, 26. od Sztokolmu, 14. od Kopferbergi. dł. 34. 50. ſz. 60. 32.

GEVAUDAN, (le) *Gebalicus Pagus*, Gewodzki Powiat Fr. w Langwedocyi, gran. na połn. z Arwernią, na z. z Ruterguenſkim Pow. na połud. z górami Sewenneńſkiemi, na w. z Wiwareńſkim. Pow. Kray gorzyſty i niepłodny. Menda iego M. S.

GEUDERN, albo Goedern, włość wolna Niem. w Weterawii, między Haſſyą i Hr. Iſemburſkim.

GEVRES, albo Tremes, wieś Fr. z tyt. X. Paroſtwa, o 2. *m.* od *Ferté-Milon*. Jeſt inne w Pow. Cenomańſkim, nad Sarthą, o 4. *m.* od Alanſony, z tyt. Margr.

GEVREY, m. o *m.* 2. od Dizonu, ztąd wychodzą wina *de Chambertin* i *de Baize*.

S. GEWER, ob. S. Gower.

GEX, *Geſium*, m. Fr. w Dizońſkim Wielkorządztwie, ſławne przedniemi ſerami, głowne włości tegoż im. leżącey przy górze S. Klodyuſza, między górą Jurą, Renem, ieziorem Geneweńſkim i Szwaycarami, o 4. *m.* na połn. ku z. od Genewy, 90. od Paryża. dł. 23. 44. ſz. 46. 20.

GEYER, znaczne Hr. Niem. w Frankonii, nal. do Margr. Anſzpachſkiego. Miaſto, nadaiące imie Hrabſtwu, leży na pograniczu Biſk. Aichſtadzkiego, o 2. *m.* od Weiſenburga.

GEZIR, *Gezira*, M. Azyi w Dyarbeku, na wyſpie uformowaney od rz. Tygris, o *m.* 28. od Mozulu, 6. od Amadyi; zoſtaie pod rządem Beya. dł. 58. 45. ſz. 36. 30.

GHELA, *Ocelis*, port Arabii ſzczęśliwey, nad cieśniną Babel Mandelſką.

GHERMES, ob. Laar.

GHILAN, albo Guilan, Prow. Azyatycka w Perſyi przy brzegach morza Kaſpiyſkiego. Ma podoſtatkiem iedwabiu, oliwy, wina, ryżu i przednich wſzelkiego gatunku owocow. Mieſzkańcy ſą odważni, ſilni, przemyślni, idą za Sektą Omara. Reſcht iey M. S.

GIAC, m. Fr. w Arwernii o milę od Croq, 11. na z. od Riomy.

GIBEL, góra, ob. Etna.

GIBRALEON, m. Hiſzp. w Andaluzyi, nad rz. Odielą, z tyt. Margr. niedaleko morza.

GIBRALTAR, *Gibraltaria*, Zybraltar, piękne i obronne M. Hiſzp. w Andaluzyi przy górze tegoż im. z ktorey wierzchołku o 40. *m.* widzieć można morza, w ſtronie połnocney Golfu tegoż im. ktory łączy Ocean z morzem śrzodziemnym. Ma Port obronny kilką Fortecami. Mieyſce to poczytano zawſze za niedobyte, lecz mniemanie to r.

1704. zbite zostało, gdy od Angl. i Holl. wzięte było. Hiszpani prożno o iego odzyskanie kusili się r. 1705. 1718. i 1727. Przez traktat Utrechtski i Sewilski Gibraltar został przy Anglikach. W ostatniey teraźnieyszey woynie bronią go mężnie Anglicy, przeciw zebranym nieprzyiacioł siłom iuż od r. 1779. Leży o *m.* 10. od Ceuty, 18. od Cadix, 34. od Sewilli. dł. 12. 30. sz. 36. ob. Algezires.

GICZIN, M. Czeskie w cyr. Koenisgratzkim, o *m.* 9. na półn. ku z. od Koenigsgratzu.

GIDLE, m. Pol. w Woiew. Sieradzkim.

GIEBICHENSTEIN, stary zruynowany zamek, o pół. mili od Hali, w Saxonii nad rz. Salą. Widzieć tu ieszcze okno z ktorego sławny Ludwik, zwany Skoczek Landgraf Turyngii skoczył w Salę, i tym ocalił swe życie. Był bowiem osadzony w tym zamku z rozkazu Cesarza Henryka IV. za zabicie Fryderyka Hr. Palatyna Saskiego, chcąc Adelaidę małżonkę iego poiąć za żonę.

GIECH, Hr. wolne od r. 1726. w Frankonii w Margrabstwie Bareut blizko Kulmbachu, zawiera Grod Thurnawii i Buchowii.

GIELNIOW, M. Pol. w Woiew. Sendomirskim spustoszałe, sławne dobremi piwami, i urodzeniem S. Władysława.

GIEN, *Giemum*, m. Fr. w Orleańskim Pow. nad rz. Ligierą, o *m.* 2. od Bryary, 33. od Paryża.

GIENGEN, *Gienga*, M. wolne Cesar. Niem. w Szwabii nad rz. Brentzą, między Ulmą i Nordlingą, o *m.* 4. od drugiego. R. 1775. uwolnione zostało we Fr. od Prawa Kadukowego. dł. 28. 2. sz. 48. 38.

GIENZOR, *Gienzora*, M. Afr. w Barbaryi, w Krol. Trypolitańskim, od ktorego na *m.* 4. iest odległe.

GIERACE, *Hieracum*, Gieraz, M. Wł. w Krol. Neapol. w Kalabryi z Bisk. stoi na górze blizkiey morza, o *m.* 13. od Regio, 11. od Nikotery. dł. 34. 18. sz. 38. 15.

GIESBUCHEL, góra w Saxonii niedaleko Pirny, znayduią się w niey rudy żelazne.

GIESSEN, *Giessa*, obronne M. Niem. w Hassyi, ma *Universitatem*, fund. r. 1605. zamek obronny i wspaniały Arsenał. Należy do wydziału Domu Darmstadtzkiego. Leży nad rz. Lhoną, w położeniu miłym i żyznym, o 4 *m.* od Marpurga, 12. od Frankfortu nad Menem. dł. 26. 26. sz. 56. 20.

GIF, Opac. Bened. o *m.* 4. od Paryża, 2. od Wersalu.

GIFFORN, *Gifhornia*, M. w X. Zelleńskim z zamkiem obronnym i grodem, nad rz. Allerą, o 4. *m.* od Brunszwiku, 5. od Zelli. dł. 28. 24. sz. 52. 36.

GIGEAN, m. Fr. o *m.* 3. od Montpelieru, ma Opac. Panien Cystersek.

GIGERS, M. Afr. w Krol. Algerskim, leży na w. Algeru.

GIGLINGEN, m. X. Wirtemberskiego nad rz. Zaber, o 13. *m.* na półn. od Sztutgardy.

GIGLIO, *Oegilium*, wysepka Wł. przy brzegach Toskanii, z zamkiem, składa ona część Xstwa Toskańskiego. dł. 38. 35. sz. 42. 24.

GIGNAC, m. Fr. w Langwedocyi, o 4. *m.* od Montpelieru, blizko rz. Eraud. Ma prawo deputowania.

GIGONDAS, m. w X. Arauzykańskim, *m.* 3. od Orange.

GIHON, wielka rz. Azyi, dawnym zwana *Oxus*, bierze swoy początek w górze Imaus, wpadała w morze Kaspiyskie, lecz Tatarzy dla uwolnienia się od naiazdu Korsarzow morza Kaspiyskiego, uyście iey zwrocili do ieziora Aral, i przeto przerwali handel Indyi z Europą przez morze Kaspiyskie i morze czarne.

GIION, M. Hiszp. nadmorskie w Asturyi, o 4 *m.* od Oviedo. Tu

było oſtatnie ſchronienie Pelagiuſza Xiążęcia Chrześciańſkiego, przeciwko Saracenom. Ma port z obronnym zamkiem.

S. GILBERT, Opac. Premonſtr. czyni 1800. liwrow, w Diec. Klermonckiey.

GILDAS-DES-BOIS, Opac. Bened. czyniące 3500. liwrow, o *m*. 2. od *Pontchâteau*.

GILDAS-DES-RUYS, Opac. Zakonu S. Bened. czyni 6000. liwr. o *m*. 4. od Vannes.

GILGENBURG, m. w Krol. Pruſkim, o 25. *m*. od Krolewca, ſławne bitwą roku 1450. między Krolem Polſkim i Wielkim Miſtrzem Krzyżackim ſtoczoną.

S. GILLES, *S. Ægidii Villa*, S. Idzi, m. Fr. w Langwedocyi, iedno ze dwoch wielkich Przeorſtw Maltańſkich, z Kapitułą, ktorey Szef ma tyt. Opata i dochodu 14000. liwr. o *m*. 5. na z. od Arelaty, 11. od Montpelieru. dł. 22. 8. ſz. 43. 40. Tegoż im. m. Fr. o 4. *m*. na półn. od *Sables d' Olerone* nad Oceanem.

GILOLO, *Gilola*, wielki Wyſep Azyi, z M. S. tegoż im. na Archipelagu Wyſp Moluckich. Obfituie naywięcey w ryż, rodzi wiele drzewa zwanego *Sagus*, z ktorego owocu mieſzkańcy maią chleb i napoy, a z ſkory tegoż drzewa robią nici, ktore im ſłużą do robienia kraiowych kitaiek. Mieſzkańcy ſą dorodni, ale chitrzy i dzicy. Krol tey Wyſpy część tylko iey poſiada. Hiſzpanie i Hollendrzy maią tu ſwoie ſtanowiſka. Leży pod Ekwatorem. dł. 145.

GILOWI, m. w Czechach, w cyr. Caurzymſkim, żyły złote znaydować ſię tu maią.

GIMONE, rz. Fr. w Gaſkonii, płynie z doliny *Magnoac*, łączy ſię z Garumną, blizko Opac. *Belleperche*.

GIMONT, *Gimontium*, m. Fr. w Gaſkonii, w Lomanii, z Opac. Cyſter. fund. r. 1142. ktore czyni 8500. liwr. Leży nad rz. Gimoną, o 4. *m*. na w. od *Auch*. dł. 18. 40. ſz. 43. 40.

GINESTAS, m. Fr. w Langwedocyi, o 3. *m*. od Narbony.

GINGI, *Gingis*, M. i Forteca Azyat. w Indyach, ſtoł. Kr. tegoż im. na połud. Kr. Karnateńſkiego, o 11. *m*. na z. od Pondychery. Pomieſzkanie tu dla Europeyczykow ieſt bardzo ſzkodliwe, gdyż nabywaią ſię febry poſpolicie śmiertelne. dł. 97. 30. ſz. 11. 58.

GINGIRO, Krol. Afr. w Kafferyi mało co znane.

GIODDACH, albo Gedda, wielkie M. i Port na brzęgu wſchodnim morza czerwonego w Arabii. Wielce ieſt handlowne i uważane iako Port Mekki. dł. 58. ſz. 22.

GIOVENAZZO, *Juveniacum*, Dziowanezza, M. Wł. w Kr. Neapol. w ziemi Barſkiey z tyt. Xięſtwa z Biſk. Leży na górze blizko morza, o *m*. 4. od Baru, 5. na w. od Trani. dł. 34. 25. ſz. 41. 33.

GIRAISSONS, m. Fr. o *m*. 2. od Lavaur, w Diec. Albeńſkiey, z Kaſztelanią i Sądami Krolewſkiemi.

GIRAULMER, ieziorо na iedney górze w Lotaryngii, w Grodzie Wosghienſkim.

GIREFT, *Girfra*, wielkie M. w Perſyi w Karamanii, handel iego zawiſł na pſzenicy i daktelach. dł. 75. 30. ſz. 27. 30.

GIRGE, *Girgium*, M. znaczne w Afr. ſtoł. wyż. Egyptu, niedaleko Nilu, o *m*. 90. od Kairu. Handel iego zawiſł na zbożu, ſzocewicy, bobie, płotnie i wełnie. dł. 49. 50. ſz. 25. 5.

GIRGENTI, ob. Gergenti.

GIRONDE, ob. Garonne.

GIRONE, *Gerunda*, dawne, obronne i znaczne M. Hiſzp. w Katalonii, z Biſk. Francuzi opanowali go byli r. 1694. ale nazad powrocili mocą Traktatu Ryświckiego. Mikeletani (gorale Pyreneyſcy) r. 1705. uczynili ſię iego panami, Generał

zaś *Noailles* zdobył go, r. 1711. Leży na górce przy rz. Annas, ktora wpada w Terę, o 7. *m.* od morza, 5. na półn. ku z. od Palmos, 10. od Barcellony. dł. 20. 32. fz. 41. 55.

GIRONS, (S.) *Santus Gerontius*, M. Fr. w pow. *Conserans* nad rz. Salatą, o *m.* 11. od *Saint Lizier*, fławne licznemi, a walnemi iarmarkami, ktore fię w nim odprawuią, ofobliwie na bydlęta i muły. dł. 18. 45. fz. 42. 58.

GISORS, *Gisortium*, Gifor, M. Fr. w Normandyi, nadane tyt. Xftwa dla Marfzałka *Bellisle*, ktory go przy fwoiey śmierci znowu w Krolewfkie ręce złożył, r. 1761. Dane potem było Hrabiom *d'Eu*, wzamian za Xftwo Dombfkie. Leży nad rz. Eptą, w kraiu obfituiącym w zboże, o 5. *m.* na połn. od Gornay, 14. na połd. ku z. od Rotomagu, 16. od Paryża. dł. 19. 18. fz. 49. 15.

GIVET, *Givetum*, piękne M. Fr. w Niderlandzie, rozdzielone na dwie części przez rz. Mozę, z których iedną nazywa fię *Givet S. Hilarego*, drugą *Givet Panny Maryi*, fortyfikacye miafta bardzo dobre, fą one dziełem fławnego P. *Vauban* i Kazernie wygodne. Jeft blizko *Charlemont*, o *m.* 9. od Namuru, 8. od Rocroy. dł. 22. 22. fz. 50. 5.

GIVIRA, m. Wł. w Xftwie Medyolańfkim, w Hr. Anghierfkim, *m.* 3. na połd. od Anghiery.

GIULA, *Julia*, obronne M. wyż. Węgier, na pograniczu Tranfylwanii. Wzięte było od Turkow. r. 1566. odzyfkały go woyfka Cefarfkie, r. 1693. Traktatem Karłowieckim przy Węgrach zoftało; leży nad Keresblanem, o 12. *m.* od Arady, 12. od wielkiego Waradynu. dł. 39. 36. fz. 46. 25.

GIULIA-NOVA, M. Wł. w Krol. Neapol. w Abruzzo, przy odnodze Weneckiey, z tyt. Xftwa o *m.* 8. na w. od *Afcoli*

GIVORS, m. Fr. w pow. Lugduńfkim, o 2. *m.* od Wienny.

GIVRI, m. Fr. w Burgundyi, fławne dobremi winami, o milę od Chalon.

GIUSTANDILA, albo OCHRIDA JUSTINIANA, wielkie i obronne M. Turcyi Europ. w Macedonii, z Arcy-Bifk. Grec. Oyczyzna Juftyniana Cefarza, blizkie ieziora Ochrydy, o 28. *m.* na połd. ku w. od Durazzo, 52. od Laryffy. dł. 38. 25. fz. 41. 10.

GIZY, m. Fr. o 2. *m.* na w. od Laony.

GLACIALE-MARE, ob. Lodowate morze.

GLACIERES-DE-SUISSE, ob. Gletscher.

GLADBACH, m. w Xftwie Juliaceńfkim, o 3. *m.* na połn. od Erkelens, 15. od Akwizgranu, tu robią piękne płotna, znaiome pod nazwifkiem płocien Hollenderfkich; w mieście znayduie fię Opac. Bened. w ktorym konferwuie fię głowa S. Wawrzyńca, Krolowie Hifzpańfcy kilkakrotnie doprafzali fię o nią dla przyozdobienia Efkuryału.

GLAMERGANSHIRE, *Glamergania*, Prow. Angl. maiąca około 37. *m.* obwodu, a łanow ziemi 540000. w Xftwie Wallii, wyfyła 1. Dep. na Parl. Część połud. tey Prowincyi, tak ieft żyżna, iż ią nazywaią ogrodem kraiu Walliyfkiego. Kardyf, iey M. S.

GLANDEVES, *Glannateva*, M. Fr. w Prowancyi z Bifk. wylewy rz. *Var* znifzczyły go, ieden tylko zoftał fię pałac Bifk. Kapituła przenieftona zoftała do *Entrevaux*, małego m. o milę ztąd. 19. na połd. ku w. od Embrunu, 10. na połn. ku z. od Nice. dł. 24. 38. fz. 43. 59.

GLARIS, *Glarona*, piękne i obfzerne M. Szwaycarfkie, ftoł Kantonu tegoż im. Tu odprawuią fię ziazdy generalne Kantonu, na ktorych każdy maiący lat 16. znaydować fię ieft obowiązany z fzablą u bo-

boku. Senat składa się z 62. osob, w ktorym prezyduie Landmann i Prokonsul, ktorzy nigdy być oba nie mogą iedneyże religii. Glarys składa się z Katolikow i Zwingliuszow, ktorych tu wielka znayduie się mnogość: tak ci, iako i katolicy w wielkiey żyią spokoyności, nabożeństwa swoie w iednymże kościele odprawuią koleyno, o *m*. 10. na w. od Szwitzu, 7. od Koiry, 13. od Zurichu. dł. 26. 48. sz. 47. 6.

GLARIS, Kanton Glaryski, osmy w liczbie 13. Kantonow Szwaycarskich; gran. na w. z Gryzonami, na połd. z temiż i z Kantonem Uri. na z. z Kantonem Uri i Szwitz, na połu. z rz. Limatą; kray gorzysty serami wielki handel prowadzi. Zdobyli go Szwaycarowie na Austryakach r. 1352. i na Kanton obrocili.

GLASKOW, *Glascua*, piękne i wielkie M. Szkocyi, w Prow. Klydestalii, ma sławną Akademią, Drukarnią i most wspaniały, przed tem było Arcy-Bisk. Kościoł Katedralny dotąd pozostaie, widzieć w nim naywybornieyszą iak tylko być może, Architekturę. Handel wielki prowadzi dla swego portu. Wysyła 1. Dep. na Parl. leży nad rz. Klydą, o *m*. 4. od Dumbattony, 14. od Edymburga, 114. od Londynu. dł. 13. 36. sz. 56. 20.

GLASHUTTE, m. w Cyr. Misnii, o 6. *m*. na połd. od Drezna.

GLATTAU, m. Czeskie, w Cyr. Pilzneńskim, o *m*. 8. na połd. od Pilsen. Tu Jezuici mieli Kolleg. Na blizkiey gorze znayduie się zamek *Raby*.

GLATZ, *Glatium*, piękne i obronne M. z zamkiem, na pograniczu niż. Szląska, do ktorego inkorporowane zostało od Krola Pruss. o *m*. 16. od Wrocławia, 36. od Pragi, 52. od Wiednia. Hrabstwo Glatz ma długości *m*. 18. sz. 10. obwodu blizko 48. Ustąpione było Krolowi Pruskiemu, od Krolowey Węgierskiey. r. 1742. i r. 1745. potwierdzone. Znayduią się tu węgle kamienne, żyły srebrne, żelazne, tudzież źwierza, bydła i lasow podostatkiem. Obywatele co do rządu Duchownego, podlegaią Konsystorzowi Wrocławskiemu, co do rządu Cywilnego, Regencyi ustanowioney od Krola Pruskiego, od ktorey appellować mogą do Kamery Berlinskiey. dł. 34. 33. sz. 50. 25.

GLEICHEN, zamek Niem. w Turyngii na gorze, o *m*. 2. od Erfortu; są ieszcze inne dwa zamki tegoż im. Gleichen, co znaczy *podobne*, w Xstwie Kalemberg, w okolicy Gottyngenskiey.

GLEUCHEN, *Glaucha*, m. i zamek Niem. w Misnii nad Muldawą, 2. *m*. od Zwikau, sławne rodem Jerzego Agrykoli.

GLENAN, wyspki niemieszkane, o 4. *m*. od *Concarneau*, w Brytanii.

GLETSCHER, albo LES GLACIERES, gory Szwaycarskie w Kantonie Berneńskim, w Gryndewalii, są to gory złożone z lodow nigdy nietopnieiących, wysokości nadzwyczayney, ktore gdy się rozpadaią tak straszny łoskot sprawuią, iak gdyby cała gora rozsypywała się w kawałki. Podrożni, ktorym przypada przez te gory przeieżdżać, częstokroć od tych rozpadlin pogrążeni zostaią. Wody z tych gor wypływaiące, są iedne znaylepszych i nayzdrowszych.

GLEWITZ, m. Szląskie w X. Oppawskim, o *m*. 12. od Oppawy.

GLINIANY, M. Pol. w ziemi Lwowskiey, z Stwem niegrod. sławne zebraniem się tu szlachty po śmierci Zygmunta Augusta, i woysk Pol. r. 1648. teraz pod panowaniem Austryackim, w Cyr. Lwowskim, od Lwowa na *w*. *m*. 5. od Złoczowa, 4. tegoż im. iest m. w Woi. Sandomirskim.

GLISSOLES, m. Fr. w Arwernii, o 2. *m*. od Brioude.

GLOCESTER, *Claudia Castra*, piękne, obronne, ludne i wiel-

kie M. Angiel. ſtoł. Hr. tegoż im. z Biſk. wyſyła 2. Dep. na Parl. Kościoł Katedralny ma dziwnie wſpaniały. Leży nad rz. Sawerną, o 28 *m.* od Londynu, 8 na półn. od Worceſteru. dł. 15. 26. ſz. 51. 56.

GLOCESTERSHIRE, Prowincya nadmorſka Angiel. wyſyła 2. Dep. na Parl. ma obwodu *m.* 34. a łanow ziemi 800000. przez środek iey płynie rz. Sawerna. Obfituie w zboże, drzewo, żelazo, wełnę, ſtal, ſumy i przednie ſery, z ktorych wielki ma odbyt.

GLOGAU, *Glogovia*, wielki Głogow obronne i znaczne M. Niemiec. ſtoł. X. tegoż im. w Szląſku; w kraiu urodzaynym. Niegdyś X. dziedziczne iedney dzielnicy familii Piaſtow. Po Wrocławiu to miaſto ieſt nayludnieyſze i wnaylepſzym położeniu ze wſzyſtkich miaſt Szląſkich. Krol Pruſki opanował go r. 1741. i utrzymał ſię przy nim mocą Traktatu zawartego 1742. r. uſtanowił w nim Trybunał ſprawiedliwości, naypierwſzy Konſyſtorz kraiu, Kamerę Ekonomii Krolewſkich i Kamerę woienną. Płeć żeńſka idąca z linii proſtey, ma tu pierwſzeńſtwo do dziedziſtwa, nad męzką poboczną. Głogow leży nad rz. Odrą, o *m.* 20. od Wrocławia, 20. od Gorlitza, 46. od Pragi. dł. 33. 48. ſz. 51. 40.

GLOGAU, Głogow mały, drugie M. Szląſkie w Xſtwie Opawſkim; woyſka Saxo-Weimarſkie opanowały go były r. 1627.

GLOS, m. Fr. w Normandyi o *m.* 2. od Laigle.

GŁOGOW, piękne m. Pol. w Woi. Sendomirſkim, ozdobne Pałacem Xiążąt Lubomirſkich i kościołami. Zydzi znaczny tu handel prowadzą. Teraz zoſtaie pod Pan. Auſtryackim, w Cyr. Pilźninſkim, od Rzeſzowa *m.* 2.

GLUCKSBURG, albo Luxburg, *Glucksburgum*, m. Duńſkie, z fortecą w Xſtwie Slezwickim, o *m.* 3. od Flensburga.

GLUCKSTAD, *Gluckſtadium*, *Tychopolis*, obronne i znaczne M. Niem. w Xſtwie Holſztyńſkim, nal. do Krol. Duńſkiego, leży przy zeyściu ſię rzek Rhyny i Elby, o *m.* 12. od Hamburga, 22. na półn. od Bremy. dł. 26. 50. ſz. 53. 52.

GLURENS, M. w Hr. Tyrolſkim nad rz. Adygą, o 14. *m.* na półn. ku z. od Bolzano.

GMUNDEN, piękne M. wyż. Auſtryi, niedaleko ieziora Traun, o *m.* 8. na połd. od Lintzu. dł. 31. 40. ſz. 47. 45.

GNIEW, lub Meaw, m. Pol. w Woi. Pomorſkim, pod panowaniem Pruſkim. Leży nad Wiſłą przy uyściu Ferzy, z Cytadellą. Wzięte było od Szwedow, r. 1626. i 1655. celne ieſt ſwego powiatu.

GNIEZNO, *Gneſna*, M. Pol. ſtoł. Woi. a niegdyś Krol. Polſkiego; zaſzczycone Katedrą Arcy-Biſkupow Gnieznieńſkich, ktorzy ſą Prymaſami całego Krol. i Vicereiami w czaſie bezkrolewia. Pomiętne grobem Sgo Woyciecha. Założenie iego od Lecha, a nazwiſko mu nadane od znalezionych tu wielu gniazd orlich, wywodzą dawni naſi Hiſtorycy. Wielkości i wſpaniałości iego dawney, małe pozoſtaią znaki. Powiat Gnieznieńſki czynił część Wdztwa Kaliſkiego, ale przez Konſtytucyą Seymu, r. 1768. na Woiewodztwo podnieſione zoſtało, i Wda otrzymał po Czerniechowſkim mieyſce. Dzieli ſię na dwa powiaty, Gnieznieńſki i Kcyńſki. Używa munduru tego co i Wo. Poznańſkie. Arcy-Biſk. Gnieznieńſkie założone ieſt w Pol. naydawniey r. 1000. Kapituła ma przywiley ten, iż Prezydent i Vice-Prezydent Trybunału Wielko-Polſkiego z niey zawſze bywaią. Gniezno ma ſwego Kaſztelana, Stę i ſzkoły. Przedtem było mieyſcem Koronacyi Krolow. R. 1613. pożar ognia mocno go zniſzczył, a wprzod woyny Krzyżakow. Leży w rowninie między iezioram, od Kaliſza *m.* Pol. 14. od

Poznania 7. od Warszawy 45. dł. 35. 55. sz. 52. 28.

GOA, wielkie i obronne M. Azyi, w części zachod. połwyspu, z tey strony Gangesu, w Krol. Dekańskim. Alfons *Albuquerque* zdobył go na Hidakanie dla Krol. Portug. r. 1508. odebrał on go był, r, 1510. ale znowu go *Albuquerque* odzyskał. Być to miasto poczyna kluczem handlu wschodniego, pierwszym placem handlu Indyiskiego., i iednym z pomiędzy nayslawnieyszych i naybogatszych miast w świecie. Mieszkańcy są rożnych Narodow i rożnych Religii. Ma Vicereia Portugal. i iedńego Inkwizytora, ktorych Pałace są dziwnie wspaniałe. Podniesione było na Arcy-Biskup. r. 1552. Arcy-Bisk. iest Prymasem całych Indyi. Leży pod Strefą gorącą, na wyspie maiącey *m.* 9. obwodu, i wielką liczbę wsi zawieraiącey w sobie, nad rz. Mandua, z portem dobrym i kilką fortecami. Około mil 100. od Kochiny. dł. 89. 25. sz. 15. 31.

GOAR, ob. Gower.

GOAVE, mały i wielki, miasteczka nal. do Fr. na wyspie St. Domingo.

GOBELINS, (les) Dom w Paryżu, na przedmieściu S. Marcina, tak nazwany od Idziego Gobelina przedniego Farbierza wełny, ktory za panowania Francisźka I. wynalazł sekret farbowania pięknego szarłatu, nazwanego potym *Szarłatem Gobelinskim.* Wmieyscu tym znayduie się nayprzednieysza fabryka obiciow w całey Europie, tudzież fabryka kobiercow. Ob. Bievre.

GOBIN, (St.) zamek Fr. blizko Fery, tu robią szkła, ktore potem w Paryżu poleruią.

GOCH, *Herenachium*, *Gochum*, m. Niem. w Xstwie Kliwii. Wzięte było od Hiszp. r. 1599. a od Holl. r. 1614. nal. do Krol. Pruss. leży nad Neersą, o 2. *m.* od Kliwii. dł. 23. 37. sz. 51. 40.

GOCHSHEIM, albo Gochiltzheim, m. Niem. z zamkiem obronnym w Xstwie Wirtemberskim, blizko Durlachu.

GOCIANO, m. wyspy Sardynii nad rz. Thirsą, z tyt. Hr.

GODACH, M. znaczne Azyi w Indostanie, położenie iego do pomieszkania, dziwnie iest roskoszne, nie tak atoli teraz, iak przedtym, kwitnie, o *m.* 20. od Brampura.

GODARVILLE, m. Fr. w Normandyi o 3. *m.* od Oceanu, 3. od Montivilliers.

GODING, Golding, albo Hodonin, m. Niem. w Morawii o *m.* 6. od Hradyski.

GOEDENS, włość w Xstwie Ost-Fryzyi.

GOEDERN, ob. Gendern.

GOEPPINGEN, ob. Gepping.

GOERLITZ, ob. Gorlitz.

GOERTESKE, m. w Xstwie Magdeburskim, o *m.* 12. od Magdeburga.

GOERTZ, ob. Goritz.

GOES, *Gossense Cœnobium*, Klasztor Szlachetnych Panien Benedykt. w wyż. Styryi.

GOES, albo ziemia Goes, *Goœ* obronne i znaczne M. Holl. w Zelandyi. Kommunikuie z morzem przez kanał. Leży o 4. *m.* na w. od Midelburga, 5. od Berg-op-zoom 12. od Gandawy.

GOETTINGEN, ob. Gettingen.

GOEWICH, ob. Ketwin.

GOGO, mieysce handlu w stronie wschodniey Guzaraty. dł. 21. 45. sz. 87. 45.

GOJAMA, *Goiamum*, Krolestwo Goiańskie, w Affr. w Abissynii przy południowym końcu ieziora Dambea. Ze wszech prawie stron oblane iest Nilem, i wielce stało się sławnym od czasu odkrycia tu początku tey rzeki.

GOILLE, Opac. Fr. August. fund. r. 1199. w Dyecezyi Besanson, przy Salins, czyni 3000. liw.

GOITO, m. Wł. w X. Mantuańskim zdobyte było od związkowych r. 1701. i wzięte od dziedzicznego Xcia Hassyi r. 1706. Leży nad rz. Mincio, i ieziorami Mantuańskim i Gadeńskim.

GOŁANCZA, m. Pol. w Woiew. Gnieźnieńskim, liche i mało osiadłe.

GOLKONDA, *Golconda*, Kr. Azyat. na połwyspie z tey strony Gangesu, graniczy z Prow. Berar, z Krol. Oryxańskim, odnogą Bengalską, Kr. Karnateńskim i Wizapurskim. Czyni teraz to Krol. część Subabii Dekańskiey. Naypięknieysze tu znayduią się dyamenty. Golkonda, przedtym Bagnagar, iest Krolestwa tego M. S. ob. Bagnagar.

GOLDBERG, m. i grod w X. Meklemburskim nad ieziorem, o 4. *m* na połud. od Gustrowa.

GOLDBERG, *Goldberga, Aurimontium*, M. Szląskie w X. Lignickim, nad rz. Katzbach, *m.* 5. na połud. ku z. od Lignicy. dł. 33. 45. sz. 51. 3.

GOLDENTRAUM, M. Luzacyi, blizko rz. Kweysy, wyżey Marklisy.

GOLDYNGA, *Goldinga*, znaczne M. Kurlandzkie, z Xżęcą Ekonomią, Stwem zamykaiącym w sobie 9. Parafii, z zamkiem spustoszałym, Kościołem Luter. i Katol. sławne rezydowaniem niektorych Xiążąt Kurlandzkich. Niegdyś miało swego Bisk. Było dosyć handlowne, teraz nieco podupadłe. Leży nad rz. Windawą, od Rygi na z. *m.* 22.

GOLDSDORF, m. Szląskie w X. Grotkowskim.

GOLF, ob. Odnoga.

GOLGOTHA, Kolkota, albo Kalikota, Dom handlowny dla Faktorow kupcow Angiel. o *m.* 8. niżey Szandernagor, na odnodze Bengalskiey. Wielki tu zewsząd prowadzą handel. R. 1756. Anglicy wypędzeni ztąd byli od Nababa, lecz we 4. miesiące znowu odzyskali. Dom ten leży nad Gangesem.

GOLNOW, albo GOLNAU, *Golnovia*, M. Niem. w Pomeranii, nal. do Krola Prus. Leży nad Iną, blizko Odry, o *m.* 8. od Stetyna, 9. od Kammina. dł. 32. 54. sz. 53. 44.

GOLTZEN, M. Luzacyi, niedaleko Lukau.

GOLUB, m. z Powiatem, w ziemi Michałowskiey, pod pan. Pruskim, z zamkiem i z Stwem pamiętne rezydowaniem Anny Siostry Zygmunta III. do ktorey także należała okolica Golubska. Jest nad rz. Drwęca, od Torunia na w. *m.* 5.

GOMERA, iedna z wysep Kanaryiskich, między wyspami Fera i Teneryffa. Ma około *m.* 20. obwodu, port wygodny, grunta żyżne, i miasto tegoż nazwiska. Nal. do Hiszp. od r. 1445.

GOMERFONTAINE, Opac. Panien Cysterśek, fund. r. 1208. o *m.* 1. od Gisors.

GOMRON, ob. Bander, Abassa.

GONDAR, M. albo raczey pole Abissynii, w Afr. o *m.* 400. od Kairu. Tu rezyduie Cesarz Abissynii, ktorego Pałac ma być wielce wspaniały. Znayduie się tu Patryarcha, ktory dependuie od Patryarchy Alexandryiskiego. Złoto w sztukach i sol oczkowata w tablicach, są Kraiu tego monetą. Sol tę biorą z góry Lafry.

GONDELUR, M. na brzegach Koromandelu, nal. do Angl. odległe od fortecy S. Dawida na strzelenie z harmaty.

GONDOM, Opac. Benard. czyni 1500. liwr. Leży nad rz. Lerulsą, blizko Agen. Tegoż im. m. Fr. o *m.* 1. od Gien.

GONDON, albo GOUDON, m. Fr. w Hr. Bigorreńskim, nad rz. Arros, o *m.* 3. od Tarbes.

GONDRECOURT, *Gandulfi curia*, m. Fr. w Hr. Barskim, nad rz. Orney, w ktorey przednie połowiaią się Ostrzygi. O *m.* 8. na połud. od *S. Michel*, 7. od *Bar-le-Duc.* dł. 23. 12. sz. 48. 30.

GONDRECOURT, wieś Fr.

podniesiona na Hr. o *m.* 2. od Baru nad Albą.

GONDRIN, m. Fr. w Hr. Armaniackim, o 3. *m.* od Condom.

GONDREVILLE, *Gundulfi villa*, m. Lotaryngii nad Mozellą. Przedtym znaydował się tu sławny Krolewski Pałac, teraz zaś iest zamek, należący do X. *Elbeuf*, ktory tu wspaniały zbudował Szpital, Kaplica iego ma być dziwnie piękna. Jest w położeniu miłym, o *m.* 3. na z. od Nancy, od Toul na połn. ku w. *m.* 1. dł. 23. 38. sz. 48. 40.

GONDYN, m. i Powiat w Xięstwie Zmudzkim, maiący swego Cywunia, ktore Cywuństwo płaci kwarty 6426. Zł.

GONESSE, *Ganessia*, m. Wyspy Fr. o 4. *m.* od Paryża, nad Kruldą, sławne rodem Filippa Augusta, i dziwnie smacznym chlebem, ktory ztąd dwa razy na tydzień do Paryża dowożą. dł. 20. 6.' 41." sz. 48. 59.' 15."

GONGA, *Gannum*, dawne M. Turcyi Europ. w Romanii, blizko morza Marmora, o 3. *m.* na połud. od Rodesto, 15. od Galliopoli. dł. 45. 6. sz. 40. 53.

GONIĄDZ, m. Pol. z grodem, w Woiew. Podlaskim, na z. Bielska.

GONNORD, m. Fr. w Andegawii, o 5. *m.* od Andegawii, z zamkiem. Leży nad potokiem, ktory się łączy z rz. Layoną.

GONZAGA, zamek, ktory nadał im. sławney Gonzagow Familii Włoskiey o 4. *m.* od Gwastally.

GOPŁO, iezioro Pol. w Woiew. Brzeskim Kuiawskim, obfite w ryby, z niego wypływa rzeka Notecz, rozciąga się wzdłuż na *m.* blizko 6. a w szerż połtory.

GOR, M. Indyiskie, stoł. Kr. tegoż im. składaiącego cząstkę Stanow Mogola, niedaleko wielkiego Tybetu. dł. 106. sz. 31.

GORA, m. Pol. w ziemi Czerskiey, ozdobne kilką Kościołami, z Probostwem do ktorego należy, i szkołami. Od Warszawy *m.* 5. nad Wisłą.

GORKUM, *Gorichenum*, bogate i obronne M. Hollandyi połud. Handel znaczny prowadzi serem, masłem i innemi drobiazgami. Jest oyczyzną Henryka z Gorkumy, Gwilhelma Estyusza, Tomasza Erpiniusza i Henryka Verskurego. Leży nad rz. Linghą i Mozą, o 5. *m.* od Dordrechtu, 7. od Bredy, 13. od Amsterdamu. dł. 22. 29. sz. 51. 49.

GORDON, *Curto*, M. Fr. w Pow. Kadurskim, o *m.* 5. od Sarlaty, 7. od Cahors. dł. 19. 6. sz. 45. 53. O *m.* 1. od miasta znayduie się Opac. Cystersow zwane Maryi Panny Gordeńskiey, czyni 1600. liwr. fund. r. 1241.

GOREA, imie dwoch wysep, iedney w Holl. połud. drugiey na Oceanie przy brzegach Afryki. Ta druga zewsząd otoczona iest niedostępnemi skałami, wyiąwszy iedno małe przeyście. Ustąpiona była Hollendrom r. 1617. od Briama Krola Kapu zielonego, od ktorego na *m.* 6. iest odległa, ktorzy tu dwie zmurowali fortece. Anglicy opanowali ią r. 1663. ale odzyskał ią Admirał Ruiter r. 1664. Hrabia *d'Estrées* zdobył ią r. 1677. i odtąd przy Francuzach zostaie, własność iey traktatem Wersalskim im zabespieczona była. Kray to nieurodzayny, wielce iednak ważony z przyczyny wygodnego dla okrętow stanowiska. Roku 1777. Obywatele Guiany Francuzkiey, otrzymali na lat 15. handel wyłączaiący kupno Negryiczykow na tey wyspie, i brzegach Afryki, od Kapu zielonego aż do rz. Kasamanty. dł. 30. sz. 14. 30.

GORGONNA, *Gorgon*, wysepka Wł. maiąca *m.* 3. obwodu, na morzu Toskańskim, na połn. wyspy Korsyki, nal. do W. X. Toskanii. dł. 37. 35. sz. 43. 22.

GORGONNA, wysep morza południowego w Papayanie, o 5. *m.* od brzegow, blizko *m.* 2. długa, a 1. szeroka. Ma port bardzo wy-

godny.

GORGUE, M. Flandryi, nad rz. Lys, o 5. *m.* na z. od Lilli.

GORIAN, Opac. Bened. o 3. *m.* od Lodeve.

GORITZ, Goertz, *Goritia*, M. obronne Niem. z mocnym zamkiem, stoł. Hr. tegoż im. w Karnioli. Leży nad rz. Lizonzo, o *m.* 8. od Akwilei, 26. od Wenecyi. dł. 35. 8. fz. 46. 12. Erygowane zostało na Arcy Bisk. r. 1751.

GORICK, ob. Kirich.

GORLITZ, *Gorlitium*, piękne i obronne M. Niem. w Luzacyi, nal. do Elekt. Saskiego. Krol Pruski dobył go r. 1745. a przegrał tu bitwę r. 1757. Ma Kościoł wspaniały, i wielkie fabryki, sukien, płocien &c. Leży nad rz. Neissą, o *m.* 20. na w. od Drezna, 28. od Pragi. dł. 32. 50. fz. 51. 10.

GORON, m. Fr. o *m.* 4. od Mayenny.

GORYON, m. Irl. w Hr. Wexforskim, deputuie na Parl.

GORZDY, m. w X. Zmudzkim, na pograniczu Pruskim, z Stwem, ktore płaci kwarty 4350. Zł.

GORZE, m. Fr. w Pow. Messyńskim, o *m.* 1. od Moselli, 4. od Metzu, z Opac. sekularyzowanym, wynoszącym 28000. liwr. fund. r. 749.

GORZNO, m. Pol. w ziemi Dobrzyńskiey, drewniane, między lasami, na pagórku, niegdyś otoczone wałem, od Dobrzyna mil Pol. 6.

GOSEK, Klasztor S. Benedykta niedaleko Naumburga, ztąd *Chronicon Gosecense* swe bierze nazwisko.

GOSLAR, *Goslaria*, wiel. dawne M. Niem. w Saxonii niż. w Xstwie Brunświckim, założone r. 923. od Henryka Ces. zwanego Ptasznikiem. Jest M. wolne i Cesar. pamiętne wynalezionym tu sposobem robienia prochu do strzelania od Bertholda Schwartza mnicha Bened. około r. 1354. Jest nad potokiem Gosen, o *m.* 9. na połud. ku w. od Hildesheimu, 15. na połud. ku z. od Halbersztadtu, 10. na połud. od Brunświku. Bogaty iest Goslar w góry żelazne i ołowiane, i wielki ma odbyt z piw przednich. r. 1775. wyięte zostało we Francyi od Prawa Kadukowego. dł. 28. 12. fz. 51. 55.

GOSTYN, *Gostinia*, m. Pol. w Woiew. Rawskim, dosyć znaczne, Powiatowe, mieysce Seymikow Pow. z Stwem, ktore płaci kwarty 1360. Zł. i z zamkiem, w ktorym uwięziony Szuyski Car Moskiewski umarł. Leży między bagnami, ma swego Kasztelana. Ziemia Gostyńska zawiera 2. Pow. Gostyński i Gąbiński, obiera 2. Possow. i 2. Dep. co trzeci rok. Seymikuie w Gąbinie. Od Warszawy *m.* 16. 14. od Torunia. dł. 37. 45. fz. 52. 25.

GOTHA, Gota, M. Niem. w Turyngii, pod pan. Xcia z Domu Saskiego; ozdobione pięknym zamkiem i Akademią, ktorą zaszczyca wielka Biblioteka i gabinet osobliwszych ciekawości. Mieszkańcy wyięci są r. 1778. od Prawa Kadukowego w Fran. Sł. lekarz Hofman ztąd był rodem. Leży nad Leyną, o *m.* 6. na z. od Erfortu, 6. na połud. ku w. od Mulhausen. dł. 28. 35. fz. 51. 2.

S. GOTHARD, m. Węgier niż. nad Rabą w Woiew. Walwarskim; pamiętne iż blizko niego Turcy od Cesarskich r. 1664. porażeni zostali, *m.* 12. na połn. ku z. od Kanischu.

S. GOTHARDA góra, *Adula*, iedna z gór naywyższych w Szwaycarach, o *m.* 3. od Altdorffu. Niema pięknieyszego w świecie widoku, iak z wierzchołku iey na rozległe pogłądać okolice. Na wierzchu iey iest Klasztor Kapucynow, w ktorym ludzko przyimuią przychodniow. Trakt tędy z Ury do Bellinzony się ciągnie, 4. rzeki z tey wytryskuią góry: Ren, Russ, Rodan i Tesyn.

GOTHENBURG, lub Gotheburg, *Gotheburgum*, Gotemburg, bogate i mocne M. Szwedzkie w Westrogothii z portem dobrym, przy uyściu Gothelby, *m.* 4. na połud. od Bahus, 42. na półn. ku w. od Kopenhagi, 75. od Sztokholmu. dł. 29. 25. sz. 57. 42.

GOTHIA, część, czyli Prowincya wiel. Szwecyi w Skandynawii nad morzem Baltyckim. Dzieli się na 3. części, na Ostrogothią ku w. Westrogothią ku z. i Smalandią czyli Gothią południową.

GOTHLANDIA, znaczna wyspa na morzu Baltyckim w części wschodniey Szwecyi, do ktorey należy. Wisby iest iedyne w niey miasto. dł. 37. sz. 57.

GOTO, *Gotum*, Krol. Japonii, ktore składa się z 5. wysep małych; z tych naywiększą iest i nayżyźnieyszą. Okura iest M. S. Handel rybny bardzo tu iest wielki.

GOTTESBERG, ob. Gottsberg.

GOTTESGABE, m. Czeskie w cyr. Ellenbogenskim, o *m.* 5. na półn. od Ellenbogen.

GOTTINGEN, lub Gottigen, Gottynga, znaczne M. Niem. z Akademią, fund. r. 1737. w Xięstwie Kalemberskim, niegdyś Cesar. teraz pod pan. Domu Brunświckiego. Utrzymuie fabryki wszelkiego rodzaiu, ktore go bogacą. Opanowali ie byli Francuzi r. 1757. i 1761. Oyczyzną iest Jana Kazeliusza. Leży nad Leyną, o *m.* 10. na półn. ku w. od Kasselu, 12. na połud. ku w. od Goslaru. dł. 27. 40. sz. 51. 32.

GOTTLEUBE, m. Niem. w Misnii, gdzie sł. iest stąpor, blizko Pirny. Austryacy odnieśli tu znaczną nad Prusakami korzyść r. 1757.

GOTTLIEBEN, *Teophilia*, piękny i obronny zamek Bisk. Konstancyeńskiego, zbudowany r. 934. od Konrada Biskupa Konstanc. Jan Huss tu r. 1415. w więzieniu siedział.

GOTTORP, *Gottorpium*, wspaniały zamek Xiążąt Holsztyńskich, na ktorym się piszą. Jest blizko Slezwiku, nal. do Krola Duńskiego.

GOTTSBERG, czyli Góra Boża, m. Szląskie w Xstwie Szwidnickim, o *m.* 5. na z. od Szwidnicy. Dawne iego miny srebrne dostarczaią teraz węglow ziemnych.

GOTTSCHEE, m. Niem. w Karnioli, o *m.* 16. na połud. ku w. od Laubachu.

GOTTWEICH, *Gotvicum*, piękne Opac. Bened. w Austryi niż. na pograniczu Styryi. Dependuie prosto od Papieża. Opat tego mieysca Godefryd Besseliusz wydał Kronikę tego Opac. w wieku 18stym.

GOUDA, lub Tergow, *Goudæ*, znaczne M. w Hollandyi połud. sławne swym przepysznym Kościołem i urodzeniem Mikołaia Hartsockera i wielu innych sł. mężow. Leży nad Isselą przy uyściu rzeczki Gow, o *m.* 5. na półn. ku w. od Rotterdamu, 5. na połud. ku w. od Leydy. dł. 22. 12. sz. 52. 2.

GOUDENSBERG, lub Goedesberg, m. Niem. z grodem w Hassyi niż. nad rz. Ederą, *m.* 5. na połud. od Kasselu.

GOUELLE, Guella, mała Kraina czyniąca część Wyspy Franc. w okolicach Dammartynu. Inna tegoż im. w Artezyi.

GOVERNOLO, m. i dobry plac we Wł. w Xstwie Mantuańskim, zdobyty od woysk Cesar. r. 1702. a od Franc. r. 1703. Leży nad Mincio, blizko Po, o *m.* 5. na połud. ku w. od Mantuy, 5. na półn. ku w. od Mirandoli. dł. 28. 30. sz. 45. 2.

GOUFERN, ob. S. Andre.

GOUIS, m. Fr. *m.* 2. na z. od Fleche.

GOULLES, m. Fr. *m.* 9. na połud. ku w. od Toulli.

GOURCY, wieś Fr. z tyt Hr. o milę od Longwy w Xstwie Barskim.

GOURDAN, Gurdan, Baronia Fr. w Nebuzanie nad Garonną,

o milę od S. Bertranda.

GOURDON, ob. Gordon.

GOURGE, m. Fr. w Piktawii, o *m.* 7. na połn. ku z. od Poitiers.

GOURNAY, *Gornacum*, Gurnay, m. Fr. w Normandyi, w Krainie Bray, sławne walnemi iarmarkami na masła. Leży nad Eptą, o *m.* 5. na połn. od Gisors, 10. na w. od Rotomagu, 5. na z. od Bellowaku, 21. od Paryża. Jest wiele innych mieysc we Fr. tego im. dł. 18. 8. sz. 49. 25.

GOURNAY, wieś Fr. nad Marną o *m.* 4. na w. od Paryża, gdzie iest Przeorstwo; zakonnice *de Chelles*, częstym odwiedzaniem mieysca tego dały początek przysłowiu Franc. *elle a passé le Pont de Gournay, elle a sa honte bue.* Przeszła przez most Gurnayu, i obmyła swą hańbę.

GOURVILLE, m. Fr. w Piktawii, o *m.* 4. od Niorty.

GOUSSAINOILLE, m. Fr. blizko Gonesiy, znaiome robotami koronek.

GOWER, lub S. Gewer lub S. Goar, *S. Goaris villa*, M. Niem. w Cyr. Renu wyż. w Stanach Domu Hesse-Reinfelskiego, stoł. Hrabstwa Katzenellenbogen. Mocny zamek Reinfels, gdzie Xiążęta tego im. rezydować zwykli, broni tego miasta. Landgraf Hesse-Kasselski w czasie woyny ma prawo trzymania tu swego garnizonu. Leży nad Renem o *m.* 6. na połd. ku w. od Koblentzu, 7. na połd. ku z. od Moguncyi, 19. na połn. ku w. od. Trewiru. dł. 29. 19. sz. 50. 2.

GOY, zamek Fr. w Prowancyi, *m.* 5. od Taraskony.

GOZZI, lub GOZES, małe wyspy na morzu srzodziemnym, na połd. części zachodniey wyspy kandyi, o *m.* 5. na w. od fortecy Selilino.

GOZZO, lub GOZA, *Gaulos*, wyspa Afrykańska przy brzegach Barbaryi, na połn. ku z. względem wyspy Malty, od ktorey iest na *m.* 2. na połd. wyspy Sycylii. Należy do Kawalerow Maltańskich, ktorzy ią dobrze umocnili. Niema żadnych zwierząt iadowitych.

GRABOW, *Grabowia*, m. Niem. w Xstwie Meklemburskim nad Eldą potokiem, o *m.* 4. od Neustadtu.

GRABOW, m. Pol. w Woi. Kaliskim nad rz. Prosną, *m.* 6. na połd. od Kalisza.

GRABOWIEC, m. Pol. w Woi. Bełzkim, dawniey powiatowe z Stwem grod. teraz pod pan. Austr. w Cyr. Bełzkim. Leży o *m.* 3. od Zamościa. Stwo Grabowieckie czyni kwarty 3311. złł: Pol.

GRACAY, m. Fr. o *m.* 5. od Romorantyna na połd. ku w.

GRACE-DE-DIEU, Opac. Cyster. w Franszkoncie, *m.* 3. na połd. od *Baume*. Tegoż im. Opac. Premonstr. w Gaskonii, o milę od *Aire* czyniące 6000. liwr.

GRACE-DIEU, Opac. Fr. Cyster. o *m.* 5. na w. od Rupelli, czyni 6000. liwr. Tegoż im. Opac. Bernard. o *m.* 8. od Cahors. ob. Grasse.

GRACYANOPOL, ob. Grenoble. Gracyanopolitański pow. ob. Grausivaudan.

GRADISCA, *Gratiana*, Gradyska, małe ale bardzo mocne m. wystawione r. 1472. w Hr. Goryckim, i o *m.* 2. na połd. od Gorytza nad Lisonzo, przy granicach powiatu Foroiulieńskiego. Jest to iedna obronna zasłona granic Państw Domu Austr. z strony Rzpltey Weneckiey. Jest o *m.* 6. od Udynu. dł. 31. 12. sz. 46. 6.

GRADISKA, m. mocne Węgier. w Sklawonii na gran. Kroacyi nad rz. Sawą, odebr. Turkom od Ces. r. 1691. *m.* 8. od Posega. dł. 35. 30. sz. 45. 38.

GRADLITZ, Gradlicz, m. Czeskie w Cyr. Koenigsgrackim, zalecone sławnemi cieplicami zwanemi *Kukus*, czyli *Kukus-bad*, o *m.* 4. na połn. od Koenigsgratzu.

GRADO, *Gradus*, m. na wyspie tegoż im. przy brzegach Forojulii w Stanach Weneckich, o *m.* 4. na połd. od Akwilei, 22. na półn. ku w. od Wenecyi. dł. 31. 30. ſz. 45. 52.

GRADORF, m. Niem. w Hasſyi wyż. z zamkiem nad Siegą. Jeſt tu rezydencya ordyn. Hrabiego Hatzfeldzkiego.

GRAEFENTHAL, m. Niemiec. w zaleſiu Turyngii, nal. do Domu Saxe-Saalſeld. Znayduią ſię tu przednich ſzkieł huty, o *m.* 5. na połd. od Saalfelda.

GRAFTON, Pałac Krola Angiel. w Hr. Northampton z tyt. Xſtwa, o *m.* 4. na połd. od Northampton.

GRAINOILLE, m. Fr. w Normandyi, o *m.* 3. na połd. od Feſcamp.

GRAISIVAUDAN, *Pagus Gratianopolitanus*, powiat Gracyanopolitańſki, we Fr. w Prow. Delfinacie, zwany także *le territoire de Grenoble*. Jeſt bardzo oſiadły. Gracyanpol iey M. S.

GRAITZ, m. Niem. w Miſnii w Cyr. Woigtlandii nad Elſterą, o *m.* 6. na z. od Zwickau.

GRAMAT, m. Fr. w pow. *Qercy*, o *m.* 6. na połn. ku z. od *Figeac*.

GRAMMONT, *Gerardimons*, m. w Flandryi Auſtr. nad Dendrą, o *m.* 8. na połn. ku w. od Tournay, *m.* 3. na w. od Oudenardy. dł. 21. 31. ſz. 50. 46. Tegoż im. zamek w Franſzkoncie w Hr. Wezulſkim, *m.* 4. na połd. ku w. od *Veſoul*. Także m. Fr. w Lomanii nad Arrozą, o *m.* 3. na w. od *Leictoure*.

GRAMMONT, czyli Grandmont, *Grandimontium*, m. Fr. w Marchii Lemowiceńſkiey ſł. przez ſwe Opactwo znieſione dawniey pierwſze ſwego zakonu. Jeſt o *m.* 6. na połd. ku w. od Lemowiku. W Nawarze niż. ieſt tego im. wieś maiąca tyt. Xſtwa Paroſtwa, o *m.* 3. na połn. od *Palais*.

GRAMSDEN, m. w Kurlandyi, iedna z 9. parafii Kurlandzkich.

GRAMPSOW, m. Niem. w Uker-Marchii Brandeburſkiey, o *m.* 7. na z. od Szczecina. Francuzi Hugonoci tu oſiedli zaſieli i rozmnożyli tabakę.

GRAMPOUND, m. Angl. w Kornuwalii, wyſyła 2. Dep. na Parlament.

GRAN, lub Strygon, *Strigonium*, piękne, obronne i wielkie M. w Węgrach wyż. z Arcy-Biſkup. ktore lubo bierze tytuł od temiaſta, Katedra iego iednak przenieſiona ieſt do Tyrnawy. Sułtan Soliman zdobył go r. 1543. odzyſkał go Karol Xżę *de Mansfeld*, r. 1595. Znowu tu weſzli r. 1604. Turcy, ale r. 1683. od woyſk Ceſar. wypędzeni zoſtali. Jeſt nad lewym brzegiem Dunaiu, o *m.* 8. na połd. ku w. od Komory, 10. na połn. ku z. od Budy, 13. na w. od Raby, 14. na połn. od Alby Krolewſkiey, 35. od Wiednia. dł. 36. 35. ſz. 48.

GRANARD, m. Irlandyi, w Hr. Longfortſkim, deputuie na Parlament.

GRANCEY-LE-CHATEL, Granſey, m. Fr. w Szampanii, o *m.* 5. na połd. ku z. od Langres, z tyt. Baronii, zamkiem i Kollegiatą.

GRAND, m. Fr. w pow. *Baſſigny*, o *m.* 7. na połn. ku w. od Chaumont; gdzie ſię daią widzieć rozwaliny Amfiteatru, między ktoremi rożne znayduią medalle.

GRANDBOIRE, m. Fr. w Andegawii.

GRAND-BODVAR, ob. Bodvar.

GRAND-CHAMP, Opac. Fr. Premonſtr. w Diec. Karnuteńſkiey, *m.* 3. od *Montfort l'Aumery*, czyni 2600. liwr. Tegoż im. wieś Fr. nad morzem, ſławna połowem ryb morſkich od Bayeux, *m.* 6. na połn. ku z.

GRANDE, ob. Iſle.

GRAND-PRE, m. Fr. w Szampanii w Diec. Remeńſkiey nad

rzeczką Ayrą w okolicy łąk obszernych z tyt. Hr. Parostwa, *m.* 5. na połd. ku z. od Stenay.

GRANDVILLIERS, m. Fr. w Pikardyi *m.* 3. od Poix.

GRANE, m. Fr. *m.* 4. od Montlimart.

GRANGES, Granż, włość Fr. w Franszkoncie, w Xstwie Montbeliard. Należy do Xiążąt Montbeliardskich, dependuie od Korony Fr. iest od Montbeliardu o *m.* 3.

GRANSEE, m. Niem. w srzedniey Marchii Brandeburskiey, w Cyr. Rupińskim, od Rupina na w. o *m.* 6.

GRANSELVE, Opac. Fr. Cyster. fund. r. 1144. w Diec. Tulosańskiey, czyni 16000. liwr. o *m.* 2. na z. od Werdunu.

GRANSON, m. Szwaycarskie z Grodem w kraiu Wodzkim, z zamkiem pamiętnym potyczką, ktorą tu wygrali Szwaycarowie r. 1475. Leży na wzgórce przy ieziorze Nefszatelskim, o milę od Ywerdunu. dł. 24. 10. sz. 46. 48.

GRANTHAM, *Granta*, m. Angiel. w Linkolnshirze, sł. przez swe Kollegium zbudowane od Rycharda Foxa, Biskupa Winszesterskiego, i przez swą dzwonnicę wielkości nadzwyczayney. Wysyła 2. Dep. na Parl. iest o *m.* 30. na poln. od Londynu. dł. 16. 52. sz. 52. 50.

GRANVILLE, *Grandisvilla*, Granwilla, M. Fr. nadmor. w Normandyi niż. z portem wystawionym pod Pan. Karola VII;. Leży po części na iedney skale, po części w rowninie, o *m.* 6. na połd. ku z. od *Coutances*, 74. od Paryża. dł. 16. 2. sz. 48. 50.

GRASSE, *Grassa*, piękne m. Fr. w Prowancyi z Bisk. Suffr. Embruńskiego. Jest położone na wzgórce, o *m.* 6. na z. od Nice, 5. na poln. ku z. od Antibes, 26. od Aix, 173. od Paryża. dł. 24. 36. sz. 43. 39. Tegoż im. m. Fr. w Langwedocyi, w Diec. Karkasońskiey nad rzeczką *Orbieu*, pod górą *de la Courbiere*, blizko Opac. Bened. fund r. 793. zwane *Notre Dame de la Grasse*, ktore czyni 18000. liwr.

GRATIOSA, *la Gratieuse*, wyspa na Oceanie Atlantyckim iedna z Azorow, maiąca piękne grunta, i wiele bardzo owocow. Nal. do Portugal. Jest o *m.* 8. na z. od Tercery. dł. 330. 30. sz. 39. 20.

GRATOS, Margr. Fr. w Normandyi, o milę od *Coutances*,

GRATZ, *Graiacum*, piękne i mocne M. Niem. stoł. Styryi niż. ktore zdobi zamek położony na skale, Pałac i Akademia fund. r. 1585. Wiele tu iest osiadłey szlachty. Mieyscem iest obrad. stanow Styryi. Leży nad Muerą, o *m.* 34. na połd. ku z. od Wiednia, 18. od Waradynu. dł. 34. sz. 47. 4. ob. Konigsgratz.

GRATZEN, m. Czeskie blizko Budweis.

GRAU, nazwisko Fr. ktore daią w Prowancyi uyściom rzek i iezior w morze.

GRAVE, *Gravia*, Grawa, M. Rzpltey Hollend. w Brabancyi. Zdobyte było od Hollendrow, r. 1577. przez ugodę z Mieszkańcami. Odebrał go Xżę Parmy, r. 1586. ale Xżę Maurycy opanował go znowu, r. 1602. a Francuzi, r. 1672. po nich Wilhelm III. Xżę Arauzykański uczynił się iego Panem, r. 1674. Leży na lewey stronie rz. Mozy. Za rzeką ma mocną fortecę, ktorey twierdze są bardzo regularne i dobre do podztwienia Cudzoziemcow, iako i twierdze samego miasta, ktore w sobie iest szczupłe, i nie zawiera iak 400. domow źle budowanych. Od Nimegi na połd. *m.* 3. od Boisle-duc na poln. ku w. 6. od Bruxelli, 26. dł. 23. 16. sz. 51. 46. ob. Burdeaux.

GRAVELINES, *Gravenengæ*, Grawelina, obronne bardzo M. Niderlandu w Flandryi Franc. w Wielkorządztwie Lilli z zamkiem i z portem. Fortyfikacye iego są dziełem Kawalera *de Ville*, i Mar-

ßałka *Vauban*, a zatym iedne z naylepſzych. Wzięte było od Anglikow, r. 1383. od Franc. r. 1644. Odzyſkał go Arcy-Xżę Leopold r. 1652. a Marſzałek *de la Ferté* r. 1658. Uſtąpione zoſtało Francyi przez traktat Pyreneyſki. Leży w gruncie błotniſtym nad *Aą* blizko morza między Kaletem i Dunkierką, o *m.* 3. od obydwoch, *m.* 26. od Gandawy, 61. od Paryża. dł. 19. 47. ſz. 50. 59.

GRAVELLE, m. Fr. w pow. Cenomańſkim, *m.* 4. na z. od Lawali.

GRAVENECK, lub Grafeneck, zamek i Hr. w Xſtwie Wirtemberſkim, blizko Minſingen; ieſt zamek tegoż im. w Auſtryi niż.

GRAWESEND, *Gravesinda*, Grawesenda, piękne m. Angiel. w Prow. Kent. nad Tamizą, *m.* 8. na w. od Londynu. Ma port, do ktorego często zawiiaią okręty. dł. 17. 58. ſz. 51. 30.

GRAWESEND, Graveſinda, piękne m. w Hollandyi, o *m.* 4. na połd. od Hagi. dł. 21. 35. ſz. 51. 58.

GRAVILLE, m. Fr. w Normandyi z tyt. Hr. o milę od Montvilliers.

GRAVINA, Grawina, M. Wł. w Krol. Neapolit. w ziemi Barſkiey z Biſk. i tyt. Xſtwa. Należy do domu Urſynow i ieſt o *m.* 10. na w. od Cyrenzy, 13. na połd. ku z. od Baru. dł. 34. 10. ſz. 40. 54.

GRAULHET, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 4. na półn. ku z. od *Caſtres.*

GRAVOSA, lub Santa Croia, port Rzpltey Raguzańſkiey i naylepſzy w tey ſtronie.

GRAUPEN, lub Grupna, m. Czeſkie w Cyr. Leutmeryckim. Położone ieſt między górami blizko Auſſig.

GRAY, *Gradicum*, M. Fr. w Franſzkoñcie, ſtoł. grodu Amontſkiego, ieſt bardzo handl. Ludwik XIV. opanował go r. 1668. i zrzucił fortyfikacye iego. Leży nad Saoną, o *m.* 8. na półn. od Doli, 12. od Beſanſony, 10. od Dyżonu, 73. od Paryża. dł. 23. 15. ſz. 47. 29.

GRECYA, *Græcia*, wielki i znakomity kray Europy teraz pod pan. Turkow będący. Zawiera 6. części Macedonią, Albanią, Liwadią, Moreę, wyſpę Kandyą, i wyſpy na Archipelagu; podzielone te części, ſą na dwie Juryzdykcye, ktore maią ſwych Baſzow; ieden, ktory ieſt Baſzą Romelii ma pod ſobą 24. Sandziakow, i drugi Kapitan Baſza, ktory ieſt Amirałem, ma pod ſobą 13. Sandziakow. Grecya mieſzkana ieſt od Chrześ. i Mahometan. Ludność iey codzień ſię zmnieyſza. Woyna między Portą i Roſſyą zakończona r. 1774. była dla niey nieſzczęśliwą. Grecy nie cierpiący iarzma Turkow, mniemali iż przyſzedł czas dla nich zrzucenia go z ſwych karkow za pomocą Moſkwy, Turcy niemogąc ich rokoſzu wſtrzymać, przepuścili na nich Albańczykow chętnych dla nadziei zdobyczy. Grecy boiaźliwi nazbyt, oprzeć im ſię nawet nieśmieli; ſami Moſkale, będąc w małey liczbie prożno uſiłowali wſtrzymać Albańczykow, ktorzy miaſta i wſie rownali z ziemią, tyſiące wyrznęli mieſzkańcow, a co ich uſzło okrucieńſtwa, ſtało ſię ich chciwości łupem. Ledwie ſrogości ich w 4. lata po zakończoney woynie wſtrzymać ſami zdołali Turcy.

GREENWICH, znaczne m. Angiel. w Prow. Kent, o *m.* 2. niżey Londynu, nad Tamizą. Jeſt tu ſł. obſerwatorium i ſzpital zbudowany od Wilhelma III. dla ubogich żeglarzow, niemogących więcey ſłużyć na okrętach. dł. 17. 30. ſz. 51. 28.

S. GREGORIUS, Opac. Niemieckie w Iſnie, dependuiące bezśrzednie ab Imperio.

GREIENBERG, m. Niem. z zamkiem pięknym w Ucker-Marchii Brandeburſkiey, o *m.* 6. na połd. od Prentzlowa. Jeſt inne m.

tegoż im. w Pomeranii, o *m.* 3. na połud. od Treptowa. Także inne nad Drawą w Karynthii niż.

GREIFFENHAGEN, *Viritium*, m. Pomeranii dalszey nad Odrą, *m.* 4. od Stralsunda, nal. do Krola Pruskiego.

GREIN, *Greyna*, lub *Gruka*, M. Niem. w Austr. niż. z zamkiem przy Dunaiu, o *m.* 12. na w. od Lintzu.

GREITZ, ob. Graitz.

GREMONVILLE, m. Fr. z tyt. Margrabstwa w Normandii, o *m.* 4. na połn. od Kalidobeku.

GRENADA, *Granata*, wielkie, piękne i bardzo roskoszne M. Hiszp. stoł. Krolestwa Grenady z Arcy Bisk. i Universit. Podzielone iest na 4. części. Handel prowadzi bardzo wielki iedwabiem, ktory tu miany iest za naylepszy w Europie. Ferdynand V. zdobył go na Maurach r. 1492. Gmachy publiczne ma bardzo wspaniałe. Oyczyzną iest Suareza i Ludwika z Grenady. Leży w Kraiu bardzo miłym, blizko Daro, gdzie ta się z Xenilą łączy, o *m.* 50. na połud. ku z. od Murcyi, 25. na połn. ku w. od Malagi, 45. na w. od Sewilli, 90. od Madrytu. dł. 14. 46. sz. 36. 56.

GRENADA, znaczna Prowincya Hiszp. z tyt. Krolestwa, gran. na połn. z nową Kastyllią, na z. z Andaluzyą, na w. z Murcyą, na połud. z morzem śrzodziemnym. Długa iest na *m.* 70. szer. na *m.* 30. Obfituie w zboże, wino, oliwę, cukier, len, wyborne owoce, wosk, miod, rożenki, morwy, ktore tu żywią niezliczoną moc robaczkow iedwabnych, w lasy, ktore wydaią galas, drzewa palmowe, dębinę, z ktorey żołądź smak ma lepszy nad orzechy. Mieszkańcy są spokoyni, trzeźwi i obyczayni. Ferdinand V. przyłączył tę Prow. do Korony r. 1492. Grenada iest iey M. S.

GRENADA, wyspa Ameryki połnocney, iedna z Antylskich, maiąca wzdłuż około *m.* 10. wszerz zaś 5. a obwodu *m.* 12. Jest bardzo urodzayna, osobliwie w trzciny cukrowe. Należała do Franc. od r. 1650. ktorzy traktatem Paryzkim ustąpili iey Anglikom r. 1763. Ci ostatni opanowali ią r. 1762. Nawałność r. 1781. wiele tu poczyniła szkody. Ma port i fortecę wystawioną od *P. Gailus* r. 1706. sz. 11. 50. dł. 315. 35.

GRENADA, iedna z naypięknieyszych i naybogatszych miast Amerykańskich, w Mexyku nowym blizko ieziora tegoż im. na *m.* 28. od morza południowego, nal. do Hiszp. Rozboynicy Amerykańscy Francuzcy złupili go byli r. 1665. i 1675.

GRENADA nowa, Prowincya Ameryki połud. w ziemi tęgiey, około *m.* 30. długa i tyleż prawie szeroka. Ma szyby złote, rudę miedzianą i stalową. Obfituie w konie, muły, pastwiską, zboże i owoce. Należy do Hiszp. *Santa-Fe-de-Bogota* iest w niey M. S.

Są tegoż im. 2. małe m. we Fran. W Gaskonii iedno blizko rz. Adour, *m.* 3. od *Aire*, i inne nad Garonną o milę od Werdunu.

GRENETIERE, Opac. Fr. fund. r. 1130. o *m.* 8. na połn. od *Lucon*. Jest Bened. i czyni 6000. liwr.

GRENOBLE, *Gratianopolis*, Gracyanopol, lub Grenobla, piękne, ludne i dawne M. Fr. stoł. Delfinatu z Bisk. Ma Parlament erygowany od Ludwika XI. r. 1453. gdy nie był ieszcze tylko Delfinem, Kommissyą Skarbu, wielkorządtwo &c. Skory i rękawiczki Grenoblskie są naybardziey szacowane. Leży nad Iserą, o *m.* 11. na połud. ku z. od Chambery, 42. od Turynu 16. od Wienny, 124. od Paryża. dł. 23. 23. sz. 45. 11.

GRESSE, m. Fr. w Delfinacie, o *m.* 7. na połud. od Grenobli.

GRESTAIN, m. Fr. w Normandyi, z Opac. Bened. ktore czyni 6000. liwr. o milę od Honfleur.

GRETMER, grod w Xſtwie Oſt-Fryzyi nad Oceanem, gdzie rośnie i zkąd wychodzi naylepſza Koniczyna. Mieyſce iego głowne ieſt Gretshyl.

GRETSHYLL, Greth, lub Gretta, m. z zamkiem nad morzem Niem. zkąd *Ubho Emmius* był rodem, o *m.* 5. na połn. ku z. od Embden.

GREVEEN, m. Niem. w Biſk. Monaſterſkim nad Emſą. Sławne przez ſwe wielkie co rok na S. Lamberta iarmarki.

GREVENBROICH, m. Niem. w Xſtwie Juliaceńſkim, nad Erwą, *m.* 5. na połn. ku w. od Juliaku.

GREUSEN, m. Niem. w Xięſtwie Schwartzberſkim, o *m.* 4. na połud. od Sondershauſen.

GREZ, m. Fr. o milę od Nemours.

GRIESKIRCHEN, m. Niem. w Auſtr. wyż. *m.* 6. na połud. ku z. od Lintzu.

GRIFFEN, m. Niem. w Karynthii wyż. nal. do Arcy Biſk. Salisburſkiego.

GRIFFENHAGEN, ob. Greifenhagen.

GRIGNAN, m. Fr. w Prowancyi z tyt. Hrabſtwa na pograniczu Delfinatu, o *m.* 2. od *S. Pol trois Chateaux.*

GRIGNOLS, m. Fr. o *m.* 4. od *Perigueux.*

GRIMAUD, *Athenopolis*, m. Fr. w Prowancyi, o *m.* 5. na połud. od *Draguignan*, blizko morza śrzodziemnego i zatoki morſkiey tegoż im.

GRIMBERG, lub GRIMBURG, *Grimburgum* Grymberga, m. Niem. w Elekt. Trewirſkim, o *m.* 6. na połud. od Trewiru.

GRIMBERGEN, m. w Niderlandzie Auſtr. w Brabancyi w okolicy Bruxelſkiey, z tyt. Xſtwa z Opac. i Kapitułą. Od Bruxelli na połn. *m.* 2.

GRIMM, Grimma, m. Niem. w Miſnii nad rz. Muldą na ktorey ieſt moſt, o *m.* 6. na połud. ku w. od Lipſka. Jeſt tu Kollegium fundowane od Elekt. Maurycego.

GRIMMEN, m. Niem. w Pomeranii, *m.* 6. na połud. od Stralſunda.

GRIMSBY, m. Angiel. w Linkolnshirze, wyſyła 2. Dep. na Parl.

GRINSTEDT, (Eſt) m. Angiel. w Suſſexie, wyſyła 2. Deput. na Parl.

GRIPPEL, w Xſtwie Zell, ſławne zupami hałunowemi.

GRIPSWALD, *Gripſvaldia*, obronne i znaczne M. Niem. w Pomeranii bliżſzey, niegdyś Ceſar. ale teraz będące pod pan. Szwedow. Ma port dobry i *Univerſitatem*, fund. r. 1456. przez Wratyſława IX. Xcia Pomorſkiego. Leży blizko morza Baltyckiego nad rz. Rick, o *m.* 6. na połud. ku w. od Stralſundy, 22. na połn. ku z. od Szczecina. dł. 31. 28. ſz. 54. 4.

GRISONES, *Rhæti*, *les Grisons*, Rzeplta Gryzonow. Gryzonowie, Narod Włoſki w gorach Alpeńſkich ſprzymierzony z Szwaycarami, i podzielony na 3. wielkie części zwane *Ligi*. Liga Gryzońſka, Liga Kadeyſka, czyli Domu Bożego na połud. i 10. Sądow na połn. Kray ich na 36. *m.* długi, położony między Szwabami, Hrabſtwem Tyrolu, Biſk. Trydentſkim, Włochami i Kantonami Uri i Glarys, ieſt bardzo ludny. Rząd ich ieſt gminowładny; od lat 16. każdy może wchodzić do Rady. Każda liga rządzi ſię oſobno według ſwych praw, i każda wyſyła Posłow na ziazdy ſwe corocznie, na ktorych radzą o intereſſach tyczących ſię całey Rzepltey. Religii ſą Katol. i Proteſt. Katolicy do rządow Duchownych zależą od Biſk. Koireńſkiego i Opata Dyſſentyſkiego. Gryzonowie ſą weſeli, odważni, gorliwi o ſwą wolność. Posiadaią nad to Hr. Bormieńſkie, Chiaweńſkie i Walteline.

GRISSAU, Opac. Szląſkie w Xſtwie Szwidnickim Cyſterſow, ieſt

ieſt bogate, i Opat ma tyt. Xcia.

GRIZOLLES, m. Fr. w Langwedocyi, o milę od Werdunu.

GROAYS, wyſepka Fr. na Oceanie przy brzegach Brytanii, *m.* 2. od *Port-Louis.*

GROBIN, m. w Kurlandii z zamkiem głowne ſwey okolicy, o milę na w. od morza.

GRODEK, m. Pol. w Woi. Podlaſkim, blizko Buga. Jeſt mało oſiadłe, od Drohiczyna *m.* 4.

GRODEK, m. Litt. w Woi. Trockim, nad rz. Tegoż im. m. Pol. w Woi. Podolſkim, od Kamieńca na półn. *m.* 10.

GRODEK, m. Pol. w Woi. Ruſkim, Stwo Krolewſzczyzna czyniąca kwarty na rok 24613. Zł. teraz pod pan. Auſtr. w cyr. Lwowſkim, od Lwowa *m.* 4. Pamiętne śmiercią Władyſława Jagiełła r. 1434.

GRODNO, znaczne M. Litt. w Woi. Trockim Powiatowe, handl. oſiadłe, ozdobne Pałacami, Zamkiem i Kościołami; z Stwem Grodowym. Sławne Seymami z Kadencyi na Wiel. Xſtwo Litewſkie podług Konſtytucyi r. 1673. ktorey lubo ubliżono nie raz, Przywiley iednak Grodna znieſiony nię zoſtał. Wnieſione tu rękodzieła za ſtaraniem panuiącego Monarchy zbogaciły go znacznie, ale przez pożary r. 1753. i 1782. wiele poniosł ſzkody. Mieyſcem ieſt Trybunału Litt. Seymikow i Kommiſſyi Skarbowey Litt. Ekonomia Grodzieńſka należy do Dobr ſtołowych Krolewſkich. Tu r. 1586. umarł Stefan Batory Krol Pol. Leży nad Niemnem, od Wilna *m.* 25. od Warſzawy 43. od Smoleńſka 95. od Nitawy 51. dł. 42. 45. ſz. 53. 18.

GROENBERG, ob. Nepomuc.

GROENLANDIA, Groenland, to ieſt zielona ziemia, nazwana przeto, iż okryta ieſt rozległemi paſtwiſkami. Znaleziony ten Kray był r. 982. od Eryka żołtowłoſego, ktory mu dał to nazwiſko. Mimo tęgiego tu zimna, grunt ieſt doſyć żyzny, morze rybne, pełne wilkow, pſow i cieląt morſkich, a naywięcey wielorybow. Handel z tym Kraiem zmnieyſzać ſię począł w wieku 14ſtym, w śrzodku oſtatniego ſtarali ſię Duńczykowie odnowić go, ale dotąd ieſt bardzo małym. Znayduie ſię tu 12. oſad Duńſkich zaprowadzonych na iey brzegi od r. 1721. do 1759. Położenie Groenlandyi ieſt w ziemiach Arktycznych między cieśninami Dawis i Forbiſcher. Na połn. nie wiemy iey granic. Mieſzkana ieſt od ludzi dzikich, ktorzy karmią ſię nadgniłemi rybami ſurowemi, dla czego nieznośnie śmierdzą. Piią tłuſtość wielorybią, wina nie cierpią. Nie maią żadnych miaſt ale tylko ſtanowiſka dla okrętow, do ktorych zaieżdzaią Anglicy, Hollendrzy i Duńczykowie po ich futra.

GROIEC, m. Pol. i Powiat w Ziemi Czerſkiey z Stwem.

GROLL, *Grolla*, M. Holl. w Xſtwie Geldryi w Hr. Zutfanii. Wzięte było od Franc. r. 1672. ale potym oddane, a twierdze iego zrzucone zoſtały. Jeſt nad rz. Slinką, o *m.* 6. na połud. ku w. od Zutphen. dł. 24. 5. ſz. 52. 7.

GRONA, lub Gruna, M. Niem. w Biſk. Hildesheimſkim nad Leyną. Należy do Domu Xiąż. *de Saxe-Weimar. m.* 4. od Hildesheimu.

GRONDA, lub Grunda, m. Niem. w Xſtwie Kalemberſkim, o *m.* 4. na połud. od Hameln, nad Wezerą.

GRONINGA, bogate, ludne, piękne i mocne M. Rzepltey Holl. ſtołeczne iedney z 7. Prow. ziednoczonych. Ma dobrą Cytadellę, Akad. dawniey Biſk. Jan Weſſellius ztąd był rodem. Leży nad rz. Huneſii, Aą, o *m.* 4. od morza, 11. na w. od Lewarden, 22. na połn. od Dewenteru, 34. od Amſterdamu. dł. 24. ſz. 53. 13.

GRONINGA, iedna z 7. Prow. Hollend. ziednoczonych, gran. na

w. z Oſtfryzyą, na z. z Fryzyą, na półn. z morzem Niem. na połud. z Oweriſſelią i Hrabſtwem Bentheimſkim. Jeſt Prow. bardzo żyźna i na dwa rożne dzieli ſię ſtany. Mieſzkańcy miaſta Groningi czynią ſtan ieden, a Kray przyległy zwany Ommelandia, czyni drugi. Z tych to Stanów Deputaci ſkładaią ziazdy Prowincyi, przy ktorych rząd ieſt naywyżſzy, a ktory bardzo podobny ieſt do rządu Rzymſkiego.

GRONSFELD, Hrabſtwo w Xſtwie Limburſkim blizko Maſtrichtu, o milę od Wick.

GROSBOIS, zamek, o *m.* 4. od Paryża na w. ma tyt. Margrabſtwa.

GROSBOSC, lub GROSBOIS, Opac. Fr. Cyſter. fund. r. 1159. *m.* 4. od Angulemy.

GROSSA, (Iſola) Wyſpa Dalmacyi w Golfie Weneckim, w Hrabſtwie Zarańſkim, maiąca około *m.* 20. obwodu. Należy do Wenetow.

GROSSEN, ob. Kroſſen.

GROSSEN-EHRICH, m. Niem. w Xſtwie Schwartzburſkim w Turyngii, *m.* 4. na połud. od Sondershauſen.

GROSSEN-HAYN, ob. Hain.

GROSSETTO, *Groſetum*, m. Wł. w Toſkanii z zamkiem dobrym i z Biſk. Suffr. Sienneńſkiego. Leży blizko morza, *m.* 4. na połud. ku z. od Sienny. dł. 28. 45. ſz. 42. 50.

GROTKAU, Grotkow, piękne m. Szląſkie, w miłym położeniu i w rowninie urodzayney nad Niſſą, *m.* 4. na połud. ku z. od brzegu, 10. od Wrocławia, 12. od Glatzu. dł. 35. 10. ſz. 50. 42. Należy do Biſk. Wrocławſkiego.

GROTORF, lub KROTTORF, m. Niem. w Xięſtwie Bergeńſkim z zamkiem, w włości Wildenburſkiey.

GROTZKA, o *m.* 6. na połud. od Belgradu, mieyſce pamiętne przegraną Chrześcian z Turkami potyczką, za ktorą naſtąpił pokoy Belgradzki r. 1739.

GROYE, ziemia Groyeńſka we Fr. z tyt. Margrabſtwa, *m.* 2. na w. od *Chatelleraut.*

GRUBENHAGEN, *Grubenhaga*, zamek ſpuſtoſzały, głowne mieyſce Xięſtwa Grubenhageńſkiego, należącego do domu Hanowerſkiego, o *m.* 3. na połud. od Eimbeku, 17. od Brunświku, 17. na połud. od Hanoweru. Xſtwo tegoż im. leży nad Leyną. dł. 27. 36. ſz. 51. 54.

GRUDEK, m. Pol. w Woi. Bracławſkim, o *m.* 8. na w. ku półn. od Bracławia.

GRUDZIĄDZ, *Graudentz*, *Grudentum*, dawniey Grodek, znaczne M. Pruſkie w Woiew. Chełmińſkim, zbudowane r. 1299. z zamkiem pięknym i z ſzkołami. Władione ieſt Generałami Pruſkiemi, ktore tu przed traktatem podziałowym, alternatą z Malborgiem odprawiały ſię. Ma Stę, ktory płaci kwarty 8206. Zł. Mieſzkańcy ſą Katolicy i Lutrzy. Jeſt pod pan. Pruſkim, przy uyściu rz. Oſſy w Wiſłę. Od Chełmna *m.* 6. dł. 37. 2. ſz. 53. 20.

GRUISSAN, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 2. od Narbonny.

GRUNBERG, m. Niem. w Haſſyi wyż. nad Lohną, o *m.* 2. na połud. od Marpurga. Należy do Domu Darmſztadzkiego. Francuzi r. 1761. znaczną nad Hanoweranami odnieśli korzyść. Nie trzeba go mieſzać z grodem tegoż im. w nowey Marchii Brandeburſkiey, *m.* 8. na półn. ku z. od Kuſtrynu.

GRUNBERG, m. Niem. w Szląſku w Xſtwie Głogowſkim, znaczne fabryką dobrych ſukien, i obfitemi w okolicy winnicami. Jeſt od Głogowa na półn. ku z. o *m.* 10.

GRUNDA, ob Gronda.

GRUNINGEN, *Gruninga*, m. Szwaycarſkie w Kantonie Zurychſkim, o *m.* 5. na połud. ku w. od Zurychu.

GRUNENTHAL, znaczne mieyſce w Miſnii, gdzie miedź oczyſzczaią i topią, w cyrkule ieſt Ertzgeburgſkim.

GRUNINGEN, lub GROENIN-

gen, m. Niem. w Xstwie Halbersztadzkim, nad Bodą, z Grodem i zamkiem. Jest tu Kościoł przepyszny, w ktorym są organy przedziwne. Jest w tym mieście beczka iedna, ktora zawiera 161. kuf wina.

GRUNINGEN, piękne m. Niem. w Hr. Solmskim, z Grodem, o *m.* 4. na z. od Butzbachu. Francuzi tu r. 1762. Hanoweranow porazili.

GRUNSFELD, m. Niem. Frankonii, nad potokiem, ktory wpada w Tauberę, o *m.* 5. na połn. ku w. od Maryenthalu.

GRUNSTADT, *Grunestadum*, piękne m. Niem. w Palatynacie Renu; należy do Hrabiow *de Linange-Westerburg*, i iest w gruncie urodzaynym, o *m.* 5. na połd. ku z. od Worms. dł. 25. 46. sz. 49. 31.

GRUPINA, ob. Graupen.

GRUYERES, m. Szwaycarskie w Kantonie Fryburskim, z zamkiem dosyć pięknym i znane iest przez swe wielkie sery, ktore niemały mu czynią odbyt, od Fryburga *m.* 6. na z.

GRYPSWALD, ob. Gripswald.

GRYZONOWIE, ob. Grysones.

GUADALAJARA, lub Guadalaxara, Gwadalaxara, Miasto Hiszp. w Kastylii nowey, w pow. Alkali nad Henarezą. Ma fabrykę sukien podobną Hollenderskim. o *m.* 4. na połn. ku w. od Alkali, 12. od Madrytu. dł. 14. 50. sz. 40. 36.

GUADALAJARA-DE-BUGA, m. Ameryki południowey w Popayanie, o *m.* 15. na połn. ku w. od Popayanu.

GUADADALAJARA, znaczne M. Ameryki połnocney, stolica bogatey i żyżney Prowincyi tego im. w Hiszpanii nowey z Bisk. Nuno Gusman wystawił ią w r. 1531. Jest o *m.* 87. na z. od Mexyku. sz. 20. 20. dł. 271. 40.

GUADALAVIAR, *Durias*, Gwadalawiara, rz. Hiszp. ktora wypływa z gór dzielących Kastylią nową, od Krol. Legionu, wpada w morze śrzodziemne niżey Walencyi.

GUADALQUIVIR, *Batis*, Gwadalkwiwir, wiel. Rz. Hiszp. ktora ma początek w *Manche*, i niesie swe wody do Golfu Kadyxskiego wpadaiąc przy *S. Lucar de Barameda* oblawszy Kordubę, Sewillę &c.

GUADARAMARA, Gwadaramara, m. Hiszp. w Kastylii starey, znaczne handlem serow. Leży nad Gwadaraną, o *m.* 9. na połn. ku z. od Madrytu, 6. na połd. od Segowii. dł. 15. 35. sz. 40. 43.

GUADIANA, *Anas*, Gwadiana, rz. Hiszp. ktora bierze początek w Kastylii nowey blizko Kanamayezy i wpada w Ocean między Kastromarynem i Agromontem. Oddziela Hiszpanią od Portugalii. Wciągu swym ukrywa się płynąc pod ziemią przez *m.* 32.

GUADIX, *Acci*, Gwadyx, dawne i wielkie M. Hiszp. w Krol. Grenady z Bisk. Krol. Alfons mądry zdobył go na Maurach r. 1252. ktorzy odebrali go wkrotce; ale r. 1489. wydarł go im Ferdynand Katolicki. Leży w gruncie urodzaynym, o *m.* 14. od Grenady.

GUADEL, *Guadela*, Gwadel, m. Perskie w Prow. Mekranii z portem dosyć dobrym.

GUADELUPA, Gwadelupa, *Aquæ Lupiæ*, M. Hiszp. w Estremadurze z sławnym klasztorem Hieronomitanow budowli na podziw wspaniałey i bogactw bardzo wielkich. Leży nad rzeczką tego im. o *m.* 2. na połn. ku z. od Kalatrawy. dł. 13. 15. sz. 39. 15.

GUADELUPA, *Guadeloupe*, Gwadelupa, wyspa Amerykańska iedna z Antylskich Franc. między wyspą Dominiką, Marigalantą, Dezyderadą i wyspą Monseratą. Rozciąga się wszerz na mil 60. Jest bardzo ludna, żyżna, obronna kilką fortecami, osiadła od Franc. od r. 1635. Anglicy opanowali ią byli r.

1759. ale wrocili ią Francyi przez Traktat Werſalſki r. 1763.

GUAGIDA, *Lanigara*, dawne i obronne M. Afrykańſkie w Krol. Tremeſyńſkim. Muły tuteyſze ſą naywybornieyſze w Afryce. Leży w miley rowninie, o *m.* 14. na połn. ku w. od Tremeſyna.

GUAGOCINGO, Gwagocynga, m. Ameryki połnocney w Hiſzpanii nowey, o *m.* 12. na połd. ku w. od Mexyku.

GUAM, lub GUAN, naycelnieyſza i naydaley ku południowi poſunięta wyſpa, iedna z wyſp rozboyniczych, czyli Maryańſkich, mil prawie 40. w około maiąca. Należy do Hiſzp. ktorzy tu maią ſwoy garnizon. Mieſzkańcy ſą właściwi wyſpiarze rodacy, mieni za nayſprawnieyſzych w budowaniu batow morſkich. Wyſpa ta obfituie w owoce przednie i ma zdrowe powietrze; Guamczykowie iednak podlegli ſą pewnemu gatunkowi trądu. dł. 157. 10. ſz. 13. 25.

GUAMANGA, *Guamanga*, znaczne M. i Biſk. w Amer. połud. w Prow. tego im. w Peru w Audyencyi Limańſkiey. Sławne ieſt handlem konfitur, tož przez ſwe fabryki, ſzyby złote, ſrebrne, dyamentow, a naywięcey żywego ſrebra i. t. d. Jeſt o *m.* 80. na połn. ku w. od *Piſco*, 70. od Limy. dł. 306. 40. ſz. połud. 13.

GUANAHANI, *Inſula Salvatoris*, czyli wyſpa Katt. w Amer. połnocney iedna z wyſp Lukayſkich. Jeſt ſł pierwſzym odkryciem nowego świata przez Krzyſztofa Kolumba uczynionym, r. 1492. tego dnia, ktorego Hiſzpani ſtęſknieni długim nieoglądaniem żadnego lądu, zabić go chcieli. dł. 302. 30. ſz. 24. 10. -- 40.

GUANCAVELICA, Gwanzawelika, m. Ameryki połud. w Peru, w Audyencyi Limańſkiey bogate i obfite ieſt w minery merkuryuſzowe, o *m.* 60. na połd. ku w. od *Piſco*, dł. 305. 30. ſz. połud. 12. 40.

GUANUCO', *Guanucum*, Gwanuka, bogate i piękne M. w Amer. połud. ſtoł. krainy tego im: w Audyencyi Limańſkiey. Obfituie w wſzelkie potrzeby życia, i liczy 30000. Indyanow hołdowniczych. Jeſt o *m.* 45. na połn. ku w. od Limy. dł. 304. 40. ſz. połud. 9. 15.

GUARDAFUI, Gwardafuy, Kap czyli przylądek w Affr. nad brzegiem Abiſſynii, ku końcu wſchodniemu Krol. Adelſkiego i Afryki, przy wniyściu cieśniny Babel-Mandelſkiey.

GUARDIA, lub GUARDA, Gwarda, m. Portugal. w Prow. Beirze, z Biſk. Suff. Lizbońſkiego, *m.* 24. na połd. ku w. od Lamego, *m.* 5. na połn. ku w. od Lizbony. dł. 11. 18. ſz. 40. 20.

GUARDIA, m. Hiſzp. w Galicyi przy uyściu rz. Minho z portem i zamkiem dobrym zbudowanym na ſkale.

GUARDIA-ALFEREZ, m. Wł. w Krol. Neapolitańſkim, w Hr. Moliſeńſkim z Biſk. Suff. Benewentańſkiego, o *m.* 2. od Larino.

GUARGALA, Guerguela, Gwargala, M. Affr. ſtoł. Krol. tego im. w Billedulgeryd zie, na połd. góry Atlas. Meſzkańcy żyią daktelami, mięſem ſtruſim i wielbłądzim. Jeſt o *m.* 170. na połud. ku w. od Algieru dł. 27. 30. ſz. 28.

GUASTALLA, *Guardaſtallum*, *Vaſtalla*. Gwaſtalla, małe ale bardzo obronne M. Wł. w Xſtwie Mantuańſkim z tyt. Xſtwa i z Opac. ktore zależy bezśrzednie od Papieża. Sławne ieſt potyczką między Franc. i woyſkiem Ceſar. r. 1734. Czyni część ſtanow Xcia Parmy, ieſt blizko Padu, o *m.* 6. na połn. od Reggio, 8. od Mantuy. dł. 28. 8. ſz. 44. 55.

GUASTO, *Vaſtum*, Gwaſta, m. Wł. w Abruzzo, między uyściem rzek *Trigno*, i *Aſinella* w morze Adryatyckie, o *m.* 6. na w. od Lanciano.

GUATIMALA, Gwatymala, znaczna Prow. Ameryki półn. w Hiszp. nowey, rozległa wzdłuż więcey nad *m.* 300. a wszerz na *m.* 180. Obfituie w Kakao, ktorego tu używaią za monetę. Ma innych 12. Prowincyi pod sobą. Indyanie będący pod Pan. Hiszp. są grubiańscy, Religii Katolickiey, no ktorey rożne mieszaią zabobony. Lubią bardzo tańce i upiiaiące trunki. *Sant Jago de Guatimala* iest M. S.

GUATIMALA, wiel i bogate M. Amerykańskie w Hiszpanii nowey stoł. Prow. tego im. z Akademią i z Bisk. Wielki prowadzi handel na Kakao i inne produkta swoiego kraiu. dł 286. 5. sz. 14.

GUAXACA, Gwaxaka, Prow. Ameryki połnocney w Hiszpanii nowey. Jest bardzo żyżna, osobliwie w pszenicę i żyto Indyiskie Kassyą. Obfituie w szarłatne robaczki; ma wiele szyb złotych i srebrnych, iako i krysztalowych. *Andequera* iest M. S.

GUAXACA, m. Amer. w Hiszpanii nowey w Prow. tego im. zbudowane iest w dolinie, o *m.* 30. na połn. ku z. od Antequery. Jest tu Bisk. i 2000. mieszkańcow.

GUAYAQUIL *Gwayaquilum*, Gwaiakwil, M. Zatoka i port w Amer. południ. w Peru, stoł. Prow. tego im. w Audyencyi należącey do *Quito*, obronne dwoma fortecami. Grunt iego rodzi obficie Kakaowy owoc, o *m.* 8. na w. od wyspy Puny, 60. od *Quito*. Sz. połud. 2. dł. 300. 40.

GUBEN, *Guba*, piękne M. Niem. w Luzacyi niż nad rz. Nissą. i należy do domu *Saxe-Merseburg*. Oyczyzna iest Godefryda Kircha. Osiadłe iest wielą sukiennikami i piwowarami. Jest o *m.* 10. na połud. od Frakfortu nad Odrą, 25. na połn. ku w. od Drezna. dł. 32. 34. sz. 51. 55.

GUBER, Krolestwo w Afryce małe w Nigrycyi około Senegalii rzeki, ktora go przedziela na część wschodnią i zachodnią. Jest tu także M. S. tegoż im.

GUBIO, lub Eugubio, *Eugubium*, M. Wł. w Xstwie Urbińskim z Bisk. Leży o *m.* 14. na połud. od Urbinu, 7. od Peruzium, 35. na połn. od Rzymu. dł. 30. 5. sz. 43. 20.

GUCHEU, *Gucheum*, M. Chińskie handlowne piąte z miast głownych w Prow. Kwangsi nad rzeką *Ta*, ktora w tym mieyscu zabiera z sobą rz. Teng, Yung, Pinglo i Fu. Są tu 2. kościoły poświęcone na cześć ludzi znakomitych. Gucheu ma 6. miast pod sobą. dł. 128. 16. sz. 24. 2.

GUDA, ob. Gouda.

GUE-DE-LAUNAY, Opac. Fr. Bened fund. r. 1159. czyni 2500. liwr. niema zakonnikow, ale Opata tylko. Jest blizko Wibray.

GUEIDAN, ziemia Fr. w Prowancyi, zkąd znakomita familia Fr. wzięła nazwisko, a *m.* 5. na połn. ku w. od Aix.

GUEIHOEI, m. Chińskie, 4te z miast głownych Prow. Chonan, nad Gweią. Do niego należy miast 6.

GUELDERN, *Gueldria*, Gweldrya, *Geldern*, lub Geldrya, Prowincya Rzpltey Hollen. z tyt. Xstwa pierwsza z 7. prow. ziednoczonych. Dzieli się na właściwą Prow. i wyższą okolicę Geldryiską. Zawiera 3. Hr. Nimegskie, Arnheimskie i Zutfanii. Wyższa okolica Geldryi zawiera powiat Rüermontski, ktory posiadany iest od 3. rożnych Panow. Krol Pruski posiada Geldryą miasto mocą traktatu Utrechtskiego. Dom Austr. Rurемondę i z iey okolicą, Rzplta Hollender. Wenlo i Stewenswert.

GUELDRES, Geldrya, mocne M. Niderlandu w Xstwie tego im. Prożno go oblegali Hollendrzy r. 1637. 1639. i 1640. w pierwszym oblężeniu porażeni tu byli. Wzięte było od woysk związkowych r. 1703. i ustąpione iest traktatem Utrechtskim Krolowi Pruſ. Francuzi opanowali go r. 1757. ale r. 1763. wypro-

wadzili ztąd swą załogę. Leży między bagnami nad r. Niersą, o *m.* 4. od Renu, 4. na półn. ku w. od Wenlo. dł. 23. 56. sz. 51. 30.

GUEMUNDA, m. Niem w Hassyi wyż. z grodem tego im. nad Woehrą, o *m.* 9. od Marpurga. Nal. do domu Darmstadzkiego. Ob. Gemunda.

GUEPIE, *Guepia*, m. Fr. w Langwedocyi w Diec. Albeńskiey nad rz. *Biaur*, o *m.* 6. na połud. od *Villefranche*, z grodem i Kasztelanią.

GUERANDA, m. Fr. w Brytanii w Hr. Nanteńskim. Zbogaca go handel soli białey, ktorey mu dostarczaią zupy solne będące w iego okolicy. Jest o *m.* od morza, 16. na z. ku połud. od Nantes, 100. od Paryża. dł. 15. 13. sz. 47. 19.

GUERARD, m. Fr. *m.* 2. na z. od *Coulommiers*.

GUERBIGNY, m. Fr. w Pikardyi *m.* 2. od Montdidier.

GUERCHE, lub GUIERCHE, Gwersz, m. Fr. w Turonii z zamkiem, w ktorym przemieszkiwała Agnieszka Sorel faworyta Karola VII. Jest nad rz. *Creuse*, *m.* 2. od Hay. Tegoż im. m. Fr. w Brytanii z Kollegiatą, o *m.* 7. na w. od Rennes.

GUERCHEVILLE, m. Fr. *m.* 2. na z. od Nemours.

GUERCHY, m. Fr. *m.* 2. od *Charité*. Inne tego im. z tyt. Margr. *m.* 3. od Antyziodoru.

GUERET, *Varactum*, Gweret, m. Fr. stoł. Marchii wyż. nad Gartampą. Oyczyzna Antoniego *Varillas*, *m.* 14. na półn. ku w. od Lemowiku, 63. od Paryża.

GUERVILLE, m. Fr. o milę od Mantes.

GUESCAR, ob. Huescar.

GUESCHARD, m. Fr. w Pikardyi, *m.* 4. na z. od Dourlens.

GUETARIA, *Menosca*, m. Hiszp w Prow. Gwipuskoa, z zamkiem i portem dobrym. Oyczyzna sł. żeglarza Sebestyana *Canot*, *m.* 6. na półn. od Tolosy. dł. 15. 12. sz. 43. 26.

GUETA, *Opta*, dawne m. Hiszpań. w Kastylii nowey. Alfons VI. Krol Kastyliyski zdobył go r. 1080. Poddało się było związkowym r. 1706. Jest *m.* 6. na półn. ku z. od *Cuença*, 26. na w. od Madrytu. dł. 15. 36. sz. 40. 20.

GUEYROSSE, Baronia Fr. w Bearnie, o *m.* 4. od Dax.

GUJANA, *Guiana*, wielki kray Ameryki południ. między rzeką Amazonow i Orenoką, na w. Peru. Brzegi iey tylko prawie są znane. Srzodek kraiu osiadły iest od wielkiey liczby dzikich rodakow, z ktorych niektorzy maią swe łoża na drzewach, iako ptacy gniazda. Francuzi posiadaią iey część znaczną, ktorą zowią Francyą Ekwinokcyalną, gdzie wiele dobyli gruntow nowych, przezco otrzymali handel, wyłączywszy Negryiczyczykow, na wyspie Gorey i brzegach Afryki od Kapu zielonego, do rz. Kasamanki, r. 1777. 14. Września, na lat 15. Do Holl. druga część należy. Ob. Surynam. Nie znaią tu, tylko 2. pory roku lato i zimę, ktore tym się rożnią, że w zimie padaią deszcze, a lato nazbyt suche bywa i trwa przez Lipiec, Wrzesień, Sierpień, Październik. Gorąco we dni iest zbyteczne, ale nocy dla wiatrow są dosyć chłodne; i lubo lato tak iest gorące, znośnieysze iest iednak nad zimę dla wielkiey w czasie iey wilgoci powietrza. Cały kray obfituie w trzciny cukrowe. Zadnego źwierza iadowitego nie ma.

GUIBRAI, ob. Falaise.

GUICHE, włość we Fr. od ktorey wzięła nazwisko znakomita familia Fr. o *m.* 2. od *Charolles*. Tegoż im. Opac. Fr. *m.* 2. od Blezy.

GUIENNE, *Aquitania*, Akwitania, lub Gwienna, naywiększe Wielkorządztwo i Prowincya Fr. między górami Pyreneyskiemi, Nawarrą, Langwedocyą, Powiatem Le-

mowiceńſkim, Angulemſkim, Santonią, Arwernią i Oceanem. Rozciąga ſię wzdłuż na *m.* 90. wſzerż 80. Dzieli ſię na wyżſzą i niżſzą; w wyżſzey ſą: Pow. Kadurceńſki, Ruteneńſki, Armaniaceńſki, Konweneńſki, i Hr. Bigorreńſkie; w niżſzey: Pow. Akwitańſki, Perigordeńſki, Agineńſki, Kondomeńſki, Bazateńſki, Landeńſki, Gaſkonią właściwą, i ziemię Labour. M. S. tey Prow. ieſt Burdegala. Przyłączona była do Korony pod Karolem VII.

GUILFORD, *Guilloforditum*, Gwilford, piękne M. Angiel. ſtoł. Hrabſtwa Surrey, nad Weyą. Oyczyzną ieſt Roberta i Jerzego Abora. Wyſyła 2. Deput. na Parl. i ieſt o *m.* 10. na połud. ku w. od Londynu. dł. 17. 6. ſz. 51. 10.

GUILLAIN, S. Guislain, *Gislenopolis*, Guillen, M. w Hanonii Auſtr. Wzięte było od Francuzow r. 1678. Związkowi opanowali go r. 1708. i 1709. a Francuzi r. 1746. Leży w gruncie błotniſtym nad rz. Hayną, broni miaſta *Mons* przez ſwe śluzy, od ktorego ieſt o *m.* 2. na z. dł. 21. 29. ſz. 50. 25.

GUILLAUME, forteca ob. Innerlochy.

S. GUILLAUME-DU-DESERT, Opac. Bened. *m.* 5. na w. od Lodewy, czyni 4500. liwr.

GUILLAUMES, m. Fr. w Prowancyi nad rz. *Var*, o *m.* 4. na połud. ku w. od Kolmaru. Uſtąpione było Krolowii Sardynii traktatem r. 1760.

GUILLESTRE, *Gallitæ*, m. Fr. i zamek w Delfinacie w górach Alpach, *m.* 3. na w. od Embrunu. Xiąę Eugeni zdobył go r. 1692.

[illegible]ILLOTIERE, przedmieście Lugdunu za Rodanem.

[illegible]IMARAENS, *Virmara*-[illegible] Gwimaran, piękne, dawne, [illegible]e i znaczne M. Portugal. w *Entre Minho & Duero*. Zdo[illegible] wſpaniałe budowle publiczne. [illegible]s I. Krol Portug. Emmanuel i Auguſtyn Barboſa, Damazus I. Pap. ztąd byli rodem. Leży o *m.* 4. na połud. ku w. od Bragi, 11. na połn. ku w. od Porto, 16. od Lamego, 66. od Lizbony. dł. 9. 46. ſz. 41. 25.

GUIMENEE, m. Fr. w Brytanii z tyt. Xſtwa, *m.* 10. na połn. ku z. od *Vannes*.

GUINEGASTE, wieś przy *Therouenne*, we Fr. gdzie Francuzi r. 1479. i 1513. ponieśli klęſkę.

GUINCAMP, m. Fr. w Brytanii, o *m.* 5. od S. Brieux.

GUIOLLE, m. Fr. w Pow. Ruteneńſkim na pograniczu Arwernii przy górach tegoż im. *m.* 2. od *Aubrac*.

GUIPUSCOA, Gwipuſkoa, mały Powiat Biſkay w Hiſzp. obfity we wſzyſtko procz pſzenicy. Toloſa ieſt iego M. S.

GUISCARD, dawniey *Magny*, *Guiſcardum Maginiacum*, m. Fr. z tyt. Margrabſtwa, *m.* 2. na połn. od Noyony, 2. od Ham.

GUISE, *Guiſia*, Gwizya, m. Fr. w Pikardii z zamkiem bardzo mocnym i z tyt. Xſtwa Paroſtwa. Hiſzpani oblegali go bez ſkutku r. 1650. Leży nad rz. *Oiſe*, o *m.* 6. na połn. ku w. od *S. Quentin*, 10. od Kameraku, 38. od Paryża. dł. 21. 17. ſz. 49. 53. Tegoż im. wieś Fr. nad Moſellą z tyt. Xſtwa *m.* 3. od Nancy.

GUISTRES, m. Fr. w Diec. Burdegalſkiey z Opac. Bened. ktore czyni 3500. liwr. o milę od *Coutras* nad Illą.

GULETTA, znaczna forteca w Afryce na brzegach Barbaryi w Krol. Tunetańſkim, ſł. Korſarz Barbaroſſa opanował ią r. 1535. Karol V. dobył iey ſzturmem r. 1536. ale nakoniec Selim II. uczynił ſię iey Panem r. 1574. ieſt o *m.* 10. na połn. od Tunetu, 150. na w. od Algeru. dł. 22. 25. ſz. 37. 10.

GULZOW, m. Niem. w Pomeranii dalſzey, w Xſtwie Kamińſkim.

GUMPENBERG, włość Bawaryi wyż. należąca do Baronow

tegoż im. w Regencyi i Munichſkiey.

GUMPOLTS-KIRCHEN, M. Niem. w Auſtryi niż. w dyſtrykcie Wiedeńſkim. Okolica iego naylepſze w Auſtryi całey wydaie wina.

GUNDELFINGEN, *Gundelfinga*, m. Niem w Szwabii z zamkiem dawnym ſpuſtoſzałym w Xſtwie Furſtemberſkim. Jeſt o *m.* 16. na półn. ku w. od Dutlingi. Imienia tegoż m. Niem. w Xſtwie Neuburſkim przy uyściu Brentzi w Dunay między Ulmą i Donawertem.

GUNDELSHEIM, m. Niem. w Szwabii nad Nekrą. Ma zamek na iedney górze zwany Horrek, o *m.* 14. na w. od Heidelbergi.

GUNTERSBLUM, m. Niem. w Cyr. Renu wyż. w Hr. Linangeńſkim, *m.* 2. od Oppenheimu.

GUNTZBURG, m. Niem. w Cyr. Szwabii, ſtoł. Margr. Burgawii z pięknym zamkiem. Wzięte było od Bawarczykow, r. 1744. ale roku następuiącego powrocone zoſtało. Leży nad zbiegiem rz. Guntzy z Dunaiem, *m.* 2. na z. od Burgawii, 8. od Ulmy.

GUNTZEN-HAUSEN, m. Niem. w Margr. Anſpachſkim w Frankonii nad rz. Altmulą, blizko laſu, *m.* 2. od Weiſſemburga.

GURCK, *Gurcum*, piękne M. Niem. w Karynthii niż. z Biſk. Suffr. Salisburſkiego. Leży nad rz. Gurką, *m.* 10. na półn. od Klagenfurtu, 12. od Salisburga, dł. 31. 50. ſz. 47. 10.

GURGISTAN, ob. Georgia.

GURIEL, *Guria*, Prow. Azyatycka w Mingrelii, gran. na półn. z Imerettą, na w. z Kaukazem, na z. z morzem czarnym, na połud. z Turcyą. Jeſt pod pan. Krola Chrześcianina hołdowniczego Sułtanowi. Mieſzkańcy tychże ſą obyczaiow co Mingrelianie.

GURMENCON, m. Fr. o milę od Olerony.

GUSTOWBURG, ob. Moguncya.

GUSTROW, *Guſtrovium*, znaczne M. Niem. w Saxonii niż. w Xſtwie Meklemburſkim, z zamkiem wſpaniałym, gdzie Xżęta Meklemburſcy poſpolicie przemieſzkuią. Obywatele ſą Religii Luter. Leży o *m.* 5. od Roſtoku, 11. na w. od Wizmaru, 14. od Szwerynu.

GUTTENBERG, m. Fr. w Alſacyi niż. w Wielkorządztwie Strazburſkim, o milę od Weiſſemburga, 3. od Landau. Należy do Xżąt Bipontyńſkich.

GUTTENSTEIN, m. Niem. w Auſtryi niż. w Dyſtrykcie Wiedeńſkim, ozdobne zamkiem i Klaſztorem. Fryderyk Auſtryacki tu umarł r. 1330. Tegoż ieſt im. m. w Karynthii i należy do Hrabiow *de Gutteuſtein*, o *m.* 3. na połud. ku w. od Lawamundy.

GUTTENZELL, Opac. Niem. ktora bezśrzednie zależy od Rzeſzy Niem. fund. około r. 1330. o milę od Ulmy, 2. od Memmingi nad Rottą. Jeſt Cyſterſek, ktorych tu Xieni ieſt Xiężną Imperii.

GUTTERBORK, ob. Jutterbork.

GUTTSTADT, m. Pruſkie w Xſtwie Warmińſkim nad rz. Allą zbudowane r. 1325. od Heilsberga ku połud. *m.* 4.

GUTZKOW, m. i Hrabſtwo Niem. w Pomeranii bliżſzey. Należy do Szwecyi. Jeſt nad Peenną, od Wolgatzu *m.* 4. od Guſtrowa 20.

GUYER, rz. Franc. w Delfinacie, ktora oddziela Francyą od Sabaudyi i wpada w Rodan o *m.* 2. od *Pont-beau-voiſin.* Robi ſię z 2. potokow, z ktorych ma iedno źrzodło ſwe przy wſi *S. Pierre*, i podług traktatu r. 1760. rozgranicza Sabaudyą od Delfinatu; Krol Sardyńſki zrzekł ſię ſwych pretenſyi do drugiego potoku, i do wielkiey Kartuzyi.

GUZARATA, Prow. Państwa Mogolſkiego w Indoſtanie. Jeſt na podziw żyzna i wielkich dochodow. Ekbas wielki Mogoł uczynił ſię iey Panem r. 1565. Amadobab ieſt M. S.

GWADALUPA, Gwadalkwir, Gwatymala &c. ob. Guadelupa, Guadalquivir, Guatymala &c.

GWALATA, *Gualata*, Krol. Afrykańſkie w Nigrycyi między rz. Senegalią, paſmem gór, rz. S. Antoniego i Ludayami. Mieſzkańcy tego Krol. zwani ſą Benayami. Są dzicy, ale z przyrodzenia dobrzy. W ich Kraiu znayduie ſię iedno miaſto zwane *Gauben*, lub Haben.

GWALOR, *Galeora*, wielkie i mocne M. w Indoſtanie, ſtol. Prow. tegoż im. z fortecą dobrą, *m.* 20. na połud. od Agry. dł. 87. ſz. 25. 45.

GWEBROWIE, ob. Gaurowie.

GWEMUNDA, ob. Guemunda.

GWINEA, *la Guinée*, *Guinea*, Wielki Kray Afryki, graniczy z Nigrycyą, Abiſſynią i Kafreryą. Nieznane iego ſą tylko brzegi do *m.* 120. w głąb Kraiu za pomocą rzek. Dzieli ſię na niżſzą Gwineę, czyli Kongo, i wyż. ktora zawiera Małagwetę, czyli Pomorze pieprzowe, Pomorze ſłoniowe, złote, Króleſtwo Judańſkie, Ardreńſkie i Benińſkie. Powietrze tu ieſt niezdrowe i Nigryiczykowie Gwineyſcy nie żyią nad lat 50. Jeſt tu pewny gatunek robaków, ktore wpiiaiąc ſię w nogi ludzkie zagryzuią ich żywych. Obywatele wylani ſą na lubieżność, w przeſtawaniu z niewiaſtami zbytkuiący, gnuśni, chytrzy, lubiący trunki, zdobią ſwe ramiona i kolana łańcuchami złotemi, kością ſłoniową, koralami &c. Są bałwochwalcy. Owce Gwineyſkie maią włoſy zamiaſt wełny, a ludzie przeciwnie wełnę zamiaſt włoſów. Gwinea wydaie pieprz, cukier, ryż, ięczmień, rzadkie owce; obfituie w kość ſłoniową, proſzek złoty, ſkóry, burſztyn, &c. Pierwſi Franc. odkryli ią r. 1364. pod Karolem V. i uczęſzczali tu ſami dłużey nad lat 60. nim innym Europeyczykom była znaną. Na początku wieku 1550 tu ſwoy Portugalczykowie wnieśli handel, i znaczne ztąd wyprowadzali bogactwa. Po r. 1604. Hollendrzy i Anglicy cały prawie opanowali handel. Brandeburczykowie iednak i Duńczykowie maią tu ſwe ſkłady kupieckie. Benin ieſt M. S.

GWINEA nowa, *la nouvelle Guinée*, Wielka wyſpa na Oceanie wſchodnim, na w. wyſp Moluckich. Zwaną ieſt ziemią *Papus*. Leży na połud. i blizko Ekwatora. dł. 140. do 170. Kray ieſt żyzny i mieſzkany od ludzi dzikich.

GY, m. Fr. w Franſzkoncie, gdzie Arcy Biſkupi Bezanſońſcy maią piękny zamek, o *m.* 3. na w. od Gray, o 5. na półn. od Bezanſonu.

GYE, m. Fr. w Szampanii nad Sekwaną o *m.* 6. na połud. ku z. od Baru nad Albą.

H.

HAAG, m. w Bawaryi wyż. w Regencyi Munichu, blizko rz. Inny. Ceſarz odebrał go iako lenność Ceſarſtwa, po śmierci oſtatniego Elekt. Bawarſkiego r. 1778. *m.* 10. na w. od Munichu.

HABAR, dawne m. Perſkie na trakcie z Sultanii do Komu w Prow. Irak-Agemi. dł. 67. ſz. 36. 12.

HABELSWERTH, m. w Hr. Glackim; o 3. *m.* od Glatzu nad Neyſſą.

HABSBURG, lub Hapsburg, *Habsburgum*, dawny zamek Szwaycarſki w Argowii niż. w Kantonie Berneńſkim, o *m.* 1. od Lentzburga. Był on rezydencyą Hrabiów Habsburſkich, od ktorych poſzedł Dom Auſtr. Rodolf Habsburſki, będąc obrany Ceſarzem r. 1273. był początkiem tego ſławnego Domu. dł. 25. 45. ſz. 47. 22.

HACHEBERG, ob. Hocheberg.

HACQUEVILLE, m. Fr. w Normandyi, o 2. *m.* od Giſors, 2. od Andely.

HACZAC, *Sarmiſia vallis*, Kraina w Xſtwie Siedmiogrodzkim.

na Granicach Wołoskich z tytułem Hrabstwa.

HADAMAR, *Hadamarium*, Hrabstwo i m. nowo zbudowane w Weterawii połud. Należy do Domu Nassau-Dietz. Jest tam Kollegium i piękny zamek blizko rz. Elsy, o *m.* 9. od Moguncyi, 6. od Koblentzu. dł. 25. 41. sz. 50. 21.

HADDINGTON, *Hadina*, m. Szkocyi połud. w Lotyanie. Wysyła 1. Dep. na Parl. o *m.* 5. od Edymburga. dł. 15. 6. sz. 56. 10.

HADELLE, lub HADELLAND, *Hadelia*, Kraina Niem. na półn. Kraiu Bremeńskiego niedaleko Elby. Ma 6. *m.* wzdłuż a 4. wszerz. Zamyka w sobie m. Atlerndorf, i 12. Parafii Protestanckich. Należy do Domu Hannowerskiego, iako lenność Cesarska.

HADEQUIS, m. Afryk. w Kr. Marokańskim, w Prow. Hea. Portug. szturmem go wzięli r. 1514. i uwieźli ztamtąd naypięknieysze niewolnice.

HADERSLEBEN, *Hadersleba*, m. i znaczny Pow. Duński, w Xstwie Slezwickim z dobrą cytadellą, o *m.* 9. na w. od Ripen, 14. na półn. od Slezwiku. dł. 27. 10. sz. 55. 24.

HADHRAMUT, *Hadramutum*, m. Azyatyckie i Prow. Arabii szczęśliwey nad Oceanem. dł. 67. 8. sz. 14. 40.

HADMERSLEBEN, m. Niem. z Grodem nad Bodrą w Xięstwie Magdeburskim, o *m.* 8. na z. od Magdeburga. Należy do Kapituły Magdeburskiey.

HADMERSLEBEN, Klasztor Mniszek Katol. w Xstwie Halbersztadzkim, o 4. *m.* na w. od Halbersztadu, ob. Hammersleben.

HADONVILLIERS, ob. Craon.

HADZIACZ, m. w Woi. Kiiowskim Moskiewskim, nad rz. Pszczołą blizko uyścia Hrony od Rumnego na półn. *m.* Ukraińskich 7. st. Kommissyą tu mianą pod Janem Kazimierzem. Dzierżawa Hadziacza r. 1661. oddana była Chmielnickiemu.

HAESBRUCK, ob. Hazebruck.

HAGA, *Haga comitis*, *Haye*, M. wspaniałe w Hollandyi stolicą rządu Rzeczypospolitey, rezydencya Stanow Generalnych Prowincyi ziednoczonych, Ministrow i Posłow zagranicznych. Lubo nie ma mieysca pomiędzy miastami Hollenderskiemi, można go iednak porownać z naypięknieyszemi miastami w Europie, przez swoią wielkość, liczbę i piękność swych Pałacow i ulic, swe miłe mieysca do publicznych przechadzek, i swoy wielki handel, nadewszystko Xiążek. Oyczyzną iest Fryderyka Ruysch, Jakuba Golius, Huighenesa, Jana Sekonda, i Wilhelma III. Krola Angiel. Xiążęcia d'Orange. Leży o *m.* 1. od morza, 1. na półn. ku z. od Delftu, 3. na połud. ku z. od Leidy, 5. na półn. ku z. od Roterdamu, 12. na połud. ku z. od Amsterdamu, 75. na półn. ku w. od Paryża. dł. 21. 45. sz. 52. 4.

HAGEMAN, ob. Hagetman.

HAGENAU, m. Niem. w cyr. Saxonii niż. w Hr. Szweryńskim, o *m.* 11. na połud. ku z. od Szwerynu.

HAGENBACH, m. Niem. w Palatynacie niż. z zamkiem nad Renem, o *m.* 5. niżey Filipsburga.

HAGEMAN, lub HAGETMAN, m. Fr. w Gaskonii, nad rz. *Lous*, *m.* 3. na połud. od S. Seweryna. Okolice iego obfitują w wyborne wina i źwierzynę.

HAGIAR, m. Azyatyckie w Arabii, w Prow. Hagias, o *m.* 35. na półn. od Medyny. dł. 57. 50. sz. 25. 40.

HAGIAS, Prow. Azyatycka w Arabii, graniczy na z. z morzem czerwonym, na półn. z Arabią skalistą na w. z Theamą.

HAGUE, mały Powiat Fr. na półn. rz. Divetty i Dielletty, kto-

rego mieyſcem głownym ieſt Cherburg. Jeſt Kap tegoż imienia, ktorego mieſzać nie trzeba, z Kapem *de la Hougue*.

HAGUENAU, *Hagenovia*, m. i grod Fr. w Alſacyi w wielkorządztwie Strazburſkim, niegdyś było Ceſar. Zdobyli go byli Franc. r. 1673. *Montecuculli* ztąd od oblężenia odſtąpić był przymuſzony, r. 1675. Opanowały go woyſka Ceſar. r. 1702. Franc. zaś r. 1703. i znowu Ceſar. r. 1704. i 1705. po ktorym wzięciu Xżę Ludwik *de Bade* poraził Franc. ktorzy miaſto odebrali r. 1706. Jeſt nad Motterą, ktora go dzieli na 2. części i blizko laſa tegoż im. o m. 5. na połn. od Strazburga, 6. na z. od Bady, 10. od Landau, 102. od Paryża. dł. 25. 27. ſz 48. 48.

HAIGERLOCH, m. i Hr. Niem. w Szwabii. Należy do Domu Xżąt *Hohenzollern Sigmaringen*, o m. 7. na połd. ku w. od Tubingi.

HAILBRUN, lub HEILBRONN, *Aliſium*, piękne, mocne wolne M. Ceſarſkie w Szwabii. Wzięte było od Szwedow, r. 1631. od Ceſ. r. 1634. a od Franc. 1680. W okolicy iego znayduią ſię wody mineralne. Jeſt w położeniu bardzo dobrym nad Nekrą, na ktorey tu ieſt moſt piękny kamienny, o 10. m. na połn. ku w. od Stutgardy, 12. od Heidelbergi, 12. na w. od Filipsburga, 28. od Strazburga. Mieſzkańcy wyięci ſą od Prawa Kadukowego we Fr. r. 1770. dł. 27. 50. ſz. 49. 10.

HAIMBURG, *Comagenum Haimburgum*, dawne m. Niem. w Auſtr. niż. zdobyte od Macieia Korwina Krol. Węgierſkiego, r. 1482. Leży nad lewym brzegiem Dunaiu, o m. 4. od Presburga, 10. na w. od Wiednia. dł. 35. 10. ſz. 48. 10.

HAIN, Hayna, piękne m. Niemiec. w Saxonii wyż. w Cyr. Miſnii. Od Huſſytow, r. 1429. zruynowane było. Ztąd był rodem ſt. Jan zwany *ab Indagine*. Leży nad Rederą o m. 5. na połn. ku z. od Drezna, 4. na połn. ku w. od Miſnii dł. 31. 18. ſz. 51. 20.

HAIN, m. Szląſkie w Xſtwie Lignitzkim, o m. 4. na połn. ku z. od Lignitzy. dł. 33. 49. ſz. 51. 10.

HAINAN, *Haina*, znaczna wyſpa na połn. Golfu Kochinchińſkiego ua połd. Prowincyi *Quanton*, od ktorey ieſt na m. 8. Obfituie w wſzyſtkie potrzeby życia. Bogata ieſt oſobliwie połowem wielorybow i pereł. Należy do Chinczykow. Wśrzodku kraiu mieſzka narod niepodległy. Kintcheow ieſt M. S. dł. 125. 30.--120. ſz. 18.--20.

HAINAUT, *Hannonia*, prowin. Niderlandu nazwana od rz. Hayny, ktora ią przez ſam śrzodek przerzyna; położona między Flandry, Pikardyą, pow. Kambrezyiſkim, Namur, Biſk. Leodyſkim i Brabancyą. Dzieli ſię na Hannonią Auſtr. ktorey M. S. Mons i Franc. w ktorey ieſt *Vincennes*. Klima tego kraiu zimne, dżdżyſte, z przyczyny przyległych gór Ardeńſkich.

HAINE, lub HAINA, rz. w Hannonii, żeglowna od Mons aż do *Condé*. Sluzy czynią ią ſpławną. Bierze ſwoy początek u *Binche*, wpada w *Eſcaut*, czyli Skaldę przy *Condé*.

HAK, termin Pol. Geograficzny znaczący górę na morzu lub rzece żeglowney z piaſku wyſypaną. Po Niem. *Bank*, po Fr. *Banc de Sable*.

HALA, ob. Halla.

HALABAS, m. Az. w Indoſtanie, ſtołeczne Prow. tegoż im. nad Gangeſem pod pan. Mogoła, o m. 5. na w. od Agryi. dł. 100. 35. ſz. 28. 30.

HALBAU, m. Niem. w Luzacyi na pograniczu Szląſkim.

HALBERSTADT, *Halberſtadium*, piękne M. Niem. w Cyr. Saxonii niż. dawniey ſtoł. Biſk. obroconego na Xſtwo traktatem Weſtfalſkim. Xſtwo to leży nad rz. Bodą między X. Brunświckim i Magdeburſkim i Xſtwem Anhaltyńſkim.

ſkim. Ma 16. *m.* w zdłuż a 12. w ſzerz, należy do Krola Pruſkiego. Miaſto leży w miłym położeniu nad rz. Holtzemmą, o 13. *m.* od Brunświku, 11. od Magdeburga, 12. od Mansfelda. Zoſtawiono tam tylko Kapitułę złożoną z 20. Kanonikow, z ktorych iedni ſą Religii Luterſkiey, drudzy Katolickiey, inni naoſtatek Kalwińſkiey. Katedralny kościoł ieſt bardzo wſpaniały. W mieście znayduią ſię dwa klaſztory Panien, dwa Opactwa i trzecie za miaſtem. dł. 29. 4. ſz. 52. 6.

HALDE, m. Norwegii w wielkorządztwie Aggerhuſkim.

HALDENSLEBEN, albo HALDERSLEBEN, m. Niem. w Xſtwie Magdeburſkim nad rz. Olmą, o 7. *m.* od Magdeburga. Wielu tam Hugonotow Franc. znayduie ſię oſiadłych.

HALDENSTEIN, Baronia Szwaycarſka wolna i niepodległa z pięknym i mocnym zamkiem przy Koirze. Wyſtawiony on był r. 1547. przez Jana Jakuba *de Chatillon* Poſła Franc.

HALEN, *Hala*, m. w Niderlandzie w Brabancyi Auſtr. nad Gettą o 5. *m.* od *Lovanium*. dł. 22. 42. ſz. 50. 58.

HALICZ, *Halicia*, znaczne M. przed oderwaniem iego od Pol. ſtol. ziemi Halickiey w Woi. Ruſkim, teraz ſtol. Cyrkułu tego im. w Krol. Galicyi, ktore od niego ma nazwiſko, niegdyś zaś ſtolica Krol. Halickiego. Jeſt obmurowane z zamkiem, miało dawniey Katedrę Arcy-Biſk. Lwowſkiego do r. 1416. Bogacił go handel wiel. na Ruś i ſol warzona. Jeſt nad Dnieſtrem, od Lwowa *m.* 16. od Staniſławowa 4. od Kołomyi 10. dł. 43. 35. ſz. 49. 20. Krol. Halickie fund. r. 1208. miało 1go Krola Kolomana ſyna Jędrzeia Krola Węgier. po nim Daniel Romanowicz ſyn Romana Xcia Ruſi Czerw. Oſtatni był Leo ſyn Daniela, na ktorym pod Leſzkiem VI. Krol. Pol. uſtało Halickie Krol. z Ruſią całą będąc przyłączone do Korony Pol. Przywłaſzczali go ſobie nieraz Krolowie Węgierſcy i w tytułach ſwych dokładali *Galiciæ* i *Lodomeriæ*, lubo Ludwik Krol Węgierſki i Pol. zrzekł ſię ſwego wſzelkiego do niego prawa, r. 1349. ktore zrzeczenie ſię Krola Węgierſkiego potwierdzone kilkakrotnie było: wtych czaſach Jozef II. Ceſarz odezwał ſię z ſwemi pretenſyami r. 1772. i gdy Roſſya i Krol Pruſki niektore Pol. Prow. odrywali, on Xſtwa Oświecimſkie i Zatorſkie, Spiſz z znacznemi Wdztwa Krakowſkiego i Sandomirſkiego częściami, tudzież całe Woi. Ruſkie oprocz ziemi Chełmſkiey, Bełſkie całe i część Podola i Wołynia woyſkiem ſwoim zagarnął, a oderwane części Kroleſtwami Galicyi i Lodomeryi ſię dziś zowią i podzielone na 6. Cyrkułow, Lwowſki, Halicki, Samborſki, Bełzki, Pilźninſki i Wielicki; te znowu na ſwe ſię dzielą dyſtrykta maiące ſwych dyrektorow. Naywyżſzy zaś ich Gubernator i ſąd ieſt we Lwowie z appellacyą do Wiednia. Halicki Cyr. dzieli ſię na 4. dyſtrykty: Halicki, Zaleſzczycki, Tyzmienicki i Kołomyiſki.

HALL, włość w wyż. Auſtryi w powiecie Traun, ſł. przez ſwe łaźnie.

HALŁANCOURT, m. Fr. w Pikardyi, o 3. *m.* na połd. ku w. od Abewilli, 5. od Amiens.

HALLAND, *Hallandia*, kraina Szwedzka w Prow. Schoonii. Leży nad morzem Duńſkim. Należy do Szwedow od r. 1645.

HALLA, *Hala*, m. w Tyrolu przy Inſprucku, z ſtarym zamkiem, kollegium i ſeminarium. Biią tam bardzo piękną monetę. O dwie *m.* ztamtąd znayduią ſię bogate ſzyby ſolne. Sol tam tak ieſt biała i przezroczyſta, iak nayprzednieyſzy kryſztał.

HALLA, *Hala*, m. z obalonemi Fortyfikacyami w Hannonii

Auftr. Kościoł N. P. do ktorego lud zewfząd bardzo częfto uczęfzcza, zawiera w fobie niezmierne bogactwa. Złupiony był przez Franc. r. 1691. Leży nad rz. Sèną o 10. m. od Mons, 3. od Bruxelli. dł. 21. 50. fz. 50. 44.

HALLA, *Hala Magdeburgica*, albo *Hala Saxonum*, piękne mocne i znaczne miafto Niem. w wyż. Saxonii w Xftwie Magdeburfkim z ft. Akademią fundowaną, r. 1694. i warzeniem foli. Znayduie fię tam ogrod piękny, zamek i Krolewfkie fabryki iedwabiu. Na iednym z przedmieściow, nazwanym Glaucha, ieft ft. dom fierot fundo. przez Augufta Hermana Francke, r. 1698. fzkoły nazwane *Pædagogium*, i dom dla niewiaft nazwany *Gynæceum*. Jeft tam także Gimnazyum Krol. dla Kalwinow i Opactwo fekularyzowane dla dam fzlachetnych Religii Luterfkiey. Należy do Krola Pruſkiego. Jeft oyczyzną Baltazara Brunnera, Jędrzeia Bachmana i Pawła Hermana. Leży na piękney rowninie nad Saalą, o 6. m. na połn. ku z. od Lipfka, 12. na połud. ku z. od Wittembergi, 16. na połd. ku w. od Magdeburga. dł. 30. 8. fz. 51. 36.

HALLA, albo Hall, *Hala Svevorum*, M. wolne Cefar. Niem. w Szwabii, z fzybami folnemi nad rz. kocherą, między fkałami i gorami. Leży o 11. m. od Hailbrony, 15. od Stutgardy. dł. 28. 25. fz. 49. 6. Obywatele fą religii Luterfkiey, uwolnieni byli od prawa Kadukowego we Franc. r. 1770.

HALLEIN, *Haliola*, m. w Bifk. Salzburfkim. Leży nad Salzą o 4. m. od Saltzburga między gorami, w ktorych fzyby folne zbogacaiące kray i miafto, znayduią fię. dł. 30. 50. fz. 47. 33.

HALLENSLEBEN, Opac. Mnifzek religii Katolickiey zakonu Cyfterfow w Xftwie Magdeburfkim, fund. przez Hr. Gerona, r. 965. przy Haldenfleben.

HALLIFAX, m. w Akadyi w Ameryce. Ang. z portem przedtym *Chebouction*, zwanym, o 28. m. od Annapolu.

HALLIFAX, *Olicana*, m. znaczne Ang. w Yorkshirze ft. przez fwe rękodzieła wełniane Leży o 50. m. na połn. ku z. od Londynu, 8. od Yorku. dł. 15. 50. fz. 53. 38.

HALLUIN, imie to dane było wraz z Xftwem Paroftwem Magnelefowi miafteczku leżącemu o 4. m. od Montdidier.

HALPO, Halapo, *Halapum*, m. znaczne Amer. w nowey Hifzp. nad rz. Tabafco, o 9. m. od Eftapo.

HALS, m. i Hr. przy Paffau, ktore Cefarz odebrał iako Lenność Cefarftwa r. 1778. po śmierci oftatniego Elekt. Bawarfkiego.

HALSBRUCK, m. o 1. m. od Freybergi w Mifnii w Cyrkule Ertzgeburgfkim.

HALIEREN, albo Haliern, m. Niem. w Bifk. Munfterfkim. Leży nad rz. Lippą, o 11. m. od Munfteru. dł. 23. 52. fz. 51. 42.

HALVA, *Halva*, m. Afr. w Krol. Fezańfkim, o 3. m. od Fezu, nad rz. Cebu. dł. 13. 40. fz. 33. 30.

HALY, m. Azyatyckie w Arabii fzczęśliwey. dł. 60. fz. 19. 40.

HAM, *Hammona*, małe ale mocne M. Niem. ftoł. Hr. Marck nad Lippą, należy do Krola Pruſkiego. Wyśmienite tam fzynki i dobre piwo robią. Leży o 9. m. od Munfteru, 22. od Kolonii. dł. 25. 28. fz. 51. 42.

HAM, *Hamus*, m. Franc. w Pikardyi nad Sommą. Hifzp. dobyli go po batalii S. Wawrzeńca r. 1557. Jeft to oyczyzna *Pana de Vadé*. Leży o 4. m. od Noyony, a 26. na połn. od Paryża. dł. 20. 44'. 16". fz. 49. 44' 58". Jeft tam Opactwo mężczyzn zakonu S. Benedykta pod tytułem N. P. fundo. r. 1108. ktore czyni 15000. liwr.

HAM, m. Artezyi, w ktorym ieft

Opac. zakonu Benedyktyńskiego pod tyt. S. Salwadora, o 1. *m.* na połd. od Aire, ob. Hem.

HAMA, *Hamet Epiphaneia*, dawne m. Syryi nad Orontą, o 30. *m.* od Trypolu, 40. na półn. ku w. od Damaszku. Znayduie się tam mocny zamek; miasto zaś iest stolicą Biskupa Jakobitow.

HAMADAN, ob. Amadan.

HAMAMET, m. Afryk. Barbaryi, nad Golfem tegoż im. Leży o 17. *m.* na połd. ku z. od Tunetu. dł. 28. 50. sz. 36. 35.

HAMAR, *Hammaria*, m. w Norwegii w Wielkorządztwie Aggerhus. Biskupstwo iego przyłączone było do Bisk. w Anslo, od ktorego na 24. mil iest oddalone. dł. 28. 40. sz. 60. 30.

HAMBERS, m. Fr. w Dyec. Mans, o 4. *m.* od Maienny.

HAMBURG, *Hamburgum*, *Hammonia*, wielkie, piękne, mocne i bogate M. Cesar. Anzeatyckie Niem. w Cyr. niż. Saxonii w Xstwie Holsztyńskim, do ktorego wcale nie należy, iest bowiem niepodległe. Było fundowane przez Karola W. przedtym było Arcy-Bisk. Ma senat złożony z czterech Woytow, z 20. raycow, z ktorych dziesięciu iest literatow a dziesięciu kupcow, z trzech Syndykow i iednego sekretarza. Miasto i Kapituła złożona z 12. Kanonikow, iest wyznania Auszburskiego r. 1769. Mieszkańcy uwolnieni byli od prawa Kadukowego we Fr. dnia 27. Maia r. 1768. Xiążęta Holsztyńscy zawarli traktat z tym miastem, mocą ktorego odstąpili swych praw, ktore mieli do niego. Ztąd poszło, iż wolny głos i mieysce na Seymie Ratysbońskim było mu nazad przyznane. Oyczyzną one iest Gwernera Rolfincka i Geverharta Elmenhorst. W korzystnym iest położeniu nad brzegiem połn. Elby i nad Alsterą. Leży o 14. *m.* od Luneburgu, 15. od Lubeki, 24. od Slezwiku, 22. od Bremy 175. od Wiednia. dł. 27. 28. sz. 53. 43. Zamek *Stella*, Gwiazda, ktory od niego leży na wystrzelenie z armaty, służy mu za przedmurze.

HAMBYE, m. Fr. w Normandyi w Dyec. *Coutances*, z dobrym zamkiem i Opac. Bened. fund. r. 1145. ktore czyni do roku 4500. liwrow. Leży o 3. *m.* od Coutances.

HAMELBURG, *Hamelburgum*, m. Niem. w Frakonii w powiecie Fuldeńskim nad rz. Saalą. Jest Oyczyzną Jana Frobena Drukarza. Leży o 10. *m.* od Fuldy, 8. od Wurtzburga. dł 27. 36. sz. 50. 10.

HAMELEN, albo HAMELN, *Hamela*, m. mocne Niem. w niż. Saxonii na granicach Xstwa Brunświckiego, ktorego te miasto iest Kluczem. Wmiłym leży położeniu, przy zbiegu rzek Hamelu z Wezerą, o 9. *m.* od Hannoweru, 16. od Paderborny, 17. od Brunświku. Cesarscy byli zbici u Hamelenu r. 1633. Fr. go opanowali r. 1757. dł. 27. 10. sz. 52. 17. ob. Hastenbeck.

HAMES. Baronia w Hr. Gwines o 2. *m.* od Kaletu.

HAMERSZTYN, Hammerstein, M. Pruskie w Woi. Pomorskim na pograniczu Pomeranii z Starost. oddanym dawniey w dziedzictwo Domowi Unruhow. Leży wśrzod gór i lasow obszernych od Człuchowa na z. *m.* 9.

HAMHUS, forteca Niem. w Dythmarsyi. Wzlym iest stanie, należy do Xiążęcia Holsztyńskiego.

HAMILTON, *Hamiltonium*, m. w Szkocyi połd. iedno z nayznacznieyszych w Prow. Klidestalii, z tyt. Xstwa, z wspaniałym pałacem i pięknym zwierzyńcem. Leży o 3. *m.* od Glaskowa, 12. od Edymburga, 100. od Londynu. sz. 55. 12. dł. 13. 45.

HAMIZ-METAGARA, m. Afr. w Barbaryi w Krol. Fezańskim, sł. przez swe piękne ogrody.

HAMERSLEBEN, bogaty

klasztor zokonnikow katolickich w Xstwie Halbersztadzkim. Leży o 4. *m.* na półn. od Halbersztady, ob. Hadmersleben.

HAMMIRSZTEIN, albo HERMENSTEIN, lub Ehrenbreitstein, *Eriberti Saxum*, Woytowstwo i zamek Niem. nad Renem, naprzeciwko Koblenzu w Elektorstwie Trewirskim. dł. 25. 28. sz. 50. 30.

HAMONT, *Hamontium*, m. Niem. w Cyr. Westfalskim w Bisk. Leodyiskim nad rz. Moockerą Heidą, o 12. *m.* od Mastrychu. dł. 23. 16. sz. 51. 17.

HAMPSHIRE nowa, Prow. nowey Anglii. Leży nayblizey półn. Ma nową Szkocyą na półn. morze północne na w. Massachuset na połd. na z. dzikie narody. Jest ona iedna z Prowincyi trzynastu ziednoczonych, ob. Prowincye ziednoczone, Pensylwania, Hamhire.

HAMPTON-COURT, *Hamptoni-Curia*, m. Ang. z domem Krol. upięknionym przez Wilhelma III. ktory uchodzi za naypięknieyszy Pałac w Anglii. Leży w Midlesex nad Tamizą, o 4. *m.* na półn. ku w. od Londynu. dł. 17. 15. sz. 51. 26.

HAN, ob. Franquemont.

HANAU, *Hanovia*, piękne i dosyć obronne m. i Hr. Niem. w cyr. wyż. Renu w Weterawii. Leży na obszerney rowninie nad rz. Kunt przy Menie, o 6. *m.* od Frankforta, 6. od Darmsztadu. dł. 26. 35. sz. 49. 58. Hrabstwo Hanau iedno z naybogatszych w Niem. graniczy z Hr. Issenburg, Opac. Fuldeńskim, Hr. Reineck i Arcy Bisk. Moguńckim. Zawiera w sobie 17. Woytostw i należy do Xcia Hesse-Kassel-skiego.

HANAU, Hrabstwo składaiące ieden z trzech Powiatow Alsacyi. Nosi to imie, ponieważ należało do Domu Hanau. Haguenau iest M. S.

HANCHES, m. Fr. w *Beauce*, w Diec. i o 4. *m.* od Chartres.

HANCHEU, *Hancheum*, m. Chińskie trzecie miasto Prow. Xensi nad rz. Han. Ma pod swoim rządem miast 16. dł. 125. 15. sz. 34. 20.

HANGCHEU, *Hancheum*, wielkie M. Chińskie, pierwsze miasto Prow. Chekiang nad rz. Cientang, w mieyscu błotnistym, ktore iest podzielone na kilka kanałow, wszystkie są spławne. Mnostwo tam mostow bardzo wysokich znayduie się. W śrzodku miasta iest wysoka góra, na wierzchu ktorey iest Klepsydra godziny oznaczaiąca. dł. 31. 6. sz. 30. 27.

HANGEST, m. Fr. Leży o 2. *m.* od Montdidier. Drugie tegoż nazwiska leży o 3. *m.* od Amiens.

HANNAQUES, ob. Nebstich.

HANNONVILLE, m. w Xięstwie Barskim, o 5. *m.* od Metzu.

HANNUYE, *Hannuium*, m. w Brabancyi Austr. o 4. *m.* od Tyllemontu, 6. od Lowanium. dł. 22. 45. sz. 50. 40.

HANOWER, albo HANOWRIA, *Hanovera*, piękne i mocne M. Niem. z zamkiem w cyrkule niż. Saxonii. Stołeczne Elekt. Hanowerskiego. Franc. go opanowali r. 1757. i opuścili r. 1758. Leży na piaszczystey rowninie, gdzie piękne znayduią się łąki, nad Leyną, ktora go dzieli na dwie części. Odległe iest o 6. *m.* od Neustadu, 10. od Zell, 8. od Brunświku. dł. 27. 40. sz. 52. 25.

HANOWER, Kray, wprzod tylko w sobie zawierał Hr. Lawenrodzkie, dziś zaś składa się z Xięstw, Zell, Saxe Lawenburg, Bremeńskiego, Luneburskiego, Ferdeńskiego, Grubenhageńskiego, Oberwaldskiego &c. Jerzy Ludwik Brunświcki, złączył w swoiey osobie wszystkie te Państwa tytułem Elekt. ozdobiony r. 1682. Został on potym Krolem Angielskim. Powiat Hannowerski zamyka w sobie 9. Woytostw, i czyni część Xięstwa Kallemberskiego.

HANTSHIRE, lub HAMPSHIRE, inaczey Prow. Southampton, *Sime-*

nia, Prow. nadmorſka Angiel. Ma 34. *m.* w około. Zawiera w ſobie 1312500. łanow, i poſyła 2. Dep. na Parl. Kray ten ieſt bardzo miły. Obfituie w zboże, wełnę, drzewo, żelazo i miod. Winchester ieſt M. S.

S. HAON, m. w Lugduńſkiey Prow. o 2. *m.* od Roanny. Drugie ieſt tegoż im. o 5. *m.* od Puy.

HAPCOURT, ob. Abecourt.

HAPSAL, *Hapſelia*, m. nadmorſkie w Liwonii niegdyś Biſkupie. Należy do Ceſarſtwa Moſkiewſkiego; leży nad morzem Baltyckim o 16. *m.* od Rewla. dł. 41. 10. ſz. 51. 10.

HARAUCOURT, trzy miaſteczka Fr. tegoż im. Jedno o 2. *m.* od Sedan, drugie o 2. *m.* od Lunewillu, trzecie o milę od Dieuſe.

HARBERT, *Salamberia*, m. Azyat. w Diarbeku przy Amidzie, z Arcy Biſk. Ormiańſkim, i Arcy Biſk. Greckim. Należy do Turkow.

HARBONNIERES, m. Fr. w Pikardii, o 4. *m.* od Perenny.

HARBURG, *Harburgum*, Woytowſtwo i miaſto mocne Niemieckie w Xſtwie Zell. Franc. opanowali go r. 1757. 3. Września, i oddali go dnia 27. Grudnia tegoż roku. Leży nad Elbą, o 5. *m.* od Hamburga, 15. od Luneburga. dł. 27. 16. ſz. 53. 34.

HARCOURT, *Harecortis*, m. Franc. w Normandyi w Dyec. Baioceńſkiey, o 4. *m.* od *Caen*, przedtym *Thury* nazwane, na Xſtwo wynieſione przez Ludwika XIV. z przyczyny Henryka Harkorta *de Beuvron*, potym Marſzałka Francyi. Drugie ieſt m. tegoż im. w Normandyi w Dyec. i o 6. *m.* od *Evreux* z tytułem Hrabſtwa, ktore dało ſwe imie Xiążętom Lotaryńſkim.

HARDEGSEN, albo HARDESCHEN, m. w Xſtwie Kallemberſkim w Powiecie i o 4. *m.* od Goetingi. Jeſt to Oyczyzna ſł. Hiſtoryka Cyryaka Spangenberga.

HARDENBERG, m. i Staroſtwo wolne, i Woytoſtwo Xſtwa Bergſkiego, o 5. *m.* od Duſſeldorfu.

HARDENBERG, ſtary zamek w Xſtwie Kallemberſkim w Powiecie Gottińſkim.

HARDERWICK, *Hardevicum*, m. w Niderlandzie w Geldryi w Powiecie Arnheim, z Akademią. Leży nad Zuiderzee o 8. *m.* od Arnheimu, 7. od Amersfortu, 12. od Nimegi, 13. od Amſterdamu. dł. 23. 12. ſz. 52. 24.

HARFLEUR, *Hareflorum*, dawne m. Fr. w Normandyi w Krainie *Caux*. Od panowania Franciſzka I. nie ieſt iuż tak znaczne iak przedtym było. Gdyż iego fortyfikacye ſą zburzone, port zaś zawalił ſię. Anglicy wzięli go ſzturmem r. 1415. Leży niedaleko Seny nad Lezardą, o 1. *m.* od Montivilliers, 2. od Havre, 6. od Fekamp, 16. od Rouen, 44. od Paryża. dł. 51. 32. ſz. 30. 23.

HARLEBECK, *Harlebeca*, m. w Flandryi Auſtr. nad rz. Lys, o 1. *m.* od *Courtray*, 7. od Gand. dł. 21. 1. ſz. 50. 52.

HARLEC, *Harlecum*, m. Angiel. ſtoł. Merionetshiry w Prow. Wallii, o 60. *m.* od Londynu. dł. 13. 20. ſz. 52. 55.

HARLEM, *Harlemium*, M. znaczne Stanow Skonfederowanych w Hollandyi. Zaſzczyca ſię wynalezieniem druku, ale Laurenty Koſter, ktorego ma za wynalazcę, pierwſzy tylko wycinał litery na drzewie. Przy tym to mieście ſą blichy płocienne. Paweł IV. erygował go na Biſkupſtwo, ale miało tylko dwoch Biſk. Arcy Biſk. Utrechtſki nie uznaiący Papieża, innych święcił. Poddało ſię Xiążęciu *d'Orange* r. 1577. Jeſt to Oyczyzna Jana Hornbecka, i Jana Baana. Leży niedaleko morza nad rz. Deſpara, na gruncie mniey wilgotnym niż inne Hollenderſkie miaſta, o 4. *m.* od Amſterdamu, 6. od Leidy, 6. od Alkmaru. dł. 23. 5. ſz. 52. 22.

HARLINGEN, *Harlinga*, m. mocne i nadmorſkie Niderlandzkie w Fryzyi, w ktorey po Lawardzie,

ieſt naywiękſzym, nayludnieyſzym, i naybogatſzym. Jeſt Oyczyzną Jana Backer. Jeſt rządzone przez Senat z 8. Woytow złożony. Ma port, ktory go czyni handlownym. Leży o 2. *m.* od Franekwery, 4. od Leuwarden, 6. od Staweren. dł. 23. ſz. 53. 12.

HARO, *Harum*, m. Hiſzp. w ſtarey Kaſtyllii nad Ebrem, o 15. *m.* od Kaliahory, głowne miaſto iednego Hr. erygowanego przez Krola Jana II. dla Dona Pedro Ferdynanda *de Velaſco*, z familii Konnetablow Kaſtyllii. dł. 15. 12. ſz. 42. 35.

HARRACH, ſtary zamek Czeſki, w cyrk. Pracheńſkim przy Krumau, gniazdo Hrabiow *de Harrach.*

HARRAN, albo HARAN, *Carrhæ*, bardzo dawne m. Mezopotamii, o 10. *m.* od Edeny lub Ourfy. Sł. ieſt przez przebywanie tam Abrahama, i przez przegraną Kraſſuſſa. Poniekąd z ſamych tylko rozwalin ieſt złożone.

HARRIA, Harenland, *Harria*, mała Prow. Inflant Moſk. nad golfem Finlandzkim. Rewel iedynym tam tylko ieſt miaſtem.

HART, zamek Niem. o 3. *m.* od Landau w Palatynacie.

HARTBERG, *Heortis mons*, miaſto w niż. Styryi.

HARTENFELS, ob. Torgau.

HARTFORT, *Harfordia*, m. Ameryki połn. ſtoł. iedney Krainy tegoż im. w nowey Angl. dł. 304. ſz. 41. 40. ob. Hereford.

HARTZ, ciąg gór w Xſtwie Brunświckim, między Leną i Wezerem.

HARTZGERODEN, *Hartzeroda*, m. Niem. w Xſtwie Anhalt. Bernburg nad Selką, o 5. *m.* od Northauſen. Bogate ſą rudy w okolicach.

HARTZWALD, *Hercinia Sylva*, ſł. góra i las Niem. nazwany także *las czarny*, ktory prawie przez całe ciągnie ſię Niemcy aż do Czech.

HARWICH, *Harvicum*, miaſto nadmor. Angiel. w Hr. Eſſex z dobrym portem przy uyściu Stury. Ztąd to wychodzą małe ſtatki do Brilli w Holl. Poſyła 2. Dep. na Parl. Leży o 5. *m.* od Colcheſter, 20. od Londynu. dł. 18. 38. ſz. 51. 55.

HASBAIN, *Hasbania*, Kraina Niem. w cyr. Weſtfalii. Składa znacznieyſzą część Państwa Leodyiſkiego, i zamyka w ſobie Leodium, i Borch-Worme.

HASBAT, Habat, Algarwia, *Hasbata*, Prow. Afryk. w Barbaryi w Krol. Marokańſkim. Obfituie we wſzyſtko, cokolwiek tylko do życia ieſt potrzebne. Doſyć ona ieſt handlowna. Almadyna ieſt tam M. S.

HASELFELD, dawne m. Niem. w niż. Saxonii w Hr. Blankenburſkim.

HASELMERE, m. Angiel. w Surrey. Poſyła 2. Dep. na Parl.

HASFURT, ob. Haſzfurth.

HASLACH, m. Szwabſkie z zamkiem w Xſtwie Furſtemberſkim, w dolinie Kintzing o 6. *m.* od Fryburga.

HASLY, Kraina górzyſta w Szwaycaryi w Kantonie Berneńſkim.

HASNON, Opac. regularne Bened. o 2. *m.* od *Valenciennes*, w Dyec. Atrebateńſkiey.

HASPARAGAN, m. Fr. w Kraiu Labour przy małey rz. Hiſpidzie o 3. *m.* od Bayonny.

HASSELT, *Haſſelutum*, piękne m. w Niderlandzie w Owerisſelii, nad Wechtą, o 2. *m.* od Zwolli, 4. od Stenwicku. dł. 23. 40. ſz. 52. 36.

HASSELT, m. Niem. w Kraiu Leodyiſkim, w Hr. Loſs nad rz. Demerą, o 5. *m.* od Maſtrychu. dł. 22. 54. ſz. 50. 55.

HASTENBECK, Stwo w Xſtwie Kallęmberſkim w Powiecie i o 2. *m.* od Hamelny. Sł. ieſt przez zwycięſtwo, ktore Franc. pod kommendą Marſzałka *d'Eſtrées*, odnie-

ßli tam nad woyſkiem Xcia Kumberland, 31. Lipca r. 1757.

HASTINGS, *Ohtna*, *Aſtinga*, dawne m. nadmorſkie Angiel. w Suſſex ſł. przez batalią, ktora tam ſtoczona była r. 1263. między Krolem Henrykiem III. i Baronami pięciu Portow. Poſyła 2. Dep. na Parl. Leży o 18. *m.* od Londynu. dł. 18. 12. ſz. 50. 44. ob. Portow pięć.

HASZFURTH, m. Niem. w Frankonii w Biſk. Wurtzburſkim nad Menem o 6. *m.* od Szweinfurtu.

HASTINGUES, m. Fr. w Pow. Land, o 4. *m.* od Daxy i tyleż od Bayony.

HATTEM, *Hattemum*, M. w Niderlandzie w Xſtwie Geldryi na lewym brzegu Iſſelu, o 2. *m.* od Zwoli. Franc. dobyli go r. 1672. i opuścili zburzywſzy fortyfikacye. dł. 23. 35. ſz. 52. 30.

HATTEN, m. w niż. Alſacyi. Leży o 3. *m.* od Haguenau.

HATTENGEN, albo HATTINGEN, *Hattinga*, m w Hr. Marck nad Roerą, 4. *m.* od Duſſeldorpu. Ceſarſcy go dobyli r. 1636. dł. 24. 42. ſz. 51. 17.

HATTON-CHATEL, m. w Xſtwie Barſkim, o 3. *m.* od Saint-Michel.

HATUAN, *Haduanum*, M. i zamek w wyż. Węgrzech w Hr. Nowogradzkim. Ceſarſcy dobyli go r. 1685. Leży na gorze o 11. *m.* od Budy, 6. od Agryi. dł. 37. 22. ſz. 47. 52.

HATZFELD, Hr. położone w wyż. Haſſyi przy Ederze, o 8. *m.* od Marpurga. Hrabiowie poczęli ſię nazywać *de Gleichen*, odtąd iak dziedziczyć to Hrabſtwo poczęli. dł. 26. 58. ſz. 50. 43.

HAVANE, *Havana*, Hawana, wielkie, bogate i mocne M. Ameryki połn. na wyſpie Kubie, z portem bardzo ſł. bardzo mocnym i tak wielkim, iż może w nim ſtać 1090. okrętow, ktore ſą tam od naywiękſzych burz wolne. Miaſto ieſt bardzo handlowne, ma trzy zamki, i zawſze mocny i duży utrzymuie garnizon. Jeſt to mieyſce do ktorego wſzyſtkie Flotty Hiſzpańſkie zawſze przypływaią. Należy do Hiſzp. Anglicy opanowali go r. 1762. ale nazad oddali traktatem Werſalſkim r. 1763. Leży naprzeciwko Flo-rydy. dł. 276. ſz. 23.

HAUBERVILLIERS, inaczey NOTRE-DAMES-DES-VERTUS, m. Fr. na rowninie S. Dyonizego przy Paryżu. Mieyſce to ieſt często uczęſzczane przez ludzi nabożnych.

HAWEL, *Havela*, rz. Niem. biorąca źrzodło w Xſtwie Meklemburſkim w iednym ieziorze, bierze w ſiebie kilka znacznieyſzych rzek i wpada w Elbę naprzeciwko Werben.

HAWELBERG, *Havelberga*, m. Niem. w cyr. wyż. Saxonii, w Elekt. Brandeburſkim. Było przedtym Biſk. Suffr. Magdeburſkiego, ale teraz ieſt ſekularyzowane, i oddane domowi Brandeburſkiemu, po kilkakrotnym dobyciu i odebraniu iego podczas woien Niemieckich żadney odmiany nie uczyniono w Kapitule pięknego Katedralnego Kościoła. Leży na brzegu prawym Hawelu, ktorą do koła ieſt otoczone, o 15. *m.* od Brandeburga. dł. 30. 18. ſz. 53. 4. Wſzyſtkie towary idące przez Hawel do Hamburga powinne być rewidowane u Hawelbergi.

HAVERFORD-VEST, m. Angiel. w Penbrokeshirze. Poſyła 2. Dep. na Parl. Leży o 65. *m.* od Londynu. dł. 12. 40. ſz. 51. 56.

HAUM, ob. Ahun.

HAUMONT, Opac. regularne Bened. o milę od Maubeuge.

HAUPOUL-MAZAMET, m. Fr. w wyż. Langwedocyi, z Sądami Krolewſkiemi w Dyec. i o 8. *m.* od Lavaur.

HAVRE, ob. Port.

HAVRE-DE-GRACE, *Franciſcopolis*, albo *Portus gratiæ*, wielkie, piękne, bogate i mocne M. nadmorſkie Fr. w wyż. Normandyi, w Kraiu *Caux*, z dobrym portem,

i cytadellą, ktorą Kardynał *Richelieu* swoim kosztem wystawić kazał, dla wstrzymania Angl. i dobry arsenał morski. Miasto to winno swoy początek Ludwikowi XII. ktory pierwsze iego założył fundamenta r. 1509. Franciszek I. umocnił go. Wielki tam prowadzi się handel. Anglicy bombardowali go, r. 1694. i r. 1759. Jest oyczyzną Jerzego Skudery i Panny Skudery iego siostry. Leży przy uyściu Seny na mieyscach błotnistych o 12. *m.* na półn. ku w. od Caen, 18. na z. od Rouen, 8. od Fecamp, 2. od Montivilliers, 2. od Harfleur, 45. od Paryża. dł. 17. 45'. 57''. sz. 49. 29'. 9''.

HAVRINCOURT, m. Artezyi o 2. *m.* od Cambrais erygowane na Margrabstwo.

HAUS, Pow. w wyż. Austr. w Pow. czarnym. Nie trzeba go mieszać z powiatem *Haus*, po niemiecku, *Hausquartier*, ktory składa część wyż. Austr. przy granicach Bawaryi między Dunaiem i rz. Traun, ktorego Lintz stołecznym iest miastem, ani też z zamkiem *Oberhaus*, ktory iest naprzeciwko Passawy zbudowanym r. 1734. wziętym przez sprzymierzonych, r. 1741. i odebranym przez Austr. r. 1742.

HAUSONVILLE, Baronia Lotaryńska, o 3. *m.* od Lunewillu.

HAUSULOTHO, ob. Ulotho.

HAUT-BORDIN, m. w Flandryi, o 1. *m.* od Lilli.

HAUTECLOQUE, m. Fr. ktore dało swe im. iedney dawney familii. Leży o 3. *m.* od Hesdin, 1. od S. Pol.

HAUTEFEUILLE, zamek Fr. z tyt. Hr. o 6. *m.* od Auxerre.

HAUTE-FONTAINE, Opac. Fr. fund. r. 1136. w Szampanii w Dieç. *Châlons*. Zakonu iest Cysterskiego i czyni 3400. liwr. leży o 3. *m.* od S. Dizier.

HAUTE-RIVE, Altaripa m. Fr. w wyż. Langwedocyi nad Arięgą o 4. *m.* od Tolossy. dł. 19. 10. sz. 43. 25. ob. Aute-Rive.

HAUTE-FORT, (S. Aignande) m. Fr. o 6. *m.* od *Perigueux*, dało swoie imie st. iedney familii.

HAUTE-SEILLE, Opac. regularne S. Bernard. fundowane r. 1140. w Dyecezyi Toul, o 2. *m.* od Blamontu.

HAUTEVILLE-LA-GVICHARD, m. Normandyi o 3. *m.* od *Coutances*.

HAUTOY, m. i Margr. w X. Barskim, o 3 *m.* od Nancy.

HAUTVILLIERS, *Altinvillare*, Opac. Fr. w Szampanii w Dyec. Rheims Zakonu S. Bened. czyni 24000. liwr. Leży o 1. *m.* od *Ai*. Wina w okolicach tego miasta są wyśmienite.

HAYE, ob. Haga.

HAYE, Haga M. Fr. w Touraine, sławne przez urodzenie st. *René Descartes*. Leży nad Kreusą, o 4. *m.* od Chantellerau, 10. od Tours, 64. od Paryża. dł. 18. 20. sz. 47. 2.

HAYE D'ECTOT, albo d'Ectot, źrzodło mineralne, o 5. *m.* od Valogne, 6. od Caretan.

HAYE-PESNEL, m. Fr. w Normandyi, o 3. *m.* od Grandville.

HAYE-DU-PUITS, m. Fr. i baronia w Normandyi o 5. *m.* od Carentan, 5. od Coutances.

HAYES, Opac. Mniszek zakonu Cystersow fundowane r. 1163. 3. *m.* od Gracyanopolu.

HAYETMAN, ob. Hageman.

HAYNA, ob. Hain.

HAYNICHEN, m. w Misnii nad rz. Striegnitz, w Cyr. Ertzgeburskim.

HAZEBRUCK, Hazebroca, M. Flandryi Fr. leży o 4. *m.* od S. Omer, 2. od Kassełu, niedaleko źrzodła małey rzeczki, ktora wpada w Nieśsę. Handluią tam płotnami. dł. 20. 12. sz. 50. 44.

HEA, *Hea*, Prow. Afr. na brzegach Barbaryi w części zachodniey

dniey Krol. Marokańskiego. Wiele tam gór wielkich nayduie się mnostwo trzod koz i osłow. Sam tylko owies tam rośnie. Wiele miodu w tym kraiu znayduie się. Mahometanie są tam mocni i zawistni, kobiety ładne. Tedenest iest S. M.

HEAN, *Heana*, M. znaczne w Azyi w Tonquinie nad rz. Songkoy o 4. dni iazdy od iey uyścia w morze. Jest one stolicą Mandaryna. Franc. swoy skład tam mieli, z domem dla Bisk. Missyonarza.

HEANT, (S.) m. w Forez.

HEATON, M. Angiel. w Prowin. Yorck nad Humberą z dobrym portem. Posyła 2. Dep. na Parl.

HEBDOW, Opac. Norbert: w Woi. Krakowskim z znacznemi dochodami. Nal do Kollacyi Krol.

HEBECREBON, źrzodło mineralne przy S. Lo.

HEBRIDES, *Ebudæ*, Hebrydy wyspy Oceanu Zachodniego Szkocyi. Mieszkane są przez narody na poł dzikie. Piękney są postawy ale straszn̄ego weyrzenia. Zachartowani są od zimna, i iedną tylko skorą źwierzęcą do kolan wiszącą okrywaią się. Chwycili się strony Xcia Edwarda, r. 1745. Wyspy te w wielkiey są liczbie. Znacznieysze są Sewis i Skia.

HEBRIDES novæ, Hebrydy nowe, wyspy na morzu połud. odkryte r. 1774. przez Kapitana Kooka. dł. 177. sz. 18. są mieszkane i dość urodzayne.

HECHINGEN, *Echinga*, m. Niem. w Szwabii w Hr. Hohenzollern, gdzie Xiążęta tego im. maią rezydencyą; leży blizko miasta Hohenzollern.

HECKERHAUSEN, m. Niem. w Hassyi niż. o milę na z. od Kasselu.

HECSTAEDT, m. Niem. w Hr. Mansfeldzkim nad Wipperą, *m.* 3. na połn. od Eisleben. Znayduie się tu piękna fabryka odłączania srebra od innych metalow.

HEDE, m. Fr. w Brytanii, *m.* 3. od Rennes.

HEDEMORA, *Hedemora*, M. Szwedzkie w Westerdalii w Prow. Dalekarlii, *m.* 15. na połd. ku z. od Gewali, 22. od Upsalu. dł. 33. 50. sz. 60. 14.

HEDERSLEBEN, Grod w Hr. Mansfeldskim. ob. Hadmersleben.

HEGENBACH, Opac. Cyster. w Szwabii blizko Biberachu, ktorego Xieni iest udzielną i iest Xiężną Imperii.

HEIDECK, M. i włość wyższego Palatynatu Bawaryi z zamkiem, niegdyś Cesarskie, a teraz należy do domu Sulzbachskiego. Leży między Ulmą i Donawertem.

HEIDELBERG, Heidelberga, znaczne i ludne M. Niem. stoł. Palatynatu niż. Ma sławną Uniwersit. fund. w wieku XIV. od Elektora Roberta, a odnowioną r. 1746. Maxymilian Bawarczyk opanował i złupił go r. 1622. zabrał ztąd Bibliotekę, ktorą Papieżowi darował. Fr. zniszczyli go r. 1688. i 1693. Sławna i godna ciekawości znayduie się tu beczka dla swey ogromności i sztuczney roboty: zawiera ona 240. oxeftow wina, robiona iest z miedzi i pobita żelaznemi obręczami; nastąpiła zaś r. 1729. po tey, ktorą r. 1693. wyprożnili i zepsuli byli Franc. Heidelberg leży pod górą nad rz. Nekrą, *m.* 5. na połn. ku w. od Spiry, 7. od Wormacyi, 6. od Filipsburga, 18. od Frankfortu, 15. od Moguncyi, 140. od Wiednia, 110. od Paryża. dł. 26. 23. sz. 49. 25.

HEIDELSHEIM, m. Niem. w Palatynacie niż. o *m.* 2. na z. od Bretten. R. 1621. pożarem ognia mocno zniszczone zostało.

HEIDENHEIM, lub HEYDENHEIM, *Aræ Flaviæ*, m. Niem. w Szwabii nad Brentzą, należy do Domu Xżąt Wirtemberskich o *m.* 9. na połn. od Ulmy. dł. 27. 54. sz. 48. 37.

HEILA, Heel, *Hel*, m. Prus

ſkie w Kaſzubach przy uyściu Wiſły w morze Baltyckie, *m.* blizko 12. od Gdańſka, na półn. ku w. dł. 37. ſz. 54. 53.

HEIBRON, ob. Hailbron.

HEILIGE-LAND, albo L'Isle-Sainte, *Inſula Sancta*, wyſpa na morzu Niem. między uyściem Elby i Eydery. Należy do Krola Duńſkiego, od zamiany Holſztynu. dł. 25. 50. ſz. 54. 28.

HEILIGENBEIL, S. Siekiera, m. Pruſkie w Prow. Natangen między Braunsbergiem i Brandeburgiem. dł. 38. 22. ſz. 54. 47.

HEILIGENBERG, bogaty Klaſztor zakonu Cyſterſow w Xięſtwie Troppau w Szląſku. Pruſacy złupili go r. 1742.

HEILIGEN-KREUTZ, albo S. Krzyż, Klaſztor zakonu Cyſterſow w niż. Auſtr. o *m.* 8. od Wiednia. Ciała niektorych Xiążąt tam ſpoczywaią.

HEILIGEN-GRABE, Opac. 27. Panienek ſzlachetnych z Xienią w Cyr. wyż. Saxonii, w Marchii Priegnitz. o 10. *m.* od Havelberga.

HEILIGEN-HAVE, albo Heiligen-Hawen, port i m. Niem. nad morzem Baltyckim w niż. Saxonii, w Wagryi naprzeciwko wyſpy Femeren. dł. 28. 50. ſz. 54. 30. Należy do Krol. Duńſkiego.

HEILIGENSTADT, *Heiligenſtadium*, m. Niem. ſtołeczne powiatu Eichfeld, należy do Elek. Moguntſkiego. Leży przy złączeniu ſię rzek Geinedy z Leną o 12. *m.* od Eiſenachu, 3. od Duderſtadt, 5. od Mulhauſen. dł. 27. 42. ſz. 51. 30.

HEILGEN-WALD, ob. Reichwald.

HEILSBERG, albo Alersberg, *Heilſperga*, m. w Warmii, w Krol. Pruſkim nad rz. Allą z zamkiem, gdzie ieſt rezydencya Biſk. Warmińſkiego, ktory był razem Prezydentem ziem Pruſkich, nim przyſzły pod panowanię Krola Pruſkiego r. 1773. Leży o *m.* 12. od Krolewca. dł. 39. 11. ſz. 54. 6.

HEITERNHEIM, lub Heyterschen, w Szwabii w Briſgowii między Neuburgiem i Saltzbachem, o 4. *m.* od Briſaku. Jeſt rezydencyą W. Miſtrza Kawalerow S. Jana.

HEITESBURY, m. Angiel. w Wiltshirze, poſyła 2. Dep. na Parl.

HELAVERD, *Helaverda*, M. Azyat. w Perſyi. dł. 91. 30. ſz 35. 15.

HELDBURG, m. i grod w Xſtwie Koburg, w Frankonii, należy do Domu Hildburghauſen. Leży o 4. *m.* od Koburga.

HELDRUNGEN, m. i H... należące bezśrzednie do Ceſarza w Xſtwie Kwerfurt w Cyr. wyż. Saxonii.

HELENA, *Inſula Sanctæ Helenæ*, wyſpa na morzu Atlantyckim, ma na około *m.* 6. Jeſt wyſoka, górzyſta i otoczona przepaściſtemi ſkałami. Góry, ktore o 25. mil widać na morzu, okryte ſą poczęści trawą i rożnemi drzewami, iako to hebanem &c. Doliny ſą bardzo żyżne we wſzyſtkie frukta wyśmienite, leguminy &c. Laſy ſą napełnione cytrynami pomarańczami, limoniami &c. Zwierzyny i ptaſtwa ieſt podoſtatkiem. Drob zaś i bydło ieſt dzikie. Nie widać tam żadney beſtyi zaiadłey i iadowitey, ta tylko ieſt laſu niewygoda, iż paiąki ſą bardzo wielkie a muchy tak duże iak koniki polne. Morze tam ieſt bardzo rybne. Odkryta była przez Jana Nora Portugalczyka, r. 1502. w dzień S. Heleny. Portugalczycy opuściwſzy ią, Hollendrzy opanowali i porzucili ią potym dla Kapu dobrey nadziei. Kompania Judyiſka Angl. opanowała ią. Ale r. 1672. Holl. ią odebrali. Angl. znowu ią odebrali i do dziś dnia poſiadaią bardzo dobrze umocniwſzy ią. dł. 11. ſz. połd. 16. Druga ieſt wyſpa tego im. w Ameryce półn. w Kanadzie na

rzece S. Wawrzyńca na przeciwko Mont-Real.

HELENA, (S.) brzeg sławny w Angl. napzeciwko Portsmouthu na wyspie Wight.

HEILFENBURG, zamek mocny Czeski w Cyr. Pracheńskim o 4. *m.* od Pisek. Miany iest za niedobyty.

HELLA, lub Helleh, M. w Irak-Arabii nad Eufratem, o 2. *m.* od rozwalin Babilonii, 25. od Bagdadu.

HELL-VOET-SLUYS, m. ufortyfikowane na wyspie Wornie. w Hollandyi. Z iego to portu wyiechał Wilhelm III. r. 1688. dla zrzucenia z Tronu swego Teścia. Leży o 2. *m.* od Brille.

HELMERSHAUSEN, m. w niż. Hassyi o 7. *m.* od Kasselu.

HELMONT, *Helmontium*, m. w Niderlandzie w Brabancyi Hollenderskiey w powiecie Peeland z mocnym zamkiem nad Aą, o 7. *m.* od Bois-le-duc, 6. od Grawy, 28. od Bruxelli. dł. 23. 12. sz. 51. 31.

HELMSTADT, albo Helmstaedt, *Helmstadium*, piękne M. Niem. w Xstwie Brunświckim, leży o 10. *m.* od Brunświku. iest fundowane przez Karola W. z Akademią założoną, r. 1576. Jest Oyczyzną Hermanna Konryngiusza. 10. *m.* od Brunświku. dł. 28. 45. sz. 52. 20. ob. Werden.

HELMSTADT, M. mocne i nadmorskie Szwecyi, stołeczne prowinc. Hallandyi. Należy do Szwedow od r. 1645. Leży przy morzu Baltyckim o 22. *m.* od Lunden, 22. od Kopenhagi, 24. od Gottenburga. dł. 30. 30. sz. 56. 2.

HELSIMBURG, *Helsimburgum*, M. port i zamek Szwedzki w Schonii nad Zundem. Wzięte było od Duńczykow r. 1709. Jest o *m.* 15. na połd. od Helmstadu, 9. od Lunden. dł. 30. 35. sz. 56. 2.

HELSINGFORD, *Helsingfordia*, Helzyngfort m. Finlandzkie w Nylandyi z portem dosyć wygodnym, o *m.* 8. na połd. ku z. od Borgo. dł. 43. 20. sz. 60. 22.

HELSINGIA, Helsynga Prowincya Szwedzka nad Golfem Botnickim położona.

HELSINGOR, lub Elsenora, *Helsingora*, Helzyngora, M. Duńskie na wyspie Zelandyi nad Zundem leżące o *m.* 6. na połn. od Kopenhagi naprzeciw Helsimburga. Okręty wszystkie, ktore przechodzą przez cieśninę Zundzką, obowiązane się opłacić tu cło Krolowi Duńskiemu. Ztąd był rodem st. Jan Izaak Pontanus. dł. 30. 30. sz. 55. 58.

HELSTON, m. Angiel. w Hr. Kornu-Wallii, wysyła 2. Dep. na Parl. *m.* 2. od Falmuthu, 75. od Londynu.

HEM, m. i Margr. w Flandryi *m.* 2. od Lilli.

HEMISPHERIUM, *Hemisphere* po Franc. termin Geograficzny, znaczy połowę Globu ziemno-wodnego na karcie wyrażonego, iakoby go cyrkuł przez centrum prowadzony na 2. rowne dzielił części. Każdy cyrkuł większy w Sferze dzieli Glob na 2. Hemispheria.

HENIN, wieś Fr. z tyt. Hr. w Hannonii przy S. Guillan. nad rz. Hayną.

HENIN-LIETARD, m. i dawne Hr. w Artezyi z Opac. August. *m.* 2. na w. od Lens, 2. od Duaku.

HENLEY, *Ancalilia*, m. Angiel. w Hr. Oxfordskim nad Tamyzą, sławne handlem słodow dobrych do robienia piwa. Jest o *m.* 12. na z. od Londynu. dł. 16. 45. sz. 51. 32.

HENNEBERG, *Henneberga*, Xstwo Henneberskie w Frankonii w Niem. między Turyngią, Hassyą, Opac. Fuldeńskim i Bisk. Wurtzburskim. Szmalkalda iest M. S. od ktorego zamek Henneberg iest o *m.* 7. na połd. Rozciąga się to Xstwo wzdłuż na *m.* 20. wszerz

na 10. Nal. do Domu Safkiego prawie całe. Landgraff Heſſe-Kaſſelſki, Opat Fuldeńſki i Hrabiowie Stolberſcy znaczną iego część poſiadaią.

HENNEBON, *Hannebonum*, m. Fr. w Brytanii w Dyec. *Vannes* nad rz. Blawetą, o 2. *m.* od Orient, 2. od Port-Louis. Bogaci tam kupcy znayduią ſię, *m.* 110. od Paryża. dł. 22. 23. ſz. 48. 1.

HENNIN, wieś w Burgundyi z tyt. Hr. o *m.* 1. od Gengour.

HENRICHAW, M. w niż. Szląſku w Xſtwie, i o 2. *m.* od Münſterbergi. Jeſt tam Opac. Bernardyńſkie.

HENRICHEMONT, albo Boisbelle, Xſtwo we Fr. w Berry, o 5. *m.* od Burges nad Saudrą. Krol kupił go od Xcia de Sully r. 1767.

HEPPENHEIM, *Hapianum*, m. Niem. z zamkiem i Opac. w Elektorſtwie Mogunckim między Heidelbergą i Darmſtadem. dł. 26. 11. ſz. 49. 39.

HERAK, M. na połud. morza martwego, ſtoł. Arabii opoczyſtey.

HERAKLEA, albo Eregri, lub Penderachi, *Heraclea*, M. dawne w Turcyi Azyat. w Natolii, z Biſk. Greckim i portem. Bardzo ieſt ſł. w ſtarożytności, widać tam ieſzcze oſtatki iego dawney wſpaniałości. Teodor Laſkaris wydarł go Dawidowi Komnenowi Ceſarzowi Trebizondſkiemu. Genueńczykowie opanowali go potym, ale Mahomet II. wydarł go im, i odtąd to miaſto przy Turkach zoſtało. Leży przy morzu czarnym, o 20. *m.* od Konſtantynopola, 20. od Gallipoli. dł. 45. 33. ſz. 40. 57. ob. Portici, Erecli.

HERAKLEA, m. w ſtarożytności ſławne w Romaniy. Mało co dziś znaczy, lubo ma Arcy Biſk. Suffr. Konſtantynopolitańſkiego. Leży w Romanii nad morzem Marmora, o 20. *m.* od Konſtantynopola.

HERAT, Hera lub Hers, *Aria*, m. znaczne Perſkie w Khoraſſan. Tatarowie pod Gengiſkanem złupili go. Było zaś dobyte przez Tamerlana. dł. 94. 20. ſz. 34. 30.

HERBEMONT, *Herbemontum*, m. w Hr. i o milę od Chiny nad rz. Semoy.

HERBERSTEIN, Hr. w niż. Styryi, o 8. *m.* od Gratzu.

HERBERTOT, ob. S. Jędrzey.

HERBIERS, m. w Poitou, o 4. *m.* od Mauleon, 1. od Grenetiere.

HERBORN, *Herborna*, m. Niem. w Weterawii w Xſtwie Naſſau-Dillemburg z zamkiem i Kollegium fund. r. 1589. przez Hr. Jana *le Vieux*, i z rękodziełami materyi wełnianych i iedwabnych. Leży o *m.* 3. od Dillemburga, 3. od Solms. dł. 26. 10. ſz. 50. 26.

HERBSHEIM, m. w niż. Alſacyi, o 4. *m.* od Strasburga.

HERCULANUM, ob. Portici.

HEREFORD, albo Hertford, *Herefordia*, M. Ang. ſtołeczne Herefordshiry, z Biſk. Suffr. Kanterburſkiego. Jeſt oyczyzną Adama Dorlton i Seltiwarda. Poſyła 2. Deput. na Parl. Leży nad Wyą o 7. *m.* od Gloceſteru, 6. od Worceſteru, 13. od Briſtolu, 34. od Londynu. dł. 14. 15. ſz. 52. 6.

HEREFORDSHIRE, Prow. Ang. w śrzodku Kraiu, ma 33. *m.* na około i zawiera w ſobie 660000. morgow, poſyła 2. Deput. na Parl. Obfituie w zboże, drzewo, wełnę, iabłecznik, wſzyſtko to ieſt nayprzednieyſze z całey Anglii. W tey to Prow. znayduie ſię ſławny wzgórek biegaiący, *Marsley Hill*, tak nazwany, ponieważ r. 1574. w mieſiącu Lutym trzęſieniem ziemi odłączyło ſię 27. morgow ziemi, ktore odmieniły mieyſce przez trzy dni naſtępuiące.

HEREM, Margr. w Arwernii, o 3. *m.* od Iſſoire.

HERENTHALS, m. w Niderlandzie Auſtr. w Powiecie i o 8. *m.* od Antwerpii nad Nethą. dł. 22. 26. ſz. 51. 9.

HERESTAL, albo Heristal, *Heriſtallium*, m. w Biſk. i o 12. *m.*

od Paderborny nad Wezerem. ob. Heristal.

HERFORD, Herforden, Herwerden, albo Herworden, *Hervordia*, M. Niem. niegdyś Cesar. stołeczne Hr. Rawensberskiego w Westfalii z st. Opac. wyznania Augszburskiego, ktorego Xieni iest Xiężną Imperii, i ma głos i mieyſce na Seymie. Leży nad Werrą i Aą, o 3. *m.* od Rawensberga, 7. od Minden. dł. 26. 22. ſz. 52. 12. Należy do Krola Pruskiego.

HERICOURT, m. i włość w Franſzkoncie z starym zamkiem nad rz. Rigolą. Należy do Xcia Montbelliard pod panowaniem Fr. Leży o 2. *m.* od Montbelliard.

HERICY, m. Fr. o 2. *m.* od Fontainebleau nad Sekwaną.

HERINGEN, M. zamek i grod w Turyngii nad rz. Heliną. Należy do Elekt. Saskiego. Leży o 2. *m.* od Northausen.

HERISAW, *Eritio*, stare i wielkie M. Szwaycarskie, nayludnieysze i nayznakomitſze ze wszystkich, ktore maią Protestanci w Kantonie Apenzel. Leży nad małą rz. Brulbach.

HERISSAY, ob. Riceys.

HERISSON, *Irritio*, m. Fr. w Burbonii nad rz. *Oevil*, niedaleko od Cher, 5. *m.* od *Bourbon-Archambeau.* Drugie iest m. tegoż im. w *Poitou*, o 4. *m.* od Parthenay. Inne ieſzcze iest w Pikardii, o 7. *m.* na w. od Est. Pogorzało w Kwietniu r. 1763.

HERISTALL, albo Herstall, *Haristallum*, stary zamek i piękna włość Bisk. Leodyiskiego położone nad Mozą, o 1. *m.* od Leodium. Ztąd to Pepin wziął przezwisko Herstalla. Krol Pruski przedał go Bisk. Leodyiskiemu r. 1740.

HERIVAUX, Opac. Fr. fund. r. 1131. w Dyec. Paryzkiey, o mile od Luzarches. Zakonu iest August. i czyni 4000. liwr.

HERLINSBURG, stary zamek w Westfalii w Hr. Pyrmont. Mniemaią iż to tam st. Arminius Krol Niemcow dwor swoy trzymał.

HERM, (S. Michał z) m. i Opac. Bened. w Dyec. i o 3. *m.* od Luçon. Przyłączone iest do Kollegium czterech Narodow w Paryżu.

HERMANSTAD, Ceben, Zeben, *Cibinium*, piękne, wielkie, ludne i mocne M. stołeczne Transylwanii z Bisk. Suffr. Koloczańskiego. Leży nad rz. Sebeną, o 10. *m.* na w. od Alby Julii, 27. na półn. ku z. od Tergowiska, 55. na półn. ku w. od Belgradu, 82. na połud. ku w. od Budy, 126. na połud. ku w. od Wiednia. dł. 41. 15. ſz. 46. 25.

HERMANSTEIN, ob. Hammirstein.

HERMANVILLE, Margr. w Normandyi nad morzem o 4. *m.* od *Caen* erigowane r. 1651. dla Herkulesa *de Vauquelin.*

HERMENSTEIN, ob. Hammerstein.

HERMENT, m. Fr. w Arwernii, 3. *m.* od *Croc*, 10. od Clermont.

HERMIERES, Opac. Fr. w Dyec. Paryzkiey zakonu Norbertanow, o 2. *m.* od Lagny, czyni do r. 3200. liwr.

S. HERMINE, m. Fr. o 3. *m.* od *Fontenai-le-Comte.*

HERMITAGE, *Eremus*, m. w Szkocyi połud. w Prow. Liderdal, o 20. *m.* od Edimburga. dł. 14. 32. ſz. 55. 26.

HERMITAGE, iest także nazwisko iednego brzegu w Delfinacie niedaleko Thain nad Rodanem, naprzeciwko Turnon, ktory iest sławny przez swe dobre wina.

HERMONVILLE, o 3. *m.* od Rheims, iest źrzodło mineralne, ktore iest zdrowe na ciężkość piersi, i na gęste humory.

HERNDAL, *Herndalia*, wieś i Kraina w Norwegii w Wielkorządztwie Drontheim, ustąpiona Szwecyi przez traktat r. 1645.

HERNGRUND, m. w wyż. Węgrach przy Newsolli, st. przez

ſwe rudy miedzi i witriolu. Ci ktorzy robią w tych minach doſyć obſzerne podziemne wyſtawili miaſto, ktorego liczba mieſzkańcow bardzo ieſt wielka. Znayduią ſię w tych minach dwa źrzodła wody koperwaſowey, ktora odmienia żelazo w bardzo przednią miedź. dł. 36. 50. ſz. 48. 30.

HERNOSAND, *Hernoſandium*, M. nadmorſkie Szwedzkie nad Golfem Botnickim w Angermanii. dł. 35. 15. ſz. 61. 45.

HEROUVILLE, wieś z tyt. Hr. o *m.* 8. na połn. ku z. od Paryża, 1. od *l'Iſle Adam.*

HERRENBERG, m. Szwabſkie z zamkiem w Xſtwie Wirtemberſkim, o 4. *m.* od Tubingi.

HERRENBERG, m. w Weſtfalii, w Hr. Bergeńſkim.

HERRENHAUSEN, wſpaniały zamek roſkoſzny, przy Hanowerze.

HERRENSTADT, m. i Grod w Szląſku w Xſtwie i o 5. *m.* od Wolau, z mocnym zamkiem od miaſta oddzielonym.

HERNAUT, m. wyż. Luzacyi, i o 2. *m.* od Lebau na trąkcie wiel. do Zittau. W tym to miaſteczku dway nożownicy rodem z Morawii, uformowali ſ. ſektę zwaną pod im. *Hernhutow*, albo *Braci Morawſkich*, ktorey Hr. Mikołay Ludwik *Zinzendorf* ieſt głową. Bardzo ſię ona w Niemczech rozſzerzyła, i wielkich zamieſzań aż dotąd bywa przyczyną.

HERRY, m. Fr. w Berry, o 2. *m.* od *Charité.*

HERSFELD, ob. Hirſchfeld.

HERSPRUCK, albo Hertzbruck, piękne M. w Frankonii o 4. *m.* od Laufen nad rz. Regnitzą. Należy do Norymberczanow.

HERSTAL, ob. Heriſtal.

HERTFORD, albo Harford, *Herfordia*, dawne M. Ang. ſtołeczne Herdfordshiry z tyt. Hr. i zamkiem. Poſyła 2. Deput. na Parl. i leży nad rz. Leą, o 7. *m.* od Londynu. dł. 17. 35. ſz. 51. 48.

HERIFORDSHIRE, Prow. Ang. ma 43. *m.* na około, poſyła 2. Deput. na Parl. Miła ieſt bardzo i żyźna. Handel iey zawiſł na zbożu przygotowanym do robienia piwa.

HERT, m. w niż. Alſacyi, o 3. *m.* od Strasburga.

HERTZBERG, *Hertzberga*, m. Niem. w Elekt. Saſkim, o 10. *m.* na połud. ku w. od Wittembergi, 14. na połn. ku z. od Drezna. dł. 31. 12. ſz. 57. 42.

HERTZBERG, M. w Xſtwie Grubenhagen z dobrym zamkiem o 4. *m.* od Goslaru.

HERTZOG-AURACH, ob. Aurach-le-Duc.

HERTZWELD, albo Hertweld, wieś Biſk. Munſterſkiego nad Lippą, ktora ieſt ſ. przez grob S. Idziego i iego żony Feberty.

HERVORDEN, albo Herforden, ob. Herford.

HERZEGOWINA, *Herzegowina*, *Chulmia*, Kraina w Turcyi Europeyſkiey w Dalmacyi. Kaſtel Nowo ſtoł. należy do Wenetow, reſzta zaś do Turkow. Jeſt tam miaſto tegoż im. gdzie rządca Turecki rezyduie.

HESDIN, *Heſdinum*, Hedyn, M. mocne w Niderlandzie Fr. w Hr. Artezyi, na granicach Pikardii. Ludwik XIII. dobył go r. 1639. i było uſtąpione Fr. przez traktat Pireneyſki r. 1659. Leży nad *Cange*, o 10. *m.* od S. Omer, 12. od Arras, 42. od Paryża. dł. 19. 48. ſz. 50. 22.

HESDIN, (ſtare) o *m.* 1. od poprzedzaiącego, było zburzone przez Filiberta Emanuela Xcia Sabaudii Generała Karola V. r. 1553.

HESECQUE, wieś Fr. z tyt. Hr. w Artezyi, o 4. *m.* od Saint-Pol.

HESSEN, *Haſſia*, Kray Niem. z tyt. Landgrafſtwa w cyr. wyż. Renu graniczy z Weterawią, Turyngią, Weſtfalią, Frankonią i Xięſtwem Brunświckim. Dzieli ſię na

wyższą i niższą Hassyą. Familia rządząca tym Kraiem na cztery dzieli się ramienia, z ktorych każde bierze imie Landgrafa. Dway Xiążęta Hesse-Kasselski Kalwińskiey, i Hesse-Darmsztadzki Luterskiey i dway inni, ktorzy z drugiey linii pochodzą Hesse-Reinfeldski Katolickiey i Hesse-Homburski Kalwińskiey są religii. Ci cztery Landgrafowie biorą imiona od 4. miast znacznieyszych tam znayduiących się. Hassya iest Kray zdrowy i żyżny. Obfituie w zboże, źwierzynę, ryby, rudy, bydło, owoce, miod i chmiel. Są tam łaźnie, bardzo zdrowe i źrzodła mineralne. Kiedy brzozy, ktore tam w wielkiey są liczbie, kwitną, wyciągaią mieszkańcy z nich sok, ktory bardzo iest zdrowy. Poddani Xiążąt Hesse-Kasselskiego i Hesse-Darmsztadskiego uwolnieni byli we Fr. od Prawa Kadukowego r. 1767.

HESSEN, m. w Xstwie i o 5. *m.* od Halberstadu. Od tego to miasteczka *Tama Hassenska* swe wzięła imie.

HEUCHIN, wieś Fr. z tyt. Margr. w Artezyi, o 2. *m.* od S. Pol.

HEUDICOURT, przedtym *Trougnon*, wieś z tyt. Hr. w Xstwie Barskim, o 3. *m.* od S. Michała. Drugie iest tegoż im. o 3. *m.* od Peronny, inne ieszcze o 3. *m.* od Gisors.

HEUKELUM, *Hukelum*, m. w Niderlandzie w Hollandyi nad Lingą, o 2. *m.* od Gorkumy. dł. 22. 26. sz. 51. 55.

HEUSDEN, *Heusdena*, M. mocne w Hollandyi nad Mozą między błotami o 3. *m.* od *Bois-le-Duc*, 2. od Bommel. dł. 22. 38. sz. 51. 47. piękny tam iest zamek.

HEUSDORF, m. i grod w Osterlandii przy Dornburgu, nal. do Domu *Saxe-Weimar*.

HEWERSWERDA, ob. Hoyerswerda.

HEXAM, *Axelodunum*, m. Angiel. w Northumberlandii, przedtym Bisk. ale przez Henryka VIII. przyłączone do Bisk. Duramskiego. Leży o 5. *m.* od Newkastla, 70. od Londynu. dł. 15. 27. sz. 55. 2.

HIERES, *Olbia*, *Areæ*, M. Fr. w Prowancyi w Dyecezyi Toulon. Grunta są bardzo piękne i bardzo żyżne. Port iego iest zawalony, a zatym nie iest tak iak przedtym handlowne. Jest Oyczyzną św. Massylona. Leży o 4. *m.* od Toulonu, 179. od Paryża. dł. 23. 48.' 11." sz. 43. 7.' 23."

HIERES wyspy, *Insulæ Arearum*, wyspy Fr. na brzegach Prowancyi z tyt. Margr. iest ich Trzy *Porquerolles*, *Port Croz*, i wyspa Tytana albo *du Levant*. Znayduią się tam wszystkie naywyszukańsze rośliny.

HIERES, Opac. Bened. fund. koło r. 1122. nad rz. tegoż im. o 1. *m.* od *Villeneuve S. George.*, a 4. od Paryża.

HIESMES, Exmes, *Oximus*, m. Fr. w Normandii, głowne mieysce pewney bardzo rozciągłey okolicy nazwaney *Hiemois* albo *Exmois*. Leży na iedney nieurodzayney górze, o 4. *m.* od Seez, 36. od Paryża. dł. 17. 48. sz. 48. 46.

HIGDAM-FERRERS, m. Ang. w Nortamptonshirze. Posyła 2. Dep. na Parl. Leży o 17. *m.* od Londynu. dł. 16. 55. sz. 52. 18.

HIIAR, ob. Ixar.

S. HILAIRE, imie kilkunastu miasteczek Fr. z ktorych przednieysze są, iedno w Orleanie nad Ligerą, 4. *m.* od Vendome, drugie w Normandyi, o 4. *m.* od Mortain, inne w *Poitou*, o 2. *m.* od Mauleon, inne przy Montagu, dwa inne w *Poitou*, iedno o 2. *m.* od Sables, drugie o 2. *m.* od Fontenay nad Authią.

S. HILAIRE, Opac. Bened. o 2. *m.* od Karkassony, czyni do r. 3000. liwr.

HILDBURGHAUSEN, ob. Hilpershausen.

S. HILDEGARLA, w Szwa-

bii przy Kempten, ieſt klaſztor, gdzie Opat Kempteńſki ma ſwoią rezydencyą.

HILDESHEIM, Hildeſia, wielkie i mocne M. Niem. w niż. Saxcnii z Biſk. katolickim, ktorego Biſkup ieſt udzielnym Panem. Widzieć ieſt w Katedralnym kościele ſtatuę ſławnego Hermana albo Irmina Szefa Germanow. Dzieli ſię to miaſto na ſtare i nowe, każde z nich ma ſwoy rząd oſobny. Leży nad Irneſtą o 6. *m.* od Hannoweru, 9. od Brunświku, 9. od Wolfenbutelu. dł. 31. 50. ſz. 52. 28. Biſk. Hildesheimſkie, ieſt to bogaty kray na 24. mil długi, a na 20. ſzeroki. Leży między Hanowerem, Luneburgiem i Brunświkiem, nad Leną w kraiu obfitym i ludnym. Kapituła Hildesheimſka złożona ieſt z 36. Kanonikow i 5. Domicellaryuſzow, ktorzy wſzyſcy w bogatey żyią obfitości. Proteſtańci maią ſześć kościołow, iedną ſzkołę i iednego wielkorządcę w mieście Hildesheim, i lubo to miaſto należy do Biſk. ieſt iednak pod protekcyą dziedziczną domu Brunświckiego na Luneburgu.

HILLBURRUG, m. Irl. w Hr. i o 6. *m.* od Downy, poſyła 1. Dep. na Parl.

HILPERSHAUSEN, albo HILDBURGHAUSEN, *Hilſperhuſia*, M. Niem. w Frankonii, nad Werą w Hr. Henneberſkim, o 10. *m.* od Koburga. Jeſt to dziedzictwo iedney linii domu Saxe-Gotha, ktora otrzymała dla ſwoich poddanych uwolnienie od prawa Kadukowego we Fr. r. 1778. dł. 28. 15. ſz. 50. 35.

HINDON, m. Angiel. w Hr. i o 5. *m.* od Wilton poſyła 2. Dep. na Parl.

HILSTEIN, m. w Szląſku w Xſtwie i o 4. *m.* od Troppau przy Odrze z zamkiem.

HILDELOPEN, albo HINLOPEN, *Hindelopia*, m. nadmorſkie Niderlandu w Fryzyi, o 1. *m.* od Werkum z małym portem.

HINDERLAPPEN, albo INTERLACHEN, Grod Szwaycarſki w Kantonie i o 10. *m.* od Berny, tak nazwany od klaſztoru Kartuzow, z ktorego zamek zrobiono.

HINDOO, *Hindoa* m. Indyſkie na drodze z Amadabat do Agryi w Państwach Mogoła ſł. przez ſwoy wyśmienity indych. dł. 100. ſz. 26. 30.

HINGHOA, *Hingoa*, M. Chińſkie ſiodme miaſto Prow. Fokieny. Widać tam wielką liczbę bram tryumfalnych i grobow wſpaniałych. dł. 136. 45. ſz 25. 27.

HIO, M. Szwedzkie w Weſtrogotii, nad ieziorem Weter. dł. 31. 35. ſz. 57. 53.

HIPPOLITE, (S.) albo S. PILT, *Sanctus Hippolitus*, m. Fr. w Lotaryngii na granicach Alſacyi pod górą Wogą o 2. *m.* od Scheleſtatu. dł. 25. 6. ſz. 48. 16. ob. Poelten (S.)

HIPPOLITE, (S.) piękne m. w Diec. Alezyiſkiey i o 4. *m.* od Alais nad rz. *Vidourle*, z dobrym zamkiem. Jeſt tam kanał przez całe miaſto przechodzący i kilka młynow obracaiący i wody do kilkunaſtu fontan dodaiący. Obywatele tego miaſta byli przyczyną znieſienia Edyktu Nanteńſkiego za to iż napaſtowali i naygrawali ſię z iednego Xiędza S. Sakrament nioſącego. dł. 21. 35. ſz. 46. 50.

HIRSCH-HORN, m. z dobrym zamkiem na prawym brzegu Nekry o 3. *m.* od Heidelbergi. dł. 26. 35. ſz. 46. 28.

HIRSCHAU, m. i Grod w wyż. Palatynacie, o 5. *m.* od Ambergi. Tu Hieronim Praſki był przytrzymany r. 1415. Należy do Elektora Palatynu.

HIRSCHAU, albo HIRSAUGE, Sł. Opac. Bened. w Xſtwie Wirtemberſkim nad rz. Nagola, przedmieście Kalb. Było ſekularyzowane i dane Xżętom Wirtemberſkim.

Opa-

Opat Tritheim pisał kronikę Hirschauską.

HIRSCHBAD, źrzodło wody mineralney bardzo zdrowe w Xstwie Wirtemberskim na trakcie Studgardskim. Niedaleko ztamtąd między dwoma korytami Nekry znayduią się rybitwy bardzo zachwalone.

HIRSCHBERG, ob. Hirshberg.

HIRSCHFELD, m. w wyż. Luzacyi nad Neissą, o 2. *m.* od Zytau, do ktorego należy.

HIRSCHFELD, *Herofelda*, m. Niem. w cyr. wyż. Renu stoł. Xstwa odtąd, iak Opac. tego im: było sekularyzowane dla domu Hesse-Kasselskiego traktatem Westfalskim. Przy mieście znayduią się wody mineralne. Leży nad rz. Fuldą, o 8. *m.* od Fuldy, 14. od Kasselu. dł. 27. 27. sz. 51. 46.

HIRHSBERG, albo HIRSCHBERG, *Cervimontium*, M. Szląskie w Xstwie i o 8. *m.* od Jaury nad Bobrą, sł. przez swe łaźnie i przez swoy handel płocien rożnych.

HIRZIB, w Czechach w cyr. Caurzymskim, iest sł. przegraną Hussytow r. 1434.

HITH, albo HIETH, *Hita*, m. nadmorskie Angiel. w Prow. Kent, posyła 2. Dep. na Parl. Piaski zupełnie iuż prawie iego Port zasypały. sz. 51. 5. ob. Portow pięć.

HITZACKER, *Hidonis ager*, M. i Grod w Xstwie Zell, przytym mieyscu gdzie Jetza wpada w Elbę o 1. *m.* od Dannebergi. Robią tam dobre piwa, ktore do Hamburga przewożą.

HIVERNAUX, ob. Jvernaux.

HLUBOCKA, ob. Fravenberg.

HOCHBERG, albo HOCHEBURG, *Hochberga*, Margr. w Szwabii w Brisgawii. Emetingen, o 4. *m.* od Fryburga, iest mieysce głowne nal. do Xcia *Baden Durlach*. dł. 25. 32. sz. 48. 10.

HOCHENAU, m. w niż. Austryi w Pow. niż. Manhartsberg.

HOCHEIM, w Elekt. Moguntckim przy Kasselu nad Renem. sł. iest przez swe dobre wina. Należy do Kapituły Moguntckiey.

HOCHSTET, Hochstadt, albo Hochstedt, *Hochstetum*, zamek i m. Niem. w Bawaryi nad Dunaiem, sł. przez krwawą batalią, ktorą Xżę Eugeni z Xciem Marlborugiem tam wygrali nad Francuza. pod komendą Marszałka Tallard r. 1704. 13. Augusta. Cesar. byli tam zbici r. 1703. Leży nad Dunaiem o 5. *m.* od Donawertu, 2. od Dillingen, 9. od Ulmy. dł. 28. 30. sz. 48. 36.

HOCHSTRATEN, ob. Hoogstraten.

HOCKERLAND, *Hockerlandia*, ieden z trzech cyrkułow Pruskich wschodnich. Holland stołecznym tam iest miastem.

HOCKIRKEN, przy Lœbau, w wyż. Luzacyi. Krol Pruski był tam zbity r. 1758.

HOCQUINCOURT, wieś Fr. o 2. *m.* od Abewilli.

HODONIN, ob. Goding.

HOECHST, piękne m. Niem. w Weterawii w Elekt. Moguntckim na prawym brzegu Menu, o 2. *m.* od Frankfortu. dł. 26. 10. sz. 50. 1. Hr. de Stolberg posiadaią go pod tyt. Lenności.

HOECHSTAED, M. i Grod w Frankonii z zamkiem w Bisk. Bamberskim, przy Forchheimie.

HOEDIC, wysepka Oceanu przy Belle-Isle.

HOEFT, albo HOYET, zamek w Prusach nad Wisłą. dł. 37. 10. sz. 54. 28.

HOEICHEU, M. bardzo handlowne Chińskie czternaste z miast celnych Prow. Kiangnan. Wtym to mieście naylepsze Chińskie tusze robią i naylepszą zbieraią herbatę. dł. 137. sz. 34. 10.

HOEXTER, ob. Hoxter.

HOFALISA, albo HOMFALIZA, *Hofalisa* włość w Niderlandzie w X.

Luxemburſkim, o 14. *m.* od Leodium, 12. od Luxemburga. dł. 23. 34. ſz. 50. 2.

HOEF, *Hoffa*, *Curia Variſcorum*, doſyć piękne M. Niem. w Frankonii z pięknym Kollegium w Margr. Bareuth. Leży nad Leetą o 10. *m.* od Kulmbachu. dł. 29. 45. ſz. 50. 23. Wokolicach marmur czerwony i czarny znayduie ſię.

HOEF, M. zamek i włość w niż. Auſtryi w Pow. Manhartsberſkim.

HOFFELISA, włość w Lotaryngii, o 3. *m.* od Darnay.

HOGUE, ob. Hougue.

HOHEN-ASPERG, Sł. forteca w Szwabii w Xſtwie Wirtemberſkim przy m. Aſperg. o 3. *m.* od Stutgardy. Franc. dobyli go r. 1688. i minami baſtyon ieden wyſadzili, ktory dotąd nie ieſt zreparowany. Dobre wina roſną w okolicach.

HOHENBERG, *Hohenberga*, Hr. i zamek Niem. w Szwabii Auſtry. przy Nekrze, o 12. *m.* od Tubingi. Ma 5. *m.* wzdłuż, a 4. wſzerz. dł. 30. 35. ſz. 47. 52.

HOHENELBA, m. w Czechach w Cyr. i o 11. *m.* od Kenigſgratzu, przy źrzodle Elby. Wiele tam ieſt rzemieślnikow.

HOHEN-EMS, ob. Ems.

HOHEN-LIMBURG, ob. Limburg.

HOHENLOHE, albo Holach, *Holachius*, Hr. Niem. w Frankonii poſiadane od Hrabiow idących od Kratona, ktory żył w 9. wieku. Hr. to ma 12. *m.* wzdłuż, 8. wſzerz. Leży nad Kocherą i Saxtą.

HOHEN-MELTZEN, ob. Melzen.

HOHEN-SOLMS, ob. Solms.

HOHENSTEIN, Honſtein, albo Honſtien, Hr. znaczne Niemiec. w Turyngii na granicach X. Anhalt i Hrabſtwa Stolberg. Ma 10. *m.* wzdłuż, 8. wſzerz, należy po większey części do Krol. Pruſkiego, ktory go przyłączył do Xſtwa Halberſtadſkiego. Elekt. Hanowerſki i inni Xiążęta, inne poſiadaią kawałki. Hrabiowie Stolbergſcy poſiadaią iako lenność należącą do Domu Brandeburſkiego, ſtary zamek Honenſtein i 9. wſi do niego należących. Zamek ten leży o 2. *m.* od Northauſen.

HOHENSTEIN, zamek i Grod w Miśnii, o 4. *m.* od Drezna.

HOHENSTEIN, m. w Miśnii w Cyr. Ertzgeburſkim, nad Muldą, o 4. *m.* od Zwickau.

HOHENTWEIL, *Duellium*, forteca Niem. w Szwabii w Xſtwie Wirtemberſkim na ſkale, o 3. *m.* od Schafhuzy. dł. 26. 25. ſz. 47. 4.

HOHEN-ZOLLERN, ob. Zollern.

HOKIEN, M. Chińſkie trzecie miaſto prow. Pekeli między kilką rzeczkami. Ma 18. miaſt pod ſwoią dependencyą. dł. 133. 40. ſz. 38. 50.

HOLABRUN, wiźſze i niźſze ſą dwa m. w niż. Auſtr. w pow. niż. Manhartsberſkim.

HOLACH, ob. Hohen-Lohe.

HOLDERNESS, mały Powiat Angiel, w części wſchodniey Yorckshiry, z tyt. Hr.

HOLDONIN, ob. Goeding.

HOLE, *Olino*, wielka wieś w Irlandyi z Biſk. i Kollegium, gdzie tamteyſze dzieci rożnych wyżſzych nauk ſię uczą. Domy ſą tam iedne od drugich pooddzielane z przyczyny ognia.

HOLLAND, m. Pruſkie w Hockerlandii, o 5. *m.* od Elbląga. dł. 38. 58. ſz. 54. 6.

HOLLANDIA, *Batavia*, *Hollandia*, Hr. nayznacznieyſza z 7. ziednoczonych Prow. między Zuyderzee, morzem połnocnym, Zelandyą i Prow. Utrechtſką. Dzieli ſię na Hollandyą połn. albo Weſtfryzyą, i na Holland. połd. czyli Zuyd Holland. Ye mały Golf, ktory ieſt częścią Zuyderzee, oddziela Holl. od Weſtfryzyi. Obie razem iedną tylko ſkładaią Prow. ktorey ſtany

biorą tytuł Hollan. i Westfryzyi. Zgromadzenie to iest złożone z Deput. i Konsulow każdego miasta oprocz szlachty, ktora ma pierwszy głos. Odprawuie się ich rada w Hadze. Grunta w całym tym kraiu są wilgotne i błotniste, mało tam zboża sieią, w niektorych to tylko mieyscach, ale w całym kraiu karmieniem krow tylko zaprzątaią się, ktore pryncypalnym tam są bogactwem. Wszystko tam kanałami iest podzielone, ktore służą do ususzenia łąk, i ułacniaią dowoz potrzebnych rzeczy i transport towarow. Lubo tam ziemia iest niepłodna, lubo ani zboża ani wina nie rodzi, z tym wszystkim nie ma w świecie kraiu we wszystko lepiey opatrzonego ani bogatszego, dla iego niezmiernego handlu. Prawdziwa produkcya tego kraiu iest masło i ser, ponieważ płotna, ktore w Harlem bielą, są w sąsiedzkich kraiach tkane. Ale przez wielki handel, ktory obywatele prowadzą, można tam dostać wszystkiego. Miasta i wsie wspaniałe pasmem nieprzerwanie się ciągną. Niektore są takie mieysca, gdzie iadąc powozem lub wierzchem słychać trzęsącą się ziemię, iak gdyby ona wewnątrz wydrążoną, lub iak gdyby wodą utrzymywana była. Amsterdam stołecznym tam iest miastem. Hollendrzy są dobrzy gospodarze, przywiązani do handlu i bardzo o swoią wolność gorliwi. Kobiety są skromne, i za pierwszy swoy cel porządek i gospodarstwo maiące. Religia Protestańska iest tam panuiąca, wszystkie inne są też cierpiane. Nie trzeba mieszać Holl. właściwie wziętey z Rzplitą Holl. Ta zawiera w sobie siedm prowincyi ziednoczonych. ob. Niderland.

HOLLANDIA nowa. Dano to im. małemu Kraiowi Ameryki połn. na brzegach wschodnich nowey Angl. Także iedney części kraiow Australnych, niektorym małym wysepkom i małey nakoniec krainie na połn. Europy wzdłuż przesmyku *Waigatz*.

HOLSTEIN, *Holsatia*, Holsztyn, kray Niem. z tyt. Xstwa między morzem połn. na zachod, morzem Bałtyckim na w. Slezwikiem na połn. Lawemburgiem, Meklemburgiem i Elbą na połd. Posiadane było przez Krola Duńskiego i Xcia Holsztyńskiego, na Gotorpie. Ale r. 1773. zamieniał się Xżę Holsztyński z Krol. Duńskim na to, co posiadał w Xstwach Oldemburskim i Delmonhorstskim. Dwie tam są tylko Regencye w Hluksztadzie i Kielu. Holsztyn iest podzielony na cztery Kantony, na Holsztyn właściwy na połn. Dithmarsyą, na z. Stormaryą, na połd. Wagryą, na w. Ma 48. *m.* wzdłuż, a 32. w szerz., i składa część Cesarstwa Niem. Grunta dobre są do uprawy roli i do paszenia bydła. Obfituie w zboże, w bydła rożnego rodzaiu, w owce, w źwierzynę i drzewo.

HOLTZMUNDEN, m. Niemiec. nad Wezerą w Xstwie Wolfenbutel, o 2. *m.* od Korweyu; mieszka tam generalny rządzca.

HOLY-ISLAND, albo LINDISFARNA, wysepka Angl. na brzegach Northumberlandii. Było tam Bisk. teraz do Durham przeniesione. Nie iest ludna. Bawią się tam tylko polowaniem i ryb łowieniem. Port iest tam dosyć dobry, ma zamek na swoią obronę. dł. 15. 56. sz. 55. 40.

HOMARA, albo HOMAN, *Homara*, m. Afr. w Krol. Fezańskim w Prow. Habat między Arzillą i Alkazarkwiwirem, o 5. *m.* od każdego. dł. 12. sz. 35. 10.

HOMBERG, albo HOMBURG, M. w niż. Hassyi. o 6. *m.* od Hirschweldu. Należy do linii poboczney Rheinfeldskiey.

HOMBERG, inne m. zamek i Grod w wyż. Hassyi nad rz. Ohmą o 4. *m.* od Fritzlaru. Nal. do Landgraffa Darmstadzkiego.

HOMBERG, Hr. zamek i włość położona w Xstwie Bergskim, o 12. *m.* od Kolonii, 144. wsi do niey należą.

HOMBLTERES, ob. Humblieres.

HOMBURG, grod w wyż. Hassyi, o 3. *m.* od Frankfortu, iest rezydencyą Landgraffa Hesse-Homburskiego.

HOMEL, m. Lit. w Woiew. Mińskim z Stwem nad Sosżą pod pan. Rossyi, od Rzeczycy na w. *m.* 8.

HOMBURG, dawne Hr. i zamek Xstwa Wolfenbuttel przy Ebersteinie.

HOMBURG, *Homburgum*, M. Niem. z zamkiem w Hr. Sarbruck, o 2. *m.* od Dwoch mostow, nal. do Francyi. dł. 26. 6. sz. 49. 20. Zamek iest tegoż im. w Szwaycaryi, w Kantonie Bazyleyskim na Skale, pod górą Jurą. Jest także mała Kraina w Szwaycaryi w Tochenburgu, nazwana *la Justice de Hombourg.*

HONCE, Opac. Norbertanow, w Dyec. i o mile od Bayony, czyni do r. 2000. liwr.

HONAN, *Honania*, piąta Prow. Chińska na połud. rzeki żołtey. Bardzo iest piękna i żyżna. Chińczykowie zowią ią ogrodem Chińskim. Więcey tam nad dzieśięć millionow dusz liczą i ośm miast wielkich, z ktorych Karfung iest pierwsze, a Honan drugie. Chińczykowie maią miasto Honan za śrzodek świata.

HONDURAS, Hondura, Prow. Amer. poln. w nowey Hiszp. nad morzem połn. ma 150. *m.* wzdłuż, 80. wszerż odkryta przez Krzysztofa Kolumba, podczas czwartego iego woiażu r. 1502. Waliadolid stołecznym tam iest miastem. Podczas ostatniey woyny Anglicy wystawili tam byli zamki, ktore przez traktat Wersalski r. 1763. zburzyć musieli. Ale ten traktat dał im wolność wycinania na swoy profit drzewa *de Campeche* zwane.

HONFLEUR, *Huneflotum*, M. znaczne Fr. w wyż. Normandyi w *Lieuvin* z dobrym portem, Trybunałem naywyższym i Admiralicyą. Handel tu się dosyć wielki prowadzi osobliwie koronek. Leży na lewym brzegu uyścia Sekwany, o 5. *m.* od *Quillebeuf*, 3. od *Pont-l' Eveque*, 7. od *Lisieux*, 16. od *Rouen*, 42. od Paryża. dł. 17. 43.' 17." sz. 49. 25.' 21."

HONHOLT, Opac. Panien szlachetnych w Bisk. Munsterskim, i Grod. Horstmaru.

HONITON, m. Ang. w Dewonshirze. Posyła 2. Deput. na Parl. Leży o 4. *m.* od Excesteru, 42. od Londynu. dł. 14. 18. sz. 50. 42.

HONNECOURT, m. i Opac. Fr. w Dyec. i o 2. *m.* od *Cambrais*, nad rz. Skaldą. Zakonu iest S. Bened. czyni do r. 9000. liwr.

HONOLSTEIN, m. Niem. o 6. *m.* od Trewiru. dł. 24. 40. sz. 49. 48.

HONORAT, ob. Lerins.

HONORE, Opac. Bened. w Taraskonie.

HONSCOTTE, *Pleumosia*, m. w Flandryi Fr. w Dyec. Ypres, o 2. *m.* od Berques i Furnay.

HONT, albo HONDT, odnoga morska między Flandryą i Zelandyą przy zachodnim uyściu Skaldy.

HOOGSTRAT, *Hogstratum*, m. w Niderlandzie w Brabancyi Hollenderskiey w Powiecie Antwerpii, stoł. Hr. dosyć wielkiego, tegoż im. ktore ma tyt. Xstwa. Leży o 6. *m.* od Antwerpii, 3. od Bredy. dł. 22. 16. sz. 51. 25.

HOORN, albo HORNES, Hr. położone między Leodium, i Geldryą, ktore ma 7. *m.* wzdłuż, 5. wszerż. Nal. do Hr. Hornow, ktorych dom ieszcze kwitnie w Niderlandzie. Ale Filipowi Hr. Horn, gdy głowę ucięto r. 1568. Hrabstwo to do Bisk. Leodyiskiego było przyłączone. Miasto Horn leży o *m.* 1. od Mozy i Ruremondy. dł. 23. 30. sz. 51. 12.

HOPITAL, m. w Forez nad rz. Lignon, o 7. *m.* od Roany.

HOQUINCOURT, ob. Hoc-

quincourt.

HORASOWIZ, albo Horadowitz, miasto Czeskie w cyr. Pracheńskim, nad rz. Ostaną, przy Piseku.

HORB, m. Niem. w Szwabii w Hr. Hohenberskim.

HORBURG, *Horburgum*, *Argentaria*, Hr. w Xstwie Montbelliard nad Illą, o milę od Kolmaru.

HOREB, *Melani*, góra Azyat. w Arabii opoczystey, tak blizka góry Synay, iż Synay i Horeb zdaią się być dwoma częściami iedney góry, co iest przyczyną, iż Pismo S. bierze ie często kroć iedno za drugie. Synay iest na w. a Horeb na z. przeto też przy wschodzie słońca okryta iest cieniem góry Synay nie będąc tak iak ona wysoka. Bardzo iest sł. w Piśmie S. Pod nią iest klasztor S. Salwatora, gdzie rezyduie Biskup Grecki, i zakonnicy za regułą świętego Bazylego idący, trzy albo cztery iest tam pięknych źrzodeł, i nieźliczona liczba drzew fruktowych.

HORIZONT, iest to wielki cyrkuł, ktory na dwoie glob przecina, oddzielaiąc tę część, ktorą widziemy od tey, ktora przed naszemi ukrywa się oczyma. Dwa ich są gatunki.

HORIZONT racionalny, albo astronomiczny, iest to plan, ktory przez śrzodek ziemi przechodzi, i ktory ma za bieguny *Zenith*, albo punkt niebieski, ktory iest nad naszemi głowami, i *Nadyr*, albo punkt niebieski, ktory iest pod naszemi nogami całą ziemię przechodząc. Dzieli on Hemisferium wyższe od niższego. Takiby to Horyzont ukazał się, gdyby ziemia była widziana od swego śrzodka, będąc na dwoie przedzieloną, i gdyby iedna ze dwoch części w niwecz się obrociła.

HORIZONT widzialny, iest ta część ziemi, albo morza, ktorą możemy odkryć naszemi oczami, na końcu ktorey niebo, ktore ogranicza nasze oko, zdaie się opierać. Wzrok zaś nasz na *m.* 15. pospolicie zasięga.

HORN, albo Horne, *Horna*, miasto mocne i znaczne w Niderlandzie w Westfryzyi, z dosyć dobrym portem. Lubo Amsterdam odebrał mu część iego handlu, z tym wszystkim nie przestaie ieszcze być bardzo handlownym. Tu to tuczą woły, ktore z Danii i Holsztynu przychodzą. Wielu ztąd mędrcow było rodem. Leży na brzegu zachodnim Zuyderzee, o 1. *m.* od Edamu, 5. od Amsterdamu. dł. 22. 30. sz. 52. 38. ob. Hoorn.

HORN, port na iezior̨ze Konstancyeńskim, należy do Biskupa.

HORN, *Horna*, m. Niem. w niż. Austr. na granicach Morawii, o 15. *m.* od Wiednia. dł. 35. 12. sz. 48. 25.

HORN, m. w Westfalii głowne iednego Powiatu w Hr. Lippe-Detmold, na granicach Paderborny. ob. Hirsch-Horn.

HORNEBACH, albo Horrenbach, *Hornebachium*, m. Niem. w Xstwie i o 2. *m.* od Dwoch mostow nad Horną, z Opac. Bened. dł. 26. 11. sz. 49. 13.

HORNBERG, *Hornberga*, M. Niem. w lesie czarnym w Xstwie Wirtemberskim. Leży nad rz. Gutach, o 5. *m.* od Rotweili, 6. od Fryburga. dł. 24. 56. sz. 48. 10.

HORNBURG, m. zamek i Grod w Xstwie i o 8. *m.* od Halbersztadu przy Osterwicku. Od Hamburga aż do Oschersleben iest część ziemi błotnistey na 24. *m.* długiey, na 2. szerokiey. Trzy tam bito tamy dla spławu wody w Bodę.

HORNHAUSEN, wieś w Xięstwie Halbersztadzkim, gdzie są wyśmienite wody.

HORNOY, *Hornaceus*, m. Fr. w Pikardyi, o 7. *m.* od Amiens z Opac. Bened. ktore na przeorstwo obrocone było, i ktore czyni do r. 30000. liwr. Dwa tam targi co tydzień odprawuią się, z ktorych ieden iest sławny przez swoy handel nici i wełny.

HORODŁO, m. Pol. w Woi. Bełzkim, Stwo i mieyſce Sądow Ziemſkich. Pamiętne ieſt uſtanowioną tu r. 1413. między Polakami i Litwinami co do Urzędow i Praw rownością, złączeniem wielu famili Litewſkich z Polſkiemi. Leży nad Bugiem, mało ieſt oſiadłe, teraz pod panowaniem Auſtr. w cyr. Bełzkim, w Dyſtrykcie Zamoyſkim, od Uściługa *m.* 2.

HORODYSZCZE, m. Litt. w Woi. Mińſkim z Opac. Bened. od Mińſka *m.* 4.

HORP, m. Fr. w Pow. *Maine*, w Dyec. Mans, o 3. *m.* od Mayenny.

HORSENS, m. Duńſkie w Jutlandyi w Dyec. o 10. *m*, od Arhus.

HORSHAM, m. Ang. w Suſſex, o 9. *m.* od Londynu. Poſyła 2. Deput. na Parl. dł. 17. 35. ſz. 51. 12.

HORTSMAR, *Horſmaria*, M. pomierne, zamek i grod. Leży o 8. *m.* od Munſteru.

HORYN, rz. Pol. w Woi. Wołyńſkim, płynie pod Zaſław, Oſtrog, Alexandryą, łączy ſię z Słuczą i wpada do Prypecią.

HUSTUN, ob. Baume.

HOTTENTOCI, Narod Afryk. w Kafreryi przy Kapie dobrey nadziei. Podzielony ieſt na czternaście Prowincyi, z ktorych każda ma ſwych oſobnych wodzow, i ſwe wſie albo Krule. Nigdy nie mieſzkaią długo w tym ſamym mieyſcu, ale tu i owdzie obozuią. Wſzyſcy albo polowaniem albo ryb łowieniem bawią ſię, albo też trzod paſzeniem. Mocni ſą, obrotni, śmiali, zdolni do robienia bronią, a bardzo, nadewſzyſtko o ſwą wolność gorliwi. Żyią długo, wzroſtu ſą pomiernego, koloru zaś czarnieyſzego niż inni Indyanie. Letkość ich do biegu ieſt nadzwyczayna. Chodzą goło, zdobią ſwe włoſy konchami, golenia zaś kiſzkami źwierzęcemi, ktorym aż ztwardnieć dozwalaią, aby ie mogli ſmaczniey za ośm lub dzieſięć mieſięcy ieść. Niepodobnego do wiary ſą niechluyſtwa, mażą ſię łaynem krow, proſiąt &c. co ſprawuie, iż niewypowiedzianie śmierdzą. Kiedy im kto wymawia śmieſzność ich zwyczaiow, oni nic innego na to nie odpowiadaią iak to, iż takie ſą zwyczaie Hottentotow. Kobiety ich tyle ſtawow u palcow obcinać ſobie powinne, ile razy za mąż idą. U tego narodu bardzo mało znakow religii widzieć ſię daie. Nie przypuſzczaią oni drugiego życia, a iako ſą wielcy prożniacy, nie pracuią tylko tyle ile potrzeba do utrzymania życia, i żartuią z Hollendrow, iż ci tyle trudow ſobie zadaią dla zebrania bogactw. To piſze o nich *Xiądz Tachard*, *Woiaże do Siam*, *Dampier*.

HOU, Kap Afryk. w wyż. Gwinei mieſzkany przez Kwakwaanow. ob. Adaous.

HOU, Opac. Kanoniczek w Dyec. Toul, o 3. *m.* od *Bar-le-Duc.*

HOUAT, *Horata*, wyſpa Fr. przy brzegach Brytanii, o 4. *m.* od Belle-Isle. Ma 4. *m.* na około. Anglicy nadaremnie ią attakowali r. 1697. wzięli ią w oſtatniey woynie, i oddali przez traktat r. 1763. dł. 14. 36. ſz. 47. 20.

HOUDAN, *Hoſdencum*, m. wyſpy Fr. w *Beauce* w Dyec. Chartres nad Wegrą, o 13. *m.* od Paryża, 4. od Dreux. Jeſt tam manufaktura pończoch wełnianych. Jeſt to Oyczyzna ſt. Patina. dł. 19. 15'. 38". ſz. 48. 47'. 21".

HOUDANCOURT, wieś w *Beauvois*, o 3. *m.* od *Compiegne*, dała ſwoie imie Domowi *de la Motre*.

HOUDETOT, wieś z tyt. Hr. w Normandyi, o 2. *m.* od S. Valery w Pow. *Caux.*

HOUGUE, albo raczey HOGUE, *Oga*, mocny i piękny brzeg w Normandyi, o 2. *m.* od Barfleur. Franc. kommenderowani przez Marſzałka *Tourville* byli tam zbici przez flotę Angielſką r. 1692.

HOULME, *Holmetius Pagus*, Kraina Fr. w niż. Normandyi, między Domfront i Falaiſe. Sławna ieſt

tylko przez swoy iabłecznik i przez swe rudy żelazne.

HOUSSAYE, kilka iest mieysc tegoż im. we Fr. iedno o 3. *m.* od Amiens, drugie o 3. *m.* od Gisors.

HOXTER, *Haxaria*, m. Niem. w Westfalii nad Wezerem, 3. *m.* na półn. ku w. od Korwey, 11. na półn. ku z. od Paderborny. dł. 27. 12. sz. 51. 50.

HOY wyspa, *Dumna*, iedna z Orkadow, ma 4. *m.* wzdłuż. Część nazwana Waes, iest żyzna i bardzo miła. Znayduie się tam Port North-Hope, ieden z naylepszych w Europie, i bardzo wygodny do połowu ryb. Są tu wielkie owce, rodzay bardzo osobliwy ptakow, tak dużych iak kaczki, ktore są tylko massą tłustości. Nazywaią ie tam *Ter*.

HOYE, Hoya, m. i Hr. Niem. w Westfalii z dobrym zamkiem, między Xstwem Bremeńskim, Brunświckim, Mindeńskim i Hr. Diepholt. Nal. do Elekt. Hannowerskiego i po części do Xcia Hesse-Kasselskiego. Hoya leży nad Wezerem, o 2. *m.* od Ferden. Dwa tam są Grody i 79. wsi od nich dependuiących.

HOYERSWERDA, albo HEWERSWERDA, m. i włość w wyż. Luzacyi nad Elsterą, o 4. *m* od Bautzen. Nal. do Elekt. Saskiego.

HOYM, Hr. i m. w Xstwie Anhalt-Bernburg, o 1. *m.* od Kwedlimburga.

HRADISH, *Hradisca*, m. mocne Niem. w Morawii na wyspie nad Morawą, o 12. *m.* od Ołomuńca, 12. od Brinny. dł. 35. 28. sz. 49. 6. Prusacy dobyli go r. 1742. Dobre wina w okolicach rosną. Drugi iest Hradisk w cyrk. i o 8. *m.* od Ołomuńca, przy ktorym mirrę i kadzidło znayduią.

HUBED, *Mniara*, m. Afr. w Krol. Tremesen, na gorze o poł mili od Tremesenu. dł. 17. 15. sz. 34. 37.

S. HUBERT, *Andagium*, *Sanctus Hubertus*, m. w Niderlandzie w Hr. Chiny Dyec. Leodyiskiey. Sł. przez swe Opac. Bened. gdzie prowadzą tych, ktorzy ukąszeni od wściekłych psow byli, dla uzdrowienia od wścieklizny. Pokazuią tu w Skarbcu text iedeu Ewangelii przyozdobiony kamieniami drogiemi, dany przez Ludwika łagodnego Krola Fr. i ieden psałterz z literami złotemi, dany przez Lotaryusza iego syna. Elektor Palatynu r. 1709. odnowił Order Kawalerow S. Huberta fund. r. 1444. przez Xcia Juliaceńskiego. Krol Fr. r. 1769. odstąpił swych praw do protekcyi tego Opac. Cesarzowy Krolowy Węgierskiey. Leży na granicach Kraiu Leodyiskiego w Ardennes, o 8. *m.* od Bouillon, 10. od Dinanty, 16. od Leodium, 60. od Paryża. dł. 23. sz. 50. 3.

S. HUBERT, zamek Krolewski we Fr. wystawiony r. 1756. Leży o 5. *m.* od Wersalu.

HUBERTSBURG, ob. Vermsdorff.

HUCHEU, *Hucheum*, M. bogate i kupieckie w Chinach, trzecie M. Prow. Chekiang. Robią tam wyśmienite pędzle, ktorych w całych Chinach używaią do pisania. dł. 137. 50. sz. 30. 2.

HUDISMENIL, m. Fr. w Normandyi, o 2. *m.* od Grand ville.

HUDSON, *Hudsonii Sinus*, przesmyk Amer. przy ziemiach Arktycznych na połn. ziemi Labrador odkryty przez Hudsona Anglika r. 1602. Po kilkakrotnie usiłowano znaleść przeyście przez ten przesmyk na morze spokoyne.

HUDWICHWALD, *Hudwicgswaldium*, m. nadm. Szwedzkie, stołeczne Helsingii, o 30. *m.* od Gewalii. dł. 36. 10. sz. 60. 40.

HUE, albo KEHUE, *Sinoa*, wielkie M. Azyat. stołeczne Kochinchiny, z pięknym ufortyfikowanym pałacem, gdzie Krol ordynaryinie rezyduie. Leży na piękney rowninie od w. do z. wielką przedzielony rzeką. Zawsze tam znaczny garni-

zon znayduie się i bardzo wielu Chrześcian. dł. 123. 40. ſz. 17. 40.

HUESCA, *Faventia Oſca*, dawne m. znaczne Hiſzp. w Krol. Aragońſkim z Biſk. Suffr. Saragoſſy i Univerſit. Leży na rowninie obfituiącey w wina, nad Iſſuelą o 9. *m.* od Balbaſtro, 14. od Saragoſſy. dł. 17. 22. ſz. 40. 2.

HUESCAR, Gueſcar, *Oſca*, M. Hiſzp. w Krol. Grenady na rowninie z pięknym zamkiem o 24, *m.* od Grenady. dł. 25. 50. ſz. 37. 32.

HUESNE, alb. Huene, *Huena* wyſepka na morzu Bałtyckim w Zundzie, gdzie było obſerwatorium Tychona Brahe. dł. 30. 40. ſz. 55. 54.

HUFFINGEN, m. i zamek Szwabii w Xſtwie Fürſtemberſkim nad rz. Bregą.

HUI, Huy, *Hoium*, m. w Niderlandzie w Biſk. Leodyiſkim. Ma moſt nad Mozą. Leży o 5. *m.* od Leodium, 7. od Namuru. dł. 22. 57. ſz. 50. 31.

HUIGNE, rzeką w *Perche* i *Maine*, biorąca ſwoie źrzodło o 2. *m.* od Bellemy, wpada w Sarthę niedaleko Mans. Wody iey ſą ſzybkie i obfite. Spławną była uczyniona za rozkazem Parl. r. 1747.

HUIRON, Opac. Fr. fund. r. 1078 w Szampanii w Diec. *Chalons*, ieſt zakonu S. Bened. i czyni do r. 3500. liwr. Leży o 1. *m.* od Vitry.

HUISSEAU, m. Fr. w Diecezyi i o 3. *m.* od Orleans. Drugie ieſt tegoż im. o 2. *m.* od Blois.

HULFEMBERG, wyſoka góra w Elekt. Moguncki m, na ktorey ieſt kaplica, wielu pielgrzymow do ſiebie ściągaiąca.

HULIN, *Hulinum*, m. w Morawii w Diec. Ołomuńckiey.

HULL, albo Kinston-Uponhul *Hullum*, M. mocne i handlowne Angl. w Yorckshirze, z dobrym portem przy uyściu rz. tegoż im. w rzekę Humber i pięknym Arſenałem. Krol. Karol I. przymuſzony był do odſtąpienia od oblężeniaiego, i ztąd to poczęła ſię woyna, ktorą miał z Parlam. Połyła 2. Dep. na Parl. i leży o 12. *m.* od Yorcku. dł. 17. ſz. 53. 40.

HULST, *Hulſium*, małe ale bardzo mocne m. w Niderlandzie Hollenderſkim w Hr. Flandryi, ſtołeczne Grodu tegoż im. w powiecie Gandawſkim. Związkowi go wzięli r. 1578. Xiążę Parmeńſki r. 1583. Xżę Maurycy r. 1591. po ośmiu dniach oblężenia. Arcy Xżę Albert r. 1596. a Fryderyk Henryk Xiążę d'Orange odebrał go Hiſzpanom r. 1615. i odtąd przy Hollendrach zoſtało. Panowie Bedmar i Vauban przymuſzeni byli odſtąpić od oblężenia r. 1702. Fr. go wzięli r. 1747. Bardzo tam piękny ieſt Ratuſz, a dom Kommendanta w całey Flandryi ieſt naypięknieyſzy. Jeſt oyczyzną Korneliuſza Janſeniuſza Biſk. Gandawſkiego. Leży na rowninie, ktorą można wodami zalać, o 6. *m.* od Antwerpii, 7. od Gandawy. dł. 21. 35. ſz. 51. 16.

HUMAN, m. Pol. w Woi. Bracławſkim, ſławne odnieſionym tu od woyſk Pol. pod Janem Kazimierzem nad Kozakami i Moſkwą zwycięſtwem. r. 1655. i niedawnych czaſow Kozacką rzezią. Obſzerne do niego nal. włości, ktore ſą Domu Potockich. Jeſt od Bracławia na W. o *m.* 15.

HUMBERCOURT, wieś Fr. w Pikardyi o 2. *m.* od Dourlens.

HUMBER, wielką rz. Angiel. w Prow. Yorck. Wpada w morze między Spurnhead i Gumsby.

HUMBLIERES, *Humblariæ*, Opac. Fr. w Diec. Noyon. Jeſt zakonu Bened. czyni do r. 9000. liwr. Leży o 1. *m* od S. *Quentin.*

HUMIERES, albo Mouchy, le Pierreux, wieś Fr. o 2. *m.* od Compiegne z tyt. Xſtwa.

HUMMELINGEN, kraina w Biſk. Munſterſkim. Cała laſami i bagnami ieſt napełniona.

HUNDESRUCK, m. i Grod

W

w Bisk. Hildesheimskim między Wezerą i Leną przy mieście Eimbeck.

HUNDSFELD, psię pole, m. miern. w Szląsku w Xstwie Oels nad Weidą, o 3. *m.* od Wrocławia. Polacy tam st. nad Niem. odnieśli zwycięstwo r. 1109. dł. 34. 50. sz. 51. 8.

HUNDS-RUCK, *Hunnorum tractus*, Kraina Niem. między Renem, Mozellą i Nabą w niż. Palatynacie. Należy do rożnych Panow.

HUNGEN, m. Niem. w Hr. Solms o 4. *m.* od Fridbergi.

HUNGER-BRUNN, albo FONTAINE-DE-LA-FAMINE, źrzodło Szwayc. we wsi Waugen o 2. *m.* od Zurichu. Przez obserwacye czynione od r. 1656. w lata obsite zawsze było suche iakieykolwiek bądź padały deszcze, ale kiedy wylewało głod był pewny i im bardziey napełniało się, tym głod był większy.

HUNNINGUE, Hunninga, małe ale bardzo mocne m. Fr. w wyż. Alsacyi w Sundgawii. Fortyfikacye są dziełem Marszałka Vaubana. Leży nad Renem o 1. *m.* od Bazylei, 7. od Brisachu. dł. 25. 15. sz. 47. 42.

HUNOLSTEIN, baronia kapituły Trewirskiey o 3. *m.* od Trarbachu.

HUNGTINGTON, *Huntingtonia*, m. Angiel. stoł. Huntingtonshiry nad Ousą o 17. *m.* od Londynu. Posyła 2. Dep. na Parl. dł. 17. 15. sz. 52. 15.

HUNTINGTONSHIRE, Prow. Angiel. w Diec. Linkolna, ma 23. *m.* na około i zawiera w sobie 240000. morgow. Kray ten iest miły i żyzny. Posyła 2. Dep. na Parl.

HUPPY, m. Fr. w Pikardyi o 1. *m.* od Abewilli.

HUQUANG, albo HOUQUOUAN, *Huquania*, Hukwang, siodma Prow. Chińska, tak żyzna iż ią *szpichlerzem Chin* zowią. Liczą tam blizko na 5. milionow obywatelow. Zawiera wsobie 15. miast wielkich i 108. miast wielkich i obronnych. Wuchang iest pierwszym miastem.

HUREPOIX, *Pagus Heripensis*. mała kraina wyspy Fr. ktorey znacznieysze mieysca są *Corbeil, Mont l'heri, Chatres, Ferté Alais, Palaiseau* i *Dourdan*.

HURIEL, m. Fr. w Pow. Bourbońskim w Diec. *Bourges*. Jest tam zamek Krolewski. Leży na pagórku o 2. *m.* od *Mont-Luçon*.

HURONOWIE, *Hurones*, narod dzikie Ameryk. w nowey Francyi. Kray iest bardzo żyzny i rozległy, ale nieludny. Powietrze tam iest bardzo zdrowe. Narod ten barzo się zmnieyszył z przyczyny woien, ktore z Irokanami toczył. Wszyscy prawie są religii Chrześciańskiey. Są naydowcipnieysi z dzikich, ale oszuści i złodzieie. Maią rządcę dziedzicznego, ktory nigdy nie iest synem swego poprzednika, ale synem iego naybliższey krewney. Poniewaź sukcessya idzie po matkach. Kobiety maią naywiększą władzę w narodzie Huronów. Wszystko się ich imieniem dzieie. Pierwsze one deliberuią, potym zaś kommunikuią zbior swoich deliberacyi radzie generalney starcow, ktora zawsze prawie za tym idzie. Jeżeli głowa czyli rządca dziedziczny nadto iest młody, naowczas przydaią mu Regenta. A małoletni, poty nie może być wodzem na woynie, poki nie służy wprzod za prostego żołnierza, i nieuczyni iakiey piękney akcyi.

HUSINETZ, m. w Czechach w cyr. Pracheńskim o 6. *m.* od Piseku. Sł. Jan Hus tam się narodził, r. 1373.

HUSUM, *Husamum*, m. Duń. z dobrą Cytadellą i pięknym kościołem w Xstwie i o 8. *m.* od Slezwiku niedaleko Owy. dł. 26. 40. sz. 54. 55.

HUXTER, ob. Hoxter.

HUY, ob. Hui.

HYDRIA, ob. Idria.

J

JABLONITZ, M. nadmorſkie w Morlakii o 2. *m.* od Segny, nal. do Wenetow.

JABLUNCKA, albo JABLONKA, zamek w Szląſku w Xſtwie i o 4. *m.* od Cieſzyna na ſkale przy Olſy. Pruſacy dobyli go r. 1741.

JAC, (S.) m. Fr. w Pow. *Limoſin.*

JACCA, *Jacca*, Jąkka, dawne m. Hiſzp. w Krol. Arragonii z Biſk. Suffr. Sarragonſkiego i zamkiem. Leży nad rz. Aragon, pod górami Pyreneyſkiemi, o 9. *m.* od Hueſca, 20. na połn. ku w. od Sarragoſſy. dł. 17. 16. ſz. 44. 22.

JACOBSTADT, Jakobſtad, zamek roſkoſzny Krol. Szwedzkiego o 1. *m.* od Sztokholmu. Imie iego pochodzi od Hr. Jakuba *de la Gardie*, ktory go wyſtawił r. 1644. Miaſto ieſt także tegoż im. w Botnii wſchodniey.

JACI, d'Aquila, *Acis*, m. nadmorſkie Sycyliſkie na brzegach wſchodnich między Kataną i Tawerminą z tyt. Xſtwa. dł. 33. 2. ſz. 37. 42. Jeſt także zamek w Prow. *Demona* nazwany Jaci.

JACQUES-D'ILLIERS, (S.) m. Fr. w *Beauce* o 4. *m.* od Chartres.

JACQUES, (S.) Opac. zakonu S. Auguſt. w Beziers, czyni do r. 1600. liwr. Drugie ieſt tegoż im. Benedykt. w Leodium.

JACQUES, (S.) ob. Caracas, Compoſtella, Doné, Jago, Montfort, Provins, Vitri.

JACUT, Opac. Fr. w Brytanii w Dyec. Doleńſkiey, o 5. *m* od St. Malo. Zakonu S. Bened. czyni do r. 4500. liwr.

JÆGERNDORF, ob. Jagerndorf.

JAEN, *Gienuium*, Jen, piękne i mocne M. Hiſzp. ſtołeczne małego powiatu z tyt. Krol. w Andaluzyi z Biſk. Suffr. Toletańſkiego i mocnym zamkiem. Ferdynand III. Krol Kaſtyllii zdobył go na Maurach r. 1243. Leży w kraiu obfituiącym w wyśmienite owoce, i bardzo bogatym w iedwab, przy górach Pyreneyſkich o 16. *m.* od Grenady, 6. od Baeça, 46. od Sewilli, 72. od Madrytu. dł. 14. 45. ſz. 37. 38. Drugie ieſt miaſto tegoż im. w Ameryce w Peru nad rz. Marągnon lub Amazońſką, ktora w tym mieyſcu zaczyna być ſpławną. Jeſt to tylko teraz wieś bardzo piękna przy zbiegu trzech rzek razem. ſz. połd. 5. 30.

JAFA, *Joppé*, M. Paleſtyny z złym portem, ll. w Piśmie S. Saladyn zruynował go; w kilka lat potym S. Ludwik znowu to miaſto odnowił. Naymniey teraz nie ma tey co przedtym miała okazałości. Leży o 8. *m.* od Jerozolimy. dł. 52. 55. ſz. 32. 20.

JAFANAPATAN, *Jafanapatanum*, M. mocne w Indyach wſchodnich ſtołeczne iednego Krol. czyli półwyſpy tegoż im. na wyſpie Ceylan, nal. do Holl. ktorzy go odebrali Portugalczykom, r. 1658. Połwyſpa ieſt żyżna i dobrze zaludniona. dł. 98. ſz. 9. 30.

JAGERNDORFF, *Carnovia*, piękne M. i zamek Szląſki ſtołeczny Xſtwa tegoż im. nad Oppą, o 6. *m.* od Oppawy, 26. od Wrocławia. dł. 35. 22. ſz. 50. 4. Zoſtało ſię przy Ceſarzu. Fryderyk III. Elektor Brandeburſki uſtąpił praw ſwych do tego Xſtwa Ceſarzowi Leopoldowi r. 1695. za pewną ſummę pieniędzy, ale Krol Pruſki odnowił ie r. 1740. co było przyczyną woyny, ktorey ſkutkiem było przyznanie mu Szląſka.

JAGERNDORF, nad Pręglą w Krol. Pruſkim, w Cyrkule Nantangen. Moſkale zbili tam Pruſakow, r. 1757.

JAGIELNICA, m. w Woi. Podol. leżące w Gruntach maiących ſzyby marmurowe i Alabaſtrowe.

JAGO, (S.) *Sanctus Jacobus*, wielka rz. Ameryk. maiąca ſwoy

początek w Audyencyi Kwitańskiey w Peru. Jest żeglowna i wpada w morze, skropiwszy kray dobry, żyżny i obfity w bawełniane krzaki, mieszkańcow ma dzikich bardzo i okrutnych.

JAGO, (S.) naywiększa nayludnieysza i nayżyźnieysza z wysp Kapu zielonego. Ma 45. *m.* wzdłuż a 10. wszerz. Powietrze tam iest bardzo niezdrowe. Obfituie w pastwiska, bydło, kozy, małpy, ptaki, ktore maią kość i skorę czarną, iak szkło czarne, mięso zaś bardzo białe, w bawełnę, zboża, owoce i ryby. Wiele tam gór znayduie się. S. Jago albo *Ribeira grande* iest M. stołeczne ob. to słowo. Oprocz tego trzy tam są ieszcze miasta. *Praia S. Domingo* i *S. Domingo Abacace*.

JAGO, (S.) piękne i znaczne M. Ameryki połud. stołeczne Chili, z dobrym portem, Bisk. Suffr. Limańskiego i Audyencyą Krolewską. Jest to rezydencya Gubernatora Chili, i Trybunału S. Inkwizycyi. Wystawione było przez Piotra *Valdivia*, r. 1541. na pięknej i obszerney rowninie obfituiącey w wszystko to, cokolwiek do życia iest potrzebnego, pod gôrami *Cordillera de la Andés*, nad małą rz. Machopą, ktora go od z. do w. przerzyna. Wiele tam iest kanałow, za pomocą ktorych skrapiaią się ogrody i oczyszczaią ulice. Bardzo iest trzęsieniom ziemi podległe i nim bardzo uszkodzone było r. 1647. i 1657. Mieszkańcy są Hiszpanie i Indyanie. sz. połd. 33. 40. dł. 308. Kilka iest ieszcze miasteczek im. tego, z ktorych nayznacznieysze iest w Peru w Audiencyi Kwitańskiey, o 50. *m.* od *Cuença*.

JAGO-DE-CUBA, m. Hiszp. w Amer. połn. na brzegu połd. wyspy Kuby z dobrym portem, nad rz. tegoż im. Wystawione było przez Hiszp. r. 1514. sz. 301. 50. dł. 20.

JAGO-DE LOS-CAVALEROS, m. Amer. iedno z znacznieyszych na wyspie Hiszpanioli. Leży na brzegu wsch. rz. *Yagua*, w kraiu żyżnym i zdrowym, o 5. *m.* od Izabelli. dł. 307. 30. sz. 19. 40.

JAGO-DEL-ESTERO, M. Ameryki połd. iedno z znayznacznieyszych w Tukumanie. Iest to ordynaryina rezydencya Inkwizytora Prowincyi. Leży nad wielką rz. bardzo rybną, w kraiu rownym, gdzie iest wiele źwierzyny, tygrysow, lwow bardzo łaskawych i *Guanacos*, (zwierzę iest wielkie iak koń.) o 70. *m.* od Potozu. dł. 315. 35. sz. połd. 28. 25.

JAGO-DE-LASUALLES, (S.) m. Amer. połn. w Audyencyi Mexykańskiey. Leży na rowninie nad rz. Panuco, o 30. *m.* od Panuco. dł. 276. 40. sz. 23.

JAGO-DELA-VEGA, (S.) piękne M. Amer. stołeczne i rezyden. Gubern. Jamayki, wystawione przez Hiszp. ktorym go Anglicy wydarli. Wesołe tam życie mieszkańcy pędzą. Miasto leży o 2. *m.* od Morza na piękney rowninie nad rzeczką o 5. *m.* od Port-Royal. dł. 300. 50. sz. 18.

JAGO-DE-LEON, ob. Caracas, Guatimala.

JAGODNA, Jagneiro, *Januaria*. m. Tureckie Europ. w Serwii przy rz. Morawa, o 25. *m.* od Nissy, 25. od Belgradu. dł. 39. 15. sz. 44. 35.

JAGOS, Jagowie, narod Afr. są błąkaiący się i wielcy złodzieie, tak iak Arabowie, naywięcey ich iest w niższey Ethyopii, a naybardziey w Krol. Anzykańskim. Czczą słońce i miesiąc, i są ludoiedzcy.

JAGRENATE, mieysce znaczne Indyiskie, położone na brzegu *Orica*, gdzie W. Bramin, czyli W. Kapłan Bałwochwalcow rezyduie. Wielka tam iest Pagoda, uczęszczana przez wszystkich Indyi pielgrzymow. dł. 103. 43'. 30". sz. 19. 50.

JAGUANA, *Sancta Maria del Parto*, *Fanum Sanctæ Mariæ ad Portum*, m. Amer. na wyspie Hispanioli o 60. *m.* od S. Domi-

gue. Napadnione było przez Anglikow r. 1591. Nal. do Hiszp. dł. 306. 25. sz. 19. 25.

JAIK, *Jaicus*, wielka rz. w Tartaryi na w. iey leżąca. Dzieli ią od Turkestanu, bierze swoy początek w Kaukazie i wpada w morze Kaspiyskie. Nieżmierna w niey liczba ryb znayduie się, ktorych ikrę soloną rozwożą po całey Europie pod im. *Kawioru*.

JAKOBSTADT, m. w Semigallii, ozdobne Kościołami, osiadłe od wielu rzemieślnikow, iako i niedźwiednikow, ktorzy z wyuczonych od siebie niedźwiedzi żyią. Leży z tamtey strony Dźwiny w Parafii Selburskiey.

JAKUTES, Jakutowie, narody Azyatyckie w Tartaryi w okolicach rzeki Amga i miasta Jakutskoy. Są oni Bałwochwalcy. Kiedy ieden z nich umiera, grzebią z nim na, bliższych krewnych. Szkorbnt chorobą tam iest ordynaryiną. Ale oni zaraz się iego pozbywaią ziadłszy tylko rybę surową i dzięgiec.

JAKUTSKOY, m. Cesarstwa Moskiewskiego w Syberyi w Tartaryi w Kraiu Jakutow, ktorych w boiaźni trzyma nad rz. Leną, o 500. *m.* od Tobolska. dł. 129. 30. sz. 60. 45.

JALESNES, lenność z tyt. Margr. o 4. *m.* od *Baugé.*

JALIGNY, m. Fr. w *Bourbonnois*, nad rz. Besbre, ktora wpada w Ligerę, o 5. *m.* od Moulins.

JALLAIS, m. Fr. w *Anjou*, o 6. *m.* od Angers.

JALOFES, *Jalofi*, Jalofowie, narod Afryk. w Nigrycyi między Nigerą i Senegalą. Kray ich iest długi na *m.* 100. sz. na 40. Monarcha ich bierze tytuł Cesarza.

JAMA, *Jama*, m. mocne Cesarstwa Moskiewskiego nad rz. tegoż im. w Ingryi, o 5. *m.* od Narwy. dł. 47. sz. 59. 15.

JAMAIKA, *Jamaica*, wielka wyspa w Amer. półn. odkryta przez Krzysztofa Kolumba r. 1494. o 140. *m.* od lądu Ameryki, 18. od wyspy Kuby, 24. od Hispanioli albo S. Dominika. Jest figury owalney. Ma 20. *m.* wszerz 50. wzdłuż i 150. w około. Przedzielona iest pasmem gór. Grunt tam nadzwyczayney iest żyżności. Obfituie w to wszystko, cokolwiek tylko do życia iest potrzebnego, w cukier, kakao, bawełnę, tabakę, &c. Często tu pioruny biią, gdyż rudy ma bardzo siarczyste. Znayduią tam, iak donosi Pan Sloan, drzewa zwane *lagetto*, ktorych skóry służą do robienia sukni i koszul, drugie zaś są noszące owoc, ktorych łupina iest mydłem sposobnym do mycia tych skór. Znayduie się tam nieźliczona bydła liczba. Rzeki są liczne i rybne. Admirał Pen z Korsarzami Angielskiemi i Francuzkiemi zdobył tę wyspę na Hiszp r. 1655. i odtąd należy ona do Anglikow, ktorzy ią naybardziey kwitnącą w świecie ze wszystkich osad uczynili. Więcey tam iest nad 60000. Anglikow, a blizko 100000. Murzynow. Rząd iey naypierwszym tylko w Anglii panom oddaią. Lasy i łąki zawsze się tam zieleniejią, powietrze iest zdrowe, dnie i nocy zawsze prawie rowne. S. Jago stołecznym iest całey wyspy miastem. między gr. sz. 17. 40. i 18. 45.

JAMBA, Jamba, małe Krol. w Indostanie z miastem tegoż im. nad Gangesem, ktory go od półn. ku połud. przerzyna.

JAMBI, albo JAMBIS, *Jambum*, m. małe nadmorskie i Krol. w Azyi w części wschodniey wyspy Sumatra. Bardzo iest handlowne. dł. 121. 30. sz. połud. 1. 30.

JAMBOL, ob. Balaklawa.

JAMBOLI, *Anemobria*, Kraina w Macedonii na granicach Romanii i Bulgaryi nad Archipelagiem. ob. Emboli.

JAMES, m. w Normandyi w Dyec. Awranches, o 3. *m.* od Pontersony, 67. od Paryża. dł. 16. 28.' 1." sz. 48. 29.' 22."

JAMES-TOWN, m. Irlandſkie w Hr. i o 2. m. od Letting, nad Schanoną. Poſyła 1. Deput. na Parl.

JAMES-TOWN, albo Jacques Ville, *Oppidum S. Jacobi*, M. Amer. półn. ſtoł. Wirginii nad rz. James, wyſtawione przez Angl. r. 1607. Krol Wilhelm fundował tam Univerſitatem r. 1692. i Drukarnią. dł. 305. 5. ſz. 37.

JAMETS, *Gemmatium*, m. Fr. w *Barrois*, o 2. m. od Montmedi, 5. od Stenai. dł. 23. 5. ſz. 49. 25.

JANKOWITZ, ob. Janowitz.

JANDURE, Opac. Norbertańſkie w Dyecezyi Toul, o 2. m. od *Bar-le-Duc*.

JANEIRO, Rio, *Ganabara*, rz. Amer. na brzegach Brazylii daie ſwoie im. iedney Prow. w ktorey ieſt S. Sebeſtyan. Odkryta była przez iednego Francuza r. 1515. Ale Portugal. opanowali ten Kray r. 1558 ob. Sebaſtien.

JANIZZAR, ob. Jenizzar.

JANNA, Kraina Turecka Europ. w Macedonii nad Archipelagiem, graniczy na półn. z Komenolitarią, na połud. z Liwadią na z. z Albanią, na w. z Archipelagiem. Jeſt to dawna Teſſalia. Laryſſa ſtołecznym tam ieſt miaſtem.

JANNA, Jannina, *Caſſiope*, wielkie M. Turcyi Europ. w Prow. Janna, ktorey ſwoie daie imie. Mieſzkane jeſt przez bogatych kupcow Greckich, 26. m. od Lariſſy. dł. 39. 21. ſz. 39. 45.

JANOW, znaczne M. Polſkie w Woi. Ruſkim, teraz pod pan. Auſtr. w cyrk. Lwowſkim z Stwem w gruntach dobrych z wielkiemi Stawami, od Lwowa m. 3. Tegoż im. m. Biſk. w Woi. Brzeſkim Litt. blizko rz. Buga, od Biały m. 2. Także w Woi. Trockim. Inne tegoż im. w Woi. Podolſkim pod pan. Auſtr. znaczne i handl. Od Trembowli o milę.

JANOWIEC, m. w Woi. Gnieźnieńſkim, zamkiem wſpaniałym i pięknością położenia zaſzczycone, nad Wiſłą od Warſzawy m. 18.

JANOWITZ, albo Jankowitz, m. Czeſkie w cyr. i o 3. m. od Caurzymu. Generał Szwedzki Torſtenſon zbił tam Ceſarſkich r. 1645.

JANSON, zamek w Prowancyi, o 2. od Lambeſki, 4. od Aix.

JANVILLE, *Janvilla*, m. Fr. w *Beauce*, ſławne przez Batalią między Fr. i Anglik. pod Karolem VII. o 6. m. od Pluviers.

JANVILLERS, ob. Jonvillers.

JAOCHEU, *Jaocheum*, piękne i wielkie M. Chińſkie, drugie miaſto Prow. Kiangſi na brzegach półn. rz. Po. Piękną tam robią Porcellanę. dł 123. 16. ſz. 29. 40.

JAPARE, *Japara*, M. Indyi wſchod. na wyſpie Jawie na brzegu połnocnym z dobrym portem. Jeſt doſyć handlowne. Wiele tam znayduie ſię Mahometanow. Kobiety tam ſą bardzo brzydkie i roſpuſtne. dł 128 40. ſz. połud. 6. 45.

JAPONIA, wielki Kray w części wſchodniey Azyi z tyt. Ceſarſtwa; ieſt to zbior kilkunaſtu wyſep z ktorych nayznacznieyſze ſą: *Niphon*, *Saikof*, *Sikokf*. Portugalczykowie odkryli go r. 1542. będąc przez burzę na ten brzeg zarzuceni. Całe państwo dzieli ſię na ſiedm Powiatow znacznieyſzych czyli *Gokiſzidor*, z ktorych każdy dzieli ſię na pomnieyſze cząſtki. Dwoch ieſt Ceſarzow, *Dairo*, Duchowny, a *Kubo*, świecki. *Dairo*, nie ma iuż tyle co przedtym władzy, ale niezmierne ma dochody, dwanaście żon i mnoſtwo nałożnic. Jeſt on bożyſzczem Religii. Czynią mu takie honory i roſkoſze, iakie tylko imaginacya wymyślić może. *Kubo*, ma władzę abſolutną i nieograniczoną nad wſzyſtkiemi poddanemi, a iego wola ieſt iedynym dla nich prawem

Japończykowie w powſzechności ſą mali, ogorzali, zwięźli i bardzo ſzpetni. Są grzeczni, przebiegli, trzeźwi, woienni, i bardzo chędo-

żni. Maią język osobny, i nigdy nie byli zawoiowani przez żaden sąsiedzki narod. Pory roku są bardzo niestateczne w Japonii. Zima podległa iest wielkim mrozom, lato wielkim gorącom. Morze na około napełnione iest ukrytemi skałami i iest zawsze burźliwe. Błyskawice i pioruny są tam częste, iako i trzęsienia ziemi. Grunta w powszechności są górzyste, skaliste i nieurodzayne. Ale przemysł, i trudy niezmierne mieszkańcow uczynili ią żyzną, i zdolną do obeyścia się bez Kraiow sąsiedzkich. Wielka liczba rzek, iezior, źrzodeł, min złotych, srebrnych, miedzi i siarki znayduie się w tym Kraiu, iest tam też bursztyn szary i drogie kamienie. Cały świat zna piękną Japonii porcelanę. Religia iest bałwochwalska, tak iak w Chinach. Jezuici ogłaszali tam Ewangelią. S. Franciszek Xawery przybywszy do Prow. Pongo, koło r. 1554. dosyć liczny iuż uformowali Kościoł Chrześcian, aż do r. 1637. gdy nastąpiło prześladowanie, ktore tu zniszczyło Chrześcian. Jedo dziś iest miastem stołecznym Japonii. Przedtym było Meako. między gr. dł. 157. i 175. 30. sz. 31. i 40.

JAQUIN, Jakwin, sławny skład na brzegu morza w Krol. Juda w Afryce. Francuzi, Anglicy, Portugalczycy i Hollendrzy mieli tam swoie faktorye dla traktowania o murzynow. Ale skład ten był zepsuty od rabunku Dahometa, ob. Juda.

JARCY, ob. Gercy.

JARD, Opac. Fr. w Dyec. Sens, o 1. *m.* od Melun, zakonu S. Aug. czyni do r. 3000. liwr.

S. JARD, *Radegonda*, wieś z małym portem w *Poitou*, o 2. *m.* od *Sables d'Olone*, ob. Lieu Dieu.

JARGEAU, lub GERGEAU, *Gargolium*, Zargo, dawne M. Fr. w Aureliańskim Xstwie. Wzięte było od Angl. r. 1428. a odebrane od sławney pod im. *Pucelle d'Orleans* heroiny r. 1429. Leży o *m.* 4. na połud. ku w. od Aurelianu, 28. od Paryża. dł. 19. 45. sz. 47. 50.

JARNAC, *Jarnacum*, Zarnak, M. Fr. w Pow. Angulemskim, sławne zwycięztwem Henryka Xcia Andegawskiego, (ktory potym był Królem pod im. Henryka III.) odniesionym tu nad Kalwinistami r. 1569. iest o *m.* 2. na w. od *Cognac*, 6. od Angulemy, 102. od Paryża. dł. 17. 22. sz. 45. 40. Tegoż im. m. Fr. o *m.* 5. na połud. ku w. od *Saintes*.

JARNAGE, m. Fr. z Sądami Krolewskiemi w Marchii, *m.* 2. od Gweretu.

JAROCZYN, m. Pol. w Woi. Kaliskim.

JAROMIERZ, m. Czeskie nad Elbą, o *m.* 11. na połud. ku z. od Glatzu, 25. od Pragi. dł. 33. 35. sz. 50. 18.

JAROSŁAW, *Jaroslavia*, piękne i znaczne M. Pol. w Woi. Ruskim, teraz zaś pod pan. Austr. w cyr. Samborskim. Jest obwiedzione murem; handlem, pięknemi budowlami, kościołami, szkołami i iarmarkiem walnym na bydło, zalecone. Znaczne do niego należą dobra, ktore są imienia Xżąt Czartoryiskich. Pamiętne iest wygraną Szwedow, ktora tu odnieśli r. 1656. po dobyciu miasta. Jest ludne, i ma dosyć rzemieślnikow. Leży w gruncie żyznym nad Sanem. Od Lwowa *m.* 14. od Rzeszowa 7. od Tarnowa 18. od Krakowa 29. od Warszawy 54. od Wiednia 87. dł. 40. 58. sz. 49. 58.

JAROSŁAW, lub JEROSLAW, M. Rossyiskie, wielkie drewniane z tyt. Xstwa nad rz. Wołgą. Miało niegdyś własnych Xżąt, ktorzy pod pan. Rossyiskie przeszli, wyzuci z Xstwa od Jana Wasilewicza będąc. Leży od Miasta Moskwy o *m.* 26. dł. 58. 39. sz. 57. 24.

JARRIE, m. w Delfinacie, *m.* 2. od Grenobli.

JARS, Kastel Fr. *m.* 2. na połu. od *Bourges*.

JARZE, m. i Margr. Fr. *m.* 2. od *Bauge*.

JASENICZ, m. Pomeranii w Xiętwie Szczecińskim nad lewym brzegiem Odry, blizko iey uyścia. Należy do Krola Pruskiego.

JASMUND, półwysep Pomeranii bliższey, łączy się z Wittowem i wyspą Rugen przez wązką cieśninę. Ma znaczne 2. kościoły Sagard i Bobin. Należy do Szwecyi.

JASKWA, *Jasques*, m. Perskie nadmorskie nad odnogą *Ormus*, w Prow. Tuberanii. dł. 76. 50. sz. 25. 40.

JASSY, M. S. Multan i rezydencya Hospodara, leży nad Pruthem. Miasto obszerne ale drewniane i źle budowane; nie ma iak 6. wielkich ulic. Nie ma domostw murowanych, iak niektorych Panow tylko mieszkania; ale i te niezgrabne. Mieszkańcow liczyć może na 30000. Jest od Kamieńca Podolskiego *m.* 24. na połud. dł. 44. 55. sz. 47.

JASWOYNSKI Pow. i Stwo czyniące kwarty roczney 3248. zł. W Xstwie Żmudzkim. Jest między Pow. Eyragolskim i Rosieńskim.

JASTRZĘBIE wyspy, ob. Azores.

JAWA, *Jaba*, nazwisko dwoch wysp na morzu Indyiskim, z ktorych iedna się zowie wielka Jawa, druga mała Jawa, czyli *Bali*, ob. *Bali*. Wielka Jawa leży między wyspami Sumatrą, Banką, Borneo, Madurą, Bali i ziemią Endraght. Obfituie w ryż i zboże. Hollendrzy całą wyspę pomorskiemi zamkami osiodłali, i nieiako stolicę swego handlu tu w Batawii założyli. Cała część półn. wyspy iest pod Holl. panowaniem; połud. posiadaią Xiążęta udzielni, z ktorych naymocnieyszym iest *Soerapati*; śrzodek wyspy iest pod pan. Ces. Mataramskiego, ktory przemieszkuie w Kartasurze. Wyspa ta zawiera Krol. Bantamskie, Jakatrańskie, czyli Batawiańskie i Cierybońskie, od ktorych iest niedependuiące Krol. Mataráńskie, Kray sprzymierzony z Holl. Tagal, Krol. Gressieńskie, ktore ma Krola osobnego przychylnego Holl. Można mowić, iż cała wyspa zależy od Holl. ponieważ Cesarz panuie pod ich protekcyą. Tak iest zaś nasiadła, że do 30 millionow rachuie mieszkańcow, między ktoremi większa połowa niewiast iest tak, iak 10. do 1. Wydaie Jawa pieprz, imbier, wyborne owoce, zioła drogie; ma szyby złote. Jawanie są Religii Mahometa, ktorą tu wniosł ieden Arabczyk, ktorego grob iest w wielkim u nich poszanowaniu. Kartasura iest M. S.

JAU, ob. S. André.

JAUDONNIERE, m. Fr. w Piktawii, *m.* 4. od Fontenay.

JAULNAC, lub JAUJAC, m. Fr. w Pow. Wiwareńskim, *m.* 3. na z. od *Aubenas*.

JAULENAY, m. Fr. *m.* 2. od Poitiers.

JAURON, *Gabro*, m. Fr. w Pow. Cenomańskim, *m.* 5. na półn. ku w. od Mayenny.

JAVOULX, *Andoritum*, m. Fr. o *m.* 5. na półn. ku z. od Mendy. Było niegdyś m. znaczne, stolica Bisk. Mendeńskiego. Daią się tu widzieć niektore znaki starożytności.

JAWARYN, ob. Raab.

JAWERNIK, lub JAWORNIK, m. Szląskie w Xstwie Grotkowskim, *m.* 5. na z. od Nissy. Zalecone iest zdrowemi cieplicami pomocnemi osobliwie dla niewiast niepłodnych. Zostało przy Domie Austr.

JAWOR, lub JAWER, *Jauria*, M. i Xstwo znaczne w Szląsku niż. z Cytadellą i placem wielkim obwiedzionym gankami, iest o *m.* 5. na połd. ku w. od Lignitzy, 79. na z. od Wrocławia, 35. od Pragi. dł. 24. 4. sz. 50. 66. Xstwo Jaworskie na połd. z Czechami i Luzacyą wyż. na z. Xstwa Sagańskie i Głogowskie ma na połn. a Swidnickie i Lignickie na w.

JAWOROW, m. Pol. w Woi.

Ruskim, teraz pod pan. Austr. w Cyrk. Lwowskim, dosyć porządne ode Lwowa m. Pol. 7. od Jarosławia tyleż. Stwo Jawor. czyni kwarty 18817. złł.

JAYCZA, *Gaitia*, m. bardzo mocne Turcyi Europ. w Bosnii z dobrą Cytadellą nad Pleną, m. 20. na półn. od Banialuku, 52. na połd. ku z. od Budy, 54. od Belgradu. dł. 45. 10. sz. 45. 5.

JAZŁOWIEC, m. w Woi. Podol. zkąd dawna familia Jazłowieckich. od Buczacza m. 2. iest pod pan. Austr.

IBARA, (S.) m. Fr. w Pow. *Foix*, m. 5. na połn. ku z. od Pamiers.

IBER, ob. Eber.

IBORG, lub IBURG, *Jburgum*, m. Niem. z zamkiem i Opac. Bened. w Bisk. Osnabruckim. Wzięte było od Xcia Brunświckiego r. 1553. iest o m. 14. na połd. ku z. od Osnabrucku, 12. od Munsteru. dł. 25. 46. sz. 52. 20.

IBOS, m. Fr. w Pow. Bigorreńskim, m. 2. na połn. od Tarbes.

IBRAZ, plac obronny nakształt małey fortecy, ktora ieziorem i błotami zewsząd prawie otoczona iest i ieden ma przystęp w Woi Brzeskim Litt. przy rz. Strumieniu, ktora wpada w Prypeć, od Pińska m. 12. na połd. ku z.

ICARIA, ob. Hiceria.

ICHTERHAUSEN, m. Niemiec. w Turyngii, w Xstwie *Saxe-Gotha*, z pięknym zamkiem zwanym Marienburg, nad górą, m. 3. na połd. od Erfortu.

IDANHA-LA-NUEVA, nowa Idanha, m. Portugal. w Prow. Beirze, o 2. m. na połd. ku z. od Idenhy starey. dł. 11. 23. sz. 39. 42.

IDANHA-VELHA, *Igœdita*, stara Idanha, m. Portugal. w Prowinc. Beirze; dobyte było szturmem od Franc. r. 1704. Leży nad rz. Ponsulą, m. 10. na połn. ku w. od *Castel-Branco*, 10. na połn. ku z. od Alkantary. dł. 11. 32. sz. 39. 46.

IDRIA, Idrya, piękne m. Wł. w pow. Foroiulieńskim, w Hr. Goryckim, z zamkiem, nal. do Domu Austr. w samym mieście znayduią się obfite szyby merkuryuszowe, iest między górami, m. 7. na połn. ku w. od Gorytzy, 10. na półn. od Tryestu. dł. 31. 35. sz. 46. 16.

IDSTEIN, m. Niem. w Weterawii, rezyd. familii idącey z linii Xżąt *de Nassau*, do ktorey należy, iest o m. 5. na połn. ku w. od Moguncyi. Zdobią go zamek piękny i szkoły Luterskie. Dobra Idsteinskie rozciągaią się wzdłuż na m. 8. wszerz 4. Leżą w piękney rowninie. dł. 25. 53. sz. 50. 9.

JEAN, (S.) *S. Joannis Fanum*, m. Fr. nad Sarrą w Hr. Sarbruck, m. 5. na z. od Dwochmostow, 3. od Sarguеminy. dł. 25. 47. sz. 49. 16.

JEAN, (S.) Opac. Fr. August. o m. 3. od *Malestroit*, inne Premonstr. przy Ambianie, czyni 16000. liwr. Tegoż im. Opac. Bened. w Andeli.

JEAN D'ANGELY, (S.) *S. Joannes Angeriacus*, dawne M. Fr. w Santonii z pięknym Opac. Bened. fund. r. 942. od Pepina Krola Akwitanii, czyniącym 12000. liwr. Hr. *Rochefoucault*, przymuszony był odstąpić od oblężenia r. 1562. Wzięte było potym od Kalwinistow, odebrane zaś od Henryka III. po upornym oblężeniu r. 1569. Znowu go opanowali byli Kalwiniści w r. 1620. bunt podniosło, a r. 1621. dobył go Ludwik XIII. i twierdzę iego z ziemią zrownał. Oyczyzną iest Henryka II. Burbona Kondeusza. Leży nad rz. *Boutonne*, na ktorey tu dwa są młyny do robienia prochu iedne z naylepszych w Krol. m. 6. na połn. ku w. od *Saintes*, 13. od Rupelli, 92. od Paryża. dł. 17. 5. sz. 45. 55.

JEAN-DE-BONNEVAL, (S.)

(S.) Opac. Fr. Bened. przy *Thouars*, inne zwane *S. Jean de Cassel*, ieſt Premonſtr. czyni 5000. liwrow, o *m.* 4. na połn. od *Aire*.

JEAN-DE-BOURNAI, (S.) m. Fr. w Delfinacie *m.* 5. na z. ku połud od Wienny.

JEAN-DE-BREUIL, (S.) m. Fr. w Pow Kadurſkim, *m.* 6. na w. ku połd. od *Milhaud*.

JEAN-DE-FOS, (S.) o *m.* 5. od Montpelieru, i *S. Jean de Gardomenque*, w Langwedocyi od Aletu, *m.* 4. ſą m. Fr.

JEAN-DE-LAUNE, lub LONE, (S.) *Ladona*, m. Fr. w Burgundyi w Pow. Dyżońſkim ſtol. Grodu tego im. maiące prawo deputowania. Oyczyzną ieſt t. m. *Martene*, Hiſzp. od oblężenia iego r. 1636. odpędzeni zoſtali, ieſt nad Saoną *m.* 6. na połd. od Dyżonu, 3. od Bellegardy, 3. od Antyzyodoru 62. od Paryża. dl. 22. 44. ſz. 47. 10.

JEAN-DE-LUZ, (S.) *Lucius Vicus*, m. Fr. w Pow. Labour, nad granicą Hiſzp. z portem. Leży nad małą rzeczką blizko morza, *m.* 4. na połn. ku w. od Fontarabii, 4. od Bayonny, 174. od Paryża. dł. 15. 59'. 28". ſz. 43. 23'. 15".

JEAN-DE-MAURIENNE, (S.) *Maurianna*, M. Sabaudyi, ſtol. Hr. Mauryańſkiego w dolinie tego im. z Biſk. ieſt nad rz. *Arche*, na pograniczu Delfinatu, *m.* 5. na połd. ku z. od *Moutiers*, 10. od Grenobli, 9. od Chambery. dł. 24. 1. ſz. 45. 18.

JEAN-DES-VIGNES, (S.) Opac. Fr. Auguſt. w Sweſſyonie, czyni 17500. liwr.

JEAN-D-ULVA, lub *la vera crux nova*, Wyſpa w Amer. połn. przy Hiſzpanii nowey na morzu połnocnym, odkryta około r. 1518. od P. *Grijalva*. dł. 280. 20. ſz. 19.

JEAN-EN-ROYANS, m. Fr. w Delfinacie.

JEAN-EN-VALLEE, Opac. Fr. Auguſt. blizko miaſta *Chartres*, czyni 4500. liwr.

JEAN-PIE-DE-PORT, (S.) *S. Joannes de pede Portus*, m. Fr. ſtoł. Nawarry niż. z Cytadellą na wzgórce. Leży przy początku traktu prowadzącego przez góry Pyreneyſkie zwanego tu *Port* o *m.* 8. na połd. ku w. od Bayonny, 12, od Pampelony, 176. od Paryża. dł. 16. 22. ſz. 43. 8.

JEANNE, (Iſle de Sainte,) Wyſpa S. Joanny, iedna z wyſp Komorſkich między pomorzem Zanguebar i Madegaſkarą. Jeſt na podziw żyżna i obfita w źwierzynę i owoce. Mieſzkańcy ſą Religii Mahometańſkiey mieſzaney z wielą zabobonami. Boią ſię bardzo diabła, ktorego tu *Grzegorzem* zowią. Niewiaſty u nich ſą niewolnicami, do naywiękſzych zażywane bywaią robot, nie maiące tyle wolności aby nawet ieść razem z mężami mogły. Wydawać ie za mąż zwykli w roku zaraz 7. lub 8. Dwa tu ſą celne miaſta, iedno miaſtem Krola, drugie Krolowy ſię zowie. W pierwſzym rezyduie Krol z ſwym dworem, i ieſt o *m.* 8. od Portu, drugie leży nad morzem. Obydwa ſą doſyć piękne i ozdobne meczetami wſpaniałemi. Przy niey zwykły ſtawać Okręty Angiel. płynące do Bombay.

JEDLINSK, m. Pol. w Woł. Sendomirſkim z ſzkołami Akademicznemi.

JEDO, lub JENDO, Jedo, *Jendo*, wielkie M. S. Japonii na wyſpie Niphon w Azyi ozdobne pięknym i obronnym pałacem, w ktorym rezyduie Ceſarz. Liczba mieſzkańcow ieſt tu niezmierna. Handel bardzo wielki. Rz. Tonkawa przerżyna miaſto i wpada pięcią korytami do portu. Na niey poſtawiony ieſt moſt wſpaniały, od ktorego wymierzaią odległość mieyſc wſzyſtkich w Japonii. Domy ſą drewniane, przez co czeſtym podlegaią pożarom, te zaś i niſkie ſą i źle budowane, ieſt tu bardzo wiele kościołow i pałacow

murowanych z kamienia bez balkow iednak dla uniknienia niebespieczeństwa w czasie trzęsienia ziemi. Gdy Panowie maią iaki stawiać pałac nowy, zapraszaią na to mieyśce Cesarza, ktoremu tam ofiaruią dary. Po wyiściu iego drżwi, ktoremi przechodził staią się zakazane, zowią ie drżwiami Krolewskiemi, i nikomu potym przez nie przechodzić nie wolno. Jedo leży w miłey rowninie wgłąb zatoki bardzo rybney. Procz rz. znayduie się tu wiele kanałow. dł. 157. sz. 35. 32.

JĘDRZEIOW, m. z Opac. Cysterśow w Diec. Krakowskiey; sławne znacznym tu ziazdem szlachty, r. 1576. na stwierdzenie obrania Stefana Batorego. Rokosz r. 1607. i śmierć Kadłubka pamiętnym go też czyni. Leży na granicy Szląskiey i Węgierskiey.

JEGUN, m. Fr. w Armaniaku wyż. o *m.* 3. na połn. ku z. od *Auch*.

JEMGUM, znacz. i bogate m. Niem. w Xstwie Ostfryzyi w okolicy Embdeńskiey. Karol Xżę Geldryi r. 1535. Xżę zaś Alby r. 1568. odniosł tu zwycięztwo, *m.* 4. na połd. ku w. od Embden.

JEMPTERLAND, *Jamptia*, kraina połnocna Szwecyi, między Laponią, Angermanią, Medelpadią, Helzyngią i Dalekarlią. Nie iest ludna, i niema tylko wsie lub liche miasteczka.

JENA, m. Niem. w Turyngii w stanach Domu *de Saxe-Weimar*, z zamkiem i Akademią fund. r. 1555. Leży nad Salą, *m.* 4. na połud. ku w. od Weimaru, 8. od Naumburga, 10. od Erfortu. dł. 29. 34. sz. 51.

JENEEN, wiel. i dawne m. Azyatyckie w Palestynie z zamkiem starym i dwoma moczetami.

JENGAN, *Jenganum*, m. Chińskie, 8me z miast głownych Prow. Chensi, nad brzegiem połn. eziora *Lieu*, pod górą. Ma 19. miast pod swą dependencyą. dł. 126. 16. sz. 37. 37.

JENIAPUR, m. Azyat. w Indostanie w Państwach Wiel. Mogołu, stoł. krainy tego im. nad rz. *Chaul* *m.* 35. na połu. ku z. od Delli. dł. 94. sz. 30. 30.

JENIKALA, forteca nowo wystawiona od Turkow w Krymie nad Cieśniną *Taman*, przy wniyściu morza Azofskiego. Ustąpiona iest Rossyi traktatem r. 1774.

JENISSEA, Jenisseskoy, *Jenisces*, znaczne, mocne i osiadłe M. Rossyiskie w Syberyi nad lewym brzegiem Jenissy rzeki, o *m.* 300. na w. od Tobolska, na pograniczu Ostyakow i Tonguzanow. Obstuie w zboże, drob i bydło. dł. 116. sz. 58. 40.

JENIZZAR, lub Janizzar, m. Greckie w Macedonii blizko Golfu Salonickiego w krainie *Komenolitary*, wystawione na ruinach dawnego miasta *Pella*, oyczyzny Alexandra W. iest o *m.* 5. na połd. ku z. od Saloniki, 7. od Karaweryi. dł. 40. 12. sz. 46. 38. iest inne tego im. m. w Grecyi w Prow. Janna. dł. 39. 8. sz. 40. 40.

JENKOPING, Jonkoping, *Janoscopia*, Jenkopinga, m. Szweckie w Prow. Smalandii nad ieziorem Watter, z dobrą Cytadellą, *m.* 22. na połn. ku z. od Kalmaru. dł. 32. 55. sz. 57. 22.

JENPENG, *Jenpinga*, piękne m. Chińskie piąte z miast głownych Prow. Fokieny. Zbudowane iest w kształt Amfiteatru nad brzegiem rz. Minv. Ma 7. miast w swym dystrykcie. dł. 135. 6. sz. 26. 34.

JERICHAU, lub Ierychow, cyrkuł, m. i grod w Xstwie Magdeburskim, o *m.* 12. od Magdeburga nad Elbą na w.

JERICHO, Jerycho, u Arabow zwane *Ribida*, dawne i znakomite m. Azyatyckie w Palestynie zbudowane od Jebuzeyczykow. Nie iest dziś więcey iak kupa nikczemnych chałup mieszkanych od

nędznych i ubogich Arabow. Leży o *m.* 7. na połn. ku w. od Jerozolimy, o *m.* 2. od Jordanu, w dolinie wesołey i żyżney. Znayduie się tu roślina podobna do bzu, którey kwiat nie więdnie, a ktorą bardzo zaleca pismo pod imieniem roży Jerychońskiey.

JERKEN, ob. Irken.

JERSEY, *Caesarea*, Wyspa na morzu Brytanii, przy brzegach Francyi, o *m.* 5. od brzegow Normandyi, iest bardzo ludna, ma *m.* 7. w około, i nal. do Angl. Powietrze tu iest bardzo zdrowe, lubo znayduie się tu wiele żab, ktore do domow się cisną. Grunt iey iest żyżny. S. Helier iest iey miastem głownym. dł. 15. 15'.-25''. sz. 49. 14'.-20''. ob. New-Jersey.

JERWERLAND, *Jervia*, mały pow. w Inflantach w Estonii, należy do Rossyi. ob. Jewerland.

JERUSALEM, w Styryi niż. przy Luttenburgu, sławna przedniemi winami.

JERUSALEM, *Hierosolima*, Jerozolima, dawne i st. M. Azyatyckie, dawniey stol. Krolestwa Żydowskiego, po zdobyciu iey na Jebuzeyczykach przez Dawida. Nabuchodonozor W. obrocił ią w perzynę drugiego roku panowania Sedeciasza, i wielką liczbę żydow zabrał w niewolę do Babylonu. Po odnowieniu iey, miasto i kościoł z ziemią zrownał Tytus r. 70. po nar. Xtusa. Przy ruinach dawney Jerozolimy zbudował Adryan Ces. nowe miasto. Zdobyli go Persowie r. 614. Saracenowie 636. ale Łacinnicy odzyskawszy go, nowe tu założyli Krol. r. 1099. ktore lat 89. trwało pod pan. Krolow Francuzow. Saladyn Sułtan Egyptu i Syryi opanował go r. 1188. pod Gwidonem *de Lusignan*. Turcy wypędzili ztąd Saracenow r. 1517. i przy nich zostało. Stan iego teraznieyszy w niczym się nie może porownać z dawnym. Ma dotąd ieszcze swego Patryarchę. Górę Kalwaryą i Syon zamyka w swym obwodzie Jerozolima. Franciszkanie trzymaią tu kościoł grobu Sgo i dom do przyięcia przychodniow. Leży o *m.* 45. na połd. ku z. od Damaszku, 18. od morza śrzodziem. 100. od wielkiego Kairu. dł. 57. sz. 31. 50.

S. JERZY, ob. S. Georgius.

JESD, ob. Yesd.

JESI, *Jesium*, dawne m. Wło. w Marchii Ankonitańskiey z Bisk. Sektatorowie Moliny uczynili go sławnym. Leży na górze blizko rz. Jesy, *m.* 7. na połd. ku z. od Ankony, 45. od Rzymu. dł. 30. 45. sz. 43. 13. Tegoż im. iest m. w Japonii na wyspie Niphon. dł. 157. sz. 35.

JESNITZ, m. w Cyr. Saxonii wyż. w Xstwie Dessawskim nad Muldą, *m.* 4. na połd. od Dessawy.

JESO, Jedso, Yeso, wiel. wyspa Azyatycka na połn. wyspy Niphon, pod pan. Monarchy hołdownika Cesarza Japońskiego. Zarosła iest gęstemi lasami. Mieszkańcow ma mocnych, słusznych, ale niesforemnych i dzikich w porownaniu z Japończykami. Nie żyią tylko połowem ryb, lub źwierzyną.

JESSELMER, *Jesselmera*, M. w Indostanie, stoł. Prow. tego im. w Państwie wiel. Mogołu, *m.* 75. na połn. od Amadabatu. dł. 90. 15. sz. 26. 40.

JESSEN, m. Niem. w cyrk. Elektor. Saskim. nad Elsterą, *m.* 6. na w. od Wittembergi.

JESUAL, Jezualia, Kraina Indostanu, graniczy na połud. z Krol. Bengalskim, na połn. z Krol. Nekbalskim, na w. z Azemskim, na z. z Patną. Raiapur iest iey M. S.

JEWERN, lub JEVER, *Jeveria*, m. Niem. w Westfalii, stoł. Jewerlandii z cytadellą, o *m.* 7. na połn. ku w. od Auriku, 12. od Embdeny. dł. 25. 26. sz. 53. 32.

JEWERLAND, Jewerlandia, Kraina Niem. w Westfalii, rozległa wzdłuż na *m.* 8. wszerz 4. Należy do Domu Xżąt *Anhalt-Zerbst*.

JEZIERNA, w Woi. Ma-

zowieckim, sławna założoną fabryka papierni, m. 3. od Warszawy. Tegoż im. m. Pol. pod pan. Austr. w cyr. Lwowskim, od Zborowa m. 2.

JEZIORO, *Lacus*, *Lac*, zowie się zebranie obszerne wody, pospolicie niewysychaiącey, ze wszech stron zamknione. Są iednak ieziora ale bardzo rzadkie, ktorych woda corok wysycha, iako *Czirnitz* w Karnioli.

JEZIORZYSZCZE, m. Litt. w Woi. Połockim pod pan. Rossyiskim, z Stwem czyniącym kwarty 19250. zł. Sławne zwycięztwem Stanisława Paca r. 1566 Leży przy ieziorze, od ktorego położenia ma nazwisko, blisko granicy Moskiewskiey.

JEZIOROZCE, m. Litt. w Woi. Wileńskim w Pow. Brasławskim nad rz. Iłłuksztą, m. 10. na z. od Brasławia.

JEZUPOL, *Jesupolis*, m. Pol. pod pan. Austr. w cyrk. Halickim, dosyć dobrze budowne przy uyściu Bystrzycy w Niestr, blizko o m. 2. od Halicza.

IF, *Hypæa*, wyspa Francuzka w Prowancyi, nayblizsza ku wschodowi z 3. wysp przy porcie Marsylskim leżących. Iest bardzo mocno ufortyfikowana, a forteca iey iedną iest z naylepszych na morzu Śrzodziemnym.

IGIS, *Æmonia*, m. Rzeplitey Gryzońskiey, w Lidze Kadeyskiey z zamkiem wspaniałym, w ktorym znayduie się piękna Biblioteka i gabinet rożnych osobliwości.

IGLAW, *Iglavia*, mocne, ludne i wiel M. Czeskie w Morawii, stoł. cyrkułu tego im. Piwa tu bardzo przednie, i sukna dosyć dobre robią. Wzięte było od Prusakow r. 1742. Leży nad Iglą, m. 19. na z. od Brinny, 32. od Pragi. dł. 34. 40. sz. 49. 10.

IGLESIAS, lub VILLA DE CHIESA, *Sulci*, *Eglesia*, M. w części południowey Sardynii z Bisk. Suffr. Kaliarskiego. dł. 26. 28. sz. 39. 30.

IGNI, m. i Opac. Fr. fund. r. 1126. zakonu Cyster. w Szampanii, czyni 14000. liwr. m. 2. na połud. od Fismes.

IGNISTERRA, ob. Ziemia ognista.

IGRANDE, m. Fr. w Pow. Burbońskim, m. 2. od *Bourbon l'Archambaud*.

IHOR, Iohor, Ior, *Ihora*, M. S. Krolestw. tegoż im. w Azyi na połwyspie Malaki. dł. 121. 30. sz. 1. 58.

ILA, *Epidium*, wyspa Szkocka, długą około m. 6. szeroka 5. Leży przy brzegach Hr. Argylskiego; obfituie w bydło, ielenie, rudę ołowianą i kamienie wapienne.

ILAMBA, znaczna Prow. Krol. Angolańskiego w Afryce; podzielona iest na wiele włości bardzo osiadłych, a każda ma swego *Sowę*, ktory ma rząd nad okolicą swey iuryzdykcyi.

ILANTZ, *Ilantium*, m. Rzeczypospolitey Gryzonow, głowne swego Pow. w lidze Gryzońskiey. Mieyscem iest obrad trzech lig Gryzonow. Leży nad Renem, m. 7. na połud. ku z. od Koiry. dł. 26. 45. sz. 46. 38.

ILCHESTER, *Ischalis*, Ilszester, m. Angiel. w Sommersetshirze. Wysyła 2. Deput. na Parl. Iest nad Illą, m. 34. na z. od Londynu.

S. ILDEPHONS, wspaniały Pałac Krola Hiszp. w nowey Kastylii zbudowany od Filipa V. m. 2. od Segowii.

ILEZUGAGWENA, lub ESUGAGUEN, mocne M. Krol. Marokańskiego w Afryce w Prow. Hea na gorze leżące.

ILFELD, lub ILEFELD, Ilefeldia, w Hr. Hohensteinskim, o m. 2. na poln. od Northansen; był tu Klasztor Premonstratensow, ktory r. 1543. obrocony został na szkołę Protestancką, w ktorey s. Michał Neander był nauczycielem do samey śmierci r. 1595. Utrzymuią tu

zawsze na edukacyi 50. uczniow.

ILHEOS, *Insulae*, M. nadmorskie w Amer. połudn. w Brezylii, stol. kapitanii *de Rio dos Ilheos*: o *m.* 50. na połud. od S. Salwador. Należy do Portugal. i iest w gruncie bardzo żyznym. dł. 340. 10. szer. połud. 15. 25.

ILKUSZ, ob. Olkusz.

ILL, *Ellus*, rz. Fr. ktora przerzyna Alsacyą i wchodzi niżey Strazburga do Renu. Zaczyna być żeglowną od Schelestadtu. Inna iest w Pow. *Perigord* tegoż im.

ILLE, *Insulae* piękne M. Fr. z tyt. Hr. w Pow. Russyllońskim, *m.* 4. na z. od Perpinianu.

ILLIERS, m. Fr. w Normandii *m.* 5. od *Evreux*, ob. *Jacques d' Illiers*.

ILLIFONSO-DE-LOS-ZAPOTECAS, (San) M. Amerykańskie w Hiszp. nowey w Dyec. Gwaxakańskiey. Leży na górze, o *m.* 20. na poln. ku w. od Antekwery. dł. 280. 5. sz. 17. 35.

ILLINI, Illinowie, *Illinois*, Narod Amerykański w nowey Francyi osiadły wzdłuż rzeki tego im. w Kraiu bardzo dobrym. Iest lud dziki, żyie pospolicie pszenicą Turecką, ktorey tu bardzo wiele zbieraią. Są mocni, zręczni, podchlebni, żywi, cery ogorzałey; żon maią wiele. Są niektore wsie, ktore przyięły Religią Chrześciańską. Owoce ich i źwierza są u nich osobliwsze i nam nieznane.

ILLIKIRCK, gród należący do Strasburga, o poł mili od niego.

ILLOK, *Illoca*, małe ale obronne m. Węgierskie w Sklawonii, nad prawym brzegiem Dunaiu, *m.* 6. na poln. od Peterwaradyna, 12. od Esseku, 22. od Belgradu. dł. 37. 15. sz. 45. 30.

ILM, lub Stadt-Ilm, M. Niem. zamek i grod w Turyngii w Xstwie Schwartzburg-Rudelstadtskim, *m.* 6. na połud. od Erfortu; należy od Xżąt Saskich.

ILMENAU, m. i grod Niem. w Xstwie Henneberskim, nad rz. Wipprą, należy do Domu *de Saxe-Weimar*. W okolicy iego znayduią się miny srebrne. Iest o *m.* 6. na poln. ku z. od Schwartzburga.

ILMENOW, lub Elmenow, rz. Niem. w Xstwie Zelleńskim. Płynie od połud. ku poln. i łączy się z Elbą.

IŁUKSZTA, lub Iłuxszt, m. Semigallii, ozdobne zamkiem, kościołem Katol. i Greckim, z szkołami. Leży nad rz. tego im. ktora wpada w Dźwinę. Iest o *m.* 3. od Dyneburga.

ILZA, lub Iłża, m. Biskupie w Woi. Sendomirskim; osiadłe Garncarzami, od Radomia o *m.* 6.

IMBRO, ob. Lembro.

IMERETTA, małe Krol. Azyatyckie między Kaukazem, morzem czarnym, Xstwem Guriel, i Georgią. Kray ten pełen lasow i gór przeplataią piękne rowniny. Krol iest hołdownikiem Turcyi, i dawał w daninie Sułtanowi co rok 80. dzieci chłopcow i dziewcząt od lat 10. do 20. Od ktorey daniny uwolnione zostało to Krol. przez traktat r. 1774. między Rossyą i Portą zawarty.

IMMENSTADT, m. Niem. w Szwabii nad Illerą, w Hr. Konigseckim, *m.* 4. na połud. od Kempten.

IMOLA, *Forum Cornelii*, dawne m. Wł. w Stanie Papiezkim w Romanii z Bisk. Suffr. Rawenneńskiego. Iest bardzo piękne i dobrze nasiadłe. Wzięte było od woysk. Cesar. r. 1708. Oyczyzną iest S. Piotra Chryzologa, Antoniego Maryi *Valsalva*, Marka Anton. Flaminiego. Leży nad Santerną, o *m.* 4. na poln. ku z. od Faenzy, 8. od Bolonii, 9. od Rawenny, 18. od Florencyi, 65. od Rzymu. dł. 29. 15. sz. 44. 22.

IMPERIALE, *Imperialis*, piękne M. Amerykańskie w Chili, o *m.* 4. od morza połud. nad brzegiem rzeki *Cauten*, założone iest od Piotra *Valdivia*, Gubernatora r.

1551. *m.* 39. na połd. od Koncepcyi, gdzie Biskup się przeniósł był po wzięciu miasta przez Indyanow. Leży w kraiu bardzo wesołym na skale urwistey. sz. połd. 38. 40. dł. 305.

IMPERIALIS, Cesarski, tyt. miast w Niem. wolnych, maiących mieysce i głos na seymach Rzeszy Niemieckiey.

IND, *Indus*, wiel. rz. w Azyi, od ktorey cały kray Indyi bierze nazwisko. Wypływa z góry Imaus

INDOSTAN, *India Citerior*, wielki kray Indyi wschodnich w Azyi, ktory zawiera Państwo Mogolskie i inne Krol. między Indem i Gangesem. Ob. Mogoł.

INDYA, *India*, *les Indes*, kray bardzo rozległy, ktory my dzielemy na Indye wschodnie i zachodnie. Indye wschodnie zawieraią 4. wielkie części: Indostan, połwyspę za Gangesem i przed Gangesem i wyspy morza Indyiskiego, z ktorych celnieysze są: Ceylan, Sumatra, Jawa, Borneo, Celebes, Maldywskie, Filipińskie, Moluckie i Maryańskie. Tymże im. oznaczaią niekiedy niewłaściwie: Krolest. Tonkińskie, Chiny i Japonią, zwłaszcza gdy mowa iest o handlu. *Indye zachodnie* zowią się cała Ameryka. Początek dawania tym kraiom nazwiska Indyi wschodnich i zachodnich ztąd poszedł, iż gdy Portugalczykowie, ktorzy naypierwsi swe tu postanowili osady pod Krolem Emmanuelem, i odkryli Brezylią, płynąc do Indyi prawdziwych, brali się ku wschodowi, a płynąc do Ameryki kierowali drogę ku zachodowi. Przeco potym nazwano to, co iest na w. Kapu dobrey nadziei, Indyami wschodniemi, a wszystko co na z. leży, Indyami zachodniemi. Ob. ie pod swemi Artykułami.

INDRE, *Inger*, rz. Fr. ktora płynie przez Turonią i wpada w Ligerę wyżey *Saumur*, spławną iest od *Chatillon*.

INFANTADO, kraina Hiszp. w Prow. *Mancha*, z tyt. Xstwa, ktora zamyka miasta: Albuzerę, Salmeronę i Valde-olivas, także niektore miasteczka w okolicy Kalatrawy.

INFIERNO, mała wyspa iedna z Kanaryiskich w Afryce, między Lancerotą na połd. wyspą S. Klary na połn. i Gracyozą na w.

INFLANTY, *Livonia*, znaczna Prow. Rossyiska, na z. i połn. oblewa ią morze Baltyckie i odnoga Finlandzka, na w. graniczy z Moskwą, na południe z Litwą. Dzierżyli ią naprzod Krzyżacy, r. 1561. poddała się Zygmuntowi Augustowi, i zamykała w sobie 3. Woiewodztwa Derpskie Wendeńskie i Parnawskie: ale gdy te naprzod do Szwecyi przez traktat Oliwski, r. 1660. potym od Szwedow do Moskwy przez traktat Nisztadski za pan. Piotra W. odpadły r. 1721. część tylko Inflant bardzo mała przy Polszcze została się była, to iest Powiat Düneburski, pod im. Woiewodz. Inflantskiego do r. 1772. w ktorym Dwor Petersburski odezwawszy się z swoiemi pretensyami opanował woyskiem pozostałą Inflant cząstkę. Tytuł tylko i Urzędy prożne tey Prow. zostały przy Pol. Kray ten obfituie w zboże, drzewa, źwierzynę i kruszce. Znaczny prowadzi handel. Portow ma 4. Rygę, Parnawę, Rewel, i Narwę. Ryga iest M. S.

INGELFINGEN, m. Niem. w Frankonii nad rz. Kocherą w Hr. Hohenloeńskim. *m.* 8. na połd. od Maryentalu.

INGELHEIM, *Ingelheimum*, m. Niem. w Palatynacie Reńskim, sławne kilką zborami kościelnemi i urodzeniem Sebastyana Munstera. Zamek w ktorym się urodził Karol W. nie tu, iak niektorzy mniemaią, ale w Kalsburgu zamku wyższey Bawaryi. Leży nad rz. Sawą na gorze, z ktorey weyrzenie iest bardzo miłe, *m.* 2. na połd. ku z od

Moguncyi, 2. na w. od Bingen. Dziedzictwem ieſt dawnego domu Hrabiow Ingelheymſkich. dł. 25.40. ſz. 49. 59.

INGOLSTAD, *Ingolſtadium*, piękne M. Niem. i naymocnieyſze w Bawaryi z ſt. Akademią fund. r. 1471. Zaſzczyca go zamek piękny, zbroiownia, Kollegium i kościoł wſpaniały. Poddało ſię Ceſ. r. 1704. Auſtryacy zdobyli go r. 1742. i trzymali go do r. 1745. Leży nad Dunaiem, *m.* 2. na połn. ku w. od Neuburga, 16. od Ratyzbony, 18. od Munichu. dł 28. 45. ſz. 48. 46.

INGRANDE, *Igorandis*, m. Fr. nad Ligerą, na pograniczu Andegawii, *m.* 7. na z. od Audegawy, z tyt. Baronii. Inne tegoż im. w Piktawii nad rz. Wienną, *m.* 2. od *Chatelrauht*, na pograniczu Turonii. Inne *m.* 3. od *Chinon.*

INGRE, m. Fr. *m.* 1. od Aurelianu.

INGRIA, *Ingria*, Prow. Roſſyiſka w głąb Golfu Finlandzkiego. Kray ieſt bardzo urodzayny, obfity w źwierzynę i ryby. Łoſiow, ktore tu ſtadami gromadzą ſię, łowią bardzo wiele. Przychodzą zaś te na wioſnę i na ieſień z Finlandyi. Zdobyta ta Prow. zoſtała od Piotra W. Petersburg ieſt iey M. S.

INHAMBANA, *Inhambanum*, Krol. Afr. w części wſchodniey Kaferyi pod Ekwatorem nad Golfem Sofalſkim. Mieſzkańcy ſą bałwochwalcy. Tongwa ieſt M. S.

INISHORTY, ob. Eniſgorty.

INIS-OWEN, *Avalonia*, mała kraina Irlandyi w Hr. Londonderſkim.

INN, *Oenus*, rz. Niem. ktora wypływa z kraiu Gryzonow z pod gory *Septimer-berg* i między Paſſawą i Inſtadtem wpada do Dunaiu.

INNERARA, m. Szkockie, ſtoł. Prow. Argylii gdzie Xżę tego im. ma rezydencyą, ieſt nad Lochfynem, *m.* 24. na połn. ku z. od Edymburga, 112. od Londynu. dł. 12. 15. ſz. 56. 32.

INNERLOCHY, Inwerlochy, m. i forteca Szkocka, zwana także fortecą S. Wilelma, w Pow. *Lochaber*, w ktorym naycelnieyſzym ieſt miaſtem. Leży między dwoma iezioramí, *m.* 32. na połn. ku z. od Edymburga, 120. od Londynu. dł. 12. 26. ſz. 57. 8.

INNERNESS, lub INWERNESS, *Innernium*, m. Szkocyi połn. portowe, ieſt bardzo handlowne, i bogate w Hr. Gallawayſkim, i poſyła 2. Dep. na Parl. Leży przy uyściu Neſſy, o *m.* 34. na połn. ku z. od Edymburga, 130. od Londynu. dł. 13. 58. ſz. 57. 36.

INNERSKEITING, m. Szkockie nadmorſkie portowe w Prow. *Fife*, nad Golfem Fortheńſkim, *m.* 3. na połn. ku z. od Edymburga, 112. od Londynu. dł. 14. 35. ſz. 56. 22.

INNICHEN, ſławny klaſztor w Biſk. Bryxieńſkim, ktory zależy od Kapituły Freyſyngenſkiey. Jeſt o *m.* 13. na połn. ku w. od Bryxyi. Tu blizko Drawa ma ſwe źrzodło.

INOWŁODZ, m. Pol. i powiat w Woi. Łęczyckim, z Stwem ktore płaci kwarty zł: 1505. Ma ſwego Kaſztelana. Leży blizko Pilicy, o *m.* od Brzezina.

INOWROCŁAW, *Vladiſlavia*, znaczne M. Pol. ſtoł. Wdztwa tegoż im. Niektorzy kładą iego początek pod Mieczyſławem I. lub II. Leży nad rz. Notecią z Gopła wypływaiącą między błotami. Jeſt obſzerne, ale źle budowane. Stwo grodowe tego im. płaci kwarty zł: 874. od Kruſzwicy, *m.* 3. dł. 37. 15. ſz. 52. 28. Woiewodztwo Inowrocławſkie, dawniey zwane Gniewkowſkie, po Łac. *Palatinatus Vladiſlavienſis*, z Brzeſkim Kuiawſkim wraz przyłączone było za Władyſława Jagellona do Polſki. Herb i mundur ma tenże co i Wdztwo Brzeſk: Kuia: z ktorym ſeymikuie razem w Radzieiowie, z kąd wyſyła 4. Poſłow, 2. Dep. Dzieli ſię na 2.

Pow. Inowrocławſki i Bydgoſki. Ma Wdę i Kaſztelanow 2. Część tego Woi. po rz. Noteć traktatem r. 1772. odpadła pod pan. Pruſkie. Kray ieſt błotniſty, urodzayny iednak, drzewa ma niedoſtatek wielki. Leży między Woi. Pomorſkim, Gnieźnieńſkim, Brzeſkim Kuiaw. i Chełmińſkim.

INSCHKEITH, wyſpa Szkocka nad Golfem *Forth* na połnoc Edymburga. Grunt iey ieſt tłuſty, wydaie wiele ziół lekarſkich.

INSPRUCK, *Oenipons*, piękne M. Niem. ſtoł. Hr. Tyrolu, z fortecą, ktorą r. 1782. Jozef II. zrzucić kazał. Zdobi go zamek, w ktorym umarł Ceſarz Franciſzek I. r. 1765. wiele pałacow pięknych i Akademia fund. r. 1677. Wzięte było od Xcia Bawarſkiego r. 1703. ale zaraz odebrane zoſtało od woyſk Ceſar. Jeſt w pięknym położeniu nad Inną, *m.* 11. na połn. ku z. od Brixen, 25. na połd. od Munichu, 95. od Wiednia. dł. 29. 2. ſz. 47. 3.

INSTADT, *Oenoſtadium*, *Oenopolis*, m. Niem. w Bawaryi nad Dunaiem, blizko Paſſau, od ktorego oddziela go rz. Inn. dł. 31. 15. ſz. 48. 25.

INSULA, ob. wyſpa.

INWERBERWY, m. Szkockie, w Hr. Kinkardynu, *m.* 30. na połn. ku w. od Edymburga, wyſyła Dep. na Parl.

INWERNESS, ob. Inuerneſs.

INWERRARY, ob. Innerara.

JOACHIMS-THAL, czyli dolina Joachima, m. Czeſkie w dolinie tegoż im. w Cyr. Ellnbogeńſkim. W wieku 16tym odkryte tu ſą ſzyby ſrebrne. Imie ſwe wzięło od Hrabiego Joachima *Schlick*.

IOACHIMSTHAL, m. Niemiec. w ſrzedniey Marchii Brandeburſkiey w Cyr. Barnimu niż.

JOAL, Dom handl. Fr. na brzegu Afrykańſkim w Krol. Barbezyńſkim, o *m.* 20. od Gorey.

S. JOANNES, S. Jan, rz. wiel. w Ameryce w Akadii ſt. ieſt połowem ſumow, inna tego im. w Luiſianie.

JOANNETA, źrzodło wody mineral. żołądkowey blizko *Martigues Briand*, we Fr. *m.* 5. na połn. od Andegawy.

JOBSBAD, ob. Annaberg.

JOCELIM, Joſſelin, *Goſelinum*, m. Fr. w Brytanii wyż. Deputuie na obrady Prow. *m.* 18. na z. od Rennes, 20. od S. Malo.

JOHANNA wyſpa, ob. S. Jeanne.

JOHANNESBERG, zamek w Szląſku należący do Jawornika w Xſtwie Grotkowſkim, przez traktat, r. 1742. zoſtał przy domie Auſtr.

JOHANNESBERG, w Elektor. Moguncki, w grodzie Rhengawſkim, zalecony bardzo dobremi winami.

JOHAN-GEORGEN-STADT, lub GEORGEN-STADT, czyli Jerzego miaſto, piękne m. Niem. wyſtawione od Jana Jerzego I. Elektora Saſkiego po pokoiu Weſtfalſkim, aby było ſchronieniem Proteſtantow z Czech wypędzonych. Leży w Miſnii w Cyr. Ertzgeburſkim.

JOHANSBERG, lub JOHANSBURG, m. Pruſkie z Cytadellą w Sudawii nad rz. *Piſch*, dł. 40. 34. ſz. 53. 15.

JOHANSBERG, przy Fridberdze w Weterawii mieyſce pamiętne wygraną Francuzow nad Hanowerczykami r. 1762.

JOHNSTOWN, (S.) m. Irlandzkie w Hr. Dunegalſkim nad rz. *Lugh.Foile*, o *m.* 12. na połn. ku w. od Dunegali. Wyſyła Dep. na Parl. inſze tego im. w Hr. Longfordzkim nad Kameliną, *m.* 2. na w. od Longfortu.

JOIGNY, *Joviniacum*, m. Fr. w Szampanii z pięknym i mocnym zamkiem ale niedokończonym. Trzy do niego należą parafie. Zalecone ſą

są wina iego, ieſt w wygodnym położeniu nad Yonną, o *m.* 7. na południe od Sens, 6. od Antyziodoru dł. 21. ſz. 47. 56.

JOINVILLE, *Joanvilla*, dawne i dosyć znaczne M. Fr. w Szampanii z tyt. Xſtwa, z zamkiem wiel. i wſpaniałym, gdzie ſt. Kardynał *de Lorraine* ſię urodził, i gdzie ciało P. *de Joinville* leży, ieſt nad Marną, *m.* 6. na połd. od S. Dizier, 28. od Remow, 10. od Baru Xżęcego, 50. od Paryża. dł. 22. 45. ſz. 48. 20.

JONCASSE, źrzodło miner. o *m.* 1. od Montpellieru.

JONA, wyſpa Szkocka mała, na połd. ku z. względem Mulli, długa na milę, a ſzer. pół mili, ieſt bardzo żyżna. Była mieyſcem rez. d. Biſkupow wyſp przyległych, i grobu Krolow Szkockich, ob. Yonna.

JONQUERE, *Joncaria*, Junkera, m. Hiſzp. w Katalonii, w Powie. Ampurdan, pod górami Pyreneyſkiemi, *m.* 3. na połd od *Perpignan*, 8. na połn. od *Girone*. dł. 20. 32. ſz. 42. 15.

JONQUIERES, *Joncariæ*, m. Fr. w Prowancyi, *m.* 4. na połn. ku z. od Marſelli.

JONVILLIERS, Opac. Fr. Premonſtr. fund. 1180. *m.* 3. od Baru Xżęcego.

JONZAC, Jonſac, m. Fr. w Santonii, *m.* 3. na połd. od Pons.

JOSAPHAT, dolina Jozafata, tak ſię zowie w Paleſtynie iedna dolina między Jerozolimą i górą Oliwną. Długa ieſt dosyć, ale nie ſzeroka. Iż zaś ſłowo *Josaphat* znaczy *Sąd Boży*, wnieśli ſobie niektorzy z mieyſca iednego u Joela Pror. w *rozd.* 3. źle zrozumianego, iż w tey dolinie ma ſię odprawić ſąd oſtatni.

JOSAPHAT, Opac. Fr. Bened. fund. 1120. czyni 3300. liwr. o milę od *Chartres*.

JOSAS, mała kraina Fr. między Sekwaną i pow. *Beauce*, na połd. i z. Paryża.

JOSEPH, (S.) S. Jozefa, wyſpa na Oceanie wſchodnim między wyſpami Maryańſkiemi. Zowie ſię także *Saypan*. Ma *m.* 25 w około i ieſt iedną z nayludnieyſzych wyſp na Archipelagu S. Lazara.

JOSSE, (S.) Opac. Fr. Bened. *m.* 2. od Monfreuil, czyni 5500. liwrow.

JOSSELIN, ob. Jocelin.

JOUARE, *Jotrum* m. Fr. z ſt. i wſpaniałym Opac. Bened. *m.* 3. na połn. od *Colomiers*, 14. od Paryża.

JOUE, *Jocondiacum*, *m.* 1. od Tours, i tegoż im. *m.* 2. od Argentan; ſą m. Fr.

JOUIN-LES-MARNES, Opac. Bened. o milę od *Moncontour*, czyni 8000. liwr.

JOURSAC, m. Fr. *m.* 3. od S. Flour.

JOUY, Opac. Fr. Cyſter. czyni 1500. liwr. *m.* 2. od *Provins*. Tego im. m. *m.* 1. od Werſalu podnieſione było na Hr. Inne m. Fr. *Jouy-le-Chatel* ieſt o *m.* 2, od Roſay.

JOYE, Opac. Fr. Cyſter. w Brytanii fund. r. 1250. blizko Hennebony. Inne ieſt przy *Nemours*.

JOYENVAL, Opac. Fr. Premonſtr. o *m.* 1. od *S. Germain*.

JOYEUSE, *Gaudiosa*, m. Fr. w Pow. Wiwareńſkim z tyt. Xſtwa Paroſtwa, nadane nim było r. 1581. od Henryka III. dla Anny Wiktoryi *de Joyeuse*. Leży nad rz. *Becine*, *m.* 9. na połd. ku z. od *Viviers*, 16. od Nimes, 134. od Paryża. dł. 21. 55. ſz. 44. 26.

JOZEFOW, m. Pol. pod pan. Auſtr. w Cyr. Bełzkim od Zamościa *m.* 4.

IPRES, ob. Ypres.

IPS, lub Yps, m. Niem. w Auſtryi niż. nad Dunaiem w okolicy *Wiener-Wald*, ieſt mieyſcem komory bardzo intratney, *m.* 18. na w. od Lintzu.

IPSALA, *Cypſella*, m. Turcyi Europ. w Romanii z Arcy-Biſk. Greckim nad rz. Laryſſą, *m.* 22. na

połd. ku z. od Adryanopola, 8. od Traianopola, 50. na z. od Konstantynopola. Blizko iego znayduią się minery ałunowe.

IPSERA, wysepka na Archipelagu na połn. ku z. względem wyspy *Scia*, od ktorey iest na *m.* 6. Jest figury serca. Naprzeciw niey leży na z. wysepka *Anti-Ipsera* zwana.

IPSWICH, *Usbium*, *Gippevicum*, m. Angiel. stoł. Prow. Suffolk, z wygodnym portem. Oyczyzna Kardynała Wolseya. Deputuie 2. na Parl. Leży nad Sturą, *m.* 7. od morza, 18. na połn. ku w. od Londynu. dł. 18. 35. sz. 52. 6.

IRAK, *Iraca*, wielki kray Azyi, podzielony na Irak-Arabii i Irak-Agemi, Irak-Arabski czyli Babiloński oblewa rz. Tygrys i Eufrat. Ztąd ma swe nazwisko, że Arabia pusta z nim się styka. Cały iest prawie pod pan. Turkow. Irak-Agemi, czyli Irak-Perski iest między Chilanem, Tabrystanem, kraiem Heri, Sablestanem, Farsystanem i Turkomanią. Zostaie pod pan. Persow. Ispahan iest iego M. S.

IRAN, nazwisko, ktore daią kraie wschodnie całey Persyi i iedney Prow. Perskiey wszczegulności między Araxem i Kurem leżącey, ktorey miasta celne są: Erywan i Nachiswan.

IRANCY, m. Fr. w Grodzie Tonnerre, zkąd dobre wychodzą wina.

IRBIT, wieś w Syberyi, o *m.* 7. na w. od Jekaterynburga, nad rz. Irbitą, sł. walnemi, na Nowyrok iarmarkami.

IRIGNY, m. Fr. *m.* 2. od Lugdunu.

IRISSARI, m. Fr. w Nawarze, *m.* 4. od S. Palais.

IRKEN, Jerken, Yarkan, *Irca*, wiel. bogate i bardzo ludne M. Tartaryi, stoł. Bukaryi małey z zamkiem. Tu iest skład całego handlu między Azyą połnocną i Indyami; Kalmucy, ktorzy iego są panami, lubo wierzą w Mahometa, maią iednak za skrupuł przymuszać innych do swey religii. Jest o *m.* 32. na połn. od Kaschżaru. dł. 101. sz. 38. 46.

IRKUTSK, m. Rossyiskie w Syberyi nad rz. Angarą, blizko iezioraBaikał. Ma Bisk. Greckiego niepodległego. Handel znaczny prowadzi, z przyczyny Karawanow tędy trakt z Chin i do Chin maiących. Powiat czyli Uiezd tegoż tu iest im.

IRLANDYA, *Hibernia*, iedna z wysp Brytańskich i naywiększa po wyspie Brytanii Wiel. Od Anglii i Szkocyi oddziela ią morze niebespieczne, zwane kanałem S. Jerzego, czyli morzem Irlandzkim, ktore tu szerokie iest na *m.* 15. ku Anglii, a na 5. ku Szkocyi. Odciąwszy kąty ma figurę prawie owalną, i iest tey wielkości iak połowa Anglii, długa *m.* 95. szeroka 53. a maiąca obwodu *m.* 465. Grunt iey iest bardzo żyzny, obsituie w pastwiska i wszelkie żywności. Bydło iest naywiększym iey bogactwem. Powietrze ma łagodne i umiarkowane, ale wilgotne dla obszernych lasow; bagnow, wielości rzek i iezior. Gadów żadnych nie cierpi. Żywi mnostwo koni dobrych, pszczoł bardzo wiele i wilkow. Miedzi, ołowiu, żelaza znayduie się tu obficie. Irlandczykowie są mocni, dowcipni i uczynni, ale gnuśni, bawiący się naywięcey polowaniem i ryb łowieniem. Procz ięzyka Angielskiego maią swoy osobliwszy. Żołnierze z nich są dobrzy, gdy nie są w własnym kraiu, przeciwnie, iako doświadczono, gdy są w swoim. Dzieli się Irlandya na 4. Prow. *Ulster*, czyli Ultonią, *Connaught*, czyli Konnacyą, *Leinster* czyli Lagenią, *Munster* czyli Mommonia. Nigdzie ani więcey, ani wygodnieyszych nie ma iak tu stanowisk dla okrętow. Naywiększa Irlandyi rzeka iest Shanon. Rząd iey polityczny podobny iest do Angiel. Ma swego Vice-Reya, ktory zowie się Lordem Namiestnikiem, lub Deputatem Irlandyi, kto-

rego powaga ieſt niemała, religii ſą kościoła Angiel. Liczą 4. Arcy-Biſk. ale liczba Biſk. nie ieſt ſtała. Katolikow ſekretnych znayduie ſię tu doſyć. Irlandya przyłączona była do Angl. r. 1172. pod Henrykiem II. ale dopiero Henryk VIII. wziął tytuł Krola Irlandyi, r. 33. ſwego Panowania; przedtym Krolowie Angiel. zwali ſię iey Panami tylko. Wiele tu zaſzło rewolucyi i buntow, oſobliwie po Henryku VIII. Sprzymierzenie ſię Irlandczykow r. 1782. przynioſło Irlandyi porownanie zupełne iey w przywileiach z Anglią. Dublin ieſt M. S.

IROKANIE, *Iroguii*, *Iroguois*, Znaczny narod Amerykańſki około ieziora *Ontario*. Jeſt lud dziki, mężny i w ściſłym z ſobą związku, religii nazbyt zabobonney. Kray ich ieſt zimny. Wprowadzone używanie tu wodki, wiele odmiany przynioſło w ich obyczaiach. Gry i tańce nadzwyczaynie lubią. Są przytym ludzcy, przyiacielſcy, ale w gniewie nieprzebłagani. Są bitni i dowcipni, ale nieco melancholiczni i gnuśni. Nieznaią Krola, ani żadnego wodza; Rada ſtarych, lub młodych rozrządza wſzyſtkim. Niewiaſty napodziw lubią rumieniec twarzy. Stęknąć przy połogu, maią ſobie za hańbę, i za rowną maią krzywdę powiedzieć ktorey: że ſtękneła w połogu, iako gdy woiownikowi kto zada, że uciekł z boiu. Gdy Irokanie idą na woynę, maluią ſwe twarze, aby przez bladość żadney nie dali nieprzyiacielowi poznaki boiaźni. Dzielą ſię na rożne familie, między ktoremi 2. ſą tylko oſady Chrześciańſkie, iedna w *Mont-Real*, druga w *Sault de S. Louis*.

IRSINGEN, Opac. Niem. Bened. w Szwabii przy Kaufbeuernie m. Ceſar. Opat ieſt Prałatem Imperii.

IRTICH, *Irtis*, wiel. rz. Az. w Syberyi, ktora przebiegłſzy wielką część kraiu wpada w Oby. Wody tey ſą bardzo białe i lekkie. Obfituie w ryby, oſobliwie ſumy i ieſiotry delikatne. Tegoż im. ieſt miaſto w Mogoliſtanie.

IRWIN, *Irva*, m. Szkockie ſtoł. Prow. Kuningham, z Portem, ktory go czyni handlownym. Wyſyła Deput. na Parl. i ieſt o *m.* 21. na z. od Edymburga, 107. od Londynu, nad rz. Irwiną. dł. 12. 50. ſz. 56. 5.

IS, nad Tyllą, m. Fr. w Burgundyi, *m.* 5. na półn. od Dyżonu, z Woytowſtwem i ſkładem ſoli. Wpobliżkości znayduią ſię łupalne kamienie białe.

ISABELLE, Izabella, m. zbudowane od Krzyſztofa Kolumba r. 1493. nad połnocnym brzegiem Hiſpanioli, w położeniu bardzo dobrym i zdrowym. dł. 307. 5. ſz. 19. 55.

ISABELLA, wyſpa S. Izabelli, wyſpa na morzu połud. maiąca na *m.* 200. obwodu, naywiękſza z wyſp Salomońſkich. Odkryta była przez Hiſzp. r. 1568. Część iey wſchodnia zowie ſię *Cap brulé*. Znaczny ieſt na niey port zwany *d' Etoilé*.

ISADAGAS, lub TAGODASS, *Tagodaſtum*, dawne m. Afr. w Krol. Marokańſkim, w Prow. Eſkuryi. Mieſzkańcy ſą uczciwi, i bardzo ludzcy w przyimowaniu obcych bez domagania niczego. Leży w gruncie żyznym, w krainie obfitey w bydło, miod bardzo biały i zalecony.

ISCHIA, *Aenaria*, wyſpa Krol. Neapolitańſkiego maiąca mil 6. w około. Leży przy brzegach ziemi Lawory, o *m.* 1. od niey. Przeplataią tę roſkoſzną wyſpę żyżne doliny, ktore wydaią wyborne owoce, weſołe wzgorki, ktore doſtarczaią win dobrych, źrzodła, rzeki, ogrody piękne. Znayduią ſię gory złote i żelazne. Cieplice iey i łaźnie, wielu tu na lato ściągaią chorych. Sokołow na tey wyſpie ieſt mnoſtwo wielkie. Iſchia ieſt M. S.

ISCHIA, *Iſcia*, Iſkia, m. Wł.

ftoł. wyfpy tego im. nal. do Krol. Neapol. z Bifk. i dobrą fortecą, ktorą powiękfzył Alfons fyn Ferdynanda Krol. Neapol. r. 1493. uciekłfzy fię tu po złożeniu fwym z Tronu. dł. 31. 30. fz. 40. 50.

ISCURE, m. Fr. w Turonii, m. 5. od *Blanc.*

ISELSTEIN, *Iffelftadium*, m. w Rżpltey Hollender. nad Iffelą, o m. 2. od Utrechtu.

ISENBERG, ob. Eifenberg.

ISENBURG, znaczne Hr. Niem. dziedzictwo iedney familii, ktorey linija iedna otrzymała tytuł Xząt Imperii r. 1744. Dzieli fię Ifenburg na wyż. i niż. Hr. wyżfzego Ifenburgu, ma m. 12. wzdłuż, a wfzerz 4. Leży w Cyrkule Renu, między Hr. Solms i Hanau. Budingen ieft mieyfcem rezyd. Xcia Hr. niżfzego Iffemburgu leży w Wefterwaldzie, i nal. do Cyr. Weftfalfkiego. Po śmierci Hr. Erneftą przypadłey r. 1664. podzielone zoftało. Jeft w nim miafto i zamek Ifenburg zwany nowym Ifenburgiem, o m. 4. na połn. od Kblenzu. Należy do Hr. Wied. Część też znaczną pofiada Arcy-Bifk. Trewirfki w Iflemburgu niżfzym.

ISENBURG, dawny zamek w Hr. Marchii, w Weftfalii, blizko przy Opac. Werden. Hr. Fryderyk, ktory tu był żywo w koło pleciony r. 1226. za zabicie Arcy-Bifk. Kolońfkiego, w nim miał fwą rezyd. Należy do Krola Prufkiego.

ISENGHEIM, *Ifegenium*, m. w Niderlandzie Auftr. z tyt. Xftwa nad Manderą, m. 2. na połn. ku z. od *Courtrai.* dł. 20. 53. fz. 50. 54.

ISENHAGEN, Opac. Szlachetnych Panien w Xftwie Zelleńfkim, o m. 5. na połn. od Giffhornu. Panien ieft tu 14. i Xieni iedna. Fundowane było od Xżniczki Agniefzki, ktora tu ieft pochowana r. 1266.

ISER, *Ifara*, znaczna rz. Niemiec. ktora wypływa z granic Tyrolu i Bawaryi, i oblawfzy Munich i Landshut wpada do Dunaiu między Paffawą i Straubingą.

ISERA, *Ifara*, rzeka bardzo byftra we Włofzech, bierze początek z góry *Iferano* na pograniczu Sabaudyi i Piemontu, i przerznąwfzy wiele kraiu, wpada w Rodan o milę wyżey Walencyi. Spławną być zaczyna od Grenobli.

ISERLOHN, lub Iserloch, m. Niem. w Weftfalii w Hr. Marchii, o m. 7. na połd. od Hamu.

ISERNIA, *Aefernia*, M. Wł. w Krol. Neapol. w Hr. Molifeńfkim z Bifk. Suffr. Kapuańfkiego. Oyczyzną ieft S. Piotra Celeftyna. Leży pod Apenninem, m. 14. na połn. od Kapuy, 21. od Neapolu, 5. na z. od Molify. dł. 31. 55. fz. 41. 42.

ISERECK, piękny zamek Niem. w Bawaryi w Regencyi Landfhutfkiey, nał. do Elektora Bawarfkiego.

ISIGNI, *Ifiniacum*, Ifyniak, m. Fr. w Normandyi niż o m. 6. na z. od *Bayeux* portowe. Stolicą ieft Admiralftwa. Zalecone ieft dla fwych żup folnych, iabłeczników i mafła, i znakomite urodzeniem Piotra Telliera. dł. 16. 35. fz. 49. 20.

ISLANDYA, *Iflandia*, W. wyfpa na połn. Europy leżąca, maiąca wzdłuż na m. 160. wfzerz 60. Przez 2. miefiące w roku ku przefileniu dnia z nocą letniemu flońce nie zupełnie zachodzi, a ku przefileniu dnia z nocą zimowemu nie zupełnie wfchodzi. Nie daie fię widzieć tylko, przez połowę, i we 2. godziny po południu wcale niknie. Wyfpa ta ieft górzyfta, kamienifta i nie płodna. Paftwifka ma wyborne, a zioła z przedziwnym zapachem. Topnieiące lody w Maiu w ziemiach Polarnych zabrane w morze z wodami, wnofzą na brzegi Irlandyi wielką liczbę drzewa i zwierząt, iako to: wilkow, lifow, niedźwiedziow, ktore zapędziwfzy fię na morze lodowate za rozpufzczeniem lodow potonęły. Obfituie Iflandya w przednie konie. Ma w wielu mieyfcach cieplice zdrowe i ieziora rybne. Nayznacznieyfz

ſza w niey góra ieſt Hekla wybuchająca płomienie. Iſlandczykowie mniemaią, że iedne duſze potępione w tey górze ſię palą, drugie zaś w poblizkim morzu lodowatym marzną. Rząd iey był Aryſtokratyczny. Krolowie Norwegſcy r. 1263. uczynili ſię iey panami, która potym do Norwegii przyłączona zoſtała, i odtąd Krol Duńſki ſwego tu wyſyła Vicereya. Wyſpiarze ſą religii Luterſkiey. Mieſzkaią w domach rozproſzonych tu i owdzie, dla boiaźni pożaru. Większa część w lochach ſię kryie przed wiatrem i zimnem. Zyią często dłużey nad lat 100. bez używania lekarſtwa żadnego. Są gnuśni bardzo, i zatopieni w grze ſzakow. Język ich ieſt dyalektem dawnym. Żadnych wielkich traktow i drog ubitych w Iſlandyi nie maſz, ani innych miaſt lub wſi, procz Holi i Skalholtu Biſkupſtw.

ISLE, m. Fr. o *m.* 5. na połud. ku z. od Alby, inne ieſt o *m.* 3. od *Perigueux*, ob. *Lille*, *Aumont*, &c. Tegoż im. m. Fr. w Hr. Weneſſyńſkim, o *m.* 2. od *Cavaillon*; i Baronia Fr. w Armaniaku, o *m.* 2. od *Vic-Fezenſac*.

ISLE-ADAM, m. z pięknym zamkiem, i z tyt. Baronii nad rz. *Oiſe*, o milę od *Beaumont*, 8. od Paryża.

ISLE-AUX-BOEUFS, wyſpa wołow, *Inſula boum*, wyſpa Amerykańſka na golfie Mexykańſkim w zatoce *de Campeche*, około *m.* 7. długa, a 3. ſzeroka. Jeſt bardzo żyżna w wielu mieyſcach, i obfituie w wyborne owoce i bydło.

ISLE-BARBE, kępa na rz. Saonie we Fr. o półmili od Lugdunu z Opac.

ISLEBELLE, kępa na Sekwanie w *Meulan*, znaczne wſpaniałym pałacem i ogrodami, które tu ſą zepſute.

ISLE-CHAUVET, Opac. Bened. fund. około r. 1130. czyni 4000. liwr. *m.* 6. od Nantes.

ISLE-DE-BOURBON, ob. Maſcaregne.

ISLE-DE-FRANCE, ob. Francyą.

ISLE-DE-MEDOC, Opac. Fr. Auguſt. *m.* 10. na połn. od Burdegali, czyni 4000. liwr.

ISLE-DIEU, Opac. Fr. Premonſtr. *m.* 4. na w. od Rotomagu, czyni 3500. liwr.

ISLE-DODON, m. Fr. w Hr. Kornweneńſkim, *m.* 3. od Lombezy.

ISLE, grande, longue, &c. ob. Wyſpa.

ISLE-ROYALE, czyli Isle-du-Cap-Breton, Wyſpa Breton, w Ameryce połnocney przy wniyściu Golfu S. Wawrzeńca, o *m.* 15. od ziemi nowey, oddzielona od Akadyi cieśniną na milę ſzeroką. Ma podobną figurę do podkowy końſkiey. Obwod iey wynoſi na *m.* 80. grunt iey ieſt doſyć żyżny, przepłatany iezioramí. Znayduie ſię tu wiele dobrych i pięknych portow. Znaczny połow Sztokfiſzu na iey brzegach bogaci mieſzkańcow *Luiſburg* ieſt M. S. Jeſt to małe miaſto wyſtawione nad zatoką, która umocniona czyni port dobry. Francuzi byli Panami tey wyſpy, wzięli ią potym Anglicy r. 1745. i r. 1758. Utwierdzona im nakoniec zoſtała traktatem Werſalſkim, z tym warunkiem, iż Francuzi nie będą mogli ryb na iey brzegach łowić aż o *m.* 15.

ISLES, (les) Opac. Bernar. blizko Antyziodoru, czyni 6000. liwr.

ISNA, Iſny, *Eiſnæ*, M. Niem. Ceſar. i Proteſtanckie w Szwabii, w Algowii. Jeſt nad rzeczką Iſną, o *m.* 6. na połud. ku z. od Kempteny, 7. od Lindawy, 25. od Auſzpurga. Od Prawa Kadukowego we Fr. r. 1775. wyięte zoſtało. dł. 27. 45. ſz. 47. 33.

ISNIA, Iſnich, *Nicæa*, M. Turcyi Azyatyckiey w Natolii z Arcy-Biſk. Greckim. Jeſt to dawna *Nicæa* ſławna pierwſzym zborem powſze-

chnym mianym tu r. 325. Ledwie iakie dziś znaki pozostały dawney iego wielkości, procz rur do wody sprowadzania służących. Żydzi po większey części go zamieszkali. Leży w gruncie żyznym, zaleconym z obfitości wina i zboża. Na zachod miasta iest iezioro (*Lacus Ascanius*,) bardzo rybne, które uchodzi do morza Marmory z strony Kemliku. Gdy wiatr służy za godzin 7. z Konstantynop. stanąć w lînii można bez żadnego niebespieczeństwa. Jest o *m.* 30. od Konstantynopola na połud. ku w. dł. 47. 44. sz. 40. 15. ob. Nikomedya.

ISOLA, *Insula*, m. Wł. w Krol. Neapol. w Kalabryi dalszey z Bisk. Jest blizkie morza, *m.* 6. od S. Seweryny. dł. 35. 8. sz. 39. 1. Jest wiele innych mieysc we Wł. tegoż im.

ISONA, *Æsona*, m. Hiszp. w Katalonii, pod górą, leży o *m.* 12. na połn. od Balagwery.

ISPAGNAC, m. Fr. *m.* 3. od Mendy.

ISPAHAN, *Aspahanum*, sławne M. S. Persyi, naywiększe i naypięknieysze na całym wschodzie, i gdzie naylepiey w tey części świata kwitną nauki. Mil ma 7. w około. Rynek może być miany za naypięknieyszy w świecie. Zdobią go na pódziw wielka liczba pałacow wspaniałych, między któremi celuie Cesarski, maiący na milę w około, więcey iak 160. meczetow, 1800. domow gościnnych, więcey iak 260. łaźni, niezmierna liczba kafenhauzow, targowiska sklepione, kollegia, ulice, kanały wysadzone drzewem iaworowym. I lubo nie iest miasto brukowane, dla suchości iednak, iest zawsze czyste. Łagodność powietrza sprawuie, iż choroby tu są rzadkie i krotko trwaią. Deszcz, ani śnieg nigdy tu prawie nie pada. Liczba mieszkańcow przed wzięciem miasta od Agwanow r. 1722. wynosiła na 1100000. ludzi, odtąd mocno się zmnieyszyła. Z przyczyny handlu wielkiego znayduią się w Ispahanie ludzie rożnych religii i ięzykow, Łacińskich obrządkow Katol. maią swego Bisk. Wzięty był Ispahan od woysk Tamerlana r. 1392. Abas wielki za miasto stoł. swego Państwa go obrał i wiele tu budowli pięknych przyczynił. Rozciąga się wzdłuż rzeki Zanderuty, na którey ma 3. mosty wspaniałe. Jest o *m.* 108. na połud. ku w. od Kazbinu, 106. od Bassory. dł. 70. 30. sz. 32. 25.

ISSIGEAC, m. Fr. *m.* 3. od *Bergerac.*

ISSOIRE, *Iciodurum*, Issoar, dawne m. Fr. w Arwernii niż. Oblegane było r. 1577. i 1590. Kardynałowie Boyer i st. Duprat ztąd byli rodem. Jest tu Opac. Bened. czyniące 3000. liwr. Leży nad *Couze*, *m.* 7. na połud. od Klermontu, 13. od S. Flour, 95. od Paryża. dł. 20. 55. sz. 45. 33.

ISSOUDUN, *Issoldunum*, *Exoldunum*, Issodun, znaczne M. Fr. z Grodem i zamkiem. Drzewem, suknem, pończochami, kapeluszami, iako i bydłem, wielki prowadzi handel. Jest tu Opac. Bened. czyniące 2500. liwr. Znakomite iest pokazaną zawsze swą wiernością ku Królom w czasie wzniecônych zamieszek przez związkowych i r. 1651. Sł. Komedyant Michał Baron ztąd był rodem. Jest częścią na wzgórce, częścią w rownninie, *m.* 7. na z. od Bituryki, nad rz. Theols, 54. na połud. od Paryża. dł. 19. 39. sz. 46. 56. Tegoż im. m. Fr. *m.* 4. od Gwęretu.

ISTHMUS, termin Geograficzny znaczy wązką cieśninę ziemi łączącą dwa lądy, lub półwyspę z lądem.

ISTRYA, *Istria*, pół wyspa Włoska w Państwie Weneckim, między Golfem Tryestu i *Carnero*. Powietrze niezdrowe, Kray iest nieludny. Większa część należy do Wenetow, reszta do Domu Austr. *Capo d'Istria* iest M. S. Część Istryi

Auſtr. będąc w wygodnym położeniu dla handlu i maiąc drzewa zdatne do budowli okrętow, Karol VI. r. 1728. ſam iey zwiedził brzegi. Uſtanowił w Wiedniu kompanią wſchodnią. Wiele traktow dla ułatwienia przewozu towarow do Wiednia i do Karlſtadu w Węgrzech, poczynił. Budować okręty w *Porto-re* kazał, ktorego port pomieści 30. okrętow uſzykowanych w linią, port Tryeſtu uczynił wolnym, i poſtanowił tam iarmark co roczny. W S. Weit wyſtawił lazaret i rożne w miaſtach Auſtr. założył rękodzieła. Przez co wſzyſtko handel Iſtryi w dobrym poſtawił ſtanie.

ITALIA, ob. Włochy.

ITZEHOEN, Itzehoa, dawne i piękne m. Niem. w Xſtwie Holſztyńſkim. Należy do Krola Duńſkiego. Leży nad rz. Stoerą, *m.* 5. od Gluckſtadtu, 12. od Hamburga. dł. 27. ſz. 54. 8. Jeſt tu Opac. Panien Proteſt. i Giełda kupiecka.

JUAN, de la Frontera, (Sant) M. Amer. w Chilii, pod górą Andes, w Prow. *Chiucito*, blizko iez. *Guanacho*. Okolica miaſta tego zawiera na 20000. Indyanow oſiadłych, hołduiących Krolowi Hiſzp. Bogacą go obſite ſzyby złote i mnogie trzody owiec. Wydaie pewny rodzay migdałow bardzo delikatnych. Jeſt o *m.* 24. na połn. ku z. od Mendozy, 35. od Sant-Jago. dł. 311. ſz. połd. 33. 25.

JUAN, de Puerto Ricco, (San) lub Porto ricco, *Portus dives*, Port bogaty, iedna z wyſp Antylſkich w Amer. połnocney. Długa *m.* 40. ſzeroka 20. Odkryta była od Krzyſztofa Kolumba r. 1493. i pełna ieſt gór bardzo żyżnych. Obfituie w cukier i Kaſſyą. Żywi wielką liczbę wołow i krow, ktore zabiiaią dla mienia ſamey z nich ſkory, a mięſo pſom rzucaią. Znayduie ſię w ſtronie połnocney wyſpy wiele bardzo drzew ofobliwſzych i ſzyby złote. Powietrze panuie łagodne, a w niektorych porach roku gorące. Należy do Hiſzp. *San Juan de Puerto Ricco* ieſt M. S.

JUAN, de Puerto Ricco (San) M. S. wyſpy tegoż im. z dobrym portem, obronnym kilką fortecami i z Biſk. Franciſzek Drak r. 1595. prożno go ſzturmował, r. 1597. Hrabia *de Cumberland* dobył go z wſzyſtkiemi fortecami, i wielkie ztąd wyprowadził łupy. Henryk *Baudouin* Generał Flotty Holl. wziął go r. 1615. ale nie mogąc dobyć naycelnieyſzey fortecy porzucił go, zruynowawſzy go po części. Leży w ſtronie połnocney wyſpy, o *m.* 8. od S. Dominika. dł. 312. ſz. 18. 30.

JUBLAINS, m. Fr. *m.* 2. od Mayenny.

JUCATAN, lub YUCATAN, *Jucatania*, wielka Prow. Ameryki w Hiſzp. nowey odkryta od Ferdynanda z Korduby r. 1517. i tak nazwana, iż pytaiącemu Ferdynandowi o nazwiſko kraiu, odpowiedzieli Indyanie *Jukatan*, co znaczy: *co mowiſz?* Jeſt naprzeciw Kuby. Obfituie w drzewa zdatne do budowli ſtatkow morſkich, w miod, woſk i drob, cukier, kaſſyą, &c: Mieſzkańcy ſą łagodni i przyięli rel. Katol. i maią Biſk. Jeſt ich niewiele dla dzikiego z niemi obchodzenia ſię Hiſzpanow. Celnieyſze w niey miaſta ſą *Campeche*, *Valladolid* i *Simancas*.

JUDA, Kroleſtwo Judańſkie, lub Juidańſkie w Affr. na pomorzu niewolnikow zwanym w Gwinei; o 3. ćwiercie mili od morza, ſą tu 3. fortece. Wſtępu na ląd broni tama, czyli hak piaſzczyſty ſtraſzny i nieheſpieczny rozbiciu okrętow, i dla wielości pſow morſkich tu znayduiących ſię. Do haku tego batem, ani czołnem przyſtąpić nie można ale Negreyczykowie ſprawni w tym, uzbroieni żelazcami w ręku, ktoremi ſię pſom morſkim bronią, umieią czołna przyprowadzać do brzegow. Forteca Francuzow ieſt

pierwszą z 3. Angiel. drugą, a Portugal. 3cią. Te 3. narody znaczny niewolnikami prowadzą handel, ktorych to Krol dostarcza im nay więcey. Murzyni Judańscy są naylepsi i naydroższi z Negreyczykow Afrykańskich; osobliwie szacowani są w Amer. dla swey zręczności i sposobności nauczenia się wszystkiego w krotkim czasie. Krol. Judańskie wielu doznało rewolucyi. Dahomet wyszedłszy z lasow na czele stu tysięcy ludzi r. 1727. opanował go, zbiwszy, wypędziwszy, lub w niewolą zabrawszy prawdziwych iego właścicielow, ktorzy do handlu raczey niż do woyny sposobni byli. Szef ten Murzynow spustoszył kray cały. W miesiącu Grudniu zaprasza Europeyczykow do znaydowania się na dworze iego na obchodzie rocznicy oyca iego, co zwał on zwyczaiem. Tam dla duszy oyca swego zabiiać kazał wielką liczbę ludzi, koni, wołow, owiec, kur i innych źwierząt, ktore, głowę im uciąwszy rzucane w doł ogromny na to wykopany, aby służyły oycu iego na drugim świecie. W tenże doł lano gorzałkę, sypano zboże, rzucano chustki, materye iedwabne i rożne żywności. Europeyczykowie przytomni byli na tym okropnym widoku, iako i sam Dahomet, maiący 3. obcych przy sobie dyrektorow Fran. Angl. i Potugal. Nakoniec zawalono doł, a między pospolstwo rozdano obficie trunki, i niektore towary. Zabiiano na rocznicy oyca iego do 800. lub 900. męszczyzn i niewiast, ale gdy mu iuż nie pozostało potym nad 11000. tysięcy ludzi, i od sąsiadow miał się czego obawiać, małą bardzo liczbę ludzi na ofiarę oycu swemu posyłał.

JUDAEA. kray Zydowski, Prow. Azyatycka oblana na z. morzem śrzodziemnym, leży między Syryą i Arabią. Dawniey zwana była ziemią Chananeyską, Palestyną potym, ziemią obiecaną, Krolestwem Judzkim, ziemią Izraelską i nakoniec ziemią świętą. Procz Jordanu przerzyna go wiele rzeczek. Stan nędzny, do ktorego kray ten przyprowadzili Mahometanie, sprawuie małowiernym wątpliwość o prawdzie pisma S. ktore go nazywa ziemią płynącą mlekiem i miodem. Ale gdy czytamy pisarzow świeckich wynoszących obfitość kraiu tego w zboże, oliwę, wino, daktele, miod balsam, wyborne owoce i bydło, że wątpliwość ta iest bez fundamentu, osądzić musiemy. Jakoż ziemia Judzka, procz okolicy Jerozolimy na podziw była żyzną. Dzisiay iest pod pan. Turkow, i zawiera kray Gazy, Elkahil, czyli Hebron, Elkods, czyli Jeruzalem, Napluzę, Hartę, Nazareth, czyli Juret-Kafre-Kanna, Safeth, i nakoniec kray wyżey Jordanu leżący niebespieczny dla podrożnych z przyczyny Arabow, ktorzy go posiadaią. Jerozolima iest M. S Judei.

JUDENBURG, *Judenburgum*, znaczne i piękne M. S. Styryi wyższey z pięknym Collegium, zamkiem obronnym i z tyt. Xstwa. Rynek i budowle publiczne ma wspaniałe, leży nad Muerą w miłym położeniu, *m.* 22. na z. ku połn. od Gratzu, 40. od Wiednia. dł. 32. 55. sz. 47. 20.

JUDONIA, *Judoigne*, m. Niderlandskie w Brabancyi, w Pow. Lowańskim nad Getą *m.* 2. od Tillemontu, 4. od *Gemblours*, 5. od Lowanium. dł. 22. 30. sz. 50. 43.

IVERNAUX, Opac. Fr. August. czyni 1100. liwr. od Paryża na w. *m.* 5.

JUGNAC, m. Fr. *m.* 6. na połn. od Angulemy.

JUGON, *Jugo*, m. Fr. w Brytanii, o *m.* 5. od morza, 6. na w. od S. *Brieux*.

JUGORA, lub JUGORYA, Prow. Rossyiska dosyć znaczna, zależy od Wielkorządztwa Archanioła; Cyrkuł polarny dzieli ią na 2. części nie-

nierowne. Tartarowie iey mieszkańcy, są bardzo dzicy.

JUIGNE, m. Fr. z tyt. Margr. *m.* 1. od Sable.

JUILLAC, m. Fr. w Pow. Lemowiceńskim *m.* 6. na z. od *Brives.* Tegoż im. *m.* 2. od *Cognac.*

JUILLI, *Juliacum*, m. wyspy Fr. sławne przez znakomite Kollegium zakonu S. Filipa Ner, *m.* 3. na półn. ku z. od *Meaux.*

JUIST, wyspa w Xstwie Ost-Fryzyi na przeciw miasta *Norden.* Mieszkańcy są protestańci.

JULFA, iest nieiako przedmieście Ispahanu ku połd. Mieszkane iest od Ormianow, ktorych Szach-Abas sprowadził tu, z przyczyny ich sposobności do handlu. Maią ci z swego narodu iednego sędziego i 20. Parafii.

S. JULIEN, Opac. Fr. Bened. w *Mans* Inne w Turonie czyni 7000. liwr. Tegoż im. w Dyżonie i Antyziodorze są Opac. Fr. Także m. w Arwernii i w Pow. Forez.

JULIEN, de Sault, (S.) *S. Julianus de Saltu*, m. Fr. w Pow. Gatyneńskim, blizko Yonny *m.* 2. od *Joigny.* Ma winnice.

JULICH, *Juliacum*, Juliaka, po Franc. *Juliers*, dawne i obronne M. S. Xstwa Juliaceńskiego z dobrą cytadellą. Xżę Maurycy *de Nassau* dobył go r. 1610. Hiszpanie zaś r. 1622. Leży nad Roerą, *m.* 6. na półn. ku w. od Akwizgranu, 7. na z. od Kolonii, 11. od Mastrychtu. dł. 24. 10. sz. 50. 55. Xstwo Juliaceńskie leży w Cyr. Westfalskim, między Xstwem Geldryiskim, Limburskim, Arcy-Bisk. Kolońskim. Należy do Elekt. Palatyna. Znacznieysze ma miasta, Juliak, Duren i Akwizgran. Rozciąga się wzdłuż na *m.* 40. wszerz około 20.

JULIN, ob. Wollin.

JUMIEGE, *Gemmeticum*, m. Fr. w Normandyi z st. Opac. Bened. czyniącym 23000. liwr. Leży nad Sekwaną *m.* 5. na połd. ku z. od Rotomagu, 3. od Kalidobeku, 31. od Paryża. dł. 18. 30. sz. 49. 25.

JUMILHAC, m. Fr. z tyt. Margrab. *m.* 7. na w. od *Perigueux.*

JUNCELS, Opac. Bened. czyni 2500. liwr. *m.* 2. od Lodewy.

JUNG-BUNTZL, ob. Buntzlau.

JUNGCHANG, wiel. M. Chińskie osme z miast głownych Prow. Junnan. Twierdzą Pisarze, że mieszkańcy zwykli ozdabiać swe zęby blaszkami złotemi, zkąd nazywaią ich *Kinchi*, czyli złoto-zębaci. Leży w kraiu obfitym w złoto, miod, wosk, marmur, bursztyn, iedwab i len. sz. 24. 58. dł. 119. 55.

JUNGNING, m. Chińskie 11ste z miast głownych Prow. Junnan. Okolica iego wyborne żywi krowy. sz. 27. 33. dł. 120.

JUNGPING, m. Chińskie, osme z miast głownych Prow. Pekinu w kraiu gorzystym blizko Golfu Kang. Zawiera miast 6. w swym dystrykcie. dł. 135. 50. sz. 40.

J. JUNIEN, m. Fr. w Marchii niż. nad Wienną, *m.* 7. na z. od Lemowiku. Wsławia go Kapituła.

JUNKSEILON, wyspa w Golfie Bengalskim, ku brzegom Kwedy; mieszkańcow ma ludzkich, a żywności bardzo tanie.

JUNNAN, lub YUNNAN, *Jumania*, naybogatsza i nayblizsza zachodu Prow. Chińska stykaiąca się z Krol. Awańskim. Obfituie w wyborne konie, słonie, rubiny, szafiry, kocie oczy, i inne kamienie drogie, iako i minery bogate. Zawiera 20. miast głownych, 8. żołnierskich, więcey nad 80. miasteczek, a więcey nad 14. milionow mieszkańcow. Junnańczykowie są łagodni, ludzcy, mocni, odważnieysi nad innych Chińczykow. Niewiasty maią tu więcey wolności, niż gdzie indziey. Pożywienie tu bardzo drogie. Junnan iest M. S. bogate wspaniałe i gdzie naypięknieysze w Chinach robią obicia. sz. 25. dł. 121. 15.

JUNSALAM, Port Azyatycki w

Krol. Siamſkim. Jeſt ſchronieniem dla wſzyſtkich okrętow, ktorzy płynąc do Koromandelu trafią na nawałność. Co do handlu Bengalczykow, Pagwanow, i innych Kroleſtw ſąſiedzkich wagi ieſt wielkiey. Leży na połn. wyſpy tegoż im. doſyć wielkie. dł. 115. 35. ſz. 8. 56.

IVOI, ob. Yvoy.

JURA, *Juraſſus* wyſoka góra w Szwaycaryi, ktora ią oddziela od Franſzkontu.

JURA, wyſpa Szkocka iedna z Weſternow na *m.* 8. długa, 2. ſzeroka ku brzegom Hr. Argylſkiego. Zyią tu długo. Ma dobre paſtwiſka i bydło. Brzegi obfitują w ſumy morſkie.

JURANCON, m. Fr. w Bearnie blizko Pau. Okolica rodzi wina dobre.

JURBURG, lub Georgenburg, m. w Xſtwie Zmudzkim, w Pow. Wielońſkim z Stwem i Leśnictwem czyniącym kwarty 16320. zł. nad Niemnem od Wielony *m.* 5.

IVREA, *Ivoreia*, dawne i mocne M. Wł. ſtoł. Kanawezyi z obronną fortecą, z Biſk. tyt. Margr. i z dawnym zamkiem. Wzięte było od Franc. r. 1704. po żwawym odporze, ale r. 1706. po batalii Turyńſkiey odebrał ią Xżę Sabaudyi, i do niego należy. Jeſt nad Doryą między dwoma wzgórkami, *m.* 8. na doln. od Turynu, 13. od Suzy, 10. od Wercelli. dł. 25. 23. ſz. 45. 12.

IVRY, *Iberiacum*, Iwra, m. Fr. w Normandyi z Opac. Bened fund. r. 1097. czyniącym 4500. liwr. Na iey polach ſtoczona była bitwa ſł. pod im. potyczki Iwreńſkiey r. 1590. Leży nad rz. *Eure*, *m.* 4. na połn. od Dreux, 15. od Paryża. dł. 19. 10. ſz. 40. 48.

JUSSEY, m. Fr. w Franſzkońcie, *m.* 7. na połn. ku z. od *Veſoul*.

JUSSY, m. Fr. *m.* 2. od Antyzyodoru.

JUST, (S.) m. Fr. w Santonii, *m.* 1. od Marennes, Oyczyzna Jana Ogiera de *Gombaut* iednego z Inſtiturorow Akademii Franc. Tegoż im. m. w Arwernii blizko *Brioude*. Inne ieſt o *m.* 3. na połn. od Klermontu z Opac. Premonſtr. czyniącym 6500. liwr.

JUST, (S.) klaſztor Hieronimitanow, ktory obrał ſobie Karol V. aby w nim prywatnie życia dokonał. Jeſt w Eſtremadurze z ſtrony Portugalii o *m.* 9. na połd ku z. od Placencyi.

JUSTIMONT, Opac. Premonſtr. *m.* 4. od Metzu.

JUSTINGEN, dzierżawa i zamek w Szwabii *m.* 6. na z. od Ulmy. Należy do Xżąt *de Wirtemberg-Stutdgard.*

JUTHIA, *Odia*, lub *Siam*, wielkie i Sław. M. Azyatyckie ſtoł. Krol. Siamſkiego, rezyd. Krolow. Maiące wielką bardzo liczbę przepyſznych bałwochwalni. Pałac Krolewſki ieſt gmach rownie wſpaniały iak ogromny. Słoni utrzymuią tu z oſobliwſzą ſtarannością wielkie mnoſtwo. Słoń ſamego Krola biały żłoby ma złote. Na przedmieściach znayduią ſię Dominikanie, Auguſtyanie i inni zakonnicy. Dom kupiecki Holl. ieſt tu na podziw wſpaniały. Handel iego ieſt niezmiernie wielki, i kupcy ze wſzyſtkich prawie Państw tu zawiiaią. Miaſto budowane ieſt na wielkiey kępie oblaney rzeką Menam, o mil kilka od iey uyścia. dł. 118. 30. ſz. 14. 18.

JUTLAND, czyli Jutlandia, połnocna *Jutia*, Prow. Duńſka na połnoc Xſtwa Slezwickiego. Dzieli ſię na 4. Diecezyie Alburſką, Arhuſką, Rypeńſką i Wyburgſką. Nal. do Krol. Duń. u dawnych zwana była *Cherſoneſus Cymbrica.*

JUTTERBOCH, lub Guterbok, piękne m. Niem. z Gradem w Turyngii w Xſtwie *Kwerfurt*, o *m.* 8. na połd. ku w. od Wittembergi. Torſtenſohn General Szwedzki tu r. 1644. poraził woyſko Ceſarſkie.

IWANOGROD, forteca Roſſyiſka naprzeciw miaſta Narwy nad rz. Narwą, z ktorey przyczyny nazwana ieſt: Narwą Roſſyiſką. dł. 46. 55. ſz. 59. 8.

IWANSK, m. Pol. w Woi. Sendomirſkim.

IWIE, m. Litt: w Woi. Wileńſkim, od Lidy *m.* 7.

IWENAK, *Ivenacum*, m. Niem. w Xſtwie Meklemburſkim, na pograniczu Pomeranii, *m.* 15. na połd. ku w. od Roſtoku.

IWIKA, *Ivica*, Ebuſus, M. S. wyſpy tego im. na morzu śrzodziemnym między Krol. Walencyi i wyſpą Maiorką, o *m.* 15. od obydwoch. Ma port dobry. Anglicy r. 1706. uczynili ſię iey Panami, ale potym wrociła ſię do Hiſzp. Zupy ſolne ſą pryncypalnym tey wyſpy bogactwem. Ma wzdłuż na *m.* 16. wſzerz *m.* 8. a wokoło 48. Nie cierpi wężow, ani żadnych gadow. dł. 19. 20. ſz. 38. 42.

JUVIGNE, *Juviniacum*, m. Fr. *m.* 6. od Lawali.

JUVIGNY, m. Fr. w Normandyi *m.* 2. od Domfrontu, inne o *m.* 2. od Mortain, i Opac. tamże Cyſter. *m.* 2. od Stenay.

IXAR, lub HIJAR, *Ixarium*, m. Hiſzp. w Aragonii nad rz. Martiną, *m.* 15. na w. ku połn. od Saragoſſy. Ma tyt. Xſtwa. dł. 17. 16. ſz. 41. 12.

IXDRUK, pryncypalny port Angryenſow Korſarzow z ſtrony zachodniey, połwyſpy Indyiſkiey zachodniey, *m.* 20. na połn. ku z. od Goy.

IXO, Krol. Ixańſkie na wyſpie Niphon w Japonii między Omieńſkim, Woarſkim, i Ingeńſkim Kroleſtwami.

IZABELLA, ob. Iſabelle.

IZABELLIN, m. Litt: w Woi. Nowogrodzkim nowo zabudowane, nazwane od im. Xżny Czartoryiſkiey. Piękne i porządne.

IZERY, m. Fr. *m.* 2. od *Vabres.*

IZIEU, m. Fr. w Pow. Forez, *m.* 5. od Etienne.

IZQUINTINANGO, bogate i piękne m. Amerykańſkie w Hiſzp. nowey w Prow. *Chiapa.* Zbieraią tu wiele bawełny, i Ananaſow.

IZMAIŁOW, m. w Beſſarabii nad Dunaiem, o *m.* 12. na z. od Kilii nowey. Moſkale opanowali go r. 1770. Jeſt też zamek tego im. w Państwie Roſſyiſkim, z wielk ogrodzeniem, o *m.* 3. od Moſkwy.

KONIEC TOMU I.

Biblioteka Jagiellońska
stdr0021509

